ALMANAH CONVORBIRI LITERARE

almanah
CONVORBIRI LITERARE '85

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. H-52

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. .....

almanah CONVORBIRI LITERARE '85

89106
BIBLIOTECA ORĂȘENEASCĂ
JIMBOLIA

REDACTOR ŞEF :

CORNELIU STURZU

•

REDACTOR RESPONSABIL :
Grigore ILISEI

•

ALMANAH REALIZAT DE :
Emil BRUMARU
Nichita DANILOV
Daniel DIMITRIU
Al. DOBRESCU
Lucian DUMBRAVĂ
Constantin PRICOP
Horia ZILIERU
Eugenia COLMAN
Ana VÂLCU

•

Prezentarea artistică
George SCUTARU

•

Secretar de redacţie
Georgeta IACOBITZ

•

Nicolae ROGOJINĂ

•

Tehnoredacţia :
H. ALEXANDRU

DIN CUPRINS :

• Privelişti româneşti : reportaje din Iaşi, Botoşani, Piatra Neamţ, Comăneşti, Galaţi, Huşi, Fălticeni • Pagini de istorie, Un episod memorabil în desfăşurarea „războiului undelor" • Marin Preda : Mărturisiri literare la Vaslui • Scrisori inedite ale Otiliei Cazimir • Interviuri cu Nichita Stănescu, Sergiu Celibidache, Gabriel Garcia Marquez • Poesis • Literatură de aventuri • S. F. • Teatru • Film • Impresii de călătorie • Plastică • Umor • Enigmistică • Sport : Euro-84 şi Mexic-86

•

REDACŢIA **„CONVORBIRI LITERARE"**
str. Gh. Dimitrov nr. 1
telefon : (981) 1 62 42
IAŞI – ROMÂNIA

ADMINISTRAŢIA : BUCUREŞTI,
CALEA VICTORIEI, nr. 115
telefon : (90) 50 66 18

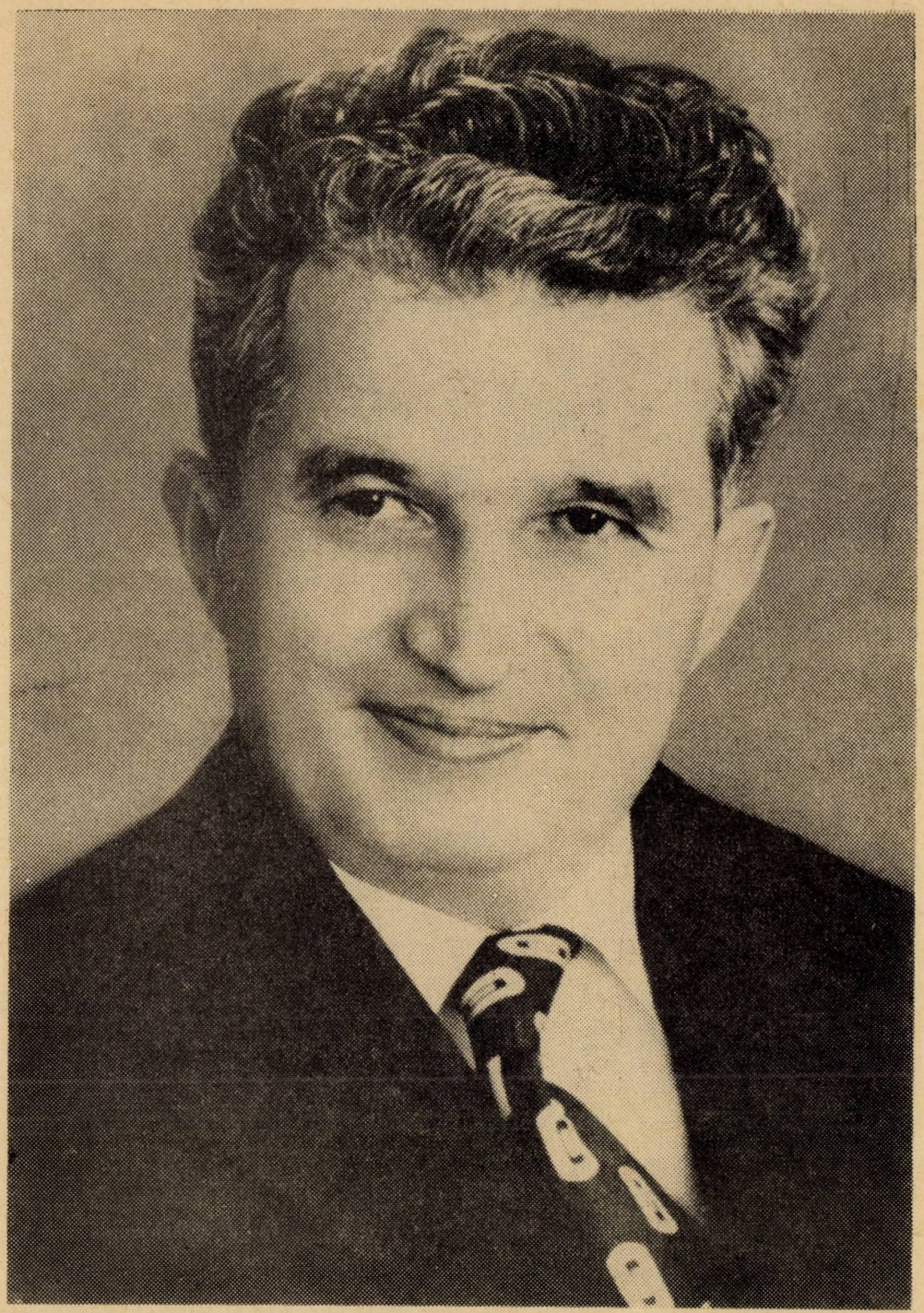

„Este cunoscută preocuparea permanentă a partidului pentru desfășurarea activității politico-educative de formare a omului nou, pentru afirmarea literaturii, a artelor, a culturii noi, revoluționare — factori importanți in educarea maselor, care au menirea de a reda, în limbajul lor specific, viața, preocupările, dorințele și visele poporului nostru. De altfel, este arhicunoscut că, intotdeauna, literatura și arta românească s-au inspirat din izvorul viu, nesecat al frumuseții sufletești și fizice a poporului nostru, care a fost nu numai beneficiarul, ci și făuritorul culturii românești."

NICOLAE CEAUȘESCU

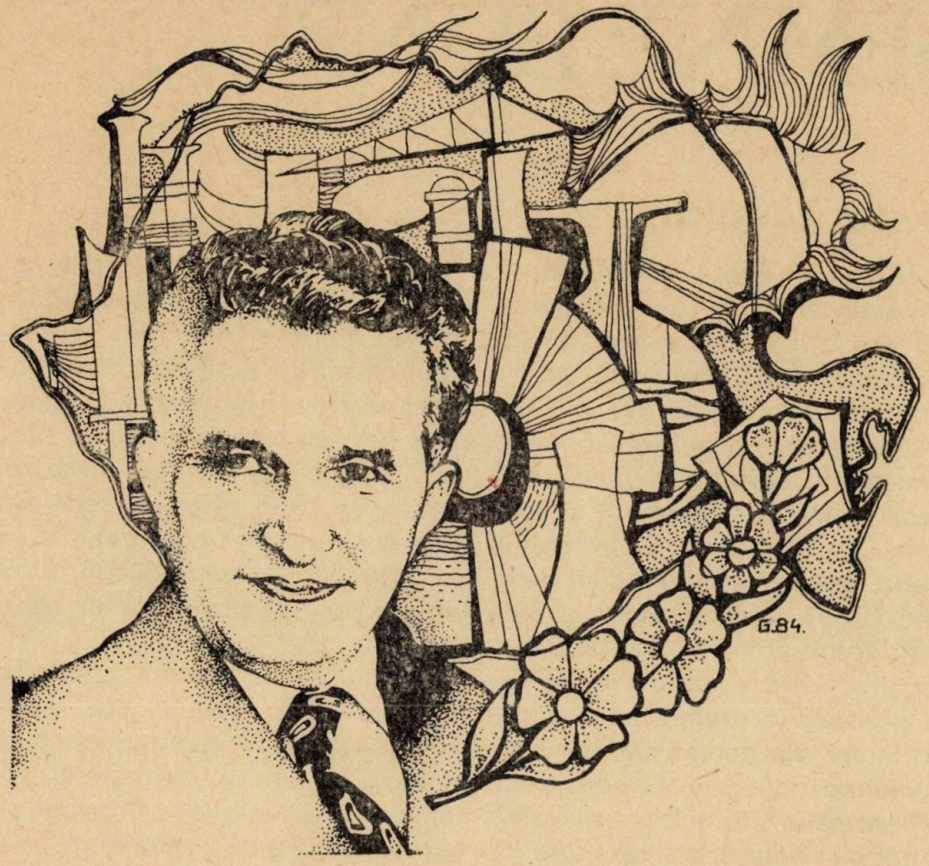

SEMNE BUNE...

Iubite cititorule,

Şi în 1985 „Convorbiri literare" doreşte să-şi îndeplinească îndatoririle ce-i revin faţă de cititorii săi. Almanahul pe care îl deschideţi acum este o parte din talentul, hărnicia şi inspiraţia scriitorilor noştri din întreaga ţară. El înmănunchiază pagini ce rememorează trecutul eroic al poporului, împlinirile socialiste ale anilor noştri, fantezia oamenilor de litere care se gîndesc şi la ziua de mîine, pe care o doresc mai bună şi mai frumoasă în prietenie şi pace.

ANUL ARE !

SEMNE BUNE...

Dragă cititorule,

„Trăim în miezul unui ev aprins" cum scria Nicolae Labiș. Trăim în anii construcției socialiste, epoca cea mai fertilă și mai plină de împliniri din istoria patriei. Sîntem cu toții conștienți de realizările pe care le-am înfăptuit în acești ani, datorită muncii, talentului și speranței în mai bine a întregului nostru popor. Cu toții știm totodată că, în destinul unei națiuni și al literaturii care-i aparține, generațiile noastre mai au de înfruntat greutăți în drumul spre piscurile înalte ale comunismului. Înțelepciunea poporului român, a cărei expresie strălucită s-a înscris în pagini nemuritoare de carte ale înaintașilor, este continuată astăzi, pe o treaptă nouă de civilizație, de noi și noi talente.

Iubite cititorule,

In anul 1984, prin poezie, proză și celelalte genuri literare, scriitorii de azi au omagiat împlinirea celor patruzeci de ani cîți au trecut de la Revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944. Am trăit și trăim totodată, emoția prilejuită de cel de al XIII-lea Congres al partidului

Documentele programatice adoptate la Congres, contribuția de imensă valoare a gîndirii tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea tezelor și programelor adoptate, ne dau tuturor garanția răsplății muncii și creației noastre. Iată de ce 1985, anul de încheiere al actualului cincinal, trebuie să fie, totodată, pentru noi toți, anul împlinirilor dar și al visurilor către viitor.

Scriitorii din patria noastră, ca întotdeauna în îndelungata noastră istorie, vor fi mereu prezenți în mijlocul poporului, sorbindu-și puterile și inspirația din viața oamenilor și a tărîmurilor patriei.

Dragă cititorule,

Vă dăruim o carte de aduceri aminte, de fantezie și umor, de dragoste pentru tot ceea ce este frumos și omenesc.

Vă dorim o lectură plăcută !

CONVORBIRI LITERARE

ANUL ARE !

retrospectivă „convorbiri '85"

Sărbătorirea Anului Nou e probabil anticipată cu veselie și tot astfel prelungită din moment ce nici „redactorul răspunzător" și nici zețarul „Tipografiei Naționale" nu schimbă anul apariției de pe manșeta revistei. Așa dar, **Dan căpitan de plaiu** ar fi apărut în „ianuarie 1874", lucru oarecum scuzabil fiindcă în textul poetic se operează preponderent cu fantasme.

G. Vîrnav Liteanu, mai puțin euforic își încheia „cugetările asupra limbei române" cu observații temperate, sub directiva bunului simț, semnatarul nefiind un specialist în materie. Criticile sale împotriva „academițianilor", reformatori excesivi, sînt însă întemeiate, ca și caracterizările asupra limbii operei lui Alecsandri în ansamblu și în conjunctura epocii. A ne servi de neologisme („nouă termine", cum scrie junimistul originar din Liteni) este de multe ori o necesitate, fiindcă a ne mărgini la noțiunile vechi ar însemna să renunțăm la o parte din cugetările noastre înseși sau „cel puțin le-am scurta, neavînd cu ce le represinta și am pierde ceea ce avem mai bun ori mai viu, căutînd cuvinte ce nu am găsi". Autorul recunoaște o „lege a dezvoltării" ce acționează deopotrivă cu „capitalul moral" în materia înnoirii lexicale, numai că totul trebuie privit cu circumspecție : „Dar în această operă legitimă de reformare este un punct, o margine unde e drept de a se opri. Să nu ne arătăm pre îndrăzneți la împrumuturi, pre cutezători prin imitare. Nu trebuie să stricăm vechia noastră moștenire mai mult decît cere renovarea ideilor, nici să stricăm limba sub cuvînt de a întineri". Rubedenia lui Kogălniceanu recunoaște însă că această „margine" e de natură delicată. Numai gustul, cultura și bunul simț „limbistic" o pot recunoaște. Un model „pentru toți" este însuși autorul lui „Dan Căpitan de plaiu". Nimeni nu „reproduce" mai bine, prin imagini mai „naturale" fizionomia țării ca Alecsandri cu toate că „profitînd și de alte literaturi" a făcut „parte largă progresului", fără a o „rumpe cu trecutul". Fiind și vechi și nou, prin operele sale, „dimpreună" cu limba care păstrează caracterul ei specific, „putem învăța (de la Alecsandri) a iubi frumusețea simplă și adevărată care este regularea nestrămutată a gustului". Concluzia în consens cu orientarea generală junimistă : „Un lucru încă, fără de care nici un idiom nu dovedește a intra în vîrsta matură. Nici o dezvoltare nu e cu putință în cîtă vreme forma rămîne, precum astăzi la noi, prea neatîrnată de fond. Nu știu cine a zis că nu e destul a face fraze frumoase, că trebuie să avem ceva a pune în ele... Limbele nu pot înflori afară din aplicarea lor reală, care este reproducerea simplă și credincioasă a cugetării". Stilul, atrăgător, este însă al lui Iorgu Vîrnav !

În **Te-ai dus...** și **O plimbare cu sania,** Nicu D. Xenopol este cînd eminescian : „Te-ai dus din astă lume ființă mult iubită / Ca steaua ce se șterge pe ceruri dinspre zori / Cînd viața este dulce, plăcută, liniștită... // Te-ai dus din astă lume isvor de fericire / Și ai luat cu tine în cerescu-ți zbor / Virtute, poezie, speranță și iubire / Lăsînd singur sub ceruri un suflet plin de dor", cînd alecsandrinian : „Noaptea vine, se lățește, văi și dealuri înconjoară / Și s-aprind pe-a lumii boltă, ochi de foc, cerești făclii / Iar a tainelor mireasă din lăcașul său presoară / O fantastică lumină peste văile albii / Toate-s triste în natură, toate sunt în adormire / Flori, podoabele cîmpiei sub omăt s-au vestejit / Și-n loc ca pe-un cîmp verde să-mi plimb pașii în uimire / Pe covorul alb de neauă zbor acum necontenit".

În anul al XI-lea, **Prelecțiunile populare** programează conferințele privind contactele „consecutive" ale poporului român cu Bizantinii (P. Veruzzi), Slavonii (G. Panu), Turcii (A. Lambrior), Polonii (Șt. Vârgolici), Fanarioții (V. Pogor), Austriecii (A. D. Xenopol), Francezii (I. C. Negruzzi) și Germanii (M. Eminescu).

Revista tipărește o comedie în trei acte, **Toane sau vorbe de clacă,** de I. Slavici, cît și un lung comentariu al lui G. Panu privind **Studiul istoriei la Români.** Printre aceste pagini compacte, **Făt frumos din teiu,** de M. Eminescu (... „La castel în poartă calul / Stă a doua zi în spume / Dar frumoasa lui stăpînă / A rămas pierdută-n lume"), anecdote populare de N. Gane sau însemnări ale lui A. D. Xenopol despre colecția „Biblioteca ilustrată pentru copii" a editorului bucureștean A. Socec. Iată o observație a istoricului demnă, încă, de luare aminte : „Căci să nu ne înșelăm, poveștile naționale, care conțin florile imaginațiunii populare vor întrece totdeauna productele universale ale geniului omenesc de această categorie. Scenele lor se vor petrece pe un fond cunoscut al naturii precum și pe un tărîm comun de moravuri și obiceiuri. Astfel ele vor avea un răsunet mai adînc în inima copiilor, care vor recunoaște în ele elemente din viața lor proprie, care vor simți în ele căldura ce dă viață la tot lucrul de care se atinge. Apoi numai prin asemenea povești se va pute sădi în copii din cea mai tînără a lor pruncie iubirea pentru țară și popor, învățîndu-i a se bucura de producțiunile cele mai originale ale geniului său". La pagina 441, înaintea grupajului aparținînd lui T. V. Ștefăniu (alias Ștefanelli, cel care, într-o împrejurare de același gen, provocase protestul lui Caragiale), e paginată poezia **La noi...,** semnată clar P. A. Calescu, cu **a** nu cu **ă** și cu versul al șaselea în următoarea modificare : „Fecioara sfiiicioasă ascunsă de priviri", deci cu trei de **i.** Sînt modificările redacției pe un text-șarjă, trimis de B. P. Hasdeu, adversar al „Convorbirilor", sub pseudonimul de mai sus. Cum se știe, „păcăleala" a fost dezvăluită, post festum, de autor însuși. **Tabla de materii,** adăugită la finele anului cînd colecția revistei trebuia broșată și legată, pune, tardiv, între paranteze numele Hasdău. Dar să reproducem pentru o clipă de destindere, eventual suplimentară, celebrul acrostih, acela care a stîrnit atunci și va mai produce multe zîmbete de îngăduință: „**L**a noi e putred mărul a zis de mult poetul / **A** zis cu disperare și a murit nebun / **C**ăci îl zdrobi durerea cînd s-a convins cu-ncetul / **O**ftînd după scăpare, că nu mai este bun / **N**ici sîmburele însuși, speranța viitoare. / **V**ergina... / // **O**, da ! un verme sarbăd cu otrăvită boare / **R**ozînd fără-ncetare nu lasă nicăieri / **B**ucată nemînjită, și în zadar să crează /-Ilusia din urmă ar vrea, că tot mai poți / **R**edobîndind scînteia din dispărută rază ! // **I**-am cîntărit, piticii ! i-am măsurat pe toți ! / **L**ucesc prin neștiință, prin penele străine, / **I**nsecte cu o umbră mai mare decît ei, / **T**e-nșală-n perspectivă, dar cînd te uiți mai bine /**E** trist și-ți vine milă de falnicii pigmei. // **R**ivali cu cine știe ce geniuri sublime, / **A**runcă vorbe-n aer ce curg ca un șiroi, / **R**epetă, dar de unde, din ei nu spune nime... / **E** putred, putred mărul din sîmbure la noi !"

Bine înțeles polemica serioasă, pe teme de lingvistică, dintre Burlă și Hasdeu va continua ! Alte poezii de V. Alecsandri, S. Bodnărescu, Matilda Cugler, N. Gane, I. Fl. Marian, Veronica Micle, I. Mincu, A. Naum, I. Ne-

gruzzi, D. Petrino, **poveștile Soacra cu trei nurori, Capra cu trei iezi, Punguța cu doi bani** și **Dănilă Prepeleac** de I. Creangă, novelele **Popa Tanda, Stan Bolovan, Ac și ață,** de I. Slavici, studii istorice de A. D. Xenopol, filosofice de V. Conta etc.

Balada populară **Stihuirea Domnului Ghica Voievod** e contemporană mișelescului omor, cu naivități sub raportul meșteșugului artistic. Publicarea ei precede festivitatea dezvelirii monumentului din Beilic, ridicat la inițiativa consiliului comunal și a primarului „de" Iași, Nicolae Gane, scriitorul.

Unul din **Anunciuri :** „Abonamentele se fac numai pe un an întreg. Prețul 20 lei noi. Abonamentele se fac la Iași la Tipografia Națională, în București la Librăria Socec și prin provincii la toate birourile poștale". Ca și astăzi : ... la toate **oficiile** poștale !

1885

Îndrăznim să propunem cititorilor de a urmări sumarul întreg, nu „selectiv" ca în această „retrospectivă", al anului 1885 împreună cu semnatarul de mai jos în paginile revistei „Convorbiri literare", serie nouă, Iași, 1985.

1895

Un sincer și vibrant cuvînt înainte, **Către cititori,** semnat de Iacob Negruzzi, pe prima filă a No. 1, anul XXIV, București, 1 ianuarie 1895 : „La 1 Aprilie 1893 am anunțat într-un avis, adresat cititorilor revistei noastre, că mi-am asociat la direcțiunea și redacțiunea «Convorbirilor literare» un număr de autori din generația tînără despre care cred că au și focul sacru și statornicia muncii și dragostea pentru adevăr și frumos. După doi ani de împreună lucrare, am dobîndit încredințarea că acei tineri vor ști să ducă înainte cu succes opera începută de generația precedentă și vin astăzi să trec asupra lor sarcina purtată de mine cu atîta dragoste timp de 28 de ani. Cînd eram copil, găseam adesea pe masa

Casa lui Iacob Negruzzi, Păcurari, 21, ajunsă „Casa Convorbirilor"

tatălui meu foaia lui Gheorghe Asachi «Icoana lumii», pe care o citeam și o admiram. Mulți ani mai tîrziu însă, cînd, întors din străinătate unde îmi făcusem studiile, am regăsit pe aceeași masă aceeași foaie, condusă de același bărbat, admirarea mea s-a schimbat într-o mare decepție și am gîndit că Asachi, care îmbătrînise, ar fi făcut mai bine să se oprească mai curînd, și să dea generației tinere însărcinarea de a urma opera sa. Atunci mi-am zis că, dacă vreodată m-aș găsi eu în poziția lui Asachi, de sigur m-aș opri pînă n-ar fi prea tîrziu.

Sosit-a acel timp ?

Cum aș putea fi însumi un drept judecător ?

Simțesc, însă, că în juru-mi altă lume se arată, alte idei se răspîndesc, alte aspirații încălzesc inimile.

Cu satisfacția datoriei împlinite, căreia nu-i lipsește un vag sentiment de melancolie, îmi pare că a venit momentul cînd e bine să las altora ducerea mai departe a unei lucrări începute de generația mea. Tuturor acestor tineri autori, care-și fac drum azi le urez să izbutească a ridica nivelul cultural al Românilor iar fiecăruia din ei în parte îi doresc să simtă în lucrarea sa aceeași mulțămire pe care am avut-o eu în această lungă și însemnată parte a vieții mele".

Din „Comitetul de redacțiune", înzestrat cu astfel de împuterniciri, făceau parte : Teohari Antonescu, Ion Al. Brătescu-Voinești, Mihail Dragomirescu, Dumitru Evolceanu, Ion S. Floru, Petru P. Negulescu, Constantin Rădulescu-Motru, Ion A. Rădulescu, François Robin.

Sectorul beletristic este ilustrat, preponderent, de romanele **Viața la țară** și **Tănase Scatiu** de Duiliu Zamfirescu, publicate în numere succesive. Aceeași opțiune redacțională pentru... fragmente de largă respirație și în cazul extinsului eseu **Critica științifică și Eminescu** în care Mihail Dragomirescu încearcă să demonstreze, împotriva lui Aron Densușianu și Gherea, că, prin studiul psihologic al personalității omenești, se poate înțelege mai bine valoarea artistică a operelor literare. Se distinge și traducerea dramei **Copilul Eyolf** de Henrik Ibsen. Cronica literară, rubrică recentă, ținută de D. Evolceanu ; acesta analizează poeziile lui Gheorghe din Moldova, nuvelele Sofiei Nădejde ori volume semnate de Ion Bacalbașa și Al. Vlahuță.

În luna comemorativă, iunie, se publică postuma eminesciană **Apari să dai lumină** („Apari să dai lumină arcatelor ferești, / Să văd ⟨corectură ulterioară cu tuș negru peste un cuvînt ilizibil — n.n.⟩ în templu-i zîna cu farmece cerești / Prin vremea trecătoare lucește prea curat / Un chip tăiat de daltă, de-apururi adorat, / Privite-voiu cu ochii în lacrime fierbinți... / O, marmură, aibi milă de-a mele rugăminți ! / ...), fără indicarea sursei, a posesiunii originalului ori alte date de aparat critic. Alte poezii de Ștefan Cruceanu, Mihail Dragomirescu, I. A. Brătescu-Voinești, N. Mihăiescu, G. Murnu, D. Nanu, N. Volenti și Duiliu Zamfirescu.

Spații apreciabile acordate studiilor de filozofie (M. Dragomirescu, P. P. Negulescu, Gr. Tăușan, C. Rădulescu-Motru, C. Leonardescu, P. Popescu, M. Străjanu) de istorie (Gr. M. Buiucliu, S. Mehedinți, M. V. Demetrescu, I. Bogdan, Teohari Antonescu, I. S. Floru) și de lingvistică (C. Litzica, Al. Philippide). Altă rubrică nouă : „Revista publicațiunilor", bogat ilustrată, cu adnotări urbane, obiective.

Din „judecățile" fără replică ale lui T. Maiorescu, urmînd unor citate copioase și evident edificatoare : „Ceea ce înțelege d. Pop Florantin prin «reforma metodelor și consecutizmul universal» este vechea regulă că o concepțiune științifică trebue condusă în mod exact și consecvent. Aici broșura autorului nu introduce nici o reformă și «consecutizmul» d-sale nu cuprinde nimic nou" ; „Sunt de părere că astfel de glume nu merită un premiu academic. 25 Martie 1895".

În articolul încredințat redacției, M. Străjanu apreciază **Isprăvile lui Păcală** de Petre Dulfu drept „un exemplu de prelucrare a poesiei populare". Respectînd dreptul la opinie al autorului, redacția consideră însă drept necesară o astfel de precizare : „D. M. Strajanu este un vechiu și credincios colaborator al **Convorbirilor** și totodeauna vom păstra o deosebită deferență pentru lucrările d-sale. Aceasta nu ne împiedică să prevenim pe cititorii noștri că în privința valorii artistice a poemei d-lui P. Dulfu nu sîntem de loc de aceeași părere cu d. Străjanu. D. Dulfu, în poema sa dă probă de multă bună-voință, de multă muncă și de destulă inteligență, îi lipsește însă ceea ce tocmai nu ar trebui să-i lipsească unui om de litere : talentul artistic. Frasa d-lui Dulfu e greoaie, versurile muncite, hazul situațiunilor silit. În această privință poema d-lui Dulfu nici nu se poate compara cu minunatele bucăți simple, ușoare, fără pretenție dar pline de haz ale lui Anton Pann. Totuși, trebuie să recunoaștem că pe ici pe colea d-l Dulfu nu e lipsit de oare-care simțire delicată poetică, cu toată greutatea plictisitoare a versului de 16 silabe ce întrebuințează. Așa, de pildă, e citată și de d-l Strajanu descripția reîntoarcerii lui Păcală la căminul părintesc. Articolul d-lui Străjanu e important prin considerațiile generale asupra folclorului și prin faptul că ne dă cîte-va bucăți caracteristice dintr-o poemă pe care cititorii noștri poate nu și-au procurat-o, deși a fost onorată cu un premiu din partea Academiei".

Deci, nu numai Maiorescu e contrariat de asemenea nemeritate premii...

1905

Ne întîmpină semnături noi, unele bucurîndu-se, pe bună dreptate de priorităţi redacţionale (comitetul : C. Alimăneştianu, Gr. Antipa, T. Antonescu, G. Bogdan-Duică, I. A. Bassarabescu, M. Dragomirescu, D. Evolceanu, I. S. Floru, C. Litzica, S. Mehedinţi, P. Missir, L. Mrazec, G. Murnu, A. Naum, P. P. Negulescu, D. Onciul, E. Pangrati, I. Paul, C. Rădulescu-Motru, I. A. Rădulescu, F. Robin, M. Săulescu, D. Voinov, N. Volenti – director : Ioan Bogdan). Dintre poeţii preferaţi : Şt. O. Iosif, Ana Conta-Kernbach, G. Murnu (aflat şi în plină febră a traducerii **Iliadei),** A. A. Naum, N. Volenti, Duiliu Zamfirescu. Acesta din urmă se arată prezent şi cu nuvela **Petrică** (un cititor „avizat" notează în marginea exemplarului consultat de noi, după ce parcurge episodul cînd personajul Văleanu „nedesluşit în gînduri, dar bun şi cuminte" ia calea Giurgiului şi nu a Piteştiului : „Prost mai erea"). Doar schiţa **Acasă** de Ion A. Bassarabescu mai ilustrează, pe cuprinsul întregului an, genul beletristic numit proză.

În schimb, un număr considerabil de pagini este rezervat studiilor de diferite domenii, teme, probleme. Gr. Antipa e preocupat de necesitatea reorganizării învăţămîntului superior, G. G. Antonescu prezintă în detalii tendinţele filozofice din Germania începutului de secol, I. S. Floru, pornind de la **Principii fundamentale ale istoriei** de A. D. Xenopol, constată constituirea lentă a istoriei ca ştiinţă, Ioan Petrovici distinge între logica sentimentelor şi logica inteligenţei, cu farmecul său stilistic dintotdeauna, Şt. I. Popescu localizează dezvoltarea industriilor în România etc. Interes constant pentru cercetările filologice datorate lui I. A. Candrea şi Sextil Puşcariu, pentru cele istorice semnate de Ioan Bogdan, Nicolae Iorga, George Murnu, George Popovici, George Oprescu chiar (numismatică), Vasile Pârvan. Viitorul rector al Universităţii din Iaşi, Traian Bratu, cercetează în amănunt modul de a elabora al lui Schiller : „Urmărindu-l în decursul lucrului, vedem mai mult forţele pur intelectuale în activitate şi prea puţin din partea creatoare, productivă, a poetului, din aceea care rămîne domeniu necunoscut pentru noi. Dealtfel el ştia că idei înalte şi profunde nu-i lipsesc, că puterea de a transpune în o situaţie dată, de a simţi emoţiile şi de a cugeta cugetările personajelor sale şi de a le exprima apoi într-o formă frumoasă nu-l părăseşte şi-i stă la dispoziţie mai ales în anumite momente (tocmai această parte a producţiunii artistice rămîne secret pentru noi !) şi de aceea numai o parte – foarte însemnată pentru scriitorul clasic – a muncii lui de poet e analizarea şi precizarea tuturor amănuntelor cum am văzut c-o face el. Şi părţii acesteia îi dădea atîta atenţiune, ca fantazia să nu-l fure pe căi greşite, ca să nu se avînte prea mult într-o direcţie sau alta – şi să rămînă obiectiv. Totul e un fel de disciplinare şi de îndrumare a avîntului poetic şi a inspiraţiei. Dramele executate în timpul în care l-a preocupat şi persecutat Warbeck sînt în măsură a ne arăta ce efecte salutare au avut pentru arta lui Schiller aceste meditaţiuni obiective, această înfrînare a fanteziei. Şi totul ne arată cît era el de îndreptăţit să încurajeze pe Goethe să continuie pe Faust spunîndu-i să «comande poeziei să vină», căci şi el în practică mai întîi îşi delimita şi-şi descurca bine drumul..."

Foarte activul recenzent al volumelor de literatură este G. Bogdan-Duică, urmat de Ilarie Chendi.

O scrisoare a lui Alecsandri adresată lui Maiorescu : „Iubite coleg, / Mult aş dori să vă aduc primăvara în Bucureşti, cînd voiu veni la Academie, dar n-am de unde să o culeg. Termometrul s-a pogorît la 9 graduri sub zero şi cîmpul încă e pătat cu sulimanul iernii. / În lipsă de primăvară, însă, voiu aduce o comedie în versuri, scrisă în decembrie trecut. Subiectul e tras din secolul lui August şi piesa e mai mult un studiu asupra moravurilor romane în epoha lui Horaţiu (e vorba de Fintîna Blanduziei). / Doresc să am opinia Dv. asupra acestei opere şi să o cetesc într-un mic comitet de amici literatori, a căror impresie mă va lumina asupra valorii ei. / Pînă atuncea, amicii şi sănătate / V. Alecsandri. / Voiu aduce colecţia de poezii poporale a d-lui Iarnik".

Şi o altă depeşă adresată aceluiaşi Maiorescu de către Creangă : „Stimabile Domnule Maiorescu, / Iaca chiar acum la 6 oare dimineaţa am gătit de scris anecdota pentru «România jună» şi o şi trimit cu poşta de astăzi (e vorba de povestirea cunoscută sub numele de **Moş Ion Roată şi Cuza Vodă,** publicată în Almanahul societăţii studenţilor români din Viena, în 1883). Tare am avut dorinţa să vă văd cînd aţi fost la aniversarea Junimei, însă nu mi-a fost tocmai bine şi nici nu puteam să scriu ceea ce începusem pentru «România Jună» de-mi venea să înnebunesc de necaz. Fereascâ D-zeu de omul tîmp, cînd începe să facă ceva, că el singur nu ştie ce face, decît numai întîmplarea poate să-l scoată din încurcătură. / Ica aşa sînt eu şi-n asemenea încurcătură mă aflam de aniversară faţă de făgăduinţa ce vă dădusem că voiu trimite ceva la Viena. / Tocmai în ziua de aniversare mi-au venit şi mie cîteva idei şi ca să nu le scap, am fost nevoit să las cea mai veselă petrecere, aniversarea şi să nu vă pot vedea pe D-voastră cel mai drăgălaş profesor şi cel mai bun voitor ce am avut în viaţa mea. / De aceea vă rog să mă ertaţi şi măcar că nu v-am văzut, credeţi că cu mintea şi cu inima mea totdeauna vă văd, şi vă doresc.

Bojdeuca lui Creangă din Ţicău

Am fost pe la D-l Lambrior şi mi-a comunicat ce i-aţi spus D-voastră. / Vă mulţumesc din suflet, Domnule Maiorescu, pentru interesul ce purtaţi de copilul meu ; şi de credeţi că poate eşi dintr-însul ceva, vă rog să nu-i refuzaţi sfatul şi protecţia D-voastră. / Vă salut cu adînc respect şi vă doresc sănătate şi bucurie. / I. Creangă. / Bietul Lambrior oare nu a călcat pe urma lui Conta ? (V. Conta murise de tuberculoză la 22 aprilie 1882). Tare-mi pare rău, sărmanul ! Iaca şi munca peste măsură la ce duce !". Hotărît lucru : stilul este omul...

1915

Printre poeţii „în vogă" Artur Enăşescu, evocîndu-l pe Eminescu în versuri exaltate : „Ce dureros de dulce cîntarea ta răsună / În chinul tău, poete, ce sfîntă bucurie / De-i larg ocean, durerea-i pe-ntinderea-i pustie, / Sclipesc atîtea stele şi-atît argint de lună ! // Să arzi ca o scînteie sub focul tinereţii / Într-un cuvînt sălbatic de chin şi sbuciumare, / S-adormi pentru vecie... sunt fericiri pe care / Le gustă-n astă lume ei singurii, poeţii..." etc. Demostene Botez, elegiac de timpuriu, odată cu primele descumpăniri : „Vreau în noaptea asta să v-adun pe toate, / Galbene mărgele, şir de chilimbar, / Şi pe firul vieţii să vă văd legate, / Şi cu voi să-mi număr orele de-amar". Panait Cerna, dimpotrivă, e fericit să viseze la „domniţa" iubirii, încă nelămurită într-un vălmăşag de presimţiri, suficiente însă pentru a crea starea elementară de poezie : „Dă-mi mii de ochi, dă-mi stele din slavă / Să te privesc cu drag o veşnicie / Ah, daţi-mi mii de coruri de dumbravă / Şi mii de braţe care s-o reţie ! / Căci ea, copila raiului, iubirea / Prin sufletu-mi îşi face astăzi cale... / Subt cer trăieşte numai fericirea / Şi eu, ecoul cîntecelor sale..." Starea de poezie,

aspirația poetică de durată se instituie, elevată, sub pana lui Vasile Voiculescu : „Urcînd semeț și singuratec spre bolta cerului senină / Un șoim bătu pripit din aripi prin larga mare de lumină / Și beat de sboru-i furtunatec, el nu mai sta ca să măsoare, / Că se ducea ca o săgeată cu ochii țintă către soare. // Deasupra creștelor de stîncă, mai sus de piscurile ninse, / S-a ridicat ușor ca gîndul – trecînd cu aripile-ntinse – / Purtînd cu el peste pustiul văzduhului, ca o solie, / Năvalnic freamăt de viață și-o negrăită bucurie... // Ajuns în crestetul tăriei a stat o clipă-n jos să cate / Ș ochi-i ageri străbătură prin văile întunecate, / Căci, cumpănindu-se pe aripi, de sus, – din culmile-nălțării / Vedea c-o singură privire întreg cuprinsul larg al țării // Și-n timp ce jos privighetoarea cînta, cu glasul ei subțire, / Un dor plăpînd și fără vlagă – plîngînd zadarnic și-n neștire – / Cu pieptul plin, zvîcnind puternic, ca un vulcan bătut de lavă / Tăcutul șoim plutea-n lumină și, mut, se înălța în slavă !".

Proza e nereprezentativă și, cu una ori două excepții, e scrisă de autori definitiv uitați astăzi. Cu atît mai mult reținem atenția cîteva din **Aşchiile** (cugetările) filosofului Ion Petrovici : „Timpul are proprietățile unei sfere. După cum, din cauza rotunzimii pămîntului, corăbiilor care se depărtează de țărm nu li se mai văd decît vîrfurile catargurilor, tot așa epocilor care se depărtează de prezent, nu li se mai văd decît culmile" ; „Valoarea unei idei se arată ca și grația unei fecioare : cînd se prinde în horă cu altele" : „Atunci cînd ai dărîmat argumentele unui adversar, nu i-ai dărîmat cu asta și concluzia, ci numai dreptul lui de a o susține" ; „Consecvența desăvîrșită este poezia încăpățînării : inconsecvența neîncetată este caricatura evoluțiunii" ; „Citațiile din opera de artă, al cărei subiect îl povestești, au tocmai rostul acelor însemnări, care se găsesc din distanță în distanță pe drumurile de munte, pentru a-ți arată înălțimea la care te afli" ; „Faptul că oamenii așteaptă recunoștință pentru serviciile ce fac, dovedește că și atunci cînd dăruim nu ne putem desbăra de gîndul că vindem" ; „Scepticismul a fost pentru gîndirea noastră cum e norul de ploaie pentru lumina soarelui : la început o întunecă, pe urmă o resfiră în curcubeu".

Sub direcția lui Simion Mehedinți, revista publică, în continuare, introducerea istorică la discursurile parlamentare ale lui Titu Maiorescu, operă în curs de apariție la „Minerva". Pasiunea rivalităților partinice, în recea judecată maioresciană, nu estompează întotdeauna conturul portretistic ; ba poate că reliefează particularități „pozitive" ale adversarilor, mai puțin cunoscute opiniei publice și încă și mai puțin posterității : „Administrarea școalelor, scrie Maiorescu, se aștepta să fie dată d-lui Poni, de cînd profesorul de chimie al Universității din Iași ajutase pe d. Sturdza la combaterea legii învățămîntului propusă Senatului de autorul acestei scrieri în februarie 1891 și cu toate că în același an făcuse vreo 5 luni parte din ministerul ultraconservator Florescu-Catargi" ; „O lege importantă însă, lucrată cu silință și cu bune intenții, se votează și se promulgă în decursul acestei sesiuni : este legea învățămîntului secundar și superior, alcătuită de ministrul Spiru Haret – considerat numai ca omul școalei și nu începuse încă agitările, cu care a turburat mai pe urmă mințile învățătorilor sătești" ; „Gheorghe Panu era mai întîi de toate un ziarist de incontestabil talent și pe lîngă aceasta, fără să fi fost orator în accepția proprie cuvîntului, avea în discursurile sale parlamentare o logică strînsă a argumentării, care îl făcea să fie totdeauna ascultat. Dar lipsa de caracter l-a purtat prin toate partidele și l-a făcut să slujească rînd pe rînd cauzele cele mai contradictorii cu același aparat de argumentare logică, omnia pro pecunia ⟨totul pentru bani⟩. De aici și lumina îndoioasă în care se înfățișează toate amintirile publicate de Gh. Panu despre «Junimea» literară din Iași, îndeosebi în ceea ce-l privește pe Eminescu. In aducerea aminte a tuturor celor ce erau de față la întrunirea «Junimii» din seara de sîmbătă 28 martie 1881 în casa lui Vasile Pogor va fi rămas neuitată o scenă provocată de Panu. Autorul însemnărilor de față, sosit la Iași pentru o conferință de binefacere, ținută a doua zi, adusese cu sine de la București **Satira III** a lui Eminescu, «un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă», scrisă cu cîteva zile mai înainte, celebra satiră cu versurile amare din partea a doua... La citirea acestor din urmă versuri cu aluzii transparente la Ion Ghica și la prezidentul Camerei C. A. Rosetti, Panu întrerupse și strigă cu un fel de aer procurial : «Nădăjduiesc că poezia aceasta nu se va publica în Convorbiri literare !». Rîsul homeric trezit de această cerere l-a făcut pe Panu să părăsească adunarea și de atunci n-a mai asistat la vreo întrunire a «Junimii». Radicalii, cînd ajung în funcții de ale statului, devin ușor despoți" ; „Însă dacă demnitatea națională și dreptatea istorică cereau deopotrivă retragerea ministrului-prezident de la cîrma Țării pentru ispășirea celor făptuite, o cugetare omenească mai blîndă nu se putea opri de a spera pentru încărunțitul om de stat un prilej de reabilitare. Căci în afară de actele sale politice, Dimitrie Sturdza, prin neobosita sa activitate în folosul culturii românești, ajunsese a fi unul dintre oamenii cei mai însemnați ai generației sale în această privință".

1925

În al 57-lea an de la apariție, „Convorbiri literare" publică număr de număr, pe una din coperțile interioare următoarea listă selectivă intitulată „Din publicațiile colaboratorilor mai vechi" : **Alecsandri V.,** Poezie, teatru, proză, Ed. Socec ; **Bogdan I.,** Vechile cronici moldovenești pînă la Ureche, Buc., 1891 ; Cronici inedite, Buc., 1895 ; Vlad Țepeș, Buc., 1896 ; Documente brașovene, Buc., 1905, Ed. Socec ; **Caragiale I. L.,** Teatru, nuvele, schițe, Ed. Socec ; **Cerna P.,** Poezii, **Conta V.,** Încercări de metafizică, Teoria fatalismului ; **Coșbuc G.,** Balade și idile, Fire de tort, Povestea unei coroane de oțel, Ed. Socec ; **Creangă I.,** Povești și Amintiri din copilărie; **Eminescu M.,** Poezii și proză, Ed. Socec ; **Giurescu C.,** Despre români, Contribuții la studiul cronicelor moldovene, Contribuții la studiul cronicelor muntene, Despre boieri ; **Maiorescu T.,** Discursuri parlamentare, 5 vol. Critice, ed. I., 3 vol., Logica, ed. V., vol. 1898, Precedente constituționale, Aforismele asupra înțelepciunii în viață, de Schopenhauer, 1 vol., 1902, Reforma instrucțiunii publice, 1 vol. 1891, Ed. Socec ; **Mehedinți S.,** Către noua generație, Altă creștere, Școala poporului, Caracterizarea unui popor prin munca și uneltele sale, Oameni de la munte, România ; **Negruzzi Iacob,** Opere complete, 6 vol., Amintiri din „Junimea", Ed. Socec ; **Onciul D.,** Originile Principatelor române, Buc., 1899, Din istoria românilor, Buc., 1906, Ed. Socec ; **Popovici Bănățeanu I.,** În lume, nuvele; **Zamfirescu Duiliu,** Nuvele, Fără titlu, Alte orizonturi, Lume nouă și lume veche, Viața la țară, O muză, Ed. Socec, făcînd, mai degrabă, publicitate editurii din urmă, pentru că, orice s-ar spune, lista e cam departe de a fi reprezentativă (sînt chiar „excluși" A. Naum și N. Volenti, întîlniți pe lista din 1915). Director este Al. Tzigara-Samurcaș pe adresa căruia colaboratorii și cititorii sînt invitați să trimită „manuscrisele pentru revistă, cărțile pentru recenzii, schimburile de reviste, precum și corespondența referitoare la redacție și administrație". Cam multe pe capul unui om cu obligații universitare, menționînd că predecesorul desemnase „locțiitori" măcar pentru o parte din problemele inerente apariției unui periodic ce se dorește reprezentativ în cadrul unei culturi naționale. Iată și o „comunicare" amară a savantului și a omului de gust artistic care a fost Simion Mehedinți (Soveja) : „Lipsa hîrtiei, de care suferă acum ⟨după primul război mondial⟩ toate publicațiile, ne-a silit să scoatem un număr dublu. **Convorbirile literare,** cu foarte multe jertfe, își fac datoria de a se ține la înălțimea nevoilor culturii românești. Revista de care se leagă renașterea noastră literară intră acum în al 50-lea an. Toți cei ce prețuiesc cultura sperăm că se vor grăbi să o susțină mai departe, iar abonaților zăbavnici, și celor fără simțul datoriei nu li se va mai trimite". Scurt și trist...

În compendiul însăilat pentru anul „deceniului" anterior observăm puținătatea „bucăților" de proză tipărite. Acum, dimpotrivă, constatăm o oarecare abundență în „ilustrarea" genului epic. Își face loc inclusiv reportajul cu tentă umoristică. Spicuim din acela semnat de C. Gane : „Un iancheu, din continentul nostru, a scris odată într-o carte c-ar fi de dorit să învețe omul în viață și puțină filosofie. Deși cu această știință n-ar

ajunge să cîştige bani prea din belşug, ar trage din ea adevăruri şi foloase, după care bogatul suspină în zadar, neputîndu-le cumpăra cu toate milioanele lui. Are dreptate Ralph Valdo Trine. Are şi nu prea. Cu milioane poţi cumpăra kilograme de foloase materiale — şi să fiu al dracului dacă nu sînt foloase — iar cu punga goală te alegi abia cu cîteva grame de foloase morale, ale căror frumuseţi, pentru a fi înţelese, cer neapărat ajutorul filosofiei. Oricum o fi, cînd fluieră vîntul prin buzunare, filosofezi fără să vrei. Şi cum într-ale mele bîntuie furtuna, m-am pomenit cu încetul aflînd un adevăr, din care am tras, firește, foloasele mele. Cu acest bagaj uşor trec de atunci prin lume fără supărare. Azi aici, mîine acolo, nicăieri intim şi mult, azi pe pămînt, mîine în lună, rid de durerile mele şi plîng de ale tuturor... «Astfel am trecut de-al lumii hotar» voi putea spune ca poetul... cît mai tîrziu, nădăjduiesc ! Nu că mi-e frică de moarte. N-o alung, nici n-o aştept. N-o cunosc. Pe cînd viaţa aceasta — fum, iluzie ce-o fi — o ştiu din fir în fir. Mă impac cu ea şi numai rareori mi se întîmplă să rămîn nedumerit. Dăunăzi, de pildă, m-am pomenit, pe neaşteptate, cu bani în buzunar ! Cîte nu poate face omul cu parale cînd n-are habar de filosofie ? Doar un lucru : să scape de ele — şi cît mai curînd. M-am hotărît deci să le dăruiesc Căilor Ferate şi m-am pornit la drum..."

Din „Dicţionarul" lui I(acob) N(egruzzi), prezent aproape număr de număr : **„Ionescu Vasile.** Născut în Folticeni în 25 sept. 1858. Intră în «Junimea» pe vîrful degetelor şi se aşează într-un colţ depărtat. Nu vorbeşte nici un cuvînt, dar meditează. A scris o gramatică după metoda intuitivă — cuvintele intuiţiune, intuitiv fiind foarte la ordinea zilei printre profesorii junimişti din Iaşi. S-a supărat şi nu mai vine din 1881, fiindcă junimiştii nu i-au cumpărat scrierile sale intuitive ‹...› ; **Junimea.** Numele vestitei societăţi literare. Acest nume a fost propus de Theodor Rosetti, în iatacul lui Pogor într-o duminică din primăvara anului 1864 după o prelegere populară a lui Maiorescu. După oarecari discuţii acest nume a fost admis şi de ceilalţi patru fondatori : T. Maiorescu, V. Pogor, P. P. Carp, Iacob Negruzzi. Junimea se numesc şi întrunirile societăţii ce se ţin odată pe săptămînă, odinioară vinerea (în ziua Venerei, după zisa lui Pogor), dar de vreo 10 ani încoace sîmbăta. Pînă la 1879, Junimea se aduna odată la Maiorescu, şi odată la Pogor. De cînd Maiorescu s-a mutat la Bucureşti, alternează între casa lui Pogor şi a lui I. Negruzzi. În anul 1883/84 s-au ţinut întruniri şi la Volenti".

Printre poeţii preferaţi : Eug. Ciuchi (în continuare), Marcel Romanescu, Sandu Tudor şi George Dumitrescu, iar printre „intruşi" : **Octavian Goga, Ion Minulescu, Ion Pillat.** Colaborează cu studii şi articole diverse : Ion Bianu, D. Caracostea, P. Constantinescu-Iaşi, Mircea Djuvara, Charles Drouhet, Cezar Papacostea, Giorge Pascu, Ramiro Ortiz, D. I. Suchianu, Th. Capidan, Mircea Florian, Th. Simenski, M. Mihăilescu („Se pot lua măsuri împotriva criticilor" ?), Al. T. Stamatiad (scriind cronici literare) ş. a.

1935

Ca întotdeauna informat, minuţios, dar ridicat la orizonturi cuprinzătoare, puţin şocant în expresia stilistică, statornic — şi înzestrat cu finețe — observator al destinului „Convorbirilor", fostul nostru profesor în anii decisivi ai uceniciei liceale, Augustin Z. N. Pop consemnează într-o **Aniversară** (1 aprilie 18895 — 1 aprilie 1935) trecerea a o jumătate de veac de cînd revista strămutată de la Iaşi, unde înscrisese începuturile critice ale culturii naţionale şi încheiase prima fază de raportare „eroică" la sinceritate, adevăr şi frumos, apăreau la Bucureşti. Împrejurările mutării, scria domnia sa, apăreau legitimate prin aceleaşi motive ca şi acelea ale înfiinţării cu 18 ani în urmă, de către tovărăşia „Junimii" : conştiinţa progresului intelectual afirmat cu căldura prieteniei incipiente, la care se ralia prima generaţie pregătită de revistă, fondatorii fiind solicitaţi la Bucureşti„ în situaţii înalte universitare, pe care le continuau — pe care le întăreau".

După verificarea producţiei literare testată de şcoala lui Kogălniceanu, ajunsă ineficientă prin exagerările emulilor bolintinieni şi după încadrarea în axioma estetică a operei superioare, explicată în elementele constitutive, „Convorbirile literare" îşi continuau, afirma tînărul colaborator de atunci, sub coordonatele intransigentismului critic, ideea iniţială, aceea a unei direcţii „nouă", adecvarea urmînd postulatelor. Generaţia următoare, care era a întregii ţări, se alătura fondatorilor exprimîndu-se în toate ramurile de activitate spirituală şi ţintind o depăşire spectaculoasă în sfera realizărilor

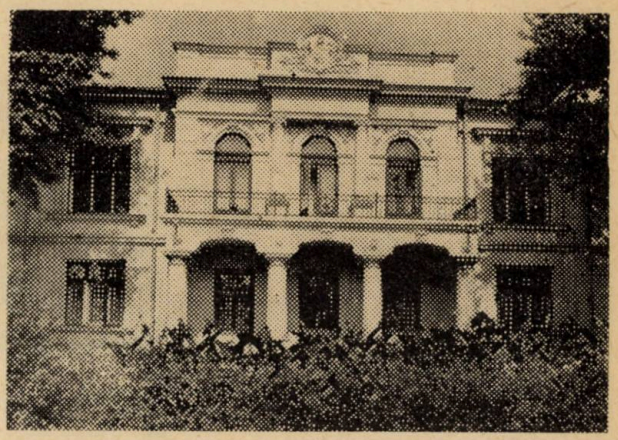

„Casa Pogor". Muzeul de literatură al Moldovei

temeinice. La Bucureşti, „şarjele convorbiriste reperaseră violent contemporaneitatea locală, provocînd dezechilibrul în care s-a amestecat... un anume regionalism" ‹superior›, ce a trăit mult timp între bănuielile bucureştenilor ; aşa că la strămutarea periodicului, deşi în aparenţă vechile duşmănii amorţiseră, ele trăiau totuşi sub masca unei recunoaşteri, mulată de invidie, crispată de amintiri expiative... În capitală, salonul lui Maiorescu lăsa să se observe, oarecare răceală „mărturisită de toţi aceia cari frecventaseră la Iaşi cenaclul după 1867". Dar lucrul este confirmat ‹în epistola citată› şi de un nou venit, cum ar fi Duiliu Zamfirescu : „Credinţa mea este că venirea «Convorbirilor» la Bucureşti a semnalat un moment de întoarcere a purului sînge către speţa vulgară. Îmi aduc aminte de primele întruniri la care eu, fricos, cu un cult ascuns pentru oracolii templului, veneam să ascult, să sorb vorbele lor, aducînd cu mine imaginea atît de plastică a statuiei albe din criticile d-lui Maiorescu. Eu eram crescut de copil în citania «Convorbirilor». Şi regulat ieşeam cu o tristeţe în suflet, fiindcă mi se părea că ce n'est pas ça". Ce să mai spunem de „disperarea" ieşenilor rămaşi ieşeni, în frunte cu Creangă, Gane, Naum, Culianu, Miron Pompiliu, Xenopol ? Alecsandri însuşi se arăta nedumerit şi pesimist cu privire nu numai la posibila lîncezeală a junimiştilor dar şi asupra soartei grupării, făcîndu-l pe I. Negruzzi să regrete mai tîrziu transplantul. Dintr-un spirit de obiectivitate cultivat totdeauna, autorul retrospectivei intitulată eminescian **Aniversară** reproduce, pentru eventualele aproximări comparative, atît sumarul ultimului număr apărut la Iaşi cît şi acelea al primului număr apărut la Bucureşti. Cine-i şi astăzi curios poate consulta colecţiile existente (nu tocmai uşor de găsit !) ale periodicului...

Pentru încheiere, nu putem rezista gîndului de a nu reproduce însăşi fraza finală înmlădiată de Augustin Z. N. Pop acum (alte !) cinci decenii : „Şi timpul, în care valorile îşi discern atributele de susţinere pentru marea judecată a istoriei, află astăzi revista tot hotărîtă, tot ascultătoare tradiţiei şi progresului, în acelaşi cult al tinereţii demne, prin perspectiva semicentenarului de viaţă bucureşteană !". Fie ca la împlinirea a o sută de ani de apariţie efectivă (în 1994) a „Convorbirilor literare" să se poată rosti, din nou de la Iaşi, cu mîndrie şi încredere în viitorul culturii româneşti aceleaşi înţelepte cuvinte — spuse altcum şi mai înainte — şi ce nu intenţionează decît să omagieze, la datele de cuviinţă, prestigioasa personalitate polarizatoare a unei reviste intrată de mult în istorie.

Lucian DUMBRAVĂ

PRIVELIȘTI ROMÂNEȘTI

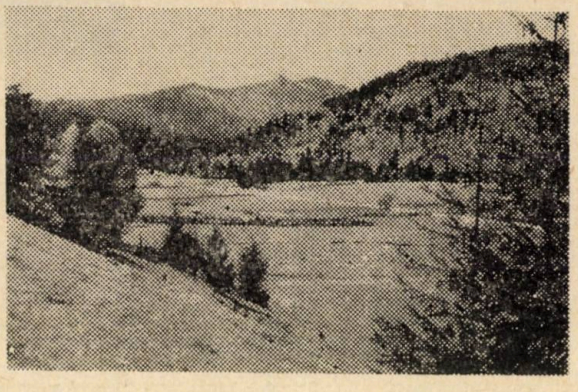

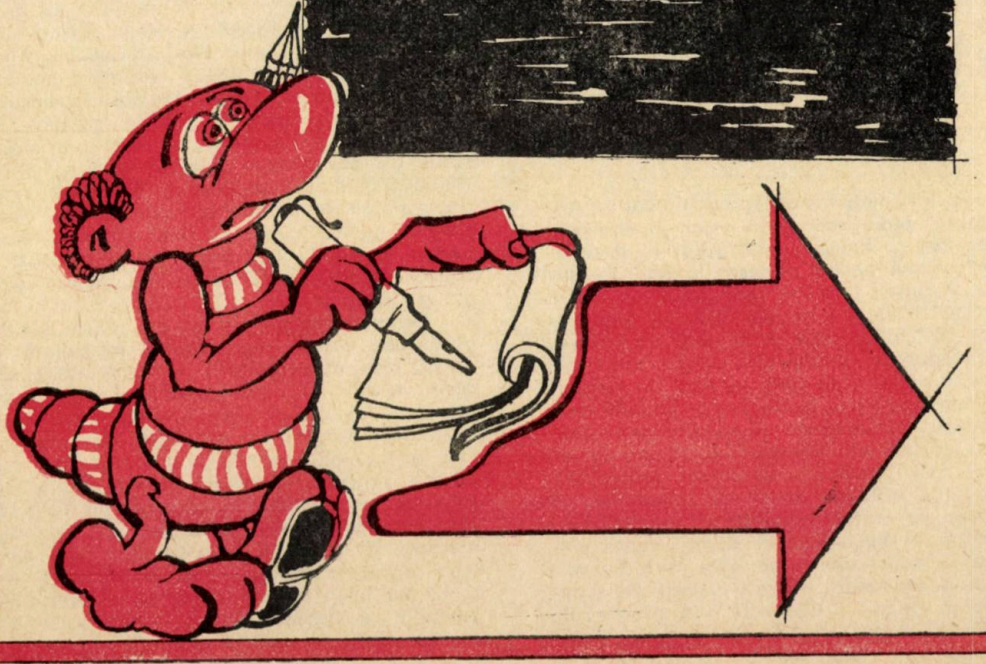

VÎRSTELE ORAȘULUI CU PARFUM DE LEGENDĂ

Iașului, aureolat în timp cu nobilul titlu de oraș al culturii, i s-a asociat, prin nu se știe ce împrejurare, și epitetul de *bătrîn*. Dorită sau nedorită, această pecete de largă circulație și-a căpătat, odată cu lunecarea anilor, dreptul de a vieții în cele mai tainice fibre ale orașului moldav. S-a spus și se spune : Bătrîna casă Dosoftei... Bătrînul turn Golia... Bătrîna Cetate Universitară... Gîrbovita bunică Bojdeucă... Bătrînul tei de la Copou... Bătrîna Cetate a Moldovei. Poate că respectul pentru înțelepciunea marilor înaintași care i-au ctitorit ființa de-a lungul veacurilor, vechimea nepieritoarelor zidiri, ori rătăcirea în necunoscut a actului său de naștere au concurat deopotrivă la pomenita asociere. Poate că toate acestea și încă multe altele care au fost și mai sînt încă vii pe cele șapte coline albastre. Bătrîneții Iașului îi găsim însă mereu echivalentul în continuitatea bunelor tradiții, și de aceea ea este acceptabilă și demnă de respect ca orice bătrînețe. Dar cum bătrînețea și-a asociat dintotdeauna tinerețea pentru a-și continua realizarea visurilor, vom ține un ochi treaz asupra tinereții prezentă în bătrîna cetate moldavă cu toată vitalitatea caracteristică.

*

Cu pasul și cu gîndul, cu inima în palmă și cu ochii larg deschiși prin orașul colinelor albastre. Prin orașul unde, din bătaia aripei istoriei și din mierea florilor de tei, din parfumul amărui al nucilor și din scînteierea boabelor de struguri, din albastrul pal al cerului și din dangătul înalt al clopotelor s-au zămislit, de-a lungul timpului, unduitoare cîntece, nemuritoare pînze bogate în culoare, pagini încărcate cu nepieritoare slove, marmore vii și calde în lumină. Cu pasul și cu gîndul pe îngustele și întortocheatele ulițe sau pe largile bulevarde, pe lîngă zidurile vechilor sau mai noilor ctitorii, pe sub tei și castani știuți de cînd lumea, sau în preajma tufelor de liliac cu sclipiri de tinerețe în ciorchinii florilor, primăvara. De lîngă Cetatea Universitară și pînă-n inima galaxiei industriale de pe șesul Țuțorei ; de lîngă broderia Trei Ierarhilor și pînă sub dealul Cetățuia, acolo unde, la temperaturi înalte, se înnobilează oțelul. Cu pasul și cu gîndul, cu ochii larg deschiși prin orașul cu parfum de legendă, prin orașul vîrstelor mereu tinere.

*

Șoseaua Țuțora. O cale, o arteră vitală a Iașului. Cu puțină fantezie o putem asemui cu un defileu străjuit de înălțimi durate din beton și sticlă sau cu un fluviu, pe malurile căruia se înșiră nenumărate porturi. Să o numim, deci, fluviu, marele fluviu industrial ieșean, al cărui bogat și diversificat debit de produse curge și se revarsă necontenit în delta largă a economiei românești și mai departe pe toate meridianele și paralelele globului. La care dană a marelui fluviu să acostăm ? Tentațiile sînt multiple. Imaginile și sunetele se succed cu repeziciune. Aud sau mi se pare că aud vaierul prelung al țevilor retezate, zumzetul discret al ringurilor, clipocitul domol al uleiului, accelerația amețitoare a rotoarelor. Aud cum se coace pîinea, ceramica și oțelul. Aici, la poalele colinelor albastre, auzi și vezi. Vezi lunecarea pașilor fetelor de-a lungul ringurilor și dansul degetelor pe firele de bumbac și mătase (o idee pentru un libret de balet așteaptă să fie preluată). Îi vedem pe creatorii țevilor sudate, — uriașe orgi de oțel — oameni îndrăzneți care uneori visează la un poem simfonic punctat cu accente grave, eroice, dedicat lor și prezentat într-o hală a uzinei, în primă audiție. Aici, pe terasa milenară durată de apele firave ale Bahluiului, vezi cum gîndesc și creează chimiștii. Sau, mai bine zis, „alchimiștii" timpul nostru. Dar nu aurul, argintul sau... tinerețea veșnică este țința activității lor febrile. Truda lor e închinată oamenilor. Din miraculoase substanțe cu nume greu de ținut minte, noii „alchimiști" vrăjitoresc nesfîrșite caiere de lînă. Pînă acum, argonauți-cumpărători de pe toate continentele au descoperit drumul spre sursa magicului fir al Lînei de Aur tors la Iași din petrol și măiestrie. Acestor iscoditori temerari ai secretelor naturii le-ar sta bine ca eroi într-o povestire științifico-fantastică. Multe pot fi văzute și auzite pe malurile fluviului industrial ieșean, în ineditele sale porturi. În hale înalte și largi lucesc oglinzile furnirului de nuc, de frasin sau de trandafir. În adîncimea lor, penelul unui pictor ar putea imortaliza gîndurile și visurile oamenilor tineri ce se dezvoltă aici ca o pădure semeață. Cîntă în aceste locuri o cascadă lină, aurie, izvorîtă din semințele sorei soarelui. Ne-o putem închipui ca pe o fată despletită, de care sînt îndrăgostiți toți cei ce i-au făurit chipul... Aici este bine să ascultăm. Să auzim cum prin mii și mii de coarde, pe mii și mii de tonuri vibrează munca.

Muncă. Vorbă complexă, poate cea mai cuprinzătoare dintre cuvintele rostite de ființa umană. De felul cum este înțeles acest cuvînt, de atenția ce i se acordă, de ierarhia ce i se fixează în viața omului și în societate depinde modul de existență, fericirea, toate împlinirile materiale și spirituale ale individului. Aici, în cetățile modernei industrii ieșene, munca este ridicată la loc de înaltă cinstire. Aici, în acest perimetru al muncii, loc al copilăriei și tinereții mele, mă simt ca într-un univers de oglinzi ce reflectă imaginile reale ale visurilor bunicilor și părinților noștri, ale visurilor tuturor. Privești în jur și murmuri : metalurgie, energie termică, ulei, mobilă, electronică, paste făinoase, fibre sintetice, mătase, mase plastice, tricotaje, fire de bumbac, pînză — numind tot atîtea fabrici și uzine răspîndite pe sute de hectare — și ți se pare că ai spus tot. Dar dacă nu adaogi : oameni, muncă, viață nu ai spus nimic. Zona industrială de pe terasa Bahluiului a nimicit sărăcia populației Iașului și nu numai a orașului. Fiecare metru pătrat al acestor locuri ocupat de o frîntură de

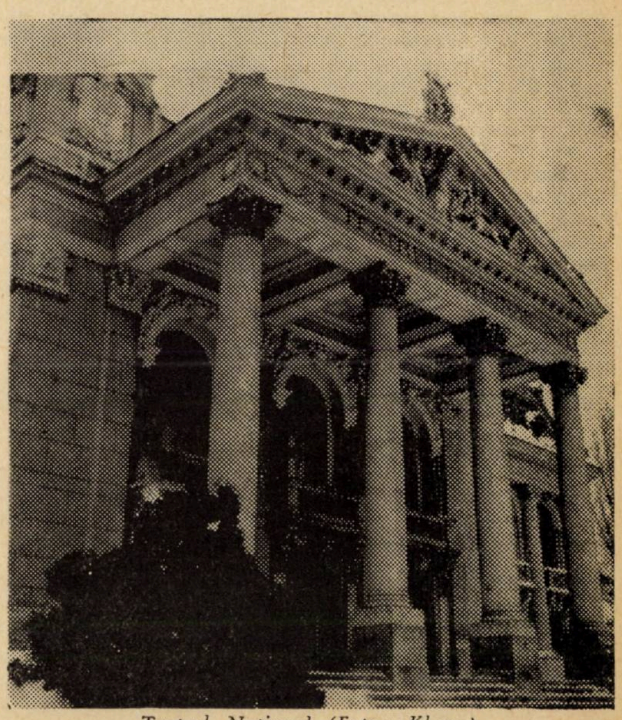

Teatrul Național (Foto : Klauss)

agregat sau de mașină și străjuită de un om, înseamnă o retribuție în plus poposită în bugetul unei familii. Loc de muncă — om — retribuție este formula magică cu ajutorul căreia s-a trecut și se trece de la cocioabă la apartament modern, de la întuneric la lumină.

*

Peste tot, mîinile, mîinile iuți și dibace. De la Fabrica de Penicilină și pînă la Combinatul de Utilaj Greu, mîinile. Gingașele, asprele, calmele, agitatele mîini. Nenumăratele, misterioasele și neobositele mîini. Tinerele, și mai puțin tinerele mîini. Să le privim cu atenție, dimineața sau pe înserat, în mișcare sau în stare de repaos. Să încercăm descifrarea intimelor lor secrete. Mîinile acelea cu degete subțiri și lungi care se odihnesc în poală și care, în mod sigur mai poartă în ele căldura obrazului unui copil mîngîiat în somn. Curînd, cu aceeași sensibilitate vor luneca pe albul de omăt al firelor de bumbac sau vor apăsa energice pe complicatul alfabet al butoanelor ce pun în mișcare agregatele unei întregi secții. Sau mîna omului acela cu părul ușor brumat, încleștată pe bara de susținere a tramvaiului, mînă care peste cîteva clipe va semna o decizie importantă sau va puncta cu degetul o foșnitoare foaie de calc: „Aici și aici"... Mîini, o multitudine de mîini. Curînd vor fi în mișcare: așezînd cu siguranță o cărămidă în zid; reglînd temperatura cuptoarelor în care metalul devine incandescent; combinînd secrete substanțe în eprubete; scriind formule la tablă. Și din nou mîngîind fața unui copil care adoarme... Mîini, priviri, gînduri. Mîinile oamenilor. Mîini care aprind, pe toate cele șapte coline albastre, luminile tinereții.

*

Nouă, ieșenilor, ne face mare plăcere să depănăm amintiri, să suflăm colbul vremii și să scotocim în vechi hrisoave sau să săpăm cît mai adînc în istorie pentru a descoperi rădăcinile din care ne tragem seva. Așa am fost dintotdeauna: legați prin mii de fire de trecutul nostru și iscoditori neobosiți. De cîte ori trecem prin actualul centru civic al Iașului ne reamintim că, în urmă cu foarte, foarte mulți ani, în casa cu coloane, sprijinită pe vremuri de zidul vechiului Palat Domnesc, marele cărturar Dosoftei ne-a lăsat moștenire, în românește, „Psaltirea pre versuri tocmită". Cînd ne prinde dorul de frumos, coborîm în Țicău, la Bojdeucă, în ceardacul din spate, trăgînd nădejde că, cine știe prin ce minune, vom auzi și vom vedea cum Bădia îi citește lui Eminescu din „Amintiri...". Și tot nostalgici și visători pornim cu pasul pînă spre pădurea Breazu și zăbovim lîngă Vila Sadoveanu unde s-au născut *Baltagul* și *Neamul Șoimăreștilor*. Frumoase sînt luminile bătrînului oraș. Frumoasă tinerețea lui de ieri, lîngă tinerețea zilelor noastre. În cetatea Iașului modern conviețuiesc într-o perfectă armonie frumusețile și înțelepciunea trecutului alături de vigoarea și cutezanța prezentului.

Dumitru IGNEA

PIATRA-I PIATRĂ...

Cînd am descins prima oară în Piatra Neamț? Prin 1969, cred. Da, exact, în 1969, iarna. Sfîrșit de ianuarie? Da, sfîrșit de ianuarie. Ca și acum. Ca și acum, stăteam la hotel „Ceahlăul" — loc proaspăt atunci, era curat, civilizat, călduros. Ca și acum — aș zice. Ningea și eu fusesem trimis să scriu poezii. Nici că se putea o misiune mai... ușoară (oare?). Și un reportaj, dacă se poate (asta era misiunea... grea). Și acum ninge, dar nu mai sînt zăpezile de altădată... **Atunci** și **acum,** mă întreb ca Doinaș, „ce mi s-a întîmplat cu două cuvinte?". Atunci nu știam mai pe nimeni în Piatra. Ba da, doi colegi de facultate, unul profesor-navetist pe undeva prin preajma urbei, dar cu **proprietate** — centrală, altul inspector școlar sau cam așa ceva, dar fără **proprietate.** Profesorul era tracasat, inspectorul era tracasat... și totuși cît de duios-sentimentale, de vag-bahice au fost orele reîntîlnirii... încă mai păstram ceva din acea coeziune studențească pe care o credeam indestructibilă. Dar acea întîlnire purta, totuși, semnul dramatic al depărtării, al îndepărtării. Realizam cum acei oameni, pînă de curînd minunați, se îndepărtau exact de ceea ce era, trebuia să fie, esența, rațiunea existenței lor. „Căci nu cunosc mai plăcută zăbavă decît cetitul cărților" — da, desigur, nu uitaseră adagiul cronicăresc, dar zăbava nu mai părea a le fi folositoare. „De cînd n-am mai citit o carte-!... Nu-i timp! se plîngea unul" (sau altul). Despre reviste literare, nici (o) vorbă.

Am fost, de atunci, de multe ori, în Piatra. Am fost la Teatru și la Săvinești, am fost la Muzeu și la Librărie, am fost la Parcul Zoologic și n-am fost pe Pietricica, am fost la Expoziție și la Clubul tineretului, am fost la Ciucă, la Livescu, la Emil Nicolae, la Hălăucescu, la Petrescu, la Ulian, la Ceontea cînd mai era pe-acolo. Aceste locuri și acești oameni mi-au fost mereu tentații și compensări (încercam, oare, și compensarea acelei dezamăgiri post-studențești?). Am fost la Bicaz... și la Bicaz, pe lac, cu vaporașul, într-un grup de liceeni, și un licean recitînd **Le Lac,** de Lamartine, în franceză. Și tot atunci, la Pingărați, la Stațiunea experimentală, am coborît cu batiscaful și-am văzut păstrăvii săgetînd adîncurile. Altă dată, de un An Nou, la Brateș, în munți și zăpezi, cu un lup care, noaptea, a dat ocol cabanei și ne-a lăsat semn că mîncase un căprior...

Halele uriașe de la Săvinești, halatele albe, huruitul continuu, curățenia „de farmacie"... și apoi o discuție despre literatura inspirată din viața uzinei (nimeni nu uită că un caz de acolo îi inspirase lui Preda, „Intrusul"). Un spectacol al Teatrului Tineretului (mai e el, oare, la fel de tînăr?), o expoziție, o carte nouă la librărie și mai multe cărți vechi, pe care le răsfoiesc (dacă se poate spune așa) la Muzeu, unde tocmai se pregătește o expoziție de carte medievală. Biblioteca județeană este în renovare, dar la subsol se poate vedea ceva din Colecția Kirileanu. Printre miile de cărți, un om (Constantin Bostan) care încearcă să ordoneze, să catalogheze, să valorizeze — întrucît, aflăm, valoarea materială a Colecției n-a fost, pînă acum, estimată decît... simbolic.

Bat străzile și nu caut subiecte. Caut flori și nu găsesc (e... iarnă și e frig, seniori). Încerc, oare, să cuplez imaginile **de atunci** cu cele de **acum?** Piatra-i Piatră. Lapoviță și ninsoare. Mă-ntîlnesc cu Constantin Munteanu, prozatorul-inginer de la Săvinești. Discutăm despre viața-n uzină și despre scenariul lui cinematografic care e gata „să intre". Cumpăr bilet de autobuz pentru Roman și pierd autobuzul. Spre miezul nopții, Cristian Livescu, cap-limpede, vine cu „Ceahlăul", proaspăt ieșit de sub tipar și mi-l oferă spre lectură pe drum. Dar acum sînt pe punctul de a pierde trenul. Noroc că, în fruntea unei cozi întortocheate, îl descopăr pe Laurențiu Ulici. Ne interogăm în același timp: „Și tu la Piatra?".

Piatra-i Piatră.

Nicolae TURTUREANU

BOTOŞANI — UN CENTRU AL ROMÂNIEI

Casa memorială — Ipoteşti (fotografia : L. Rusu)

Mai pluteşte încă un aer romantic deasupra Botoşanilor. Scriitorul Lucian Valea, înconjurat de o cohortă de tineri poeţi, mereu mai tineri şi geniali şi necunoscuţi poeţi, coboară printre castani şi tei în floare, expunînd sonor o lecţie peripatetică despre poezie. Gesturile lui largi, frumos calculate de un instinct histrionic reprimat, atrag privirile trecătorilor şi stîrnesc zîmbete de simpatie.

În parcul Eminescu, un călător cu praf pe adidaşi a îngenunchiat în faţa statuii marelui Poet şi cîntă din ghitară. Nu mi-am putut stăpîni curiozitatea. Sînt un om comun şi curios. Mi-a spus că vine din Transilvania şi se duce la Ipoteşti să vorbească cu Domnul Eminescu. L-a întîlnit şi în Botoşani, ceea ce l-a bucurat nespus. Vorba ceremonioasă a tînărului de peste munţi mi s-a înfipt în suflet. Şi mi-am amintit că, înainte de război, tinerii botoşăneni se înhămau la trăsura Maestrului Enescu, noaptea după concert, purtîndu-l în triumf pe străzile împodobite ale oraşului. Astăzi se înhamă mai cu seamă la carul muzicii folk. E bine? E rău? Eu zic că nu e rău atîta timp cît şi această muzică are acorduri blînde, care îndeamnă la pace şi armonie universală. Dealtfel, sunt sigur că tinerii botoşăneni s-ar înhăma şi astăzi la trăsura lui Enescu dacă Maestrul ar coborî printre noi, aşa cum se înhamă, cu entuziasm romantic şi curat, la carul prea zgomotos al muzicii folk care, să recunoaştem deschis, le satisface setea de romantism.

Dacă se scrie poezie şi se cîntă muzică, ei da! pluteşte încă un aer romantic deasupra Botoşanilor. Şi se scrie multă poezie în acest oraş.

Vorbesc de romantism din mai multe unghiuri de vedere. E mai întîi o reverberaţie a unui trecut mereu prezent în conştiinţele botoşănenilor de azi. Motiv de mîndrie şi emulaţie, poate şi de întristare uneori cînd se gîndesc la prea multele rele pe care le-a moştenit oraşul şi care sînt înlăturate azi cu energie. Cînd trec prin cartierele vechi, trecutul mă învăluie insinuant. Case şi amintiri de oameni care au trăit în ele cu demnitate şi folos, şi un indicibil parfum al faptelor care au trecut şi rămîn în permanenţă. Ici, colo, plăci de marmoră ne reamintesc locurile pe unde a trăit Eminescu. Cu tristeţe vedem că toate clădirile legate de existenţa omenească a lui Eminescu au dispărut, rămînînd doar Poetul şi Poezia. Ultima s-a prăbuşit în sine cu puţini ani în urmă. În ea, poetul a fost funcţionar tînăr, pasager şi optimist. Dar a mai adăpostit acea clădire şi o sală de spectacole ce se confunda cu jumătate din istoria teatrului la Botoşani. Clădirea ar fi putut fi consolidată şi conservată. Constituia un capitol bogat din istoria culturală a Botoşanilor. Avea şi un real farmec arhitectonic. Din fericire, au mai rămas destule case cu nepreţuită valoare istorică şi arhitecturală. Sînt presărate în tot cuprinsul larg al oraşului. Şi mai cu seamă în fosta zonă rezidenţială, plasată pe o porţiune a bulevardului. Se mai văd acum acolo fermecătoare palate, ascunse sub umbra catifelată a parcurilor. Ana Boldur, literată din Bucureşti, care a copilărit în această zonă a oraşului, se bucura că fondul imobiliar vechi şi valoros era integrat cu pricepere în ansamblul construcţiilor noi. Şi avea dreptate. Este vizibil la Botoşani un respect real pentru moştenirea urbanistică valoroasă.

Trecutul e încrustat şi în zidurile bisericilor, una dintre ele se spune că ar fi veche cît întreaga istorie a Moldovei, de la întemeierea ei. Altele au fost zidite de Ştefan cel Mare, de Doamna Elena Rareş, sau de breslele harnice ale tîrgului.

Dacă acest cult al istoriei, atît de puternic la Botoşani, este o componentă a romantismului, atunci aripa lui fîlfîie mereu deasupra oraşului din nordul Moldovei. Dar să-i amintim şi pe cîţiva din marii bărbaţi care i-au dat strălucire romantică. Ce este opera lui Iorga decît o titanească înfruntare cu istoria trecută şi contemporană lui? Şi de cîtă îndrăzneală şi încredere în faptele lor au avut nevoie Grigore Antipa şi Dimitrie Brândză pentru a înzestra Bucureştii cu două monumente nepieritoare, Muzeul de istorie naturală şi Grădina botanică! Gustul faptei mari şi unice l-au avut mulţi botoşăneni şi în fruntea lor îl aşezăm iarăşi şi iarăşi pe Eminescu. Îndrăznesc să-l adaog şi pe Scarlat Callimachi, urmaşul unei cunoscute familii din aristocraţia ţării, care şi-a contrazis violent condiţia socială, devenind „prinţul roşu", cum l-au numit cu ură şi în deriziune adversarii. S-a aliniat celor mai democratice

curente ale epocii dintre cele două războaie mondiale, întemeind ziarul comunist „Clopotul", în urmă cu 50 de ani. Pana sa și a colaboratorilor de la ziarul botoșănean a vestejit cu mare curaj ororile timpului său: fascismul, războiul, rasismul, inechitățile sociale. Dealtfel Botoșanii au o bogată tradiție a mișcării socialiste și muncitorești.

După cele spuse pînă aici, prea puține față de istoria bogată a orașului, numaidecît trebuie să afirmăm, și însăși realitatea o afirmă fără putință de tăgadă, că Botoșanii sînt una din localitățile țării cuprinsă încă de fervoarea romantică a construcției. O mulțime de tineri au inundat orașul și-l reconstruiesc. Pe temelia durabilă a istoriei, ei înalță un timp socialist mai drept, mai prosper, mai generos cu fiecare. Îndrăzneala faptei mari și frumoase continuă în ei, moștenire sacră și redimensionată la exigențele timpului socialist.

În partea a doua a secolului trecut, Botoșanii erau al patrulea oraș din România unită la 1859 și avea importanță economică. Apoi, localitatea din nordul Moldovei a ieșit din circuitul economic modern, decăzînd treptat din importanța sa. Lipsit de industrie, situat în centrul unui județ agrar sărac, orașul a trăit doar prin valoarea oamenilor săi, pe care i-a dăruit cu generozitate patriei. Nu grîul, vestitul grîu roșu botoșănean, care se ducea direct pe piețele străinătății, nu mierea dulce sau peștele gras al bălților constituiau bogățiile cele mai de seamă ale acestui colț de țară românească. Oamenii și inteligența lor au fost cele mai de seamă bogății naturale.

Orașul a moștenit de la regimul trecut o industrie derizorie. Actul naționalizării de la 1948 a găsit la Botoșani doar patru unități care, cu îngăduință, puteau fi considerate de rang industrial: un atelier mecanic, două mori și o fabrică de ulei. În județ situația era aceeași. A mai moștenit orașul, alături de frumoasele rezidențe boierești, și terifianta mahala a calicimii, imundă gregaritate și deznădăjduită umanitate, cu orizontul retezat.

Saltul economic realizat după 23 August 1944 este remarcabil. Industrializarea socialistă, gîndită și condusă de partid, a descătușat energii nebănuite. La puțini ani după război, în Botoșani s-au construit o mare întreprindere textilă, în care muncesc azi circa șase mii de oameni, o fabrică de confecții, o întreprindere de mecanizare a agriculturii. Congresul al IX-lea al partidului, cu numeroasele și binefăcătoarele sale consecințe, printre care și reorganizarea administrativ-teritorială a țării, a deschis noi perspective de dezvoltare tuturor județelor, tuturor localităților. Județul Botoșani a început să înregistreze un ritm de dezvoltare de 16 la sută, justificat de politica partidului de ridicarea economică armonioasă a tuturor zonelor țării. În partea de nord-vest a orașului Botoșani s-a conturat o vastă și puternică platformă industrială. Industriile electrotehnică și chimică, cu marele lor coeficient de modernitate și eficiență, s-au alăturat celorlalte industrii. Întreprinderile „Integrata", „Melana", textilă „Moldova", Întreprinderea de articole tehnice din cauciuc, Întreprinderea de utilaje și piese de schimb, „Electrocontact" ș.a. configurează elementele esențiale ale acestei zone industriale. Ele au infuzat orașului o nouă tinerețe, dinamică și constructivă. Populația a crescut de la cei aproape 40.000 de oameni cîți erau în 1965 la o sută de mii astăzi. Și nu numai numarul contează, ci mai ales calitatea acestei populații noi, a cărei structură este extrem de diversă, cuprinzînd profesii, meserii cu o mare încărcătură de cunoștințe tehnico-științifice.

Cine sînt cei peste 60.000 de oameni care s-au integrat în noul oraș Botoșani? Evident, sînt urmașii țăranilor care, timp de milenii, au lucrat pămîntul cîmpiei dintre Siret și Prut. Cînd a început industrializarea patriei, mii de botoșăneni au plecat spre cele mai fierbinți șantiere ale revoluției socialiste. Dacă nu numele lor, dar munca lor este semnată pe cele mai de seamă monumente ale industriei socialiste românești, fie că se găsesc la Brașov, București, Constanța sau Galați. Epoca Ceaușescu a determinat o reîntoarcere la locurile natale. Și întrucît la Botoșani, Dorohoi, Bucecea, Flămînzi industria și-a înfipt piloni puternici, mulți botoșăneni s-au reîntors pentru a munci în întreprinderile construite.

Nu trebuie să ne fie jenă să repetăm că muncitorii botoșăneni de azi sînt fiii țăranilor care în 1907 au năvălit în oraș pe la bariere pentru a distruge izvorul răului social care, credeau ei, se găsea aici. Asprimea și îndîrjirea lor au rămas aceleași în urmași. Blîndețea și îngăduința moale ale moldovenilor din nord sînt elemente de literatură convențională și ușuratecă. A propos de aceasta, îmi amintesc o întîmplare povestită de profesorul Savel, primul primar comunist al Botoșanilor. La alegerile din 1948, George Călinescu întreprindea o călătorie electorală prin județ. Ilustrul critic copilărise la Botoșani și o candidatură aici părea firească. Alunecînd cu mașina printre dealurile moldovenești, Călinescu a observat o familie de țărani care prînzea la marginea ogorului. Mămăliga cu ceva brînză și ceapă și tradiționala oală cu borș. De ce mănîncă mămăliga și nu pîine? a întrebat Călinescu. Primarul comunist i-a răspuns că nu prea este pîine. Să le dăm noi, a găsit soluția scriitorul și s-a îndreptat spre țărani cu o bucată de pîine în mînă. Gestul său donquijotesc a stîrnit revoltă și cîțiva bulgări de pămînt au duruit pe caroseria mașinii. Da, oamenii de aici au fost și au rămas aprigi. Dacă în 1907 au năvălit în oraș să distrugă, după 23 August au năvălit pentru a construi. Cu aceeași îndîrjire. Azi, marile întreprinderi botoșănene au colective muncitorești puternice, de cîte șase mii de oameni, a căror îndîrjire ancestrală înseamnă energie disciplinată în producție și o încăpățînare de a învinge orice greutăți.

Botoșanii prezintă acum imaginea unei localități care se modernizează intens. Cartiere noi s-au suprapus peste cele vechi, dînd frumusețe contemporană orașului. Cartierul Primăverii este un adevărat oraș în oraș. Volume și culori încîntătoare te însoțesc aici pe parcursul unui bulevard larg, în întregime nou. Buldozerele mănîncă harnic din fosta mahala a calicimii. De la gară pînă în Parcul Tineretului, pe o distanță de patru kilometri, se alinie blocuri noi și confortabile: pe străzile Rîndunicii, Griviței, Calea Națională. Pentru că veni vorba de Parcul Tineretului, copilăria năvălește în mine și-mi amintește că acolo, în urmă cu patruzeci de ani, se afla oborul orașului. Mii de țărani, venind de pe o arie geografică întinsă, de la apa Prutului pînă în munții Bucovinei, se adunau acolo într-un tîrg pitoresc. Iar mai la vale, mahalaua Cărămidăriei, locuită de tîrgoveți umili. Peste fostul obor s-a ridicat o școală, un parc și un cartier salubru de blocuri. Distanța e enormă.

La Botoșani, tensiunea dintre vechi și nou este încă evidentă. Centrul vechi, cancerizat de timp, este demolat treptat și reconstruit după noile legi ale arhitecturii. Ceea ce este foarte bine. Deja au apărut clădiri noi, în timp ce cele vechi trăiesc sub amenințarea echipelor de demolare. Ne bucurăm, dar zicem că centrul orașului, care se construiește măcar pentru cîteva sute de ani, trebuie gîndit temeinic. Un plus de monumentalitate nu i-ar strica deloc. Competența arhitecților și a constructorilor are acum de dat un examen greu și ambițios. Și trebuie să se manifeste cu exigență maximă. Nici nu se poate altfel în anul patruzeci și unu de construcție socialistă.

La un festival dramatic național găzduit de teatrul „Mihai Eminescu", criticul Valentin Silvestru afirma că în momentul acela capitala teatrului românesc se găsea la Botoșani. Nu adevărul sau aproximația acestei idei vreau s-o discut, ci sugestia altui adevăr remarcabil. În conștiința unor conaționali, noi, botoșănenii, trăim la o margine de țară și la un capăt de linie ferată. Geograficește așa e. Dar nici un botoșănean nu are sentimentul că trăiește la marginea țării. Dimpotrivă, în centrul ei. Dialogînd cu muncitorii Întreprinderii „Integrata", cu prilejul inaugurării unui mozaic realizat pe peretele exterior al unității, pictorul Constantin Piliuță mărturisea, cu sinceritatea lui totală, marea dragoste pentru orașul natal. De aceea, spunea pictorul, am transformat Bucureștii într-un Botoșani mai mare. Îl credem. Botoșanii sînt infuzați în picturile sale precum culoarea dragostei în apele sufletului său. Și, în definitiv, cum poate fi la marginea țării un oraș străbătut de la un capăt la altul de o Cale Națională? Se află, zicem noi, în centrul patriei.

Acum, după peste patruzeci de ani de construcție socialistă, Botoșanii se găsesc cu tot atîția ani mai adînc în inima țării. Cu oamenii și faptele lor. Cu economia sa în dezvoltare, dar și cu două teatre, o filarmonică și o puternică voință de afirmare culturală.

Dorin BACIU

Galaţi — Poartă la marele fluviu

GALAŢI — CAPITALĂ A METALULUI ROMÂNESC ŞI A CONSTRUCŢIILOR DE NAVE

Situat la interferenţa dintre Cîmpia Română şi Podişul Moldovenesc, între Dunăre, Prut şi Siret, sorocit a fi răscrucea unor vechi şi importante drumuri comerciale, Galaţiul a jucat dintotdeauna un rol economic şi social-cultural de seamă în istoria ţării, făuritorii de bunuri materiale şi spirituale de pe aceste meleaguri înscriindu-şi adînc numele în cronica României, prin numeroasele fapte ce amintesc de hotărîrea şi voinţa lor de a trăi demn pe vatra strămoşească, într-o lume a păcii şi dreptăţii. Este semnificativ să amintim că nu a fost eveniment important din lupta zbuciumată a ţării: Unirea Principatelor, afirmarea sa ca stat independent şi suveran, mişcările muncitoreşti şi ţărăneşti de-a lungul timpului, la care Galaţiul să nu fi fost prezent cu întreaga sa forţă materială, spirituală şi umană.

Galaţiul — cunoscut în perioada antebelică doar ca simplu oraş portuar, avînd „faima" unui modest şantier naval în care se confecţionau şi se reparau corăbii de lemn, precum şi o uzină de tablă botezată pe drept cuvînt „moara dracilor", dat fiind condiţiile inumane de lucru de aici, — Galaţiul — oraş renăscut ca legendara pasăre din cenuşa distrugerilor războiului — se prezintă astăzi, oricui, ca un impunător centru economic al ţării, a cărui viaţă materială şi spirituală sînt puternic ancorate între apă şi foc, între matca prestigioasă a navelor româneşti şi vatra de metal numărul unu a ţării.

Urmare a politicii înţelepte a partidului şi statului nostru de dezvoltare armonioasă şi într-un ritm spectaculos a tuturor zonelor şi localităţilor ţării, Galaţiul — „oraşul de la Dunăre" — se mîndreşte a se şti înscris în constelaţia marilor oraşe ale patriei care au urcat impetuos treptele cele mai înalte ale devenirii noastre socialiste în anii luminoşi şi avîntaţi de după eliberare şi, îndeosebi, după Congresul al IX-lea al P.C.R.

Pentru ilustrarea dinamicii de dezvoltare a Galaţiului în anii construcţiei socialismului, cîteva date şi cifre comparative vor fi revelatoare: producţia marfă industrială a judeţului Galaţi reprezintă în prezent o creştere de circa 85 de ori faţă de anul 1938 şi de aproape 15 ori faţă de 1965, industria metalurgică deţinînd circa două treimi din valoarea activităţii industriale a judeţului.

Municipiu reşedinţă de judeţ Galaţiul — „piaţa cea mai vestită de pe toată Dunărea" — cum îl numea Dimitrie Cantemir cu peste două veacuri şi jumătate în urmă, — se înfăţişează astăzi ca un impunător şi, în acelaşi timp, cochet oraş dunărean. Beneficiind de prezenţa marelui fluviu — Dunărea — oraşul şi-a dezvoltat străvechiul meşteşug al construcţiilor de nave într-un ritm nemaiîntîlnit. Astăzi, la Şantierul naval gălăţean, care recent a împlinit nouăzeci de ani de atestare documentară, se construieşte, atît pentru economia noastră naţională cît şi pentru beneficiari externi, o largă gamă tipo-dimensională de nave, începînd cu cargourile de 4.500 tdw, cu mineralierul de 12.500 tdw, navele multifuncţionale de 15.000 tdw, navele portconteinere, cele frigorifice de tip polar, navele de tip Roll-off-roll-on pentru transport autoturisme, trailere şi conteinere. La mila 80 a Dunării a început în ultimii ani construirea pentru prima oară în ţară a cargourilor de 55.000 tdw şi a platformelor de foraj marin — primele două platforme făurite aici fiind deja amplasate în largul Mării Negre unde execută cu succes activitatea de prospectare petrolieră. În conformitate cu recomandările tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cuprinse în programul prioritar de construcţii navale, prin aportul Galaţiului, întregul transport naval românesc se va realiza cu nave concepute şi produse în şantierele noastre.

* * *

Cel care n-a văzut o platformă de foraj marin sfredelind sub bătaia soarelui straturile adînci de apă la sute şi sute de metri pe sub mare, în căutarea zăcămintelor petroliere, este — ca să folosim o comparaţie — ca un cititor de literatură ştiinţifico-fantastică care nu l-a citit încă pe Jules Verne. Dar pe aceşti coloşi de metal — rod al minţii şi mîinii omului — îi putem vedea, mai întîi şi întîi, aici, pe malul Dunării, la mila 80, cum prind contur, fiindcă navaliştii gălăţeni, şi nu alţii, sînt cei care făuresc primele platforme de foraj marin din ţară. Am spus „coloşi" deoarece o asemenea platformă are suprafaţa aproape egală cu cea a unui teren de fotbal. Amplasată pe cele patru picioare de susţinere — un picior măsurînd 122 de metri — veţi avea într-adevăr imaginea unui monstru fabulos care

poate „călca" apele mării, precum, să zicem, un cal lanul de grîu bun de seceră... Sub soarele cu dinți al unei dimineți de ianuarie, cînd termometrul arăta cu mult sub zero grade, am poposit printre meșterii cei mari de pe una din platformele de foraj marin ce se construiește la Galați. Razele soarelui frîngîndu-se în undele fluviului dar și în cristalele pulverizate de gheață și zăpadă măturată de vînt, precum și flăcările albastre ale aparatelor de sudură dansînd pe luciul metalului, toate la un loc formau acel halou feeric, de basm, pe care doar exploratorii de la poli îl văd în îndrăzneţele lor călătorii. Și, iată, pe acest dreptunghi țesut în arcuri de flăcări și curcubee, cineva îmi relatează o întîmplare adevărată, învăluită de acum în mantia legendei. Cînd a fost lansată la apă „Gloria" — prima lansare a unei platforme românești — „colosul" așezat pe săniile de lansare, după tăierea otgoanelor a rămas neclintit. Răsuflările tuturor au fost tăiate ; broboane de sudoare izvorau pe frunți și o tăcere adîncă învăluia totul. Deodată, un bătrîn lansator de nave a pus umărul și a început să împingă. Uimire ! „Colosul", cîntărind peste 5 000 tone a pornit lin, cu sunet surd, intrînd în cămașa de argint a Dunării.

...Față de prima platformă de foraj marin, la celelalte s-au adus numeroase îmbunătățiri la spațiile pentru activitatea și odihna echipajului, iar deasupra cabinelor de comandă a instalațiilor hidraulice de ridicare a platformei, a fost creată o cabină specială pentru dirijarea zborului elicopterelor de pe propriul heliport cu o lungime de douăzeci metri, ultimele platforme fiind dotate cu instalații meteo, precum și cu aparaturi de televiziune subacvatică. Pregătirea pentru tragerea unei platforme în poziția de lansare reprezintă unul dintre cele mai grele examene ale navaliștilor. Dar și aici, trebuie spus, tragerea se face printr-un procedeu original, de lunecare-rostogolire, prin aplicarea căruia se economisesc materiale și forță de muncă în valoare de mai multe milioane de lei. Autorul acestui procedeu este tînărul inginer Sava Chiricuță, coordonator proiectant al șantierului, absolvent al facultății de profil de la Universitatea Galați... În timp ce soarele urca la amiază adunîndu-și acasă snopii de raze dintre flăcările aparatelor de sudură ce înobilau chipul Meșterilor Mari, și în timp ce filele carnetului de reporter mai fîșneau încă, precum aripile alb-albăstrii ale pescărușilor, am înțeles atunci și acolo, că făuritorii de bunuri spirituale, scriitorii, plasticienii și muzicienii care trăiesc pe aceste meleaguri gălățene, și nu numai ei, vor avea de scris pagini inedite și vibrante din epopeea acestei noi îndeletniciri, vor avea de cioplit în piatră sau de a veșnici în culoare tot atîtea sensuri și zboruri care înalță omul de la Dunăre spre noi și noi culmi ale progresului și civilizației socialiste.

* * *

...La celălalt pol, orașul Galați beneficiază de cea mai puternică cetate de foc, „Nava amiral a siderurgiei românești" — Combinatul siderurgic Galați, amplasat pe platoul Smîrdanului în apropierea castrului roman de la Barboși, elaborează astăzi 70% din producția de cocs a țării, 60% din cea de fontă, aproape jumătate din cea de oțel și de laminate. La unele sortimente și laminate plate — tablă mijlocie și groasă, tablă și bandă laminată la rece și altele — Galațiul realizează circa 90% din necesarul economiei naționale. Se produc astfel laminate într-o variată structură sortotipodimensională pentru ambutisaj adînc și foarte adînc, tablă pentru recipienți supuși la mari presiuni, pentru rezervoare, nave, autoturisme, vagoane, diferite utilaje complexe, pentru construcții metalice, cît și pentru alte destinații. De toate aceste produse beneficiază peste 2 000 de unități economice din țară, tabla fabricată la Galați, fiind, de asemenea, exportată în 30 de țări ale lumii. În actualul cincinal — trebuie menționat — la Combinatul siderurgic gălățean, prin intrarea în funcțiune a unor noi instalații și agregate, se vor realiza 8,5 milioane tone fontă, zece milioane tone oțel și peste șase milioane tone laminate. Fiindcă, așa cum preciza secretarul general al partidului cu prilejul unei vizite de lucru la Galați, citățm : „Combinatul gălățean are o importanță deosebită pentru întreaga economie. El contribuie la așezarea unei temelii trainice societății noastre socialiste, la făurirea unei baze puternice pentru a putea trece mai departe spre făurirea visului de aur al omenirii — societatea comunistă".

* * *

Departe de a se exclude, cei doi poli ai industriei gălățene — Combinatul siderurgic și Șantierul naval — au consolidat între ei un oraș modern, un adevărat monument al prezentului, care dezvăluie în perimetrul său echilibrul arhitecturii și simțul artistic, oraș a cărui populație locuiește în proporție de 70% în cele peste 73 000 apartamente ce s-au construit în anii socialismului.

Toate acestea conferă orașului de la Dunăre, metaforic vorbind, numele-emblematic de „capitală" a metalului românesc și a navelor românești, și nu în ultimul rînd a armoniilor de gînd și de faptă, de cîntec și culoare, a oamenilor care trăiesc și muncesc în Țara de jos a Moldovei.

Sterian VICOL

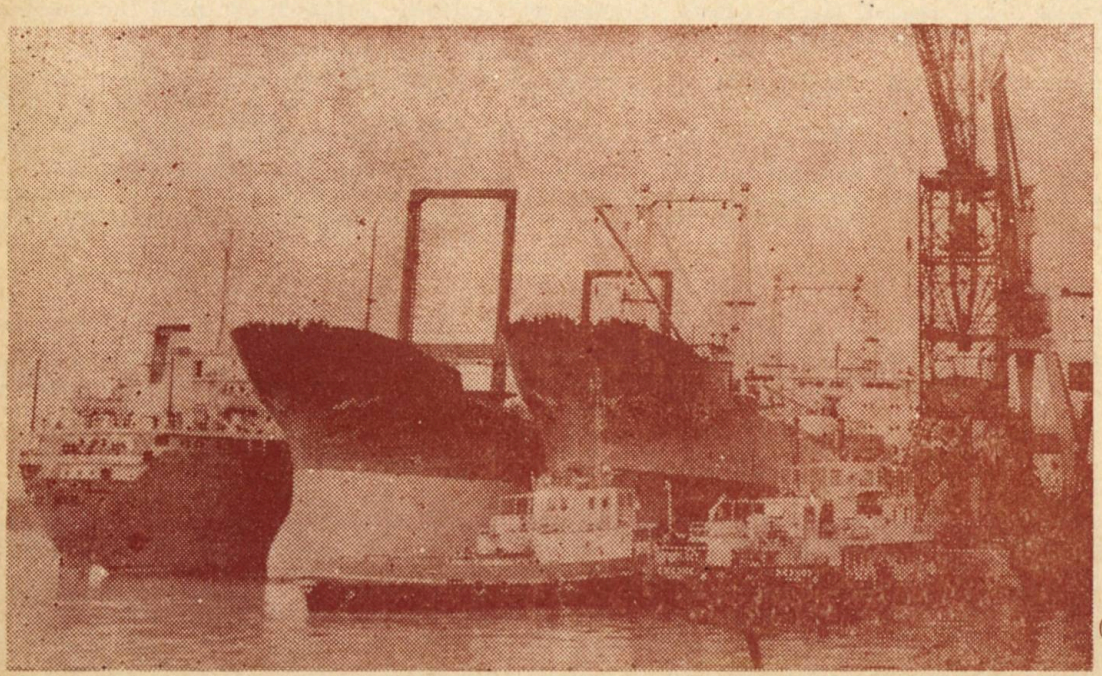

Priveliști cotidiene la Dunăre

(Foto : O. POPA)

LUMINI ÎN ADÎNCURI

Tinereţea primenită a Comăneştiului surîde, în soarele palid de iarnă, cu nenumăratele geamuri ale noilor apartamente. Cunoscuta aşezare minerească oferă, de departe, priveliştea policromă a centrului său, reconstruit într-o geometrie poate cam impersonală, dar stenică prin dezinvoltura juvenilă a volumelor şi culorilor.

Localitate urbană de la începutul anilor '50, oraşul de pe Valea Trotuşului şi-a îmbogăţit emblema de veche tradiţie cu noi simboluri ale hărniciei şi spiritului gospodăresc, dar păstrează ca pe un atestat al identităţii definitive, ciocanele încrucişate. Este herbul demn al mineritului, îndeletnicire cunoscută şi practicată pe aceste meleaguri de cel puţin un veac şi jumătate.

Într-adevăr, arhivele băcăuane deţin o scrisoare din anul 1834, prin care se cerea insistent trimiterea neîntîrziată a carelor cu cărbuni de la Comăneşti la Galaţi, unde le aşteptau vapoare austriece. Şi nu întîmplător cărbunele de Comăneşti era căutat încă de atunci : el nu este un simplu *lignit* — a cărui putere atinge maximum 3 200 calorii la kilogram — ci *cărbune brun*, putînd ajunge la 5 500 calorii. Făcînd precizarea, inginerul Nicolae Bejan, directorul exploatării carbonifere comăneştene, întoarce foile îngrijit caligrafiate, ale unui dosar îngălbenit. Printre documentele consultate pentru a şti cît mai multe despre minele de aici, directorul include şi mărturiile trecutului : „Cîte o dată sugestiile vin de unde nu te aştepţi", remarcă el, în timp ce privirea îi zăboveşte asupra unei hîrtii. Îşi notează ceva şi continuă să rememoreze momente din istoria mineritului pe Valea Trotuşului : în secolul trecut şi chiar la începutul acestuia, întreprinzători autohtoni organizau mici echipe cu care săpau cărbunele ieşit la suprafaţă în aşa numitele *afloramente*. Mijloacele de atunci nu îngăduiau urmărirea stratului, decît pe o adîncime de cîţiva metri. Chiar cînd au apărut galeriile de coastă, lungimea lor era strict limitată de primejdia prăbuşirilor şi accidentelor mortale.

Tehnica puţurilor se aplică la Comăneşti abia din 1920 ; dar faţă de cei cîţiva zeci de metri de atunci — şi chiar faţă de 350 de metri, cît măsoară actualmente cel mai profund puţ — lucrarea în curs la Vermeşti, spre exemplu, va constitui, cu cei 600 de metri ai săi la terminare, un record nu numai pentru Comăneşti, dar şi pentru alte zone carbonifere ale ţării. Împărtăşindu-mi acest fapt, inginerul Ştefan Costache, şeful sectorului geo-investiţii, nu pare a fi animat de orgoliu ; e mai curînd preocupat de amploarea şi răspunderea dificilului proiect, o veritabilă premieră pentru mineritul moldovean.

„Avem acolo cîţiva oameni de nădejde", intervine liniştitor mai tînărul său coleg, inginerul Ionel Aichimoaie, şeful biroului producţie. „Mă gîndesc la brigadierul Gheorghe Merchez...". „Dacă e vorba despre oamenii de la I—303, îl întrerupe şeful sectorului de investiţii geologice, eu aş începe cu Titi Ghenade, conducătorul lucrărilor de montaj : e cunoscut din Asău pînă pe... Nil". Apoi redevenind grav : „A montat utilaje româneşti în mine din Republica Arabă Egipt şi partenerii noştri au avut numai cuvinte de laudă pentru isprăvile asăuanului".

„Au rămas departe în urmă vremurile cînd lucrările de aici erau conduse de specialişti străini", observă şi directorul exploatării.

Discuţia stăruie asupra minei de la Vermeşti. Aflu că, la fel cu altele, şi aceasta a fost închisă înainte de război ca „nerentabilă" şi redeschisă în 1952, pentru ca acum să fie cel mai productiv sector : livrează singur aproape aceeaşi cantitate de cărbune, ca întreaga exploatare în 1938 şi mai mult de o treime din producţia ei actuală. Dar greutăţile nu lipsesc ; astfel, încă nu pot fi preîntîmpinate viiturile de apă freatică. Inundaţiile de acest gen produc întîrzieri în livrarea cărbunelui excavat, dar faptul nu umbreşte cu nimic meritul minei Asău, care se situează mereu pe locul întîi, şi nici al brigăzilor lui Albu Niculiţă sau Lature Mihai de la aceleaşi sector, deţinătoarele unor poziţii fruntaşe în întrecerea socialistă. Era şi firesc : atît Asăul cît şi sectoarele Lumina sau Leorda, oferă condiţii mai prielnice pentru mecanizarea şi raţionalizarea producţiei ; deşi pe Valea Trotuşului, datorită specificului stratelor de cărbune, se reunesc anevoie factorii optimi ai modernizării extracţiei. Accentul cade, în asemenea împrejurări, pe vrednicia şi abnegaţia oamenilor, pe inventivitate şi perfecta cunoaştere a specificului, în ultimă instanţă pe conştiinţa de patrioţi comunişti a membrilor colectivului. Înţeleg acest adevăr simplu, dar esenţial, din discuţia cu tovarăşii Grigore Ardeleanu, secretarul comitetului de partid al exploatării şi Simion Lupchian, preşedintele Comitetului sindicatului.

De aceea, anul 1984 a început sub semnul preocupărilor şi mai susţinute pentru mobilizarea comuniştilor, a tuturor oamenilor muncii de la exploatare, spre a da ţării cît mai mult cărbune. Puternic dinamizaţi de sărbătorirea a 40 de ani de la Eliberarea ţării şi de cel de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, minerii comăneşteni sînt decişi să valorifice plenar toate resursele de productivitate şi eficienţă, existente la sectoare.

...Deosebit de grăitor, mi s-a părut a reieşi acest fapt, din activitatea celui mai amplu sector, mina Vermeşti, la care am poposit într-o dimineaţă însorită de ianuarie. Vorbisem mereu despre ea şi acum aveam s-o cunosc nemijlocit. Mă însoţea inginerul Aichimoaie, preocupat de felul cum se desfăşoară introducerea combinei de înaintare şi a havezei de abataj : „Sînt înlesniri ale muncii subterane, menite să mărească substanţial ritmul de înaintare, ca şi productivitatea extracţiei de cărbune", subliniază el. Le-ar dori cît mai curînd la lucru, dar se ivesc încă probleme referitor la folosirea lor efectivă, în condiţiile atît de speciale de aici.

Santierul sectorului ne întîmpină cu siluete caracteristice locului : schela înnegrită a maşinii de extracţie, haldele de steril, silozul de cărbune sub care aşteaptă o basculantă, liniile întreţesute ale vagoanelor — acestea şi alte detalii, pe fondul pădurii golaşe dimprejur, alcătuiesc un decor indiferent, inexpresiv. Îl mai înviorează doar mişcarea oamenilor, lunecarea greoaie a micilor trenuri de vagonete.

Dar toate, chiar activitatea vie de la birourile sectorului, nu înseamnă decît un fel de anticameră ; fiindcă munca reprezentativă pentru sector ne rămîne ascunsă, ea se desfăşoară undeva, la zeci şi zeci de metri sub picioarele noastre. Pentru a ajunge acolo, n-am folosit ascensorul puţului de extracţie — *corfa*, cum îi spun minerii — ci am intrat printr-o galerie începutâ în pădure : *lucrarea de prevătire 4 536*, mă lămureşte însoţitorul meu. Combina de înaintare amintită săpase vreo sută cincizeci de metri şi auspiciile sub care începuse se vesteau promiţătoare, dar nu îndeajuns.

În lumina indicaţiilor date de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, urmează ca termenele de execuţie să fie revăzute, volumul forţei de muncă — mărit, iar procesul de mecanizare şi modernizare a producţiei — mult intensificat.

Inginerul discută cu oamenii întîlniţi, notează într-un carnet observaţiile făcute, răspunde la întrebări. Părăsim lucrarea de pregătire, o dată cu ea şi lumina zilei, care se mai zărea la intrare, pentru a coborî pe planul 519, pînă la vreo sută de metri adîncime. Pretutindeni — lunecuş pricinuit de apa care umezeşte totul. Deşi lanternele de mînă îşi proiectează fascicolul pătrunzător pînă în cele mai ascunse unghere, totuşi încerc o senzaţie stăruitoare de singurătate. Nu o risipeşte nici intrarea într-o galerie lungă şi căptuşită cu arcuri de oţel, coplesite sub presiunea gigantică a straturilor de piatră şi lut. Curînd însă pătrundem într-un abataj însufleţit de zgomotele ciocanelor pneumatice, care muşcă nesătule din peretele negru, înviristat cu dungi mai deschise la culoare. Ne întîmpină şeful de formaţie Neculce Petru. Raportează inginerului situaţia şi aflăm că efectivul este întreg, lucrurile decurg normal. Minerul pare tînăr, în putere, dar de fapt are peste 20 de ani

lucrați în mină și se apropie de 50 ca vîrstă. Pentru acest soi de muncă, bărbătească prin asprime, răstimpul înseamnă destul de mult. Comunistul Petre Neculce, și-a găsit însă ritmul firesc, sau poate știe că vocația lui este de a scoate lumină din adîncuri, de a răpi scînteia energiei — foc sacru al civilizației moderne — din mărunțaiele potrivnice ale gliei.

Ne despărțim cu urarea tradițională „noroc bun" !, după care continuăm a păși tot mai adînc, spre o altă galerie. Cei de aici îi cunosc exact rostul, îl aflu și eu, dar apoi mi se pare a o deosebi de altele doar faptul că, dintr-un punct al ei se deschide un fel de fîntînă, căptușită cu scări de lemn ; are 27 de metri adîncime și se numește *colector* sau *suitor*.

Ne angajăm pe treptele din șipci de brad. Cu spatele sprijinim un jgheab, mai curînd o conductă de lemn, prin care se rostogolește, cu zgomot mare, steril sau cărbune Praful înecăcios și fin se face simțit pentru prima dată, de la intrare, căci altfel aerul e curat și înviorător — semn că ventilația funcționează fără greș.

La capătul coborîrii ne întîmpină maistrul Dumitru Bolohan, care venise să supravegheze încărcatul materialului din colector. Schimbăm cîteva vorbe, inginerul își notează niște cifre, după care mai zăbovim o vreme spre a vedea dacă fluxul transportului este asigurat, dacă se ivesc perturbații...

Pășim, în sfîrșit, pe orizontul principal de transport, numit de specialiști galeria 406. Aici spațiile sînt mai largi, prin mijloc trece o linie ferată îngustă, mici locomotive Diesel trăsc după ele șiruri de vagonete de cărbune sau blocuri de humă, spre puț, ori altele goale — în sens invers ; de o parte și de alta se observă canale minuscule de apă, sînt chiar și macazuri, intersecții — totul ca pentru un soi de circulație stradal-feroviară miniaturizată.

În acest orizont se află două puțuri de extracție, cam de aceeași adîncime ; pentru a risipi de la început nedumeririle, să precizăm că unul duce la lumina zilei, iar celălalt este „orb", adică se afundă alți 150 de metri în inima pămîntului. Acolo, la peste 300 de metri adîncime, se află faimosul abataj, asupra căruia viiturile de apă, revărsate în cîteva rînduri, n-au putut avea vreun alt efect, decît îndîrjirea oamenilor în hotărîrea de a smulge adîncului comorile lui multimilenare ; dovadă este faptul că, spre exemplu, în decursul anului trecut sarcinile de plan au fost depășite substanțial și există toate garanțiile că noile măsuri de mecanizare și modernizare a exploatării vor duce la rezultate și mai bune. Ne asigură tînărul subinginer Nicolae Colpoș, adjunctul șefului de sector, ne încredințează, de asemenea, brigadierul Constantin Neneci, — care se arată ferm decis să scurteze termenul de finalizare a lucrărilor de la galeria 207-sud, unde se înfăptuiește ceea ce cunoscătorii numesc „deschiderea zăcămîntului pe direcție" ; din felul cum se prezintă situația la lucrarea de pregătire a investiției geologice — numită codificat G-520 — putem fi siguri, împreună cu brigadierul Gh. Purcaru și cu minerii șefi de schimb Olteanu Traian și Amariei Constantin, că și aici vom fi martorii unor fapte patriotice avînd drept rezultat scurtări spectaculoase ale termenelor de dare în exploatare, de îmbunătățire a calității cărbunelui, de ușurare a efortului fizic și mărire substanțială a productivității muncii.

...Periplul nostru subteran are, pentru mine, datele neobișnuitului, ale evadării într-o lume stranie, guvernată de imperativele categorice ale competenței, operativității și eficienței. Pentru miile de truditori din minele comănești ene un asemenea univers, riguros pînă la severitate, reprezintă condiția participării plenare la efortul comunist, profund patriotic, de a da țării cît mai mult cărbune, de a face totul pentru independența energetică a țării.

Este modul lor de a-și converti gîndurile și simțămintele într-o nouă energie, capabilă să ilumineze nu numai realitatea de deasupra, ci și pe aceea, parcă secretă, din adîncurile unde își petrec cu nobil rost o bună parte din viață.

Vlad SORIANU

SUFLETUL ORAȘULUI

Ce este un reportaj, în definitiv ? O tentativă de a descoperi (la granița dintre tableta poematică și notația jurnalistică) sufletul unui oraș, al unui monument, al unei felii de timp. „Ehei ! Felii de timp" ! — ar exclama Marin Preda care a vizitat de mai multe ori orașul Huși. „Cine se încumetă să surprindă sufletul timpului ?" Poate chiar marele prozator care — gustînd din produsele sublime ale orașului viilor — declarase : „Eternitatea voastră e Busuioaca și Zghihara !"

La care — completăm noi astăzi — se adaugă un acut sentiment al istoriei, al istoriei ca fluviu fără sfîrșit al evenimentelor mari și mici, tragice și suave.

•

Totuși, orașul Huși (așezare străveche, pomenită documentar întîia oară, într-un act al Universității din Cracovia, datînd din timpul domniei lui Alexandru cel Bun, act descoperit de profesorul universitar Ștefan Bârsănescu) este — pentru cine îl privește din interior — o citadelă modernă a creației și visului, un teritoriu geografic și uman racordat la marile metamorfoze ale patriei. Întreprinderea de încălțăminte *Hușana*, Filatura de bumbac, Fabrica de tricotaje, Stația de îmbuteliere a vinurilor, Fabrica de produse lactate (cunoscută pînă în Grecia, Canada și Statele Unite), Secția metalurgică a Întreprinderii de ventilatoare, Întreprinderea de prelucrarea și industrializarea legumelor și fructelor — sînt tot atîtea elemente ale platformei industriale a unui oraș uitat altădată și de Dumnezeu și de autoritățile administrative, pudrat de colbul roșcat al străzilor neasfaltate și gratulat cu epitete romantice și patriarhale.

„Astăzi — ne mărturisește primarul orașului Aneta Slivneanu — inima economică a Hușilor bate în același ritm cu inima economiei naționale. Lună de lună sarcinile industriale au fost realizate, angajamentele față de partenerii străini și interni sînt traduse în fapt. Bătălia cea mare se dă în continuare pentru transformarea cantității într-o nouă calitate. Pe linia diversificării producției, la Fabrica de prelucrare a legumelor și fructelor numărul sortimentelor s-a triplat, iar la Întreprinderea *Hușana* și la *Moldotex* gama largă de produse intrate în fluxul tehnologic a făcut ca problema contractelor cu străinătatea să fie o chestiune de rutină !"

•

Istoria are o prezență absolută pe plaiurile vasluiene. Cornul chemărilor lui Ștefan Voievod se prefiră prin tainele frunzarilor. Din amintire, umbra sa mai stăruie în cerdacul palatelor domnești de la Vaslui sau Huși și mirosul tonic al vinurilor nu evocă numai o posibilă stare de euforie, ci și încordarea dinaintea luptelor.

Prințul cărturar Dimitrie Cantemir (sărbătorit nu numai pe meleaguri românești, ci și aiurea, departe de locurile nașterii sale) se mai întoarce spre pădurile de la Bucu-Cantemir, comuna Stănilești.

Lupta pentru Unire găsea în inimosul dascăl hușean Galin sau în magistratul Anastasie Panu susținători de nădejde.

Cînd Războiul pentru Independență a avut să lase un semn pentru cei ce veneau — l-a ales în frumosul, neînfricatul Peneș Curcanul și în figura aristocratică a generalului Teleman.

Răsculații de la Tătărani—Huși, în anul de flăcări 1907, s-au alăturat marelui cor de flămînzi, cerînd pîinea pe care o produceau în trudă și umilințe.

Iată tot atîtea hrisoave relevînd un trecut de o strălucire solară !

•

„Totul se face cu efort, cu nervi și inteligență vie, cu perseverență și voință asiduă, dar și cu bucuria marilor înfăptuiri, cu bucuria și mîndria că și aici, clasa muncitoare se poate racorda la cerințele economiei române

moderne! — ne mărturisește inginerul Moise, directorul Fabricii de încălțăminte. Nu încape nici un dubiu că valențele noastre sufletești sînt aceleași cu ale marilor centre industriale. Și trebuie să se țină seama că în 1966 nu se putea vorbi despre o platformă industrială la Huși!"

•

Niște mîini uriașe, aeriene, străvezii dibuie ferestrele de cer prin ferma didactică a *Liceului agroindustrial Huși*. Mă apropii de un bărbat înalt cu o pălărie așezată pe vîrful capului, ascunzînd o calviție incipientă, cu un halat alb, imaculat, cu niște mîini nervoase. Este profesorul doctor A. D. Tudosie, specialist în viticultură și director adjunct al numitei instituții de învățămînt.

În cîteva fraze schițează istoria sinuoasă a vieții sale. Un om de familie modestă a plecat din Oltenia să învețe carte nu din nevoia de a converti imaginea naturii într-o sumă de propoziții abstracte, ci din trebuința de a se întoarce la natură ca specialist. Studiile liceale și universitare, grija pentru paltonul care nu poate fi cumpărat în iarnă, probleme cu cartela pentru pîine sau pentru îmbrăcăminte — iată cîteva crîmpeie de gînduri reînviate despre un timp definitiv clasat și care nu poate fi rememorat fără o anumită strîngere de inimă!

E pe buzele doctorului inginer un zîmbet foarte palid. Se rușinează parcă de acest zîmbet. Îl alungă.

— În fine, am terminat facultatea de hotiviticultură, am fost *ștab* pe la niște unități agricole, unele de cercetare, și acum sînt profesor de viticultură și vinificație la Huși, oraș mirific în care mă aflu, parcă, de cînd lumea.

Sînt plimbat de urgență printr-un laborator cu toate planșele pămîntului, cu sticle înfățișînd soiurile de vin din toate podgoriile binecuvîntate ale țării.

Gustăm din Zghihară.

Observ că profesorul abia a atins cu buzele licoarea verzui-aurie. Întreb de ce, și mi se ține o adevărată prelegere despre degustare. Vinul nu se bea dintr-odată. El trebuie savurat pur și simplu. De aici, interlocutorul sare la o adevărată lecție de etică. Popoarele civilizate se cunosc și după vinurile pe care le produc și le dau în consum curent. În România, problema vinurilor e o problemă de stat. Țara alocă sume însemnate pentru viticultură. „Misiunea mea e să-i învăț pe oameni să producă vin bun!" Urmează cifre, amănunte tehnice, speranțe, visuri de viitor.

— Ce faceți în timpul liber?

— Viticultură și vinificație. Eu nu am timp liber. Am redactat numeroase articole, studii și cărți. M-am ocupat de raporturile dintre vin și literatură.

— Ce poet preferat aveți?

— Îmi plac mai mulți: Eminescu, Arghezi, Li-Tai-Pe, Omar Khayyam...

— Dintre prozatori?

— Mihail Sadoveanu!

— Care e cea mai mare bucurie a dumneavoastră?

— Să-i văd pe oameni fericiți!

•

Orașul viilor, orașul grădină, orașul marilor carate podgorene!

Sigur, această îndeletnicire milenară (care e viticultura) a făcut minuni, a dus faima orașului pînă departe. Dar am fi nedrepți dacă n-am recunoaște existența unei arii cu mult mai extinse a preocupărilor hușenilor. Într-o convorbire mai lungă cu țăranul cooperator Hagiu, un om bine făcut, inteligent, cu vorbă apăsată și cu un rîs deschis, aveam să notez:

„Ni se face o nedreptate. Nu negăm faima podgorenilor, dar și noi legumicultorii nu sîntem mai prejos. Noi ieșim în cîmp cînd se topește omătul și rămînem aici pînă dă bruma. Și cînd piața e plină de cartofi și de roșii, de harbuji și de ardei, ni s-ar cuveni chiar și o poezie!"

Rîde cu toată fața, cu toată ființa sufletului său pur. Îi spun că un scriitor, Miron Radu Paraschivescu, a scris o poezie despre tomate și bădia Hagiu rîde din nou. Nu crede. Regret că n-am la îndemînă textul. I-l voi arăta altădată.

De fapt, mulți cred că legumele sînt lipsite de poezie.

Să fie numai strugurele „obiect" estetic!?

Inginerii Constantin Radu, Emilian Adam, Ion Ovac, Gheorghe Dîrvari și Constantin Avarvarei sînt capabili de entuziasme încărcate de poezie, cînd vine vorba despre profesiunea lor de o aspră, migăloasă noblețe.

— Sîntem foarte triști cînd bruma toamnei ucide prea devreme frumusețea legumicolă, ne spun aproape într-un glas inginerii Adam și Radu. Cînd soarele e generos pînă tîrziu, toamnele de pe malul Prutului sînt de o frumusețe și rodnicie pillatiene!

Lupta pentru calitate, nevoia de perfecțiune îmi apar — în tot mai mare măsură — chestiuni de comportament individual.

Am privit multă vreme, într-un magazin de încălțăminte, un muncitor constructor (pe nume Căpraru). A pipăit cu mîna aspră și a ciocănit cu oțelul degetului îndoit un pantof pe care l-a lăsat cu indiferență. A luat între degetele muncite alt model, l-a cercetat și l-a lepădat lîngă celălalt. Apoi a găsit ce-i trebuia. Exemplarul era frumos, elegant și solid. Mîna omului a înflorit brusc într-un gest de tandrețe, iar fața i s-a destins făcîndu-i mai albaștri ochii încadrați de sprîncene albe, spălăcite și stropite cu var. Acest muncitor știa să prețuiască! El înțelesese, de mult, calitatea ca pe o chestiune de onoare muncitorească!

•

Huși, orașul despre care Minulescu scria că e vizitat de ploi „de trei ori pe săptămînă" și că străzile sale pustii sînt străbătute de „două jucării stricate: un bătrîn și o bătrînă"!

Huși, posesorul unui „trenuleț" cîntat nostalgic de Barbu Nemțeanu!

Astăzi e vizitat cu un interes constant de făuritorii frumosului. Aici se întîlnesc cu cititorii lor receptivi: Octavian Paler și Fănuș Neagu, Grig. Ilisei și Ștefan Oprea, Nicolae Turtureanu și George Genoiu, G. Bălăiță și Constantin Toiu, Romulus Vulpescu și Virgil Cuțitaru, Eugen Uricaru și Valentin Silvestru.

Și lista noastră nu e nici pe departe completă!

Căci Hușul nu produce numai vin și legume, numai textile și încălțăminte, ci și literatură. Scriitori precum Theodor Codreanu, Ion Gheorghe Pricop, Nicolae Manea, Emil Ciulei sînt cunoscuți astăzi la nivel național. Iar pașii lor, se împletesc zi de zi cu pașii unei întregi lumi chemată la o viață nouă de tinerețea de aur a patriei.

•

Dar celelalte domenii ale inteligenței?

Bine, merci! Mihai Ralea, esteticianul, criticul, sociologul, diplomatul și autorul paginilor de călătorie e din ființa acestui oraș! Ștefan Dimitrescu și Octav Angheluță, Alexandru Giugaru și Constantin Codrescu sînt huseni!

Mai puțin cunoscut, dar deloc mai puțin însemnat — Viorel Husi este — după expresia lui Mircea Deac „Van Gogh al României"! Și este! Cine a văzut tablourile sale: „Culeș de vie la Huși", „Duminica pe Sena", „Stradă în provincie", „Aleea Energiei", „Spre Dobrina", „La margine de oraș" a putut constata calitatea și profunzimea trăirii, zbuciumul uman trecut prinzei — ca o modalitate de sporire a zestrei sufletești de care omul se simte în permanență ispitit.

Oamenii acestor dealuri, lunci și cîmpii pot fi asemuiți unei păduri în mers. Pe umerii uriași cresc frunze și ramuri. Și din mijlocul acestei explozii vegetale se sumet spre opalurile pure ale văzduhului cetățile industriei moderne. Pretutindeni, natura este suplimentată cu un spor de frumusețe. Alături de binefacerile civilizației, păstrăm simfonica tălăzuire a vegetalului. Punem în funcțiune tranzistoarele și am crescut consumul de bandă magnetică pe cap de locuitor — dar nu uităm să evadăm în natură, să atingem cu palme sfioase conturul de sfințenie al ierbii!

În această înfrățire se simte și sufletul orașului nostru, care — pentru profesorul Emil Pascal, directorul Casei de Cultură, este de o sublimitate manifestă.

Ion Alex. ANGHELUȘ

SEMNE ALE DURATEI

Era încă iarnă, una din acele ierni blînde, devenite un lucru obișnuit în ultimii ani, și eu mă călătorisem acasă la Fălticeni, chemat de ceva tulburător ce urma să se petreacă și care scotea din tiparul obișnuit existența și ziua aceea de iarnă, fără îmbelșugare de zăpezi. Se simțea, te cuprindea o înfrigurare devenită copleșitoare, atunci cînd m-am aflat în fața domniei sale. Bărbatul părea astral, îndepărtat de cele ce i se întîmplau, dar de fapt trăia cea mai copilărească, cea mai pură emoție. Se întorsese la izvoarele vieții sale, se hotărîse, și cît de greu e să iei asemenea hotăriri, să-și încredințeze truda vieții sale locului unde ființa sa se zămislise și trecătoare și veșnică, prin veșnicia artei. Vocea sa era mai tremurătoare decît neliniștita frunză de mesteacăn. Părea rușinat că gestul lui căpătase o asemenea întrupare. Un om al discreției, al bunului simț — sculptorul Ion Irimescu, care se întorcea în orașul copilăriei și începuturilor sale cu roadele vieții sale de artist, ar fi vrut ca acestea să aibă loc în taina tainelor. Cîtă frumusețe omenească nu cuprinde acest gest, care nu e singurul în viața, în istoria acestui oraș. Cei ce nu mai sînt trăitori aici, dar în acest loc au pornit în lume, se socotesc întreaga lor viață fii ai orașului lor. E în fond ceva obișnuit firii umane, nu propriu numai nouă românilor, dar foarte viu, puternic în sufletele noastre. Și ceea ce se petrece la Fălticeni e fără îndoială caracteristic simțirii românești.

De bună seamă că această chemare, ce există prin firea lucrurilor, se dezvaltă pentru că află terenul prielnic. Oamenii de astăzi ai Fălticenilor, cei ce-i conduc destinele, își canalizează energiile pentru înălțarea unei așezări noi. Lucrarea lor, ce mă emoționează întotdeauna, la fiecare drum acasă, un proces în plină și spectaculoasă desfășurare, e îndreptată spre înlăturarea acelor așezări ale umiliților și obiditilor de altădată și durarea unor case frumoase, spre deschiderea unor bulevarde ce-ți dau sentimentul plenitudinii, și de ce nu, al măreției. Această emancipare și ridicare din umilința de altădată se leagă de noua putere economică a așezării.

*

Șederile și trecerile mele prin locul copilăriei sînt scurte, însă dense, am atîtea și atîtea de văzut, de știut încît, raportîndu-le la ce-a fost cîndva, într-un alt anotimp al vieții mele, mă stăpînește un sentiment de uimită bucurie. Multe se întîmplă frumos pentru oamenii de aici, chiar mult mai mult decît și-ar fi putut închipui ei în cele mai frumoase visuri ale lor.

Se zidește un oraș nou, se trasează bulevarde, se înalță statui, se sapă fîntîni, se construiesc fabrici, magazine. Noul, schimbarea îți ies înainte încă de la intrare. Vestitele serpentine în ac de păr, de la intrarea dinspre Spătărești, au devenit o dulce amintire. Un viaduct face legătura cu o înnoită stradă cu patru benzi de circulație, bătrîna uliță „Doi Grăniceri", unde, în locul dughenelor, au apărut blocuri frumoase, cu magazine spațioase la parter. Dar schimbările nu-ți sar întotdeauna în ochi. Ele ating realități mai profunde, hărăzind destine și dimensiuni cu totul noi, proiectînd într-o nouă lumină realități binecunoscute nouă. Bucuria acestei redescoperiri este la fel de intensă. Iată că nu de mult mi-a fost dat să aflu că un lucru minunat se întîmplă în vechea clădire a fostului Tribunal. Tot felul de instituții au trecut în ultima vreme prin această clădire, și o asemenea perindare amenința să ducă la degradarea unei interesante, unei originale construcții. Într-o zi s-a ivit o sclipire, o idee. Profesorul universitar Mihai Băcescu, membru corespondent al Academiei, directorul Muzeului „Grigore Antipa" din București, originar dintr-un sat de lîngă Fălticeni, s-a oferit să doneze orașului o parte vestită din colecția sa oceanografică. După generoasa donație a sculptorului Ion Irimescu ce a dus la crearea, poate, a celui mai complet, mai impresionant muzeu de sculptură din țară, gestul omului de știință Mihai Băcescu deschidea un orizont nou. Și oamenii locului, în frunte cu primarul Costică Arteni, au vibrat imediat la această idee, au dăruit din simțirea lor pentru a-i da viață. Constituirea Muzeului de științele naturii, secție a Muzeului județean Suceava, conceput în perspectivă ca un muzeu al civilizației apelor, se înscrie în continuitatea unei tradiții. Profesorul Vasile Ciurea, vestit naturalist, dascăl și animator, întemeiase Muzeul Fălticenilor, ce întrunise înaltele aprecieri ale lui Iorga și ale altor mari cărturari, muzeu ce conținea și colecții din domeniile botanicii, geologiei, adunate de profesori și elevi din mai multe generații. Așezînd bazele acestui nou lăcaș muzeistic, cuprinzînd colecțiile profesorului Mihai Băcescu, elemente ale faunei apelor din această parte a țării și din toată țara, un acvariu cu pești din Moldova și de la Nada Florilor, ctitorii acestui muzeu n-au uitat să-l evoce pe acela care, în condiții grele, cu o mare, o curată pasiune, a pus temelie Muzeului Fălticenilor, profesorul Vasile Ciurea, două încăperi ale noului muzeu fiind închinate activității acestuia.

*

Primăvara se insinua printre zăpezi cu îmbelșugare căzute. Un alb selenar, un sclipăt ca de la Pol. Se simțea, deschizîndu-se, fragila pupilă vegetală a ghioceilor. Această nuntire de iarnă-primăvară dădea o aură neobișnuită orașului. Fălticenenii, oamenii acestor locuri, trăiau ei înșiși sub semnul luminii ca de vrajă. Cîteva sute se strînseseră la Casa cărții, așezată ca o poartă de cetate pe fosta uliță „Doi Grăniceri", unde de cîtva timp, în locul dughenelor de altădată, s-a ivit o autostradă a soarelui. Se vorbea despre carte, despre rostul acesteia în viața noastră. Ascultau cu smerenie. Îi priveam și mă gîndeam la cît de frumos, de neînchipuit de frumos se rînduiseră toate. Îmi aminteam librăria de pe Strada Mare. Nu-i chiar un veac de atunci. Anii pot fi numărați și pe degete. O odaie de prăvălie ca atîtea altele. Tot mai neîncăpătoare de la un an la altul, pe măsură ce cărțile au început să fie mai multe și mai ales ei, cititorii acestora. Pe vremuri bătrînul librar, pe care l-am mai apucat și eu, le știa pe de rost, cum își cunoștea fiecare cititor. Pe Strada Mare, pentru mine, ca și pentru mulți alții, viețuitori pe atunci în Fălticeni — prăvălia aceasta plină de rafturi cu cărți era cît nemărginirea. Fascinația ei irezistibilă și adîncă. Peste un număr de ani mă întorceam la Fălticeni să mă-ntîlnesc cu cititorii din orașul copilăriei și adolescenței mele. Îmi apăruse o carte și invitația unei lansări în librăria unde descoperisem în rafturi fagurii de miere ai cărților, invitația adresată de organele locale și de un librar tînăr Paul Dascălu, cu cîțiva ani în urma mea în liceu, îmi făcuse mare plăcere. Cît de tulburător fusese totul, deși oamenii se înghesuiau unii în alții, căutîndu-și un loc unde să poată respira barem. Așa mi se părea. Așa a și fost. Mărturisesc că nici nu-mi imaginasem altfel, locul mi se părea predestinat cărții, pentru mine umila librărie avea grandoarea ei. De zeci și zeci de ani fusese aici un izvor, unde oamenii veniseră să-și potolească cea mai arzătoare sete — cea de cunoaștere.

Priveam peste mulțimea strînsă în acea zi de nuntire între albul zăpezilor și verdele crud al ghioceilor ieșind prin calota de omăt. Natura te chema să te absoarbă în imensitatea frumuseții ei. Oamenii stăteau neclintiți de o bună bucată de timp sorbind învățăturile și nestematele cu care veniseră ca să li se închine cei cîțiva scriitori de la Iași. Mă uitam și mă minunam de cîtă frumusețe se răsfață în juru-mi. Casa — nu solemnă ca un templu, dar monumentală. Lemnul și piatra se imperecheau în acorduri rotund șlefuite de cîntec. Cărțile așezate ca în niște stupi într-o prisacă. Și întîi și întîi oamenii cu pasiunea lor curată, dînd viață tuturor acestora.

Le mulțumeam în gînd tuturor celor care-și încordaseră ființa, își cheltuiseră energiile, se zbătuseră și trudiseră cu mintea și brațele lor, pentru a înălța acest lăcaș, cinstind astfel iubirea dintotdeauna pentru slova tipărită a oamenilor din aceste locuri, noblețea lor sufletească, setea niciodată potolită de învățătură. Le aduceam din inimă mulțumire. Zidind acest oraș nou aceștia dăruiseră cărții, adică cititorilor ei, unul din cele mai inspirate edificii. Prin pereții de sticlă ziua nepereche intra în Casa cărții din Fălticeni. Lumina iradiată dinăuntru, din lăuntrul sufletului, nu era mai puțin intensă. Un acord, o armonie perfectă. O nuntire de frumuseți.

Gr. I.

PAGINI DE ISTORIE

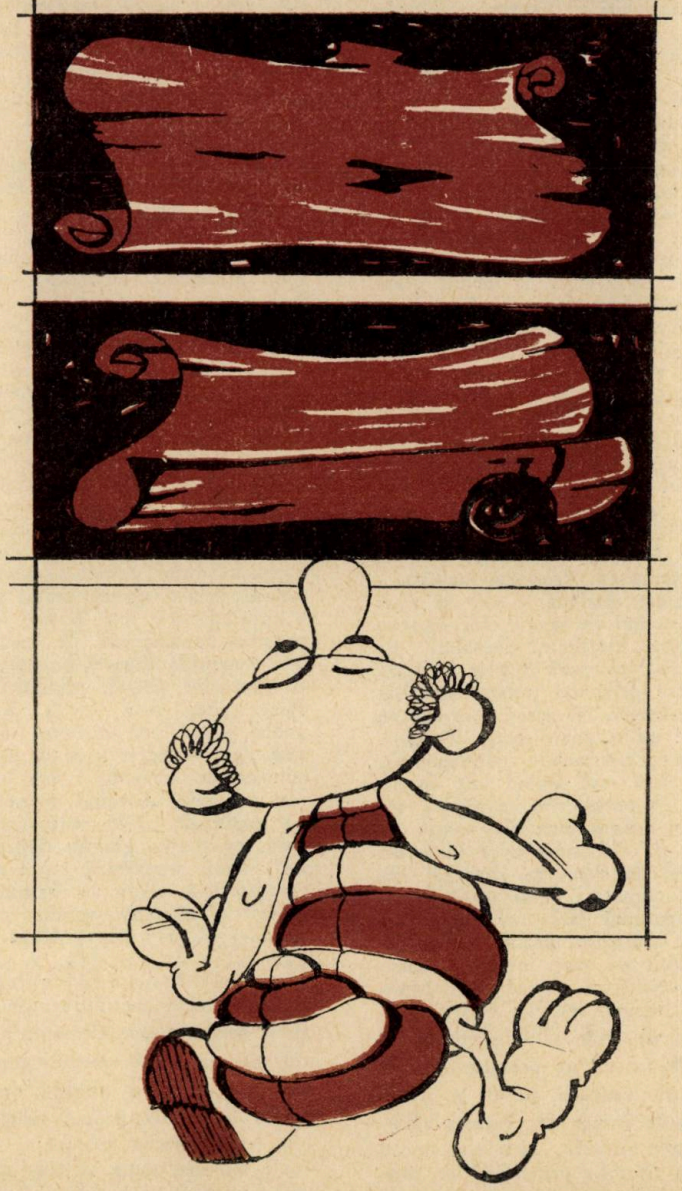

CUM SE SCRIE ISTORIA

Al. ZUB

Primul sens la care te gîndeşti, pornind de la un asemenea titlu, e cel uzual, de neconcordanţă între ceea ce se aşteaptă de la istorie şi ceea ce ea oferă. Dar atunci e nevoie, ca la Voltaire, de un semn al mirării. Al doilea sens priveşte modul cum se înfiripă discursul istoric. Şi atunci el presupune o interogaţie. Sensul din urmă ne interesează aici. Sub o formă sau alta, întrebarea s-a pus şi se pune mereu, cu tot mai multă acuitate, pe măsură ce profesioniştii domeniului devin mai lucizi în definirea acestuia. Ea comportă un înţeles tehnic, de metodă, cînd vine din afara specialităţii, şi unul epistemologic cînd se înfiripă din interior. Cei mai mulţi istorici s-au oprit la întîiul sens, preocupaţi îndeosebi de registrul modal, preponderent şi obsedant pînă în vremea noastră. La acest nivel, orice *studiosus* în materie de istorie îşi pune întrebarea, fie şi numai pentru sine. O pun însă şi cei obişnuiţi să frecventeze istoria ca cititori curioşi a descifra „cărţile sybiline", cum le-a spus odată Pârvan, folosind un *plural* care, sub altă formă, e astăzi frecvent. Se vorbeşte, în adevăr, tot mai mult de *istorii*, nu de *istorie*, în sensul că demersurile cognitive cu privire la trecut comportă sensuri multiple şi n-ar mai putea fi cuprinse într-un *singular*, oricît de comprehensiv şi de ambiţios. *Histoires :* aşa se intitulează una din colecţiile cele mai semnificative din epoca noastră şi ea denotă nu atît scepticism, cît estimare lucidă a limitelor. *Istoria* nu există, observă Paul Veyne, ci numai *istorii* aplicate, restituţii cu valoare cognitivă. Pluralul e de rigoare şi prefaţînd amintita colecţie Pierre Chaunu ştia să o pună, la modul superior, în slujba actualităţii, cunoaşterea trecutului fiind pentru el un mijloc, cel mai sigur, de a recunoaşte mişcarea şi de a face din trecut „un gaj de libertate pentru viitor" (*Histoire et imagination*, 1980, p. 14). Această recunoaştere francă a unei provocări ce vine din sfera actualităţii, pentru a face din istorie un mijloc de înnobilare a prezentului, o „lectură a lumii", întreprinsă de fiecare cercetător pe seama fragmentului ce i-a fost accesibil, e un cîştig dintre cele mai însemnate ale istoriografiei. Ajunsă la conştiinţa unei atare răspunderi, anticipată în treacăt de un Michelet, mai insistent de un Iorga, istoria îşi regîndeşte mereu statutul, recunoscîndu-se dependentă de *hic et nunc* şi nuanţîndu-şi mereu ancheta. Scrisă multă vreme cu orgolioasă majusculă, ea nu ne poate oferi o cunoaştere absolută, ci una în continuă fluenţă, dependentă nu numai de sporul documentar, ci în egală măsură de orizontul ideatic al timpului, de perspectiva filosofică a celui ce-i cutreieră vastele teritorii. Nu există nici o ştiinţă în care orizontul trebuie schimbat mai des ca în ştiinţa istoriei, observa N. Iorga. Aceasta nu înseamnă însă că nimic durabil nu se poate reţine din eforturile ei. Rămîn ideile generale, constantele, permanenţele. Progresul istoriografic e lent, însă real, ţinînd atît de instrumentarul domeniului, cît şi de perspectiva istoricului, extinsă acum pînă la preistorie şi asupra întregului spaţiu terestru (G. Lefebvre, *Naissance de l'historiographie moderne*, 1971, p. 321). Noua conştiinţă de sine, mai dreaptă, implică pe de o parte modestie (acceptarea limitelor şi dependenţelor), iar pe de alta o tendinţă încă mai clară spre globalitate. Situată la răspîntia ştiinţelor umane, istoria deţine un loc privilegiat, susceptibil a-i spori interesul pentru disciplinele conexe. Ea se întemeiază pe o tradiţie multimilenară (alături de geografie, e desigur cea mai veche), aşadar pe o îndelungată practică, de unde şi rezistenţa ei la speculaţie, neîncrederea faţă de tot ce nu provine din experienţă proprie. Spre jumătatea veacului trecut, o dublă mişcare avea loc: a filosofiei spre istorie, în căutarea rădăcinilor gîndirii, şi a istoriei spre filosofie, încît s-a putut concepe o istorie filosofică şi o filosofie preocupată de propria-i devenire. De atunci, în pofida unui scepticism împrospătat cu fiece nouă generaţie, cele două tărîmuri n-au contenit să se influenţeze reciproc, iar astăzi nu se mai pot închipui unul fără altul (Paul Ricoeur), amîndouă fiind supuse, în ultimele decenii, la înrîuriri însemnate venind din sfera lingvisticii, semanticii, antropologiei şi altor discipline. Lumea istoricului a cunoscut o considerabilă extensie cronotopică, de la ceea ce se putea şti în vremea lui Herodot pînă la caracterul ei oarecum planetar de azi. E vorba mai întîi de o extensie în spaţiu, evidentă, şi de una în timp, aceasta din urmă însemnînd lărgirea anchetei pînă la a cuprinde toată evoluţia omului, de la antropogeneză pînă în actualitate, iar unii înţeleg să includă şi viitorul, legînd astfel retrospectiva de prospectivă (P. Chaunu). Şi s-ar putea vorbi de încă o extensie caracteristică în ordinea problematicii : de la simpla naraţiune de tip genealogic, reconstituind „cursul anilor", pînă la complicatele anchete întreprinse cu mijloace statistice, lingvistice, psihanalitice ale istoriografiei contemporane. S-au micşorat distanţele, au sporit contactele, s-au pus în lumină complexităţi inimaginabile odinioară, modificînd statutul însuşi al disciplinei, lărgind enorm paleta preocupărilor sale. Multă vreme europocentristă, istoria tinde acum să devină cu adevărat universală, în sensul unui ecumenism funciar, izvorînd din nevoia cuprinderii cît mai largi a destinelor umanităţii. Tocmai de aceea istoria generală a devenit progresiv o istorie a civilizaţiilor, interesul pentru evenimente politico-militare şi diplomatice cedînd pasul elementelor de cultură. În ciuda diversităţii „şcolilor" şi tendinţelor, munca istoricului s-a complicat, extins, îmbogăţit considerabil. Orizontul disciplinei s-a dilatat enorm, modificînd gîndirea şi sensibilitatea istoricului, adus de la un timp în situaţia de dialog continuu cu disciplinele conexe. Noi cîmpuri de investigaţie au fost definite, nu fără timiditări, controverse, refuzuri, venind mai ales din vecinătatea ei. Nimic mai instructiv decît să urmăreşti ofertele istoriografiei între 1911 şi 1952, dată la care H. Berr a publicat cele două ediţii din *La synthèse en histoire :* o întreagă evoluţie marcînd un proces de continuă complicare a anchetei, a limbajului, a schemelor interpretative. La mijlocul intervalului se situează *Şcoala Analelor* (L. Febvre, M. Bloch), care a denunţat iluziile „pozitiviste" de la începutul secolului (Langlois, Seignobos etc.) şi care în ultima ei fază (F. Braudel) a ajuns să diferenţieze durata după ritmurile interne ale dezvoltării, distingînd între timpul lung (structural), timpul mijlociu (social, conjunctural) şi timpul scurt (politic, individual), într-o schemă destul de amplă şi de elastică pentru a cuprinde cele mai diverse fapte, de la economie pînă la registrul imaginarului. Pe seama istoriei economice, dar folosind sugestiile *duratei* braudeliene, P. Chaunu a încercat o transgresiune serială, revitalizînd un concept care la 1900 făcuse deja, prin A. D. Xenopol, o scurtă carieră. O „nouă istorie" îşi legitima, acum un sfert de secol, ambiţiile de cuprindere globală a tot ce ar putea contribui la cunoaşterea umanităţii. Sub unghi tematic, ea nu cunoaşte nici un *tabu*, abordînd ansamblul vieţii, faptele de civilizaţie materială, ideile, sentimentele, cultura, desfiinţînd vechea, provizoria graniţă dintre faptul istoric şi cel „neistoric". Totul interesează, totul poate deveni semnificativ pentru istoricul ajuns un hermeneut complex, atent la orice „nivel" al existenţei umane. „Analiza economiilor şi societăţilor — observă Pierre Nora — se prelungeşte azi în studiul culturilor materiale, al civilizaţiilor şi mentalităţilor. Viaţa politică şi-a extins orizontul asupra mecanismelor puterii. Metodele cantitative oferă temeiuri mai sigure dezvoltării perspectivelor demografice, economice, culturale. Textul nu mai e documentul suprem ; non-scrisul (vestigii arheologice, imagini, tradiţii orale) dilată domeniul istoriei. Omul întreg, cu trupul, alimentaţia, limbajele, reprezentările, instrumentele tehnice şi mentale ce se schimbă mai mult sau mai puţin repede, tot acest material, altădată neglijat, a ajuns a fi pîinea istoricilor, în timp ce acceleraţia istoriei antrenează, din contra, o explorare mai atentă a permanenţelor, a inerţiilor istoriei colective" (apud Michel de Certeau, *L'écriture de l'histoire*, 1975, p. 366). Mediul

geografic, climatul, hrana, viaţa de familie, vîrstele, epidemiile, prejudecăţile, obsesiile colective, ideile, sentimentele, totul devine obiect de studiu pentru istoric, constrîns acum la dialog cu antropogeografia, biologia, medicina, psihologia, lingvistica etc. „Imperialism" istoriografic ? Reproşul s-a formulat deja pe vremea competiţiei dintre istorie şi sociologie. Azi, ambiţiosul program trebuie pus mai curînd pe seama unei permeabilităţi sporite în raport cu disciplinele conexe şi a nevoii de abordare interdisciplinară a realităţii, fie aceasta trecută sau prezentă. „Nu aşteptaţi miracole de la istoria sociologică", îndemna G. Lefebvre, unul din „părinţii" acestei istorii, care de atunci, din 1946, n-a făcut decît să-şi extindă programul, pînă la M. Foucault şi structuralismul genetic piagetian. Totuşi, istoria n-a izbutit pînă acum o deplină integrare teoretică în ştiinţele despre om, obsedată cum e de simbolistică (E. Cassirer), de evoluţii lente, de lungă durată (F. Braudel), de nevoia inserierii faptelor (P. Chaunu, F. Furet), de „retrăirea" acompaniind orice reconstrucţie, de inseparabilitatea ei de prezent (P. Thevenaz, P. Nora), de conceptualizare (P. Veyne) ş.a.m.d. Efortul de renovaţie e permanent, iar multitudinea formulelor nu trebuie să descurajeze. O tendinţă evidentă de sistematizare şi „reconciliere" se manifestă de la un timp, ceea ce a făcut să se ajungă la crearea unei comisii internaţionale de istoria istoriografiei. Orice tentativă de a lămuri „arcanele" istoriei este legitimă, iar *Istoria*, în definiţia lui Braudel, nu poate fi decît suma istoriilor ce se propun, într-un loc sau altul, sub unghiuri diferite, dar cu preocuparea unică de a stabili adevărul. Pluralul de care vorbeam la început se justifică, iar privilegierea unei forme de istorie în detrimentul alteia rămîne un fapt abuziv. „Istoria istorizantă" nu trebuie să excludă „istoria structurală", iar aceasta din urmă nu se cade a deveni intolerantă faţă de alte „şcoli". Ele se completează, în definitiv, şi istoricul interesat să cunoască totalitatea, ansamblul fenomenelor caracteristice pentru devenirea omului în durată, trebuie să le aibă în vedere. Istoria ? Totul încape în această vocabulă : imperii şi epoci revolute, eroi şi mase, indivizi şi naţiuni, clase sociale şi ideologii, civilizaţii şi curente de gîndire. „Noua istorie" (Ph. Ariès, G. Duby, J. Le Goff, J. Delumeau, Em. Le Roy Ladurie, R. Mandrou, A. Dupront etc.) se arată sensibilă la idei, atitudini, mentalităţi, viziunea ei fiind una prin excelenţă antropologică. De la istoria economică, înfiripată la finele secolului XIX, s-a putut ajunge la istoria socială ; de la demografia istorică, profesată în spiritul *Şcolii Analelor*, s-a ajuns la antropologia culturală de azi, o „antropologie profundă", cum a numit-o G. Durand, pentru a o pune în relaţie cu alte explorări de „profunzimi" ale omului. Punînd la lucru un instrumentar din ce în ce mai complex, apelînd la serviciile altor discipline, ea tinde să ofere o explicaţie globală, aşa cum au dorit-o deja Ranke, Michelet, Iorga, Toynbee şi cum o visează încă spiritele cutezătoare. „Faire de l'histoire est penser aux dimensions du monde" (André Burguière). Artistică sau pragmatică multă vreme, ea tinde să devină tot mai mult explicativă, restituţia monografică e chemată să dea seama de întreg. Totul intră în istorie, dar nu se mai concep mari istorii individuale, de felul celor întreprinse de K. Lamprecht, C. Jullian, H. Pirenne, N. Iorga, A. Toynbee. Străduinţa enciclopediştilor, acum două secole, fusese aceea de a circumscrie domeniul. Istoricii de azi îl deschid fără limită spre toate zările, instaurînd un dialog fertil cu celelalte discipline antropologice (H.-I. Marrou). Partea ascunsă a *icebergului* interesează cel puţin în aceeaşi măsură cu partea vizibilă (R. Hanrion, *L'histoire au présent*, 1980, p. 101), ceea ce sporeşte enorm sarcinile istoriografiei. Dinamismul ei trebuie pus deci în legătură nu numai cu evoluţia internă a domeniului, dar şi cu dinamismul istoriei însăşi, ca realitate în continuă prefacere. Nici n-ar putea fi altfel, de vreme ce istoria pe care o scriem se nutreşte din istoria pe care o facem. Termenul însuşi de *istorie* păstrează în mai toate limbile acest echivoc semnificativ. Dar *a scrie* devine tot mai mult un demers conştient pe seama lui *a face* istorie. Logica însăşi, atît de suspectată odinioară (Guizot), nu mai e un simplu exerciţiu anistoric, ci tinde să formalizeze categorii ca acelea de „proces", „descriere a schimbării", „curs al acţiunii" etc. Întrebarea *cum se scrie istoria* nu mai îndreaptă gîndul spre o conotaţie negativă, ci spre noile modalităţi de a defini procesualitatea istorică. Deschiderea fără margini în această perspectivă ni se pare a fi cîştigul cel mai de seamă.

Ion Petrovici : „De la fereastra mea", I

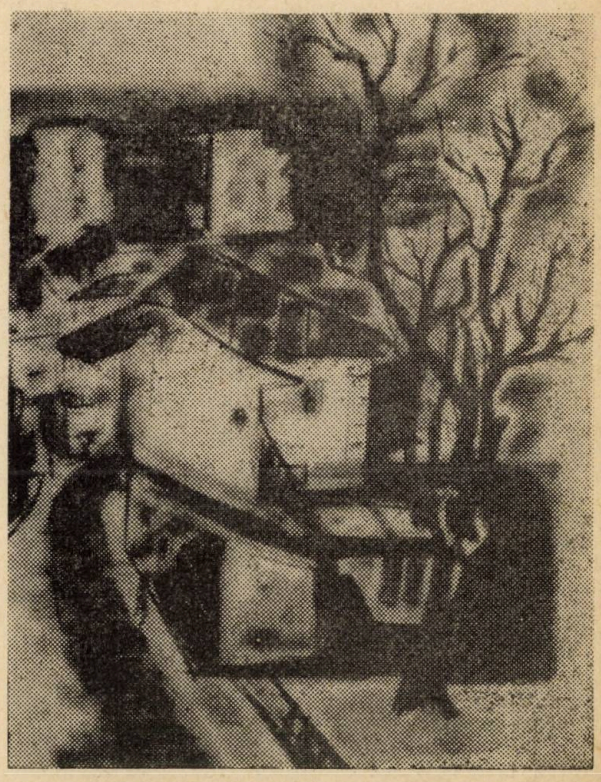

Ion Petrovici : „De la fereastra mea", II

UN EPISOD MEMORABIL ÎN DESFĂȘURAREA „RĂZBOIULUI UNDELOR"

COTITURA ROMÂNIEI DE LA 23 AUGUST 1944

Era în seara zilei de 23 august 1944... Războiul, cu aceeași înverșunare, continua, apropiindu-se de „frumoasa vîrstă" de cinci ani. El bîntuia țări și continente întregi, fiind, cu adevărat, de proporții planetare, în privința amploarei, și total, în privința intensității. Pe toate fronturile (în Europa de Est, de Vest și de Sud, în Pacific ori în Atlantic), forțele militare ale Națiunilor Unite, în frunte cu U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie, China și Franța, erau în plină ofensivă asupra trupelor *Axei* fasciste, dominată de Germania hitleristă. Conflictul mobilizase toate energiile statelor beligerante, ostilitățile desfășurîndu-se pe pămînt, în aer și pe apă, în spatele forțelor inamicului (mișcările de rezistență și partizani) ori pe tărîmul „frontului secret" sau „invizibil" (spionaj și contraspionaj) ; economiile erau militarizate, iar inteligențele fuseseră pretutindeni „mobilizate", pentru a înlesni, după caz, victoria Aliaților ori continuarea luptei statelor fasciste și militariste ; încleștarea se desfășura și *pe calea undelor*, unde „duelul", în condițiile în care fiecare tabără urmărea să-și descurajeze ori să-și înșele adversarul, se remarca, de asemenea, prin maximă înverșunare.

...Ce era demn de reținut în acest „război al undelor" pentru ziua de 23 August 1944 ? În primele ceasuri, posturile aliate au insistat asupra operațiunilor din Franța, după cum cele sovietice și germane s-au referit la evenimentele din zona Iași — Chișinău, unde de trei zile fronturile 2 și 3 ucrainiene erau în ofensivă asupra Grupului de armate german „Ucraina de Sud", reunind trupe hitleriste și române ; la ora 7, postul de radio Budapesta a vestit că, în ajun, fusese „cedat" orașul Iași deja, iar la ora 7,30 posturile Radio România și Radio București și-au început emisiunea, transmițînd „ora oficială" și „radio-jurnalul" ; la ora 9,15, Agenția „Reuter" comentează eșecurile japonezilor în arhipelagul Molucelor, pentru ca exact după 85 de minute postul radio-telegrafic „Y.X.Y" să vestească, din Londra, că Anglia se preocupa de modul în care se va „celebra ziua armistițiului" ; tot din Londra, dar la ora 10,30, postul radio-telegrafic „A.B.C." făcea cunoscută opinia unor cercuri politice privind iminenta dispoziție a României de a trata „încheierea unei păci" cu Națiunile Unite. Prima „știre vedetă" a zilei, difuzată oarecum în contradicție cu faptele, s-a răspîndit în jurul prînzului și ea pornea de la Londra și New York : „Parisul a fost eliberat !" Comentariile nu au întîrziat să abunde, nefiind depășite în importanță și semnificație decît de emisiunile din cursul nopții de 23/24 august 1944, și aceasta în legătură nemijlocită cu evenimentele survenite în România...

Era cu puțin peste ora 21, cînd posturile noastre centrale — Radio România și Radio București — au început să transmită muzică patriotică ; după ora 21,30, programul muzical a fost întrerupt în mai multe rînduri de această invitație a crainicului care solicita ascultătorilor să rămînă pe recepție întrucît urma să se difuzeze „UN COMUNICAT IMPORTANT PENTRU ȚARĂ"...

Trecuse de ora 22 și posturile centrale făcură loc „comunicatului"... Era vorba, în fapt, de mai multe documente vestind doborîrea regimului de dictatură al lui I. Antonescu, ruperea alianței României cu Germania nazistă, ieșirea țării din războiul hitlerist și trecerea ei în tabăra Națiunilor Unite, începerea luptei drepte a poporului român pentru alungarea cotropitorilor germani și horthyști din nordul Transilvaniei. După proclamația regală, s-au difuzat proclamația guvernului insurecțional și primele decrete ale noului regim privind desemnarea lui C. Sănătescu ca premier, lista cabinetului, amnistia politică și desființarea lagărelor de concentrare. „ORICE PIEDICĂ PUSĂ ÎN DRUMUL ÎNFĂPTUIRII NĂZUINȚELOR SPRE PACE ȘI LIBERTATE ALE POPORULUI ROMÂN VA DEZLĂNȚUI — avertiza Proclamația guvernului Sănătescu — O LUPTĂ FĂRĂ MILĂ ȘI FĂRĂ CRUȚARE DIN PARTEA TUTUROR FORȚELOR ARMATE ȘI POPULARE ÎMPOTRIVA TUTUROR CELOR CE AR ÎNCERCA SĂ MENȚINĂ ȚARA NOASTRĂ ÎN RĂZBOI CU NAȚIUNILE UNITE, PRELUNGINDU-SE ASTFEL ZADARNIC SUFERINȚELE...".

Transmiterea documentelor menționate, de mai multe ori în cursul nopții de 23/24 August 1944, a avut un rol esențial în desfășurarea insurecției române, care a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă în România. Înainte de orice, pe această cale Țara întreagă lua cunoștință de istoricul act înfăptuit numai cu cîteva ceasuri mai devreme și, într-un singur glas, și-a exprimat adeziunea la cauza insurecției. S-a produs, în consecință, ceea ce se poate denumi difuziunea insurecției pe tot teritoriul național — retragerea întregii armate, ca la un ordin, din războiul hitlerist și întoarcerea armelor, înrolarea spontană a întregului popor român în luptă pentru asigurarea obiectivelor proclamate de noile autorități politice democratice și antifasciste. Mai mult, toți beligeranții luau cunoștință de cotitura României în marea conflagrație : pentru fasciști, ca și pentru Aliați decizia României survenea ca o surpriză completă, deosebirea radicală constînd în aceea că, pe cînd cei dintîi au reacționat cu furie, dictînd contramăsuri, cei din urmă au salutat evenimentele de la București și din restul țării, exprimînd deschis opinia că se produsese una dintre marile răsturnări politico-diplomatice și militare ale conflictului în ansamblu.

În acest fel a apărut, spre sfîrșitul zilei de 23 August 1944, o importantă temă de dezbatere, și de controversă, între cele două tabere beligerante, în multdisputatul „duel al undelor" ; sub acest aspect, războiul purtat pe calea undelor a atins maximum de intensitate aproximativ în următoarele 48 de ore, manifestări și ecouri nelipsind nici în zilele și săptămînile ce urmară, iar, cu totul sporadic, nici chiar în anii de după terminarea războiului mondial din 1939—1945. Toate materialele reproduse în cadrul acestui „război al undelor", cunoscute nouă azi grație unor cercetări în arhivele române și străine, au furnizat interesante detalii despre actul de la 23 August 1944, au oferit multiple și temeinice argumente pentru precizarea naturii evenimentelor din România, a rolului și locului lor deosebit în determinarea ultimei faze a celui de-al doilea război mondial. Totodată, „dialogul" radiofonic angajat instantaneu pe tema României între beligeranți, cărora li s-au adăugat imediat și neutrii, conduse aproape automat la o delimitare a pozițiilor părților implicate în conflict față de subiectul instalat la ordinea zilei.

Prezentăm, în continuare, unele materiale (extrase din arhive) care au „alimentat" războiul declanșat pe calea undelor și care priveau direct desfășurarea și semnificația internațională a evenimentelor din România din August 1944 :

23 August 1944.

— *Ora 22,45 : Radio Londra* (cel dintîi post de radio străin care a insistat asupra cotiturii țării noastre în războiul mondial) apreciază că „schimbarea de front" a României va avea „efecte profunde" asupra celorlalți sateliți ai Reichului hitlerist — Bulgaria, Ungaria și Finlanda.

— *Ora 23,00 : Radio Londra* (în limba română) — „România a acceptat condiţiile de pace ale Aliaţilor. Regele Mihai a adresat o proclamaţie către ţară, anunţînd încetarea ostilităţilor împotriva Puterilor Aliate şi începerea luptei alături de Naţiunile Unite împotriva inamicului comun...".

— *Ora 23,15 : Radio Londra* (în limba maghiară) — „O ştire foarte importantă ne soseşte din răsărit : regele Mihai al României a acceptat armistiţiul propus de Rusia Sovietică, alăturîndu-se Aliaţilor. În proclamaţia dată de către maiestatea sa regele Mihai I nu se recunoaşte dictatul de la Viena prin care s-a răpit României o mare parte din Ardeal ; guvernul este format din liderii democraţi, în frunte cu domnii [Iuliu] Maniu şi [C.I.C.] Brătianu. Ultima ştire sosită din Bucureşti anunţă că noul preşedinte al guvernului român este generalul Constantin Sănătescu".

— *Ora 23,30 : Radio Londra* (în limba italiană) — „România va face cauză comună cu Naţiunile Unite împotriva inamicului comun".

24 august 1944.

— *Orele 00,20—00,35 : Postul de radio american din Europa* (în limba engleză) — „Ziua de astăzi (pentru Europa occidentală ; de ieri, 23 August 1944, pentru Europa răsăriteană — n. ns.) este marcată de două mari evenimente, dintre care unul s-a desfăşurat în vest şi altul la est. În primul rînd este vorba de eliberarea Parisului şi, în al doilea rînd, este ieşirea României din războiul dus împotriva Naţiunilor Unite. De-acum înainte, România este un nou aliat în tabăra Naţiunilor Unite, ea manifestîndu-şi voinţa de a se alătura la lupta ce se duce împotriva inamicului comun...".

— *Ora 00,40 : Postul de radio german „Atlantic"* (în limba germană) — „...România a ieşit din război. Regele Mihai a declarat într-o proclamaţie că România se alătură Aliaţilor. Această ieşire din război a venit cu totul prin surprindere pentru Comandamentul german, cu atît mai mult cu cît Antonescu, cu ocazia ultimei vizite făcute la Cartierul lui Hitler, a declarat că România va lupta pînă la urmă şi pînă la ultimul om. La rîndul lui, Hitler a promis că frontul de răsărit va fi stabilizat...".

— *Ora 02,40 : Radio „Atlantic"* (în limba germană) — „Prin trecerea României alături de tabăra inamică (Naţiunile Unite — n. ns.), cele 21 de divizii de infanterie germană, împreună cu 2 divizii blindate, au fost încercuite, tăindu-li-se orice cale de retragere. 30 de divizii româneşti, alături de trupele sovietice, luptă acum împotriva trupelor încercuite".

— *Ora 02,50 : Radio Moscova* — „După cum transmite Agenţia <Reuter>, postul de radio Bucureşti a anunţat astăseară că în România a fost format un nou guvern în frunte cu generalul Constantin Sănătescu".

— *Ora 04,30 : Agenţia „Reuter"* — „Capitularea militară a României (în fond, întoarcerea armelor — n. ns.) trebuie să aibă urmări importante asupra războiului din Europa de est [...] Două mari grupuri de armate sovietice (frunturile 2 şi 3 ucrainene — n. ns.) sînt acum libere pentru alte mişcări. Acest fapt înseamnă că 30—40 divizii sovietice sînt disponibile pentru un alt teatru de război [...]. Drumul spre Bulgaria, Iugoslavia de est şi Ungaria este deschis. De asemenea, Dunărea este deschisă Armatei Roşii, iar Cîmpia ungară şi Budapesta sînt acum direct ameninţate...".

— *Ora 05,15 : Radio Londra* — „Fapta României constituie un act de mare curaj şi acest act va grăbi sfîrşitul războiului. Situaţia Germaniei în Balcani se apropie de o catastrofă îngrozitoare care va depăşi proporţiile aceleia provocate germanilor în punga de la Falaise [...]. Prăbuşirea fasciştilor se apropie cu paşi repezi, iar zilele nemţilor din Balcani pot fi numărate pe degete".

— *Ora 05,15 : Agenţia „Reuter"* — Din comentariul corespondentului diplomatic Randal Neale : „Capitularea României (retragerea din *Axa* fascistă — n. ns.) şi eliberarea Parisului marchează pagina neagră a războiului dus de Germania [...] Prin ieşirea din luptă a României, Germania pierde mult mai mult decît petrolul românesc, şi aşa destul de redus ca producţie în urma bombardamentelor aliate. Întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie, iar efectul capitulării României asupra Bulgariei şi Ungariei va fi acela al unui şoc electric de o deosebită violenţă. De el, chiar Finlanda se va resimţi. Consecinţele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile".

— *Ora 7,00 : Radio Londra* (în limba germană) — „...Prin ieşirea din război a României, flancurile celor două armate germane din Moldova sînt complet descoperite [...] Nemţii pierd toate resursele petroliere din regiunea Ploieşti. Gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda şi Ungaria".

— *Ora 7,00 : Radio Brazaville* — „În urma armistiţiului intervenit între Aliaţi şi România, se semnalează lupte, în anumite puncte, între trupele române şi germane".

— *Ora 7,15 : Radio Londra* (în limba turcă) — „...Retragerea României din tabăra naziştilor constituie o mare victorie politică şi economică [...] Trupele române vor da lovituri unităţilor germane care opun rezistenţă la Galaţi, deschizînd astfel calea armatelor sovietice în înaintarea lor spre cîmpiile Ungariei".

— *Ora 9,00 : Radio Londra* (în limba greacă) — „...Zilele lui Hitler sînt numărate. Prin actul României, soarta tuturor ţărilor balcanice a fost pecetluită".

— *Ora 10,00 : Radio Londra* — Din comentariul lui Th. Cadett : „În ultimele 24 de ore s-au petrecut evenimente uimitoare : Parisul a căzut, România a ieşit din război. Germanii sînt puşi în faţa distrugerii totale. Efectele imediate ale ieşirii României din război sînt mai degrabă politice şi morale decît militare. În războiul trecut (mondial din 1914—1918 — n. ns.), Bulgaria a fost cea dintîi care a provocat defecţiuni. Acum, prietena noastră de 20 de ani, România, a întrerupt cea dintîi relaţiile cu Germania, iar bulgarii şi, mai ales, ungurii nu ştiu cum ar putea ieşi din încurcătură. Pentru germani, efectele militare ale ieşirii României din război sînt incalculabile...".

— *Ora 10,15 : Radio New York* — „Presa americană de astăzi a publicat *in extenso* proclamaţia regelui Mihai, precum şi ştiri cu privire la formarea noului guvern român. Presa comentează acest important eveniment politico-militar, arătînd că România a luat această măsură înaintea Bulgariei şi Ungariei, fiind prima naţiune satelită care a trecut de partea Aliaţilor".

— *Ora 14,00 : Radio Helsinki* anunţă ieşirea României din război ; se citesc paragrafe din proclamaţia regelui Mihai.

— *Ora 14,00 : Radio Moscova* — Se anunţă ciocniri violente între trupele române şi germane în Moldova.

— *Ora 14,00 — Radio Londra* (în limba germană) — „... Ziarul <News Chronicle> scrie că prin capitularea României întregul front german din Balcani se va prăbuşi. Bulgaria nu mai are de făcut absolut nici o alegere. Ungaria mai poate alege o cale sau alta..."

— *Ora 16,00 : Radio Londra* — Din comentariul lui Edward Montgomery : „România, Bulgaria şi Ungaria constituiau pentru Hitler un zid de apărare contra ruşilor. România căzînd, Bulgaria a rămas izolată. Probabil că ea se va grăbi să facă acelaşi lucru ca vecina ei, căci nu mai are de ales. Dar Ungaria ? Dacă germanii o vor sili să continuie lupta alături de ei, va avea de suportat atacul ruşilor şi românilor. Ajutaţi în mod activ de români, ruşii vor putea fi în curînd la Viena. Prin poarta Carpaţilor, deschisă de români, ruşii vor putea ajunge la München şi înainta spre Berlin".

— *Ora 17,00 : Radio Londra* anunţă retragerea României din *Axa* fascistă.

— *Ora 19,00 : Radio Londra* (în limba germană) — „România nu a capitulat, ci luptă acum mai departe alături de Aliaţi. Noul guvern român a hotărît mobilizarea tuturor forţelor naţionale pentru noua luptă împotriva germanilor şi alături de Aliaţi [...] După gestul României, retragerea Bulgariei din război este numai o chestiune de timp.

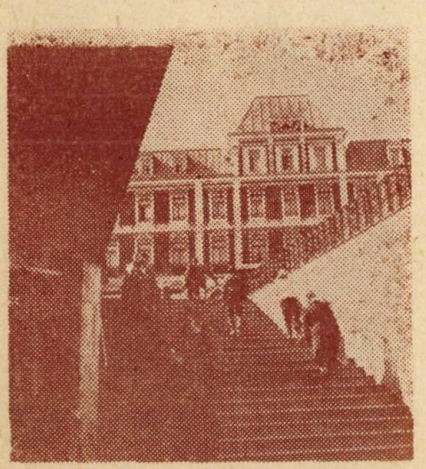

Iaşi, 1984 (Foto : Klauss)

Dar România înseamnă mai mult, căci armatele române care activau pe frontul de răsărit împreună cu nemții vor lupta acum împotriva lor. Prin intrarea României în lupta alături de Aliați, calea Dunării este deschisă. Ruperea alianței cu Germania, înseamnă apoi amenințarea diviziilor germane din Grecia. Cele din Iugoslavia sînt de mult crîncen lovite de Tito. Astfel, întreg Balcanul se va prăbuși. România s-a decis în ceasul al 11-lea pentru a evita o catastrofă spre care mergea. Ea avea de ales între distrugerea lui Hitler sau propria ei distrugere și a ales așa cum trebuia".

— *Ora 20,45 : Radio Berlin* „comentează" retragerea României din războiul hitlerist : „...Poporul român este foarte indignat [...] El dorește victoria germana..." ! ! !

— *Ora 23,20 : Radio Londra* (în limba franceză) : „...Unei țări care iese din conflict cu un minut mai devreme, grăbind astfel sfîrșitul inamicului și aducînd un aport cauzei drepte a Aliaților, i se pot ierta greșelile anterioare. Ieșirea României din război constituie o lovitură grea pentru Germania care își vede iremediabil periclitat frontul în Balcani".

— *Ora 24,00 : Postul de radio american din Europa apreciază* că „schimbarea" taberei de către România „constituie un act senzațional care urmează să aibă efecte imediate și de mare amploare".

25 august 1944

— *Ora 5,00 : Radio Londra* — „Evenimentele din România sînt înregistrate și comentate în articole ample de toate ziarele britanice. Astfel, «Daily Herald» scrie că efectul strategic al acestui act extraordinar va fi prăbușirea sistemului german de apărare, din punct de vedere militar, iar din punct de vedere politic înseamnă îndepărtarea influenței germane în sud-estul european..."

— *Ora 15,00 — Radio Londra* vestește că armata română a început „marșul" pentru eliberarea Transilvaniei de nord de sub horthyști și naziști.

— *Ora 16,30 : Radio România* difuzează „Proclamația Guvernului român către țară" în legătură cu intervenția stării de război între România și Germania, în urma acțiunilor agresive ale trupelor hitleriste pe teritoriul național. Din cuprins : „...Săvîrșind aceste fapte, Germania s-a pus în stare de război cu România. Guvernul român ordonă armatei noastre să înceapă lupta în toată țara împotriva germanilor în vederea eliberării teritoriului. De asemenea, întreaga populație este invitată să dea întreg concursul armatei noastre...".

— *Ora 20,00 : Radio Moscova* anunță că „orice rezistență" a trupelor române față de cele sovietice încetase, semnalîndu-se, pe de altă parte, „numeroase ciocniri" între trupele române și cele germane.

26 august 1944

— *Ora 19,30 : Radio Moscova* — „Biroul informațiilor al Comisariatului afacerilor externe al U.R.S.S. transmite următoarele cu privire la evenimentele din România :

„Potrivit informațiilor deținute de Comisariatul afacerilor externe al U.R.S.S., noul guvern Sănătescu stăpînește în mod ferm orașul București. Întreaga misiune germană, în frunte cu generalul Hansen, a fost internată. Mareșalul Antonescu a fost arestat și se află sub pază în palatul regal (știrea era inexactă, întrucît fostul dictator fusese transportat în alt loc din București — n. ns.). După publicarea proclamației (difuzarea ei, în fapt — n. ns.) la București au avut loc entuziaste demonstrații, populația aclamînd noul guvern [...] Noul guvern a hotărît semnarea imediată a armistițiului și îndepărtarea forțelor germane aflate pe teritoriul României".

— *Ora 20,45 : Radio Londra* — „Acțiunea în care s-a angajat poporul român în ziua de 23 August a fost dictată de toată tradiția veche românească [...] Lupta împotriva Germaniei, alături de popoarele democratice, este dreaptă, națională și de folos tuturor popoarelor..."

27 august 1944

— *Ora 10,00 : Radio Londra* — „În România, frontul german s-a prăbușit. Trupele române luptă împotriva forțelor germane pretutindeni. Capitala a fost curățită..."

— *Ora 11,15 : Radio Moscova* — „...Ieșirea României din *Axă* are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei. Însemnătatea acestui din urmă fapt nu poate să fie subestimată..."

28 august 1944

— *Ora 18,30 : Radio Moscova* — „Bucureștiul, Capitala României, a fost complet curățat de trupele germane care încercau să pună mîna pe oraș. Viața în București și-a reluat cursul normal. Trupele române, susținute de aviația anglo-americană, au lichidat ultimele grupuri germane de rezistență din împrejurimile orașului".

31 august 1944

— *Ora 8,00 : Radio Londra* — „Pe frontul din România germanii suferă pierderi enorme".

2 septembrie 1944

— *Ora 19,15 : Radio Moscova* — „...Încercarea hitleriștilor de a răsturna situația creată în România a eșuat complet. Noul guvern român a sfărîmat toate încercările hitleriste și este stăpîn pe situație [...] Pierderea teritoriului român a fost fatală pentru germani, deoarece Germania importa din această țară 30% din materiile prime de care avea nevoie. În plus, Germania pierde în România un aliat important din punct de vedere militar, deoarece ea dispunea de o armată de circa 25—30 divizii..."

18 septembrie 1944

— *Radio New York :* „Este, deci, legitim ca poporul român să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție, căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfîrșitului (celui de-al doilea război mondial — n. ns.) Este o contribuție de care poporul român poate să se felicite".

2 martie 1945

— *Radio Londra :* „...Dintre foștii sateliți ai Germaniei, România are armata cea mai importantă și a contribuit cu 14 divizii la războiul împotriva hitlerismului".

13 ianuarie 1946

— *Radio Paris :* „Franța socotește că România a adus prin contribuția ei o scurtare a războiului cu cel puțin șase luni..."

22 august 1946

— *Radio Moscova :* „Mîine, 23 august, se împlinesc doi ani de la marea cotitură intervenită în viața României. România a rupt atunci alianța cu Hitler și a reușit să dea o ripostă cuvenită trupelor germane, care au încercat s-o forțeze să continuie războiul de partea Germaniei. Nicăieri pe pămîntul românesc nemții n-au reușit să repete evenimentele care au avut loc în Italia de Nord în vara anului 1943 [...] Evenimentele de la 23 August au însemnat lărgirea frontului Națiunilor Unite. Poporul român își hotărîse atunci soarta..."

În felul acesta, cele mai multe, majoritatea copleșitoare a opiniilor exprimate chiar în cursul evenimentelor memorabile din August 1944 în privința însemnătății interne și internaționale a actului istoric de acum patru decenii coincid întocmai cu rezultatele cercetărilor ulterioare, române și străine, care includ cotitura României între *momentele decisive* ale ultimei faze a celui de-al doilea război mondial din 1939—1945.

Gh. BUZATU

Ion Irimescu : *„La culeș de struguri"* *(Foto : I. Rusu)*

Un diplomat al lui Ștefan cel Mare:

LOGOFĂTUL TĂUTU

Chipul logofătului Tăutu așa cum l-a păstrat fresca din ctitoria sa — Bălinești

> *Și dîndu-i cahfe, nu știia cum o va bea. Și au început a închina : „Să trăiască împăratul și vizirul!". Și închinînd, au sorbit felegianul, ca altă băutură.*
>
> ION NECULCE,
> *O samă de cuvinte*

Eroul acestei amuzante întîmplări povestite într-unul din celebrele *cuvinte* consemnate de cronicarul Ion Neculce este *Ioan Tăutu, mare logofăt al Moldovei* în vremea lui Ștefan cel Mare și a lui Bogdan III. Investindu-l cu calitatea de a fi fost — după credința populară — cel *dintîi moldovean care a băut cafea*, memoria colectivă i-a reținut numele, precum și esența îndelungatei sale activități diplomatice. Între cuvintele „auzite din om în om, de oameni vechi și bătrîni" reunite de Neculce în culegerea care precede letopisețul său, *două* se referă la întîmplări din viața acestui mare dregător al Moldovei medievale. O a treia a fost introdusă în cronica lui Grigore Ureche, sub forma unei interpolații, probabil tot în secolul XVIII iar o a patra a fost consemnată, tot atunci, de Dimitrie Cantemir în *Istoria Imperiului otoman* (de fapt, acestea două din urmă aduc completări — cum se va vedea imediat — uneia din cele două tradiții din *O samă de cuvinte).* Nu au fost simple întîmplări, care să țină doar de biografia unui personaj — oricît de faimos ar fi fost el — ci întîmplări semnificative, legate de evenimente care au marcat domnia lui Ștefan cel Mare.

Născut pe la 1440—1445, Ioan Tăutu a lucrat mai întîi, vreme de un deceniu, în cancelaria domnească ; s-au păstrat cîteva documente scrise de el, ca pisar al curții, grafia sa fiind apreciată de cunoscătorii vechilor noastre pergamente ca aparținînd unui om deprins cu meșteșugul scrisului. Și din alte știri rezultă că era, dacă nu un cărturar el însuși, cel puțin un om cu preocupări cărturărești ; ca logofăt al Moldovei, se pare că s-a îngrijit de redactarea cronicii de curte — cronica lui Ștefan cel Mare — menită să consemneze evenimentele cele mai însemnate ale acestei domnii.

În 1475, după moartea logofătului Toma (probabil în lupta de la Vaslui — Podul Înalt, de la 10 ianuarie 1475), Ioan Tăutu a ocupat acest post, cel mai înalt din ierarhia Moldovei feudale — „logofeția mare, ministeriul cel mai însemnat al țării" (N. Bălcescu) — pe care avea să-l ilustreze timp de 36 de ani, pînă la moarte.

Logofătul era, în alcătuirea Moldovei medievale, primul dregător al sfatului domnesc, șef al cancelariei princiare — în documentele redactate în limba latină sau în limba germană, rangul acesta este echivalat cu *marele cancelar*, păstrătorul peceții princiare, un fel de prim-ministru. În această calitate, logofătul era și șeful diplomației moldovenești, însărcinat cu punerea în practică a politicii externe. Acesta este domeniul în care Tăutu s-a ilustrat cu deosebire, îndeplinind el însuși numeroase solii, dintre cele mai grele, mai delicate și mai pline de primejdii ; activitatea desfășurată de el pe tărîmul relațiilor internaționale ale Moldovei între 1475 și 1511 îi justifică pe deplin aprecierea de „cel mai strălucit diplomat moldovean al acestei epoci" (Virgil Cândea, Dinu C. Giurescu, Mircea Maliță, *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, 1966, p. 116).

Ca și în alte state medievale, și în principatul moldovean serviciul diplomatic era organizat pentru a aduce la îndeplinire politica externă a principelui ; ca soli, erau folosiți nu numai membri ai sfatului domnesc, ci și boieri fără dregătorii și chiar micii „funcționari" ai cancelariei, care erau pisarii (cei care scriau actele). Îndeplinind mai multe solii într-o aceeași țară, solul respectiv putea fi considerat un adevărat specialist al relațiilor diplomatice cu acea țară, cunoscător al problemelor de interes comun sau aflate în litigiu. Așa s-a ajuns ca logofătul Tăutu să devină unul din experții relațiilor moldo-polone și moldo-otomane, *tradițiile populare reținînd punctele culminante ale activității sale în aceste două direcții ale diplomației Moldovei lui Ștefan cel Mare.* Erau, de altminteri, principalele direcții pe care se desfășura activitatea diplomatică a principatului românesc est-carpatic în vremea cînd Tăutu a deținut funcția de mare logofăt : relațiile cu regatul polon se stabiliseră încă din 1387, cînd Petru I, domnul Moldovei (1375—1391), depusese (conform obiceiurilor medievale) omagiul de vasalitate față de regele Vladislav Jagello ; relațiile cu Imperiul otoman erau de dată mai recentă : cu un an înainte de urcarea lui Ștefan pe tron, Moldova trebuise să accepte (1456) a plăti sultanului un tribut, prin care se răscumpăra, simbolic, pacea țării și integritatea hotarelor ei. (În deceniile și secolele care vor urma, semnificația acestui tribut — numit și bir, dare sau haraci — se va modifica oarecum, Moldova rămînînd, însă, ca și Țara Românească, un stat autonom, neîncorporat Imperiului otoman, guvernîndu-se după propriile-i legi și obiceiuri ; relațiile dintre Țările Române și Imperiul otoman erau reglementate prin acte speciale, cunoscute sub numele — oarecum impropriu — de *capitulații).*

În domnia lui Ștefan cel Mare, diplomației moldovenești i-a revenit un rol foarte important în realizarea planurilor domnitorului, care spera ca prin coalizarea tuturor adversarilor Imperiului otoman să se poată stăvili avansarea otomană în Europa ; cu acest gînd, solii lui Ștefan au bătut drumurile nu numai spre curțile principilor creștini, ci au ajuns pînă la hanul turcoman al Persiei, Uzun Hassan, interesat și el în stăvilirea ascensiunii otomanilor. Firește, principalele direcții ale activității diplomatice din vremea lui Ștefan cel Mare le-a dat însăși așezarea Mol-

dovei, ele statornicindu-se în primul rînd cu statele vecine — Ţara Românească, regatul maghiar, regatul polon şi marele cnezat lituanian (aflat, din 1386, în uniune dinastică cu Polonia, dar avîndu-şi, uneori, proprii săi suverani); necesităţi de ordin politic au adus stabilirea unor relaţii diplomatice cu Poarta, cu hanatul tătăresc din Crimeea şi cu marele cnezat al Moscovei.

Acesta este cadrul în care se va desfăşura activitatea lui Ioan Tăutu ca mare logofăt al Moldovei. Să mai adăugăm amănuntul că, la vremea aceea, una din atribuţiile care revenea automat titularului marii logofeţii era prezentarea haraciului anual la Poartă. În momentul cînd Tăutu a preluat funcţia cu care l-a investit încrederea lui Ştefan cel Mare, relaţiile Moldovei cu Poarta erau rupte: plata haraciului încetase în 1473; după marile confruntări pe cîmpul de luptă, din 1475 şi 1476, un tratat de pace *(sulhnâme)* s-a încheiat pe la începutul anului 1481, nerămînînd, însă, în vigoare decît pînă prin vară, cînd, după moartea lui Mahomed II (cuceritorul Constantinopolului), ostilităţile au fost reluate. Cucerirea cetăţilor care păzeau poarta sudică a Moldovei, Chilia şi Cetatea Albă, de către sultanul Baiazid II, acum cinci sute de ani, în vara lui 1484, a fost lovitura cea mai puternică pe care a primit-o Ştefan cel Mare: nu numai că ţara sa era acum lipsită de două mari porturi şi de două din principalele puncte ale sistemului său de apărare, dar — ceea ce era şi mai primejdios — puterea Semilunii se instalase efectiv pe pămîntul românesc, *devenind unul din vecinii Moldovei*. Este momentul de răscruce al domniei lui Ştefan cel Mare, momentul din care decizia definitivă nu mai putea fi prea mult amînată fără a primejdui însăşi existenţa Moldovei ca stat de sine-stătător.

Pentru redobîndirea cetăţilor, Ştefan cel Mare s-a adresat regelui Poloniei, Cazimir IV Jagello, care i-a cerut, însă, ca o condiţie, să depună jurămîntul de vasalitate *în persoană* — ceea ce, pînă atunci, prinţul moldav reuşise să evite, depunîndu-l numai prin soli. În legătură cu solemnitatea depunerii acestui omagiu — care se va desfăşura, după tot ritualul medieval, la Colomeea, la 15 septembrie 1485 — stă prima solie poloneză a logofătului Tăutu: în actele Liovului, se menţionează prezenţa, acolo, a „logofătului, cu alţi soli din Moldova".

Jurămîntul de la Colomeea nu i-a adus, însă, lui Ştefan cel Mare ajutorul de care avea nevoie; din contra, regatul polon a început tratativele pentru încheierea unui acord cu Poarta; regatul maghiar făcuse acest pas încă din 1483. În condiţiile în care agresivitatea otomană era tot mai evidentă şi sprijinul eficient nu venea de nicăieri, Ştefan însuşi a trebuit şi el să accepte încetarea stării de război cu Sublima Poartă şi să reia plata haraciului. Actul acesta, petrecut în toamna anului 1486, a rămas în tradiţia populară sub numele de *închinarea Moldovei*, fiind atribuit lui Bogdan III, fiul şi urmaşul lui Ştefan cel Mare, fie la începutul domniei sale (1504), fie „în al şaptelea an", adică la 1510/1511. Cercetările recente au lămurit această confuzie, care îşi are originea în obiceiul turcesc de a-i numi pe moldoveni *bogdani* iar pe domnitorii lor — *Bogdani*, indiferent de adevăratul lor prenume! În textele otomane, Ştefan cel Mare este denumit, cel mai adesea, *Kara-Bogdan* şi nu *Ştefan* (Istefan). Şi iată, acum ce a reţinut memoria colectivă cu privire la acest moment cînd s-au aşezat pentru cîteva sute de ani relaţiile Moldovei cu Imperiul otoman: „După ce au luat Bogdan-vodă domniia, au şi trimis pre Tăutul logofătul la turci, cînd au închinat ţara la turci. Şi aşea vorbăscu oamenii, că l-au pus viziriul de au şezut înaintea viziriului pre măcat, şi n-au fost avînd mestei la nădragi; că, trăgîndu-i cibotile, numai cu colţuni au fost încălţat. Şi dîndu-i cahfe, nu ştiia cum o va bea. Şi au început a închina: „Să trăiască împăratul şi vizirul!" Şi închinînd, au sorbit felegianul, ca altă băutură" (Ion Neculce, *O samă de cuvinte*). La acest episod, Dimitrie Cantemir mai adaugă şi alte elemente anecdotice, savuroase şi pline de tîlc, în acelaşi timp; primit de marele vizir, Tăutu şi-ar fi scos *el* cizmele, dîndu-le în paza slujitorului său, cu porunca să le ţină acolo, în sala de audienţe, chiar în faţa sa. La nedumerirea vizirului — care, dacă lucrurile s-au petrecut întocmai, ar trebui să fie Davud paşa, mare om de stat otoman — Tăutu ar fi răspuns: „De oameni care toate pretind, trebuie să-ţi păzeşti toate lucrurile". Cînd, zîmbind, vizirul l-a asigurat de prietenia otomană, Tăutu a replicat tăios: „Aş dori ca turcii să ne fie tot aşa de bine amici pentru cap, ca pentru picioare".

Într-un pasaj adăugat în secolul XVIII în cronica lui Grigore Ureche, tradiţia „închinării" este povestită cu unele detalii în plus; se spune că Bogdan vodă „pe învăţătura tătîne-său, a lui Ştefan vodă, trimis-au la împărăţiia turcilor pre Tăutul logofătul cel Mare, cu slujitori, pedestrime, dărăbani, de au dus birul, zece povoară de bani şi s-au închinatu cu toată ţara la sultan Suleimanu [confuzie, în loc de Baiazid! — *n.ns.*] împăratul turcescu. Iară împărăţiia, de bucurie mare, cu dragoste i-au priimit şi au dăruit toţi banii Tăutului logofătului celui mare şi i-au adus în ţară şi au ziditu pre acei bani o sfîntă biserică în satu în Bălineşti, ce ieste la ţinutul Sucevii şi trăieşte pînă astăzi".

După cum se vede, evenimentul din 1486 a fost reţinut de memoria colectivă cu o mulţime de detalii a căror autenticitate deplină e, desigur, foarte greu (dacă nu chiar imposibil) de dovedit; semnificaţia lor e, însă, deosebit de interesantă. Astfel, s-a stabilit că, la vremea cînd Tăutu călătorea prin Istanbul, fiind primit în audienţă de marele vizir al imperiului, cafeaua nu era cunoscută acolo şi că abia mai tîrziu ea a ajuns să aibă, în ceremonialul Porţii, semnificaţia acceptării suzeranităţii otomane; fiind un obicei curent în secolul XVIII — dar istoria cafelei nefiind în amănunte cunoscută atunci! — oamenii şi-au spus că *aşa* se va fi desfăşurat şi primirea lui Tăutu de către marele vizir.

Nici legătura cu monumentul de la Bălineşti nu este atestată de vreun alt document; pe de o parte, ctitoria lui Tăutu are o pisanie datată *6 decembrie 1499* (deci lucrările de acolo s-au terminat 13 ani după evenimentul din 1486 şi se ştie că pe vremea aceea asemenea construcţii se definitivau foarte repede); pe de altă parte, e posibil ca însăşi suma de 4 000 florini (galbeni) — cît era atunci haraciul — să nu fi fost suficientă pentru ridicarea şi împodobirea somptuoasei ctitorii cu care logofătul Tăutu şi-a dotat curtea sa de la Bălineşti, destinînd-o a fi şi necropola familiei sale. În schimb, documente otomane puse recent în circulaţie atestă *obiceiul de a se face daruri solilor care aveau misiunea să prezinte haraciul la Poartă*.

Prin actul din 1486, Moldova şi-a reglementat raporturile sale cu Imperiul otoman în maniera cea mai convenabilă cu putinţă în momentul acela, Ştefan reuşind să asigure ţării sale un statut cu totul deosebit. Sînt deja cunoscute cuvintele cu care un contemporan — Buonaccorsi Callimachus, umanist italian stabilit la curtea regală polonă — a caracterizat acest statut, în anul 1490: moldovenii „au provocat adesea, în mai multe rînduri, în anii precedenţi, pierderi atît de mari sultanului, încît acesta a fost silit, în cele din urmă, să-l numească aliat şi prieten pe Ştefan, domnul moldovenilor [...], care *a cedat nu sub presiunea armelor, ci sub anumite condiţii*", moldovenii închinîndu-se Porţii *„prin tratate, nu ca învinşi, ci ca învingători"*.

Îndeplinirea cu succes a soliei din 1486 a făcut din Tăutu expertul nr. 1 al relaţiilor moldo-otomane; documentele îl menţionează de mai multe ori, în anii următori, îndeplinind aceeaşi misiune. Alte împrejurări vor face din el expertul tot nr. 1 şi în domeniul relaţiilor moldo-polone.

Atitudinea regelui polon în anii 1484—1485 adusese încordare în relaţiile Moldovei cu vecinul său nordic; după normalizarea raporturilor cu Poarta, Ştefan cel Mare a denunţat legătura de vasalitate pe care o întărise prin jurămîntul de la Colomeea şi a încheiat un tratat (tot sub forma unui act vasalic, pentru că aşa era concepţia lumii feudale) cu regele Ungariei, Matiaş Corvinul. Relaţiile acestea cu regatul maghiar au fost păstrate şi după urcarea, pe tronul de la Buda, a unui fiu al lui Cazimir Jagello, regele Poloniei. Moartea acestuia din urmă, în 1492, lăsa pe un alt fiu (Ioan Albert) ca rege, pe un al treilea (Alexandru) ca mare duce al Lituaniei şi pe un al patrulea (Frederic) — cardinal şi primat al Poloniei; singur mezinul, pe nume Sigismund, rămăsese în afara acestei împărţeli de tronuri şi coroane. Fraţii săi, întruniţi la o fastuoasă pomenire a părintelui lor, au hotărît, în taină, să-i dea... Moldova! Prin oameni de încredere, regele Vladislav al Ungariei l-a avertizat pe Ştefan cel Mare de primejdia care i se pregătea; un rol de seamă a jucat, acum, un urmaş al lui Dragoş vodă, Bartolomeu Dragffy, voievod al Transilvaniei şi „cuscru" al lui Ştefan cel Mare. Solii domnului moldovean au pornit spre capitala Imperiului otoman — Tăutu şi alţi boieri alcătuind „ o mare solie la împăratul turcesc" —

spre marele duce Alexandru al Lituaniei și spre socrul acestuia, cneazul Ivan al Moscovei.

Cu toate insistențele regelui Ungariei și ale ducelui Lituaniei, care-l îndemnau să renunțe la acest plan nebunesc, regele Ioan Albert al Poloniei a pornit totuși campania împotriva lui Ștefan cel Mare ; pe cînd oastea polonă se apropia de hotarele Moldovei, Tăutu era din nou la Istanbul, pentru a cere sprijinul Porții în lupta care se anunța : „aliații făcîndu-se dușmani, dușmanii ajungeau aliați" (N. Iorga) și pentru prima oară alături de moldoveni s-au aflat detașamente otomane. Abia întors de la Poartă, Tăutu a primit o nouă misiune : a fost trimis, împreună cu vistiernicul Isac, să întîmpine oștile polone la intrarea pe pămîntul Moldovei și, firește, să supravegheze drumul lor spre mare — regele Ioan Albert anunțase că scopul expediției sale era eliberarea cetăților cucerite de Baiazid II în 1484 ! Dar, odată trecut hotarul nordic al țării, regele i-a arestat pe soli și i-a trimis în închisoare la Liov. Arestarea solilor însemna declarația de război. La 24 septembrie 1497 oastea polonă a ajuns la Suceava ; asediul cetății apărate de Luca Arbure a început două zile mai tîrziu și a durat, fără sorți de izbîndă, vreme de trei săptămîni, pînă cînd, la propunerea lui Vladislav al Ungariei și prin mijlocirea efectivă a lui Bartolomeu Dragffy, s-a încheiat un armistițiu ; Ștefan a pus o singură condiție : oastea regală să se retragă, ca să nu mai „strice țara", pe același drum pe care venise și pe care tot ea îl pustiise. După încheierea armistițiului, la mijlocul lunii octombrie, logofătul Tăutu și vistiernicul Isac au fost eliberați din închisoarea de la Liov. Nerespectarea condiției de armistițiu a dus la dezastrul din Codrii Cosminului (26 octombrie 1497), pacea încheindu-se abia la 12 iulie 1499, prin tratatul de la Hîrlău. „Acest tratat — scria A. D. Xenopol — punea un capăt vasalității Moldovei față cu Polonia. (...) Întregul ton al tratatului este acel al unei favori dobîndite de un învins de la un învingător. (...) Fără îndoială că acest tratat însemnă culmea mersului triumfal al lui Ștefan cel Mare".

Desigur că în această victorie diplomatică își va fi avut și logofătul Tăutu partea sa de merit. Documentele tac. Numai tradiția orală, păstrată în popor și consemnată tot în *O samă de cuvinte*, atribuie logofătului Tăutu — *și numai lui* — întreaga lucrătură diplomatică și încheierea păcii : „Cînd au așezat pace Ștefan-vodă cel Bun cu leșii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leși. Și au dăruit craiul leșescu Tăutului aceste sate la margine : Cîmpul Lungu rusăscu, Putila, Răstoaceli, Vijnița, Ispasul, Miliia, Vilavcea, Carapciul, Zamostiia, Văscăuții, Voloca. Toate aceste le-au dăruit craiul leșescu Tăutului logofătului. Și au pus hotar apa Cirimușul, întru o duminică diminiața". Deși autenticitatea acestei tradiții a fost contestată o vreme, cercetările mai noi au pus în lumină temeiuri serioase pentru acceptarea ei. Satele respective, de la frontiera nordică a Moldovei, aveau o situație mai puțin limpede, unele aflîndu-se în stăpînirea unor nobili poloni ; un hotar cert și stabil se putea dobîndi prin fixarea lui pe un curs de apă, care trebuia să fie Ceremușul. Așa se explică „donațiunea" monarhului polon, care nu putea fi trecută în tratate, de vreme ce era „un dar făcut unei persoane, logofătul Tăutu, iar nu țării sau domnului ei" (Constantin C. Giurescu). Era o subtilitate diplomatică, prin care nu se atingea nici orgoliul regelui învins, se fixa un hotar natural și se repara, într-un fel, ofensa adusă Moldovei prin arestarea solilor ei.

După o veche datorie, contractată de regele Vladislav al Poloniei la 1388, domnii Moldovei aveau dreptul să stăpînească un ținut aflat dincolo de frontiera lor nordică, numit Pocuția, adevărat măr al discordiei pînă în vremea lui Petru vodă Rareș ; documentele polone arată că satele de pe Ceremuș fuseseră dăruite logofătului Tăutu numai pe timpul vieții sale (urmașii săi le vor stăpîni, însă, pînă foarte tîrziu !), ca o soluție tranzitorie, pînă la stabilirea hotarelor între cele două țări. Tratativele au pornit, deci, pentru cercetarea acestor hotare ; s-au fixat termene, la care nu s-au prezentat, însă, decît moldovenii și mediatorii poloni ; la ultimul termen, a venit doar un reprezentant al cardinalului Frederic ; Ștefan cel Mare venise, cu toată curtea sa, la Cernăuți ; aici, la 3 noiembrie 1503, s-au desfășurat discuțiile cu solul polon, discuții a căror adevărată „stenogramă" s-a păstrat, fiind un document deosebit de interesant. „Văd că nu mai vreți să țineți minte — a spus atunci Ștefan cel Mare — că v-a fost bine cu mine și că *eu v-am fost scut și apărare dinspre toată partea păgînească*", definind, astfel, cu puțin timp înaintea morții, rezultatul efectiv al strădaniilor și luptei sale de patru decenii. Cu acest prilej, logofătul Tăutu a recapitulat evenimentele petrecute după războiul din 1497, ca unul care era cel mai bun cunoscător al acestor probleme.

În primăvara anului următor, Tăutu a fost trimis din nou la Poartă, pentru plata haraciului ; o însemnare din registrele curții arată că solii moldoveni au fost primiți la 3 iunie 1504, dăruindu-li-se bani și haine brodate. La întoarcere, Tăutu era însoțit de un mare sol otoman, care aducea — știindu-se că Ștefan era deja rău bolnav — steagul pentru domnia nouă. Sosind în Moldova „chiar în vremea morții voievodului" (cum spune o scrisoare contemporană), solul otoman a trebuit să se supună voinței lui Ștefan, recunoscînd pe Bogdan ca domn al Moldovei și acordîndu-i lui steagul de investitură, menit de fapt unui pretendent pe care îl adusese cu el de la Constantinopol.

Timp de șapte ani, logofătul Tăutu a slujit și lui Bogdan III ; sînt cunoscute și din această perioadă cîteva drumuri la Istanbul (în 1505 și 1507), dar partea cea mai delicată în această ultimă etapă a activității sale, au constituit-o cîteva misiuni în Polonia, în anii 1505—1510. Bogdan vodă urmărea să realizeze o căsătorie cu prințesa Elisabeta, sora regelui polon (acum, Alexandru, fostul mare duce al Lituaniei), plan care se pare că nu displăcuse nici răposatului său părinte și care era conform cu tradițiile dinastice ale propriilor săi înaintași. În 1505, Tăutu a cerut domnița de nevastă pentru domnul său ; în anul următor, cererea a fost repetată, prin același diplomat, încheindu-se și un contract de căsătorie. Prințesa, însă, amenințîndu-și familia că se va călugări, refuza categoric această căsătorie, pentru că Bogdan era „alterius ritus et monoculus" (de altă credință și chior) ! Au urmat hărțuieli militare, incursiuni, prădăciuni, fel de fel de amenințări și promisiuni ; în toamna anului 1509, într-o asemenea ciocnire, Tăutu a fost luat din nou prizonier ; a fost, însă, eliberat, pentru a putea conduce delegația moldoveană la tratativele de pace, soldate cu tratatul încheiat la Camenița în ianuarie 1510.

În anul următor, zbuciumata viață și strălucita carieră a dregătorului moldovean se frîngeau. Moartea logofătului Tăutu a fost un eveniment pe care cronica nu a omis să-l înregistreze. Tradiția vie a poporului, întotdeauna recunoscătoare marilor săi eroi, i-a perpetuat faptele, după ce trupul i-a fost coborît în mormîntul de mult pregătit în ctitoria de la Bălinești ; pe lespedea care îl acoperă, se menționează că acela este locul de veșnică odihnă al lui *Ioan Tăutu, mare logofăt al domnului Ștefan voievod.*

Ștefan S. GOROVEI

Iași. Palatul Culturii. (Foto Klauss)

DOUĂ ZILE DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Literatura memorialistică s-a constituit dintotdeauna într-o apreciată sursă informațională și nu întîmplător este considerată adesea drept un document autentic. În sfera cuprinzătoare a scrierilor încadrate îndeobște în această categorie, jurnalul ocupă un loc distinct, recunoscîndu-i-se o mai pronunțată autenticitate, deși un asemenea excurs, adesea confesiv, nu poate eluda subiectivismul. Totuși, sînt cazuri cînd notația zilnică reușește în mare măsură să depășească subiectivitatea inerentă, atît timp cît consemnează simpla desfășurare a unor evenimente, fără a le comenta. Un asemenea exemplu este *Jurnalul de război* al lui Nicolae Costăchescu, din care transcriem însemnările făcute în zilele de 17 și 18 noiembrie 1916.

Autorul acestui jurnal s-a născut la Huși, la 18 februarie 1876, absolvind în 1894 cursurile Liceului Național din Iași, iar apoi pe cele ale Facultății de științe a Universității „Al. I. Cuza". În 1901 și-a început investigațiile științifice în cadrul laboratorului de chimie minerală al aceleiași facultăți, devenind, patru ani mai tîrziu, primul doctor al Facultății de științe din Iași și suplinitor al catedrei de chimie minerală. După ce a obținut o bursă de studii, s-a specializat în cadrul Universității din Zürich. La întoarcerea în țară i s-a încredințat catedra de chimie minerală a Facultății de științe din Iași, succedîndu-l pe Petru Poni, al cărui student fusese. Prin preocupările sale științifice, el a urmărit descoperirea și valorificarea bogățiilor naturale ale țării, aducînd contribuții valoroase în acest sens. După o îndelungată carieră didactică și științifică, N. Costăchescu s-a stins din viață la 14 iulie 1939, la Iași, fiind succedat la rîndul său de Radu Cernătescu.

Paralel cu munca științifică, profesorul ieșean a desfășurat și o susținută activitate publică, implicîndu-se totodată în viața politică a României, cu intenția mărturisită de a contribui la normalizarea acesteia. După ce participase la campania din 1913, N. Costăchescu s-a numărat printre cei dintîi care au îmbrăcat uniforma militară, în august 1916, odată cu intrarea țării noastre în conflictul declanșat în urmă cu doi ani. La încheierea războiului, el, care contribuise efectiv la desăvîrșirea unității naționale, trăind odată cu toți românii ziua de 1 Decembrie 1918, va declara că „Alba-Iulia reprezintă pentru noi o culme în mersul ascendent al poporului românesc". În anii care au urmat imediat primei conflagrații mondiale, N. Costăchescu s-a alăturat tuturor acelora care au participat la redresarea și consolidarea României noi.

Activitatea politică și-a început-o în cadrul Partidului Muncitor, constituit la Iași, în noiembrie 1918, acționînd alături de Paul Bujor, Ion Borcea, C. I. Parhon, Octav Băncilă etc. La 3/16 februarie 1919, în biroul lui Vasile Pârvan de la Universitatea din București, această formațiune politică a fuzionat cu Partidul Țărănesc.

Așa cum singur va recunoaște, îmbrățișînd principiile programatice țărănești, „credeam că mă îndrept către un front de luptă în politica românească, unde sufletul se înalță, unde punem tot ce avem mai bun și mai sfînt în noi, unde aducem tot prinosul nostru de devotament și de credință în slujba țării noastre românești". Acesta a fost de altfel *credo*-ul în virtutea căruia și-a desfășurat întreaga activitate politică.

După afirmarea în viața publică a țării, N. Costăchescu a fost învestit, în intervalul noiembrie 1928 — aprilie 1931, cu demnitatea de titular al Ministerului Cultelor și Instrucțiunilor Publice. Confruntat, de această dată, cu probleme deosebit de importante și complexe, el s-a străduit să organizeze în așa fel învățămîntul încît acesta să asigure o sporire reală a zestrei spirituale cu care să contribuie poporul român la progresul culturii generale a umanității. Convingerea sa, rostită de la înălțimea tribunei parlamentare, era aceea că „școala noastră trebuie organizată și dezvoltată potrivit structurii noastre sociale". Plecînd de la acest deziderat, el declară că „voiu pune toate puterile mele ca să întăresc, ca să răspîndesc școala la sate, acolo unde este atîta suferință, cum nu pot astăzi să v-o descriu".

N. Costăchescu a fost deci un profesor și un om de știință remarcabil, o personalitate politică ce s-a afirmat în permanență printre intelectualii progresiști ai vremii, fapt demonstrat de opera sa științifică și de realizările din domeniul vieții publice. Patriot, înainte de toate, el și-a slujit țara cu convingerea că viitorul acesteia îi va rezerva poporului român, „din care — mărturisea el — sînt mîndru că fac parte", un rol distinct pe scena istoriei universale. Apreciat de contemporani pentru calitățile sale deosebite, N. Costăchescu era considerat, așa cum îl caracteriza N. Iorga, „un excelent gospodar, un adversar loial în politică și un moldovean [...] plin de înțelegere și de simțire".

*

În momentul intrării României în primul război mondial, N. Costăchescu se afla în fruntea unei companii din Regimentul 13 infanterie, care intra în componența Armatei de Nord, comandată de generalul C. Prezan. Trupele de acoperire, din care făcea parte compania sa, aveau misiunea de a asigura traversarea Carpaților și eliberarea unei părți a Transilvaniei. Așa după cum remarcau ordinele care au premers declanșarea ofensivei din 14/27 august 1916, rolul Armatei de Nord, în ansamblul confruntărilor în care urma a se implica România, era deosebit de important pentru desfășurarea ulterioară a acțiunilor militare.

Pentru N. Costăchescu, prezența pe cîmpul de luptă a reprezentat un privilegiu unic. De fapt, el a îmbrăcat uniforma militară cu sentimentul că va participa la un eveniment care va marca începutul unei noi istorii. În aceste circumstanțe deosebite, preocuparea de a ține un jurnal zilnic era întru totul justificată. O asemenea întreprindere nu urmărea, în cazul lui, de a se prezenta în fața posterității ca un erou. Însemnările sale, care nu depășesc condiția de relatare a cuiva implicat direct în desfășurarea unor operațiuni militare, se vor, înainte de toate, o mărturie cu valoare informativă. De aceea, fiecare pagină a acestui jurnal se constituie, pînă la un punct, într-un document istoric. N. Costăchescu își nota în fiecare zi faptele de arme la care participase, cu o consecvență ritualică, determinată de gîndul că orice asemenea mărturie va fi inclusă în dosarul uriaș al documentelor care vor sta la baza scrierii istoriei primului război mondial.

Jurnalul în discuție se constituie din însemnările zilnice făcute între 14 august 1916 și 18 ianuarie 1917. Fragmentul pe care îl publicăm se referă la o confruntare survenită la 17 noiembrie 1916. Pentru acea zi se hotărîse declanșarea unei acțiuni ofensive de amploare, în colaborare cu trupele rusești, în care era implicat și frontul unde acționa compania comandată de locotenentul N. Costăchescu.

Însemnările pe care le publicăm, făcute în ziua acestei ofensive și în cea care a urmat, sînt prefațate de cîteva gînduri notate în seara care a precedat plecarea la atac.

Gh. I. FLORESCU

Iași, 1938, în fața intrării principale a Universității „Al. I. Cuza". De la stînga la dreapta : N. Costăchescu, Aurel Potop, Aimé Cotton, Șt. Procopiu, Th. V. Ionescu și Ioan I. Plăcinteanu. Fotografie comunicată de Elena P. Bogdan.

NICOLAE COSTĂCHESCU

„JURNAL DE RĂZBOI"

...Isbînzile şi desamăgirile trec cu iuţeală prin minte şi duc la concluzia că tot ce am sperat, tot ce am visat, apare mic şi meschin, neînsemnat în faţa morţei : *vanitas vanitatum.*

Presentimente rele pentru a doua zi tulbură toată firea mea.

Ce va fi ?

Cu capul rezemat de mîni, la măsuţă, caut să alung iar gîndurile, dar îmi sună în urechi cuvintele : „Ostaşi ! Zdrobiţi totul în calea voastră... Soarta ţării stă în mînele voastre...". Voi găsi puterea de voinţă să înfrîng şi această stare mizerabilă sufletească ce m-a cuprins şi să fiu în totul la datorie ?

Ploaia bătea în geamuri cu putere. Dar dacă ploaia din această noapte continuă şi mîne, cum vom ataca ? Ne-ar putea împiedeca să reuşim. Acest gînd mă contrariază şi mă îndîrjeşte. Cum ? Să nu reuşim ? Nu se poate. Coste, ce va costa, cu orice preţ trebue mîne scoşi din poziţie. Şi cu această dorinţă, gîndul negru se estompează, se şterge cu încetul din minte. Să învingem trebuie să învingem, aceasta-i totul, restul nu contează, toate sunt nimicuri. Va trebui mîne să dau curaj tuturor şi să atacăm cu toată puterea.

Nu ştiu ce aşi face să dorm puţin, ca să fiu odihnit pentru ziua de mîni. Mîne poate fi o zi mare.

J<oi>, 17/11|<1>916

Se luminează de ziuă şi plouă încă torenţial ; vîntul însă poate împrăştia nourii şi să putem urca pe poziţie, fără a fi udaţi. Obosit şi nedormit scobor la companie ; iau ciaiul cu soldaţii căci simt nevoea de a fi între dînşii, cît mai aproape de dînşii.

La companie mişcarea obicinuită ; aceleaşi strigăte, comenzi, după obicei ; însă dacă gradaţii repetă stereotip aceleaşi lucruri, soldaţii execută în tăcere. Nu se aude din partea nimărui o vorbă, o glumă, ca în timpurile bune ; fiecare soarbe rar din ceaşca de tablă, ciaiul cald şi ţine privirea în pămînt, iar gîndul departe.

Pe la ora 9 plecăm ; ploaia s-a mai potolit, căci vîntul mînă nourii groşi cu putere către răsărit. Coloana se lungeşte şi înaintează încet, în tăcere. Cu capetele plecate în pămînt, pare că fiecare se întreabă ce va aduce această zi ; toţi par că au presentimente. Încerc din cînd în cînd să mai dau motive de vorbă, dar nu reuşesc a stîrni o dispoziţie pentru aceasta. Ne oprim la rezervă, unde se serveşte masa trupei ; pentru cîţi din noi, va fi ultima masă ?; iar mă urmăresc gîndurile de aseară. Sus ploaia a încetat ; se vede cum încă plouă pe văi, departe.

Stăm adăpostiţi sub acoperişul colibelor şi aşteptăm ordinul de a trece pe poziţie. În faţa soldaţilor citesc ca totdeauna resemnarea. Ei merg, vor lupta, nu se vor da în lături, cu credinţa lor robustă în voia celui de sus. Cum îi va fi scris fiecăruia ; dacă este ca să scape, trece prin orice ; dacă va fi să moară, oricum se va apăra, nu scapă. Începusem să mă molipsesc şi eu astăzi de acest fatalism primitiv. Îmi prindea la urma urmei, bine. Scăpam de gînduri şi aveam mintea liberă la treabă. Conştiinţa răspunderei mă făcea să fiu atent la toate. Eu purtam grija de toate şi pentru toţi. Căutam să arăt acelaşi calm, ca totdeauna pînă acum ; neinteresat de nimic alta de cît de operaţii şi cruţător pentru viaţa oamenilor ; să nu moară, prosteşte, din greşeli şi nepricepere. Timpul acesta de aşteptare este penibil ; odată intraţi în lupte, timpul trece ca o clipă, nesimţit ; dar înaintea atacului, gîndul este mai mare duşman decît inamicul.

Maiorul ia cu dînsul şi Comp<ania> 10 şi pornim împreună sus la linia I-a. Ne adună pe comandanţii de companii şi ne dă ordine de atac. Comp<ania> 11 deschide focul din tranşee, unde se găseşte. Comp<ania> 12 atacă pe frontul din dreapta tranşeelor, sprijinite pe Comp<ania> 11 la stînga şi susţinută la dreapta de Comp<ania> 9 ; Comp<ania> 10 la rezervă, la dispoziţia comandant<ului> de batalion. Obiectiv, ocuparea poziţiei inamicului, care va fi scos din poziţie. Atacul începe la ora 2. Scurt şi clar. Comp<ania> 12 va ataca în centru şi vom ocupa creasta Zsirosului.

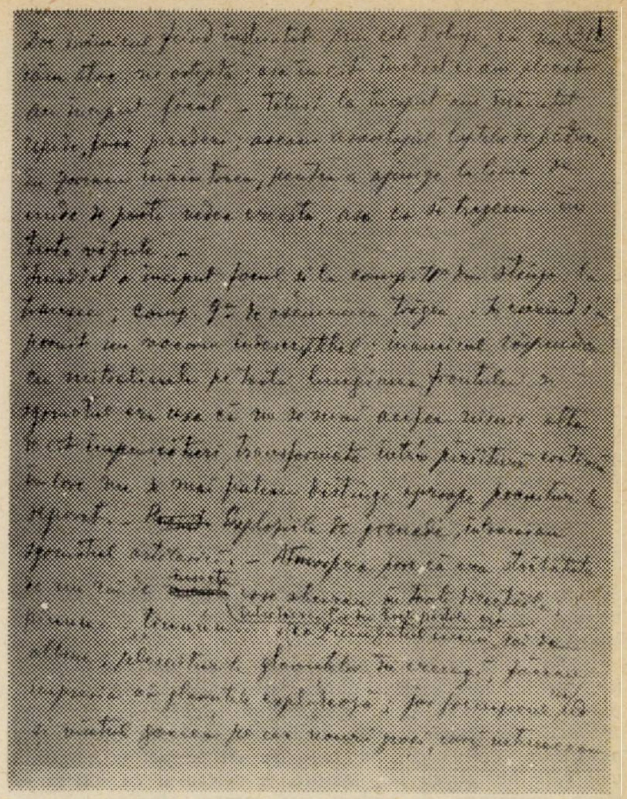

Nicolae Costăchescu : *Jurnal de război (14 august 1916 — 18 ianuarie 1917).* Pagină de manuscris

Pornesc cu jumătate de oră înainte, scoborînd în valea din dreapta poziţiei, pentru a desemna sectorul în care vom ataca spre vest, în sus la creastă, şi sectorul din dreapta, unde va ataca Comp<ania> 9. Ajunşi la punctul de pornire, luăm dispozitivul de atac în cea mai mare linişte, ca să nu fim simţiţi, ca să avem avantajul unui atac repede, prin surprindere. Se face scoaterea apărătorului şi distribuirea sacilor de cartuşe pe grupe etc. Plut<onul> I şi II atacă în o linie ce porneşte iute, fără a trage şi cînd primeşte focuri se adăposteşte după copaci ; înaintează sărind mereu la alţi copaci înainte, în momente favorabile. Plut<onul> III vine ca o a doua linie de atac, înaintează la fel şi intră în complectarea lipsurilor produse în linia întîia ; plut<onul> IV, rezervă, va interveni după împrejurări, cu ordin.

Cer încă un pluton din Comp<ania> 10, care să fie o rezervă mai apropiată între Comp<aniile> 9 şi 12. Pe cînd luam aceste dispoziţii, cerînd tuturor o înaintare fermă, iute şi cu legătura păstrată bine aud deasupra capetelor noastre o vîjîitură a unui obuz, ce se sparge drept în creasta Zsirosului, în linia inamică ; o alta urmează după cîteva minute şi apoi o alta şi apoi tăcere...

— Ce-a mai fost şi asta ? Pregătire de artilerie, pentru atacul nostru. Ce ironie sinistră !

Ştiam că erau ordine să nu se tragă decît un număr mic, limitat de obuze, pentru economie, dar aşa preparaţie de artilerie cu trei obuze, era un scandal inimaginabil. Îmi ziceam, poate au tras, mai multe, pe alte poziţii. Pentru noi a fost un rău nemăsurat ; inamicul a fost trezit şi adunat pe linie în aşteptarea noastră. Am pierdut avantajul surprinderei şi aceasta ne va costa mult. Stăm şi numărăm minutele pe ciasornic. Soldaţii înşiraţi în ordinea de atac, întorc din cînd în cînd capul spre mine. Un semn din mînă le dă înaintarea.

De unde porneam şi pînă la creastă nu era mai mult de 80—100 m., dar urcam la deal ; (sic !) dacă înaintam prin surprindere puteam cîştiga 30—40 m. fără pierderi.

Dar inamicul fiind înştiinţat, prin cele trei obuze, că noi dăm atac, ne aştepta; aşa încît imediat ce am plecat au început focul. Totuşi, la început am înaintat repede, fără pierderi; aveam avantajul luptelor de pădure. Eu zoream înaintarea, pentru a ajunge la linia de unde se poate vedea creasta, aşa ca să tragem în ţinte văzute.

Imediat a început focul şi la Comp<ania> 11 din stînga, la tranşee; Comp<ania> 9 de asemenea trăgea. În curînd s-a pornit un vacarm indescriptibil; inamicul răspundea cu mitralierile pe toată lungimea frontului şi sgomotul era aşa că nu se mai auzea nimic alta decît împuşcături, transformate într-o pîrîitură continuă în care nu se mai puteau distinge aproape pocniturile separat. Exploziile de grenade, înlocuiau sgomotul artileriei. Atmosfera pare că era străbătută de un roi de insecte care sburau în toate direcţiile; piuuu..., ţiuuu..., întretăierea lor din toate părţile era ca zumzetul unui roi de albine; plesniturile gloanţelor în crengi făceau impresia că gloanţele explodează; jos frunzarul era ud şi vîntul gonea pe cer nouri groşi, cari întunecau, cînd şi cînd, lumina în pădure, care şi aşa era aceea a unei zile mohorîte, ploioase.

Cît timp ne găseam sub traiectoria gloanţelor, trăgătorii stau în picioare sau în genunchi, adăpostiţi după arbori; dar pe măsură ce înaintam, pînza de gloanţe se lăsa mai aproape de pămînt şi ne silea să stăm culcaţi. La început înaintarea se făcea fără pierderi; unul sau doi morţi; cîţiva răniţi, cari au plecat pe jos, singuri, fără brancardieri.

Din cînd în cînd strigam din toată puterea plămînilor, spre a auzi soldaţii glasul meu, „salt înainte"; nu se putea mişca toată linia, dar treptat, treptat săreau şi se apropiau de inamic; acum înaintarea se făcea încet şi eu nu sileam, căci voiam să cruţ, pe cît se putea, oamenii; unii care nu găseau fag înainte, se culcau şi cu lopata îşi săpau apărătoare de vedere, care pentru gloanţe era iluzorie.

Stam şi eu culcat la rădăcina unui fag scorburos, care lăsa să treacă gloanţele printr-însul, cam la mijlocul liniei; am simţit un glonte prin mîneca stîngă a mantalei. Aveam la 10 paşi în urmă culcaţi patru cornişti cari făceau pe agenţii de legătură la plutoane şi ceva mai la vale ordonanţa mea cu apă de băut. Atacul urma şi îmi făceam socoteala, că pe înserate voi da asaltul, spre a sări în tranşeele inamicului şi a ocupa creasta, ca soldaţii să profite de întunerec şi să sară mai cu curaj. Cum urmăream de aproape linia de atac, văd înapoia plutonului din stînga un cîne mare, gri, flocos, care mergea cu soldaţii la atac; venea liniştit în urma liniei; intrigat întreb un cornist de unde dracu a ieşit javra asta acum. Soldaţii rîdeau, era cînele batalionului, de la Iaşi, crescut la bucătărie. Acum venise cu mîncarea sus şi s-a luat după companie, la plimbare. Am avut curiozitatea să văd ce va face; sta în picioare şi cum era sub pînza de gloanţe se uita şi el curios, după ţiuitul gloanţelor de deasupra lui; făcea exact acele mişcări pe care le face, cînd urmăreşte muştele care zboară. Se vede că fusese cu compania de multe ori la trageri, căci împuşcăturile nu-l impresionau deloc. Nici mitraliera nu-l mişca. O grenadă explodată pe aproape l-a făcut să o rupă de fugă la stînga, în pădure; nu l-am mai văzut. Încă un salt şi pînza de gloanţe scoboară mai mult. Nu putem sta decît culcaţi, iar înaintarea o fac oamenii curbaţi. În linia de atac o explozie puternică, o flacără şi fum abundent îmi sperie oamenii. Doi şi pornesc de fugă la vale. Sar în calea lor <şi> îi opresc, cu arma înainte; aveam mare teamă să nu stîrnească o panică pe linie. Ei, cu feţele descompuse, îmi strigă desperaţi, că se înăduşe, sunt otrăviţi. În adevăr se simţea un miros înecăcios de sulf.

— Înapoi, pe linie, le strig întinzînd arma spre dînşii. Nu vă fie teamă, că nu e nimic; o petardă. Nici eu nu ştiam ce-i, dar nu puteam spune altceva şi nu puteam face altfel. Soldaţii s-au culcat jos şi m-am liniştit, cînd i-am văzut fixaţi locului. I-am dat în primirea unui cornist, cu baioneta la armă, să-i împingă pe linie, înapoi.

Încep acum pierderile să fie simţite; vaetele unor răniţi se adaugă la zgomotul atacului. Comunic pe linie ca răniţii să nu mai plece la vale în picioare, căci sunt omoriţi de gloanţe în spate; să stea jos şi să aştepte înaintarea, sau să se tîrască pe jos. De asemenea să nu se mai adă-

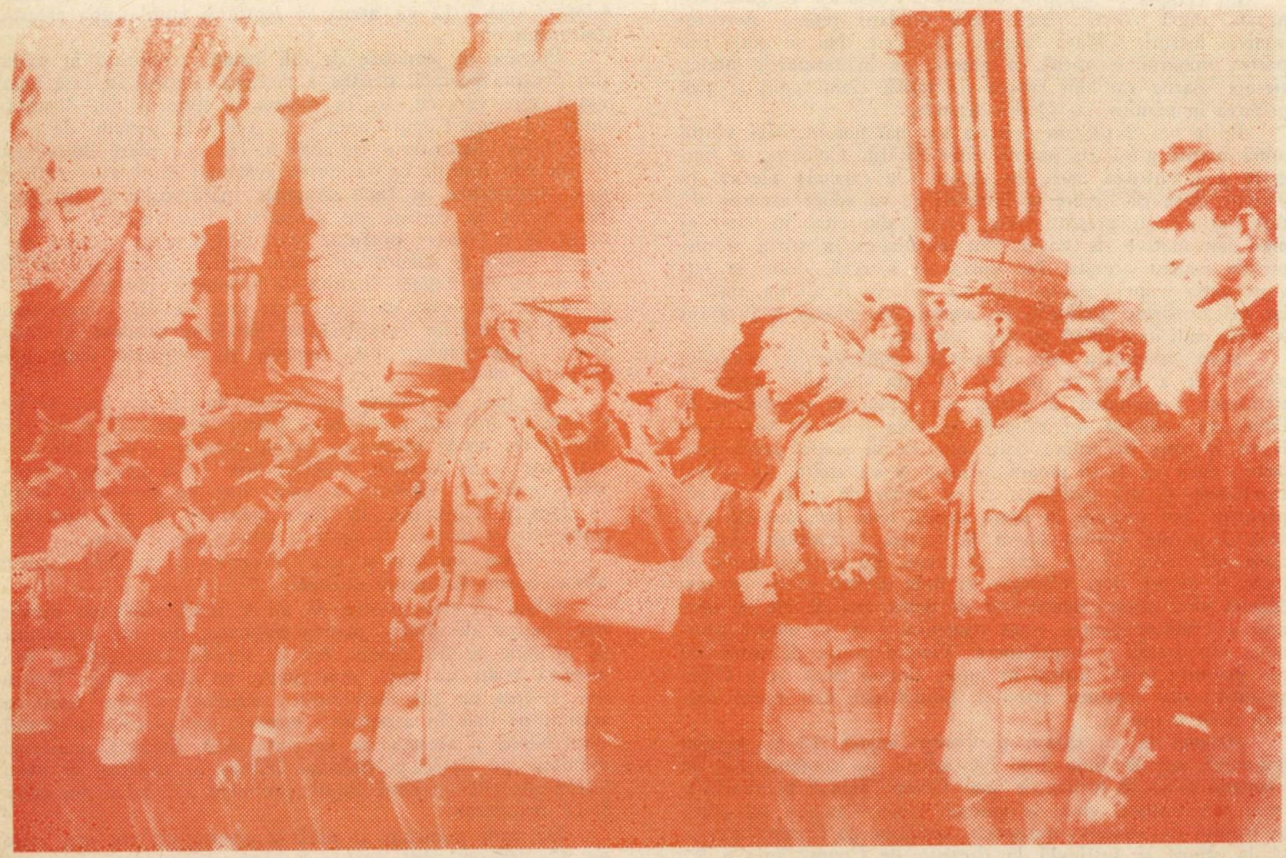

Generalul C. Prezan salută pe ofiţerii voluntari ardeleni (Gara Iaşi, iunie 1917) (Arhivele Statului Iaşi)

postească după copaci, căci apropierea acum e așa de mare încît gloanțele, unele străbat și cauzează răni de ruptură. Să se culce jos la rădăcina lor, să sape cu lopata măști provizorii. Lucru ce făceam și eu singur; neavînd lopată, scurmam cu baioneta frunzișul gros și aruncam de sub mine pămîntul negru și ud, împreună cu crengi subțiri și pietriș. Aveam impresia că îmi săp singur mormînt, din care se poate să nu mai fiu scos. Morții stăteau căzuți în poziții diferite, așa cum îi apucase moartea. De multe ori strigam la unul care îl vedeam lungit la rădăcina unui fag să sară înainte și el nu răspundea; cînd la strigătul meu repetat nu mișca din cap, înțelegeam că doarme somnul de veci.

Ciasul arăta 4 trecute; cum trece vremea! — două ore ca două minute; nu mai avem multă vreme cu lumină.

Fac intercalarea liniei a II-a de atac; lucru care se face anevoe; apropii plutonul de rezervă lîngă mine, culcat, grămadă. Văd înainte la creasta, de care ne mai despart numai 20—30 metri, că inamicul nu are rețele de sîrmă. Un simplu gard de sîrmă, cu un singur rînd, care poate fi ridicat în sus sau sărit, la nevoe. Am bucurie de aceasta, pentru că mereu mă necăjea gîndul, cum oare vom trece rețelele; desigur cu grele pierderi. Foarfeci nu avem de cît cîteva și apoi cînd vei tăia, ei trag. Gura îmi era uscată și îmi ardea trupul din care curgeau șiroaie de sudoare. Mă uit înapoi spre ordonanță, să-i cer puțină apă. El se uită la mine și se făcea că nu înțelege că-l chem, din cauza gloanțelor ce șuerau.

Deodată un obuz tras de inamic se sparge în spatele nostru, la o mică apropiere de ordonanță. Fața lui a luat o paloare de mort, iar expresia era rugătoare, îmi făcea impresia că spunea lui Dumnezeu o rugăciune fără cuvinte. A rămas nemișcat, ca paralizat, iar eu am renunțat pentru moment la apă. Inamicul, crezînd că noi aducem la atac rezerve proaspete, a socotit bine să bată cu artileria spatele nostru. În noi nu puteau trage, căci riscau să lovească în linia lor proprie.

Nu pot uita expresia figurei ordonanței; imaginea unui tablou celebru, întipărită în mintea mea, se lega de această figură; era tabloul intitulat „Pieta" (Îndurare), în care trăsăturile feței exprimau durere și rugare. Aici ar trebui să fie marele fiziologist Pavlov să studieze reflexele condiționate.

De pe linie mi se comunică terminarea cartușelor. Întreb care pleacă jos să aducă? Văd un soldat negricios, bine legat, voinic, că se ridică, pune arma în bandulieră și pleacă la vale; se întoarce fugînd la deal cu cîte doi saci de cartușe în fiecare mînă și le asvîrle pe linie, ca să se împartă apoi din om în om; pleacă din nou și repetă mișcarea; impresionat cînd l-am văzut că umblă în ploaia de gloanțe, pare că ar merge la primblare, îl întreb cum îl cheamă, ca să-i spun un cuvînt de încurajare; răspunsul lui a fost: Iancu sin Iancu. Mi-a părut curios și am cercetat de unde-i: era muncitor, cotiugaragiu din Socola, Iași; curajul lui a fost o manifestare nervoasă; încordarea trecuse limita pe care o puteau suporta nervii săi; în altă împrejurare, același a dispărut. În vîltoare, l-am încurajat cu promisiunea

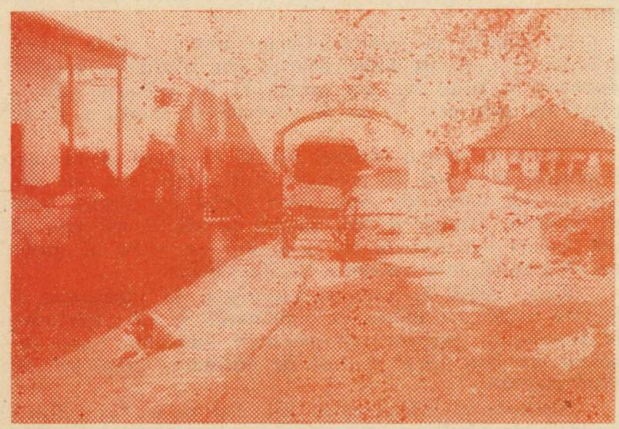

Și pe aici a trecut războiul... (Arhivele Statului Iași)

Satul Nămoloasa în septembrie 1917 (Arhivele Statului Iași)

de a-l face caporal, pentru curajul său. Cu ultimul transport de cartușe a venit și sergentul de la cheson Coca Vasile Ivan.

— Ce cauți aci? — îl întreb.

— Am venit să văd și eu cum merge atacul. Cu aceste cuvinte se pune în dosul unui fag, scoate carabina și începe a trage.

— Te mînîncă spinarea, îi spun în glumă; pune-te jos. Abia am terminat și se întoarce spre mine zicînd:

— M-au rînit fire-ar al dracului.

— Unde? — întreb.

— La umăr, răspunde.

— Nu ți-am spus să stai jos, pleacă de acolo, — de astă dată serios.

— Mă duc, după ce voi trage toate gloanțele; mai am două încărcătoare și îi văd foarte bine din picioare; cred că am curățat vro cîțiva.

L-am admirat și pe acest sergent, rumân la față, și frumos la figură, ca o fată. Un glonte a trecut prin marginea exterioară a copacului și i-a străpuns umărul. Cînd îmi vorbea adineaori, se vede că nu simțea rana, acum începuse durerile; sîngele colora mantaua în spate. A lăsat carabina în jos și a plecat liniștit la vale. Și acesta este unul din acei umili, bravi luptători de cari a avut mulți armata noastră. Putea sta frumos și liniștit la cheson, în urmă. A venit pe linie din legătură sufletească cu camarazii săi și pentru a răspunde unui impuls al conștiinței sale de îndeplinirea datoriei. Privindu-l cum se depărta, mi-am amintit cum dînsul venea pe front seara și la lumina focului, făcea roată cu soldații și îi punea la spus povești lungi și frumoase, cum învață țăranii iarna la șezători și clăci.

Acum prinde a scădea lumina; în pădure e mai întunerec de cît pe munte sus. Am complectat linia și e momentul să dăm asaltul. Pregătesc pe toți să fie gata, la un semnal să sară peste gardul de sîrmă sau să intre pe dedesupt ridicîndu-l în sus, cu patul armelor.

Un fluerat scurt și din linie se avîntă numai cîteva grupe, care sar peste sîrmă. În acest timp o serie de grenade explodează și seceră mulți din năvălitori. Într-o clipă împing ultimul pluton, cu un ura răsunător, spre rețea și aceasta dă curaj celor dinainte să se asvîrle din nou. Din năvălitori cîțiva au ocupat poziția, în care spre surprinderea noastră, inamicul are numai niște măști individuale pentru trăgători culcați. Ei aveau, se vede, bordee bune în pădure în spatele poziției. Dînșii socoteau creasta ca așa de bună de apărat prin ea însăși încît constituea o apărare care n-are nevoe de lucrări.

Văd înainte și mă impresionează un soldat mort și rămas spînzurat cu mantaua agățată de sîrmă. Spînzura în aer. Strig cu toată puterea să înainteze și alte grupe și inamicul fuge în pădure lăsînd creasta în mînele noastre. Cînd însă am părăsit creasta, o mitralieră din dreapta începe a bate de flanc linia pe care am ocupat-o noi.

Ne-a cauzat multe pierderi. Lucru și mai supărător încă, observ că la dreapta suntem descoperiți, iar la stînga, Comp<ania> 11 era în tranșee, în urmă. Comp<ania> 9 în dreapta a fost ținută în loc de o mi-

De strajă la hotarul țării : santinelă. Iarna anului 1916—1917 (Arhivele Statului Iași)

tralieră care secera un mic cîmp deschis la margenea pădurei, pe poteca ce ducea la Șandor și pe care trebuea să-l străbată. Fără a scoate mitraliera din funcțiune nu se putea înainta.

Acum așteptam să întunece bine, ca să ocup definitiv și cu restul companiei creasta ; în acest timp ne-am apucat de stricat gardul de sîrmă. Focurile s-au rărit ; din fața noastră aproape că nu se mai trăgea deloc ; numai de pe flancuri, în care inamicul rămăsese.

Acum observ însă cu mirare că pe restul frontului e liniște ; nici la Cernica, nici pe Șandor nimic ; nici măcar un foc de armă, așa cum mai durează totdeauna în urma atacurilor, pentru ca adversarii să se anunțe reciproc că sunt prezenți ; nu s-au retras. În zarva atacului, nu am mai avut capul să fiu atent la ce se petrece departe ; eram prea absorbit și prea tare vuea pădurea pe loc, pentru a mă mai gîndi la alte fronturi. Acum însă se pare că pe acolo nu a mișcat nimic : nu puteam înțelege deloc ce înseamnă aceasta.

Trimit răspuns la Comp<ania> 9, în dreapta, să deschidă foc viu în mitralierele din fața lor ca să ne slăbească pe noi de a ne mai flanca ca să ocup toată linia. Suiam pe creastă acum grup cu grup, protejați de întunerec și am chemat brancardierii să ridice rîniții.

În sfîrșit ordinul a fost executat : inamicul scos din poziție, în porțiunea de front ce ni s-a atribuit, și creasta ocupată de noi.

Mă gîndeam să dau ordin imediat să sape ai noștri tranșee cu fața la vest pentru contraatac și apărătoare oblice pentru evitarea flancării de care mă temeam pentru a doua zi la lumină. Cînd primesc ordin de la batalion, să vin cu Comp<aniile> 12 și 9 la tranșeele poziției de unde am plecat la amiază. Îmi venea să înnebunesc ; ce este asta ? — pentru Dumnezeu.

Acum încep a înțelege ; atacul pe restul frontului nu s-a dat, încît sforțarea și sacrificiul nostru rămîne izolat și zadarnic. Îmi venea să plîng, trebuea să sfărm ceva, voiam să strig, nu știam ce să fac. Am trimis corniștii pe creastă, la dreapta și la stînga să spună fiecărui grup încet să se retragă în liniște ca să nu simtă inamicul ; adunarea tuturor jos în rîpă, la punctul de unde am plecat la atac. Corniștii să ajute brancardierilor la strîns rîniții de pe poziție.

Am plecat aiurit jos, cu oamenii strînși în jurul meu. Lăsam în urmă morții și durerea nespusă a spulberării unei iluzii. Iluzia biruinței, care răsplătea morții și rîniții de pe jos, de la picioarele noastre, s-a transformat în realitatea unui dezastru.

Ce blăstăm ne urmărește ?

Crierul pare că refuza să mai gîndească ; nu mai găseam puterea să leg firul unei judecăți. În pădure acum era întunerec beznă ; în scoborîș, un gradat care mă întovărășea calcă împiedecîndu-se de un rînit, care țipă la atingere. Strigătul lui pare că a fost un cuțit în inima mea. Fumez, căci astăzi contrar obiceiului, am fumat puțin. După țigara mea, care luminează slab în întunerec, se adună grupele, căci ei știu, așa sunt deprinși : acolo unde licărește luminița unei țigări în întunerec, acolo e comandantul companiei.

Ne adunăm pe încetul ; Comp<ania> 9 trece strînsă grămadă spre poziția veche. Soldații stau trîntiți jos în glod, extenuați și triști. Nu am curajul să le mai spun nimic ; conștiința mea pare că ar fi vinovată de morții și rîniții zilei de astăzi.

Tîrziu în noapte corniștii vin să ne spună că nu mai e nimene sus ; toți au scoborît. Toți ; care toți, nu știu cîți ne mai întoarcem. Abia după apelul plutoanelor, vom ști lipsurile. Pornim și noi, ajutînd pe rîniții mai ușor să sue drumul muntelui. Și eu ca să urc am nevoe de sprijinul sergentului, care totdeauna mă întovărășea.

Rîpa adîncă în care ne coborîsem, în întunerecul și liniștea nopței, ne apărea ca o prăpastie de iad ; tresăream la trosniturile crengilor sub picioarele soldaților. Cerul înnourat nu lăsa măcar o zare de orientare ; beznă era în toată pădurea.

Gîndurile ce mă chinuiau ieri, îmi revin. Ce a fost ?

Un glonte mi-a străbătut mîneca mantalei ; i-am simțit mișcarea, dar n-a fost acel destinat mie.

Cîţi au rămas pe poziţie, dormind somnul vecinic? Moartea şi-a întins larg aripile asupra noastră. Şi îmi vine, ca un refren, în minte: „Ostaşi! zdrobiţi tot în calea voastră...".

Necunoaşterea adevărului lasă joc liber imaginaţiei şi toate relele dau năvală în minte, spre a mări şi mai mult desechilibrul sufletesc, deprimarea. Clătinîndu-mă pe picioare, istovit şi mai ales descurajat, ajung la poziţie unde mă aştepta maiorul. Cînd m-a văzut n-a putut spune nici un cuvînt; a făcut un gest, ridicînd umerii şi agitînd ambele mîini în semn de desperare.

Îmi adun puterile pentru a întreba:

— Ce a mai fost şi asta?

— Ruşii au trimis răspuns că nu sunt gata şi amînă atacul pentru altă dată.

La lumina unei lanterne, resfoia nervos un teanc de ordine, să caute unul pe care credea poate că ar fi venit · dar zadarnic lua foile iar din capăt şi nu găsea ce căuta.

Îmi spune să trec la linia a II-a cu comp<ania>; îl rog să mă lese pe loc, căci trebue a doua zi să culeg şi să îngrop morţii rămaşi.

Ne punem jos pe frunzarul umed al pădurei şi nu mai voim nimic; nici mîncare, nici căldură, nimic; fiecare caută linişte, pentru destinderea nervilor.

— Ai multe pierderi?

— Nu pot şti astă seară; mîne dimineaţă voi face apelul la plutoane şi voi şti sigur. Aproximativ apreciind, cred că am vro 60 oameni în total, morţi, rîniţi, dispăruţi.

Maiorul pleacă la linia a II-a cu însoţitorii săi, unde era acum Comp<aniile> 9 şi 10. Am înţeles că voia să dormim împreună la bordeiul de acolo, dar pentru mine ştiam că această noapte nu voi putea dormi.

Ce noroc pe adversari; cînd vor veni mîne dimineaţă la contraatac, vor găsi porţiunea de front din care au fost goniţi, liberă. Pentru a putea fi menţinută de noi se cerea gonirea şi de pe celelalte porţiuni; aceasta s-ar fi putut introducînd prin spărtură cîteva companii, care să întoarcă poziţiile.

— Domnule locot<enent> nu vreţi apă, sau poate ciai?

Întorc capul, ordonanţa voia acum să repare serviciul de astăzi ziua.

În adevăr aveam gura amară de tutun şi cleioasă, dar nu mai simţeam nimic, nici foame nici sete. O arşiţă în tot corpul mă frigea şi aceasta nu se putea potoli nici cu apă, nici cu ciai. Trebuea vreme ca nervii să se liniştească pentru a reveni.

Chem un telefonist şi cer să comunice jos, să aducă pîne, ciai şi tutun pentru trupă. În două-trei ore va sosi. Pînă atunci toţi se vor mai linişti. Intru în bordeiul de comandă a poziţiei şi stau înaintea focului; privesc cum ard bucăţile de lemne ude, scoţînd aburi şi plesnind din cînd în cînd beşicuţe de apă, umflate de gaze.

Din cînd în cînd ordonanţa mea îşi face apariţia şi repetă invitaţia cu ciai, ceia ce îmi reaminteşte figura lui de azi, cînd cu obuzul explodat aproape de tot. Pe cît e de plăcut focul ce arde liber sau în cuptor, pe atîta n-are nici un farmec focul în plită; e ceva care îţi aminteşte bucătăria.

De la santinelele poziţiei vine ştirea, că în linia adversarului e mare mişcare; de aci teama unui atac.

— Cred că se schimbă trupa, mă adresez comandantului Comp<aniei> 11; ei nu atacă niciodată noaptea. Dar pentru mîne dimineaţă, ar fi bine de întărit posturile detaşate, ce aveţi în sectorul unde am atacat astăzi.

De jos comunică prin telefon că a expediat hrana trupei de vro două ore şi că trebue să o avem aci curînd; ciaiul şi tutunul îl vor trimite spre ziuă.

— Al dracului, să vezi, astăzi cînd credeau că plecăm la asalt, făceau baraj cu grenade, de credeai că bate artileria, spunea sublt.* Vasiliu, comandantul de la a II-a, stînd întins pe un pat garnit cu fîn.

— Însă nu aţi avut pierderi;

— Nu, vro doi răniţi uşor, atîta.

— Oare de ce nu au atacat ruşii, D-le locot<enent>? — eu am auzit că spun că nu-s bune poziţiile aci pe munţi şi că nu trebue să le apere zadarnic; ei vor să facă jos la vale o linie. Mai spun că pe prăpăstiile aceste nu au unde manevra.

— Aceste sunt vorbe, căci se pare că nu au atacat nici la şes pe celelalte fronturi. Cauza trebue să fie alta; zilele acestea vom şti precis ce a fost. Pentru dînşii linia frontului nu prezintă alt interes, decît cel strict militar, dar pentru noi e altceva.

Pălăvrăgim îndelung, cu întreruperi ce păreau că au curmat conversaţia şi am adormit amîndoi. Eu treceam în minte întîmplările zilei şi mă gîndeam cîţi în ţară puseră speranţe şi aşteptau multe de la ziua de azi.

— Da, putea fi o zi mare.

V<ineri>, 18/11 <1>916. Zsiros.

Zi mohorîtă, tristă ca şi sufletele noastre.

La apelul comp<aniei> constat că am lipsuri 50 oameni: morţi, rîniţi şi dispăruţi la un loc. Din acei veniţi în completare zilele trecute s-au topit majoritatea: ieri au murit sau au fost rîniţi 10; o parte am trimis la spital bolnavi, aşa că n-au rămas nici jumătate. Dintr-un grup, nu mai e nimeni, cu caporal cu tot, au dispărut complet.

Aleg în spatele poziţiei la vro 30—40 m. o răritură în pădure, pe care o îngrădesc cu gard de sîrmă. La doi copaci pe dreapta potecei îi fac o poartă. Acesta este cimitirul Zsirosului. Trimit brancardierii pe locul atacului de ieri, să adune şi să aducă morţii rămaşi acolo. Curăţ bine locul cimitirului şi pun la sapat gropi; alţii la făcut cruci. Pînă la amiază am o serie de morminte gata, aliniate bine. S-au transportat opt morţi şi s-au cărat arme şi efecte, rămase din atacul de ieri în pădure. Brancardierii spun că mai sus se văd morţi în mai mare număr, ceia ce nu cred. La întîiul transport de după amiază mi se raportează că de sus de pe creastă inamicul a tras în brancardieri deşi purtau pe braţ banderola albă, vizibilă cu crucea roşie şi aveau tărgile.

— Mizerabilii.

Dau ordin totuşi să meargă din nou şi să care cum vor putea; la nevoe să aştepte pe înserate şi să-i ridice cum se va putea. La prezentarea brancardierilor, au deschis foc şi au făcut imposibilă adunarea morţilor. Ei se răzbună pentru atacul de ieri; dar morţii cari se descompun, la urma urmei, lor le va strica. În adevăr din cauză că cei morţi erau plini de viaţă şi de sînge, nici 24 oare n-a trebuit, ca unii să se umfle grozav şi să se înnegrească, aşa că nu mai puteau fi recunoscuţi.

Ce va fi peste două-trei zile?

Las brancardierii şi un grup pentru terminat lucrul la cimitir, iar eu plec cu comp<ania> la linia a II-a de rezervă, unde ne instalăm în bordeele mari de iarnă, care sunt uscate şi e cald. Găsesc bordeiul de lîngă postul telefonic gol, căci maiorul a plecat jos la Zimbru* cu Comp<ania> 10.

———————

* Hotel din Slănic — Moldova.

———————

* Sublocotenent.

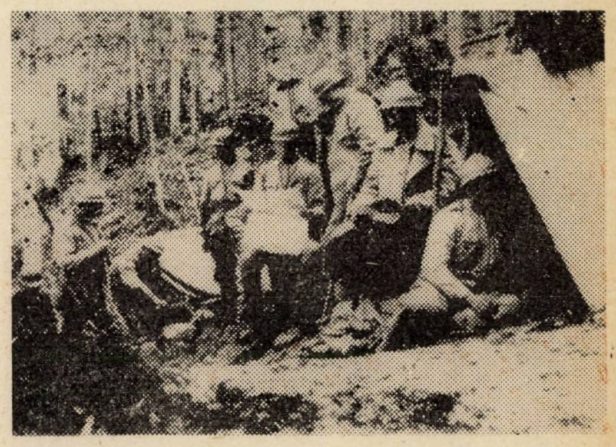

Se pregăteşte un nou atac (Arhivele Statului Iaşi)

Începe a fulgui ; dar se topea bună parte din mantaua albă ce îmbrăca momentan pămîntul şi pădurea. Abia instalaţi, vedem apărînd pe poteca ce venea din vale o caravană curioasă. Două bucătării de campanie ruseşti, nişte cazane pe două roate, trase de cai mari şi puternici, urmate de o grupă de soldaţi, bine îmbrăcaţi, din care cîţiva agitau în aer nişte polonice enorme. Se opresc pe locul de adunare, în faţa bordeelor, se instalează şi zoresc cu focul supt cazane. Purtau căciuli brumării şi mantale lutişor, bune, noi, iar în picioare cizme solide. După buna lor dispoziţie, mi-au făcut impresia că erau puţin cam cu chef, dar poate se prezentau aşa, ca să facă impresie. Aveau conştiinţa puterii lor de popor mare şi voiau să contrasteze echipamentul lor, faţă de al nostru. Întrebînd ce caută, mi se spune că este bucătăria pentru o comp<anie> rusă care vine pe poziţie pentru recunoaşterea poziţiei şi pentru protecţia pionerilor cari vor veni la lucru.

Nu trece mult şi apare compania, avînd comandant un locotenent. Cam în desordine şi harmalae multă ; dar se prezentau bine ; erau veseli. Fac cunoştinţa ofiţerului rus, printr-un translator, Coadă Ion ; ofiţerul se numeşte Jilinski. După regulele bunei ospitalităţi oferim bordeele mari rusilor, iar compania mea o trec în colibele privizorii ce au servit pînă la facerea bordeelor. Ruşii au fost încîntaţi şi s-au instalat ca la dînşii acasă, bucuroşi. Imediat au căutat mîncarea. Pe ofiţer l-am poftit în bordeiul unde stam eu, iar translatorul său Coada, cum îi zicea dînsul, împreună cu ordonanţa mea alături, la telefon. Am cercat dacă ofiţerul vorbeşte franceza, poate nemţeşte. Nimic. Atunci am fost nevoiţi să luăm pe Coadă la noi în bordei, ca să putem vorbi. Am dat lui Coadă rolul de a întreţinea focul la cuptor şi conversaţia între noi. Am aflat, astfel, că ofiţerul este de loc dintr-un orăşel pe Volga, a fost în regiment comandant la mitraliere, a fost rînit la Lutzk, a luptat pe frontul galiţian şi acum comandă o companie din Reg<imenul> 16 din Odessa ; spune că acest regiment aparţine diviziei de fer, care a dat lupte frumoase. Foarte bine echipat, totul curat cu bagaje multe, în special provizii alimentare din belşug.

Coadă se pune pe făcut ciai, desface din bagaje şi ne prezintă calupuri de unt, faguri de miere, în cutioare de scîndurele curate şi frumoase, pesmeţi şi scrumbii. Cînd am văzut atîtea, că nu încăpeau pe măsuţa mea, mă minunam, nu mai gîndeam la necazurile noastre, mi-am adus aminte că eram aproape de două zile nemîncat. Nu mai avusem cheful de stat la masă, iar acum mă găseam la o zacuscă aşa bogată. Am ieşit cu dînsul împreună la compania sa, ca să vadă cum s-au aranjat oamenii, dacă au mîncat şi după cum am înţeles, să ia un fel de raport. Am observat că raporturile sale cu trupa erau bune, prieteneşti ; vorba lor tărăgănată şi rară, pe alocurea domoală, îmi făcea impresia că ei vorbesc frăţeşte ; am avut o bună impresie, dar gîndeam oare aşa să fie în fond ; soldaţii inculţi oare apreciază asemenea raporturi ?

I-am dat explicaţiuni asupra poziţiei, arătîndu-i că noi aci suntem un post înaintat, fără legături la dreapta şi stînga, din cauza prăpăstiilor ce ne despart şi în care nu se poate stabili o legătură continuă de front ; noi comunicăm prin spate. Nu prea înţelegea bine ; dar i-am făgăduit că a doua zi va merge cu mine la linia I-a şi îi voi arăta şi explica totul.

Am vorbit îndelung, despre multe, în genere în legătură cu războiul şi de la o vreme căldura bordeiului l-a muiat, căci am văzut că a început a se desbrăca şi a rugat pe Coadă să-i tragă cizmele. I-am atras atenţia că noi suntem aci pe linie şi trebue să fim în poziţie de alarmă, îmbrăcaţi şi gata de întervenit în orice moment. El părea că nu acceptă aceasta, sau acestea nu-l privesc pe dînsul, ci numai pe mine, căci m-a rugat să-i îngădui să se întindă pe patul de cetini, care exala miros de brad.

Din cînd în cînd Coadă deschidea puţin uşa bordeiului spre a da drum aerului proaspăt de afară, care răcorea atmosfera. Cu ciai, cu vorbă, pe la vreo 10, ofiţerul a început a sforăi.

Mă întind şi eu aşa cum eram încins cu centura peste manta şi arma rezemată la căpătîi, lîngă ofiţerul rus, în semn de confraternitate de arme. Mă uitam la soldat cum chirotea şi dînsul jos, în faţa focului şi mult aşi fi vrut să ştiu ce gîndea el despre noi, armata noastră şi de limba care o vorbeam noi ; accentul nostru moldovenesc îl impresiona plăcut, atît puteam ceti pe faţa lui, încolo — ce gîndeşte ? — nimic.

După două nopţi nedormite, voiam să mă odihnesc măcar în această noapte. Cum eram îmbrăcat, căldura mă toropise şi pe mine. Aţipiam şi iar mă trezeam ; voiam să mă întorc, cum stam la margine, dar locul era strîmt şi pentru operaţia aceasta ar fi trebuit să mă scobor. Rusul meu dormea îngereşte ; sforăria, semn de oboseală, după suişul pe munte ; aerul şi urcuşul îi făcuse poftă de mîncare şi de somn.

Pe la $11^1/_2$, în tăcerea nopţei, întreruptă de rari împuşcături, trase de santinele, deodată începe la linia I-a un sgomot infernal, de împuşcături, grenade, ţipete etc.

Sar afară şi cu trei fluerături scurte, în cinci minute, compania e înşiruită pe plutoane, gata de plecare. Ofiţerul rus, speriat, trage cismele şi aşa desbrăcat se învelește în manta. Caut să-l liniştesc, îl rog să rămînă pe loc, căci chiar dacă inamicul a dat un atac prin surprindere la linia I-a, mai avem linia a II-a, dar nu vrea să audă. Trimit în fugă întîi să vadă ce este pe front şi eu plec cu compania sus, ca să primesc răspunsul mergînd.

Curierul trimis se întoarce gîfîind, de nu putea vorbi, că inamicul a atacat prin surprindere, a scos pe ai noştri din tranşee şi compania de servici acolo se găseşte pe potecă înapoi.

Din toate nu pricepeam de ce făceau baraj de grenade, dacă au atacat ei prin surprindere ? — căci grenade nu svîrleau de cît dînşii.

Ajung la companie şi aflu acelaşi lucru, nimic mai mult. Exprim îndoiala că a fost o alarmă ; bazat pe faptul că ei nu atacă noaptea, îmi ziceam că ei s-au speriat că-i atacăm noi şi de aceia făceau baraj. Dar în fine plecăm la tranşee. Nu trage nimeni nici un foc ; puneţi baionetele şi ne asvîrlim pe dînşii cu baioneta, să-i scoatem din linia noastră. Curios încă e că acum pe linie e liniște completă. Trecem de cimitir, ne apropiem de bordee, nimic ; trimit cîteva grupe pe dreapta şi stînga care intră în tranşeele noastre pe care le găsesc goale. A fost o alarmă stîrnită de santinele sperioase, cari au vestit frontul că inamicul atacă ; odată împuşcăturile pornite, inevitabilul se produce — panica. Restabilim lucrurile, trimiţînd santinelele la locurile lor, grupul de serviciu pe tranşee şi plec devale la linia doua.

Toată istoria aceasta a durat vro trei ore ; pe la $2^1/_2$ mă întind din nou în bordeiul părăsit mai înainte şi caut somnul care în fine sper că va veni.

Trimit o patrulă devale, după ruşi, să-i aducă înapoi, dacă îi va mai găsi. La telefon raportez maiorului, care era foarte îngrijat auzind aşa o zarvă sus şi neştiind ce-i. Ultimul raport la telefon, că pe front e liniște, l-am auzit la ora 3. După aceasta nu mai ştiu nimic. În vis, ţăcănitul mitralierei mai tulbura un somn, la care credeam că am dreptul să-l am liniştit.

Acesta este pămînt românesc (Arhivele Statului Iaşi)

REVISTA „ÎNSEMNĂRI IEȘENE"

Tribună de luptă democratică și antifascistă

În preajma și la începutul celui de al doilea război mondial, România a fost confruntată cu greutăți tot mai mari, ca urmare a intensificării activității desfășurate de organizațiile de dreapta (Garda de fier, în special) și a acțiunilor agresive întreprinse de statele fasciste. În acei ani, publicațiile democratice românești au exprimat — cu nuanțe și accente diferite — poziția unor largi forțe sociale și politice, de apărare a tradițiilor înaintate ale culturii, a independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale realizate cu atîtea sacrificii în anul 1918.

Ziare și reviste ieșene s-au încadrat organic în acest curent de opinie, combătînd cu energie curentele extremiste de dreapta, demascînd pericolul fascist intern și extern. Între acestea, un loc deosebit l-a ocupat revista „Însemnări ieșene" (1936–1940). Revistă de cultură, ea a apărut sub conducerea lui M. Sadoveanu, Gr. T. Popa, G. Topîrceanu (după moartea acestuia, M. Codreanu), bucurîndu-se de colaborarea și a altor intelectuali de prestigiu. După cum se știe, revista a publicat materiale din diferite domenii de activitate spirituală, preocupările literare deținînd o pondere însemnată. În raport cu amintita desfășurare a evenimentelor interne și internaționale, tenta politică a revistei s-a accentuat. Așa cum precizează unul dintre cei care și-au legat numele de apariția revistei, **„«Însemnări ieșene» au fost o revistă democratică de mare curaj, care a luptat împotriva ofensivei fasciste îndreptate asupra Europei întregi și implicit asupra noastră".** Ne propunem să ilustrăm această atitudine prin prezentarea, în limitele spațiului pe care îl avem la dispoziție, a cîtorva articole deosebit de semnificative din acest punct de vedere.

Revista „Însemnări ieșene" s-a ridicat împotriva acțiunilor huliganice întreprinse de legionari, cerînd adoptarea de măsuri severe. În aprilie 1936 a avut loc la Tg. Mureș așa-zisul congres studențesc legionar care a declarat asasinatul ca principala armă de luptă politică și a alcătuit lista celor care trebuiau exterminați. „S-a indignat mai toată lumea prin hotărîrile luate acolo", scria revista în nr. 10 din 15 mai 1936. Era condamnată o anumită pasivitate și chiar complicitate a autorităților.

A fost înfierat — în nr. 16 din 15 martie 1937 — atentatul săvîrșit la 1 martie împotriva rectorului Universității, prof. Traian Bratu, care ani de-a rîndul se ridicase împotriva manifestărilor extremiste și protestase împotriva autorizării de către guvern a „congresului" de la Tg. Mureș. „În lumina acestei triste împrejurări, frumoasa figură a rectorului Traian Bratu ia înfățișarea simbolică a ideii drepte și dîrze, lovită mișelește de intoleranță și fanatism. Întregul neam luminat și de bună credință continuă totuși să rămînă pe linia tradițiilor sale de respect al ființei omenești și al ideilor". În 1940, la moartea prof. Traian Bratu, N. I. Popa scria în „Însemnări ieșene" (nr. 8, 1 august 1940) rînduri de o rară sensibilitate ce aveau atunci și valoarea unei luări de poziție împotriva fascismului. Profesorul, decanul, rectorul, senatorul, președintele Senatului și-a riscat adesea viața „cu simplicitatea celor în care datoria este o nevoie, în același timp, organică și etică". Numele său va rămîne, pentru totdeauna, „un simbol viu al datoriei aspre, ridicate pînă la o adevărată noblețe morală [...]. Cu prof. Traian Bratu, întregul și țara întreagă pierd un cărturar de seamă și un român luminat, a cărui viață dreaptă, aspră și nobilă ne poate servi ca îndreptar".

La sfîrșitul anului 1938, legionarii au organizat un nou val de acțiuni teroriste, între care și împușcarea rectorului Universității din Cluj, prof. Ștefănescu Goangă. Prof. Gr. T. Popa denunța, în primul număr al „Însemnărilor ieșene" din 1939, violența, asasinatul străin de practicile din țara noastră. „Ceea ce nu s-a mai întîmplat în tot cursul istoriei românești, se întîmplă azi: manifestarea unui spirit sălbatic, lacom de sînge, al cărui drum se termină în prăpastie [...]. Niciodată violența sîngeroasă nu a dat soluții problemelor și de ea nu s-au servit decît ființele inferioare". Se cerea tinerilor să adopte o atitudine activă: „Nimeni nu mai poate fi indiferent. Indiferența înseamnă, în împrejurări de acestea, cochetărie cu crima și echivalează cu o trădare de patrie". Era exprimată încă o dată poziția demnă a majorității zdrobitoare a intelectualității române, de răspundere față de viitorul tineretului studios și de soarta poporului român.

Atunci cînd M. Sadoveanu era urmărit și amenințat de elementele fasciste, Universitatea din Iași îi acorda, la începutul lunii februarie 1939, titlul de **Doctor honoris causa**, iar „Însemnări ieșene" îi dedica un număr întreg (nr. 5 din 1 mai 1939). Articolul **Lui Mihail Sadoveanu** surprinde, mai bine decît am face-o noi, contextul și semnificația sărbătoririi scriitorului român: „strălucit reprezentant al omeniei și al păcii". Reproducem aici un scurt fragment: „În jurul nostru miroase a praf de pușcă; popoarele toate se înarmează pînă în dinți; statele dispar și populații întregi trec sub dominații străine (în martie 1938 fusese ocupată Austria, la sfîrșitul lui septembrie 1938 se încheiase „acordul" de la München, iar în martie 1939 era cotropită întreaga Cehoslovacie — n. ns., I.A.). Un spirit al cruzimii și al nedreptății încearcă să zdruncine așezările bazate pe omenie. Și totuși, într-o lume a nebuniei dezlănțuite, noi ținem să proclamăm valoarea sufletului și a sentimentelor alese. Forțele spirituale vor fi și acum ca și altă dată învingătoare asupra sălbăticiei, chiar și cînd aceasta se ascunde sub aspecte civilizate. Pacea între oameni este marea creatoare a tuturor bunurilor omenești și ea singură poate asigura viitorul ființelor cuvîntătoare. De aceea, închinarea unui număr de revistă unui scriitor tocmai în timpul dezlănțuirii războinice, capătă o importanță simbolică". De aici, ca și din multe alte articole, spiritul umanist, pașnic răzbate puternic prin ani; îl simțim printre noi, astăzi, cînd soarta păcii se află din nou la răspîntie.

În același număr al revistei, prof. N. I. Popa lua atitudine împotriva acelora care-l prezentau pe „poetul răscolitor al trecutului și-al pămîntului românesc" ca un înstrăinat; de fapt, o învinuire falsă, „o legendă absurdă, pe care istoria o va judeca aspru la vreme". Dar și pînă atunci, „Întregul a păsit îndrăzneț la risipirea unui mit primejdios pentru reputația bunului simț românesc. Sărbătorirea de la 6 februarie (de la Universitate) a d-lui Mihail Sadoveanu și numărul acesta al «Însemnărilor ieșene» însemnează o revenire la tradițiile moldovenești de limpezime și judecată și de măsură în vorbă! Pentru prestigiul nostru, era timpul ca o asemenea legendă să fie împrăștiată".

Redacția revistei a înfierat odiosul asasinat din 21 septembrie 1939, prin care s-a pus capăt vieții primului ministru, Armand Călinescu, „răpus mișelește, pe cînd se găsea la postul de comandă" **(Oribila crimă,** în nr 10, 1 octombrie 1939). O asemenea crimă politică, „în momentul acesta, cînd arde lumea în jurul nostru (era imediat după atacarea Poloniei și declanșarea celui de al doilea război mondial — n. ns., I.A.), înseamnă mai mult decît un omor premeditat: e o vînzare de neam". Se trăgea, din nou, semnalul de alarmă față de orientarea promovată de legionari: „Fiecare din noi trebuie să scruteze cu băgare de seamă împrejurul său, să fie atent la eventualele rătăciri criminale, care se manifestă mai ales prin vagi încercări de scuză a violenței sau prin propaganda discretă a unor apropieri politice imposibile".

Combaterea șovinismului, a rasismului a fost făcută cu argumente științifice, de pe o aleasă poziție intelectuală. După ce N. I. Popa se ridicase, în „Însemnări ieșene", nr. 13–14 din 15 iulie 1936, împotriva „legendei unei rase superioare, de un tip antropologic și etnic bine determinat și chemat la cele mai înalte destine", subliniind că nu există rase superioare și rase inferioare, iar fiecare popor își are contribuția sa la civilizația umanității, în a doua jumătate a anului 1939 Gr. T. Popa a declanșat cu mult curaj o nouă ofensivă împotriva rasismului fascist (vezi **Rase și rasisme,** în „Însemnări ieșene", nr. 12, 1 decembrie 1939). Critica rasismului și a legislației rasiale din Germania hitleristă căpăta în acele momente, cînd erau călcate în picioare drepturile elementare la viață ale popoarelor, o semnificație deosebită. Valorile civilizației umane „au fost subordonate ideii capitale de rasă și au fost sacrificate cu o ușurință cu adevărat sălbatică. Omul nu mai contează, mai ales dacă e din altă grupare (națională – n. ns., I.A.)". La noi – preciza Gr. T. Popa – naționalismul șovin nu se justifică, deoarece națiunea română „este de mult închegată și conștientă de ființa sa [...]. Este însă altceva cu mult mai amenințat din ființa noastră colectivă și acel ceva este statul român". De aceea, „problema capitală a României este **să persiste în limitele pe care le are acuma**", să-și mențină granițele. Într-adevăr, în condițiile internaționale date, menținerea ființei de stat – preocupare constantă în istoria noastră – constituia chestiunea esențială a națiunii române.

Ca și alte publicații ale vremii, „Însemnări ieșene" s-a ridicat cu hotărîre în apărarea integrității teritoriale a țării. În preconizata alcătuire a celui de al III-lea Reich, „România nu figurează ca stat independent, nici colonie măcar a Germaniei, **ci parte integrantă a statului totalitar național-socialist**". Orientarea promovată de legionari devenea deosebit de periculoasă : „A cocheta cu Germania, în scop de a impune în politica internă și externă a țării metodele de la Berlin, echivalează cu călcarea în picioare a intereselor de viață ale poporului român" (Al. Antohi, **Unde sînt interesele neamului ?,** în „Însemnări ieșene". nr. 9, 1 mai 1936).

În același context, Gr. T. Popa scria, în nr. 22 din 15 noiembrie al revistei : „Pe trista scenă a politicii internaționale noi nu putem sta să alegem [...]. Noi nu putem fi în tabăra care pretinde forța mai presus de dreptate, care face din război o virtute umană, care preconizează invazia și răsluirea de teritorii ; noi nu putem fi acolo unde se strigă mereu că trebuie ciuntite granițele noastre". Profesorul și medicul patriot își exprima cu claritate dezacordul față de elementele fasciste care se pronunțau pentru alianța cu Italia și Germania : „Spre deosebire de ei n-aș putea nici într-un chip fraterniza cu Mussolini, care cere schimbarea granițelor noastre ; și n-aș putea să mă entuziasmez nici atunci cînd dictatorul italian cotropește prin război o țară înapoiată (Abisinia – n. ns., I.A.) – fiindcă mîine, poimîine, ni s-ar putea aplica și nouă aceeași măsură de către alții care, fiind mai tari, se pot declara totodată că sînt și mai civilizați ca noi [...]. Nu m-aș identifica cu pretențiile războinice ale Germaniei, care ne-ar putea băga într-un război inutil cu Rusia".

În mai multe articole, Eugen Herovanu, Emil Diaconescu, Gheorghe Chiper ș.a. și-au exprimat îngrijorarea pentru ocuparea Austriei și consecințele sale multiple. Cîtă dreptate avea prof. Eugen Herovanu să scrie în articolul **Viena care dispare** („Însemnări ieșene", nr. 6, 1 iunie 1938) : „Nu-mi pot ascunde amărăciunea și grija pe care mi le inspiră brutalitatea hitleristă, care este și rămîne o gravă amenințare a păcii, căci Anschluss-ul nu e, cum o înțelege oricine, decît o etapă a lui **Drang nach Osten,** al tăvălugului care va trebui, dacă nu e oprit la timp, să treacă peste trupul nostru sfîșiat". Atît el, cît și Emil Diaconescu **(Dispariția unui stat,** nr 1, ianuarie 1940) observau că încorporarea Austriei s-a făcut cu concursul puterilor occidentale, vinovate de ezitări grave pentru menținerea păcii, iar Gh. Chiper („Însemnări ieșene", nr. 10, 1 octombrie 1938) sublinia că actul respectiv „marchează încetarea ordinei juridice în viața politică internațională și apogeul anarhiei". Într-adevăr, sistemul tratatelor de pace de la Paris, care consfințeau pe plan internațional formarea statelor naționale în 1918, a primit prin Anschluss o lovitură puternică.

În perioada crizei cehoslovace au apărut, în „Însemnări ieșene", numeroase articole, note, intervenții, luîndu-se atitudine curajoasă împotriva Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, împotriva „acordului" de la München, realizat cu complicitatea condamnabilă a Angliei și a Franței. Statele mici, care sînt „cu știreangul de gît" – arăta Gh. Chiper – au fost părăsite de marile puteri. Problema sudeților nu este atît o chestiune de naționalități, ci o latură a pangermanismului", preciza Andrei Manu **(Schimb de orizont,** nr 11, 1 noiembrie 1938). Politica egoistă a Parisului și, în special, a Londrei, de așazis echilibru pe continent, care urmărește asigurarea propriei supremații și împingerea Germaniei spre răsărit, se va întoarce împotriva lor (vezi și **Greșeli trecute,** nr. 4, 1 aprilie 1939). Andrei Oțetea caracteriza ciuntirea vecinei noastre ca un „ spectacol degradant de brutalitate și cinism [...]. Amputarea pe care a suferit-o va rămîne una din cele mai mari nedreptăți ale istoriei și înfrîngerea unui mare ideal de civilizație și de libertate" („Însemnări ieșene", nr. 12, 1 decembrie 1938).

Imediat după cotropirea, în martie 1939, a Cehoslovaciei, revista și-a manifestat indignarea față de acest act odios, exprimîndu-și deschis solidaritatea cu propriul vecin, de care eram legați prin drepturi și interese comune : „O țară a dispărut (deocamdată), ca o hartă de pe tablă, cînd se șterge creta cu buretele [...]. Românii se simt însoțiți de dreptatea eternă și sînt hotărîți să lupte pentru ea [...]. Cu greu ne-am dobîndit libertatea și conștiința de sine, dar și mai greu ar fi să le pierdem" **(Atenție la granițe,** nr. 4, 1 aprilie 1939). În același număr al revistei **(Dispariția Cehoslovaciei),** se consemna durerea și indignarea cu care poporul român a primit această veste ; „dar nu putem primi în mintea noastră ideea că forța brutală poate tot".

Izbucnirea celui de al doilea război mondial prin atacarea Poloniei de către Germania hitleristă și, imediat, prin intrarea Angliei și Franței în conflict, a provocat îngrijorarea tuturor popoarelor iubitoare de pace. Atitudinea antirăzboinică a „Însemnărilor ieșene" era împletită cu grija manifestată față de soarta poporului polonez, cu încrederea în puterea de supraviețuire. „Pentru a doua oară în cursul unei vieți de om – scria Gr. T. Popa – a început în Europa măcelul cel mare. Ceea ce nimeni nu ar fi crezut că mai poate fi posibil s-a arătat deodată în hidoasa înfățișare pe care i-o cunoaștem de acum douăzeci și ceva de ani. Au început bombardările orașelor, înfometarea populațiilor, evacuările și refugiile [...]. Simpatia noastră se îndreaptă spre acei care sufăr, spre acei care sîngeră și sînt îndurerați" ; dreptatea acestora va învinge pînă la urmă. Se arăta, totodată, că poporul român se va apăra : „Nu cerem decît să fim lăsați în pace, pentru a contribui și noi la opera de creștere a culturii umane ; dar dacă nu vom fi respectați în ființa noastră de stat, vom consacra toate energiile de care dispunem pentru a menține statul" **(Războiul,** nr. 10, 1 octombrie 1939). Poziția de neutralitate adoptată de statul român imediat după declanșarea conflictului mondial era corelată cu aceea a apărării integrității teritoriale și a independenței naționale". „Iubim pacea – scria prof. N. Dașcovici – și dorim cît mai repede sfîrșitul războiului care a izbucnit în septembrie 1939, dar, în același timp, sîntem nezdruncinați în hotărîrea noastră de a ne apăra patria, libertatea și granițele împotriva oricărui le-ar ataca !" („Însemnări ieșene", nr. 4, 1 aprilie 1940). „Independența și integritatea teritorială a noastră se sprijină în simțul de prevedere [...], dar mai ales în tăria mijloacelor noastre de apărare a integrității fruntariilor împotriva oricărei încercări de încălcare a neutralității noastre nepărtinitoare" (Dimitrie Gherasim, **Noul aspect al neutralității,** în „Însemnări ieșene", nr. 6, 1 iunie 1940).

În condiții interne și internaționale analizate pe larg de istoriografia noastră, i s-au impus României – complet izolată pe plan extern – cedările teritoriale din 1940, odiosul Dictat de la Viena. Întregul popor român a protestat cu vehemență împotriva acestui act, pe care l-a considerat vremelnic.

În numărul din 1 octombrie 1940 al „Însemnărilor ieșene" au apărut mai multe materiale în care se protesta energic împotriva Dictatului de la Viena. A fost

publicată aici moțiunea de protest a profesorilor Universității din Iași, redactată în cadrul adunării Marelui Colegiu ce a avut loc la 6 septembrie 1940. „Profesorii Universității din Iași — se arată în moțiune — au luat în considerare evenimentele tragice prin care trecem și dezastruoasele lor rezultate, cu privire la poporul român". Ei își precizau poziția, declarînd, între altele :

„1 Avem încredere în dreptatea și vitalitatea poporului român, care a reușit să învingă toate năvălirile și care a persistat de-a lungul secolelor. Va învinge și de data aceasta și va persista.

2 Considerăm cedările de teritoriu ca acte de silnicie, primite de nevoie, și așteptăm vremea cînd vom putea să spunem cuvîntul dreptății...".

„Hotărîrea nedreaptă de la Viena — scria Emil Diaconescu — a lovit drept în inimă poporul român", dar nedreptatea făcută nu se poate prelungi prea mult : „... Nimeni nu-și poate închipui că vom putea lăsa să dăinuiască o asemenea situație ; pămîntul românesc, scăldat cu sînge și lacrimi, va trebui să fie din nou dezrobit [...]. Căci în Transilvania tuturor năzuințelor și durerilor noastre sîntem acasă la noi, e pămîntul nostru". În fond, se arăta într-un alt articol, „acest teritoriu nu a fost cedat de națiunea română niciodată și nimănui. A fost atribuit Ungariei de o comisie de arbitri, folosindu-se de un moment cînd nu ne putem împotrivi. Pentru aceasta națiunea română nu-și poate pierde nicidecum dreptul imprescriptibil de a-și prezenta, cînd va veni timpul, justele sale revendicări".

Protestul hotărît și argumentat al revistei „Însemnări ieșene" se încadrează organic în atitudinea energică a poporului român de respingere a Dictatului de la Viena. Cu bogatele sale tradiții revoluționare și democratice, orașul Iași nu putea să rămînă pasiv atunci cînd au fost impuse României, izolate pe plan internațional, grele ciuntiri teritoriale. Factorul extern a jucat un rol precumpănitor, creînd, în fond, situația juridică și politică care a permis desfășurarea dramaticelor evenimente din acea perioadă.

Aspectele luate în discuție — la care se pot adăuga altele, tot atît de semnificative — evidențiază atitudinea curajoasă, înaintată adoptată de revista „Însemnări ieșene" față de pericolul fascist intern și extern. Unele articole conțin și confuzii, aprecieri globale, nediferențiate ; trebuie să se țină seama de complexitatea situației internaționale, de repeziciunea cu care se succedau evenimentele, de lipsa perspectivei și de imposibilitatea cunoașterii unor tratative și documente secrete etc. Cu toate acestea — și faptul ne interesează aici în primul rînd — au fost sesizate, de pe o poziție burghezo-democratică largă, caracterul nociv, antinațional al mișcării fasciste, pericolul grav ce plana asupra independenței și suveranității naționale. Revista s-a pronunțat, în accente deosebit de puternice, pentru apărarea integrității teritoriale a României și a combătut cu vehemență Dictatul de la Viena.

Din perspectiva pe care o avem astăzi asupra evenimentelor, atitudinea revistei „Însemnări ieșene" a întregii prese antifasciste din țara noastră, capătă noi valențe. Înfrîngerea Germaniei hitleriste acum aproape 40 de ani găsea România angajată cu toate forțele alături de Națiunile Unite. Armata română, întregul popor român a avut posibilitatea, prin marele eveniment național din august 1944 și participarea la războiul antihitlerist, să aducă o contribuție substanțială la înfrîngerea acestui periculos dușman al umanității. Declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, participarea activă a României la zdrobirea fascismului nu s-a produs pe un teren gol. A apărut și s-a dezvoltat în perioada interbelică o amplă mișcare împotriva fascismului intern și extern, care a constituit premisele mișcării de rezistență din 1940—1944. Împreună cu celelalte publicații democratice românești, revista „Însemnări ieșene" și-a adus contribuția la întreținerea puternicului curent antifascist în care s-au încadrat largi forțe sociale și politice din țara noastră.

Ion AGRIGOROAIEI

ARARAT:
O ENIGMĂ DESCIFRATĂ

Simpla invocare a acestui nume trezește o suită de asociații, toate legate de mitul biblic al potopului, de Noe apoi, cel care a salvat toate vietățuitoarele de pe pămînt, de corabia sa care în cele din urmă a ancorat pe acest munte. Amănuntele mitului nu interesează acum, deși trebuie să remarcăm acumularea în timp a unei impresionante bibliografii în marginea acestui subiect, să recunoaștem, tentant, ceea ce a și condus la avansarea a numeroase ipoteze în cea mai mare parte lipsite total de spiritul critic necesar. În verificarea afirmațiilor cuprinse în celebra povestire biblică două sînt elementele ce ne par esențiale : identificarea biblicului munte și dovada materială a existenței acolo a unor posibile vestigii ale arcei lui Noe.

E îndeobște cunoscut că înaltul platou armean este dominat de un munte maiestuos, care impresionează pur și simplu pe oricine, nu numai prin înălțime ci și prin crestele-i acoperite permanent de zăpadă. Este muntele Ararat care are de fapt două vîrfuri : Araratul mare și Araratul mic. Primul are o înălțime de 5 165 metri, al doilea de 3 925 metri. Același nume să-l fi purtat oare și în îndepărtata antichitate ? Evident că doar o anchetă toponimică, etimologică și mitologică în izvoarele scrise ale vremii ar fi putut lămuri aspectele legate de identificarea faimosului munte. Încă în 1901, în lucrarea *Mituri babiloniene și primele capitole ale Genezei*, publicată la Paris, învățatul Alfred Loisy a demonstrat fără putință de tăgadă că povestirea biblică nu este decît o reluare a unui vechi mit sumero-babilonian și că între cele două legende există similitudini frapante mai ales în privința detaliilor „epice". În textul sumero-babilonian corabia îi aparține însă lui Ut-Napiștim și a poposit în cele din urmă pe un munte numit *Nisir*, ceea ce în limba akkadiană înseamnă „muntele salvării". Același savant a localizat acest munte în lanțul muntos Zagros care separă Iranul de Irak. Atunci cum se explică faptul că „redactorul biblic" nu a reținut toponimul respectiv ? În Biblie, termenul „Ararat" apare menționat în următoarele contexte : „munții Araratului", „pămînturile Araratului" și „regatul Araratului". Descoperirea de către arheologi la poalele Caucazului a regatului Urartu a ușurat mult problema identificării toponimului. S-a demonstrat că prin Ararat trebuie să înțelegem tocmai acest regat care în primele secole ale mileniului I î.e.n. intrase într-un puternic conflict cu Assyria. Scriind în sec. VI î.e.n., autorul versiunii biblice nu a menționat numele muntelui Nisir, denumire care nu mai spunea nimic evreilor din acea vreme întrucît Assyria dispăruse. El s-a mulțumit numai să numească țara muntoasă înspre care se găsea acest munte, adică tocmai Urartu. Ararat este deci forma ebraizantă a numelui unui puternic regat : Urartu. Întrucîtva de la sine, în mentalitatea comună a vremii s-a operat localizarea și identificarea acestui munte, aparținînd țării Urartu, cu muntele cel mai impresionant din zonă și care a ajuns să fie numit Ararat, același care poate fi admirat de oricine în inima înaltului platou armean. Iată cum, la capătul unei atente analize toponimice și etimologice, cercetătorii au infirmat însăși ideea existenței unui singur munte cu numele de Ararat ca să nu mai vorbim de arbitrariul ce a stat la baza „botezării" lui.

Deși a fost contestată însăși identificarea lui, totuși încercările de a descoperi vestigii, ceva măcar din rămășițele corăbiei lui Noe nu au lipsit. Araratul mare a fost escaladat prima dată de un medic, Frédéric Parrot, în 1845, urmat în același an de geologul Hermann Abich și, în 1850, de o expediție rusă. A venit apoi rîndul arheologilor amatori încurajați de relatările aviatorului rus Roskovitsky care ar fi observat, cu prilejul survolării Araratului în 1916, rămășițe dintr-o corabie pe una din pantele muntelui. O expediție arheologică cu efectiv uman apreciabil a fost trimisă de țar în 1916 pe fostul vulcan, dar obiectele culese s-au pierdut în vîltoarea evenimentelor. O sumedenie de alte asemenea expediții, cu rezultate mai mult sau mai pu-

ţin ambigue, nu au avut altă urmare decît apariţia unei întregi serii de broşurele în care fantezia nebuloasă a autorilor făcea casă bună cu absenţa oricărui spirit critic. Constant, însă, erau invocate vestigiile unei importante structuri de lemn în legătură cu care se făcea afirmaţia grăbită, dar socotită ca indubitabilă, că aceasta este corabia lui Noe. Primele probe materiale ca atare provenind de pe muntele Ararat au fost recoltate însă mult mai tîrziu. Un industriaş din Franţa, pensionarul Fernand Navarra, le-a cules dintr-un gheţar situat la aproximativ 4 200 metri altitudine pe panta nordică a vîrfului principal în urma escaladărilor întreprinse în 1955 şi 1969. Era vorba, în primul rînd, de o bucată de lemn vizibil fasonată cu o lungime de 1,5 metri precum şi de alte fragmente de mai mici dimensiuni, toate din lemn de stejar. O declaraţie ulterioară a lui Navarra invoca o pretinsă concluzie a Institutului forestier al guvernului spaniol conform căreia vechimea bucăţilor de lemn era estimată pe baza densităţii şi culorii la vîrsta de 5 000 de ani. E lesne de înţeles ce a urmat. Navarra, ca şi mulţi alţii, a susţinut că prezenţa unui fragment de lemn prelucrat la o altitudine unde vegetaţia nu mai este demult întîlnită este o probă decisivă în sprijinul existenţei acolo, pe muntele Ararat a corabiei lui Noe. Se pare însă că acestor entuziaşti ai ideilor lui Navarra le-a scăpat din vedere posibilitatea verificării vechimii vestigiilor descoperite pe Ararat prin intermediul metodelor moderne de datare.

Una dintre metodele cele mai uzuale de datare în arheologie se numeşte Carbon 14, metodă modernă care poate fi utilizată numai în cazul vestigiilor ce conţin substanţe organice. Se ştie că materia vie absoarbe în mod constant carbon, inclusiv izotopul său radioactiv Carbon 14. Cînd o plantă, de exemplu, moare, carbonul nu mai este absorbit. Carbonul 13 se dezintegrează lent în azot cu emisie de radioactivitate beta. Vîrsta eşantionului supus analizei se poate deduce plecîndu-se de la constatarea că orice cantitate de C 14 diminuează la jumătate în 5 570 de ani.

Această metodă a fost aplicată şi bucăţilor de lemn recoltate de Navarra. Este semnificativ să precizăm că analizele au fost făcute în şase laboratoare din Anglia şi SUA, obţinîndu-se peste 7 datări. În revista de arheologie **Antiquity** nr. 210 (1980) este prezentat un tablou comparativ al rezultatelor obţinute, pe eşantioane diferite provenind, de asemenea, de la intermediari diferiţi.

Rezultatele sînt dintre cele mai neaşteptate. Cu o singură excepţie (pe care putem să o socotim nesemnificativă întrucît coboară datarea doar cu două secole), analizele efectuate atestă faptul că eşantioanele sînt datate în secolele VI—IX, subliniem, ale erei noastre. Deşi datarea cu C 14 se bucură de unanimă recunoaştere nu numai din partea fizicienilor ci şi a arheologilor, totuşi, fapt de asemenea surprinzător, aceste rezultate ale datărilor nu au întîrziat să fie contestate. S-a emis ipoteza că eşantioanele supuse cercetării au putut fi „contaminate" de vreun agent neidentificat încă, avînd în vedere faptul că bucăţile de lemn se aflau într-o zonă glaciară. Dar specialiştii au replicat că, înainte de efectuarea analizelor prin metoda Carbon 14, eşantioanele sînt supuse unui pretratament care îndepărtează urmele oricărei posibile contaminări. De asemenea, s-a adus obiecţia că datorită altitudinii la care au fost prelevate eşantioanele supuse analizei, activitatea C 14 ar fi putut fi modificată de către o producţie **in situ** de carbon radioactiv. S-a demonstrat însă experimental că o asemenea situaţie nu ar fi putut duce decît la o abatere nu mai mare de 0,5%. De asemenea, prin alte experimente făcute pe o specie de pin aflată la o înălţime apropiată de cea a fragmentelor de lemn de pe Ararat, s-a demonstrat fără echivoc că producţia de Carbon 14 nu este influenţată de altitudine.

Care să fie atunci explicaţia prezenţei pe muntele Ararat a bucăţilor de lemn recoltate de Navarra şi mai ales a celei prelucrate la o asemenea altitudine? Este cunoscut faptul că în epoca modernă mai multe izvoare scrise au remarcat obiceiul de a înălţa pe acest munte cruci şi alte obiecte de veneraţie, multe din ele chiar foarte apropiate de vîrf. Faptul se pare că se înscrie într-o tradiţie mai veche, ce se manifesta cu putere în sînul bisericii bizantine ca şi în cea armenească, care voiau să celebreze în acest fel cele mai importante evenimente consemnate în biblie. Autorii articolului menţionat din revista **Antiquity** sugerează interesanta ipoteză că „cu un secol sau două înaintea cuceririi Asiei Mici de către arabi, un cenotaf sau un memorial a fost înălţat de către credincioşii armeni sau bizantini ca să comemoreze locul pe care-l socoteau ca fiind cel în care Arca lui Noe şi-a găsit destinaţia finală. Acest cenotaf a fost poate construit în formă de corabie".

Iată deci cum prin acţiunea conjugată a mai multor ştiinţe cu un profil atît de diferit cum ar fi filologia, fizica şi arheologia s-a ajuns la demonstrarea unui adevăr care ţinea mai mult de bunul simţ. Arca lui Noe nu putea ajunge la o asemenea altitudine, iar muntele Ararat de azi nu este, cu deplină certitudine, cel la care făcea aluzie mitul biblic.

Marius ALEXIANU

Bogdan Bârleanu : *„Sub deal"*.

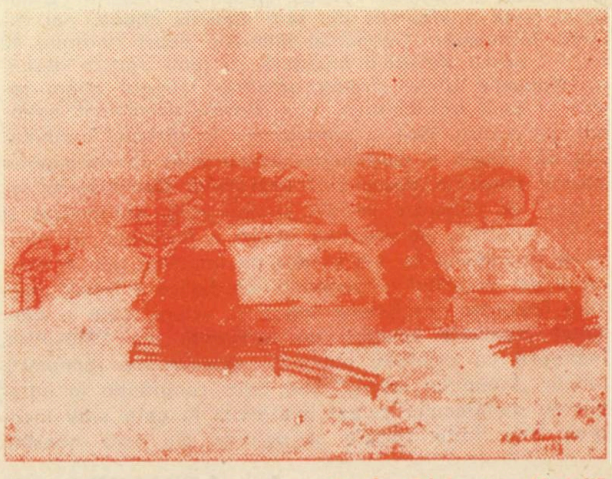

Bogdan Bârleanu : *„Vecinii"*

anecdote

CELEBRE ALE CELEBRITĂȚILOR

EZRA POUND (1885–1972)

Ezra era un excentric. Ford Madox Ford ni-l descrie mergînd pe stradă

„...în paşi de dans, făcînd fandări ca la lecţiile de scrimă, încercînd să intimideze cu bastonul un adversar imaginar. Obişnuia să poarte pantaloni din fetru verde pentru masa de biliard, o haină roz, o cămaşă albastră, o cravată pictată de mînă de un prieten japonez, un imens sombrero, o barbă exagerată, ce se termina foarte ascuţit şi un inel mare, albastru, într-o ureche".

Odată, Pound se simţi eclipsat.

Un grup se dusese la restaurantul „Bătrîna Brînză de Cheshire", ca să-l audă pe W. B. Yeats discutînd îndelung despre modalităţile de a fuziona poezia cu muzica. Pound căută să se facă remarcat mîncînd două lalele roşii.

Într-un rînd, poetul William Carlos Williams se plimba cu Pound prin New Jersey.

„Pe cînd mergeam pe strada Unirii, Ez călcînd cu afectarea-i obişnuită, i-am spus :

— Uite, Ez, grîul de iarnă a scos capul ca să te salute.

— E prima varietate de grîu inteligentă pe care-o văd, fu răspunsul său".

În căutarea noului, Pound s-a confruntat cu colegii săi englezi. Odată, a intrat în conflict cu poetul Lascelles Abercrombie.

Abercrombie — mărunţel, timid, şi purtînd ochelari — scrisese într-unul din săptămînalele literare că tinerii poeţi ar trebui să renunţe la realismul sterp şi să-l studieze pe Wordsworth. De multă vreme admirator al Distinsei arte de a-ţi face duşmani, Pound a conceput o replică căreia îi lipsea numai semnătura pentru a fi whistleriană :

Dragă domnule Abercrombie,

Prostia împinsă dincolo de o anumită limită devine pericol public. De aceea, prin prezenta, vă provoc la duel, care va avea loc cît de curînd vă va conveni dumneavoastră. Secunzii mei vă vor vizita la momentul potrivit.

Cu sinceritate,
Al dumneavoastră,
Ezra Pound

Cînd un prieten i-a spus că Pound era un spadasin foarte priceput, paşnicul Abercrombie fu îngrozit. Mai apoi, amintindu-şi că partea provocată se bucura de privilegiul alegerii armelor, a acceptat, şi i-a propus lui Pound să se bombardeze unul pe altul cu exemplare nevîndute ale propriilor lor cărţi.

ABRAHAM LINCOLN (1809–1865)

Lincoln a fost, şi pe bună dreptate, destul de surprins într-o zi cînd un individ cu înfăţişare cam respingătoare a scos un pistol şi i l-a băgat sub nas. În astfel de împrejurări, „Abe" trăgea imediat concluzia că orice încercare de a discuta n-ar fi fost decît pierdere de timp.

— Care-i necazul ? întrebă Lincoln, cu tot calmul şi stăpînirea de sine la care putuse face apel.

— Auzi, răspunse străinul, care nu părea deloc înfierbîntat, cu cîţiva ani în urmă am făcut un jurămînt că dacă voi întîlni vreodată un tip mai urît decît mine, îl împuşc pe loc.

Un simţămînt de uşurare puse stăpînire pe Lincoln la această replică, în vreme ce înfăţişarea sa reveni la normal.

— Împuşcă-mă, îi spuse el străinului, căci dacă sînt mai urît decît dumneata, nu vreau să mai trăiesc.

OLIVER WENDELL HOLMES (1809–1894)

... Pe cînd autorul „Autocratului la micul dejun" mai trăia încă de pe urma practicării medicinei, întîlni odată un preot care tocmai părăsea casa unui pacient sărac, un băieţel pe care el venea atunci să-l îngrijească.

— Bună dimineaţa, doctore, îi strigă preotul, pacientul dumitale e foarte bolnav, are să moară.

— Da, spuse Holmes, şi are să ajungă în iad.

— Nu, tocmai i-am dat ultima împărtăşanie şi nu-i cuviincios să spui aşa ceva !

— Ei, veni răspunsul, dumneata ţi-ai permis o părere medicală, cred că am şi eu dreptul să-mi exprim una de natură teologică.

HERMAN MELVILLE (1819–1891)

Melville, iubitor al mării, năucea liniştita familie Hawthorne, al cărei fiu, Julian, şi-l amintea pe Melville mulţi ani după aceea.

„... cînd îl stăpînea inspiraţia, arăta aidoma tuturor lucrurilor şi situaţiilor pe care le descria — sălbatici, căpitani de vapor, frumoasa Fayaway în barca ei, sau teribilul Moby Dick însuşi".

„... într-o seară (Melville) veni în vizită şi imediat începu să spună povestea unei bătălii pe care o văzuse el pe o insulă în Pacific între nişte sălbatici, precum şi minunile de vitejie pe care unul din aceştia le săvîrşise

cu o măciucă grea. Descrierea fu extrem de expresivă ; şi cînd vizitatorul plecă, iar domnul şi doamna Hawthorne discutau încă despre vizită, aceasta din urmă întrebă :

— Unde-i măciuca aceea pe care domnul Melville o tot agita în jurul lui ?

Domnul Hawthorne fu de părere că Melville o luase cu el ; doamna Hawthorne susţinu însă că Melville o pusese într-un colţ ; căutară prin toată camera, dar nu o găsiră. Cînd Melville veni din nou în vizită, îl întrebară despre ea ; drept care aflară că măciuca se mai afla încă pe insula din Pacific, sau cine ştie unde.

MARGARET FULLER (1810–1850)

„Accept universal" se spune că ar fi fost fraza favorită a Margaretei Fuller ; iar cînd cineva i-a repetat-o lui Thomas Carlyle, se zice că acesta ar fi comentat : „Doamne ! De parcă ar avea de ales !".

Poe era de părere, după ce o cunoscuse, că omenirea ar putea fi împărţită în trei categorii : „bărbaţii, femeile şi Margaret Fuller".

JOHN DEWEY (1859–1952)

Ideile sale pedagogice au început acasă.

Biroul lui Dewey se afla chiar sub baie şi într-o zi, pe cînd îşi muncea creierii cu o nouă teorie a aritmeticii, simţi un pîrîiaş de apă curgîndu-i după gît. Sări din scaunul său şi se repezi în baie unde găsi cada ocupată de o flotă de bărci cu pînze, apa dînd peste margini iar băieţelul său, Fred, zorit să închidă robinetele.

Copilul întoarse capul peste umăr către tatăl său care intra în baie şi-i spuse pe un ton care nu admitea replică :

— Lasă gura, John, fă rost de o cîrpă !

JAMES ABBOTT Mc NEIL WHISTLER (1834–1903)

Pictorul şi polemistul Whistler a lansat cam 10 000 de vorbe de duh, din care cîteva au fost publicate în Distinsa artă de a-ţi face duşmani — o colecţie de riposte şi scrisori către editori — în care sînt înfieraţi o serie de critici. Unul din paragrafele cărţii se intitulează „O îndreptare" :

O conversaţie imaginată de revista Punch între Wilde şi Whistler a declanşat un schimb real de telegrame între cei doi :

De la Oscar Wilde, Exeter, lui J. McNeill Whistler, str. Tite — Punch prea ridicol — cînd dumneata şi cu mine sîntem împreună, nu vorbim niciodată decît despre noi.

De la Whistler, str. Tite, lui Oscar Wilde, Exeter — Nu, nu, Oscar, te înşeli — cînd tu şi cu mine sîntem împreună, nu vorbim niciodată decît despre mine.

La întrebarea : „Credeţi că geniul este ereditar ?", se zice că ar fi răspuns : „Nu ştiu, doamnă ! Cerul nu mi-a hărăzit nici un copil".

Cînd cineva, plictisit de lăudăroşenia sa, a mormăit : „E mare lucru că nu ne putem vedea pe sine aşa cum ne văd ceilalţi", Whistler a replicat : „Nu-i aşa ? Mai ales că, în ce mă priveşte, tare mi s-ar mai urca la cap !"

EDWIN ARLINGTON ROBINSON (1869–1935)

Poetul era un timid, mai ales faţă de femei. Biograful său ne relatează o conversaţie a autorului cu Esther Bates, în timpul unei scurte plimbări.

— Mi-e teamă că nu voi fi în stare să spun ceva ! remarcă el jenat. Ea murmură ceva drept răspuns şi cei doi continuară plimbarea. După vreo zece minute :

— Nu pot spune nimic, bolborosi el, cît se poate de dezolat. În sfîrşit, în timpul tăcutei lor apropieri de capătul plimbării :

— Ei, şopti el uşurat, se pare că n-am reuşit să spun mare lucru...

HENRY JAMES (1843–1916)

James mergea adeseori în Franţa, unde a legat multe prietenii. Cînd Guy de Maupassant i-a întors o vizită la Londra, a avut loc următoarea întîmplare :

Maupassant, cinînd cu James într-un restaurant, îi arătă acestuia cu degetul pe o englezoaică de la o masă vecină, cerîndu-i :

— Du-te şi invit-o la masa noastră în numele meu.

James i-a explicat cu mult tact că în Anglia se punea problema unei prezentări „commne il faut". Maupassant nu se dădu bătut. Arătînd cu degetul spre o altă englezoaică, spuse :

— Să nu-mi spui că n-o cunoşti nici pe asta ! Ah, dacă aş şti englezeşte !

Cînd James îl refuză, cu explicaţiile de rigoare, pentru a cincea oară, se spune că Maupassant ar fi exclamat exasperat :

— Ce naiba ! Chiar nu cunoşti pe nimeni în toată Londra ?

Cea mai faimoasă probă de elocvenţă a lui James a fost notată de romanciera şi prietena sa Edith Wharton, care-l plimba adesea cu maşina.

Doamna Wharton şi maşina ei — el le înlrăgea pe amîndouă — îl epuizau pe vîrstnicul James, care o numea pe Edith „un înger al pustiirii". O dată el a descris astfel o vizită de-a ei : „Forţa ei de pustiire este inefabilă, felul cum repudiază repaosul e complet tragic, şi niciodată n-a fost mai strălucitoare, mai talentată şi mai interesantă".

Cu o altă ocazie, ea şi-l reaminteşte cerînd îndreptări în oraşul Windsor, Anglia.

În vreme ce eu nu ştiam ce să fac şi iscodeam în întuneric, James zări un moşneag ce se clătina, care se oprise în ploaie să se holbeze la noi.

— Un moment, draga mea — am să-l întreb unde ne aflăm ; şi aplecîndu-se, îi făcu semn spectatorului.

— Prietene, dacă vrei să fii aşa de bun să vii încoace, te rog puţin mai aproape — aşa, iar cînd bătrînul se apropie : Prietene, ca să te lămuresc din două cuvinte, doamna asta şi cu mine tocmai am sosit aici dinspre Slough ; vreau să spun, ca să fiu întru totul exact, că de curînd am trecut prin Slough în drumul nostru încoace, îndreptîndu-ne de fapt cu maşina către Windsor dinspre Rye, care ne-a fost punct de plecare ; şi întunericul ajungîndu-ne din urmă, ţi-am fi foarte îndatoraţi dacă ai vrea să ne spui unde ne aflăm acum faţă de, hai să spunem, High Street, care, după cum bineînţeles ştii, duce la Castel, după ce lasă pe mîna stîngă curba care coboară înspre gară.

Nu am fost deloc surprinsă cînd acestui neobişnuit apel i s-a răspuns cu tăcere şi cu o expresie de înmărmurire zugrăvită pe bătrîna faţă ridată de la fereastră; cu atît mai puţin am fost surprinsă să-l aud pe James continuînd:

— Pe scurt (invariabilul său preludiu la o nouă serie de ramificaţii explicative), pe scurt, prietene, iată ce vreau să te întreb într-un singur cuvînt: presupunînd că am trecut (aşa cum am motiv să cred că s-a întîmplat) pe lîngă curba care o ia în jos înspre gară (care în această situaţie, fiindcă tot veni vorba, nu ar fi venit probabil pe mîna stîngă, ci pe dreapta) unde ne aflăm acum faţă de...

— O, te rog — am intervenit eu, simţindu-mă complet incapabilă să mai suport o altă paranteză — te rog întreabă-l unde vine King's Road.

— Ah? — King's Road? Chiar aşa! Sigur că da! De fapt şi de drept, prietene, ne poţi spune exact unde, faţă de poziţia noastră actuală, vine King's Road?

— Păi ăsta-i, spuse faţa îmbătrînită de la fereastră.

Edith Wharton, O privire înapoi, 1934

HENRY ADAMS (1838–1918)

„Ideea mea despre paradis este un automobil perfect care merge cu treizeci de mile pe oră (prin 1910 era culmea vitezei) pe un drum drept ca-n palmă spre o catedrală din secolul al XII-lea".

RALPH WALDO EMERSON (1803–1882)

...într-o noapte, înainte de a se fi obişnuit pe de-a-ntregul cu obiceiurile lui, soţia sa se trezi pe neaşteptate şi auzindu-l umblînd prin cameră, îl întrebă neliniştită:

— Ce e, dragul meu, nu ţi-este bine?

— Nu, draga mea; mi-a venit o idee.

NATHANIEL HAWTHORNE (1804–1864)

Hawthorne a terminat „Litera stacojie" pe 3 februarie 1850. În seara acelei zile el citi ultima parte a cărţii soţiei sale care, ca întotdeauna, se abţinuse cu religiozitate să pună vreo întrebare sau să intervină în timpul procesului de creaţie. „I-a frînt inima", scrise mai tîrziu Hawthorne, „şi a făcut-o să plece la culcare cu o durere de cap cumplită, fapt care m-a făcut să-mi dau seama că romanul este un succes triumfător".

CARL VAN VECHTEN (1880–1964)

Prieten cu Gertrude Stein, Van Vechten a intrat odată într-o librărie dintr-un oraş provincial şi a început să se „dea mare":

— Am citit cartea asta a lui Cabell în manuscris.

— Conrad mi-a spus că romanul ăsta nu i-a prea plăcut, şi aşa mai departe.

În cele din urmă, vînzătoarea complet buimăcită bîigui:

— Îmi permiteţi să vă întreb cine sînteţi, domnule?

— Ah, eu, spuse Van Vechten pe un ton afectat, sînt Edna St. Vincent Millay!

traducere de Viorel MURARIU

Caricaturi de T. BENŢA

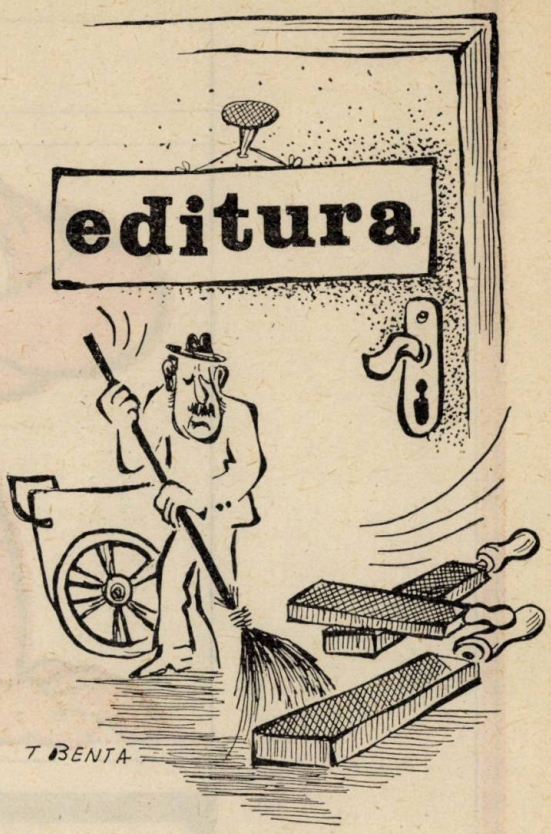

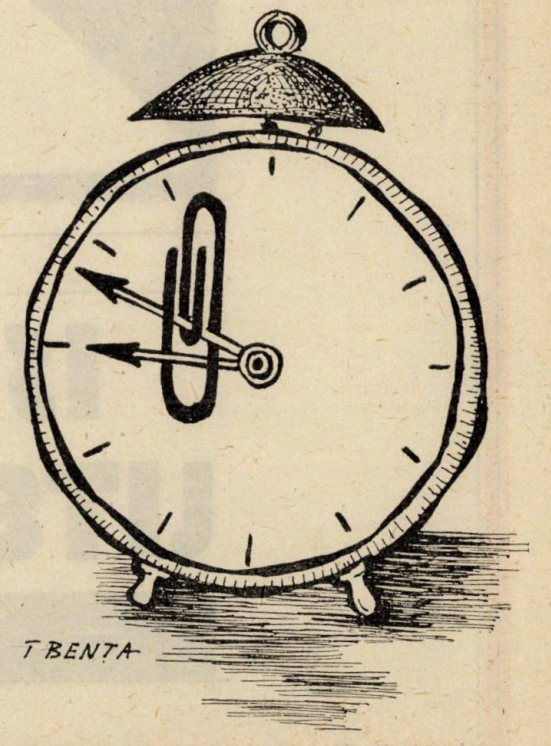

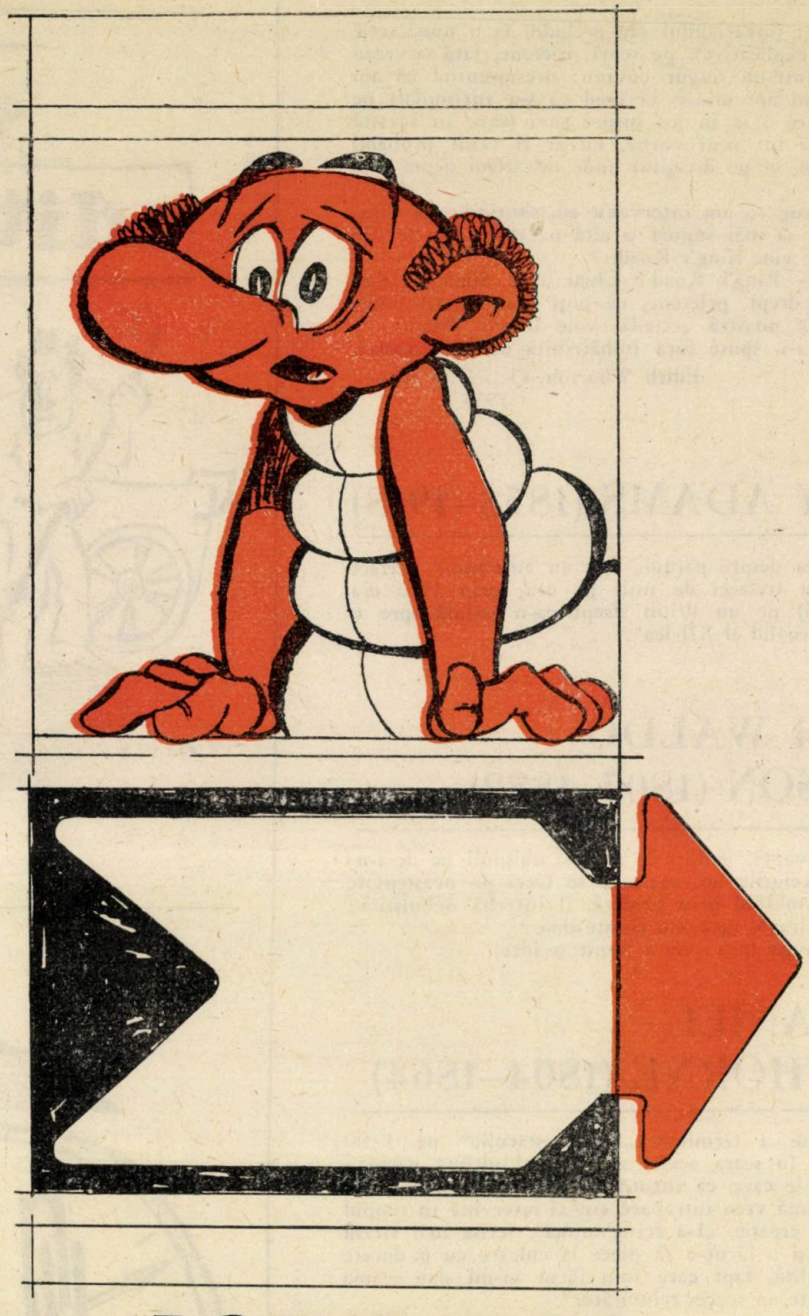

ISTORII... LITERARE

„DUDUIA" OTILIA

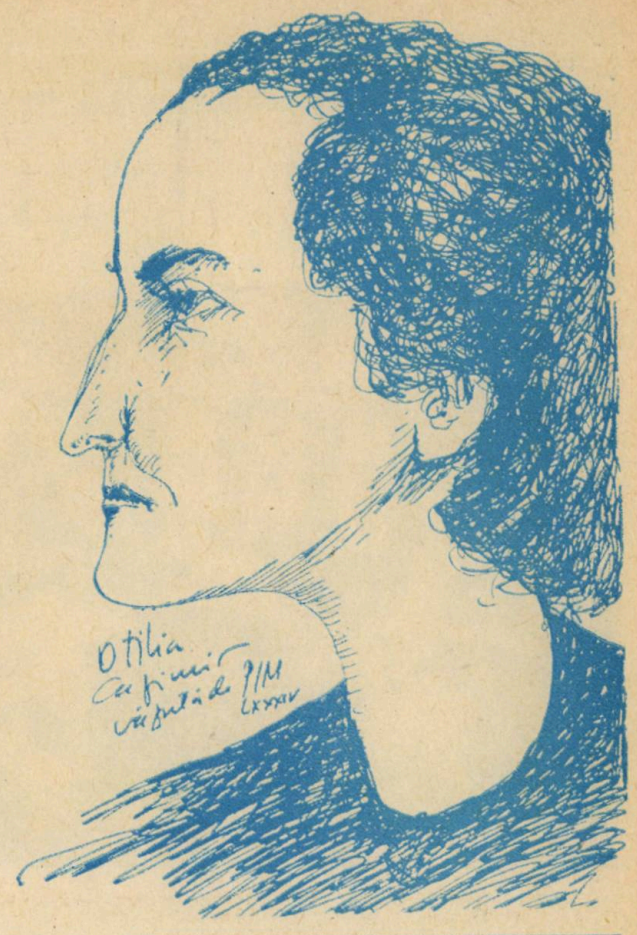

La 12 februarie 1984 Otilia Cazimir ar fi împlinit vîrsta de 90 de ani, fapt care a prilejuit, mai ales la Iaşi precum şi în cadrul emisiunilor Radioteleviziunii momente de pioasă, emoţionantă rememorare, marcînd prin ele ecoul dragostei celei fără timp venind de la cei ce i-au fost şi i-au rămas apropiaţi : prieteni vechi, cititori din întreaga ţară şi din toate generaţiile.

Mă întîlnisem cu versul ei cîndva, într-o adolescenţă plină de poezie, cînd îi citeam poemele din paginile „Vieţii Româneşti" sau din volume, purtînd în ele sunete curate, sunete calde, învăluite în lumină de luceafăr moldav şi în arome suave de sînziană şi crin, prozele pline de duioşia dragostei pentru oameni, mai ales pentru cei năpăstuiţi de soartă.

In anul 1943, în plin război, destinul binevoise să-i devin rudă prin căsătoria cu o nepoată a ei din aceeaşi stirpe de răzeşi a Gavrileştilor de la Cotu Vameşului — Roman, oameni deosebit de calzi şi oneşti în demnitatea lor. Venit de pe front, îi trimisesem cele două volume de versuri apărute înainte de război. Mi-a răspuns cu multă francheţe : „N-ai nevoie de sfaturi şi îndrumări. Ştii să scrii. Scrie cum te îndeamnă sufletul. Cu simplicitate. Fugi de tot ce e pretenţios şi preţios. Fii dumneata — şi niciodată altul. Mai mult nu-ţi trebuie." M-au frapat naturaleţea şi spiritul de fraternitate ce iradiau din acele rînduri, precum şi faptul că, spre a rupe orice barieră dintre situaţia ei de scriitoare consacrată, laureată, între altele, cu premiul naţional de poezie din 1937, şi mine nu s-a sfiit să noteze după cuvintele de încheiere, într-o paranteză, sub numele ei : „pe scurt : Didi". O strînsă legătură prin scris şi prin vizitele ce i le făceam la Iaşi din 1948 s-a închegat în modul cel mai firesc. Aici la Iaşi, în căsuţa de pe str. Bucşinescu, în micul sanctuar al camerei sale de lucru, străjuită de chipurile din fotografii ale lui Topîrceanu (pe al cărui mormînt n-a lăsat niciodată să se vestejească florile), Ibrăileanu, Sadoveanu, Mihai Codreanu şi Ionel Teodoreanu, i-am ascultat glasul blajin mărturisind bucurii şi tristeţi, doruri şi visuri, şi mai ales neţărmurita dragoste şi grijă pentru toţi ai familiei, pînă la strănepoţi îndepărtaţi, dragostea pentru prietenii faţă de care avea o devoţiune totală. Astfel, pierderea prematură a unicului frate, a surorii Elena, doctoriţa din volumul de proză „Întunericˮ şi a unui fiu al acesteia i-au marcat profund întreaga existenţă. Statornică şi dăruită în prietenie, a stat de veghe pînă în ultima clipă la căpătîiul lui Mihai Codreanu, îmbărbătîndu-l. I-a ajutat material şi moral pe toţi cei care o solicitau. Aşa se face că, în timpul secetei din 1946, cînd primea pachete cu alimente de la prietenii din Jimbolia, unde fusese refugiată cu Teatrul Naţional, cea dintîi grijă i-a fost pentru copiii din orfelinat. Pentru o vecină, avocata Getta Manolache, intervenea la Cezar Petrescu, în 1950, în felul următor : „Ea a fost trimisă, acum vreo lună, tot la Buşteni. Dar atunci a fost trimisă oficial şi acum vine particular. Aşa că trebuie să-şi caute adăpost. Bine înţeles că-şi va găsi, — lumea trebuie să fi plecat, fugărită de frig. Dar poate să aibă nevoie, cînd pică de la drum, de cîteva ceasuri, poate chiar o noapte, de odihnă. O poţi primi într-un colţişor modest al vilei matale ? Nu ia loc mult, că-i mititică, şi nu face supărare nimănui, că-i cuminte. Aşa cum o vezi, are o fetiţă de 5 ani, de care se desparte cu greu, — dar trebuie. Cred că pot să-ţi şi mulţumesc. (...) Cînd vei veni la Iaşi, vom merge, cu conu' Tirel şi cu cele de trebuinţă, la conu' Mihai Codreanu. Cu veche, foarte veche prietenie, O. C.".

Unui factor poştal cu familie grea, i-a cumpărat un costum nou. Iar cînd un prieten îi spusese că nu era cazul să ajute o rudă foarte îndepărtată, care după părerea lui nici n-ar fi trebuit considerată ca atare, replica i-a fost : „Nu mă interesează dacă cei pe care îi ajut îmi sunt rude sau nu. Dar trebuie, trebuie numaidecît să le vin în sprijin cînd se află în suferinţă !" De aceea nu este de mirare faptul că în permanenţă se afla în jenă financiară, încît chiar atunci cînd a fost sărbătorită la 70 de ani, a trebuit să îmbrace un costum de împrumut „deux pieces" oferit de soţia avocatului Tirel Zipa.

Ea mi-a vorbit cea dintîi despre Labiş, în 1948, spunîndu-mi : „Hai să-ţi arăt nişte versuri care, prin strălucirea exprimării şi profunzimea sentimentului, cred că vestesc un nou mare poet al nostru !".

De neuitat va rămîne şi momentul cînd, la una din şezătorile din cadrul „Săptămînii poezieiˮ (1961) scriitoarei a propus să se prezinte publicului şi din versurile Magdei Isanos, ceea ce, deşi era bolnavă, a ţinut să facă personal, citind, alături de Eusebiu Camilar, venit ca oaspete de la Bucureşti, poezia „Doamne, unde-ai să ne-aşezi pe noi !". (Între cărţile de versuri pe care le ţinea la căpătîiul ei, se afla şi prima editare de după război a Magdei Isanos.) Şi cu acest prilej al şezătorii respective Otilia Cazimir îşi rostise admiraţia faţă de marea poetă dispărută atît de prematur, la 28 de ani, în toamna anului 1944.

In toţi acei ani de după 1950, deşi era ocupată peste măsură de munca intensă dăruită operei originale precum şi dificilei activităţi de traduceri din : Cehov, Alexei Tolstoi, Maupassant, Girodoux, Kuprin şi alţii (peste 40 de volume), casa şi inima ei au fost permanent deschise pentru tinerele talente literare. Dintre aceştia, unii s-au afirmat prin realizări deosebite, între ei numărîndu-se : Andi Andrieş, Corneliu Sturzu, H. Zilieru, Ioanid Romanescu, Fl. M. Petrescu şi Ana Mîşlea (ultimii doi trecuţi prea timpuriu după „nourul cel fără întoarcere") precum şi mulţi alţii între care şi Silvia Ştefănescu, poetă de mare sensibilitate, care s-a aflat în preajma scriitoarei în vremea dinaintea sfîrşitului.

Il admira în mod deosebit pe Blaga, căruia, în timpul suferinţei ce avea să-l răpună, ţinuse să-i trimită cuvînt de dragoste şi îmbărbătare, în acea primăvară a anului

În camera de lucru

1961. Era în gestul ei însuşi spiritul de noblețe al scriitorului adevărat, animat de sentimentul respectului față de confrații de breaslă.

Şi cîte alte amintiri duioase şi pilduitoare nu-mi revin în memorie, ori de cîte ori meditez asupra idealului ei de viață, exprimat printr-o neţărmurită dragoste față de oameni, prin dragostea față de arta cuvîntului scris, căreia i s-a dăruit cu o pasiune din cele mai nobile, mărturisită în acordurile grave ale versurilor :

„Iată florile sufletului meu, iată-le,
Ofilitele, sfîşiatele !
Cînd s-au deschis şi cînd s-au frînt, nici nu mai ştiu ;
Ori prea curînd, ori poate prea tîrziu..."

Dintre aceste amintiri, o bună parte le-am consemnat în paginile de evocări ale volumului „Memoria Timpului" (1977) împreună cu unele fragmente mai semnificative din corespondența destul de bogată şi profund grăitoare asupra bucuriilor şi durerilor pe care le-a trăit venerabila scriitoare din momentul debutului editorial („Lumini şi umbre", 1923), vreme de 55 de ani.

Dar au mai rămas destule amintiri şi mai ales scrisori ale Otiliei Cazimir, a căror importanță pentru istoria literară este de netăgăduit, aceasta mai ales că asupra personalității şi valorii operei sale cu atît de vastă audiență în rîndul marelui public s-a scris atît de puțin.

Începem cu aceste cîteva rînduri trimise lui Petru Comarnescu, prietenul de la București (şi el salariat al Ministerului Culturii) în 1941, din care rezultă că revista „Însemnări ieşene" nu mai putea să apară, aceasta, desigur ca măsură luată de guvern împotriva întregii prese democratice :

„Iaşi, 10.I.1941

Stimate prietene,

Trimit notele despre Doamna Moscu. „Însemnările" nu mai apar, aşa că nu poate fi vorba de autofurtişag...

Te-am văzut puțin la București, altfel ți-aş mai fi spus cîte ceva şi te-aş mai fi întrebat cîte ceva.

Miercuri am văzut pe Florica şi pe doctor. Au avut neplăceri, şi mă tem să nu aibă şi altele, mai mari.

Am primit revista (nu însă şi onorarul). Merçi. Merçi şi pentru urări. Afectuoase salutări Doamnei Netter. Mi-a părut rău că n-am putut-o vedea.

Matale, toată prietenia

Otilia Cazimir".

Doctorul despre care se amintește nu este altul decît profesorul universitar de anatomie Gr. T. Popa, cel care a participat activ, în calitate de codirector, lîngă Sadoveanu şi Topîrceanu, la editarea revistei „Însemnări ieşene".

Dar iată şi o altă misivă a Otiliei (tot din timpul războiului) către același Petru Comarnescu, rînduri care pe lîngă informația privitoare la dorința lui Ion Petrovici (Ministrul Culturii) de a reedita opera lui Ibrăileanu, mărturisesc în fața istoriei despre acest fapt precum şi despre aversiunea scriitoarei față de dramaturgia impusă a se reprezenta în acea vreme, fiind vorba de o producție a lui George Cuza :

„Iaşi, 6 Noembrie 1943

Dragă prietene, de cînd am venit — şi acuşi e luna — de la București, nu mai ştiu nimic de mata. Ai scăpat de miliție ? Socotesc că ar fi timpul. Eu mă fărîmițez aici în lucruri mărunțele, dar nu le uit pe cele mari. N-am avut vreme, într-o lună, să pun la punct versurile pentru „Fundații" şi să ți le trimit. De la d-l Barbu Theodorescu, căruia i-am trimis situația exactă a volumelor lui G. Topîrceanu şi alor mele, n-am primit nici un răspuns. În schimb, d-l Ministru Petrovici m-a însărcinat cu editarea unui volum quasi-inedit de G. Ibrăileanu. E o răspundere care mă sperie — dar mă şi atrage. Trebuie să vin curînd la București să iscălesc învoiala şi să „tuşez" ceva. (...) Aş vrea să-ți spun multe. Cînd vin — poate mai curînd de-o săptămînă — poate nu mai eşti militar şi ne putem vedea mai mult. Ai citit cartea d-nei C. ? Eu... nu !

L-am aşteptat pe d-l Balotă la premiera „Armaşului" d-lui Cuza, despre care mi-e penibil să fac raport.

La revedere în curînd. Îţi strîng mîna prietenește. Otilia Cazimir.

D-na Octav Botez mi-a spus că i-ai scris o scrisoare care a mișcat-o, și-ți mulțumește."

Iar faptul că scriitoarea, care avea funcția de inspector al activității teatrale (preluată după moartea lui G. Topîrceanu) nu putea accepta ilegalitatea și încurajarea unor lucrări dramatice de slabă calitate se oglindește elocvent în următoarea carte poștală, scrisă grăbit dar cu spirit deosebit de critic față de situația în care era obligată să-și exercite funcția.

„Iași, 27.I.1944.

Iubite prietene, am primit și scrisoarea și cartea poștală. Vă mulțumesc din suflet și matale și d-lui Balotă, pentru dovezile de bună prietenie și colegialitate, care mi-s scumpe. Mulțumesc d-lui Balotă pentru intervenția în chestia „Trianon". Urîtă omenire!

Azi am a doua ședință a comitetului „Muncii". Țin frîul strîns, că altfel îmi scapă. Cercetează, te rog, rapoartele mele nr. 12 și 18. Dacă nici de data asta, cînd ilegalitățile sar în ochi, nu se ia nici o măsură, — e descurajant. Am avut marți o premieră despre care mi-e rușine să scriu. Ceva neverosimil. Iașul s-a mai calmat. Noroc. Altfel, cum am o viață mai stupidă și mai amară ca totdeauna, nu știu ce făceam. (...) Aștept „Fundațiile". Și mai ales aștept să pot pleca o zi-două, că mă sufoc."

Tot în acea perioadă, problema incorectitudinii directorului Teatrului Național din Iași de atunci dezvăluită cu ocazia refugiului în Banat al acestei instituții, îi provoacă, pe bună dreptate, un adevărat sentiment de revoltă. Rîndurile trimise la începutul lunii aprilie aceluiași prieten rămîn cu valoare de sentință fără drept de apel, exprimînd luciditate și voluntarism:

„Jimbolia, 3.IV.944

Iubite coleg, încă nu m-am desmeticit după oboseala și peripețiile drumului. Totuși, azi mă duc la Timișoara, să-mi caut cameră. După înțelegerea veche cu D-l Rebreanu, acolo o să mă instalez. Aici am găsit pe toți actorii teatrului, indignați de felul cum i-a lăsat Iov în voia soartei. Eu, femeie, și n-aș fi plecat cum a plecat el. Îl socotesc dezertor și nemernic — pe lîngă celelalte. (...) Pînă la C. Lung am mers cu d-na și d-l Mironescu".

În altă misivă din Jimbolia (26 aprilie) răzbat grijile și zbuciumul din acel moment: „... Despre mata am auzit iarăși aprecieri admirabile — și iarăși nu m-am mirat. Să te păzească Dumnezeu de primejdie! (...)

Ce-i cu „Fundațiile"? S-au evacuat? Își mai plătesc colaboratorii pentru numerele trecute? Eu n-am primit nimic pe cele două numere — și nu mi-ar strica. Poți să-mi încasezi și să-mi trimiți prin d-l Suciu onorariile? Mutarea de aici înseamnă alte cheltuieli, — și ce-a însemnat evacuarea, îți imaginezi!

Mi-am lăsat la Iași tot: cărți, lucruri, casă, morminte... Acum, mi se pare că am fost nebună că am putut pleca!

La revedere — pe cînd, și cum! — La Sibiu, poate? Știe Dumnezeu!

Cu toată prietenia, O. Cazimir"

Semnificative sînt și consemnările din scrisoarea (de dimensiuni mai mari) din 30 mai 1944, către același:

„(...) În rezumat: după evacuare, — mutat, reinstalare (toate costă) — și o leafă pe trei luni... În plus, d-l Ministru Petrovici, pe care l-am văzut la Orăștie, ține să tipărească anul ăsta lucrarea Ibrăileanu. Deci, enorm de lucru. Și aici materialul nu l-am putut aduce tot cu mine: nu puteam lua zece ani de „Viață Românească". Trebuie să fac drumuri la Zlatna, să văd ce mai găsește ginerele d-lui Ibrăileanu printre cărțile aduse de Facultatea de litere, să triez, să transcriu, și să improvizez o lucrare pe care am dorit-o definitivă. Dar dacă așa vrea domnul Ministru... Ce pot să fac, după ce mi-am evacuat familia cu banii de la el? (...)

Altă chestiune de care trebuie să vă interesați, e reevacuarea teatrului din Iași la Arad, despre care se vorbește. Cred — deși omul se apără, dar se apără prost, — că tot o afacere Iov e la mijloc. Actorii sunt dezolați. De bine-de rău, se așezaseră fiecare aici, unde e liniște și viață relativ ieftină. Iar să-și încarce calicia și să plece în bejanie? (și eu — după ei!) Ar fi neomenește. Se pot duce să joace la Arad, — o oră și jumătate de tren de la Timișoara... Ocupă-te, te rog, și de chestia asta.

(...) Am fost, de la Alba Iulia, și la Orăștie, — unde am văzut pe domnul Ministru și m-am umplut de bucurie cu privire la lefurile mele — și la Zlatna, — unde am văzut toată facultatea de litere din Iași, toți prietenii. Am stat mult cu Dan Bădărău și profesorul Iordan (Oțetea era la Sibielul lui).

La 7 mai am făcut la biserica din Jimbolia, subt alarmă, parastasul de 7 ani pentru Topîrceanu... Cu ce suflet, nu-ți mai spun.

De la Iași, vești oarecum recente. Casa mea era întreagă, jefuită probabil de lucrurile mici, dar cele mari erau la locul lor. Casa surorii mele, dărîmată. „Activitatea" mea, va fi puțin redusă. Trebuie să fac (după ce mă instalez) fișele teatrale și lucrarea Ibrăileanu. Inspecții, mai pe urmă, după ce mi-o veni noul permis a cărui prelungire expiră mîne. Și, mai ales, după ce mi-o veni puțin inima la locul ei — dacă n-o rămînea sărită."

Și iată, între altele, cîteva rînduri din 12 august 1944, interesante atît prin informația cu privire la schimbarea directorului teatrului, cît și la atmosfera dinaintea evenimentului de la 23 august:

„S-au primit toate rapoartele, care nu au fost inutile, ci dimpotrivă. Cred că la ora asta știi că d. Iov a fost înlocuit cu d. Ion Aurel Maican, numit director al T. N. Iași pe data de 15 august 1944. E un succes al d-tale, care ți-ai făcut datoria, dezvăluind cele ce trebuiau știute de mult... La 16 încep repetițiile Teatrului Național. Pe 1 sept. e vorba să revină cei evacuați la Orăștie. Am mult de lucru și la Direcție, și la Fundații, iar în plus bombardamentele. Familia Popa e bine. Omagii prietenești și numai bine. P. Comarnescu"

În acel moment Otilia Cazimir se afla la Zlatna, la familia profesorului Gh. Agavriloaie, în vederea materialului documentar necesar pentru acea ediție Ibrăileanu proiectată de I. Petrovici, care pînă la urmă nu s-a mai realizat. Revine la Timișoara, unde va rămîne pe timpul iernii, dar starea de provizorat și incertitudinea nu încetează a o chinui (deși pare mai liniștită), așa după cum rezultă din următoarele rînduri către prietenul din București, în care este frămîntată de imposibilitatea de a se muta în capitală, unde ar fi fost atît de bine primită:

„9.III.1945. Timișoara.

Dragă coleg și prieten, îți mulțumesc din toată inima pentru scrisoare. Mi-ai făcut mult bine, mi-am limpezit gîndurile. În situații ca a mea, e nevoie de un cuvînt prietenesc, hotărît. Eram în totul de aceeași părere, dar încă oscilam. Mă știi cum sunt, legată de ai mei și de necazurile lor. (Știu perfect că felul acesta de a fi mi-a stricat viața, m-a desființat aproape. Dar, de cîte ori am încercat să mă rup, m-au chinuit atît de aspru mustrările de conștiință, încît n-am putut duce hotărîrea mea pînă la capăt.) De data asta însă, am înțeles că a pleca acolo, cu ei, înseamnă a mă sinucide. Trebuie să rămîn. Și pe urmă?... Nu știu. „O viață nouă" nu se poate accepta ușor la vîrsta mea. Sunt și săracă, și fără curaj, și fără nădejde. (...) Cred că noul nostru ministru (e vorba de Ion Pas, n.n.) nu mă va trece cu vederea. Eram pe vremuri alături la „Viața Românească". Nu știu cît s-a schimbat. Dacă nici eu nu mai știu cît m-am schimbat!

Mi s-a telefonat de la București că mi se reînoiește permisul pe C.F.R. Mi-era frică. Se vede că d-l Eftimiu a fost drăguț și mi-a avut grijă, iar în comisiune d-l Jean Maxim n-a uitat că e moldovan."

La 31 martie, întristată că nu are nici o veste de la familia plecată la Iași, își mărturisește propriul zbucium:

„Și nu știu ce o să fie cu mine: cînd plec, unde, cum... M-aș simți mai bine la București. Dar cu ce să rezist acolo? (...) Și-n lucrurile mari, și în cele mici, mă protejează soarta cu egală solicitudine.

Tare am nevoie să știu ce e pe lume, să-mi limpezesc și să-mi verific gîndurile. Să nu merg prea departe — strîmb... Marți o să caut pe cineva care pleacă, să trimit cîteva rapoarte. Acum, nu le am gata. Să știi că d-l Rînzescu face lucruri minunate la opera de aici. Am văzut dăunăzi Boema, am fost încîntată. Păcat că nu-s în stare să fac rapoarte limpezi și tihnite, ca altădată. De cînd știu că nu le citește, nimeni..."

La sărbătorirea din februarie 1964, cu acad. Cr. Simionescu și Any Braeschy

Relativ la problema aceasta, așa după cum se știe, acele „rapoarte" și „fișe teatrale" ale Otiliei Cazimir nu erau doar niște simple consemnări cu caracter tehnico-administrativ asupra repertoriului, distribuției și organizării spectacolelor, cum s-ar putea considera la prima vedere, ci adevărate cronici de artă scrise cu cea mai mare rigurozitate și competență.

La 6 aprilie 1945, scriitoarea îl vestește pe P. Comarnescu despre grava îmbolnăvire a lui Al. Zîrra, după al treilea atac cerebral partea stîngă a corpului fiindu-i paralizată :

„Liza îmi scrie că ar fi speranțe să-și revină. Dar pentru asta îi trebuie liniște, multă liniște. Și el gîndește, sufere și se agită. Am vrut să plec la Făget. M-am temut să nu le fiu mai mult povară decît ajutor. (...) Aș veni la București. Deocamdată, nu se poate. Sunt osîndită să rămîn pe loc. M-a sărăcit complect expedierea familiei la Iași. Și, în urma pierderilor de bagaje, sunt și din cale-afară de... modestă pentru capitală. Am descoperit că mi s-au pierdut și cîteva din fișele teatrale ale anului trecut. Nu-i nimic : cine era să le mai cerceteze vreodată ? Tot ce-am realizat într-o viață de om care se apropie de încheiere (indiferent care i-o fi încheierea), a fost zădarnic. Mă simt împinsă cu coatele la marginea drumului, cu destulă brutalitate. Nu mai am ce căuta între cei „tineri" și între cei care știu să întinerească total. Și situația asta nu-i de invidiat."

După revenirea la Iași (în octombrie 1945) îi scrie avocatului publicist Aurel Bugariu din Timișoara (care o ajutase, cu un an în urmă, la găsirea locuinței și procurarea lemnelor) împărtășindu-i durerea trăită la regăsirea Iașului plin de ruine. Apoi, despre traducerea piesei „Frénésie" de Ch. Peyret-Chappuis, în care se recunoaște : „Dacă aș fi actriță, ăsta ar fi rolul meu cel mare !", rol ce va fi realizat cu mare succes de către regretata Margareta Baciu.

Dar corespondența din acea perioadă dintre Otilia Cazimir și Petru Comarnescu este mult mai vastă, consfințind o prețuire reciprocă deosebită și plină de semnificații înalte, fapt revelat de gîndurile cu care scriitoarea își încheiase misiva din 19 ianuarie 1947 : „Îți mulțumesc pentru grija pe care mi-o porți. Cred că n-am — cu toate intermitențele epistolare — un prieten mai serios ca mata. Și, pentru această prietenie de esență superioară, îți rămîn recunoscătoare."

Încheiem acest scurt memorial documentar cu speranța că prin el se vor contura și mai bine trăsăturile sufletești, frămîntările și noblețea omului cu totul deosebit și scriitoarei care a fost Otilia Cazimir, a cărei operă va rămîne un model de artă pusă, fără precupețire, în slujba celor mai înalte idealuri umane.

Haralambie ȚUGUI

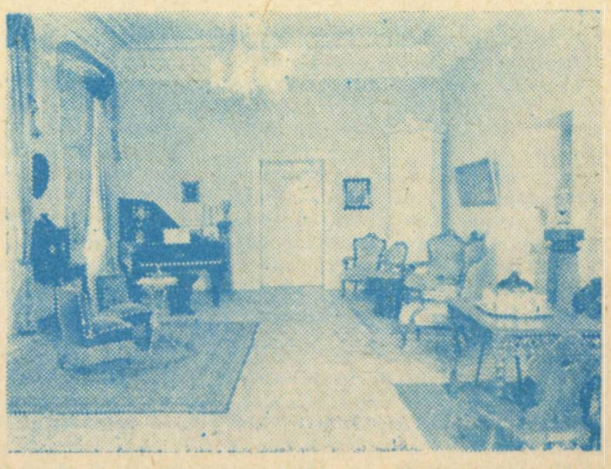

Casa Pogor : „Salonul Junimii" (foto : L. Stratulat)

Scrisori de la OTILIA CAZIMIR

Din mărturiile literare aflate la Arhivele Statului din Iași purtînd semnătura poetei Otilia Cazimir, publicăm cu acest prilej cîteva scrisori adresate lui Gr. T. Popa, inițiatorul și conducătorul, de fapt, al revistei „Însemnări ieșene". Profesor de anatomie la Facultatea de medicină din Iași, om de o vastă cultură, cu vederi democratice, fire tenace și dinamică, a reușit, la începutul anului 1936, să polarizeze în jurul său pe unii dintre cei mai valoroși intelectuali ieșeni la acea dată și să scoată revista amintită, continuatoare prestigioasă la Iași a „Vieții românești". Scrisorile, pe care Otilia Cazimir i le-a adresat, sînt emise la scurt timp după ce orașul Iași, revista, dar mai ales cei doi au rămas, la 7 mai 1937, fără acel ce fusese G. Topîrceanu. Prietenii cei mai apropiați, după ce l-au condus pe ultimul drum, i-au dedicat un număr întreg din revista „Însemnări ieșene". Au semnat, cu această ocazie, M. Sadoveanu, Gr. T. Popa, M. Codreanu, Ion Marin Sadoveanu, Octav Botez, N. I. Popa, Dan Bădărău, C. Săcăleanu, Ionel Teodoreanu, N. Tațomir, Horia Hulubei și mulți alții. Amintirea lui a rămas nestearsă în memoria celor apropiați. Este mai ales cazul poetei Otilia Cazimir care a avut un adevărat cult pentru cel plecat prea repede în nemurire. Scrisorile sale, de o deosebită delicatețe și gingășie, adresate profesorului Gr. T. Popa, nu au, aproape, decît un singur și preferat subiect: G. Topîrceanu.

In afara unor bogate date privind originea poetului și anul nașterii, care pot trezi interesul istoricilor literari, și pe care ne oprim a le comenta în succinta noastră prezentare, merită atenție informațiile referitoare la opera sa, sau mai bine zis la manuscrisele rămase de la Topîrceanu. Cele mai multe dintre ele ajunse în casa de la Copou a lui M. Sadoveanu, sînt ordonate de către Otilia Cazimir, iar unele transcrise pentru a fi încredințate tiparului. In felul acesta îi trec prin mînă *Fabulele*, capitole din *Souvenirs d'un nourrisson*, variantele de la *Microcosm*, un articol polemic adresat lui E. Lovinescu, pagini din *Papură Vodă* și *Sisoe*. Poeta dorea ca M. Sadoveanu să depuie manuscrisele la Academie, cu obligația să nu se publice, ci să servească cercetătorilor operei lui G. Topîrceanu. „Topîrceanu — îi scria la 9 iulie 1937 Otilia Cazimir lui Gr. T. Popa — a avut oroare de „operă postumă"; el m-a rugat să ard tot — afară de *Sisoe* și *Fabule*. Și de asta mi-e frică să nu intre manuscrisele pe mîini lipsite de pietate!"

Din cînd în cînd, printre rînduri, se strecoară și cîteva cuvinte despre preocupările sale. La 4 iulie îi trimite lui Gr. T. Popa ceva spre publicare, dar mai întîi îl face atent că manuscrisul respectiv fusese ales de G. Topîrceanu. Și mai departe îi spune: „Sunt pe el corecturi făcute de mîna lui. Nu-i așa c-o să mi-l păstrezi cu mare grijă? Și pe celelalte le-am păstrat". In tot ce scrie se simte prezența lui G. Topîrceanu. Trei zile mai tîrziu, într-o altă scrisoare adresată profesorului Popa, nu se poate opri să nu-i amintească: „Oare-și mai aduce cineva aminte că azi se împlinesc două luni de cînd s-a stins el? Știu că nu-mi folosesc la nimic socotelile mele bășești, dar nu pot uita". Viața poetei se împarte între manuscrisele celui dispărut și obligațiile impuse de societate. „In seara asta, pînă într-un ceas, — îi mărturisea lui Gr. T. Popa — trebuie să scriu trei rapoarte și să fac 14 autorizații provizorii pentru 14 restaurante și crîșme. Asta-i „poezia mea acum".

Și mai tîrziu, în corespondența adresată soției profesorului Popa, după dispariția acestuia, Otilia Cazimir nu omite să pomenească de G. Topîrceanu, mai ales cînd evenimente deosebite îi oferă prilejul, ca în cazul apariției monografiei profesorului Constantin Ciopraga dedicată autorului „Baladelor vesele și triste".

D. IVĂNESCU

I

[1936] Constanța — Otilia Cazimir către prof. dr. Gr. T. Popa despre unele chestiuni personale.

Constanța, luni 25 aprilie

Dragă domnule doctor, îți scriu de la restaurant, în fața mării care ți-e așa de dragă și matale. Îți scriu, fiindcă în tren spre București era d. profesor Bălteanu, efor, care spunea generalului Negruzzi că Institutul din Codrescu e gata de funcționare. Și cum mata mi-ai permis — ba chiar m-ai rugat să te „pisez" puțin pe chestia asta...

Nu-l uita, te rog, pe Puiu al nostru. Soarta lui mă îngrijorează așa de mult!

Uite, de emoție am început scrisoarea de la coadă!

E cald, e soare, marea e extraordinar de vie. Parcă sunt mai împăcată în singurătatea asta de cît în Iașul nostru.

Spune duduei Florica că o sărut afectuos.

Matale îți string mîna cu toată prietenia,

O.C.

II

[1937 mai—iunie], Iași — Otilia Cazimir, către Gr. T. Popa referitor la manuscrisele lui G. Topîrceanu aflate la M. Sadoveanu.

Iubite domnule doctor,

Eu plec, descară sau mîine, la București. Voi vorbi acolo cu d. Sadoveanu.

Nu cred să scriu, eu, despre El. Mi se pare că nici nu s-ar cădea, mai ales după toate cîte au fost în urma nenorocirii celei mari. Ar părea o indelicatețe, în situația în care am fost pusă fără voia mea.

Voi cerceta, la întoarcere, manuscrisele (le-am dus toate la vie la d. Sadoveanu, căci eram amenințată cu percheziție, pentru furt!). Și voi face ce mă va sfătui d. Sadoveanu. Sunt lucruri minunate, în bucățile lui neterminate. Mă doare inima pentru toate.

La întoarcerea mea (la 1 iunie sunt îndărăt, ca să-mi iau postul în primire) vă voi da de veste.

Cu cele mai bune sentimente

Otilia Cazimir

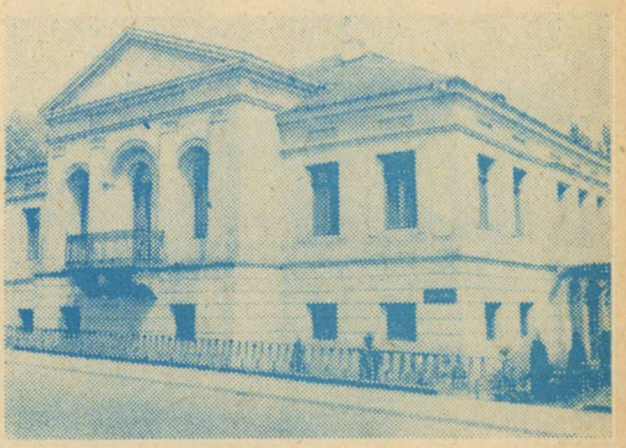

Iași: Muzeul Teatrului (foto Leonid Stratulat)

III

1937 iulie 4, Iași — Scrisoarea Otiliei Cazimir către Gr. T. Popa cu privire la numărul din „Însemnări ieșene" dedicat lui Topîrceanu; versurile sale pentru revista ieșeană; amănunte asupra biografiei lui G. Topîrceanu; despre manuscrisele poetului aflate la M. Sadoveanu; transcrierea lor de către O. Cazimir, e amintit M. Codreanu.

Iași, 4 iulie 1937

Stimate și iubite domnule doctor *(cum îți zicea el)*

Iartă-mă că nu m-a învrednicit pînă acum să-ți mulțumesc — eu, în locul lui! — pentru calda dragoste și înțelegere a tuturor celor care ați scris numărul din „Însemnări" închinat dragului nostru prieten. Și să-ți mai mulțumesc pentru delicatețea cu care ne-ai mai apropiat odată, în articolul matale, — ca pe vremuri.

Ți-a scris, în toamnă, că e prudent să nu dau prea multe bucăți, „ca să nu stric efectul". Am întrerupt: „pînă la Crăciun" — a hotărît el. Dar dumnezeu a hotărît altfel, ca să ne pedepsească îndrăzneala de a pretinde că stăpînim viitorul.

Îți trimit, acum, bucata care trebuia să vie la rînd atunci. Mata public-o cînd vrei: acum sau mai tîrziu, mi-e tot una. O alesese el. Îi plăcea. Ceea ce te rog, e să nu-mi pierzi manuscrisul. Sunt pe el corecturi făcute de mîna lui. Nu-i așa c-o să mi-l păstrezi cu mare grijă? Și pe celelalte le-am păstrat.

Odată cu aceasta, te mai rog să publici o rectificare cu privire la locul nașterii lui. Nu de alta, dar văd că pînă și domnul Mihail Sadoveanu adoptă eroarea de a-l socoti năMăeștean de baștină. Și nu-i adevărat. Am în păstrare, de foarte multă vreme, actul lui de naștere. Topîrceanu e născut la București, *unde și-a trăit prima copilărie. Mama lui era profesoară de țesătorie la Azilul „Elena Doamna", de la Cotroceni. Era o femeie deșteaptă și vioaie, la care el a ținut nespus de mult. O chema, ca fată, Paraschiva Coma și era de neam vechi din Sălișe, de lîngă Sibiu („din Sălișe, unde-s femeile frumoase", — se lăuda el). A plecat de-acolo de tînără.*

Am fost cu el la Sălișe, acum vre-o șapte ani. Am găsit doar livada bătrînească, mărul de lîngă prispă — și un morman de ruine. Două vere de-ale mamei lui (îmbrăcate sălișenește, deși una era nevastă de avocat) își mai aduceau aminte de petrecerea care-a fost în casa aceea „cînd a plecat răposata în țară".

Tatăl lui e și el ardelean, din Topîrcea Sibiului.

De la București, mama lui a plecat, ca directoare a unei școli de industrie casnică, la mănăstirea Văleni, în Vîlcea. Cît mi-a arătat locurile pe hartă, cît mi-a vorbit de ele — și cît a dorit să mergem împreună, „cînd om avea și noi liniște", să mi le arate!

Abia pe urmă au venit cu toții la NăMăești. Liceul l-a făcut ca bursier la Sfîntul Sava — iar din 1911 e ieșan.

Cred că e bine să se știe astea. Și, pentru motive pe care le înțelegi, e bine să le spui mata, ca de la mata.

Am lucrat mult la manuscrisele lui: le-am așezat, le-am catalogat. (Sunt încă la vie la d-l Sadoveanu). Am transcris pentru tipar, după un manuscris chinuit, capitolul III din Sisoe. *Am transcris pentru tipar fabulele terminate, — numai 9 sunt gata. Și am copiat, să păstrez, să nu se piardă, cît am putut și cît se poate, din ce e neterminat. Am găsit și capitolul prim din* Souvenirs d'un nourrisson *pe care-l socoteam rătăcit și-l regretam...* Microcosm, *de care vorbești mata, există în vre-o 3—4 variante, și nici una terminată, nici prologul măcar. Totuși, e așa de frumos!*

Acum stau toate, frumos chituite, învelite și etichetate într-un raft din biblioteca domnului Sadoveanu. Ce-o să fie cu ele, știe dumnezeu. Pe mine mă doare inima.

Domnule doctor, colecția mea de „Însemnări" a rămas la el. Am mai găsit acasă o serie, dar nu completă. Îmi lipsesc numerele 5 (1 mart 1937) și 11 (1 iunie 1937). Nu îndrăznesc prea mult dacă te rog pe mata să pui pe cineva să mi le caute și să mi le aducă?

Te-aș mai ruga să-i spui domnului Mihai Codreanu că, de atunci, *mă gîndesc mereu, și afectuos, la d-sa.*

Matale, domnule doctor, îți mulțumesc pentru toate. Și te rog mult să primești o caldă strîngere de mînă de la a matale colaboratoare și prietenă.

Otilia Cazimir

P.S. Ceva mai tîrziu, aș putea da o bucată în proză (prin august). O vreți?

[Adresa]
D-lui profesor dr. Gr. T. Popa
str. Păcurari 32, Iași

Otilia Cazimir, str. Bucșinescu 4, Iași

IV

1937 iulie [5—6] — Scrisoarea O. Cazimir către Gr. T. Popa referitoare la data nașterii lui G. Topîrceanu și la preocupările ei.

Îți mulțumesc din toată inima, domnule doctor,

O să-ți scriu mîine un bilețel, prin poștă: acum n-am vreme să umblu în cutia cu amintiri — n-am vreme, și-s zile cînd n-aș putea s-o fac. Atunci o să caut actul de naștere. Dar... dacă am lăsa anul *la o parte? Mata știi că lui nu-i făcea plăcere să-l spuie (nici măcar mie: s-a supărat cînd am văzut, întîi, actul!) — dece să fac eu ceva care nu-i place lui? Ca să mă crezi pe cuvînt, o să-ți arăt matale actul. Dar să nu-l mai vadă alții, decît doar domnul Sadoveanu — decît, poate, foarte tîrziu, cînd el n-o mai fi așa de bine, și așa de... supărăcios, sărăcutul!*

O să-ți trimit ziua și luna (martie, dar nu știu cît).

În sara asta, pînă într-un ceas, trebuie să scriu trei rapoarte și să fac 14 autorizații, provizorii, pentru 14 restaurante și crîșme. Asta-i „poezia" mea, acum. De aceea nu stau cu mata de vorbă decît atît.

Cu prietenie

O. Cazimir

V

1937 iulie 7, Iași — Scrisoarea Otiliei Cazimir către Gr. T. Popa referitoare la G. Topîrceanu; despre transcrierea manuscriselor poetului „Microcosm", „Papură-Vodă" și un articol polemic la adresa lui E. Lovinescu; intenția lui

Viorica Toporas: *„Amintirea lui Van Gogh"*

M. Sadoveanu de a le depune la Academia Română ; unele date din biografia poetului ; posibilitatea de a publica un volum din versurile ei.

Iași, 7 iulie 1937

Stimate și iubite domnule doctor,

Și eu aș fi vrut să vorbesc cu mata. Dar nu mai sunt stăpînă pe timpul meu. Viața mea a luat un aspect așa de nou, de curios, — și e așa de obositoare, și am așa de puțin curaj s-o îndur !

Oare-și mai aduce cineva aminte că azi se împlinesc două luni de cînd s-a stins el ? Știu că nu-mi folosesc la nimic socotelile mele băbești, dar nu pot uita.

Eri am fost toată ziua la vie la dl. Sadoveanu. Am transcris, așa cum e, Microcosm *și începutul din* Papură-Vodă, *și un articol neterminat de polemică cu dl. Lovinescu — și alte note și însemnări. Aș putea zice că — afară de unele caete care trebuiesc paginate — am pus totul în ordine. Mi-a spus dl. Vasile Sadoveanu că, întîlnindu-se cu dl. Mateescu, acesta i-a spus „să facă dl. Sadoveanu ce-o vrea cu manuscrisele, că n-o să le mai ridice nimeni". Dl. Sadoveanu o să le depuie la Academie, cu obligația să nu se publice, ci să servească cercetătorilor operei lui. Publicabile, sînt : capitolul din* Sisoe *și* Fabulele. *Dar nimeni nu le poate publica fără învoirea moștenitorului legal. (Topîrceanu a avut oroare de „operă postumă" : el m-a rugat să ard tot — afară de* Sisoe *și* Fabule. *Și de asta mi-e frică să nu intre manuscrisele pe mîini lipsite de pietate !). Știu eu cum ar trebui procedat ? Numai dl. Sadoveanu, care sper că miercurea viitoare o să fie aici, e în drept să ia o hotărîre.*

Nu te bucura mata că am „un volum întreg" de versuri. În volumul de care vorbea T., erau și cele publicate de curînd, adunate, toate, pentru tipar. Dar, tot o să-ți mai trimit eu matale cîte ceva.

Iartă-mă că nu vin la ședințe. Sînt așa de timidă, vorbesc așa de greu și de rău — și mă simt așa de prost între oameni ! De departe, sînt mai folositoare. Crede-mă. Mă cunosc.

Să vorbim acum de actul lui de naștere. E un extract, scos în 1914, 7 august, de la primăria comunei București — probabil ca să-i servească la înscrierea la Universitate. Poartă no. 1588. Copilul Gheorghe s-a născut în noaptea de 20 spre 21 martie, la ora 12 și trei sferturi, la locuința părinților săi Ion și Paraschiva din strada Cotroceni.

Cînd am scos pașapoartele de plecat la Viena, T. s-a întinerit puțintel, — foarte puțin. A menținut totdeauna versiunea aceea. Eu nu-l pot supăra acum, desmințindu-l. Mă înțelegi mata, — nu-i așa ? 1889 e data recunoscută de el. Deci — asta e.

Am mai găsit, în cutia mea, un act de vînzare (Contractu de vendiare) prin care Coma Ana, născută Ciuca, cu fetele ei : Coma Maria, Coma Paraschiva (mama lui T.) și Coma Ana, „vendem pre vecia lui Maria Iuoan Jitean casa și curte în intravilan și grădina în intravilan, din Săliște, partea I", cu 180 florini. Actul deși timbrat, nu e înregistrat și n-are dată. Trebuie să fie însă foarte vechi. Curios e că timbrul e nemțesc — dar textul românesc.

Atît pot să-ți spun, d-le doctor, și te rog să te mulțumești cu atît, și să fii prudent cînd scrii, să nu stîrnești iar împotriva mea pe cei care nu așteaptă decît să mă mai necăiească puțin.

Îți doresc vacanță bună — matale și duduei Florica. Își mai aduce aminte că ne-am cunoscut, de mult, încă ploduri fiind, la Mănăstirea Neamțului ? Eu nu pot avea vacanță : sluiba mea, acum la început, nu-mi îngăduie răgaz, nici odihnă.

Cu cele mai bune salutări

O. Cazimir

VI

1938 ianuarie 28, Iași — Scrisoarea Otiliei Cazimir către doctorul Gr. T. Popa despre volumul de versuri pe care l-a întocmit ; corectura cărții lui G. Topîrceanu ; colaborările la „Însemnări ieșene" ; bustul din grădina Copou a lui G. Topîrceanu executat de sculptorul Mateescu.

Iași, 28 ianuarie 1938

Dragă domnule doctor,

Plec poimîne la București (azi e joi — adică e vineri, pentrucă e... foarte noapte cînd îți scriu) — plec fără să te pot vedea. Iartă-mă. Am fost așa de plină de griji și de ocupații, încît au fost zile cînd n-am avut vreme să mănînc omenește. Nu mai vorbesc de dormit. Mi-am pus la cale și transcris volumul de versuri. Plec cu el subsuoară, cam într-un noroc. Mă duc (ăsta-i principalul) să fac corecturile cărții lui G.T.

N-am să fiu aici cînd apare revista ! La București vine tîrziu, și eu n-am răbdare. Vrei să mi-o trimiți în Știrbei-Vodă 22 ?

N-o să stau mult acolo. Pe ziua de 10 februarie, cel mai tîrziu, o să fiu aici. Așa că îți dau ceva și pentru numărul viitor. Nu știu dacă versuri sau proză : depinde dacă scot sau nu volumul la Fundație. Dacă-l scot, dau versuri — ca reclamă !

N-ai vrea mata să ceri, la București, ceva pentru revistă doamnei Constanța Marino-Moscu ? Cred că ar da. Și schițele ei scurte sînt tare vioaie.

O să vorbesc și cu Corneliu Mihalescu. Cred că ar trebui să-i trimiți și lui un număr de revistă.

Ți-a plăcut fotografia ? Așa-i că ăsta e el ? Acum, ia-o și du-te cu ea la Copou...

Domnule doctor, dragă domnule doctor, ce coșmar a fost pentru mine ziua cînd am văzut bustul ! Nu-l fotografia — acela nu e el. E un domn cu nasul mare și... cu gropiță în bărbie ! Am căutat toate fotografiile lui, de cînd era mic pînă la ultima : nicăieri n-are măcar intenția unei gropițe în bărbie. Și ochii adînciți sub frunte (se uită fiecare altfel !) și mesa *de bărbier (el își uda și-și netezea părul de zece ori pe zi, ca să nu-i cadă pe frunte !) și linia maxilarelor, așa de pronunțată la el, și care aici nici nu există, și colțurile gurii, așa de caracteristice... Am pipăit figura, cu ochii închiși. Nimic... Îi adusesem garoafe roșii. Le-am luat și am fugit cu ele la cimitir. Cum era să le las unui străin ? La Copou n-o să mă mai duc nici o dată. Ceea ce e acolo, e masca unui mort : partea de jos a figurii e așa, pentru că stătea culcat, silnic. Profilul — e profilul lui mort. Gura are rictusul amar, pe care aș fi vrut să-l uit. La astea i-a adăogat artistul doi ochi străini, o coafură vulgară și două urechi cam de două ori cît le avea. Asta a fost contribuția d-lui Mateescu.*

Nu, nu fotografia bustul. Nu-l vulgariza. E păcat. Cochetăria lui, sărăcuțul, cum ar suferi !

Cînd vin de la București, mă anunț și vin să vă văd.

O sărut afectuos pe duduia Florica. Matale îți string mîna cu toată prietenia.

Otilia Cazimir

VII

[1948] septembrie 14, Iași — Scrisoarea Otiliei Cazimir către Florica Popa despre situația familiară a celei din urmă și despre proiectul mutării la București a poetei.

Ministerul Artelor
Direcțiunea Generală a Teatrelor

Iași, 14 septembrie

Draga mea Florică, nu-mi închipuiam, — oricît de puțină încredere am de obicei și-n soartă, și-n oameni, — nu-mi închipuiam cînd ne-am despărțit ultima oară că ar fi posibil să se-ntîmple tot ce s-a întîmplat.

De cîteva zile mă trezesc dimineața cu hotărîrea să-ți scriu o scrisoare lungă. Dar nu-s în stare. Înainte de a începe, mă prinde o descurajare fără margini.

Ce să-ți scriu, draga mea ? Sunt așa de lovită de necazul vostru cît și de al meu personal. Nu știu ce-o să faceți voi, și mă frămîntă gîndul ăsta, după cum nu știu ce-o să fac eu singură. Poate că ați găsit deja o soluție ? Poate că gîndul că trebuie să suferiți alături și să răzbiți cu orice preț vă dă putere să treceți mai ușor prin

criza asta? V-o doresc din toată inima. Aveți resurse de curaj pe care eu nu le am. Le aveți pentru că sînteți cu toții alături. Eu sunt singură. Biata Margareta e în stare să mă ție ca pe o mîloagă și să se ia de piept cu toată lumea ca să mă apere de lipsuri și de eventuale noi bucurii... Dar nu pot accepta pomană, nici chiar de la ea. Am încă 3 000 de lei — dar n-am nici o perspectivă și nici un pic de curaj. Fac față — doar n-o să boccsc! — însă cînd rămîn singură mă clatin. Poate că o să vin la București, — slugă la „Cartea Rusă". În cazul acesta o să am mare bătaie de cap cu mutatul, — și ce costă un mutat! Și ce să vînd ca să acoper cheltuielile? O să-mi găsesc, poate, vre-un colțișor ca vai de om, cu plosnițele de rigoare, în care să-mi rumeg nemulțumirea. În sfîrșit, poate că n-am să mor dintr-atîta lucru!

Florică dragă, dacă dă Dumnezeu și vă liniștiți într-un fel, te rog mult comunică-mi și mie. Asta m-ar liniști și mi-ar da un pic de curaj. Vezi ce egoistă sunt?

Aș fi vrut să-i scriu și lui Muți, tot prin Florinica. Nu pot. Sunt agitată, n-am răbdare. Dar dacă o vezi, spune-i și ei. Cred că știe, de altfel.

Dacă mă fac bucureșteană ne vom vedea mai des, poate.

Pînă atunci te rog să fii, ca totdeauna, cuminte și curajoasă. Știu că matale ți se cere enorm: să întreții și curajul celui care cu nici un preț nu trebuie să și-l piardă. Am atîta încredere în mata și-n toți cei din jurul matale!

Te îmbrățișez cu dragoste și te rog să-i săruți afectuos pe toți cei care ți-s dragi matale și mi-s dragi și mie. Să vă ajute Dumnezeu.

Didi

VIII

1962 aprilie 25, Iași — Otilia Cazimir către Florica Popa despre cunoștințele comune; corespondența cu P. Comarnescu, apariția monografiei prof. C. Ciopraga dedicată lui G. Topîrceanu.

Iași, 25 aprilie 1962

Florica mea dragă, de o săptămînă mă pregătesc să-ți scriu și încă n-am avut cînd. Voiam să te sărut de ziua matale și să-ți doresc sănătate și mulțumire împreună cu toți cei pe care-i iubești. Nici nu mai știu de cînd nu mai am nici o veste de acolo. Astă vară mi-a scris Titi de la Olănești, apoi nimic. Uite, abia acum mi-a venit în minte că aș fi putut-o întreba pe Marilena, și am s-o întreb mîine. Eu nu mai ies deloc, nu mai văd pe nimeni, nu mai știu nimic: trăiesc ca pe altă lume. Deunăzi mi-a scris Petru Comarnescu, care-mi poartă aceeași prietenie ca pe vremuri, și am citit repede scrisoarea, sperînd că aflu ceva despre mata. Dar nu-mi scria decît despre moartea d-nei Neter, care l-a afectat mult.

Am pierdut obiceiul de a scrie scrisori lungi, Florica dragă. Ca totdeauna trăiesc și acuma cu sufletul la gură, încercînd să lucrez ca pe vremuri. Asta însă nu se mai poate. Nici sănătoasă nu mai sînt, nici curaj nu mai am. Totuși, să știi că lupt cît pot, și mai mult decît pot, ca să nu mă duc la fund. Dacă nu se întîmplă nimic deosebit, vreau să vin, pe la sfîrșitul lui mai — începutul lui iunie, la București, să te văd pe mata, s-o văd pe Muți, pe Liza, poate și pe Lili Stere. Mi-e așa de dor de toate! Lili a fost tare, tare bolnavă, acum e destul de bine, stă la Tîrgoviște cu fata ei, dar vine mereu la București să-l vadă pe Roman, care e grav de tot. Mi-am adus aminte, fără să pot preciza cît e de atunci, cînd am venit cu ea la ziua matale, ultima oară. Și la alte „zile" m-am gîndit, cînd erați la Iași cu toții.

Cînd o vezi pe Florinica spune-i că o sărut și pe ea cu aceeași dragoste. Nu cumva a fost Puiu pe la Iași cînd a fost bolnav moș Gogu? Nici pînă la el nu m-am învrednicit să mă duc. Ies așa de rar! De obicei mă deplasez pînă la spital pentru cîte o electrocardiogramă. S-ar părea că acea coronarită, care mă necăjește destul, e pe cale să se amelioreze (mi-a trimis prof. Ciopraga un medicament de la Paris, pe care-l căutam de un an). Dacă ameliorarea se menține, tare aș dori să vin la București pe la sfîrșitul lui mai sau începutul lui iunie. Că dacă amîn din nou, cine știe dacă mai vin vreodată!

Să nu uit: în lipsa d-lui Ciopraga, care e la Paris, am citit eu Monografia G. Topîrceanu, pe care nu avusese timp s-o citească înaintea plecării. Va apărea anul acesta și va fi o lucrare de mare valoare. Printre altele, m-a emoționat mult faptul că se vorbește, în sfîrșit, de rolul doctorului Gr. T. la „Însemnări" și că se fac citate din articolele și scrisorile lui către G.T.

Ce vești ai de la Grigorel și ai lui? Cît e de mare Grigorel? Cînd mă gîndesc că pe Merișor n-am văzut-o niciodată! Și Tudorel cu Ileana și cu puiul lui ce fac? Tare mi-e dor de toți!

Sînt bucuroasă că mi-am putut învinge inerția și ți-am scris. Rămîne să-mi scrii și mata, Florica dragă. Să știi că, atunci cînd mă duc la Top., fac cîțiva pași mai sus și trec și pe la Radu...

Margareta te sărută și ea. N-a slăbit, dar tare i-a scăzut energia. Alisa mănîncă mult, n-are nici o bucurie și e slăbită. Tare-aș vrea să-i ajut pe toți și nu știu cum să fac!

Te îmbrățișez cu dragoste, sărutări tuturor.

Didi

[Adresa]
Doamnei dr. Florica Gr. Popa
B-dul Petre Groza 8. Raionul Lenin
București, 15

Mircea Ispir: „Poetul"

ÎNTÎLNIRI CU MIHAI CODREANU

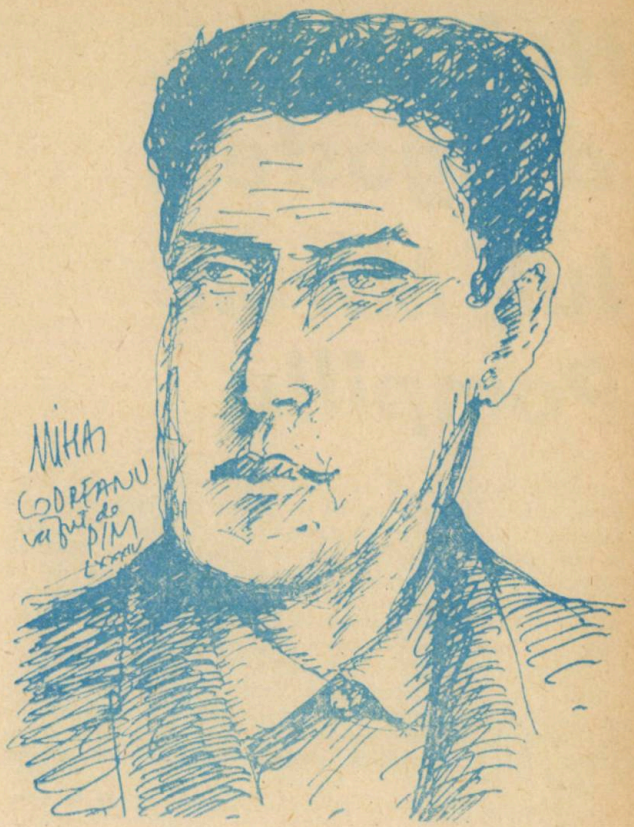

Iași, 1928. Strada Lăpușneanu.

Pe această stradă, principala stradă a Iașului de atunci, cînd dimineața, cînd spre amiază, trecea încet, mereu gînditor, un om îmbrăcat într-un costum de culoare închisă, foarte îngrijit, cu o figură expresivă, cu trăsături fine, cu o nelipsită pipă între buzele subțiri: poetul Mihai Codreanu — director al Teatrului Național, se îndrepta spre sediul glorioasei instituții de artă.

Într-o dimineață de octombrie, fiindu-i prezentat de un prieten al său, l-am cunoscut pe autorul sonetelor.

De-a lungul unei scurte convorbiri, Mihai Codreanu s-a interesat de predilecțiile mele literare și, la despărțire, cu o afabilă strîngere de mînă, m-a invitat să-l vizitez.

Păstrez o clară amintire a acestei vizite. Adîncit într-un fotoliu, poetul mi-a vorbit mai mult de un ceas, cu glasu-i calm și totodată adînc, cu un accent de autentic moldovean. Spunîndu-i că trăiesem departe de țară printr-o îndelungată ședere în Italia unde urmasem clasele primare și liceul, mi-a evocat frumusețile țării noastre pentru a adînci în mine dragostea pentru pămîntul românesc. Ca și Mihai Sadoveanu, un an înainte, în grădina lui de la Copou, mi-a vorbit de farmecul și însemnătatea Moldovei. Mi-a vorbit de Eminescu, de Creangă, de Vlahuță, de Junimea, a trecut apoi la figurile apropiate, frecventate de el: poeți și scriitori ai Iașului romantic, mi-a recitat versuri. Trecînd de la unii la alții a pomenit de Topîrceanu.

— Sper că l-ai citit — mi-a spus; și la răspunsul meu afirmativ:

— Recitește-l. Sub aparența ușurință a versului, dincolo de zîmbetul umoristului, are adîncimi. Uneori și tristețe. O tristețe fugară și discretă ce nu se manifestă dar se lasă ghicită. Unele poezii ale lui mă duc cu gîndul la razele soarelui atunci cînd le umbrește un nor.

Încheindu-se, după scurt timp, studiile mele universitare, m-am întors la București și multă vreme nu l-am mai întîlnit pe slefuitorul vestitelor sonete. Într-o zi am auzit de consacrarea lui de către Academia care îi premiază opera iar într-un tîrziu despre începutul unei infirmități ce avea să se agraveze pînă la orbire.

În această stare de infirmitate l-am revăzut mai tîrziu în piața Palatului, la București. Era întovărășit de o femeie care îl conducea. Deoarece nu mai putea să deslușească oamenii, i-am rostit numele meu. Mi-a strîns mîna zîmbind și, în mers lent, timp de o jumătate de oră, am vorbit de cele zilnice. Ascultîndu-l, simțeam o apăsare. Ochii aceia părăsiți de lumină mă impresionaseră cumplit. La urmă, la sfîrșitul Căii Victoriei, și-a luat rămas bun de la mine cu același glas cald, dar chipul era trist.

Au urmat cîteva întîlniri, dar mai rare, atunci cînd treburile îl readuceau la București. O tot mai vădită oboseală îl apleca.

Ultima oară cînd l-am revăzut a fost în dreptul Ateneului Român. Trecuseră doi ani. Întovărășit de aceeași femeie, ca și atunci, dar cu un aer și un mers mai ostenit. Rostindu-mi numele, ca și atunci, am schimbat cîteva cuvinte. Deodată, spre femeie:

— Sîntem la Ateneu, spuneai... Aici e o grădină. Să ne oprim puțin.

Era o zi de toamnă, călduță, însorită. Ne-am așezat pe o bancă, am stat cîteva minute fără a vorbi. Tăcerea i-a dat a înțelege mîhnirea mea? Așezat cum era, cu mîinile pe baston, s-a aplecat spre mine:

— Simt că te uiți la mine... Te gîndești la infirmitatea mea. Mă doare, e drept, dar sufăr mai puțin decît s-ar crede.

A făcut o pauză, apoi:

— Și înainte, privind mai mult în mine, eram mereu desprins de lumea din afară. De multe ori treceam între oameni fără să-i zăresc... Acum îi văd și mai puțin... Nu-i nimic... Eram pregătit.

Am aflat de moartea lui din gazete. Gazete, reviste l-au pomenit, i-au amintit activitatea, au slăvit valoarea poetului.

Murise un poet de înaltă calitate, într-adevăr, dar nu murise numai un poet; dispăruse și un caracter.

Ovid DENSUȘIANU — fiul

Viorica Toporaș: „Lumina amiezii"

Nefericita dragoste a lui Miron Pompiliu

Fără îndoială, cel mai credincios prieten al lui Eminescu a fost Miron Pompiliu — prezidentul caracudei junimiste — așa cum obiectiv remarcă și G. Călinescu în „Viața lui Mihai Eminescu" notînd cu privire la anul 1868 că alături de poet era „Miron Pompiliu prieten bun de pe atunci". Aceasta se întîmpla în București; dar Miron s-a mutat curînd la Iași, astfel că în 1871 Eminescu în trecere prin capitala Moldovei va fi găzduit de el, în 1872 la fel, pentru ca începînd din 1874 viețile lor să se împletească și mai mult, încît Tinca Vartic — femeia lui Creangă — depănînd amintiri despre Eminescu (Fondul G. T. Kirileanu) îl vede tot împreună cu Miron Pompiliu, într-o odăiță din str. Scăricică, dormind amîndoi sub același „oghial".

Urmărind firul vieții poetului, Călinescu ajunge la acest episod:

„La școalele de fete reputația era cu atît mai mare cu cît fetele mai duioase, găseau în versurile sale un aliment sentimental dătător de fiori. Cîte una ofta în versuri naive de dorința de a-l cunoaște.

Ah! unde ești, poete, să-ți spun adevăratu!
Că tu cu-a tale versuri ești tainic adoratu!

Odată, Miron Pompiliu duse pe poet la o expoziție a Școalei centrale de fete, la care acela preda limba română, și-i prezintă pe una din adoratoare, autoarea versurilor de mai sus. Înaltul poet, privind aspru și distrat pe fata, mirată puțin de dezordinea hainelor lui pătate și botite, după cîteva observațiuni asupra albăstrimii ochilor și a luciului de aur al părului, întrebă sever dacă avea vreun „Samson, urmărind sever și implacabil pe Dalila".

Sursa de informare indicată de G. Călinescu privind această întîmplare o constituie amintirile despre Eminescu publicate de Maria Dr. Gavrilescu în ziarul „Mișcarea" — Iași (oct.—nov. 1925). Și astfel ajungem la eleva cu ochi de cicoare și păr de aur, pe numele Bănulescu Maria.

Născută dintr-o familie săracă, împovărată de 9 copii, din București, la vîrsta de 5 ani e încredințată Mănăstirii Țigănești — Ilfov. O salvează de acolo o rudă, Smaranda Combati, care o aduce la Iași, unde Maria va rămîne toată viața. A urmat Școala Centrală de institutoare, iar după absolvire a funcționat ca pedagogă pînă la vîrsta de 27 de ani cînd s-a căsătorit cu doctorul A. Gavrilescu. Unul din frații săi a devenit pictorul Alexandru Bănulescu.

Maria Gavrilescu a fost o publicistă sîrguincioasă, scriind zeci și zeci de articole în ziare și reviste; printre ele amintiri despre Eminescu și Miron Pompiliu. G. Călinescu utilizează surse din 1925, dar Maria Gavrilescu a publicat primele sale evocări despre cei doi în revista feministă „Viitorul Românceior", nr. 6—7 1914, deoarece ea a fost și o energică luptătoare pentru drepturile femeilor. Așa cum subliniază Elena Meissner în panegiricul din „Revista Scriitoarei" (nr. 10—11 — 1927) „Maria Gavrilescu a fost prima femeie consilieră comunală din întreaga țară. Numită, în urma recomandației Asociației Feministe în 1919, a desfășurat la primăria orașului Iași o activitate intensă, reușind să satisfacă autoritățile neîncrezătoare, care pînă la urmă au apreciat aportul femeilor și prestigiul Asociației".

Cu privire la relațiile ei cu profesorul de română Miron Pompiliu, ea mărturisește în prefața volumului de versuri „Picături din suflet" (Iași — 1927) că Miron i-a luat caietul cu poezii și i-a scris pe el:

„Încercările șterse cu creion, uită-le și le nimicește, iar celelalte păstrează-le cu sfințenie. Spre acest scop, cu mare mulțumire, îți ofer acest album, în care le transcrie. Vei face înțelepțește ca și de acu înainte să-mi comunici ori-ce nouă încercări ce ai mai compune. Nu cumva să te ispitești de a da publicității vreuna din ele mai înainte de a cere socotința mea. Deci, ocupă-te mereu! Cetește și-ți îmbogățește limba cu expresii și întorseturi nouă. De mare folos îți va fi să te ocupi de lirici francezi: Alfred de Musset, Andr. Chenier, Vict. Hugo, Beranger, precum și cu cei germani dacă cunoști limba germană".

Totodată i-a oferit un Album care se deschidea cu o „Dedicațiune" ce începe astfel: „Cîntă, cîntă, înainte!/ Lasă sufletu-ți să zboare/ Într-a vremii ceasuri sfinte/ Către lumi nemuritoare" — versuri pe care Maria Gavrilescu le va avea drept imbold în întreaga-i activitate publicistică. De remarcat influența eminesciană în această dedicație ce cuprinde versuri ca: „Și-ncet teiul legănîndu-l/ Florile cad rînduri, rînduri".

Idila dintre tînărul profesor și eleva sa ne este descrisă chiar de eroină în volumul „Dragoste — Destin" (Iași, 1929):

„Toată clasa îl adora. Era o liniște religioasă în ora lui. Explica așa de frumos! Vorbea așa de dulce și de deslușit, că toate copilele erau fermecate ascultîndu-l. Capul rezemat totdeauna pe mîna stîngă, cu degetele răsfirîndu-și părul lui negru, ondulat, cu ochii lui melancolici și plini de un dor neînțeles, întorși veșnic spre Mărioara, — așa vorbea el, așa ascultau elevele clasei a III-a. Era așa de bun, așa de îngăduitor cînd se întîmpla să facă copilele cîte o greșeală: Dar ele greșeau foarte rar, toate învățau nebune de dragul lui, și ora Românei era ora de dulce recreație intelectuală a lor".

De menționat că în povestire, cei doi își păstrează numele Marioara și Miron. Astfel aflăm cum Miron Pompiliu, îndrăgostit de tînăra absolventă, o cere de soție chiar în ziua cînd ea urma să părăsească școala, intermediară fiind directoarea școlii, care avea o singură rezervă.

„Miron este un om bun, învățat, foarte loial. Știu că ține la dumneata mult și cred că vei putea fi fericită; atîta că ai doar 17 ani și el are 30, totuși e tînăr". (În realitate diferența de vîrstă dintre ei era de 17 ani D.N.A.).

Însă Mărioara iubea pe altcineva și toate insistențele lui Miron pe lîngă mătușa ei, Smaranda Combati, nu schimbară nimic. După romantica modă a timpului, cei doi își schimbau gîndurile prin intermediul albumului, acest confident ideal. Ultimele strofe din acest curier amoros au fost:

Ea: Cu-a mea mînă, și iubirea
Mi-ai cerut, dar nu ți-am dat.
Ai în locul ei respectul,
Căci respect mi-ai înspirat.

El: Cîtă floare e-n livadă
Pe mormîntul meu să cadă!
O rază la căpătăi
Udată de ochii tăi.

După cîtva timp, tînăra primi o scrisoare din București, de la o prietenă.

„Dragă Mărioară,

Știi că Miron a înebunit, sau nu e departe? El e împreună cu Eminescu. Toată lumea spune că din cauza unei dragoste nenorocită! Doctorul a afirmat că o durere morală l-a răzbit. L-au trimis în străinătate, sau la băi de mare — Odessa dacă nu mă înșel. Noi toate colegele tale de aci știm că *tu nu ești străină în memoria lui.* Păcat! El te iubea așa de mult".

Mărioara se căsători pînă la urmă cu dr. Alexandru Gavrilescu, medicul care l-a îngrijit pe Eminescu cînd și-a rupt piciorul la Iași și a fost internat la Spitalul Sf. Spiridon. Dr. Gavrilescu era un cunoscut al lui Miron Pompiliu. A fost o căsnicie fericită, înfrumusețată de 4 copii.

Cu Miron Pompiliu, Mărioara s-a reîntîlnit în 1897. Era bolnav de neurastenie și deprimat. S-a mărturisit, conducînd-o, că și-a ratat viața din toate punctele de vedere. S-au despărțit apăsați amîndoi de amintiri. În acea seară, Miron Pompiliu s-a împușcat.

Al. ARBORE

MACEDONSKI ŞI KOGĂLNICEANU:

PE MARGINEA UNEI SCRISORI

Plasată pe tărîm strict literar, apropierea poate surprinde. Căci distanţa de la marele paşoptist la rebarbativul *literator* de la finele secolului e prea mare, ca formulă de creaţie, măsurînd însăşi evoluţia de la romantismul palingenezic la simbolism. Pe un plan mai larg, frizînd biografia celor doi cărturari şi viaţa politică a epocii, apropierea e însă legitimă. Fiindcă, într-un moment al scurtei şi agitatei sale cariere politice, Alexandru Macedonski a crezut că poate face apel la sprijinul lui M. Kogălniceanu, de care îl apropia nu numai un crez politic liberal, dar şi amintiri agreabile de familie. Era în 1876, cînd România se afla în plină febră a pregătirilor legate de criza orientală, ceea ce dădea vieţii politice o notă de agitaţie şi dramatism, alimentînd totodată ambiţii secrete ca aceea a poetului Macedonski, care — visător irepresibil — se şi vedea ajuns să joace un rol magnific, cel puţin pe măsura înaintaşilor. Tatăl său, generalul omonim cu deprinderi senioriale, fusese unionist fervent şi ministru sub Cuza Vodă, ceea ce a făcut ca prigoana întreprinsă de „februarişti" să se repercuteze şi asupra lui. Pensionat înainte de timp, el n-a fost repus în drepturi decît după ce Kogălniceanu, „omul de la 2 Mai", reintrat în viaţa politică printr-o largă presiune a electoratului, fu în măsură să-i apere cauza. Ales deputat încă din toamna lui 1866, Kogălniceanu şi-a redobîndit destul de curînd influenţa, aşa încît la 16 noiembrie 1868 era din nou ministru (în cabinetul compozit condus de D. Ghica), iar în această calitate el încercă o reconciliere a foştilor comilitoni din epoca lui Cuza cu noul regim, pledînd în parlament pentru o pensie onorabilă (*Monitorul oficial*, 1868, nr. 44, p. 271), apoi pentru reintegrarea generalului Macedonski în armată (*ibidem*, 1869, nr. 30, 34, 35, p. 199—200, 226, 233—234). Numai că generalul muri foarte curînd (septembrie 1869), iar moartea lui stîrni în familie şi printre amici bănuiala unui asasinat politic. Ceea ce mai putea face acum Kogălniceanu era să obţină o pensie onorabilă pentru văduvă (*ibidem*, 1872, nr. 59, p. 354). Poetul avea să facă din aceasta, în orice caz, un capital, evocînd sacrificiile tatălui său. „Reabilitarea" generalului ţinea deci de un efort de reconciliere politică întreprins de Kogălniceanu, al cărui îndemn consensual, retoric, se putea citi, la 25 septembrie 1869, în *Adunarea naţională*: „Să ne silim cu toţii a transforma şerpii de pe fruntea Minervei române în atîtea columbe anunţătoare de pace şi mîntuire pentru nava noastră cea bîntuită de atîtea valuri!" Pacea însă era greu de realizat, iar dintre colaboratorii lui Cuza doar unii şi-au putut face loc în structurile noului regim. Kogălniceanu însuşi, intrat în vacanţă politică înainte încă de 11 februarie 1866, n-a putut pătrunde în acele structuri decît sub presiunea opiniei publice şi numai în legătură cu nevoia de a soluţiona anumite probleme. Răstimpul guvernării conservatoare a lui Lascăr Catargiu el l-a folosit, între altele, pentru a scoate o nouă ediţie, lărgită, a *Cronicilor României*, cu o prefaţă ilustrativă pentru spiritul generos în care îşi definea epoca. Discursurile rostite la moartea lui Al. I. Cuza (1873) şi Şt. Golescu (1874) au fost ocazii de solidarizare cu mesajul generaţiei paşoptiste, iar festivităţile de la Putna (1871) îl puneau în contact semnificativ cu noua generaţie: Eminescu, Xenopol, Slavici ş.a. Acestei generaţii îi aparţinea şi Alexandru Macedonski, fiul, poet şi publicist de temperament, care în 1873 redacta *Oltul*, atrăgînd atenţia prin vigoarea atacurilor sale la adresa regimului şi a dinastiei. Ţinuta lui antidinastică nu trebuie să mire. Criticii noului regim ajungeau destul de frecvent să pună în discuţie legitimitatea dinastiei. Kogălniceanu însuşi, conciliant în genere, a crezut, că trebuie să discute public, fie şi cu pseudonim, această problemă (*Alegătorul liber*, ianuarie 1876), care avea să rămînă o constantă a publicisticii macedonskiene. După guvernul pasager condus de I. Em. Florescu (4—27 aprilie 1876), Kogălniceanu primi portofoliul Externelor în formaţia — şi ea pasageră (27 aprilie—24 iulie) — condusă de Manolache Costache. În această calitate, el primi de la Alexandru Macedonski, rebarbativul publicist care încercase a-şi face loc în administraţie, dar se văzuse pus la probă ca director al prefecturii Bolgrad, o scrisoare demnă de interes pentru cine se ocupă de biografia macedonskiană sau de viaţa politică a epocii:

Cabinetul
Prefectului judeţului Bolgrad

Domnule Ministru,

Deşi nu am avut onoarea de a vorbi cu dv. decît în două rînduri, dar bunăvoinţa ce mi-aţi arătat a rămas profund întipărită în anima mea. Ştiţi, d-le ministru, că solicitam postul de prefect şi aţi binevoit a stărui pe lîngă d-nu(l) ministru de interne în această privinţă.

D-nu(l) ministru de interne a crezut că este mai bine să mă numească întîi director de prefectură pentru a mă pune la încercare.

Nemaiputînd rămîne în sarcina familiei mele am şi primit, plecînd imediat la Bolgrad. Două săptămîni după aceasta, d-nu(l) ministru de interne a binevoit a mă numi prefect ad-interim.

Am crezut, d-le ministru, că această numire o datoresc în mare parte şi dv. care aţi voit să faceţi şi pentru fiu aceea ce aţi făcut pentru tatăl şi de aceea vă rog să-mi daţi voie să vă fac mulţumirile mele cele mai vii, rugîndu-vă în acelaşi timp să binevoiţi a-mi acorda şi pe viitor protecţiunea dv. pentru timpul cît nu mă voi abate de pe calea datoriilor mele ca cetăţean român şi ca funcţionar al statului.

Dacă aş fi putut să rezist avîntului meu de recunoştinţă, credeţi, d-le ministru, că nu mi-aş fi permis să vă scriu, deoarece cunosc cît de preţios este timpul d-voastre şi grijile ce tribulaţiunile de tot felul ce vă înconjoară în înalta poziţiune la care aţi ajuns prin meritele şi capacitatea ce aţi desfăşurat necontenit pentru binele şi fericirea României. Mi-a fost însă cu neputinţă să rezist acestei recunoştinţi, care este cu atît mai mare în mine, cu cît pînă astăzi n-am avut nici un protector. Nimeni nu a făcut pentru mine nimic şi n-am datorat nimănui nimic.

Am căutat să fac ceva într-un cerc de activitate pe care pot spune cu mîndrie că mi l-am creat singur. Acel cerc era însă atît de restrîns încît tot ce am putut face este foarte puţin cunoscut.

Am fost în închisoare pentru o cauză pe care o socotesc dreaptă şi am stat trei luni fără ca să se găsească nimeni să depună pentru mine o cauţiune de o mie de franci.

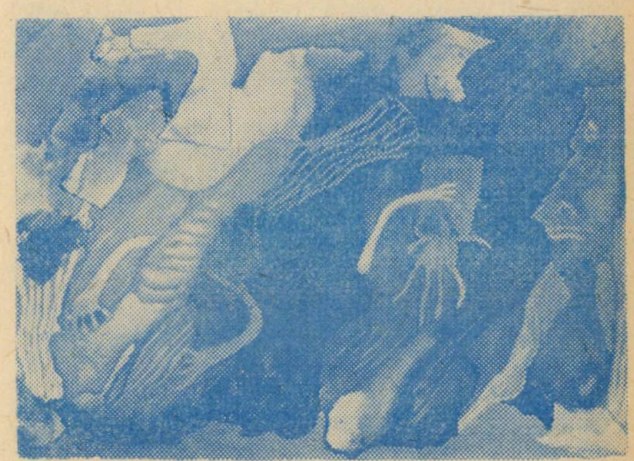

Ioan GÂNJU: „Ritual"

Am deschis un ziar pe care l-am susținut trei ani din propriile mele mijloace de două ori pe săptămînă și pe care l-am redactat fără nici un colaborator, fără ca pentru aceasta să pot ajunge la ceea ce au ajuns alții cu mai puțină osteneală și fără a scoate un ban afară din pungă.

Astăzi depinde de la dv. carii, atît pe tărîmul politic cît și pe cel literar v-ați creat nume cari aparțin posterității, a face ca și noi junii să vă putem urma pe calea pe care ați umblat o viață întreagă fără șovăire.

A mări cercul de activitate al fiecărui june știu că este și dorința dv. și d-aceea n-am trebuință să mai adaug nimic decît expresiunea sentimentelor mele de recunoștință și speranța că veți binevoi a mă crede cel mai devotat al causei ce apărați.

Primiți, vă rog, d-le ministru, asigurarea distinsei mele stime și considerațiuni.

Alex. Macedonski

1876, iuliu 20.
(Biblioteca Centrală de Stat, Colecția Kogălniceanu, XVIII/10, nr. 5).

Text protocolar, în care autorul știe să flateze poziția ministrului și să evoce totodată meritele acestuia pe tărîmul culturii. Nevoia de protecție în sferele înalte se simte și ea trebuie pusă în legătură, desigur, cu recenta dezamăgire pe care o trăise tînărul doritor de a-și face o situație. Așteptînd o recompensă pe măsura ambițiilor sale, după ce dăduse destule probe de militantism liberal, el primise doar direcția și interimatul prefecturii Bolgrad, unde un altul avea să fie numit în funcția cea mai înaltă. Numai că la data cînd se adresa ministrului de externe, acesta se afla în ajun de a părăsi portofoliul, fiind înlocuit (la 24 iulie 1876) cu N. Ionescu. Era tîrziu, prea tîrziu pentru a mai sprijini eficient interesul unui protejat deloc comod în relațiile cu lumea politică. Ne putem imagina însă și o altă desfășurare a lucrurilor. Un ministru de externe cu palmares cultural atît de prestigios, un ministru care la 2 iunie 1876 îi încredința lui T. Maiorescu misiunea de agent diplomatic la Berlin, ar fi putut ocroti desigur și o altă carieră în această direcție. N-a făcut-o atunci, în imineța crizei ministeriale, și n-o va face nici în noiembrie 1878, cînd, din nou titular la Externe, Kogălniceanu era rugat să-i asigure tînărului poet și publicist un post de atașat la o legație. Și acum solicitarea era tardivă, căci venea în plină criză de guvern, care a dus la înlocuirea protectorului (25 noiembrie) cu I. Câmpineanu. Era, se vede, „specialitatea" lui să nimerească mereu alături, să compromită șanse, să intrige, să deceptioneze. „Străin în fond de orice disciplină și strategie politică, observă judicios biograful său, Macedonski nu avea nici pe departe vocație de *partizan*, de militant docil și în subordine al vreunei organizații politice oarecare. În luptele de partid, dincolo de convingerile sale pur personale, care găseau puține afinități cu nivelul mediului demagogic unde pătrunde, el este atras și de latura lor spectaculoasă și emotivă, de perspectiva unor gesturi memorabile, de mirajul îmbietor al popularității" (Adrian Marino, *Viața lui Alexandru Macedonski*, 1966, p. 111). Scrisoarea din 20 iulie 1876 către Kogălniceanu denotă totuși o anume abilitate, ușor de sesizat și într-o altă epistolă, trimisă istoricului și omului politic V. Maniu la 8 august același an. Și în aceasta tînărul cerea protecție, invocînd „micul (său) trecut politic și literar", ironizînd „ geniurile" ce se impuseseră în posturi înalte fără a li se pretinde, ca lui, stagii în posturi subalterne. Citînd aproximativ un celebru vers din Corneille, el îi amintea că „nu se socotește capacitatea după numărul anilor". Ca director de prefectură în Moldova sudică prezumțiosul tînăr se credea „exilat în propria (sa) țară", ceea ce denotă la tînărul de numai 22 de ani o enormă ambiție. „Demnitatea" lui nu se putea mulțumi cu atîta și directorul ar fi încetat să se mai creadă în exil dacă era numit prefect (Apud Victor Neumann, *Macedonski — corespondență inedită*, în *Tribuna*, 3 sept. 1981, p. 6—7). Prefect la o vîrstă cînd o carieră politică și administrativă abia începe. Modestia nu era, desigur, latura forte a personalității sale. Zgomotos și egolatru, mereu în ceartă cu lumea, frenetic și paradoxal, Macedonski traversa atunci „aventura unei mari deceptii" (Adrian Marino, *op. cit.*, p. 142), al cărei dosar se întregește cu amintita epistolă către Kogălniceanu.

Al. ZUB

O CĂLĂTORIE A LUI MARIN PREDA ÎN MOLDOVA

N-am să uit niciodată clipa cînd l-am cunoscut, întinzîndu-mi o palmă vaporoasă și zicîndu-mi „Noroc, mon cher!". Pînă atunci nu-i întîlnisem fragila făptură. Crezusem că viguros prozator trebuie să aibă o alcătuire trupească pe măsură, dar mă găseam înaintea unui firav, cu alură de egretta alba. Era în iunie 1978, pe peronul Casei de oaspeți din Copoul vasluian. Veniserm anume de la Iași cu Brigitte, alergînd-o strășnic peste Movila lui Burcel, ca să fiu în gară la ora sosirii acceleratului. Alecu Ivan Ghilia și fratele Victor Crăciun (cei care transmiseseră „misiunea" lui Grigore Ilisei să mă expedieze la Vaslui cu mașina personală și reportofonul) coborîseră din tren, numai ei, lăsîndu-mă cu buzele umflate. „Dar El, unde e?!" — abia putui bîigui. „Pe cai, omule, spre hotel! Doctorul Dan Claudiu Tănăsescu e as al volanului; să nu ne-o fi luat înainte, că trenurile noastre...".

Ne-am grăbit degeaba. Am așteptat cîteva ore bune împreună cu nemaipomenitele gazde vasluiene, în micul hotel elegant de la poarta parcului și iată, cînd cineva a dat alarma că a sosit de la București Renault 16 TL, *cu toții am ieșit pe scări. În sfîrșit! Coborau din mașină patru expeditionari. Doctorul-prozator — șofer, cu figura lui de atlet; Cornel Popescu și Mircea Ciobanu, editori de vocație, care-l însoțeau pe directorul „Cărții Românești"; iar la urmă, descîndea de pe fotoliul din față, da, chiar Marin Preda, pe care atunci îl vedeam pentru prima oară. Constituție aeriană, păr răvășit, scurt, răsfrînt peste frunte, ca să ascundă începutul calviției și ochelarii cu rame negre, care amplificau o privire ce-mi reteza picioarele: „Noroc, mon cher! Aaa, el e fratele...". Cineva explica, exuberant, motivul întîr-*

zierii : expeditionarii au fost tentați să facă popasuri, domnul Preda admirînd frumusețile Moldovei, pe care nu le mai văzuse de-o bună bucată de timp. Domnul Preda, explica același purtător de cuvînt, ca să înțeleagă reprezentanții culturali locali, nu a venit de fapt „oficial", pentru cine știe cîte întîlniri cu cititorii, ci a acceptat invitația prietenilor intimi de a face o călătorie moldavă, mai degrabă de suflet, pentru cunoaștere și deconectare. Atît, fără adunări prelungi ori protocoale obositoare. Voiajul face parte din timpul liber *al scriitorului.*

Reprezentantul localnicilor a răspuns cu diplomație că vasluienii, gazde atente, au pregătit scriitorului Marin Preda și însoțitorilor condiții excelente tocmai pentru acest „voiaj deconectant", dar — aflîndu-se în oraș de vizită — toată suflarea intelectuală a urbei s-a adunat spontan la Casa de cultură, unde așteaptă răbdătoare de patru ore. Oamenii nu părăsesc sala pentru nimic în lume .L-am privit atunci pe Monșer. A zîmbit înțelegător, adică : bine, dar să nu se mai repete ! Însă s-a repetat, inevitabil. La Huși, s-a trezit la o altă întîlnire cu iubitorii de literatură, care l-au așteptat, cu aceeași răbdare, șase ore, iar la Iași — unde sosirea sa nu era anunțată — a avut o întrevedere cu autoritățile, despre care a povestit, în aceeași zi, că i-a produs o mare plăcere și delectare spirituală.

...Cîteva zile și seri tîrzii, pînă după miezul nopții, în compania de neuitat a lui Marin Preda. Vaslui, Huși, Iași. Podu Iloaiei... Dialoguri cu cititorii pasionați de opera sa ; o plimbare la două noaptea, după o seară cu anecdote bune, pe strada castanilor pînă în centru, la statuia lui Ștefan cel Mare ; o degustare hușeană în pivnițele I.A.S.-ului, amfitrion fiind încandescentul viticultor Ion Neamțu ; apoi partide norocoase de pescuit la Mantu, la Podu Iloaie și o masă exclusiv pescărească acasă, la subsemnatul, în Piața Unirii. Zile și nopți de frumusețe. Renault 16 și Brigitte *au străbătut, împreună, un drum de miraj, cu popasuri de vis. Autorul Morometilor admira priveliștile din fuga mașinii, se oprea în săli muzeografice, unde-l interesau exponatele rarisime și vechile hărți românești, iar pe deasupra avea prilejul fericit de a observa oamenii, de a reține chipuri, întîmplări, date, anecdote — toate întregind experiența de viață a prozatorului, care publicase „aventura conștiinței" sale* Viața ca o pradă *(1977) și lucra la masivul roman* Cel ma iubit dintre pămînteni.

Memorabilă a fost, la Vaslui, întîlnirea cu cititorii, care — provocați de ambianța neacademică imprimată din capul locului — i-au adresat cuvinte frumoase și întrebări incitante. Două aparate de înregistrat au funcționat în sală. Împreună cu ziaristul Vasile Iancu, am realizat cu grijă transcrierile de pe benzile magnetice, pe temeiul lor, coroborate, reieșind textul de mai jos, pe care-l tipărim pentru întîia oară, considerîndu-l un document complementar pentru cititori, pentru cei care studiază opera lui Marin Preda.

Boris CRĂCIUN

●

MARIN PREDA

MĂRTURISIRI LITERARE LA VASLUI

(La întîlnirea cu cititorii, de la Casa de cultură, iunie, 1978, vasluienii i-au înfățișat lui M. Preda o problematică literară largă, rugîndu-l să răspundă la mai multe întrebări. Iată cîteva dintre răspunsurile scriitorului, transcrise de pe benzi magnetice).

— Trebuie să fac o mică rectificare în ce privește felul în care mă întîlnesc eu cu cititorii mei, în sensul că mi-e foarte greu să vă țin un discurs despre literatură și artă și mi-e foarte ușor să am un dialog cu dumneavoastră. Ce înțeleg eu prin dialog ? Presupun că dumneavoastră, ca cititori, aveți nenumărate curiozități, care rămîn în afara lecturii. Adică, o carte vorbește prin ea însăși. Și s-ar părea că ea spune totul. Sau o operă... Dar, întotdeauna rămîne, dincolo de lectură, un sentiment de intensă curiozitate — vorbesc din experiența mea de cititor — față de autorul care a scris cărțile respective, față de problemele vieții, ale lumii în care trăim, ale literaturii și artei. Eu aș putea (și sînt bucuros să fac față unei săli de cititori, deși eu sînt unul și dumneavoastră sînteți mai mulți) să răspund acestei curiozități, pe care eu o presupun din partea dumneavoastră, într-un dialog deschis, fără nici un fel de protocol, spre folosul dumneavoastră și, poate, și al nostru, al scriitorilor prezenți în orașul dumneavoastră. Pentru a dezinhiba, ca să zic așa, întîi, pentru a potoli setea dumneavoastră sau, poate, atenția pasivă în fața unui orator, care se află în fața dumneavoastră, de la care așteptați un discurs, aș vrea să spun că există scriitori care pot ține discursuri frumoase, dar există și scriitori care nu pot face acest lucru. Încît, noi sperăm, scriitorii care sîntem aici de față, să vă scoatem din starea dumneavoastră pasivă și să încropim — ca să spun într-un cuvînt muntenesc — un dialog între prozatorii aici de față și dumneavoastră ca cititori. Nu numai despre literatură, ci despre ce credeți dumneavoastră, despre ce doriți, ce vă interesează, eu știu... În acest sens, eu cred că toate problemele sînt deschise. Gînduri despre artă, despre viață, despre politică, despre problemele sociale.

Scriitorul este pregătit, după părerea mea, să răspundă acestor probleme ; pentru că el și le pune în momentul cînd se află în fața hîrtiei și vrea să scrie și să facă să apară în opera lui, dincolo de artă, dincolo de fiorul artistic pe care scontează din partea cititorului, și să răspundă și anumitor probleme foarte acute, foarte contemporane și prezente în viața pe care o trăim toți, indiferent de formație. Că sîntem de generații diferite, unele mai tinere... Tuturor ni se pun probleme, cu o acuitate diferită, dar în linii generale sînt cam aceleași. Încît eu v-aș invita, cei care mi-ați citit cărțile — cel care vă vorbește, prozatorii aici de față : Mircea Ciobanu, Alecu Ivan Ghilia, moldovean de-al dumneavoastră, doctorul Dan Claudiu Tănăsescu, care este debutant, și așa mai departe — să putem face un schimb de idei asupra acestei curiozități de care vă vorbeam la început, care se naște dincolo de lucrarea scrisă, de romanul sau volumul de versuri tipărit.

Eu sînt scriitor muntean. Să discutăm deci pe față. De pildă, cum vede un moldovean proza muntenă a lui Marin Preda ? Peste această întrebare, doresc să aflu orice gînd, orice curiozitate, pe care le aveți. Nu sînt orator, nu există asistență, sîntem niște oameni care avem ocazia să discutăm probleme de literatură și artă. Eu vreau să depășim acest raport clasic dintre orator și asistență.

Fac aici o mărturisire. Am stat în Moldova în anii războiului și pot să spun că am putut să cunosc și acest grai, vorbesc de cel vorbit de oameni nescriitori, nu de cel vorbit și scris de Eminescu, Sadoveanu și Creangă. Deci, nu sînt un muntean străin de dulceața graiului moldovenesc.

(Marin Preda răspunde unei întrebări privitoare la destinul clasei țărănești de la noi, la modul cum vede el soarta acestei clase în perioada contemporană).

— În legătură cu problema țărănească, cunoscătorii cărților mele, nu numai de ficțiune, ci și de eseistică, de mărturisiri, pot să-și reamintească răspunsul, foarte divers. (Aș vrea să spun la aceeași problemă, că am dat nenumărate răspunsuri, dar, pentru a nu epuiza subiectul, care este greu de epuizat, voi răspunde totuși acestei întrebări, pe care și-o pun mulți, în legătură cu soarta unei clase sociale, ce odinioară, a dat atîtea valori spirituale neamului românesc.) Dintre ideile actuale, foarte moderne și foarte răspîndite și la care greu li se poate da o replică, poate fi citată, de pildă, următoarea : Societatea agrară de dinainte de epoca industrială a fost o societate a sărăciei, a penuriei, a lipsei, în general, de mijloace materiale. Se știe, de pildă, că înainte, pentru ca un om de calitate științifică, literară, medicală și așa mai departe, din rîndul țărănimii, ca să parvină la afirmarea forței noastre de gîndire și de creație, cerea în orice caz mobilizarea forțelor materiale ale întregii familii, uneori, și a altor forțe, ca să poată să

propulseze un om, un băiat de calitate, să urmeze un drum spre afirmarea talentelor sale.

Ce observăm, deci, în această situație, în această evoluție a societății agrare? Întîi: societatea agrară a intrat în faza societății moderne, în care problema muncii pămîntului (care era baza, rațiunea de a fi a țăranului de altădată) și-a schimbat coordonatele. Din punct de vedere strict sociologic și material, societatea agrară de odinioară este înlocuită de o societate a eficienței, a productivității și a mecanizării, a tehnologiei agriculturii intensive. Ce se întîmpla cu oamenii care altădată au jucat un rol preponderent în colectivitatea națională? Adică, ei dădeau ostași pentru războaie — dat fiind că ei erau cei mai numeroși —, ei hrăneau întregul popor. La ora actuală, datele problemei s-au schimbat. Dumneavoastră înșivă știți foarte bine ce s-a întîmplat cu acești oameni. Generațiile, părinții noștri, cei care sîntem de origine țărănească... Generația respectivă e pe cale de dispariție. Am rămas noi, copiii acestor generații. Ce s-a întîmplat cu noi? Mai e nevoie să vă spun ce s-a întîmplat? Pot să vă reamintesc. S-au calificat, au devenit ingineri, medici, arhitecți, muncitori pe șantiere; și dacă e să luăm statisticile, să vedem cîți au rămas cei care muncesc efectiv pămîntul, vom observa o scădere a cifrei față de vechea societate agrară. Foarte elocventă și care vorbește de la sine.

Scuzați că intru într-o demonstrație pe care dumneavoastră înșivă o cunoașteți. Bunăoară, pentru cincizeci de milioane de locuitori ai Franței doar cincisprezece la sută din populație produce bunuri agricole. Și nu numai pentru francezi. Societatea agrară trebuie să fie o societate a eficienței.

Ce se întîmplă din punct de vedere spiritual? Dacă va fi țăranul de azi un învins... (Marin Preda are în vedere întrebarea pusă, care viza și această latură a existenței clasei țărănești — n.n.). Care țăran? Cel care a rămas acum, care lucrează în gospodăriile agricole? Nicidecum. El trăiește mai bine ca înainte. Trăiește într-un sat, în care producția agricolă este de trei-patru ori mai mare ca înainte. Cum să fie învins? Nu poate fi învins. Întrebarea nu e bine pusă. Sper că v-am dat un răspuns, nu prea original, dar este, după părerea mea, un răspuns care pornește de la adevărurile pe care statisticile noastre și realitatea noastră socialistă le arată. Și realitatea, oricum, nu ne poate înșela.

La o întrebare privind statutul material al scriitorului român, la raportul dintre acesta și Uniunea Scriitorilor, Marin Preda răspunde:

— Sînt cincisprezece mii de medici în România (se consultă cu doctorul Dan Claudiu Tănăsescu — n.n.) sau, douăzeci de mii oameni care se ocupă de sănătatea noastră. Scriitori, sîntem o mie. După părerea mea, interesul dumneavoastră pentru soarta acestor o mie de scriitori trebuie să fie minim. Ne gospodărim, avem un fond literar... Statul nu ne dă un leu. Dumneavoastră dați, cînd cumpărați o carte. Dacă o carte, de pildă, costă șapte lei, șaptezeci de bani vin la Uniunea Scriitorilor și reprezintă fondul literar. Deci, relația noastră este cu dumneavoastră. Dumneavoastră dați cei șaptezeci de bani. Și noi îi gospodărim foarte bine.

Care este raportul dintre ficțiune și real într-o operă literară epică și ce crede scriitorul, prozatorul Marin Preda despre acest raport, despre capacitatea criticii literare de a surprinde gîndirea unui scriitor în opera de ficțiune? — suna o întrebare.

— În timpurile noastre, în critica literară, care este o creație pe marginea creației, ficțiunea scriitoricească scapă investigației, în toate laturile operei, gîndirea unui scriitor... Nu am făcut niciînd o mărturisire care să clarifice întrebarea. Mi se pare că cineva, într-un articol, a pus problema aceasta, adică, Mircea Zaciu din Cluj, care făcea afirmația că eu aș fi un raționalist, dar că, în ultima mea carte („Viața ca o pradă" era ultima carte a lui Marin Preda, atunci, în iunie, 1978 — n.n.), aș fi înclinat nu spre iraționalism, dar, în orice caz, spre — hai, să zicem, ca să nu căutăm o noțiune dificil de formulat acum — ceea ce este contrar raționalismului. Deci, iată că întrebarea s-a pus. Și Mircea Zaciu a făcut chiar afirmația că în ultima mea carte nu mai sînt raționalist. Acum, vă fac mărturisirea, confesiunea pe care o doriți. Într-adevăr, încă de la debut, la începutul carierei mele literare, am fost ispitit de cartezianism, de raționalism, dar, în același timp, am fost fascinat de ceea ce se numește forța obscură a fenomenelor care scapă analizei raționale. O mare parte din activitatea mea literară, totuși, s-a desfășurat sub efortul de a descifra lumea și de a o înțelege pe cale rațională. Trebuie să-i dau dreptate lui Mircea Zaciu. În ultimii ani, în anumite confesiuni sau articole pe care le-am scris, am dat de înțeles că, totuși, înainte ca omul să cucerească acești opt centimetri pătrați — sau cubi —, care există pe scoarța cerebrală, cucerire de dată recentă, totuși, înainte, omul a trăit milioane de ani pe această planetă călăuzit de forțe ale spiritului său care nu se înscriau încă de la început pe acest perimetru al rațiunii. Pentru a fi mai clar, aș vrea să reamintesc cîteva pagini din ultima mea carte, în care mă refer la Tolstoi...

Dacă este vreun fizician în sală ar putea să ne spună, de pildă, comportarea bizară a unui electron în aparatul de cercetare, în aparatul de experiență. Se pune în aparatul de experiență o țintă, pe care electronul bombardat trebuie s-o atingă. Ținta se compune din două orificii. Electronul este bombardat, pleacă și trece prin ambele orificii deodată, fără să se divizeze. Asta nu mai e mistică; este o experiență care s-a făcut și s-a demonstrat matematic. Sigur că noi, ca oameni ai secolului nostru, considerăm că cea mai solidă poziție și singura care ne permite să cucerim pas cu pas necunoscutul este poziția raționalistă. Bineînțeles. Pentru că ea ne-a adus, de pildă, în stadiul în care a ajuns știința și tehnologia modernă din zilele noastre, și nu numai acestea, ci și filozofia, și sociologia și așa mai departe.

Pentru a explica întrebarea în legătură cu dascălii mei trebuie să declar că ei sînt doi: adică, Liviu Rebreanu și Tolstoi. Două cuvinte despre Liviu Rebreanu. Îl consider un dascăl, în sensul că felul cum a pus el problema viziunii asupra universului spiritual și afectiv al țăranului a trezit în urmașul său, care m-am considerat, o reacție polemică. Și, în acest sens, bineînțeles că tot ceea ce văzuse Rebreanu, tot ceea ce scrisese el, adică, partea instinctuală, partea telurică, tulbure și violentă și irațională a universului țăranului ardelean — dar noi spunem că ardelean sau muntean e același lucru —, pe mine mă răscolește. Toate acestea, printr-un proces — hai să spunem — irațional, nu mi s-au mai pus mie. Și-atunci, eu am văzut în țăranul român — ceea ce cititorii mei știu — un țăran contemplativ, fără patimă de pămînt, cu alte apetite, cu plăcerea pentru cuvînt, pentru politică... Dincolo de interesul ăsta sălbatic pentru achiziție. Asta nu înseamnă că ceea ce a văzut Rebreanu nu era adevărat.

Bineînțeles că și în satul meu, în lumea țărănească pe care am cunoscut-o, nu puține acte de sălbăticie am cunoscut în viața țăranilor, nu puține brute, nu puțini oameni instinctuali, care își omoară vecinul cu sapa pentru un răzor de pămînt. Dar toate astea nu au mai trecut perdeaua interesului spre preocupările mele.

Al doilea dascăl, Tolstoi (nu insist să explic în ce sens mi-a fost dascăl, deoarece am vorbit cum punea el marile probleme ale omului și ale existenței acestuia pe pămînt) m-a fascinat ani și ani de zile, mi-a dat de gîndit și pot spune că a fost pentru mine omul, marele scriitor,

Marin Preda în Muzeul de istorie — Vaslui

al cărui cuvînt însemna ceva, în care aveam încredere. Adică, pot să spun că pe acest mare spirit poți să-l asculți și să crezi în ceea ce spune. Prin asta înțeleg eu dascăl. Un om care, trăind înaintea ta, a gîndit deja înaintea ta, a fost chinuit de marile probleme ale destinului uman.

Despre poziția lui Mihai Beniuc, în perioada cît a fost președinte al Uniunii Scriitorilor, vis-à-vis de starea socială, profesională a scriitorilor, îndeosebi a unora de mare valoare, Marin Preda a zis :

— Mihai Beniuc este o personalitate care nu poate fi judecată, ruptă de context. Cînd se va scrie o istorie a literaturii române postbelice, începînd din anii '48, dacă se va găsi o personalitate care a cunoscut și a studiat bine perioada, va scrie lucruri foarte pasionante. Nu neapărat negative, nici neapărat pozitive, dar semnificative pentru evoluția vieții artistice, literare din țara noastră. Numai în acel context, analizînd foarte corect relațiile care existau atunci între scriitori și alte profesiuni, sarcinile pe care le aveau scriitorii în acea epocă, numai așa poate fi bine înțeleasă activitatea lui Mihai Beniuc la Uniunea Scriitorilor. Sigur că ea astăzi pare negativă. Dacă ne gîndim, de pildă, cum a încercat să-l ponegrească pe Lucian Blaga. Judecat așa brut, faptul pare reprobabil. Însă el trebuie judecat în context. De ce ? Pentru că pe vremea aceea, din păcate, multor oameni li se părea acest lucru puțin însemnat. (Este un fel de eclipsă a conștiințelor, în sensul că Blaga și-a încheiat opera filozofică și poetică, și, dacă n-a aderat la socialism, treaba lui...). Totuși, lucrurile nu sînt atît de simple. Trebuie să ne gîndim că drumul spre înțelepciune — adică, nu te naști cu ea, nu te trezești la douăzeci de ani înțelept — înțelepciunea se capătă prin experiență. Și prin trecerea printr-un drum al erorii. Ei, acest drum al erorii, putem să spunem l-am parcurs toți. Adică, nu numai Beniuc a gîndit așa despre Blaga. Au mai fost și alții care, poate, nu despre Blaga au gîndit așa, dar au gîndit despre, de pildă, Voiculescu sau despre Eminescu. Să nu mai vorbim de Arghezi și așa mai departe.

În legătură cu perioada deceniului '50—'60, iată care e opinia mea ! O să vorbesc despre partea bună a perioadei, care constă în următoarele. A făcut ca proza (căci poezia a fost o catastrofă, asta e clar, nu se discută) să se dezvolte ; a produs o mutație în conștiința prozatorului român, care pînă atunci era dispus să trateze temele eterne, adică dragostea, moartea ș.a.m.d. Și anume, prozatorul s-a orientat spre *social*, spre relațiile dintre om și societate. Mutația asta, după mine, a rămas, e de natură să îmbogățească viziunea și sursele de inspirație ale unui prozator ; și deci este un lucru bun care a rămas în proza română contemporană. Despre partea negativă se cunoaște îndeobște... Proletcultismul se manifesta în special prin idilism. Adică, procesul revoluționar, mutațiile sociale care s-au produs erau foarte dramatice, prozatorul le prezenta idilic.

(La Vaslui, Marin Preda a mai răspuns, laconic, și la alte întrebări despre viața literară, receptarea și difuzarea cărților sale în țară și străinătate).

•

Vaslui : Întîlnire cu istoria Moldovei

TĂCERI CU FLORIN

Sfios și fragil ca o salcie plîngătoare, înalt, ușor încovoiat, — nu l-ai fi crezut în stare de elanuri cosmice. Călătorea imaginar printre stele și aspira să „electrifice" firmamentul. Pasionat de muzică, — visa concerte fantastice în dimensiuni planetare, năzuind să se integreze astfel ritmurilor eterne. Poezia altora și a sa proprie erau oglinda lui de fiecare zi. Contemporan cu noi, care l-am urmărit de la primele zboruri pînă la ultimul — din aprilie 1977 —, curmat înainte de vreme, — Florin Mihai Petrescu a fost un romantic iremediabil. Cu cît timpul trece, cu atît mai mult vocea lui pare a fi aparținut altui veac...

Constantin CIOPRAGA

★

...Florin, regretul și durerea noastră, a fost prietenul care nu s-a dezmințit vreodată. Părea ciudat prin ceremonioasa sa distincție, prin gravitatea care punea surdină elocventei, candidei răsăriri a ochilor de sub gene sfielnice ca de fată. Florin, făptură cu siluetă de lujer fraged, înălțîndu-se subțire în zîmbet deferent și în nevinovată glumă. Eleganța costumului cu vestă, închis totdeauna pînă la ultimul nasture, cu cravata sobră pe gulerul alb, reflecta interioritatea ordonată, cordială, și — mai ales — adîncile ei arderi. Poezia se înfiripa, incantatorie sau șoptită, în această zonă a delicatelor, a zbuciumului lucid, a tainicei speranțe în supunerea continuă a Cuvîntului, spre a pluti în eternitatea Artei...

N. BARBU

★

Florin Mihai Petrescu — FLEMEUL — nostru, suplu, delicat, înalt și frumos ca un zeu al tinereții, manierat și sensibil. El însuși ca ființă a exprimat puritatea rafinată și avîntată patriotic a liricii contemporane moldave.

Prof. dr. docent Petre BRÎNZEI

Fl. M. Petrescu alături de Andi Andrieș, Iftimie Bârleanu, Dan Hatmanu, Ștefan Oprea

*

Om, scriitor și personaj, totodată, interpretîndu-și magistral rolul pe complicata scenă a existenței, așa îmi apare astăzi poetul Florin Mihai Petrescu, cel mai frumos ins al Iașului intelectual, de la ultimul război încoace. Delicat pînă acolo încît nu-l mai simțeai ca prezență materială, cult și inteligent ca un diavol (al blîndeții și bunătății însă), nu l-a auzit nimeni, vreodată, vorbind rău despre cineva, marea lui omenie fiind la fel de astrală ca însăși opera.

Virgil CUȚITARU

*

Cavaler al onoarei, excelent cunoscător al marilor literaturi, desăvîrșit în profunditatea amiciției — aleasă cu atenție, îndelung —, generos cu oricine, de-a dreptul jovial după nopțile de încordare, Florin Mihai Petrescu devenea repede sceptic, preot al noii solitudini.

Se dedica înseninat libațiilor libere, discuțiilor și mai libere, fără ocazionali „arbitri" insuportabili, strălucitoarelor sale jocuri de cuvinte intrate de mult în elita folclorului ieșean ; petreceam însă și ceasuri întregi de muțenie totală : și nu o singură dată scotea înfrigurat carnetele sale colorate ori numai ambalajul pachetului de țigări pentru a nota în grabă, ușor jenat, ceea ce-l preocupase năvalnic și în exclusivitate.

Nu accepta imixtiunea nimănui în modul de a trăi subordonat creației. L-am aflat concesiv numai în fața cîtorva mai mari impetuoși, avid să-și tipărească repede opera. Verificată presimțire !

Recita, pe rînd, unora foarte puțini și foarte apropiați sufletului său versuri scrise în noaptea ori în dimineața precedentă ; și ca o dovadă a privilegiului te ruga să-i sugerezi un titlu.

Suferea enorm cînd maeștrii în arta ciupelii îi furau și-i vulgarizau imaginile numai pentru el definitorii ; făcea dovada ușor, extrem de agitat, cu textele în față ; apoi ochii i se întunecau într-o resemnare rece. Ne cutremuram conștienți de fulgerările Destinului.

Lucian DUMBRAVĂ

*

Cred că de la Florin am învățat să tac...

Găseam, în umbra frapierei, locul cel mai de taină și ne așezam. Nu față în față, pentru că ar fi trebuit să vorbim... Dacă unul din noi întorcea capul, îi vedea celuilalt profilul.

Rumoarea sălii afumate avea un simbure : tăcerea noastră.

La mesele dolofane, oficiau chelneri la fel de notorii ca noi, printre mese bîntuiau seniorii neîntreruptelor libații, din cînd în cînd ne fulgera monoclul „baronului", răzbăteau, prin fumul bătăliei, armonii de meterhanea sau de pick-up, zornăiau pinteni, suspinau blonde...

Noi tăceam.

Iar tăcerile noastre aveau un singur pretext : cuvîntul.

Val GHEORGHIU

*

Pe Florin Mihai Petrescu, tăcut și discret ce apărea ca un personagiu anacronic, nu mi-l pot închipui decît în preajma lui George Lesnea, optimistul tonifiant, alături de Ion Istrati, H. Țugui, N. Tațomir, H. Zilieru și Corneliu Sturzu.

Nu am fost un intim al poetului, dar cîndva am încercat reciproc să ne facem portretul. El a publicat în 1962 un medalion în „Iașul Literar", eu într-o imagine realizată prin intermediul picturii.

Poetul nu s-a recunoscut !... Lucrarea a avut același destin ca și portretul încercat de Magdalena Rădulescu lui Camil Petrescu, acestuia displăcîndu-i a fost ras de pe pînză.

De atunci încerc mereu... și peste amintirea fizică ce nu s-a șters din memorie, se suprapune poetul cu întreaga sa încărcătură spirituală conturîndu-se tot mai viu... Acum — cred s-ar recunoaște !

Dan HATMANU

*

Sensibil și fin, receptiv la tot ce este modern în lirica universală, cu un bogat și variat fond aperceptiv și cu un acut simț al actualității imediate, poetul — citadin prin excelență — începuse încă din adolescență să exploreze imaginar universul orașelor tentaculare, avînd drept cicerone talentul autentic dublat de cultură, iar ca fir al Ariadnei bunul simț și măsura.

Privindu-i *in globo* opera poetică, se poate afirma că elementul livresc învăluie ca o aură roadele fanteziei și proiectării în fabulos contopindu-se uneori cu ele dîndu-le alteori noi dimensiuni și rezonanțe.

Creația lui Florin Mihai Petrescu confirmă pe deplin aserțiunea lui Roger Caillois : „un langage strict est facteur de vérité, de liberté".

Adevărul unui lirism înnăscut, libertatea poetului de a fi el însuși.

Nicolae ȚAȚOMIR

*

Structural romantic, Florin Mihai Petrescu avea în primul rînd vocația încrederii totale atît în valorile artei cît și în cele ale vieții de toate zilele, vădindu-se întotdeauna candid și generos, gata în orice moment să comunice cu semenii pe care îi considera aidoma lui, căutîndu-i și iluminîndu-i cu afecțiunea sa.

Pasiunea pentru adevăr și dreptate, care îi domina întregul univers moral, îl făcea adeseori să se retragă în sine, refuzînd orice compromis cu ipocrizia, aroganța, gloria regizată. De aici, atitudinea sa de modestie seniorială, umorul său aparte, izvorît direct dintr-o inteligență nativă, de mare spontaneitate, în care spiritul este cel ce primează.

Autoironia, adesea prezentă în poezia sa, se conjuga în mod fericit cu aceste trăsături de bază, convertindu-se într-o adevărată filozofie a existenței.

Astfel, nu întîmplător tristețea din poemele lui Florin Mihai Petrescu este de natură metafizică, învecinîndu-se cu cea eminesciană, și emanînd același dor de contopire cu natura și tainele cosmosului.

Armonia dintre Omul și Poetul Florin Mihai Petrescu a fost și rămîne una dintre cele mai desăvîrșite, pe măsura spiritului și vastei sale culturi, pe măsura sensibilității sale artistice excepționale.

Haralambie ȚUGUI

Cînd mă întîlneam cu fermecătorul Florin, mă tonifica, mă hrănea sufletește.

Clipa, ziua, timpul doream să stea locului veșnic pe pămînt.

Inteligent, prieten ales, harnic, gingaș, cuminte, bonom, vesel, spirit deosebit — într-un cuvînt — Om adevărat.

Zeii l-au smuls prematur de lîngă noi și l-au așezat în rîndul strămoșilor.

Îl voi iubi totdeauna.

Teofil VÂLCU

POSTUME DE FL. M. PETRESCU

Cosmonaut de cînd mă știu

Cu temple-n consonanță, ceasornice n-ascult
Să mîngîi piatra-mi place și să privesc vechi semne
Am sentimentul trainic că m-am născut de mult
Știu astrele ce vor pe ceruri să însemne.

O navă mă așteaptă oricînd la mal vibrînd
Mai am de scris cu pana prin secoli ca asceții
Doritu-mi-am să fiu alesul Frumuseții
O viață învestesc în fiecare rînd.

Dar munca nu mă surpă, sunt neatins la tîmple
Indiferent la orice-ar fi să se întîmple
Căci port dinamizate cohorte în priviri
Ce tind spre Paradisul pe care mi-l inspiri.

(În bătaia lunii...)

Aminte oare-ți mai aduci
Cînd nu dormeam ca vechi haiduci
Drepți în bătaia lunii sfinte
Exploratori de noi cuvinte ?

Timpuri cînd fumam Old Gold
Și beam scumpe monopoluri
Cu pistoalele la șold
Și cu versurile — stoluri.

Cîntec deschis

Ca un avar poemele le țin
Nu știu de ce nu-mi vine să le public
De parcă-un demon înghițind venin
Ar vrea să fiu și distins și lubric.

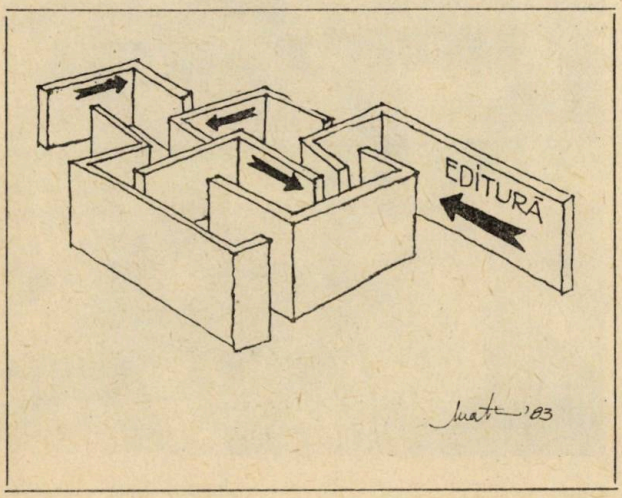

Un mare istoric despre romanul unui mare scriitor

Între manuscrisele rămase de la istoricul *Petre P. Panaitescu* (n. la Iași, 1900 — m. la București, 1967), un loc însemnat îl ocupă referatele, cu privire la diverse lucrări istorice, referate redactate la cererea unor publicații de specialitate sau a unor edituri. Unul din aceste referate are un caracter cu totul aparte : la 24 februarie 1954, istoricul „referă" nu asupra vreunui studiu de medievistică, ci asupra unui... roman istoric : *Viața lui Ștefan cel Mare*, de Mihail Sadoveanu. Se pregătea, în preajma împlinirii a 450 de ani de la moartea marelui principe moldav, reeditarea cărții lui Sadoveanu și referatul istoricului este întocmit pe marginea ultimei ediții antebelice, a patra, din 1944. Recunoscînd că scrierea lui Mihail Sadoveanu, care farmecă „nu numai prin magia stilului și a limbii, dar și prin puterea de evocare a trecutului", „stă pe marginile dintre poezie și știință", marele istoric P. P. Panaitescu atrage atenția marelui scriitor asupra unor nepotriviri din cartea sa despre Ștefan cel Mare. Panaitescu însuși nutrise speranța de a putea da, într-o zi, o monografie despre marele erou al Moldovei medievale, pentru cunoașterea căruia a adus, de-a lungul vieții sale, mai multe contribuții de seamă ; observațiile vin, deci, din partea cuiva care era nu numai un eminent medievist, dar și un perfect cunoscător al izvoarelor pe baza cărora se putea scrie o istorie a lui Ștefan cel Mare. De aceea, observațiile acestea, de ordin general sau de amănunte, sînt, aproape în totalitate, întemeiate, justificînd propunerea istoricului de a nu se face o simplă reeditare, ci o *retopire* a materialului, eliminîndu-se „zgura neajunsurilor semnalate". Pentru că, oricît de mare ar putea fi libertatea îngăduită unui creator, nu-i este, totuși, permis să facă, fie și într-un roman istoric, confuzii de situații, de personaje, de locuri, de ani (de cîte o sută de ani, cum semnalează Panaitescu !).

Din motive care ne rămîn necunoscute, ediția din 1954 a vieții lui Ștefan cel Mare a menținut — ca și cele ulterioare — toate inadvertențele și anacronismele semnalate de referent, cu excepția aceleia privind titulatura suveranilor moscoviți ; Sadoveanu a preferat să dea o ediție nouă, aproape total nemodificată, în loc să refacă opera pentru a o pune în acord și cu datele certe ale istoriei noastre.

Raportul dintre realitate și ficțiune a fost deseori discutat, în cazul romanelor istorice ; dacă este evident că un roman istoric nu poate fi judecat — cum scrie P. P. Panaitescu — cu „canoanele speciale" ale unei opere istorice, nu e mai puțin adevărat că i se poate cere (și *trebuie* să i se ceară) ca acțiunea (sau acțiunile) operei sale să nu fie înafara cadrului de istorie generalmente cunoscut. Așa cum, știindu-se că Ștefan cel Mare a murit la 2 iulie 1504, nici un romancier nu și-ar îngădui să afirme — prin gura unuia din personajele sale — că sfîrșitul marelui domn a venit (să zicem !) la 15 aprilie 1499, tot așa el n-ar trebui să-și îngăduie libertatea ficțiunii acolo unde lucrurile sînt cunoscute cu precizie. Nu trebuie să existe biografii impuse de acțiunea imaginată, ci o acțiune impusă de biografiile care au existat ! Fie că e un roman de genul *Regilor blestemați* — de mare reconstituire pe baza unei enorme documentații — fie că e de genul recentului roman al lui Umberto Eco, *Numele trandafirului (Il nome della rosa)* — de absolută ficțiune, dar în marginile strictelor realități cunoscute din izvoare — o scriere de acest gen nu-și poate îngădui să creeze *o altă realitate a trecutului*, prin apelul la surse nepotrivite, prin acceptarea unor anacronisme, a unor confuzii sau greșeli evidente. Acesta este punctul de vedere pe care îl apără P. P. Panaitescu în referatul său, pe care îl încredințez acum tiparului ca un omagiu adus atît acestor două personalități ale culturii noastre — un mare istoric și un mare scriitor — cît și lui Ștefan vodă, la împlinirea a 480 de ani de la trecerea sa în eternitate.

În transcrierea textului, am îndreptat tacit unele erori de dactilografiere, care, probabil, au fost îndreptate și pe primul exemplar al referatului.

Ștefan S. GOROVEI

Prezentul referat privește latura istorică a cărții lui M. Sadoveanu și nu cea literară, care este cea mai însemnată. Ca istoric, pot spune numai că această carte se impune nu numai prin magia stilului și a limbii, dar și prin puterea de evocare a trecutului, putința de a-l face viu pentru oameni de orice grad de cultură.

Este vorba de o povestire, în care se îmbină faptele istorice cu legende și cu dialoguri alcătuite de autor. Ca atare, ea nu poate fi judecată ca o operă istorică, cu canoanele speciale ale unei astfel de scrieri. Nu putem cere, într-o astfel de înfățișare a lui Ștefan cel Mare și a vremii lui, să se fixeze cadrul de istorie feudală în care se prezintă această epocă, nici o strictă exactitate a faptelor de istorie politică. Avem, datorită penei unui mare scriitor, învierea unei mari epoci de luptă pentru libertate a poporului nostru. Scrierea este străbătută de un adînc spirit religios, care se întîlnește la fiecare pas, autorul socotind că el este motorul faptelor din acea vreme, ceea ce în mare parte este adevărat.

Dar și pentru istoricul de specialitate se găsesc în această lucrare puncte de vedere și concepții interesante. Istoria se explică prin fapte economice, dedesubtul măreției eroice sunt împrejurările de toate zilele, munca oamenilor care imprimă pecetea ei faptelor istorice. Astfel ni se arată Moldova care cultiva pîine și creștea albine (p. 11), care făcea comerț cu țări îndepărtate (p. 12). Poporul român, popor de muncitori, nu este ca alte popoare care trăiesc din prada muncii altora, nici nu urmărește glorie și strălucire, viața lui este rezumată la munca păstorului și a agricultorului (p. 16). Lupta sa, în frunte cu Ștefan cel Mare, a însemnat apărarea celorlalte popoare din Europa împotriva barbariei turcești (p. 36). Autorul vede bine figura urîtă a lumii feudale, hrăpăreață și anarhică (p. 33), a bisericii, în special cea catolică, condusă de interese egoiste și de rapacitate (p. 40), el cunoaște răscoalele poporului asuprit împotriva ei (p. 42), suferința poporului în Polonia (p. 143). Ștefan este foarte just arătat ca rezultatul unei nevoi de autoritate simțită de toată țara, în vremea anarhiei feudale, de aceea sunt grăitoare cuvintele puse în gura marelui domn: „Am venit să fac rînduială în țara Moldovei" (p. 76). Este adevărat că domnia lui Ștefan înăuntru a însemnat în primul rînd stabilirea autorității centrale împotriva fărămițării feudale.

Totuși, sunt în această scriere laturi care nu se mențin, care nu pot fi prezentate marilor cercuri ale publicului cititor, chiar cînd este vorba de o înfățișare literară. Înțelegem ca un poet, un mare prozator, să nu fie un erudit, să nu fie legat de amănuntele faptelor, dar ceea ce este dator să cunoască este atmosfera, cadrul de instituții, obiceiuri, coloarea locală în care se mișcă personagiile istorice și pe lîngă aceasta explicația măcar în linii generale a motivelor care fac să se miște aceste personagii în cadrul vremii lor. Ceea ce reproșăm lui Mihail Sadoveanu în această carte sunt numeroasele *anacronisme*, în privința orînduirilor, a structurii vieții sociale în Moldova din vremea lui Ștefan cel Mare și în al doilea rînd *necunoștința spiritului vremii, a cauzelor și cadrelor generale ale faptelor politice.*

Anacronisme în privința structurii sociale. Armata lui Ștefan cel Mare, cu care a apărat țara și a avut atîtea biruințe, nu era aceea pe care ne-o înfățișează M. Sadoveanu. Autorul crede că armata Moldovei era pe atunci în primul rînd o oaste de mercenari. Vorbește de căpitani de seimeni, căpitani nemți, cu *lefegii*, căpitani de cazaci (p. 9, 82, 146, 222), lefegii unguri și arvaniți (p. 138). Peste tot în carte întîlnim acești mercenari streini în oastea Moldovei. În realitate ei nu au existat. Oastea lui Ștefan a fost o oaste de țară: curtenii din satele domnești, datori cu serviciul militar, cetele tîrgurilor, cetele slujitoare ale boierilor (oastea feudală). Nu cu streini, nici cu oameni plătiți cu bani a cîștigat Ștefan cel Mare toate izbîndele sale, ci cu oastea țării, ridicată din sate și orașe. Cazacii ca oaste nici nu existau în secolul al XV-lea, ei apar în a doua jumătate a secolului al XVI-lea; mercenarii nemți cu „bombarde" apar la noi abia în secolul al XVII-lea și arvaniții și seimenii tot atunci. De asemenea, în oastea lui Ștefan nu poate fi vorba nici de „tabere de scutelnici" (p. 165) (care ne duc cu două secole mai tîrziu), nici de „umblători" de Dunăre (p. 102), în fruntea oștii nu erau *hotnogi* (p. 84), nici măcar un *hatman* (p. 75—80), hatmanul ca dregătorie apare în Moldova în mijlocul veacului al XVI-lea. Autorul ia ca bază a descrierii instituțiilor Moldovei, a orînduirii acestei țări în vremea lui Ștefan cel Mare, *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir (p. 49 și urm.). *Descrierea Moldovei*, scrisă la 1716, nu este un izvor istoric pentru înțelegerea Moldovei lui Ștefan cel Mare, Moldova lui Cantemir este altă Moldovă, autorul *Descrierii* nici nu putea cunoaște vremea lui Ștefan în instituțiile ei. Astfel, pe baza acestei cărți, se descriu ținuturile și tîrgurile Moldovei din veacul al XV-lea, pe cînd în realitate erau altele. Între aceste tîrguri figurează, în cartea lui M. Sadoveanu, Focșanii și Galații, care nu existau ca tîrguri (cel dintîi nici cu numele) în vremea lui Ștefan. În schimb, în vremea lui Cantemir dispăruseră multe din vechile ținuturi ale Moldovei, ținutul Horincii, al Oltenilor, al Trotușului și Adjudului (ținutul Buceagului n-a existat niciodată, v. p. 54). În privința organizării vechilor tîrguri, autorul crede că domnul numea pe șoltuzi (p. 10), dar aceștia erau reprezentanții libertății municipale medievale, erau aleși, nu numiți. Pe de altă parte, a pune *bresle* în tîrgurile moldovenești din vremea marelui domn este un anacronism (breasla zidarilor, p. 104, breslele din tîrguri, la p. 80). Primele bresle se ivesc în Moldova în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. La Brașov nu era atunci un șoltuz (p. 103), ci un *burgermeister*. Anul nu se începea în Moldova, „după rînduiala oficială" (p. 65), la 1 septembrie, ci la 1 ianuarie, ca în Apus; numai în Țara Românească se întrebuința anul de la septembrie în secolul al XV-lea. Chiar în viața economică sunt fapte ce nu se potrivesc, în vremea lui Ștefan nu era abundență de pîine (p. 57), pîinea de grîu era rară, nu apare în privilegiile de comerț și medicul venețian al lui Ștefan cel Mare scrie că grîu în Moldova pe vremea aceea se semăna numai primăvara, deci nu exista grîul cel mai bun, cel de toamnă.

Cauzele și cadrul faptelor politice. Desigur că Ștefan a fost o mare personalitate a istoriei noastre, dar istoria nu cunoaște oameni „deasupra vremii lor", care au fost mari „în desacord cu mediul contemporan" (p. 5). Dimpotrivă, el trebuie explicat ca o nevoie a societății vremii, cînd anarhia boierilor amenința pacea internă și primejdia

Eugen Bouşcă: *„Pentru pace" (detaliu)*

din afară ameninţa independenţa ţării. Explicarea teologică a cauzelor istorice („ascunzişul de şapte ori învăluit al lucrărilor lui Dumnezeu", p. 15) este, desigur, în acord cu credinţele vremii de atunci, dar chiar pentru o istorie romanţată se cere mai mult, în legătură cu dezvoltarea statului şi a societăţii. Pe de altă parte, autorul ia o poziţie hotărîtă şi după noi greşită într-o problemă care a fost adesea dezbătută în istoriografia noastră : Ştefan a fost un cruciat apărător al credinţei împotriva păgînilor sau un apărător al libertăţii ţării lui împotriva tuturor duşmanilor, creştini sau mahomedani, aliindu-se la nevoie şi cu aceştia din urmă ? Autorul spune : „Nu atît venitul vămilor, nu atît cetăţile Mării, nu hotarele Moldovei, nu domnia lui erau interesate, ci Adevărul şi Dreptatea, care erau însuşi izbăvitorul Hristos" (p. 35). Şi totuşi nu este aşa : Ştefan şi moldovenii au apărat în primul rînd Moldova, munca, libertatea, oamenii ei. Împotriva polonilor cotropitori, la 1497, Ştefan a chemat pe turci. El era un realist de la sfîrşitul Evului Mediu, nu un cavaler rătăcitor, de aceea a rămas în istoria ţării. Eminescu a înţeles exact pe Mircea, care nu era un cavaler, ci-şi apăra „sărăcia şi nevoile şi neamul", întocmai ca şi Ştefan al Moldovei ; în această privinţă, Mihail Sadoveanu a înţeles mai puţin pe eroul Moldovei.

Atacul Chiliei, la 1462, cînd Vlad Ţepeş se lupta cu sultanul în ţara lui, a fost, în perspectiva istoriei de mai tîrziu, o greşală a lui Ştefan ; autorul explică, însă, că era nevoie în Ţara Românească de un om de încredere supus al Moldovei, ca şi cum ajutînd pe Vlad Ţepeş împotriva turcilor Ştefan nu ar fi cîştigat un prieten devotat, în loc de a lăsa ţara pe mîna omului turcului (v. p. 99). Vlad Ţepeş este arătat, în cruzimile sale, ca un om de o „barbară melancolie" (p. 44) ; este [însă] mult mai de înţeles că domnul a fost crud nu din nebunie, ci din cauza luptei înverşunate cu boierimea feudală anarhică. Cauza luptei cu Ţara Românească a lui Radu cel Frumos este arătată ca o latură a politicii lui Ştefan de a-şi crea un zid împotriva turcilor (p. 146), pe cînd în realitate muntenii la lupta de la Soci (1472) atacă pe moldoveni, probabil din îndemnul lui Matei Corvin, regele Ungariei. De asemenea, cititorul nu înţelege de ce au atacat polonii lui Ioan Albert Moldova, la 1497. Unele explicaţii simple ar fi fost foarte folositoare.

Fapte inexacte şi anacronisme. Cum am spus mai sus, nu putem cere unei scrieri care stă pe marginile dintre poezie şi ştiinţă să prezinte o erudiţie precisă a amănuntelor. Vom expune totuşi o serie de rectificări ale unor fapte inexacte sau anacronice, care s-au strecurat în cartea lui M. Sadoveanu, în nădejdea că şi aceste amănunte mai mici pot fi folositoare la o eventuală retopire a lucrării. Nici Ştefan, nici Bogdan, tatăl său, nu s-au numit niciodată *Muşat*, acest nume de *Muşat* sau *Muşatini* este o construcţie nefericită a istoricilor moderni. Domnii Moldovei Petru şi Roman se numeau în cronică *Muşatin*, adică *„al Muşatei"*, fiii Muşatei (v. însă p. 5, 10, 21). De asemenea, Radu cel Frumos nu se numea Radu *Basarab* (p. 96, 139, 141, 143), Basarab era un nume de botez, nu un nume de familie În genere, în secolele XV—XVI dinastia domnească din cele două ţări române nu avea un nume dinastic, cum nu aveau cei mai mulţi boieri nume de familie. Bătălia de la Lepanto nu a fost în vremea lui Ştefan cel Mare, ci cu o sută de ani mai tîrziu (1571 ; v. însă p. 177). La 1475—1476, în timpul marilor lupte ale lui Ştefan cu turcii, nu era papă Pius (p. 162), ci Sixtus IV. Nu se poate vorbi, în vremea lui Ştefan, de un *ţar* al Rusiei (v. p. 179—180 : ţarul, ţareviciul, ţarina), stăpînitorii de la Moscova purtau pe atunci titlul de mare cneaz, titlul de ţar l-au luat abia în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Căpeteniile cazacilor Nalivaico şi Lobodă nu au năvălit în Moldova lui Ştefan cel Mare (p. 194), ei au trăit o sută de ani mai tîrziu (anacronismul acesta este cules din cronica lui Ureche). Gingis han nu a cucerit India (p. 23), năvălirea tătarilor pînă la Dunăre nu a avut loc în vremea acestui han, ci după moartea lui, la 1241 (v. p. 23). Sivas nu este în India, ci în Asia Mică (v. p. 25). Turnul *Nebuisăi* (nume polon : *ne boi se*, nu te teme) nu s-a dărîmat în cetatea Sucevei în vremea lui Ştefan, ci cum spune Neculce, la sfîrşitul secolului al XVII-lea (p. 137). Basarab cel Tînăr (Ţepeluş) din Ţara Românească nu era fiul lui Laiotă Basarab cel Bătrîn, ci al altui Basarab, care domnise la 1442—1443. Vlad Călugărul, din aceeaşi ţară, nu era fiul Călţunei de la Brăila, acest pretendent la tron se numea Mircea (p. 183). La 1497, regele Albert al Poloniei nu se putea adresa lui Filip Buonaccorsi, pentru că acest umanist italian murise cu un an înainte. După părerea noastră, legenda Dumbravei Roşii este nu numai inexactă, dar absurdă : cine seamănă ghindă într-o ţară în care erau păduri prea multe care trebuiau desţelenite, ca să facă loc ogoarelor puţine ? (v. p. 240). Nu cred în existenţa birului de copii datorat turcilor de Ţara Românească în vremea lui Vlad Ţepeş (p. 35), e vorba de un fapt atestat de izvoare nedemne de credinţă, pe cînd cele contemporane nu-l pomenesc. Lupta de la Vaslui (1475) se numeşte „de la Podul Înalt" numai în cronica lui Ureche, nu în cronica slavă a lui Ştefan cel Mare, care singură este contemporană cu faptele (v. p. 174).

Concluzii. În faţa tuturor acestor fapte şi constatări, concluzia referentului nu este uşor de tras. Pe de o parte, ar fi de dorit ca o frumoasă evocare a lui Ştefan cel Mare şi a vremii lui, pe care altcineva decît maestrul Sadoveanu nu ar putea-o face cu atîta culoare şi atîta simţ al limbii bătrîneşti, să ajungă în mîinile marelui public cititor. Dar, în acelaşi timp, nu credem că este bine ca să rămînă în mintea tineretului şi iubitorilor trecutului nostru o imagine care se depărtează de adevărul istoric, nu numai în ceea ce priveşte faptele mărunte, mai puţin interesante, dar chiar în privinţa structurii societăţii şi instituţiilor Moldovei din vremea aceea, precum şi o explicare nedreaptă a motivelor şi ideilor care au călăuzit Moldova şi pe domnul ei.

Desigur, că cea mai bună soluţie ar fi refacerea, o retopire a povestirii, pentru a se păstra magia evocării, înlăturîndu-se zgura neajunsurilor semnalate mai sus. Nu ştim însă dacă aceasta se poate cere acum. În orice caz, o spunem cu regret, *Viaţa lui Ştefan cel Mare*, aşa cum a apărut în ediţia de la 1944, nu mai poate fi acum publicată din nou. Aşteptăm de la talentul maestrului Sadoveanu o nouă ediţie, în care să ne prezinte pe Ştefan cel Mare şi vremea lui, aşa cum au fost în realitate.

24 februarie 1954

P. P. PANAITESCU

Ion Grigore : *„Natură statică"*

Cu George LESNEA:

LA UN PAHAR DE VORBĂ ȘI DE VIN

Apărea ca o lună plină de după un nour. Puțin aplecat din trup, ca un carpen ce se mlădie în bătaia vîntului, cu capul mereu dus înainte, cu ochii lui albaștri ca floarea de nu mă uita care iscodeau totul, îi auzeai vorba cristalină ca un clopoțel ce rîde pînă la lacrimi.

— Mă plec la fețele domniilor voastre, cinstiți boieri și gospodari din Țara Moldovei !...

Fără nici un fel de protocol, te lipeai de el ca iedera de copac, căci maestrul avea un suflet de aur ; întotdeauna el, și numai el știa o noutate, pe care n-o mai putea ține. Întindea repede degetul arătător spre o casă veche, un han, o piatră de hotar care aveau istorii nescrise și necunoscute, ce se pierdeau în negurile vremurilor. Povestea cu atîta farmec, încît uitai de trecerea timpului și de locul pe unde mergi. Cînd termina, se oprea o clipă și privea roată în jur, saluta cu politețe un cunoscut, țistuia de curiozitate, își freca palmele ca un gospodar care a făcut o treabă tare bună și iar lega firul vorbei.

— Povestea asta care am să ți-o spun eu matale cucoane, o știu de la un om bătrîn, care a stat în Țicău și a trăit 100 de ani și avea o vie străsnică, și un vin negru ca păcura, care nu aluneca de pe unghia degetului. Dar știi mata, muierea lui era tare zgîrcită, și auzi mare poznă, avea obiceiul să mai toarne cîte o dată apă în vin. Cînd a trecut în lumea cealaltă, știi ce s-a întîmplat ? !... Stai să-ți spun, ehei... bucluc mare ! Mi-a spus întîmplarea asta un gropar care stătea pe Zlataust. Cică i-a săpat de trei ori groapa și unde băga hîrletul, țîșnea apa ca dintr-o cișmea. Și au îngropat-o pe femeia aceea într-o băltoacă. Asta a însemnat blestem. Îi pacat mare, ca să torni apă în vin. Așa zicea toată lumea din mahala.

Și maestru te privea drept în ochi, zîmbea a rîde semnificativ și apoi te iscodea ca o ghicitoare care vrea să-ți știe numele. Mata ce zici de trebușoara asta ? !...

Cînd stăteai cu George Lesnea la un pahar de vorbă și de vin uitai de toate, iar la drum nu simțeai oboseala. Fără să-ți dai seama, te trezeai cînd în Sărărie la Hanu lui Topor, cînd la Ciric, cînd la podgoriile din Bucium. El le știa pe toate în tîrg. Un han vechi în care au stat o noapte Eminescu și Creangă și unde era o hangiță frumoasă ca primăvara, dar arzoaică ca jăratecul ascuns în spuză și sprintenă ca titirezul. Și iar se oprea, se întorcea spre tine cu tot trupul, și-ți mai arăta în mare secret ceva.

— Iaca, vezi mata casa aceea și nu mai aștepta să-i dai un răspuns, că te copleșea cu istorii și amintiri, cu întîmplări strașnice care s-au petrecut odată. Iaca să știi de la Lesnea, că acolo a stat un boier mare, care se căina pe la toți, că are un cucoș în burtă și care cînta la miezul nopții. Și a adus boierul cela doctori din străinătăți, de la franțuzi și nemți ca să-i scoată cucoșul. Și i-au luat multe pungi cu galbeni, de i-au scos cucoșul, dar asta a fost o mare drăcovenie, căci boierul era urît, bătrîn ca un putregai și pe deasupra și cam nebun. Și după ce viniticii ceia i-au arătat un cucoș adus dintr-o poiată, a sărit în sus de bucurie și a răcnit ca un smintit ca să-i aducă repede droșca. Stai ca să-ți spun ce poznă s-a întîmplat ! Și maestrul te prindea ușor de mînă, te trăgea lîngă el ca un bunic sfătos și bun și iar își deslega baierele de la sacul cu întîmplări.

— Iaca, vezi mata, locul acela ? Mai sînt și acum urme de cioate, acolo a fost o grădină ca în poveste, unde după ce se însera venea în mare taină duducuța boierului cela cu cucoșul, de se întîlnea cu un ofițer din cavalerie, băiat cu trupul tras ca prin inel și cu un spic de musteață sub nas. Da ce-i rău ?... spunea maestrul vesel și rîdea mocnit ca apa în scocul morii. Își clătina capul ca un cerb nărăvaș, țistuia plin de satisfacție și iar întreba : „da ce-i rău ?... ei, ca să vezi și mata ? ! Asta a fost o întîmplare din vremea tinereții mele."

Cînd picioarele noastre simțeau plumbul oboselii, ne opream la o crîșmă ascunsă între sălcii plîngătoare, ne așezam pe niște scaune reumatice care scîrțîiau ca niște coroane de plumb din toate încheieturile și așteptam cu

George Lesnea la a 75-a aniversare

răbdare să vină crîşmarul. Şi nu ştiu cum se întîmpla că unde intra George Lesnea, începeau să vină şi oamenii ca la hram. Maestrul se ridica din trup ca o mladă de carpen scăpată din legături, saluta în dreapta şi în stînga, plecîndu-şi uşor capul frumos ca o lună de mai şi spunînd vorbe tonice, care luminau încăperea ca un foc în bezna adîncă. Îl cunoşteau toţi : hamali, tăietori de lemne, căruţaşi, măturători de stradă, acari, coşari, moaşe, geambaşi de cai. Cu toţi Lesnea era prieten. Le ştia necazurile, le cunoştea viaţa şi poznele pe care le făcuseră cîndva, toate încurcăturile şi aventurile. În faţa lui, toţi oamenii erau oameni, toţi ridicau cu demnitate paharele şi vinul tremura ca o fată mare la primul sărut. Şi limbile deveneau slobode, şi inimile îşi deslegau baierele, şi vinul era straşnic de bun, şi timpul se scurgea în taină ca un izvor de munte. Din cînd în cînd maestrul dispărea într-o altă lume. Stătea cîteva clipe împietrit ca o stană de piatră. Fruntea-i i se învăluia în nouri, buzele-i tremurau ca frunza de paltin în unduirea vîntului şi deodată cuvintele scăpau ca apele din stăvilar. Lumea asculta înmărmurită şi apoi izbucnea în cascadă de rîs. :

HANGIULUI TODIRIŢĂ LUCA

Mă aflam din întîmplare,
La tejghea cu Todiriţă
Şi observasem cu mirare,
Că tejgheaua era criţă.

ÎN JURUL PRIETENILOR LA UN PAHAR DE VIN

Nu ştiu dacă eu v-am spus
Cît e greu vinul de dus,
Însă-o spun de la-nceput,
Că e straşnic de băut.

Într-un cerc de prieteni, vîrstnici şi tineri, se purta o discuţie aprinsă care-i vinul cel mai bun : tinerii susţineau că e Băbeasca, cei vîrstnici că e Feteasca. Replica lui G. Lesnea :

Sfrijită cum e Sfînta Vineri,
A spus o babă : la români,
Băbeasca place mult la tineri,
Pe cînd Feteasca la bătrîni.

Discuţie aprinsă la un pahar de vin cu privire la femininul cuvîntului puţ. Replica lui G. Lesnea :

Cîte-odată rămîn ţuţ,
Cu gramatica română :
Femininul de la... puţ,
E-o fîntînă.

Unor prieteni de pahar, care se pregăteau să meargă să-şi petreacă concediul la mare :

Mergeţi la mare, aşa dar,
Mîncaţi morun şi cegă
Şi faceţi baie la pahar,
Şi plajă la bodegă.

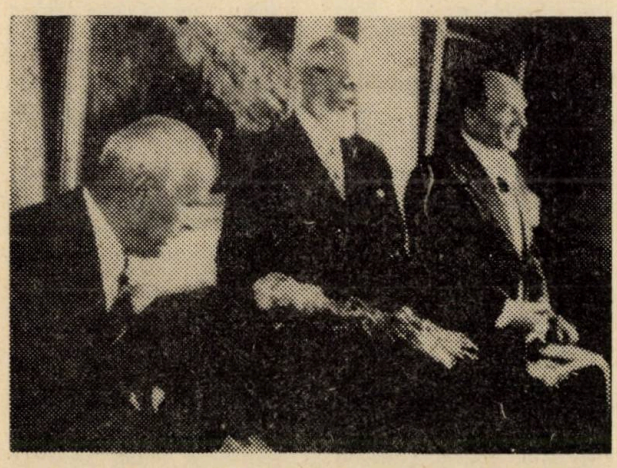

George Lesnea la o manifestare culturală în Palatul Culturii — Iaşi

Unei ospătăriţe frumoase care ne-a servit la masă cu un vin bun :

Fata asta-i de român
E frumoasă, muncitoare,
Dacă te-a atins cu-n sîn,
Cazi îndată din picioare.

Prietenului ziarist Valer Mitru, care la un restaurant din Iaşi a încercat să-i ofere unei doamne un foc pentru a-şi aprinde ţigara. Cum chibritul nu s-a aprins, Lesnea a şi replicat :

Mi-a spus o doamnă într-o sară,
Vrînd s-o pornească cu numitul...
La Mitru nu mai face pară,
Precum se vede, nici... chibritul.

Unei doamne care după o petrecere l-a invitat pe G. Lesnea s-o conducă acasă.

Doamna asta e frumoasă
Dar şi îndrăzneaţă e,...
Spune, ca s-o duc acasă,
Dar eu nu ştiu... pentru ce ?...

Unui prieten pe a cărui soţie o cheamă Tamara. Stînd cam multişor la crîşmă, maestrul i-a scris pe un şerveţel următorul catren :

Pe cînd în Iaşi se lasă sara,
Vă spun aşa, ca să nu tac ;
De-un demon s-a-ndrăgit Tamara,
Mata de ce-ai luat un drac.

Pictorului C. Agafiţei care s-a dus la o dentistă frumoasă să-şi trateze o măsea :

În vara asta luminoasă,
Cînd te înăbuşă căldura,
Dentista-i atît de frumoasă,
Încît Costache... cască gura.

Lui Ion Arhip, care la deschiderea Muzeului de literatură din „Casa Pogor" a oprit o parte din vizitatori pentru a evita aglomeraţia :

În gura mare n-am să strig
Durerea care mă apasă ;
Arhip ne ţine-afară-n frig,
Pogor ne-ar fi chemat în casă.

Pictorului Victor Mihăilescu Craiu la deschiderea unei expoziţii personale :

Cu-al picturii sale grai
Pictorul se înţelege,
După nume este... Crai,
Dar după penel,... e rege.

Unei doamne care se întorcea de la piaţă cu un cocoş în braţe :

Doamna cea cu straiul roş,
Ce aşa uşor păşeşte,
Ţine-n braţe un cocoş
Este tocmai ce-i lipseşte.

Scriitorului Ion Istrati, după apariţia volumului „Din neagra ţărănie" :

Istrati după cum se ştie,
Mi-a spus un om sorbind o halbă,
A scris „Din neagra ţărănie"...
Ca să mănînce-o pîine albă.

Tot lui Ion Istrati, după apariţia volumului „Satul fără de ţărani". Scriitorul fiind fiu de ţăran, locuia pe strada „Cuza Vodă" din Iaşi :

În aceşti puternici ani,
Cînd ogoarele-s la modă,
Satu-i fără de ţărani,
Stau în Iaşi, pe Cuza Vodă.

Unei doamne, critic literar, care la un banchet stătea lîngă scriitorul C. Nonea :

Critica cea mai de soi,
Cu bogat verbaj lingvistic
Şade cu genunchii goi,
Lîngă scriitorul mistic.

Aşa era maestrul Lesnea. O adevărată comoară, un sclipitor causeur, un amfitrion cuceritor. El continua în Iaşi tradiţia de la „Academia liberă" şi multe din catrenele lui s-au risipit în eter, sau şi astăzi sînt duse din gură în gură de prietenii care l-au cunoscut şi l-au stimat.

Ion ARHIP

Librăria societății „JUNIMEA“

Pe la jumătatea lui noiembrie 1868 fulguia bine, iar un vînt iute dinspre răsărit suflase tăios, îndemnînd oamenii să caute mai vîrtos prin lăzi cuşmele şi cataveicile îmblănite.

Grăbiţi ca de obicei negustorii începuseră să gătească prăvăliile cu tot felul de beteală, globuşoare şi zorzoane de hîrtie poleită, umplînd gazetele cu anunţuri ademenitoare şi chemări îmbietoare.

Ţinîndu-le parcă isonul revista „Convorbiri literare“ publica şi ea un anunţ cu litere maşcate: *„De curînd s-a deschis în Iassi librăria — Junimea (casele băncii în colţ)“*.

Cum pe afară vremuia zdravăn iar burniţa subţire şi tăioasă ce sufla din fugă cîţiva fulgi şi nişte pulbere de gheaţă, înghiţea şi puţinul soare cu dinţi, pofteala îndreptată către iubitorii de *„litere, ştiinţe şi belle-arte“* să intre în noua librărie şi să cerceteze colecţiile de autori români şi străini, în ediţii de lux, de bibliotecă şi pentru *„usul scoalelor“*, era, taman, binevenită.

Odaia din colţul dughenilor de la răscrucea uliţei Sfîntului Ilie — numită mai tîrziu Vasile Alecsandri — cu uliţa Goliei — zisă o vreme şi a Băncii, iar apoi Cuza Vodă —, era plină de poliţe şi dulapuri cu cărţi, albume, calendare, reviste, felurite soiuri de hîrtie de scris pentru birouri, şcoli şi scrisorelele duducuţelor şi fel de fel de scule cancelareşti ce scînteiau la lumina luminărilor din sfeşnicele aprinse de cu vreme din cauza întunecimii bolţilor şi ferestrelor cu gratii groase şi ochiuri nu mult mai mari decît palma.

Fiindcă pe la jumătatea lui decembrie, pe lîngă faimoasele *„Prezenturi de anul nou“* — cadouri şi felicitări — sosiseră şi cele mai recente partituri cu valsuri, cadrile, polci, barcarole, romanţe, pentru pianele, de care era plin tîrgul, iar *Convorbirile* vesteau că pe lîngă librărie s-a aşezat şi un *„Cabinet de lectură“* cu operele *„cele mai cunoscute şi mai noi“*, mulţime de curioşi se îndemnau să-i treacă pragul, strecurîndu-se anevoie printre săniile luxoase, cu două rînduri de cai şi echipaje pompoase ce poposeau în faţa dughenilor Băncii şi la vremea cînd viscolul cutreiera uliţele, chiuind printre streşini şi zaplazuri învăluind casele şi trecătorii în vîrtejuri de omăt cernut.

Printre vizitatorii ce răsfoiau cărţile în tihnă, tulburaţi doar de duduitul sobelor şi susurul samovarelor cu ceai, zăboveau adesea şi V. Pogor şi N. Burghele, susţinătorii financiari ai librăriei şi cabinetului, dereticînd şi lipind etichete — cum îşi amintea Iacob Negruzzi — şi recomandînd cărţile aduse din alte părţi sau proaspăt ieşite din *„Tipografia societăţii Junimea“*, întemeiată prin 1866, tot în casele Băncii, cu contribuţia unor junimişti şi sprijinul aceluiaşi întreprinzător poet şi jurist Vasile Pogor.

În tipografia aceea destinată a tipări pe gratis cărţile bune, cît şi cealaltă, mai nouă, *„Tipografia Naţională“*, aşezată prin 1872 în acelaşi local, de Costache Rosetti Solescu, N. Gane, I. Negruzzi şi alţii s-au tipărit *Convorbirile* timp de vreo 18 ani (cu o mică întrerupere) — pînă cînd s-au mutat la Bucureşti în 1885 — şi au văzut lumina zilei multe opere de seamă ale culturii româneşti.

Clădirea cu un cat a dughenilor, rezidite de Banca Moldovei, pe locul cumpărat de la logofătul Costache Sturza şi închiriată apoi Junimii, pentru stabilimentele sale, devenise locul de întîlnire zilnică a junimiştilor. În ea vecuia Iacob Negruzzi, secretarul Junimii, dichisînd fiecare număr, de la punerea în pagină şi pînă la expedierea revistelor către abonaţi, el fiind *„autorul, culegătorul, corectorul, directorul, ba chiar şi cititorul* Convorbirilor literare“ — cum îl tachinau amicii.

Pe uşile clădirii intra deseori ca un *„semizeu“* Titu Maiorescu, cercetînd mefistofelic *„negoţul“* colaboratorilor,

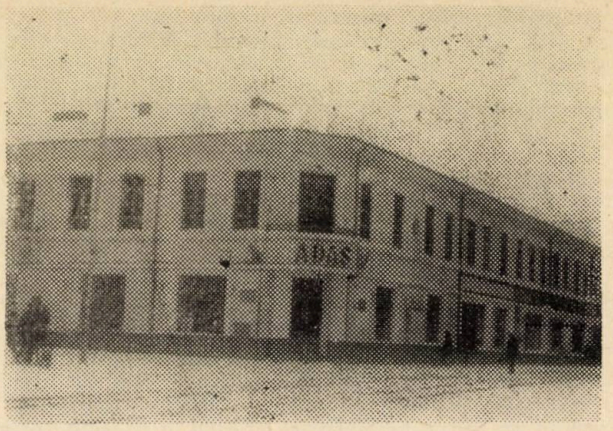

Astăzi clădirea serveşte ca sediu pentru ADAS

care de obicei se săvîrşea în pagubă, şi mai ales urmărind lucrul la cărţile sale în curs de tipărire.

N-au ocolit-o nici Alecsandri, nici Slavici şi nici Ion Creangă, care trudea din greu şi nu fără izbîndă să mai scoată de sub teascurile lui Herşcu Goldner — celebrul tipograf al Iaşilor de altă dată — încă o ediţie din lucrările sale didactice, dînd ghes lui bădiţa Mihai să le mai publice (anunţe) odată în jurnalul *„Curierul de Iassi“* scos prin anii 1876—1877, într-o cămăruţă alături de tipografie, de Mihai Eminescu, care-şi cîştiga existenţa trudind ca redactor şi corector, făcînd şi cronica politică, economică, teatrală, a paginei politico-literare.

Acrit de spalturile pline de cerneală, pe care le buchisea cu migală la lumina chioară a unei lămpi sau lumînări de seu, uneori se lăsa ademenit de popa Smîntînă şi intrau în boltile de alături ale fostei giuvaergerii în care un negustor deschisese o locantă pentru tipografii şi amploiaţii Băncii, umplînd beciul fostului păstrător de odoare, nestemate şi galbeni zimţaţi, cu butoaie pîntecoase pline de vin rubiniu.

Priindu-i vecinătatea tipografiei, moş Berl Finkelştein proprietarul de prin anii 1882 al locului, ţinea în clădirea de alături două cîrciumioare şi una mai mare — depozit de vinuri — în capătul de sus al străzii Lăpuşneanu, în care chiriaşii săi, junimiştii, aveau mese rezervate. Pe cît ne spun contemporanii, nu numai Ion Creangă şi Mihai Eminescu le vizitau adesea, dar chiar şi ilustrul bucureştean Ion L. Caragiale, nu le prea neglija atunci cînd se afla la Iaşi, încît prieteşugul său cu moş Berl a rămas de pomină.

Adăpostind tot felul de magazine, redacţie de publicaţii, tipografii (pînă la ultimul război), anticariate — adevărate altare buchiniste —, librării, printre care celebra librărie Daniel prin 1890, renumita farmacie Răteanu prin 1921, Banca de Credit Român prin 1930, iar astăzi ADAS-ul şi unităţile cooperaţiei meşteşugăreşti, clădirea a suferit mereu prefaceri, dar şi-a păstrat cu înverşunare locul din colţul celor două străzi şi amintirea bătrînei librării (aşa cum arăta după modernizarea din 1869):

„O magazie ce pare numai de sticlă, plină de lumini ce las a se vedea tablouri şi pachete frumoase, cărţi luxoase şi alte obiecte ce plac mai ales cărturarilor“ (Curierul de Iassi, 1871).

Rămînînd neclintită în calea miilor de trecători ce trec grăbiţi întretăindu-şi drumurile cu tramvaiele şi mai zorite, ar vrea parcă să amintească celor mai tineri că între pereţii ei au trăit, s-au zbătut şi au fost fericiţi tot nişte tineri, care nu şi-au precupeţit nici timpul şi nici banii pentru păstrarea şi propăşirea limbii româneşti şi înălţarea ţării.

Ion MITICAN

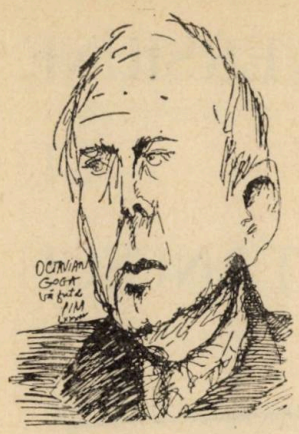

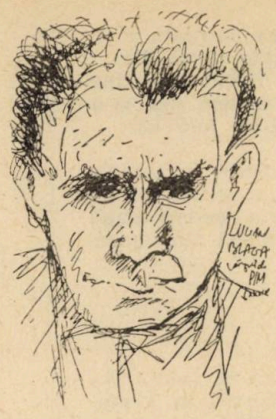

TREI SCRIITORI ARDELENI ȘI SATELE LOR:

Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga

Toți trei, urmînd firul cronologic, s-au născut în sate ardelenești, și toți trei au consacrat satului, privit ca unitate spirituală a neamului, cea mai caracteristică parte a operei lor literare, politice sau filozofice.

Satul natal al lui Octavian Goga (născut la 1 aprilie 1881) a fost satul Rășinari din preajma Sibiului, al nașterii lui Liviu Rebreanu (27 noiembrie 1885) și apoi al copilăriei sale : Tîrlișua, Maieru și Prislop din părțile Someșului, iar al lui Lucian Blaga (9 mai 1895), Lancrămul din apropierea Albei Iulia.

Întîiele orizonturi văzute de ochii lor au fost orizonturile satului, întîiele glasuri auzite au fost ale părinților și țăranilor din vecini ; ale acestora au fost și primele datini și tradiții deprinse, primele cîntece și primele jocuri. Satul le-a dat primele cunoștințe despre lume și primele îndemnuri de zbor. Folclorul le-a fost întîiul abecedar.

Cugetarea satului, ca element primordial al gîndirii, le-a oferit cea mai înaltă filozofie. Pentru ei satul a fost patria și edenul vieții, și totodată rezervorul de energie al vieții spirituale, precum și al celei mai răspicate limbi. Toți trei s-au simțit astfel în mod permanent solidari cu viziunea și dinamismul satului, de acolo primindu-și lumina și entuziasmul.

Și credința în drumul spre veșnicie tot de-acolo le-a venit. „Veșnicia — scria Lucian Blaga — s-a născut la sat".

După o operă de înalte dimensiuni — poezie, proză, teatru, filosofie — toți trei au intrat sub cupola Academiei Române de pe baricadele satului românesc : Octavian Goga prin discursul dedicat lui George Coșbuc, rapsodul țărănimii. Lucian Blaga „prin elogiul satului românesc", Liviu Rebreanu „prin lauda adusă țăranului român", pe acesta considerîndu-l ca adevărat și unic înaintaș al său.

Cu toate aceste elemente comune de apreciere, fiecare din cei trei scriitori au văzut în sat o semnificație și un fenomen aparte. Goga a desprins din viața satului virtuozitatea patriotică, Rebreanu, spațiul contradicțiilor și al marilor drame sociale, Lucian Blaga — pe depozitarul adevărului folcloric, mitologic, metafizic.

„Am privit satul — declara Octavian Goga în mărturisirile sale din 1932 — și l-am despicat programatic, dîndu-mi seama că el este cel mai mare rezervor al energiei naționale. Am crezut de la început, prin transmisiunea strămoșilor și părinților mei în ideea de neam ; am crezut deci în sat, fiindcă satul era sinteza care reprezenta sorgintea mea, marele tot : **neamul**".

Liviu Rebreanu, — în renumitul său discurs — vedea și el în țăran un ctitor de țară, un ctitor de limbă, „Limba românească — afirma Liviu Rebreanu — e o limbă țărănească. Farmecul și expresivitatea specifică le-a căpătat de la făuritorul ei originar, care a fost țăranul... Alecsandri — adăuga Rebreanu — a făcut un act revoluționar adunînd și dînd la iveală o comoară de poezie populară".

Pentru Lucian Blaga, poet profund și spirit de formație și cultură filozofică, satul era, privit prin prisma determinantelor stilistice, „matricea stilistică" a culturii noastre; tiparul ei originar, el dispunînd în mod suveran de epitetul autenticității românești.

Depărtarea de sat i-a durut pe toți trei, toți trei considerîndu-se deopotrivă de dezrădăcinați, și toți trei vor încerca același sentiment de dezamăgire — cu privire la ei înșiși, destinul transformîndu-i în altceva decît ceea ce au dorit — cînd viața va face ca ei să se reîntoarcă iarăși în satul părăsit.

Iată-l pe Octavian Goga reîntors la Rășinari, printre flăcăii satului, după ani de studii și călătorii la Budapesta, Berlin, Paris, Londra, Florența, Veneția :

Noroc, logofeți de-acum zece ani ! / Primiți-mă, rogu-vă, iarăș, / Și gîndului vostru mă faceți părtaș, / Și glumelor voastre tovarăș. / Departe-am fost, eu, copii, la oraș, / Și legea pe-acolo nu-i bună, / Cîrciumarii te mint și lăutarii nu știu / Aievea ce-i graiul din strună. / De-aceea mă-ntorc să mai joc înc-o dată / Senina și vesela horă, / Cumătră cu sufletul vostru curat, / Cu biata mea inimă, soră.

Goga va fi însă de acum înainte poetul „pătimirii noastre", al luptei pentru unirea neamului întreg.

Rebreanu va încerca și el același sentiment mărturisit în povestirea **Cuibul visurilor.** „După trei zeci de ani de zbuciumări deșarte, — povestește romancierul — mă întorceam acolo de unde pornisem în lume. Căutasem fericirea prin toate colțurile pămîntului și nicăieri nu o găsisem. Nici în zgomotul orașelor, nici în iubirea oamenilor și nici chiar în inima mea. Cu cît o rîvneam mai mult, cu atît ea se ascundea mai adînc. Și viața mă gonea într-una, îmi reteza aripile.-. Apoi îndrăzneala m-a părăsit. Ochii mei nu mai priveau înainte ; înfricoșați, de întunericul de nepătruns, se întorceau cît mai des înapoi. Amintirea înfrigurată îmi dezvălea clipe care au trăit odinioară îmbrăcate în veșminte lucitoare, mă ademenea într-o lume uitată, unde viața e un vis și sufletul un cunoaște durere...".

Deși se întorcea acasă cu cele mai învăpăiate sentimente, Rebreanu încearcă însă o mare decepție, fiindcă satul — în povestire, în loc de Maierul, Vararea (Nepos) — pe care îl iubise atîta și de care îl legau atîtea amintiri scumpe, era acum aproape pustiu. Tatăl îi murise, mama se mutase la o fiică, surorile se măritaseră, doi dintre frați îi muriseră pe front, îi muriseră totodată și vechii prieteni și cunoscuți, oamenii mai tineri nu-l mai cunoșteau, și aproape nici unul din aceștia nu mai cunoștea vechea viață a satului, figurile lui de odinioară.

După ce constatase toate acestea, povestește în încheiere Rebreanu, „am simțit nevoia aprigă să plec mai grabnic, să scap de o mare primejdie. Uitarea îmi strîngea mereu inima. Trecutul își ștergea urmele fără zgomot".

Satul copilăriei lui murise.

Trăiau însă celelalte sate românești, trăiau satele în care își va plasa eroii din „Ion", din „Răscoala" și din celelalte creații ale sale. Trăia eternul sat românesc înfățișat de Rebreanu în discursul de recepție de la Academia Română.

Lucian Blaga și-a adorat și el satul, începînd de la biografie și pînă la anumite elemente de ordin geologic. Student la Viena, atașat și consilier de legație la Varșovia și Berna, ambasador la Lisabona, călător prin toată Europa, Blaga a fost urmărit necontenit de imginea satului natal. Iată-l ancorat în poezia dedicată începutului vieții sale : **9 mai 1895 :**

Sat al meu, ce porți în nume / sunetele lacrimei, / la chemări adînci de mume / în cea noapte te-am ales / ca prag de lume / și potecă patimei. // Spre tine cine m-a-ndrumat / din străfund de veac, / în tine cine m-a chemat / fie binecuvîntat, / sat de lacrimi fără leac.

La o „întoarcere" găsește și el oamenii și lucrurile schimbate dar satul tot neschimbat, așa ca în ziua dintîi, Lacrima poetului gustată de vînt era lacrima după ceea ce fusese acesta în copilăria sa, Blaga fiind acum puternic legat de „spațiul mioritic".

*

Toți cei trei scriitori amintiți au murit de mult : Octavian Goga la 7 mai 1938 ; Liviu Rebreanu la 1 septembrie 1944 ; Lucian Blaga la 6 mai 1961.

Amintirea lor se confundă astăzi cu unele din cele mai înalte vîrfuri ale literaturii poporului român, ale puterii sale de creație spirituală, a mesajului său în univers. Gloria lor e înfășurată într-o adevărată apoteoză.

Vii și prezenți pretutindeni, ei trăiesc cu atît mai mult în conștiința satelor lor de origine și de manifestare.

Casa natală a lui Goga de la Rășinari, casa părinților săi, e transformată în casă muzeală, în care se păstrează cu pietate toate relicvele primei sale familii : odăile, mobilierul, icoanele, portretele, cărțile și toate edițiile operelor lui Goga. Pe tabla fixată pe peretele de la stradă se menționează caracterul istoric al casei de unde a plecat în lume – casă pe care acesta a cîntat-o în lumini neîntrecute **(Casa noastră).** În fiecare an, sute și mii de pionieri și de excursioniști se abat pe la casa lui Goga, ea fiind una din vetrele cele mai calde ale Transilvaniei.

Poetul e înmormîntat însă la Ciucea, pe Crișul Repede, unde și-a trăit ultimii ani ai vieții, în mausoleul magnific ridicat de soția sa. Alături, Veturia Goga a organizat și un somptuos muzeu dedicat amintirii lui Goga, și bunului său prieten maghiar, Adi Éndré.

Nici Rebreanu nu e înmormîntat în locurile unde a copilărit, ci la cimitirul Belu din București, într-un mormînt construit de soția, fiica și ginerele său. Un bust de marmură îi străjuiește la căpătîi. La Maieru, unde a fost cuibul visurilor sale, s-a deschis un muzeu cu nenumărate obiecte și portrete ce păstrează amintirea marelui romancier și s-a înființat o societate literară ce-i poartă numele.

La Prislop – satul în care și-a trăit Liviu Rebreanu adolescența și unde a cunoscut figura năvalnică a lui **Ion** – în locul vechii case, în care a locuit familia Rebreanu, s-a ridicat o nouă casă numită Rebreanu, în care se află un strălucit muzeu memorial. Alături de casă s-a ridicat și un bust impunător al scriitorului.

La Bistrița – orașul în care a urmat Rebreanu cursurile școalei civile – i s-a ridicat un bust realizat de sculptorul Romul Ladea, iar liceul de acolo îi poartă numele.

La Bistrița se organizează în fiecare an un simpozion și un concurs literar numit „Zilele Liviu Rebreanu".

Blaga, la dorința sa, a fost înmormîntat însă la Lancrăm, în același cimitir fiind înmormîntați și părinții săi. Casa natală a poetului, aflată în apropierea cimitirului, s-a păstrat și ea intactă. În cimitir s-a plantat și un gorun, în amintirea gorunului cîntat de Lucian Blaga în subtila poezie cu același nume.

În fiecare an, în orășelul Sebeș, locul unde și-a început poetul primele studii, se organizează în luna mai, un festival și un concurs literar **„Lucian Blaga"**, care se sfîrșește întotdeauna printr-un pelerinaj la mormîntul poetului.

Cel mai înălțător omagiu adus lui Blaga la Lancrăm este însă monumentul de bronz – operă a aceluiași Romul Ladea – ridicat la intrarea în comună.

Scriitorii și-au iubit satele – au iubit **satul** – iar satele și-au iubit și-și iubesc în continuare scriitorii, legătura lor fiind indisolubilă, ea reprezentînd o înaltă expresie a culturii românești.

Vasile NETEA

RETROVERSIUNE CU NICHITA STĂNESCU

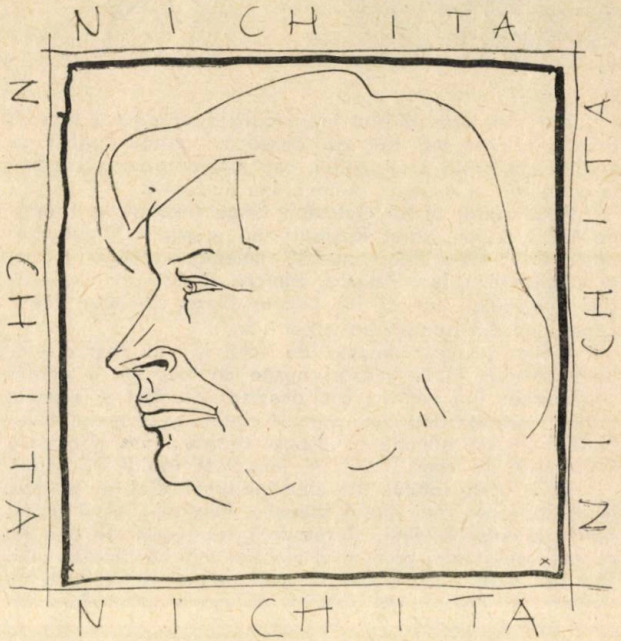

Văzut de Sorin Dumitrescu

Recent ne-a sosit din Iugoslavia numărul 9—10/83 al periodicului Kulturen Život care apare la Skopje în Macedonia. În paginile revistei este publicat un interviu acordat de Nichita Stănescu ziaristului Jovan Popovski. Discuția cu poetul român a fost purtată de către cunoscutul publicist iugoslav care și-a petrecut o parte din anii tinereții în orașul Iași. Răspunsurile, pline de profunzime, au fost transpuse, nu cu mică dificultate, în mod impecabil în limba macedoneană. La rîndul nostru, „refacerea" discuției în original a fost o operă de istovitoare dar o revelantă retroversiune.

Ș.N.P.

POEZIA ESTE BOGĂȚIA OMULUI

*

Cu prilejul morții lui Nichita Stănescu, marele poet român, laureat al premiului internațional „Cununa de aur" la Serile de poezie de la Struga în anul 1982, publicăm discuția purtată anul trecut de artist cu ziaristul Jovan Popovski.

*

Era istovit, așa cum numai celebritatea poate să-l istovească pe un mare poet. A petrecut cîteva zile, ca laureat la Serile de poezie de la Struga, aflat „în centrul atenției", o personalitate ce atrăgea lumea în jurul său cu privirea sa veselă. Serile s-au scurs una după alta. Apoi a început să-și facă geamantanele. Se grăbea spre România lui. Și discuția promisă n-a mai avut loc. Singurele clipe libere, pe care le-a mai avut, au fost pentru a-și pune în geantă întrebările, promițîndu-mi că-mi va trimite de la București răspunsurile.

Au trecut cîteva luni de la festivalul „Serilor". Aşteptam cu stoicism răspunsurile. Între timp am recitit de mai multe ori scurta-i biografie :

S-a născut în anul 1933 în oraşul Ploieşti din România. Tot acolo a terminat şcoala elementară, apoi liceul. În 1957 şi-a luat diploma la Facultatea de filologie din Bucureşti. În acelaşi an a debutat cu poezii în paginile revistelor Tribuna şi Gazeta literară. Nimic mai mult. Şi acest text pe care l-am transcris :

„Dragii mei prieteni, scriitori macedoneni, mi-aţi cerut o carte de versuri ca să apară în melodioasa limbă macedoneană, în tălmăcirea lui Taşco Sarov, şi să-mi alcătuiesc un autoportret pe cîteva pagini bătute la maşină.

Ţinînd în mînă ceasul de-ascultat şi la ochi ochelarii de concentrat timpul aş spune că cel mai frumos autoportret al meu în limba macedoneană ar putea fi dedicaţia ce se află la începutul cărţii, şi anume :

DRAGUL MEU CITITOR DIN MACEDONIA, ŢIE ŢI DEDIC ACEASTĂ CULEGERE DE VERSURI PENTRU CĂ NE ÎNTÎLNIM ÎN TIMPUL VIEŢILOR NOASTRE ŞI NU ÎN VIEŢILE ALTORA.

Dacă nu eşti mulţumit de acest autoportret, atunci aş mai adăuga şi faptul că a te naşte înseamnă o deprimare, iar a muri o exclamaţie. Faptul de a te fi născut este atît de surprinzător şi de straniu încît, mai curînd, s-ar putea asemui cu o eventualitate decît cu o legitate.

Imperceptibila eventualitate de a fi cal se poate compara cu imperceptibila eventualitate de a fi copac.

...În ceea ce priveşte poezia, am o foarte bună socoată.

Cea mai sigură şi cea mai importantă bogăţie pe care o caută omul şi omenirea din timpul omenirii mele este poezia pentru fiecare om în parte şi în acest sens fiecăruia îi este estetică, ca cea mai esenţială expresie de etică". Şi aşa mai departe".

În anul 1982 la Serile de poezie de la Struga, Nichita Stănescu era cel de al XXI-lea laureat. Unul dintre cei mai neobişnuiţi poeţi, în faţa căruia chiar şi ziaristul, ca oricare alt interlocutor, se gîndeşte ce ar putea să-l întrebe. Poate că tocmai de aceea, la primul contact cu Stănescu, acesta mi s-a părut atît de apropiat, aşa de parcă l-ai cunoaşte de cine ştie cînd. Tracul mi-a dispărut, întrebările pe care le pritocisem nu-şi mai aveau rostul. M-am grăbit să încep discuţia despre ceva. L-am întrebat, deci, pe Stănescu :

J.P. : Credeţi că poezia contemporană satisface gustul cititorului de azi ?

N.S. : Cititorii sînt aceia care au descoperit poezia contemporană. Dintre cititorii de poezie contemporană unii s-au jertfit pe sine, transformîndu-se în poeţi contemporani.

Tot ceea ce nu e povaţă, ştiinţă sau cuvînt absolut clasic, respectiv tot ceea ce nu a fost transformat în statui, în spiritul nostru, din creaţia lor, respectiv acele părţi vii din cititorii care au citit poezia ca pe propria lor statuie — aceia sînt contemporanii vii, veşnicii contemporani ai generaţiei noastre.

Numai ceea ce nu este viu nu se ţine minte.

Un om viu reprezintă o sensibilitate în acţiune. Acţiunea înfăptuită se transformă în statuie, sau în amintire. Omul este acela ce-şi aminteşte de sine însuşi. Cu cît ai cîte ceva de amintit cu atîta eşti viu...

J.P. : Pe ce coordonate estetice se mişcă poezia românească contemporană ?

N.S. : Poezia românească contemporană nu este exclusiv românească. De altfel, nu există poezie românească cum nu există nici cea franţuzească, engleză, sîrbă sau rusă. Limba este materia familiară sfîntă prin care se exprimă materia cosmică a omului.

În ceea ce mă priveşte, trebuie să ştiţi că sînt sănătos şi scriu în limba română, ceea ce vă doresc şi dumneavoastră.

J.P. : Vă aflaţi aici la o întrunire, ce are drept scop apropierea dintre oameni şi asta pe baza literaturii. Ce credeţi despre puterea ei pe acest plan ?

N.S. : Forţa literaturii constă tocmai în aceea că nu se bazează pe forţă. Orice ciocan poate zdrobi nasul madonei din Pieta aflată la catedrala Sfîntul Petru din Roma. Orice cuţit poate scrijela Garda de noapte a lui Rembrandt, ce se află la Amsterdam. Dar ce este acela un ciocan, ce este acela un cuţit ? Atîta doar că au un nume. Numele capătă sens doar cînd e laolaltă cu verbul. Verbul nu este mişcarea cuţitului sau a ciocanului. Verbul este sensul numelui de cuţit şi sensul numelui de ciocan. Ce altceva reprezintă un alt cer, sau o altă stea oarecare ?

J.P. : Credeţi că influenţa literaturii e mare în lumea în care trăim ?

N.S. : Dacă întrebarea Dv. nu conţine răspunsul în sine, atunci este o întrebare nelogică, la care nu pot să răspund. Dar dacă întrebarea Dv. conţine răspunsul în sine, respectiv e uimire, de ce mă uimiţi şi mi-o puneţi fără rost ?

J.P. : Cine a influenţat asupra Dv. ca poet ?

N.S. : Isus Hristos, dar nu ca simbol religios, ci ca simbol uman.

J.P. : Despre Dv. se spune că aţi pătruns cel mai profund în limba românească, că i-aţi descoperit minunate frumuseţi şi bogăţii. Dar în ce raporturi vă aflaţi cu poezia şi creaţia populară în general ? O folosiţi ?

N.S. : Eu nu mă folosesc de limba română în creaţia mea. Limba română este patria mea şi de aceea uneori ea mă trimite să-i apăr graniţele poeziei sale. De altfel noi sîntem cununaţi împreună. Uneori nici nu ştiu dacă eu o cînt pe ea sau ea mă rosteşte pe mine. Dar mai bine ar fi să vă recit două versuri populare de la mine din Prahova :

„Cînd porneşti pe potecuţă
cum mai pot să scriu, drăguţă !".

J.P. : Sînteţi unul dintre cei mai traduşi poeţi contemporani. În cîte limbi străine a fost tradusă poezia Dv. ?

N.S. : Nici o limbă nu este străină. Am fost tradus de nestrăini prin prieteni pe ţărîmile limbilor nestrăine.

J.P. : Spuneţi-ne ceva despre Serile de poezie de la Struga.

N.S. : Festivalul de la Struga, dacă îşi va menţine bunul gust, cum a fost cultivat pînă acum, şi de va fi cultivat şi de acum încolo, ar putea să se transforme cu timpul într-un centru de rezolvare, prin poezie, a miracolelor omului care s-a născut om.

Acest ideal înalt, dacă nu se înfăptuieşte din diferite cauze, va putea fi menţinut constant ca ideal şi ca bun gust, avînd şanse, fără a ţine cont de mijloacele materiale, ca să devină cu timpul măcar un centru al unui vis uman curat, un bun pas către depolarizarea armatei de statutul, nesigur, al omului în general.

J.P. : Dumneavoastră sînteţi o putere în literatură. Dacă aţi fi la fel de puternic în politică, ce aţi face ?

N.S. : Aş instaura dreptul popoarelor la timp, iar între România şi Iugoslavia, la graniţa de la Stamora Moraviţa, aş înălţa statuia lui Brâncuşi — Poarta sărutului.

J.P. Pentru cultura macedoneană vestea acordării „Cununei de aur" lui Nichita Stănescu n-a constituit o surpriză, ci doar un rezultat al tradiţiei şi al legăturilor de veacuri dintre Macedonia şi România. Ne cunoaştem oare într-adevăr îndeajuns ?

N.S. : Dacă ne-am fi cunoscut îndeajuns am fi fost identici. Vă propun ca în general să nu ne dorim, ci să fim îndrăgostiţi unul de altul ca să ne putem descoperi în permanenţă.

Prezentare şi traducere, Ştefan N. POPA

CĂLĂTORIE PE MAPAMOND

DULCELE MEU BABILON...

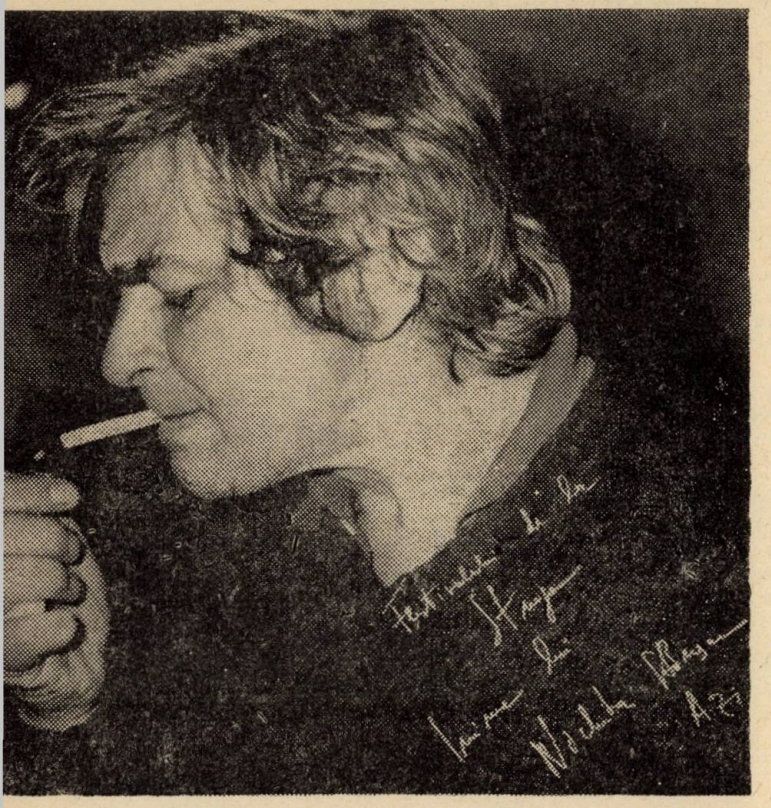

Nu mai fac surprize!

Mă întreb ce ar spune, oare, un cititor plictisit, deschizînd într-o doară un jurnal de călătorie şi întîlnind aşa, deodată, un citat cu pretenţii (ascuns erudite)? De pildă, din „Micul Prinţ"... Dar e mai bine să nu mă întreb, deci las să mi se rostogolească sub priviri cuvintele lui Saint-Ex: *„Toutes les grandes personnes ont d'abord été des enfants (Mais peu d'entre elles s'en souviennent)"*.

N-am vrut niciodată să mă fac om mare (şi nici nu m-am făcut) şi mărturisesc că îmi amintesc des, prea des, de joaca-joacă. De aceea, cînd plec în vacanţă, ca altădată la bunica, îmi iau toate rochiile şi jocurile, oglinjoarele şi aripioarele... Fiindcă îl voi întîmpina pe Nichita, ce anume va trebui să iau? Oho, ceva de soi! Şi dacă nu-i ajung zîmbetele mele? Oricum, le înghesui pe toate în valiza cu surprize, apăs bine capacul şi moţăi cu ea în braţe pînă a doua zi. Încă o zi!

Lîngă autocar, calinerii de rămas-bun, sfaturi (le ascult cu aerul cel mai docil din lume): „Ai grijă de bagaje. Trei, cu tine — patru". Kir Ianni de la „Liotsikas Tours" mă asigură că o să fie *poli kalo, air conditioned (sure!)*, o să uit de toate, o să cînte Zorba grecul (din casetă, evident) şi, după asta..., Skopje! De la vecinul meu cu mustăţi aplecate, de asaul (căpitan de cursă lungă), aflu că Grecia e „în insule, domniţă", şi că Ulise nu s-a născut în Itaca (Porto Vatis), ci undeva mai la nord! După Porţile de Fier (ce blînd a fost M. Cristi-le Douanier!), nu izbutesc să mai închid un ochi. Şi Zorba ăsta, care nu mai tace! Trec 2 000 de clipe *točno* şi, printr-o pîclă lăptoasă, zăresc: *Izlez*, deci Skopje. Sar din maşină, cu ochii la rafinărie, mă uit de la stînga la dreapta, şi invers, dar nici zare de oraş. *Nema problema*, românul are şapte vieţi, o pornesc într-acolo. Ceva îmi zuruie în ţeastă, dar picioarele se mişcă sigure — afară e foarte dimineaţă, aer proaspăt, o să fie lume... lume multă... şi bucurie... Dar valiza cu surprize? *Bože moj*, călătoreşte spre Athina! Nod în gît şi tremur de glezne: veseliile mele — ca baloanele.

Parc-am ajuns la Skopje, la Grand Hotel. Sub ferestre se clatină Vardarul, iar din ceea ce văd desenat pe cer, de un albastru limpede, aleg moscheea lui Daut-paşa. Stopanska Banka şi noua clădire a televiziunii îşi topesc uşor conturele, atinse de căldura leşietică. Moţăi pe pervaz, îmi vine să zac, dar e mai sănătos să-mi ud obrajii şi să alerg — urmează reîntîlnirea cu oraşul.

Peste pod, prin bazar. Pavajul sclipeşte, miroase a vară proaspătă, zarvă veselă şi ochi sticliţi, îmbiind spre tarabe: tîrlici — cipici, trabuce — ciubuce. Străduţele se agaţă unele de altele, urcînd spre mormîntul lui Goţe Delcev, adăpostit de Sveti Spas. Construită la începutul secolului al XIX-lea, la răsărit de fortăreaţa Kale, biserica ascunde în iconostas toată biblia preschimbată în lemn. Dăltuită de mîinile calde ale lui Petre Filipović, Makarija şi Marko, dantelăria de lemn vorbeşte despre călătoria în Egipt (Maria poartă veşmînt macedonean), despre Ioan Botezătorul (cu costum *à la turque*), despre raiul ăla unde curge lapte şi miere. O văd pe Eva, cuminte şi fără veşminte, stînd supusă în spatele lui Adam. Oare de unde prejudecata nesupuşeniei sale?

La Muzeul de artă modernă (azi — închis!), mă apropii de ferestrele imense, care lasă cu generozitate ca privirile curioase să se strecoare înăuntru: Pendovski, Jankulovski, Naumovski. Expoziţia, de un *design* remarcabil (e opera arhitecţilor polonezi), reuneşte lucrări de artă donate Skopjei de artişti plastici din lumea întreagă, în urma dezastrului din 1963.

Mă întorc la Grand. O ploaie ropotitoare, cu vînt iute şi vîrtej de frunze, tulbură Vardarul. Minaretele se ţesc din scame de fum, ca în năvălirile lui Daut-paşa... După larma ploii, tihna zilei — o zi sticloasă, curată. Sus, în munţi, zăresc, ici şi colo, pete albe — căsuţe mici, pitite la răcoare. Sînt sigură că pînă acolo ajung doar urşii. Şi tăcerea. Îmi aduc aminte — de ce tocmai acum? — de frumosul călător din „Caminante" şi de întrebarea lui: „Cine mai are timp de tăcere?"

Seara pătrunde prin perdele subţiri, simt cum se aşază domol peste lucruri. De ce să alunec în somn, mai înainte de a sta puţin lîngă Vardar? Paşi moi lîngă zgomotul liniştit al apei. Decorul e *tout à fait romantique*: noapte, şi lună (de fapt, o semilună aproape musulmană), şi zbatere de valuri. Recuzita romantică e întreagă: lîngă mine, *el* o cuprinde uşor, o coboară în braţe către ţărm — ca în filmul ăla cu malurile Senei; *ea*, probabil, se uită în jos, tremurînd din gene, sau îl ţine strîns de mînă; *eu* îmi mut privirea şi mă gîndesc cu ciudă la valiză, care a avut tot timpul să ajungă în Elada.

Struga '82
sau fericirea în şapte zile

— Il faut des rites. — Qu'est-ce qu'un rite? — C'est ce qui fait qu'un jour est différent des autres jours, une heure, des autres heures. Învăţasem bine lecţia de la Micul Prinţ, şi eram încredinţată că ora aceea, ora 19, n-avea să semene cu alta...

Se deschidea expoziţia de carte românească găzduită de editura „Misla" din Skopje. Frumos rînduite, cu rigoare (literatură social-politică, beletristică, ştiinţifică, traduceri, carte de artă şi pentru copii), cărţile îşi aşteptau cuminte cititorii, care veneau să le cunoască. Să ne cunoască. Mă ispiteşte gîndul de a urmări volumele apărute la „Junimea", prezente aici: N. Iorga, D. Caracostea, M. Drăgan.

Delegaţia scriitorilor români, condusă de Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, e salutată de poetul Mateja Matevski, preşedintele Comisiei Relaţiilor Culturale cu străinătatea. În timp ce blitz-urile şi aparatele de filmat sfîrîie cu hărnicie, mă uit ţintă la călăuza breslei noastre: spune ceva frumos despre invazia de lumină care vine dinspre cărţi, şi despre fericita coincidenţă de a ne afla aici, printre prieteni, în chiar ziua de aniversare a eliberării României. Mîinile zboară, aplaudă

cu căldură, și aud întreagă rostirea : Cartea este Făt-Frumos căruia i-a murit moartea...

În această seară, Nichita Stănescu va da autografe („Pravoto na vreme" — „Dreptul la timp" —, ultimul său volum, în traducerea ireproșabilă a lui Tașko Sarov, a fost tipărit la „Misla"). Ochii îi strălucesc ca lui Grig Vieru, asta înseamnă că vrea să spună : „...Partizanii voștri și soldații noștri, toți ca floarea, își dau mîna din pămînturi... Orice soldat care cade pentru țara lui o sporește cu un metru pătrat". Privirile îi sînt ca ploile și glasul moale cînd rostește : „Dă-ne mie, mamă, și prietenilor mei de băut / și după ce ne săturăm setea de viață / dă-ne de murit, mamă" *(A-mi da din mînă de mîncare)*.

Actori ai Teatrului Național din Skopje recită din poezia lui D. R. Popescu, Nikolaus Berwanger, Anghel Dumbrăveanu, Dumitru M. Ion, Carolina Ilica, Titus Vîjeu, Marin Mincu, Ștefania Plopeanu. Seara se sfîrșește cu bucurie — Lile rîde, rîde tot timpul și se uită la Liubișa Gheorghievski, care ne iubește și pentru „Paraclisierul" lui Marin Sorescu, pus în scenă de domnia-sa, la Skopje.

Dimineață blîndă, cu aer bun. Călătorim spre Struga. În autobuz — miros de vacanță. Șoferul învîrte zelos butoanele, radioul funcționează *otlično : Jeleno, Jeleno*, fredonăm și noi. Privesc mult înapoi, spre bisericuța Sf. Ilia și Cardakul de lîngă ea (îmi amintesc cînd, boț cu ochi, păzeam via de prigorii, în cerdacul bunicilor, undeva, în Dobrogea), mulțumindu-i cu gîndul lui Ksento. Directorul Agenției drepturilor de autor îmi oferă cu amabilitate revista literară a Agenției, cu ultimele apariții editoriale. Întîlnesc multe nume cunoscute : Blaže Koneski, Gane Todorovski, Jovan Strezovski, Jovan Koteski, Taško Gheorghievski, Bogomil Gjuzel. Împreună cu Saşa Marcus (traducător și regizor), ne amintim pios de Vasili Șușkin, de corul acela cu zvon de vecernie din „Călina roșie" și, mai cu seamă, de final... Sar mereu de la una la alta — prietena mea moscovită, Zoia, mi-a spus cu atîta convingere : *Daže esli i beda, pravo nečem inogda, čto vî plakat' nikogda*. Și totuși...

Poezie, munți și ape

Struga. Hotel „Drim". *Façon occidentale*, ia ochii, lume multă, încep să curgă invitații (în program sînt anunțate 45 de state). Sînt singură în toată larma asta. Plăcuțe, săgeți indicatoare trimit spre săli de conferințe, simpozioane — organizare fără cusur.

La „Energomont", unde sînt găzduiți corespondenții de presă străini, aceeași liniște surdă ca la „Biser". În cameră, te îmbie odihna, îmbrăcată toată în portocaliu ; perdeaua se umflă ușor, mîngîindu-mi nervii. După draperie, Ohridul : lumina de aur aleargă pe o tipsie uriașă de metal albastru, umblător (Radio Skopje anunțase vreme mohorîtă !). Apa spală țărmuri roșii, care vin tot mai mult spre mine. Să fie adevărat, oare, că aici s-au scăldat Orfeu, Alexandru și Diogene ?

Ne pregătim pentru conferința de presă — fiecare delegație își ocupă locul desemnat. Poetul Jovan Koteski salută prezența delegației române și a poetului Nichita Stănescu, laureatul Festivalului Internațional „Serile de poezie de la Struga" — ediția 1982. Căștile zuruie, în timp ce Nichita privește lung în sală, îi face un semn discret cu ochiul stîng lui Tomi, apoi mărturisește pe românește că premiul acesta nu e al lui, ci al limbii române, revelînd din nou adevărul că „la început a fost cuvîntul".

La vecernie, Crni Drim arde. În acordurile solemne, se aprinde flacăra Festivalului, pe binecuvîntata CASĂ A POEZIEI. Iubitorii de frumusețe, deci de poezie, cu sufletele îmbrăcate sărbătorește, ascultă recitîndu-se versuri de Constantin Miladinov, Blaže Koneski, laureat al aceluiași festival — ediția 1981, și Mateja Matevski, căruia i s-a decernat premiul „Frații Miladinov" — 1981. Pătrundem apoi în lăcașul poeziei, unde Borislav Naumovski deschide expoziția de carte. Gînd cu flori pentru minunata carte de „Poezii" (ediție bilingvă) a lui Nichita, pentru Nichita însuși, a cărui fotografie (pe care scrie : Festivalului de la Struga, Inima lui Nichita Stănescu, Azi) stă frumos lîngă a celorlalți poeți mai înainte încoronați cu „Cununa de aur" : Montale, Auden, Neruda, Lundquist, Alberti, Krleža. Rostirile poeților macedoneni în fața unei săli arhipline încheie seara regală.

Dimineții, aici, nu seamănă între ele — așteaptă mereu altfel de seri, cu alte veșminte. Lacul lucește ca solzii uzi, atinși de soare. Un vaporaș, în larg, împinge sîrguincios valurile, iar cîteva iole, orînduite simetric, plutesc cuminte, cu pînzele scrobite pe catarg — bărcuțe de hîrtie.

Mă rătăcesc spre Livadiște, cu ochii după mure și mere (destul de pădureț). În iarbă săgetează șopîrle albastre, aiurite de căldură. Apa, topazie, e vălurită ușor, munții se zăresc limpede, ca în cărțile poștale ilustrate, iar în mine e o buimăceală de senzații care nu trece decît cu *cafetin (protiv svih vrsta golova)*.

La ora zece noaptea, în catedrala Sf. Sofia din Ohrid, va fi omagiat POETUL. Așadar, de la ora nouă încep să fiu fericită. *Si tu viens, par exemple, à quatre heures de l'après-midi, dès trois heures je commencerai d'être heureux* — îmi șoptește Micul Prinț... În catedrală — liniștea secolilor. Arhanghelii ne privesc blînd, e lumină ca în rai (pentru camerele de luat vederi !), iar Petre M. Andreevski vorbește despre „epoca lui Nichita Stănescu", încercînd un portret omagial. Se recită din versurile lui, în limba natală a poetului și în altele. Nichita, în prima bancă, așteaptă cuminte, cu cravată (sic !) și ochii în ape. „Laurii aceștia — începe El — i-a primit nu un poet, ci un iubitor de poezie — Nichita Stănescu, cel nebun după poezie, plin de fericire pînă la nefericire... Tînjirea spre frumos, tînjirea spre adevăr — iată noua frontieră a sufletului uman". Oare ce să fac cu atîta bucurie deodată ? (Să fac provizii !) Și totul e prea repede... Îl aud rostind din nou : „Poeții și-au cîștigat dreptul la timp, deși de multă vreme nu mai vrem să fim victorioși... iar acum priviți încoronarea unui om care visează și gîndește în limba română". Nu mai văd nimic, dar Micul Prinț e pe-aproape : *On ne voit bien qu'avec le coeur. L'essentiel est invisible pour les yeux.*

Ceasuri duminicale, fără repaus. La „Symposium", pe tema „Avangarda poetică de azi", îi ascult conferențiind pe Rolando Certa (Sicilia) și Juan Octavio Prenz (Argentina). „Poezia înseamnă speranță și luptă, cunoaștere individuală și socială. Ca și iubirea, e chemată să facă lumea mai bună. Poezia va exista mereu, în toate limbile pămîntului". În hol, lîngă picturile lui Petar Mazev, asist la dialogul lui Nichita Stănescu cu Iannis Gudelis — vorbesc despre Kavafis, Seferis, Ritsos. De la Gudelis învăț că *poli oreo* înseamnă „foarte frumos" și că păsările pot zbura chiar și cu colivie !

La ora șapte, pe podul de peste Drim, vor avea loc mult așteptatele rostiri ale poeților lumii. Malurile Drimului Negru sînt incendiate de lumini, lumea așteaptă POEZIA — e ultima seară la Struga. Glasul lui Nichita se aude pînă departe, pînă acasă : „...se dedică această poezie lui Vasile Pârvan !", apoi alte glasuri de prieteni : Hristos Samuilidis, Herbert Kuhner, Klitos Ioannides — momente de reverie.

În sfîrșit, CUNUNA DE AUR, pentru fruntea poetului român : nu din frunze de dafin, ca la zeii Eladei, ci (cu totul și cu totul) de aur... Ca la Făt-Frumos, fiul VORBEI. Dar să nu închidem cartea cu basme înainte de a vă citi unul : „Șuieră o quadrigă pe cîmpia / secundelor mele. / Are patru cai, are doi luptători. / Unul e cu ochii-n frunze, altul / cu ochii în lacrămi. / Unul își ține inima înainte, în cai, / altul și-o tîrăște peste pietre, în urmă. / Unul strînge frîiele cu mîna dreaptă, / altul tristețea în brațe. / Unul e neclintit, cu armele, / celălalt cu amintirile. / Șuieră o quadrigă pe cîmpia / secundelor mele. / Are patru cai negri, are doi luptători. / Unul își ține viața în vulturi, / altul își ține viața în roțile rostogolite, / și caii aleargă, pînă cînd sparg cu boturile / secunda, / aleargă-n afară, aleargă-n afară / și nu se mai văd" *(Quadriga*, lui Mihai Eminescu).

Drumuri de cenușă

Obratno na Skopje. Drumurile în sens invers n-au fost niciodată slăbiciunea mea, așa că nu izbutesc să scot prea multe cuvinte, deși se vede frumos Șar Planina, vremea e înțelegătoare.

Probabil c-am intrat în Skopje. Trecem pe lîngă un spital placat în cesarom, împrejmuit de verdeață — e construit

Nichita Stănescu : *Poezii*, ediţie bilingvă (română-macedoneană), Skopje, 1982

de români, în urma cutremurului din 1963. Tăcerea e cu noi.

Da, nu trebuia să pierd „o priveliște ca asta" — lacul artificial Treska de la marginea oraşului, *preubavo jezero*, cu munţi în preajmă şi dotări moderne. Jovan Popovski îmi vorbeşte domol despre părinţi, despre prieteni de altădată şi de acum din tîrgul Ieşilor.

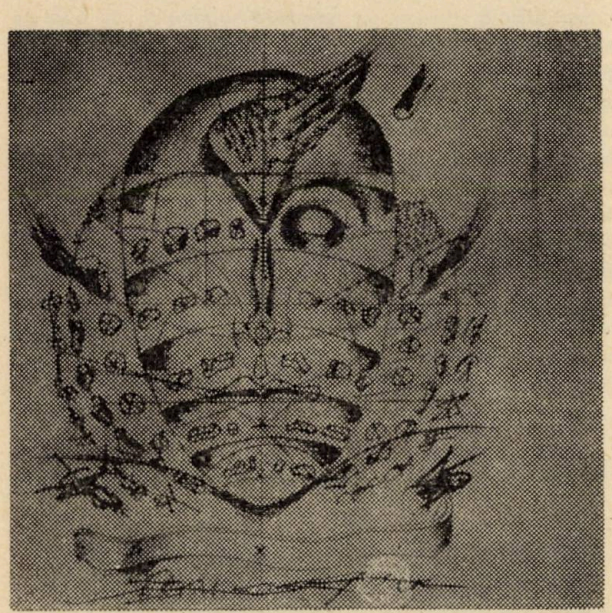

Grafică de Sorin Dumitrescu (volumul *Poezii*, Skopje. 1982)

Dar de ce nu trece starea aia alunecoasă în care bucuria devine mîhnire ? *C'est tellement mystérieux le pays des larmes...* Lîngă mine, valiza buclucaşă, cu peripeţiile ei ! Am să-i zic : „valiza cu iluzii". Iluziile mele, întotdeauna mult mai reale decît mine însămi.

Deşi urmează Elada, în mine nu cîntă fanfare. Mă gîndesc la pasărea albă, vestitoarea de drumuri, amintindu-mi de versurile fierbinţi ale unui poet din Macedonia sufletelor noastre : *Le soleil était mon plus proche voisin et / Moi, un autre oiseau dans un autre temps*".

Doina FLOREA-CIORNEI

VARĂ NEOBIŞNUITĂ ÎN BRETAGNE

Iulie 1983. De la Orly la Gara Monparnasse cu Air Terminal. E aproape de amiază. Aer lichefiat. Parisul rezistă, nu pare copleşit de moleşeală, nu somnolează. Este, totuşi, rezultatul unei anume inerţii. Aşa rămînem şi noi încă pe baricade. Ne furnică curiozitatea, sîntem flămînzi de Paris, dar ce se poate vedea într-o fulgerare de autocar, prin ferestrele cu parasolar ? Case parcă pustii, blocuri cu cîteva nivele, construite, desigur, înaintea celui de-al doilea război mondial, sau imediat după. Pereţi placaţi în faianţe sau cărămidă aparentă (mai rar). Circulaţie mai temperată decît te-ai aştepta. Stare de vacanţă. Ne dăm seama rapid, scăpînd de presiunea insaţietăţii sub semnul căreia am păşit la Paris, în inima Franţei. Ne mîngîiem cu gîndul că totul se va petrece la întoarcere, cînd, revenind la Paris, vom putea vedea ceea ce ni se pare că ştim atît de bine din cărţi, film, din poveşti spuse de alţii, amintiri de pe vremea bunicii sau din zilele noastre.

Pînă una-alta, cu tot aerul condiţionat din autocar, constatăm că e caniculă la Paris, şi că turaţia vieţii a scăzut vizibil. Nu-ţi trebuiesc nişte lentile speciale ca să observi asta, se simte de la o poştă, fără să ajungi în centrul Parisului. Privim strada pariziană, dar ne gîndim la coastele Bretagniei, la Marea Mînecii, la Capul Frehel, la Coasta de Smarald, spre care ne vom îndrepta curînd. Nu sîntem singurii în această situaţie. Ceea ce se întîmplă în Gara Monparnasse n-are cum să nu te contamineze. Lumea fuge din Paris. Iulie, vară asfaltul se înmoaie ca ceara şi năluca plajelor din Nord şi Sud şi Vest aprinde închipuirea. Parisul nu mai există parcă decît pentru cohortele de oameni ai planetei, care au venit să-l cucerească. Se iveşte, într-adevăr, frivola iluzie că Parisul îţi aparţine, că-l ai sub papuc, cum se spune în argou. În faţa Gării Monparnasse mă pătrund de o asemenea senzaţie amăgitoare. Tineri, studenţi, cum aveam să aflu, stau tolăniţi de-a dreptul pe piatra cubică a caldarîmului. Au făcut un cerc în jurul cîtorva dintre ei, care ţin în banduliere chitare şi cîntă. Nu e o muzică a sferelor, cîntecul lor e pămîntean, vocile nu-s sublime, nu înfioară aerul, sînt vocile normale ale unor tineri, nu dogite, nu coşcovite de ţigări şi alcool, limpezi şi curate încă. Nu este defel veselă cîntarea, dar nici pe de-a-ntregul tristă. O boare şi o poftă de viaţă se zvîrcolesc în aceste doiniri ce se ridică din piepturile tinerilor, care vor să dea deoparte, nu de pe sandalele, ci de pe trupurile şi hainele lor murdăria lumii. În ciuda acesteia ei rămîn puri. Privirile lor au o candoare ce nu poate fi ucisă de nimic din lume. Doinirilor li se alătură, la intervale neregulate, vocile tuturor, ca într-un vechi ritual folcloric.

E vară la Paris şi lumea ia cu asalt trenurile şi avioanele. Deşi s-ar părea că Franţa se sufocă de atîtea automobile, aglomeraţia din gări şi aeroporturi, mai ales în iulie şi august, devine insuportabilă.

•

Gara Monparnasse este una din cele multe ale Parisului. Spre Bretagne se pleacă de aici. Spre Nord şi Vest în general. Clădirea a fost modernizată, dar fără

a lăsa să se vadă prea bine acest lucru. Ceea ce s-a realizat e o grefă într-o realitate existentă. Important că n-a intervenit fenomenul de respingere. Spații mari, albie largă, să poată suporta creșterile torențiale din timpul verii mai cu seamă. Există destulă funcționalitate, legătură cu metroul, cu aeroportul și toate serviciile de care omul are nevoie. Nu lipsesc restaurantele, magazinele, automatele cu băuturi, dulciuri, țigări, mici gustări, chioșcurile cu ziare și reviste, cu tot ceea ce poate omorî sau cîștiga timpul, pentru că, se știe, unii călători sosesc prea devreme, alții mai tîrziu, în criză de timp, nemîncați, istoviți de umblat prin acest Paris cronofag.

Impresia, foarte puternică dealtfel, este că te afli într-un adăpost subteran, încît ieșind la peroanele acoperite de copertine din fier și materiale plastice parcă ai pătruns într-o vale deșertică. Totul frige, o incandescență greu suportabilă. Pasagerii, atît de numeroși, așteptînd expresul de Brest, așezați cuminți în dreptul numerelor unde se prevede să tragă vagoanele pentru care au cumpărat bilet, nădușesc lîngă cărucioarele înalte, cocoșate de bagaje. Straniu e că nu se prea vorbește, nici măcar copilărimea nu ciripește. O așteptare tensionată. Curg ape, este atît de cald și așa de greu trece timpul. Curînd trenul trage și abia acum încep patimile. Această magmă, ce părea încremenită, începe să fiarbă, își caută o nouă formă, dar o găsește greu. Agitație stresantă. Cu toate calculatoarele electronice ceva nu-i în ordine. Starea de vacanță i-a zăpăcit și pe funcționarii gării. Au eliberat sumedenie de bilete pe aceleași locuri. Controlorilor nu le vine să creadă ochilor. S-au descheiat la bluzele albastre ale uniformei Societății Naționale a Căilor ferate, încălcînd regulamentele severe într-o Franță ce excelează în materie de birocrație, dar curg apele pe dînșii, se scarpină la ceafă, mai scapă și cîte o vorbă mai puțin academică, dar ce importanță mai are asta în împrejurările date. Convulsiile continuă, nici o ieșire nu pare a exista. A trecut de mult ora plecării. Infernal de grele, bagajele au stors și ultima picătură de energie din noi. Ne-am așezat pe valize și așteptăm să pornească odată trenul. Totul e să se urnească. Dar evenimentul salvator nu se produce. Prin stația de radioficare ni se anunță că s-a hotărît atașarea a încă patru vagoane. Coborîm iar pe asfaltul fierbinte. Cu o întîrziere de două ore ne îndreptăm, în sfîrșit, în direcția Brest Foarte repede se răcorește în compartiment. Parcă se mai poate trăi. Instalația de aer condiționat își face datoria. Trenul gliseză ca pe o întindere de gheață. Nici o clătinare aproape, ca să nu ne mai gîndim la hurducătura macazurilor. Înaintăm cu peste 125 km pe oră. Uităm puțin cîte puțin de patimile de mai-nainte.

•

Pînă la Saint Brieuc, unde vom coborî pentru a ne continua călătoria cu mașina spre Saint Cast, o mică stațiune pe Coasta de Smarald a Mării Mînecii, sînt peste 400 km. Ieșim curînd din Paris, scăpăm de apăsarea unui tunel, plonjăm într-o baie de lumină. Calea ferată e paralelă pe o scurtă porțiune cu autostrada ce duce spre Rennes și spre Brest. Constructorii lucrează la ultimele tronsoane ale autostrăzii. Aceeași senzație de plutire, de lunecare fără opreliști. La fel înaintează mașinile pe autostradă, în sensul drumului nostru. Ciudat, dar spre Paris nu vine nimeni. E o goană fără icneli, cu ușurința alergătorilor fără splină. Și deodată această lume aparent netulburată se dezintegrează. Pe autostradă, în sensul spre Paris, s-a produs un embouteillage. Poliția a ajuns de multă vreme. Un automobil s-a izbit de parapetul de fier ce desparte cele două sensuri. O masă informă din metal. Pete de sînge. Cîteva mașini turtite și o imensă coloană ce așteaptă răbdătoare să se degajeze drumul, să înceapă iar pulsarea sîngelui în artera brutal secționată. S-a deschis o ușă a mașinii. Se scot parcă niște saci, nu niște oameni. Nu, trenul nu s-a oprit, secundele doar s-au dilatat, de reușesc să cuprindă atîtea. Întregul tren a ieșit din somnolența în care intrase imediat după plecare. Chiar dacă micul ecran aduce ades asemenea imagini, nu poți să nu tresari cel puțin. Se comentează în șoaptă, ori cu glasul ridicat, sau pur și simplu se meditează în tăcere. Șocul a fost puternic resimțit de toată lumea, cu excepția cîtorva „profesioniști", care dorm din clipa cînd trenul s-a clintit din stație. Îndată secționăm pădurile de la Versailles, vedem o fîntînă din parcul cu fîntîni peste care se ridică în două picioare siluetele ca de fum ale unor cai albi, înspumați și o parte a coloanelor Palatului. Mereu se ivește ceva ce ne atrage atenția în altă parte și emoția evenimentului tragic de pe autostradă se stinge încet-încet. Trecem pe la Chartres, privim catedrala și chiar la o vedere atît de sumară impresia este că totul aici nu că se raportează la gigantismul monumentului gotic, ci se limitează la acesta. La Le Mans trăim imaginar frenezia cursei de 24 de ore. A căzut de mult în uitare accidentul de pe autostradă. Fascinația bolizilor n-a fost cît de cît estompată.

Curînd intrăm în Bretagne. Pămîntul din vechiul ducat al Bretagnei, care abia în secolul al XVI-lea s-a unit cu Franța, are ondularea priveliștilor noastre din Bucovina. Lipsesc doar brazii și culmile semețe și acea lumină ca de izvoare de la noi, încolo aceeași înginare de deal și vale, nici unul prea înalt, nici una prea adîncă. Pajiștile parcă fără număr lucesc ca spinările de cai mîncînd jăratec. Pilcuri de păduri din loc în loc, asemenea unor nuclee în jurul cărora gravitează totul. Grîul e încă verde și porumbul abia se înalță. Respiră pretutindeni liniște și armonie. Bretagne, ținutul vechilor populații celte, este tărîmul unde îndeletnicirea lucrării pămîntului a rămas cea de bază. Bretonii, cei mai mulți, au uitat limba, atît de diferită de cea franceză. Au dispărut bătrînii, care, nu mai departe de deceniul trecut, nu știau o boabă din altă limbă decît bretona. Dar cei ce viețuiesc azi în Bretagne continuă preocupările înaintașilor lor. Evident, cu unele deosebiri, adeseori esențiale, ce țin de schimbările structurale apărute în agricultură, în pescuit, în negoț și azi domeniile predilecte de activitate în Bretagne, o regiune a Franței mai puțin industrializată. Privind pe fereastra vagonului, fără să ne mai săturăm, sesizăm imediat cîteva asemenea deosebiri. elementele de noutate. Vitele fermierilor, aflate la păscut, nu mai au nevoie de mult de văcari. Pășunile, nu prea întinse, sînt împrejmuite cu sîrme pe unde trece un slab curent electric. Fermierul trece doar să aducă apa în cisternă și drobul de sare. Îngrașă pajiștea și o împarte în parcele. Cele douăzeci de vaci, mai rar se întîmplă ca un fermier să aibă mai multe sau mai puține, își petrec singure-singurele ziua întreagă în pustietatea cîmpului. Pustietate e un fel de a spune, pentru că fermierul are în preajmă casa lui din piatră, ca de pe timpuri, sau din cărămidă, tencuită cu praf alb, stelar, praf tot din piatră. Satele pe lîngă care trecem par pustii. Dacă n-ar fi mașinile ce nu contenesc să umble

Imagine din Bretagne

nici o clipă, ziua și noaptea, ai putea crede că te afli undeva într-un ținut părăsit.

•

Saint Cast – o mică așezare tipică de vacanță. Viața ei e asemenea fluxului și refluxului Mînecii. Vara, doar cîteva luni – fluxul, toamna, iarna, primăvara – refluxul. În aceste anotimpuri Saint Cast este o comună oarecare, cu bovarismele inevitabile. Cel mult trei mii de oameni rămîn aici să suporte singurătatea, să înfrunte spleenul. Dar nici vara, cînd patruzeci de mii de oameni viețuiesc aici, pe timpul vacanței, viața nu-i un vîrtej, nu se învîrte demențial ca roțile ruletelor de la cazinourile din Sud. La Saint Cast nici nu prea vine lume cu dare de mînă, să nu-i pese, să trăiască frenetic clipa, să arunce cu banii în ciini. A existat și aici un cazinou, dar s-a închis din lipsă de clientelă. În locul acestuia ființează acum Casa de cultură, unde se desfășoară seratele disco, mai ales pentru puștimea care-și petrece aici vacanța, dar și pentru oameni mai respectabili, care se amestecă printre băiețandri și fete în bluejeans și minijupe. Doresc, pesemne, să-și regăsească, dintr-un îmbold de înțeles, adolescența, timpul pierdut ce nu se mai întoarce niciodată, de bună seamă. Stațiunea de la Coasta de Smarald nu este, așadar, una a celor cu stare. Aceștia, dacă vin în Nord-Vest, se opresc la Dinard sau Saint Malo. Aici, la Saint Cast, poposesc cei care caută liniștea, ce împărățește în acest loc parcă ferit de vînturi, de seisme. Capul Fréhel, malurile înalte ale golfului, sub care se întind cele șapte plaje cu nisip fin, mătăsos, constituie o pavăză împotriva vînturilor nebune, ce se sfarmă de meterezele lor din piatră. La Saint Cast, ca dealtfel pe întreaga Coastă, domnește tihna. Ți se transmite nu numai de la marea ce abia se ondulează, de la neclintirea arborilor, ci de la toate cîte alcătuiesc acest univers, o simbioză între peisajul marin și cel montan. Apropierea de Sinaia noastră îți vine spontan în minte. De la faleză nivelul crește brusc, urci pe străzi înguste, răsucindu-se în malurile înalte, stîncoase. Cîteva case seamănă cu cele de pe Valea Prahovei. Grinzi din lemn, lăsate la vedere, hașurează pereții. Cele mai multe dintre acestea sînt mici hoteluri, sau rezidențe de vacanță, cu odăi cum se închiriau pe vremuri și pe la noi, unde trebuie să mergi îndoit, să nu intri cu țeasta în tavan. Majoritatea construcțiilor respectă stilul locului. Zidărie din piatră, o piatră în tonuri fumegoase, la cele vechi, cărămidă spoită cu praf din piatră la cele noi. Pereții acestora din urmă ilumineză de parcă ar fi zugrăviți cu varuri selenare. Toate sînt potopite însă în verdeață, în ferestre, balcoane, ogrăzi ard grămezi de jăratec de mușcate și sclipesc ca niște nestemate vîzdoagele. La fel ca la Agapia sau Văratec, la noi. Este o competiție nedeclarată, dar plină de frenezie, în care sînt implicați proprietarii, dar și peisagiștii, cu proiectele, serele și florile lor. Casele mai noi sînt casele de vacanță ale parizienilor. În multe cazuri devin casele retragerii la bătrînețe, la pensie. Roger Kibgé, fost ziarist la France Soir, este unul dintre aceștia. După agitația inevitabilă în profesiunea de gazetar, calmul Saint-Castului este cu adevărat benefic.

•

E atîta liniște-n tot și-n toate, că-ți vine ție, obișnuit cu lumea gureșă de pe străzile Sudului, să trîncănești de unul singur. Casele bătrîne, din piatră, cu urme de scoici, casele înalte, cu ferestre mici și acoperișuri țuguiate, acoperișuri din ardezie, sub care, ici-colo, s-a furișat mușchiul cel verde, casele acestea, cocoțate ca pe catalige, împrăștie tăceri și singurătăți. Parcă nu le locuiește nimeni. Este o rupere cu lumea dinafară, moștenită de la cei vechi, ale căror case, acoperite cu stuf, erau aidoma unor cuiburi de cocostîrc. Modernizările, conectarea la civilizația timpului, s-au petrecut doar înăuntru, încolo glacialitatea s-a accentuat. Nici la casele construite în ultimele două decenii nu te întîmpină zarva. Este însă mai multă lumină, căldură și mai puțină tăinuire. Acoperișuri tot din ardezie, coșul șemineului așezat, de asemenea, la o margine. Căminul se aprinde ca să se creeze atmosferă. Pereții sînt albi, ferestrele au ancadramente din lemn în culori închise, dar contrastante. Geamuri mari, lăsînd să se vadă sau măcar să se bănuie ceva din ceea ce are loc înăuntru. Nu lipsesc nici ceardacurile, unde se stă la taifas, sau se ia masa.

Același calm emană și unele și altele. Tărîm de pustietăți parcă. Calmul, lipsa precipitării țin de intimitatea temperamentală a oamenilor. Se simte asta pînă și-n fluența circulației, ce scade, dar nu conține nici în timpul nopții. Șoferii nu-și pierd cu una cu două capul, nu se înfurie, nu țipă, nu aruncă vorbe grele dacă cel din față s-a oprit și stă de vorbă cu un altul care vine din sens opus. Strada îngustă este practic baricadată, dar cei blocați așteaptă răbdători să se termine schimbul de vorbe, care, de obicei, nu ține mai mult decît buna cuviință o îngăduie. Nici atunci cînd se aprind, cînd discută politică, sport, sau iau în răspăr viața, și asta la un pahar sau mai multe, nu se enervează, își păstrează cumpătul. În acele mici baruri, aflate la fiecare colț de stradă, în acele lungi libații, bretonii se descarcă, rîd sănătos, vorbesc tare. Nu e crispare, ci ardență. Ei au caracteristicile celților în sînge, există ceva pasional în felul lor de a fi. Cînd se află laolaltă, la o masă, și cînd au băut ceva, urcă în ei o nevoie de exteriorizare. Este dorința de a cînta, de a se înălța prin cîntec. Ceva ce se transmite, devenit un fel de febră colectivă.

Ceas tîrziu. Sticlele de vin de pe masă aproape s-au golit. Nimănui nu-i vine să se ridice. Bretonii ne-au provocat la cîntat. Cîntecele lor, cu sonuri țopăitoare, se amestecă cu dorurile din melodiile noastre. Cîntăm, învățăm unii de la alții cîntece, trupurile așezate pe scaune se mișcă în ritmurile muzicii și ni se pare tot mai mult că ne aflăm pe puntea unui vas cuprins de tangaj, undeva, în largul mării.

•

Ultravioletele, miza cea mare a doctorilor și ispita, momeala cu care cei din Sud îi atrag pe oamenii Nordului, o poveste aici de adormit copii. Zilele de început de iulie sînt călduroase, dar nopțile răcoroase, ca la munte. Este influența apei mării, a cărei temperatură rar se ridică peste 20° C. Diminețile încep ca și la noi, soarele prinde a se înălța, dar dintr-odată se lasă o ceață deasă, ceva jilav, greu și rece acoperă totul. Curînd dispare și soarele. Se îneacă parcă-n adîncuri. Frig și o umezeală ce te pătrunde pînă-n oase. Le simți existența mai mult ca oricînd. Abia spre amiază se rupe vestedul acoperămînt și soarele devine atotstăpînitor. Marea se retrage un kilometru, doi, în larg, lăsînd micile ambarcațiuni pe nisip cu burțile de metal sau lemn. Plaja dilatată imens dintr-odată e luată cu asalt, lumea a apărut ca din senin, lăsîndu-se pradă, abandonîndu-se acestui soare nu foarte puternic, nici la amiază, însă atît de rîvnit timp de o dimineață mucedă. Apa de smarald, limpede, de se vede pînă la fund, lunecă asemenea unui lingou și-n urmă rămîne nisipul bătucit și striat ca o burtă de pește. Pasionații scormonesc în nisip ca să găsească vietățile ascunse-n așteptarea mării ce se va întoarce curînd. Oamenii scot sare din pungi, presară, creînd falsa impresie a revenirii apei sărate. Vietatea marină, ca o bucată de hrean, cade în capcană. Se ridică puțin din nisip, puțin dar suficient pentru sfîrșitul fatal. În apa mării puțini înotători, însă sumedenie de navigatori. Micile ambarcațiuni cu pînze, mai ales les planches a voile, un fel de iolă cu o pînză într-un catarg înfipt într-o scîndură de plastic, pe care e cocoțat omul, au acoperit pur și simplu golful. Privit de sus, colțul acesta de mare este năpădit parcă de cohorte de fluturi, zburînd razant cu apa verzuie, sticloasă. Cînd se apropie seara, apa mării se întoarce spre țărm, atingînd aproape faleza. Bărcile cu pînze, cu motor, iahturile, vaporașele se leagănă în bătaia stinsei brize. Este ora plimbărilor și a pescuitului. Se lasă răcoare, dar nici celor ieșiți la promenadă, nici pescarilor cocoțați pe stînci nu prea le pasă.

Îndată se va produce însă un miracol în toată Franța. Pretutindeni, în Sud, dar și în Nord a venit canicula. Agresivă, insuportabilă în Franța meridională, binefăcătoare în Nord, unde lumea se minunează, așa ceva nu s-a văzut pe aici de ani buni, poate dinainte de război. Ultravioletele intră-n actualitate. Nici pomeneală de ceață. Dimineți călduroase, amiezi caniculare, seri plăcute. O vară neobișnuită în Bretagne.

Grigore ILISEI

AVENTURI PE MALUL APELOR

Singur lîngă Baical, în inima Siberiei

Abia cînd m-am întors acasă, teafăr şi în deplinătatea facultăţilor fizice, morale şi intelectuale, şi după ce am povestit prietenilor pe unde-mi umblaseră picioarele şi cortul, am început să realizez cît de cît aventura în care mă aruncasem de bună voie şi nesilit de nimeni, întinzîndu-mi cortul în plină taiga, la vreo 20 km de Irkutsk şi la 40 de Baical... Nu vă voi spune ce căutam acolo (de mai mulţi ani Siberia mă fascinase din lectură, iar mai recent acolo începuse construirea celei de-a doua căi ferate transsiberiene — Baical—Amur, lungă de 3 145 km — acum aproape terminată) şi nici prin ce peripeţii am trecut pînă cînd m-am văzut cu biletul de avion, destinaţia Siberia, în buzunar ; nu am spaţiu să vă povestesc pe-ndelete ce impresie puternică mi-a lăsat fostul orăşel de altă dată Novonikolaevsk — astăzi puternicul centru urban, industrial şi ştiinţific, Novosobirsk — şi cît de frumos se întinde el în pante line pe cele două maluri ale fluviului Obi ; oricum, însoţit de tînărul şi amabilul ziarist Plotnikov de la Agenţia de ştiri Novosti, m-am plimbat prin parcul (în realitate o pădure nesfîrşită) situat la 25 km de oraş, unde este ascuns Akademgorodok-ul cunoscut în toată lumea pentru rezultatele obţinute de oamenii de ştiinţă siberieni. Flori multicolore atîrnînd de balcoanele caselor, peluze verzi frumos îngrijite, vile cochete sau blocuri de locuinţe, pavilioane dotate cu cea mai modernă aparatură de cercetare, construcţiile social-culturale necesare, toate sînt înşirate pe alei largi ori poteci ca de munte, linişte şi odihnitoare, ce coboară direct pe plaja lacului de acumulare lung de peste 200 km.

Aşadar să revenim la Irkutsk, adică la 1 500 km spre est şi să încep cu un fapt mai puţin obişnuit : avionul face un „tur de oraş" deasupra Irkutsk-ului apoi se aşează lin pe pista repartizată ; după cîteva minute, în aşteptarea rucsacului, îmi aud numele strigat la staţia de amplificare fiind rugat să mă prezint de urgenţă la ieşirea spre oraş unde eram aşteptat de un... autobuz. Mă conformez zicîndu-mi că voi fi probabil îmbarcat într-un autobuz, precum se întîmplă la noi pe Otopeni ; dar... sînt abordat de un tînăr chipeş care mi se adresează în engleză ; urc în autobuz şi constat că mi se făcuse o onoare neaşteptată : un autobuz luxos, cu şofer cu tot, şi un ghid de engleză mă conduc numai pe mine la noul hotel al Inturistului de pe frumoasa esplanadă a Angarei. Deşi ştiam că nu voi sta niciodată la acel hotel, mă las docil îndrumat la „şeful" căruia îi explic ce hram port prin Siberia ; rămîne uluit auzind că sînt „samostoiatelno" deci că intenţionez să mă descurc de unul singur şi mă lasă să-mi „fac de cap". Cobor cu tot calabalîcul în spate şi — ştiind că taximetrele sînt destul de ieftine — rog pe un şofer să mă scoată afară din oraş şi să oprească la semnul meu. Gonim vreo 15—20 kilometri pînă cînd chitesc eu o poieniţă printre plopii din frumoasele povestiri siberiene ; plătesc trei ruble şi mă afund vreo 200 metri în pădure. Plecat la 4 dimineaţa de pe aeroportul Domodedovo (poarta aeriană spre Siberia a capitalei sovietice) mă aflam după 14 ore — ţineţi totuşi seama de cele 5 fuse orare în plus ! — singur cu cortul meu de numai trei kg dar cu un rucsac de... 40 kg, în situaţia de a mă instala acolo cel puţin pentru noaptea aceea. Dacă v-aş spune că nu aveam nici cea mai mică teamă, nu m-aţi crede ! Închipuiţi-vă că mi-am desfăcut frumuşel cortul şi rucsacul verificîndu-mi integritatea catrafuselor, am mîncat ceva şi m-am întins la orizontală, lăsîndu-mă într-un somn adînc pînă a doua zi la ora opt, cînd soarele (apus abia pe la orele 22 seara !) răsărea pe după vîrfurile ascuţite ale plopilor de la orizont. Voi trece peste peregrinările mele prin coloratul şi fermecătorul Irkutsk (fondat în anul 1661, oraşul mai păstrează splendide case vechi din lemn şi patru biserici) dar nu şi peste „amănuntul" că el nu se află pe malul Baicalului — cum sîntem tentaţi să credem privind harta —, ci pe Angara, numită pe drept cuvînt unica fiică a Baicalului, singurul curs de apă care izvorăşte din legendarul lac ; Baicalul primeşte însă alte 336 rîuri, realizîndu-se astfel o primenire continuă a apei sale cristaline. Şi chiar dacă eram obişnuit cu temperatura de aproape zero grade din tăurile mele de acasă ca Bucura, Tăul Negru, Tăul Agăţat, Podragu, Gîlcescu, Roşiile şi atîtea altele, a vă spune că m-am aruncat (într-o după-amiază de sfîrşit de iulie, cu 20—22 grade peste zero) în apele Baicalului, pare cel puţin de necrezut ; dar dacă v-aş mai spune că am rezistat chiar mai mult decît Boris, un „sibireak" get-beget din Krasnoiarsk cu care mă împrietenisem şi care s-a aruncat în apă mai mult din... orgoliu, probabil că m-aţi considera un om cu imaginaţie bolnavă... Şi totuşi vă rog să mă credeţi pe cuvînt. A mă apuca să vă descriu Baicalul după ce Dumneavoastră îl ştiţi aşa de frumos, de unic, de fermecător din atîtea lecturi literare sau geografice, înseamnă a vă ştirbi ceva din însăşi această imagine. Eu pot doar să v-o confirm zicîndu-vă că întinderea nesfîrşită pe lungime apare crenelată la orizont de munţii înalţi de aproape trei mii de metri, de partea cealaltă, cam la 30—40 kilometri depărtare ; iar asfinţitul pe care l-am apucat după ce soarele mă dusese cu gîndul mai curînd la Eforie decît la Siberia, părea că dă foc întregului lac.

Fireşte, într-o singură jumătate de zi n-am avut vreme să-i descos tainele naturale, flora şi fauna, caracteristicile limonologice în schimb n-aş putea susţine că nu mi-a fost de-ajuns pentru a mă desfăta cu puritatea (adevărată, palpabilă) şi cu limpezimea incredibilă ce permite ochiului să distingă un obiect strălucitor pînă la adîncimea de 40 metri. La muzeul din Listveanka — cel mai turistic port al lacului — ori la cel din Irkutsk mi-am putut face o imagine asupra diversităţii florei şi faunei (mii de specii dintre care multe unice pe Terra) acestui ochi de apă dulce adînc de 1 620 metri, lung de peste 600 kilometri şi lat între 25 şi 75 km. Baicalul nu este doar o perlă, o bijuterie a Siberiei, el este un dar extraordinar al naturii, un factor ecologic de însemnătate irepetabilă pentru întregul echilibru ecologic al Pămîntului ; şi nu este întîmplător faptul că ocrotirea lui constituie o problemă de stat la nivelul întregii ţări.

După această jumătate de zi aproape miraculoasă, despre care acum pot crede că a durat cîteva secunde sau săptămîni întregi m-am întors la Irkutsk ; purtat în viteză de o navă Raketa mă lăsam pradă Angarei, întinse pe mai bine de un kilometru lăţime ; timp de o oră continuam să port lacul cu mine căci practic el „se ţinea" după mine.

Faptul că în zilele următoare am călătorit cu un micuţ YAK-40 deasupra şi de-a lungul Angarei pînă la Bratsk, unde se află unul dintre cei mai vechi coloşi hidroenergetici ai Siberiei, că de aici m-am suit într-un tren transsiberian pentru a ajunge la Ust-Kut — poarta de apus a noii magistrale feroviare de care aminteam —, sau că de aici am ajuns cu un alt avion „pe aripile vîntului" înapoi la Irkutsk, că în întreaga săptămînă de peregrinări prin Siberia am avut nenumărate peripeţii şi chiar bucluceri, toate acestea par a nu mai avea semnificaţie după ce mă purificasem în aerul dens şi greu al taigalei şi în apele pure ale Baikalului.

Mici întîmplări lîngă tăurile Carpaţilor

...Hotărîsem să reluăm Făgăraşii cu intenţia de a urca, de data asta în corpore, pe Moldoveanu. Ascensiunea a început de la Suru şi în cîteva zile ne aflam deja la mijlocul masivului. Coborîm de pe mohorîtul Negoi (tot pe Strunga Dracului, firește) cu rucsacii şi corturile în care încărcătura parcă se dublase ; erau leoarcă de apă, plus ce se mai găsea prin hainele noastre, foarte primitoare cînd este vorba de apa căzută din cer. Ploua de dimineaţă în-

continuu şi cu urcuşul pe Moldoveanu nu te joci! Cu chiu cu vai ajungem în cele din urmă, tot pe ploaie, la lacul Călţun, cu gîndul ca a doua zi să o pornim dis-de-dimineaţă spre Bîlea şi apoi mai departe spre Podragu, în speranţa că după trei zile mohorîte vom avea cel puţin pe Moldoveanu parte de o vreme mai ca lumea. Semnele timpului frumos sînt foarte înşelătoare la munte: cînd ţi se pare că cerul se deschide un pic alte valuri de nouri vin „din senin" şi iau locul crăpăturii albastre în care-ţi puseseşi atîtea speranţe. Ştiam că urcuşul pe Moldoveanu nu-i o treabă prea complicată dar nici nu subestimam dificultatea ascensiunii pe timp de ploaie a „trapezului". S-a întîmplat ca tocmai atunci cînd eram mai hotărîţi să ne completăm palmaresul — la zece ani de la înfiinţarea grupului nostru de munte „Rucsacul vesel" — cu ceea ce ne lipsea în mod ruşinos, să se instaleze în masiv o vreme cîinească pe deasupra de durată imprevizibilă. Aşa se face că ne oprim la Călţun, un alt lac frumos al munţilor noştri, aşezat sub ocrotirea celui de-al treilea vîrf ca înălţime (2 522 m) din toţi Carpaţii, avînd acelaşi nume. Ne adăpostim într-o jumătate de „cisternă" uriaşă — un refugiu metalic de formă semicilindrică — culcată la orizontală, unde poţi înnopta sau rămîne atîta timp cît condiţiile meteorologice îţi sînt potrivnice. Nu eram singurii acolo; toţi oamenii de munte care se conduc după regulile elementare ale prudenţei rămîn în asemenea refugii pînă cînd vremea devine favorabilă, permiţîndu-le să-şi continue drumeţia.

Deşi în plină vară se lăsase un frig cumplit ce nu putea fi îmblînzit decît cu un foc zdravăn. Amenajasem noi, toţi cei prezenţi, un fel de prici unde ne-am aşezat îndesaţi unii în alţii dar parcă tot nu ajuta la nimic. Că focul nu prea arde pe ploaie o ştie toată lumea dar aici nici lemne nu erau; ne aflam într-o zonă bolovănoasă, pietroasă, pleşuvă, într-o vale unde puţinii jnepeni erau de mult consumaţi în acelaşi scop de alţi drumeţi de-a lungul anilor. Doar mai departe, într-o vale adîncă şi largă, zărim un jnepeniş cam pipernicit şi anemic. Ceilalţi şi-au rezolvat problema introducîndu-se „elegant" în sacii de dormit traşi pînă peste cap; dar noi, ştiind că tabăra fără foc este ceva mai rău ca nunta fără lăutari, ne hotărîm să aducem lemnele firave şi ude tocmai din hăul văii. Acum nu se mai putea discuta cine merge după lemne şi cine face altceva; cu toţii o pornim la vale şi după vreo două-trei ore ne întoarcem cu braţele sau spinările pline cu crengi sau pur şi simplu tîrîndu-le pe cele mai grele. Pare ciudat dar atunci focul ne-a reuşit din prima încercare; îl aranjasem cît mai gospodăreşte, fiindcă lemne nu erau cu duiumul şi ne pregătim de-ale gurii ca şi cum am fi fost în zilele noastre bune: supă, frigărui, costiţă cu fasole, ceai; dacă n-am uitat eu, parcă ne-am permis şi o cafea. Nici ceilalţi n-au rămas multă vreme în afara bucuriei generale datorită focului nostru; au scos cu toţii nasul din sacii de dormit trăgînd şi ei foloasele trudei noastre, aciuindu-se pe lîngă flăcările scînteinde, în trosnetul muzical al crengilor, devenite între timp tocmai apte pentru aşa ceva. Mi-amintesc că singura pagubă pricinuită de acel foc a fost arderea... pe rug a unei perechi de mănuşi de damă; era a unei fete din grupul nostru dar erau şi singurele mănuşi din grup, aşa încît mai bine că s-a întîmplat ce s-a întîmplat...

Ne-am descurcat în noaptea aceea cum a dat Dumnezeu dar credeţi că a doua zi am avut mai mult noroc? Ploaia nu a încetat nici în ruptul capului făcîndu-ne să coborîm din creierul munţilor şi să-l lăsăm în pace pe Moldoveanu, rămas undeva în urmă, adică acolo sus unde îl ştim cu toţii şi de unde nu coboară nici măcar un centimetru pentru a uşura în vreun fel urcuşul cuiva...

...Altă dată, prin anul 1978, hotărîm să ne deplasăm formaţia în munţii Rodnei. Aici se află cele două vîrfuri de mare atracţie şi frumuseţe dar şi de o oarecare dificultate, mai ales datorită distanţei ce trebuia parcursă din punctul în care ne instalasem noi corturile. După nelipsitele dispute în jurul ideii de „cel mai bun loc de cort" reuşim totuşi prin consens — datorită bineînţeles tot comandantului nostru — să ne instalăm policromele case din spate chiar sub Gărgălău, la peste 1 600 m altitudine; este o zonă unde atunci am văzut mai mulţi străini decît compatrioţi de-ai noştri (!?), nu departe de izvoarele sprinţarei Bistriţe Aurii. Gărgălău este în realitate un munte de vreo doi km lungime şi înalt de 2 144 metri; piscul cu această

„Unul din multele peisaje montane de iarnă în plină vară".

altitudine se profilează chiar în centrul său geometric din care cauză i-am zis şi noi „Moţul lui Gărgălău". În zona în care ne aciuiasem nu era prea frig dar nici nu puteam spune că noaptea nu „făceam cuie" iar ploile nu numai că nu ne-au ocolit dar ne-au creat asemenea condiţii de odihnă încît la un moment dat ne întrebam dacă nu devenim puturoşi de-a binelea. Din cerul mohorît cădea un fel de ploaie mocănească, adică deasă, măruntă şi statornică, al cărei sfîrşit era aproape imposibil de prevăzut.

Programul nostru cuprindea în afara unor plimbări „de agrement", ascensiunea pe Inău (2 293 m) şi Pietrosul (2 303 m), fără să mai punem la socoteală Puzdrele, peste care ziceam că vom trece oricum în drum spre cel mai înalt pisc din Carpaţii Orientali. La coborîrea de pe Inău avusesem parte — să nu vă mire! — de o vreme nesperat de frumoasă (dar nu nemeritată!) oferindu-ne o panoramă largă, deschisă pînă dincolo de Pietrosul. Deşi de pe vîrf depistasem „drumul lui Pătru" — botezat astfel în cinstea unuia din membrii grupului — care îl descoperise. La un moment dat rătăcim poteca (ceea ce nu era tocmai o surpriză pentru noi!?), fiind nevoiţi să coborîm printr-o pădure aflată atunci în exploatare intensivă. Îmi amintesc cum îmi luasem adidaşii în mînă pentru a coborî mai lesne pe panta abruptă şi alunecoasă; cu tălpile făcute zob ajungem după alţi cîţiva kilometri drept în spatele corturilor noastre unde ne aşteptau cei „leneşi", cum îi numim noi pe cei care se oferă să stea la corturi pentru ca noi să ne facem „numărul" de ascensiune... Revenim deci la tabăra de corturi. Aşa precum făcusem şi în tabăra de la Roşiile din Parîng (unde o ploaie fără capăt şi fără nici un Dumnezeu ne dăduse ideea construirii unei colibe folosind drept perete de susţinere un bolovan cît toate zilele şi unde am imaginat un „bar de zi" original cu boschete şi salon de dans) tot aşa şi aici ploaia ne-a permis „valorificarea" talentelor noastre de... constructori ai unei colibe amplasată chiar în faţa corturilor. Cu singura deosebire că de data aceasta am fost nevoiţi să cerem sprijinul unui cioban căruia în zilele următoare aveam să-i facem o vizită la stîna aflată la cîteva sute de metri mai la deal de noi. Atunci am asistat la „procesul tehnologic" de fabricaţie a caşului. Dintr-un boţ aproape imperceptibil, viitorul caş de 20—30 kg trece prin mîinile fermecate ale baciului,

mîngîindu-l într-un fel anume, numai de el ştiut. Văzînd cum se naşte minunea uiţi parcă de mirosul mai puţin plăcut pentru nările noastre subţiri şi fine...

În program aveam inclusă şi o excursie la Borşa care însemna pentru noi hotarul dintre Moldova şi Maramureş şi nici astăzi nu ştiu care-i este exact apartenenţa. Coborîşul prin Cascada Cailor ca şi vizitarea frumoasei staţiuni nu sînt relevante pentru ceea ce ne interesează aici ; să trecem aşadar direct la... sfîrşitul micii noastre aventuri care ne-a luat totuşi o zi întreagă. Ca un făcut, după o vreme fără ploaie şi cu un cer ce anunţa o noapte înstelată, cum coborîm din camionul ce ne adusese cei 15 km pînă la Pasul Prislop, nici n-apucăm să-i mulţumim şoferului pentru pomana făcută cu noi, că o ploaie, mai afurisită decît cea pe care o numim îndeobşte torenţială, ne „însoţeşte" pe tot parcursul celor 6 km pînă la tabără. Tibi, un sufletist care se oferise să rămînă la corturi spre a le asigura paza ne aşteapta la căderea amurgului ; acum se făcuse deja ora 10 din noapte şi noi încă bîjbîiam cărarea şi direcţia spre corturi, pe ploaia care ne pătrunsese pînă dincolo de piele ; ne intrase parcă în tot trupul pe care nu mai eram stăpîni, aşa cum ni se părea normal... După vreo oră de mers poticnit printr-o beznă desăvîrşită, gîndim că trebuie să ne fi apropiat de tabără. Începem să strigăm formula noastră simplă, folosită de obicei în împrejurări plăcute sau cînd ne aflăm la mare distanţă unii de alţii : „ahoeeeeee", unindu-ne glasurile ca să fim mai puternici în speranţa că vom auzi anemicul răspuns al lui Tibi. Nici vorbă însă de aşa ceva ; mişcăm lanternele în toate părţile gîndind că lumina este mai pătrunzătoare decît sunetul dar tot în zadar... Într-un sfîrşit, cînd cugetam noi că de-acum nu putem fi decît foarte aproape, coborîm pe iarba alunecoasă, pe dîmburi şi peste şanţuri. La unul din strigătele ceva mai... autoritare auzim răspunsul de confirmare din direcţia presupusă ; facem încă 20—30 de paşi în jos şi observăm licărind o lumină slabă în vale. Era numai jăratecul focului lui Tibi, fiindcă de atîta amar de vreme rămăsese şi fără lemne. Bucuria a fost împărtăşită de la distanţă şi de noi şi de cel care se sacrificase în singurătate. Ieşisem cu bine din această mică încurcătură ; în situaţia în care ne aflam ni se părea însă un mare bucluc sau, în orice caz, o plăcere pe care n-am dori-o repetată.

Constantin CHIFANE-DRĂGUŞANI

Ilie Dodea: COMPRIMATE

Logica oferă dovezi. Imaginaţia oferă lumina care pune în evidenţă dovezile

*

Ideile mari se nasc mari. Ele caută adepţi nu părinţi

*

Creatorul observă prin participare
Criticul participă prin observare

*

Toleranţa este bună cînd agită spiritul, nu spiritele

*

Este de dorit să redevii copil, dar nu să şi rămîi

*

Fără spirit de toleranţă nu se poate ajunge la spirit

*

Mediocritatea n-a oferit niciodată ştiinţei martiri

*

Inovaţia este premiza schimbării în lumea perpetuării

*

Oamenii mari nu se mai văd, cînd oamenii mici se văd mari

*

Cei cu mintea nomadă rămîn toată viaţa discipoli.

*

Cercetătorul este minierul care caută nestemate în galeriile necunoscutului

*

A descoperi înseamnă a demonstra existenţa preexistenţei

*

Credinţa este constrîngere constantă, creaţia — eliberare perpetuă.

*

Oricare geniu amînă data naşterii altui geniu

*

Contabilitatea socială are mereu pasiv contul recunoştinţei

Absurd este tot ceea ce trece dincolo de înţelegere

*

Cine curbează coloana adevărului nu se poate ţine drept

*

Există puţine genii pentru că oamenii cred prea mult în genii şi prea puţin în ei înşişi

*

Creaţia este singura enigmă în stare să dezlege orice enigmă

*

Dăruieşte cu adevărat, numai cine se dăruieşte

*

Raţiunea dă răspuns la ceea ce este posibil, visarea la ceea ce este imposibil

*

Autoritatea face din iniţiativă ceea ce soarele face din rouă

*

Ceea ce este uşor îmi este potrivnic

*

Omul care se simte mai bine în eroare decît în adevăr, este convins

*

Mediocritatea este orizontala care acuză tot ce trece peste, şi tot ce rămîne sub ea

*

Pe o retină mioapă nu au loc mai multe puncte de vedere

*

A stimula înseamnă a crea dispoziţie predispoziţiei

*

Frica fricii este frica de risc

*

Imposibilul este perpetuum energetic al posibilului

*

Dacă aş lua tăcere cu împrumut aş fi veşnic dator

*

Ştiinţa este sănătoasă cînd caută precizie şi bolnavă cînd nu poate fugi de ea

PEISAJE GRUZINE

În dimineaţa aceea de octombrie cînd părăseam Erevanul cu destinaţia Tbilisi, soarele se agăţase statornic în vîrful de piatră al muntelui Ararat iar aerul înţepa cu mii de ace de frig. Intrigat, iscodesc întinderea albastră a cerului şi, plin de speranţă, mă gîndesc la căldura amiezii. Într-un tîrziu, soarele se rostogoleşte pe povîrnişurile muntelui şi simt dintr-o dată o briză caldă, învăluitoare. Privesc departe spre Aragaţ, celălalt mare munte al Caucazului şi al Armeniei, şi calea pare deschisă pentru un drum de cîteva ore bune.

Ultimele case ale Erevanului, gravate adînc în trupul de granit al dealurilor roşietice ori sprijinite în stîlpi uriaşi ca nişte acolade aeriene între stînci, străjuie autostrada cu un ochi prietenesc şi protector. Un sentiment de uimire mă încearcă văzînd cum drumuri înguste şerpuiesc pe spinarea muntelui în timp ce prăpăstii adînci se cască alături. Erevanul industrial, Erevanul *negru*, cum îl numesc locaînicii, condensează aproape întreaga industrie a oraşului iar blocurile din preajmă par imense cuburi cenuşii aruncate pe pămînt în voia hazardului. Solul pîrjolit, o iarbă veche şi uscată lasă impresia unei vegetaţii încremenite în urma unui seism. Pe alocuri, livezi pitice adună cîteva dintre roadele toamnei şi în aurul patinat al merelor se desluşeşte prin compensaţie parcă, un mic poem cromatic. Oraşele sînt rare, ascunse în văile munţilor din fundal iar undeva, departe, coşurile unei fabrici de ciment îmi creează impresia că sînt la Bicaz. Cînd ochiul pare obosit de contemplarea unui peisaj deloc spectaculos, cu monotone desfăşurări de forme şi culori spre a mă contrazice parcă, mă trezesc în largul unei translucide întinderi albastre, o oglindă veneţiană aşezată în calea soarelui, un fascinant platou de azur ca o cupolă de medresă musulmană. E lacul Sevan, al doilea ca mărime după Baikal din întreaga Asie. Jocul luminii pe suprafaţa lucie generează un tablou impresionist cu efecte picturale.

Cîteva construcţii din secolul al VII-lea, uitate de veacuri pe un promontoriu, în fapt o mică limbă de pămînt înfiptă în trupul lichid al lacului Sevan, sugerează eleganta elansare spre înalt a verticalei. Mici cuburi de piatră, construcţiile acestei peninsule veghează parcă asupra orizontului, a timpului. Undeva, în apropiere, îmi atrage atenţia un delicat monument simbolic: o tînără arcuită ca un zvîcnet de nălucă poartă în palmele-i întinse o cupă din care saltă tandru limbile unui foc veşnic. Aflu că Ahtamar, numele fetei de bronz, e sinonim dragostei, ocrotind-o. Sacrificiul iubitului, chemat în adîncurile albastre, veghează asupra îndrăgostiţilor de pretutindeni. Pădurea de pini din fundal, un supradimensionat candelabru verde, răspîndeşte în jur o lumină lină.

Cîteva sate răzleţe, risipite pe dealuri, par culcate la pămînt de un vînt nemilos iar ogrăzile creează impresia unei stări de provizorat. Drumul urcă uşor şi doar efectele presiunii în urechi îmi amintesc că mă aflu încă în Caucaz şi că altitudinea a trecut binişor de două mii de metri. Într-un tîrziu, după o volută largă, autostrada se năpusteşte vijelios în prăpastie. Imaginea ce se deschide larg asupra văii are dimensiuni hiperbolice, marcînd parcă frontiera dintre două lumi: una austeră, calcinată, iar cealaltă, o autentică imagine paradisiacă. Sînt în trecătoarea Dilijan şi, pentru moment, am sentimentul că mă aflu în Cheile Bicazului cînd Suhardul a rămas undeva în urmă şi în faţă se proiectează în voie depresiunea Gheorghienilor.

Tentaţia de a face continue asociaţii cu peisaje şi privelişti de acasă, vine, involuntar, din ceea ce Amiel numea peisajul — stare de suflet. Purtam, în memoria mea afectivă oameni şi locuri a căror identitate s-a gravat adînc în conştiinţă şi pe care le suprapun fără voie priveliştilor contemplate pe aceste îndepărtate meleaguri.

Şoseaua coboară în rotocoale graţioase ca un zbor majestuos de vultur şi, în răstimpuri, se odihneşte o clipă numai în refugii scobite profund în roca dură. Maşinile se strecoară cu prudenţă unele pe lîngă altele, se salută ceremonios cu farurile într-un cod plin de mister şi cedează trecerea celui care urcă anevoie. O mică staţiune climaterică în stînga drumului devine prilej de mîndrie pentru localnici.

Nu prea departe, o cale de fier încă în construcţie îmi atrage atenţia prin semeţia unor viaducte cu superbe arcuri de beton aruncate între munţi şi prin cîteva ochiuri de întuneric al unor tunele. Traversăm pentru scurtă vreme Azerbaidjanul spre a străbate apoi în voie pămînturile Gruziei sovietice. Livezi întinse, grele de roade, vii incendiate de soarele amiezii, pomi copleşiţi de rodii şi lămîi. Aceştia din urmă sînt aidoma pomilor de Anul Nou în care ard viu lumînări galbene din ceară curată de albine. Mirosul de citrice creează o senzaţie plăcută, răcoritoare; cîteva rîuri cu apă verde taie diagonal întinderea şi se pierd în cîmpul policrom. E o frenezie a naturii cu sugestii bucolice. Tabloul pastoral atinge pragul idilicului. Apoi, parcă spre a contrapuncta impresia de opulenţă, zone lipsite de vegetaţie cu cîteva sonde înfipte ca ţepii unui arici asigură un alt pasaj de culoare. Dealurile sînt arse şi doar într-un tîrziu descoperim orăşelul Tel Avi, rezervaţie arheologică între altele, aplecat asupra unui curs de apă pe care este aşezată şi capitala Gruziei. Kura îşi mînă apele din munţi şi zăboveşte o clipă sub poalele colinei lui David unde s-a înălţat cetatea Naricala şi, apoi, cu discreţie, se pierde spre Sud. Oraşul de sub colină stă sub semnul istoriei de cîteva milenii, capitală a Georgiei devenind însă abia în veacul al V-lea sub Vahtang Gorgassali care strămută reşedinţa regală de la Mtsheta.

Invazii arabe succesive, distrug capitala Georgiei creştine dar ţarii localnici o reclădesc de fiecare dată, înnobilînd-o cu noi frumuseţi arhitecturale. David al IV-lea dar şi ţarina Thamar îşi leagă numele de unele construcţii ce dăinuie şi astăzi, înfruntînd timpul. Nu e de mirare că Marco Polo, celebrul călător veneţian, se uimea de farmecul aşezării de pe Kura. Hoardele lui Genghis-han, ale lui Timurlenk, turcii, supun la noi dezastre oraşul pînă cînd, în 1783, se acceptă protecţia Rusiei. Georgia îşi scria acum o altă istorie. În veacul din urmă, Alexandre Dumas (tatăl), Piotr Ilici Ceaikovski, consemnează pentru eternitate urma trecerii lor prin aerul aşezării.

Tbilisi, cu faima izvoarelor sale termale, de la care i se trage chiar numele, *tbili* însemnînd în georgiană *fierbinte*, risipit în lungul rîului priveşte în sus spre colină şi în zidurile cetăţii Naricala şi-a dăltuit un destin cu evenimente memorabile. Parapetul de piatră al bastionului Metekhi de unde tronează acum statuia ecvestră a lui Vahtang, se ridică drept din apele rîului şi de jur-împrejur valea poate fi supravegheată în voie. Pe înserat, cînd soarele pare să se ascundă după dealul din faţă, Kura mai poartă încă stînse străluciri de rubin şi acoperişurile catedralelor oraşului adună în bulbul cupolelor aurite cîte ceva din măreţia asfinţitului. Urmînd calea apei pe lîngă podul din vecinătatea cetăţii Metekhi casele sprijinite în pereţii de stîncă cu balcoanele împinse la o înălţime de cîţiva zeci de metri deasupra apei îţi provoacă o senzaţie de spaimă.

Tabloul este policrom, iar impresia de Veneţie caucaziană se amplifică ca o muzică în acorduri de rubab. Platanii îşi unduie coroana bogată şi în răstimpuri cîte o frunză porneşte în ireversibila ei bejenie. Un tribut plătit anotimpului cu miresme de struguri şi de ceai.

Casa ceaiului, la vremea poveştilor. Sorb alene, pe rînd, ceai verde, ceai galben, ceai negru şi acesta din urmă, în căldura şi parfumul lui rafinat adună întreaga istorie a locurilor deşi ceaiul se cultivă în Gruzia doar de vreo sută de ani. Mai veche, viţa de vie, naşte în fiece toamnă vinuri alese, iar cine a băut odată Mukuzani nu-l poate uita cu uşurinţă. Mai ales dacă ai şansa să auzi în preajmă rostindu-se stihurile poetului naţional Şota Rustaveli ori să priveşti evoluţia fantastică a dansatorilor gruzini. Or, de ce nu, să priveşti pînzele naive ale lui Niko Pirosmanichvili, un fel de Rousseau Vameşul al Georgiei.

Cînd cobori panta abruptă a colinei lui David, îmbarcat într-un fel de teleferic pe şine, oraşul se desfăşoară

în vale în toată măreţia lui. Podurile leagă cele două maluri ale Kurei în elegante trăsuri de unire, pînă departe se văd construcţii alb-argintii. Chiparoşii se desenează pe fundal cu siluetele lor de o demnitate ceremonioasă, turnul televiziunii pare o rachetă cosmică înaintea lansării. Risipă de lumină acum la căderea nopţii, pe dealuri reflectoare imense pun în valoare monumentele oraşului. *Mama Georgia* lasă impresia că e sculptată direct în munte, Vahtang străjuie de pe pintenul de piatră liniştea nopţii. Teatrul liric, construit în stil maur ca şi clădirea din Piaţa Lenin pe lîngă care caut drumul întoarcerii la hotelul Adjara, amintesc unele ecouri iberice. Chiar în centru, undeva în stînga, o adevărată rezervaţie etnografică : case tradiţionale georgiene cu prispe largi, ornamentate cu stîlpi strunjiţi într-o veritabilă dantelărie. Culorile sînt calde şi creează senzaţia de intimitate.

Aceeaşi stare o voi resimţi în zori, cînd, păşind pragul Casei pictorilor, primul contact cu pictura contemporană gruzină îmi va revela amplele disponibilităţi artistice ale creatorilor locali. Reţin, cîteva nume : I. V. Citadze, B. V. Gorgadze, U. M. Djaparidze, T. A. Rubaşvili, D. A. Podiaşvili, T. N. Phikidze şi cer scuze în gînd altora, la fel de talentaţi, a căror identitate artistică m-a interesat deopotrivă.

De la Tbilisi la Mtsheta sînt doar douăzeci de kilometri. Drumul e bun şi urmează o veche cale militară. Urcă spre munţi pe valea Kurei şi, iscodind peisajul, văd construcţii industriale, baraje, coşuri de fabrică. Mai jos, sfredelite în stîncă, ochiuri negre de vizuină, adăposturile unor uitaţi sihaştri. Pe deal, în dreapta, ruinele unei vechi biserici prădată cîndva, iar jos, la poale strînsă între ziduri de cetate întărită, asemănătoare Cetăţii Neamţului din Valea Ozanei, Mtsheta, vechea capitală a Georgiei. În catedrală, sub lespezi grele de marmură, mulţi dintre ţarii locurilor între care şi viteazul Vahtang Gorgassali. Numele Bagration îmi aminteşte de Borodino, de tînărul general căzut în luptele cu Napoleon. Turnul intrării, străjuit de două capete de bour, însemnele sfîntului Gheorghe, patronul Gruziei, simbolizează statornicia şi vitejia oamenilor, voinţa lor de a trăi liber şi în pace. Un monument ridicat nu de mult la una dintre porţile Tbilisiului semnifică tocmai această voinţă a gruzinilor adresată lumii.

Privesc îndelung cîteva fetiţe ieşite de la şcoală zbenguindu-se gălăgios, cu naivitate şi veselie, fără ca chipul lor să fie atins de vreo umbră. Bucuria jocului le înfloreşte pe faţă şi starea lor de fericire e cuceritoare. „Unde eşti copilărie cu pădurea ta cu tot ?", dramatică interogaţie eminesciană căreia la Tbilisi, în toamna de aur, îi caut un posibil răspuns.

Valentin CIUCĂ

Bogdan Bârleanu : *„Margine de sat"*

CA O PASĂRE CU ARIPILE UDE DE FURTUNĂ

Citesc într-un *Trafez* al lui Geo Bogza : „După ce am trecut Pirineii, ar fi trebuit să fiu fericit pentru că am ajuns la capătul de apus al continentului. Dar, pe măsură ce timpul trecea, deveneam tot mai nefericit, fiindcă toţi, acolo, vorbeau numai despre America de Sud, plecau sau se întorceau din America de Sud. Iar eu, îmi dădeam seama, sosisem doar la graniţa acelei fabuloase lumi, care începea abia dincolo de Ocean".

Rareori adjectivul *fabuloasă* mi s-a părut atît de potrivit ca în acest context. Dar, ceea ce mă determină să reproduc la începutul acestor însemnări confesiunea bogziană e că ea exprimă simplu, deşi nu fără o anumită, recognoscibilă solemnitate, ceea ce eu însumi am simţit cînd am străbătut acea „graniţă" de multe mii de kilometri care este Atlanticul pentru a ajunge în îndepărtata Cubă, acolo unde a început epopeea Lumii Noi, fiindcă perla Antilelor a fost, cum se ştie, cel dintîi loc de debarcare a lui Cristofor Columb în timpul primei sale călătorii spre miraculoasele Indii. Descinderea lui Columb s-a petrecut la 12 octombrie 1492 şi, în treacăt fie amintit, pregătirile pentru sărbătorirea împlinirii a cinci veacuri, în 1902, de la descoperirea Americilor (Gabriel Garcia Marquez crede că ar trebui să se vorbească de fapt despre *acoperirea* Americii) au început încă din cursul anului 1983. S-au constituit comisii naţionale, s-au făcut propuneri şi s-au iscat polemici cu privire la data şi la numele celui care a ancorat primul la ţărmurile Americii. Dincolo de toate acestea, marea aniversare, impusă de însăşi măreţia operei pe care o celebrează, e o promisiune ; ea ne dă o speranţă în plus că dialogul constructiv între cele două continente atît de legate prin chiar actul de naştere al unuia dintre ele, se va potenţa, peste resentimente şi singurătatea teribilă a Oceanului implacabil ca şi destinul.

Întrebat, la întoarcere, de către un scriitor, coleg şi prieten, ce-aş putea spune în cîteva cuvinte despre călătoria mea în America Centrală, am răspuns că ea mi-a prilejuit contactul cu o lume în care aproape totul e virtualitate, aproape totul se va petrece mîine, încît pare că nimic nu e în act, ceea ce dovedeşte că acolo sentimentul dominant este cel al viitorului. Dar, mai înainte de toate, i-am mărturisit prietenului meu, ea mi-a oferit şansa de a trăi starea aceea cu totul specială (pe care din păcate nu o pot defini) a saltului peste ocean.

*

Au trecut mai bine de patru ore de cînd am decolat de pe aeroportul Mirabel din Montrealul strălucind orbitor, de care m-am despărţit, contemplîndu-i încă o dată de la înălţime rafinata geometrie, siluetele luminate ale zgîrie-norilor, autostrăzile ca nişte fire incandescente din ce în ce mai subţiri... Nostalgia amară a despărţirilor care pot fi definitive.

Ne apropiem de Havana, — „La Habana" — denumire — ne informează dicţionarele în stilul lor sec — de la golful cu acelaşi nume. Peste 2 milioane de locuitori, cel mai mare oraş din America Centrală şi unul dintre cele mai frumoase ale Americii Latine". Iată-mă ajuns pe *Aeropuerto „José Marti"*. Începînd de aici, de la poarta aeriană de intrare în Cuba, ne vom întîlni la fiecare pas cu numele şi amintirea lui Martí, nume care în conştiinţa popoarelor Americii de Sud şi a Istoriei stă alături de cel al lui Simón Bolívar. Figura lui Martí — acest părinte al patriei — este evocată în fel şi chip peste tot în Cuba, începînd cu manualele de şcoală şi terminînd cu impunătorul monument care domină vasta Piaţă a Revoluţiei, spaţiu ce respiră parcă un aer de sacralitate (aici se desfăşoară marile mitinguri, marile sărbători ale poporului cubanez), incintă magnifică şi copleşitoare în concepţia şi

construcția căreia cerul a fost luat în calcul și parcă a fost coborît pentru a-i servi drept cupolă. La Havana există, între altele, un Centru de studii „Jose Martí". Acest centru a editat în 1983, în perioada premergătoare împlinirii unui sfert de veac de la Revoluția cubaneză, primul volum din *Operele complete* ale marelui erou național, lucrare însoțită de un cuvînt introductiv semnat de Fidel Castro.

Statuia și obeliscul alb — ca o navă spațială ce tocmai s-a desprins de sol săgetînd noaptea tropicală, modernă operă de artă monumentală — străjuiesc nu numai Piața Revoluției — unde-ți poți imagina fără dificultate freamătul mulțimilor și poți simți fiorul marilor serbări —, dar și metropola întreagă. Ansamblul monumental e de fapt un reper fundamental nu doar urbanistic, ci și sufletesc, iar piața o adevărată cutie de rezonanță a vieții politice și culturale a unei țări cu toate țărmurile scăldate de ape. José Martí — un mit al istoriei, al revoluției, al luptei pentru libertate și independență. Din istorie, miturile au trecut și vor trece mereu în literatură, în artă, în poezie. José Martí în viziunea marelui poet cubanez Nicolás Guillén, cu măiestrie și o sensibilitate pe măsură tradus în românește de Eugen Jebeleanu, este deopotrivă mit și realitate, răspîndind o lumină albă, glacială și fascinantă totodată precum statuia din inima Havanei: „O, să nu vă gîndiți că glasul lui / e un suspin. Să nu credeți că are / mîinile de umbră și că privirea lui / e picătură de lună tremurînd de frig / deasupra unui trandafir. / Glasul lui / sparge piatra, mîinile lui / frîng fierul. Ochii lui / își duc focul pînă în pădurile / nocturne; negrele păduri. // Atingeți-l: veți vedea că arde. / Dați-i mîna: îi veți vedea / deschisă mîna lui în care încape / Cuba, precum o pasăre / cu aripile ude / de furtună. Priviți-l: / veți vedea că lumina lui vă vorbește. / Dar urmați-l în noapte: / o, pe ce drumuri, și cît de clare, / lumina lui vă poate duce!".

Contemporan cu Alecsandri și Eminescu, José Martí (1853—1895) a fost și poet. Între altele, lui îi aparțin versurile celebrei Guantanamera, pe care am ascultat-o de atîtea ori în interpretări moderne, nu demult melodia ei revărsîndu-mi-se în suflet (și evocîndu-mi momente și imagini din Cuba) de pe strunele chitarei măiestre a cehului Josef Szapka ori înnobilată de tălmăcirea pianistică a lui Richard Kleidermann. Dar niciodată nu am fost atît de tulburat de acest cîntec-emblemă ca atunci și acolo, pe pămîntul paradisiac al Caraibilor, pe pămîntul lui José Martí, eroul legendar al independenței hispano-americane. Destinul său s-a identificat pentru eternitate cu cel al Cubei, al patriei lui care este, în esență, și unica temă a scriitorului José Martí: „Eu două patrii am: Cuba și noaptea".

*

În martie, cînd în Cuba temperatura este ca la noi în iulie, plaja de la Santa Maria del Mar, stațiune aflată la circa 20 de kilometri de Havana, e aproape plină de turiști veniți din nord, din zonele mai reci, în majoritatea lor canadieni. Vile vechi, elegante și discrete, hoteluri nou construite într-o inspirată arhitectură. Îmi ofer plăcerea cîtorva ore de apă și soare într-o deplină libertate pe această plajă exuberantă. Ca pe toate plajele pașnice ale pămîntului — mulți copii care visează la marginea nemărginirii și construiesc, firește, castele. Dimineață, vizitasem Ciudad de Los Pieneros „José Martí", spațiu de instruire și recreere. Cămine, baze sportive, multe baze sportive ca peste tot în Cuba de altfel, săli de spectacole. Aici își petrec o parte din vacanță 20 000 de copii pe fiecare serie, dintre cei distinși la învățătură și prin întreaga lor comportare. Foarte aproape de răsuflarea uriașă a Oceanului — o casă sub acoperișul căreia a stat adesea, pentru a-și ameliora crizele de astm, cel despre care s-a spus, și îndeosebi în Europa, că este unul dintre marii revoluționari ai acestui veac: *Ernesto Che Guevara*. Casa e acum muzeu. În încăperile ei, pionierii fac de gardă, iar cînd sosesc vizitatori îndeplinesc și rolul de ghizi. A fi desemnat să faci de gardă aici înseamnă pentru orice pionier al Cubei cea mai înaltă onoare și, totodată, cea mai nobilă răsplată pentru merite deosebite. Deși o casă de vacanță, vila pare, odată ce i-ai pășit pragul, un mic templu al Revoluției, un centru de educație patriotică. Nu atît prin exponatele etalate, cît mai ales printr-un aer special. Ambianța e solemnă și evocatoare deși aproape în exclusivitate piesele de muzeu, ca să le numesc astfel, sînt fotografiile mărite care-l surprind pe *Che* în diverse atitudini, împrejurări și companii. Îmbrăcați în uniformă, pătrunși de importanța misiunii lor, gravi pînă la limita unei premature triști, copiii rememorează, succint, în fața vizitatorilor biografia excepțională a celui care în toate imaginile fotografice are figură de Crist. Revin în mod firesc, la aproape fiecare frază, Sierra Maestra, Moncada, Plaja Giron, capitole ale epopeei Revoluției cubaneze. La plecare, unul dintre membrii miniaturalei gărzi ne oferă cu sfială și emoție cîte un plic (cu antetul orășelului) conținînd textul tipărit a două dintre ultimele scrisori ale lui *Che*, una adresată lui Fidel Castro, cealaltă fiilor săi. Citez din aceasta din urmă: „Tatăl vostru a fost un om care a acționat așa cum a gîndit și, desigur, a rămas leal convingerilor lui. Să creșteți buni revoluționari. Să studiați mult ca să puteți stăpîni tehnica, cu care se poate stăpîni natura. Amintiți-vă că revoluția este tot ce poate fi mai important și că fiecare dintre noi, singur nu valorează nimic. Mai ales, să fiți întotdeauna capabili a simți profund orice nedreptate comisă împotriva oricui în oricare parte a lumii. Este calitatea cea mai frumoasă a unui revoluționar".

Un om ca o flacără, un intelectual de rasă și un latino-american complet, o conștiință, o jertfă dintre cele care se zidesc la temelia noilor epoci, pentru ca acestea să poată dura. O strălucitoare efigie. Privesc înmărmurit fotografia, luată probabil din elicopter, a Pieții Revoluției în timpul mitingului de doliu pentru Che Guevara: în uriașa piață s-au strîns un milion de oameni, un milion de tăceri. Secolul viitor, pe care *Che* l-a invocat și l-a proiectat mereu, va recunoaște cu siguranță în destinul vizionarului unul dintre marile simboluri ale luptei pentru dreptate și libertate din veacul nostru, ale romantismului revoluționar autentic dintotdeauna. Lumea viitoare va zice, poate, odată cu Edmundo Desnoes: „A fost, cu secole în urmă, un om care ne-a visat".

Constantin COROIU

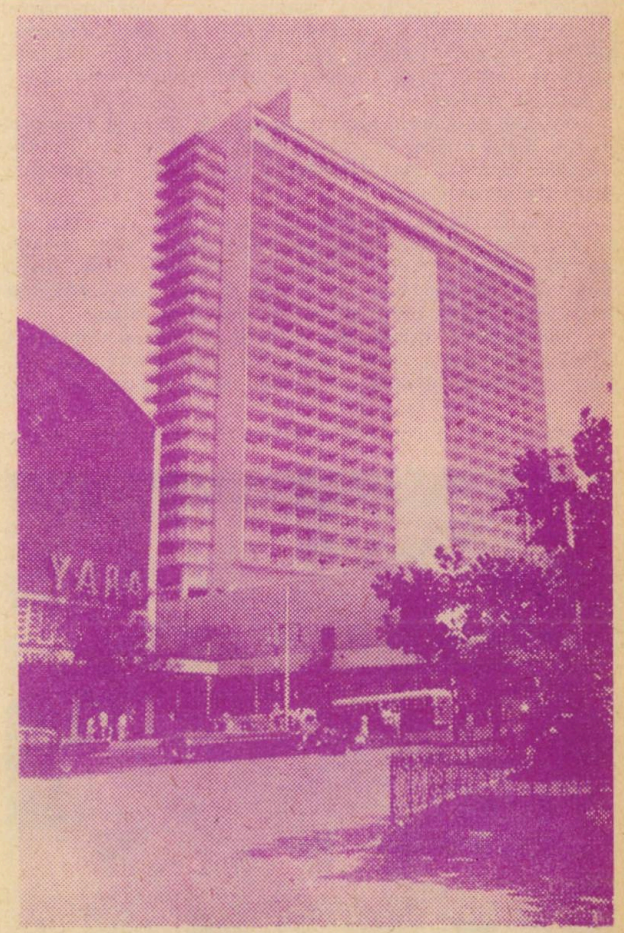

Hotel Habana libre

ȚARA UNDE ZEII AU COBORÎT PE PĂMÎNT

Poate că despre nici o țară nu se poate afirma mai mult ca despre Grecia că este țara legendelor, a mitologiei, țara pe care și-au ales-o zeii drept reședință : muntele Olimp din Tessalia era locuința lui Zeus, regele zeilor, Parnasul, cea a lui Apollon și a Muzelor. De ce oare și-au ales zeii acest loc ? Poate pentru că aici simți mai bine decît oriunde însemnătatea celor patru elemente care alcătuiesc acest univers al pămîntenilor : munții — martori seculari ai timpului străjuie asemeni unor paznici fideli întinderea albastră a mării în care se oglindește cerul în așa fel, încît uneori nu mai știi dacă marea se înalță spre cer, sau cerul a cuprins pămîntul... și peste această simfonie se înalță veșnicul soare dătător de viață, focul cosmic.

Legenda spune că primele Jocuri Olimpice au avut loc mult mai devreme de anul 776 î.e.n. Fondatorul lor a fost Heracles, iar participanții, cei doisprezece zei ai Olimpului.

Competițiile sportive se desfășurau într-un loc unic în Grecia, în regiunea Olimpia, la 339 km de Atena ; ele erau evenimentul cel mai important al Greciei antice. Istoria spune că ele au avut loc fără întrerupere timp de 1200 de ani pînă în secolul IV e.n. (În 776, Jocurile Olimpice au căpătat oficial caracterul lor panelen. Începînd cu această dată ele se țineau regulat din patru în patru ani (Olimpiade).

Ca urmare, Olimpia a fost recunoscută ca un loc inviolabil și sacru. În timpul lunii cît aveau loc jocurile, toate ostilitățile trebuiau să înceteze ; era prima pace internațională în lumea antică.

Competițiile sportive aveau loc la sfîrșitul lunii iulie pînă la începutul lunii septembrie. Prima și ultima zi a întrecerilor erau consacrate ceremoniilor oficiale, sacrificiilor și altor sărbători. Cîștigătorii olimpici erau împodobiți cu coroane (Kotinos), din crengi de măslin sălbatec ; parcă se aud și acum ovațiile mulțimii entuziasmate care-i aclama pe învingători.

Printre spectatorii care participau la Jocurile Olimpice erau și mulți oameni de cultură, poeți, scriitori ; la Jocurile Olimpice, istoricul grec Herodot a citit pentru prima dată cîteva din scrierile sale.

Ultimele Jocuri Olimpice ale antichității au avut loc în anul 393 e.n. Împăratul roman Teodosiu, apoi urmașul său au distrus templele sacre ale Olimpiei. Astfel locul unde timp de mai bine de o mie de ani s-au desfășurat aceste manifestări, căzu încetul cu încetul în uitare.

Descoperirile arheologilor germani au arătat faptul că Olimpia forma împreună cu Delphi unul dintre cele mai mari rezervoare artistice ale lumii. Monumentele cele mai remarcabile erau templele lui Zeus și al zeiței Hera. Templul Herei este cel mai vechi templu grec cunoscut.

Oriunde ai merge în Grecia, pe urmele lui Strabon, Byron sau Chateaubriand, în Grecia centrală, în Peloponez, în Ciclade sau în Creta, simți cum înaintezi cu fiecare pas spre un trecut încărcat de taine și de frumuseți, simți prezența pătrunzătoare a antichității și a gloriilor trecute.

Am început însemnările despre Grecia cu aceste evocări ca un elogiu adus artei și talentului omenesc. Vizita propriu-zisă a țării a început cu orașul Atena, capitala de secole a Greciei.

Într-o frumoasă zi a lunii iulie aterizăm pe aeroportul care se află la cîțiva zeci de km de oraș... Trăim un sentiment complex de curiozitate amestecată cu sfială aflîndu-ne în fața acestor locuri pe unde au trecut Aristofan, Eschil, Homer, unde a vorbit celebrul Demostene și unde Solon a răspîndit lumina înțelepciunii sale.

Înălțîndu-se pe locul fostei Kekropia, Atena a devenit din secolul XIII î.e.n. centrul politic și capitala Aticii. Artiști mari ca Fidias și Iktinos au contribuit la gloria cetății. În secolul V î.e.n. Eschil, Sofocle și Euripide au ridicat tragedia greacă pe culmi neatinse pînă atunci. De altfel, secolul V î.e.n. este considerat, datorită deosebitei înfloriri economice, politice și culturale a țării, ca „secolul de aur al lui Pericle".

Atena a avut o istorie zbuciumată : în 146 î.e.n. a căzut sub dominația romanilor, a fost apoi distrusă de goți, a cunoscut dominația Bizanțului și a Turciei ; din 1834, Atena este proclamată capitala Greciei. Astăzi orașul a devenit unul din cele mai importante centre ale lumii mediteraneene.

De aici, de pe terasa hotelului unde ne aflăm, întregul oraș de marmură și piatră își etalează panorama variată unde prezentul se îmbină cu trecutul : iată vestitul Acropole cu splendidele-i temple de marmură, stînca Aeropagului, teatrul lui Herod Atticus, Parcul Zappeion, Sanctuarul lui Dyonisos, Templul lui Hefaistos, Templul lui Zeus, unul din cele mai mari temple ale Greciei antice, monumentul lui Phopappos din fața Acropolelui, și vechiul cartier Plaka... peste aceste monumente tronează maestuos Stînca Lycabetului.

În acest apus de soare totul pare ireal... ultimele raze colorează în roz liliachiu marmora coloanelor Parthenonului, munții devin albaștri închis, iar liniștea înserării cuprinde întregul oraș... încet, încet, pe cerul amurgului se proiectează luminile orașului, mici steluțe artificiale aprinse de inteligența omului.

A doua zi am vrut să prindem răsăritul soarelui pe Acropole, așa că, dis-de-dimineață, urcam treptele tocite de vreme ale Propileelor. Coloanele de marmură ale Parthenonului se înalță spre cerul albastru, martorul de milenii al artei acestui popor. Parthenonul este edificiul cel mai mare și mai frumos de pe Acropole ; el a fost ridicat în cinstea zeiței Atena, în punctul cel mai înalt al colinei ; construit în timpul lui Pericle de arhitecții Iktinos și Kallikratis, el a fost decorat cu sculpturi executate de Fidias. Aspectul deosebit de suplu al întregului ansamblu arhitectural este dat de faptul că nici o linie a întregului edificiu nu este dreaptă sau perpendiculară, ci este ușor curbată, iar coloanele converg puțin spre centru. Se poate spune deci că Parthenonul reprezintă cea mai perfectă formă de expresie a spiritului clasic. În mijlocul colonadelor Parthenonului se ridica odinioară statuia enormă a zeiței Atena al cărei coif și lance aurite se puteau zări chiar de pe mare atunci cînd străluceau în bătaia soarelui.

Tot pe Acropole se afla o altă construcție importantă, Erechteionul, templul construit în stil ionic în cinstea zeiței Atena și a zeului Poseidon. Aici, spune legenda, Atena și Poseidon s-au certat pentru a ști cine va fi stăpînul și protectorul Atenei ; cine va face un cadou mai folositor acela va fi protectorul orașului : Poseidon, zeul mării, lovi atunci cu tridentul său stînca de unde țîșni apa mării, simbolul puterii maritime a orașului Atena ; atunci zeița lovi la rîndul ei pămîntul cu lancea și pe dată crescu un

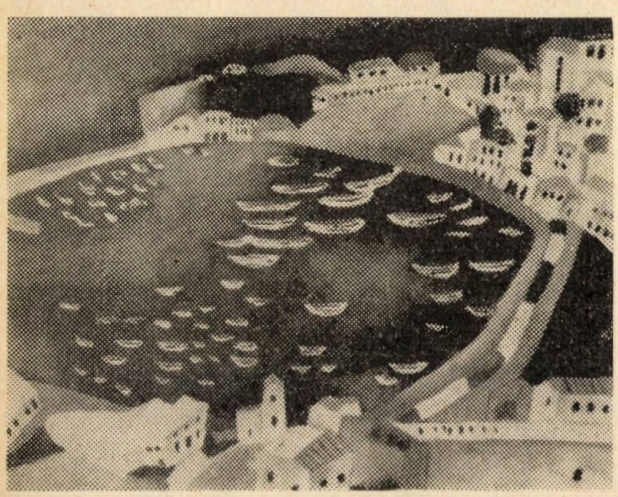

Dan Hatmanu : „*Golful Pireu*"

măslin ; acesta a fost considerat de zei un cadou mai util decît marea, și drept urmare zeița Atena, în cîștig de cauză luă orașul sub protecția sa.

Mai tîrziu atenienii au ridicat acest templu pentru a împăca pe cei doi zei. Capodopera sculpturală care ornează Erechteionul îl constituie ansamblul celor șase Cariatide care astăzi sînt în muzeul de arheologie din Atena, și înlocuite cu copii de ale lor deoarece poluarea atmosferică a început să distrugă expresia grațioasă a figurilor lor.

Spre seară coborîm în cartierul Plaka, care se întinde la poalele Acropolelui ; este o adevărată călătorie în timp ; am senzația că mă aflu într-un orășel al păpușilor..., căsuțe mici, fără etaj, cu geamuri minuscule care nici nu se mai văd de după ghivecele cu flori multicolore, străduțe înguste prin care de-abia te strecori, grădini pline de măslini, portocali și smochini, iar aerul tot îmbălsămat cu parfum de iasomie...

După ce am vizitat Atena ne-am îndreptat spre drumul care străbătînd celebra cîmpie a Marathonului duce spre celebrul Delphi. Situat la 136 de km de Atena și la o altitudine de 573 de metri deasupra nivelului mării, Delphi, orașul sacru, sanctuarul zeului Apollo este străjuit de două masive muntoase, Parnasul și Kirphilis care sînt separate de valea adîncă a rîului Pleistos. Se pare că pe aici a locuit frumosul Apollo, fiul lui Jupiter, precum și Caliope, zîna cîntărilor de vitejie, alături de Titania, regina zînelor... Aici, în vecinătatea Parnasului se spune că Zeus a stabilit să fie centrul pămîntului. În antichitate, aici se ridica cel mai mare sanctuar al Greciei antice, templul lui Apollo. De pe la anul 700 î.e.n., orașul a început să fie renumit datorită prezicerilor care erau făcute de Sybila și mai apoi de Pytia.

De mai bine de 1600 de ani oracolul din Delphi a tăcut. Împăratul Teodosiu l-a interzis, și cetatea a căzut cu timpul în uitare. Aceste locuri unde s-a oprit odinioară și marele Alexandru Macedon ca să asculte glasul oracolului, au fost redate circuitului turistic prin neobosita muncă a arheologilor francezi și greci.

Delphi, orașul șarpelui Python, păstrează încă și astăzi cîteva vestigii ale trecutului : blocuri uriașe de piatră rămase din templul zeului Apollo — construcție care rivaliza odinioară cu Parthenonul, templul zeiței Atena, stadionul unde se desfășurau jocurile atletice, apoi templul ridicat în memoria învingătorului de la Maraton, Miltiade.

Și aici la Delphi, ca și în alte locuri în lume, observi cum oamenii prin impresionantele lor opere de artă îmbinînd fantezia cu mitul au încercat să învingă această a patra dimensiune, timpul.

Prin operele care le lasă posterității, omenirea transformă de fapt trecutul istoric într-un prezent psihologic și în felul acesta reușește poate printr-un lucru material să unifice prezentul cu trecutul și viitorul. Deci Victorie asupra Timpului !...

Viorica UNGUREANU

Dan Hatmanu : „*Acropole*"

N. IORGA:
VIZIUNI ITALIENE

Pentru N. Iorga, Italia este o glorie a culorii. Culori aprinse sau mătăsoase, răsfirate într-un evantai catifelat sau strălucind în intensități orbitoare, sub cupola de un albastru neprihănit, ca „o mare de lumină, un ocean de safir topit...". *(Din Italia*, „Revista nouă", 1890). Aerul vibrează și prin pulberea ușoară, în amiaza toridă sau în clarobscurul vesperal, formele prind „o coloratie fabuloasă", în irizări de fantastic. Iorga are un penel fin, „pînzele" lui au densitate cromatică, dar și o grație a liniei, în nuanțe delicate (cetos, fumuriu : „marea pierdută într-o ceață subțire cu valurile de un albastru desăvîrșit și catifelat" ; „o ușoară ceață violetă ce pare a pluti deasupra copacilor, ca și cum ar fi sufletul fermecat al pădurilor bătrîne"), vădind un simț al corespondenței culorilor : „Albastrul palid al bolții se pierde pe nesimțite în galben ca aurul, în portocaliu aprins" *(În Dalmatia și Italia*, „Literatură și artă română". 1897). Comentariul nu poetizează, el este poetic în chipul cel mai firesc, într-o evocare cu fulgurări metaforice („pare că" și „ca și cum" revin cu o frecvență semnificativă). Altfel, viața din orașele italiene e înfățișată în ritmurile ei obișnuite, cotidiene. Ceremonii aparent solemne, procesiuni teatrale, serbări zgomotoase, dar și încăierări și alte scandaluri — „o țară de viață exterioară" *(În Dalmatia și Italia)*. Iorga nu prea zăboveste la acest spectacol de inocente ostentații. Îl interesează mai mult ambianța — catedrale, palate, piete cu fîntînile lor celebre, statui, viaducte —, acele înfăptuiri de o desăvîrșită armonie prin care frumusețea își celebrează triumful. Florența, această „Atenă italiană", și luminoasa Genovă, „orașul alb, orașul palatelor de marmură", îl atrag îndeosebi *(Note de călătorie*, „Literatură și artă română", 1897).

Dar cărturarul, cu melancolia trecutului, caută pretutindeni semne ale vechimii, mărturii din alte vremuri. Sînt acele vedenii ale „antichității", ale unui ev care și-a lăsat o indelebilă amprentă. Pentru un mare imaginativ, un romancier al istoriei, cum este N. Iorga, muzeul tragic al Pompeiului, conservat de lava clocotită în cazanele Infernului, e ca o cronică a unui trecut fixat pentru totdeauna într-un spasm înfiorător. În fundal, Vezuviul, „uriașul cel rău", își continuă mocnit veghea mereu amenințătoare. Dar trecutul acesta pietrificat iese de sub osînda nemișcării atunci cînd vizitatorul Pompeiului, smulgîndu-se din hipnoza primei impresii, se gîndește la viața de zi cu zi a orașului damnat. Istoricul și criticul de artă își dau atunci mîna. Pictura murală a romanilor s-ar asemăna, „în îngrijirea perfecției formelor" („perfecția de contur și dibăcia de colorit"), cu ceea a prerafaeliților, fiind însă mai puțin hieratică, mai realistă, realism ce se vădește la fel de bine în sculpturi. Niște fructe „transparente și pline de sevă" amintesc „prin căldura lor de viață vegetală" de naturile moarte ale maeștrilor flamanzi. Anticipări ale peisagisticii flamande, Iorga găsește nu numai la Pompei, ci și la Herculanum și Stabiae. Cu ochean întors, apoi, el descoperă în juru-i motive de „fresce antice", într-o strălucire dintr-un alt timp al istoriei, din „marea viață trecută, pe care zidurile acestea o amintesc și o personifică". Alteori i se năzărește, într-o supraimpresiune, cruciați în zale, șiruri lungi de credincioși, împărați făcînd penitență. Iorga citește peisajul din unghiul istoriei, o istorie vie, nu una cărturărească, și în care se implică afectiv, cu o „plăcere amestecată cu fiori". El se și vede strămutat, printr-o mișcare de baghetă magică, în Pompeiul dinaintea erupției, traversînd cît ai clipi din ochi „o punte peste veacuri" — joc al imaginației în care ambiguitatea este poate licența poetică a unui istoric ce nu-și refuză fantezia. Realitățile italiene, antice sau moderne, sînt încorporate într-o structură complexă, supraetajată, pentru a cărei „decodare" se cere și un elan al închipuirii (Iorga scrie : „prin știință și închipuire"), care să transgreseze „textul" realității imediate.

În *Amintiri din Italia* (1895), N. Iorga continuă și dezvoltă însemnările din „Revista nouă" *(Din Italia,* 1890). Dar în prefață el își reneagă cu „patimă" aceste juvenile suveniruri cu „poza" lor meditativă și sentimentală. Este o Italie zugrăvită „după rețeta cunoscută" („care nu reprezintă nici adevărul faptului, nici adevărul impresii"), cu infiltrații de melodramă („după ecoul literar"), deplorînd pe strună elegiacă amurgul cetății lagunelor. Dar nu e numai atît. Este și Italia unui tînăr erudit, sedus de propria „viziune interioară", aceea „care te face să vezi cu ochii lucrurile dispărute", reînviind acel ev dispărut sub marmura rece și indiferentă. Printr-un paradox al viziunii, tocmai „vechea Veneție", „aristocratica regină a Adriaticei", este „Veneția cea vie", sub privirile scormonitoare ale călătorului avid de istorie. Închizînd ochii, vezi cum zidurile jilave își recapătă strălucirea, cum bogățiile scînteiază ademenitoare și gloria își flutură flamura, în timp ce temnițele gem de chinurile osîndiților sortiți „punții suspinelor" („Cîte tragedii în istoria Veneții, cîte sfîrșituri grozave, care te fac să te încrîncenești..."). O lume crudă și rafinată deopotrivă. Veneția dogilor, Genova bogaților negustori aristocrați, Florența artelor. Aur, marmură, palate de granit, peste toate s-a abătut suflarea înghețată a morții. Vecerniile italiene... Pisa seamănă cu un „sicriu muced", Roma e o „babilonie de dărîmături". Moartea este o prezență atotstăpînitoare, rînjind sardonic de fala și puterea și frumusețea care s-au stins, au amuțit sub țărîna primitoare și lacomă sau sub lespezile care ar voi să creeze, deșartă amăgire, iluzia unei dăinuiri, dar sub care morții zac „oribili, strîmbați, ironici". Edificii princiare se năruie și se pustiesc, „ironia nesfîrșită a vieții" priveghind această operă de eternă macerare. Adevărata Veneție este aceea de demult. Pentru tînărul Iorga trecutul defunct are viață, pe cînd viața imediată care se răsfață, uzurpatoare, în însorita peninsulă are însemnele decrepitudinii — e spectacolul întristător și amuzant, zgomotos și sordid al decăderii. Altfel, cu totul altfel, era Italia de altădată! ...Scriitorul, confiscat de nostalgii, îngînînd o pavană pentru amanta defunctă a imaginației lui, nu s-ar mai trezi din reverii. Căci îi merg la suflet doar cele pe care trebuie să și le închipuie. Să te trezești din voluptuoasa reverie ca să vezi ce? Numai „tipuri caricaturale", sărăcie și mizerie, cu un cuvînt, degenerare. Și totuși... Dacă dogii au dispărut, „calicii mai ales păstrează în espresia feții ceva din dogii muieți în fir și mătăsuri". Dar îndeobște omul apare insignifiant printre atîtea sculpturi și zugrăveli care consfințesc moartea vieții și viața artei. Obiectele capătă o transparență, nălucind ca o suavă răsfrîngere a pînzelor vechilor meșteri sub cerul clar ca o cugetare din timpurile clasice". Pe străzi, vînzînd buchete de flori, se decupează în aerul pur „profilul fin și părul bălan al Veneții lui Tintoretto ori Veronese", o copilă bălaie are un profil ca în Rubens, iar „un «bambino» rotunjor și plin" pare „coborît dintr-o sfîntă familie a lui Bellini ori Romanelli". Ar fi varianta estetizantă, pitorească, a „Italiei de convenție". Mai există, însă, și „Veneția pariziană", unde sub balcoanele romantice, ca la Verona, îndrăgostiții își șoptesc jurăminte fierbinți. Dar și o Italie exasperant și deprimant „ploioasă, umedă, întunecată și tristă"... Dar și, îndeosebi la Milano, „Italia tramvaielor și a fabricilor", „sacro-sancta industrie" exprimînd „măreția acestui veac de cărbuni și de greve". Pe lîngă catedrală, Iorga nu trece nepăsător: „o fantazie nebună săpată în piatră, o rugăciune zidită în granit". Italia turistică tinde să fie „o mare ospătărie artistică și antică pentru flegmaticii locuitori ai marei Britanii". Cine o vizitează? Francezul, „pentru ca să ridiculizeze", neamțul, „pentru ca să facă erudiție", și englezul, „puritan și în călătorie", avînd „rigiditatea și răbdarea creștinului care-și îndeplinește o datorie".

Refuzînd acomodarea cu un prezent nedemn, Iorga nu rămîne nici în captivitatea absolută a trecutului („Nu-s omul timpului meu și mi-i frică nici omul timpului trecut"). El construiește în gînd „un tîrg sui-generis care nici n-a fost și nici n-ar să fie", clădit pe temelia inefabilă a închipuirii. Un „tîrg" numai al lui („Nephelokokkygeia mea artistică"), luminat în mîntuit azur de soarele prietenos, care revarsă cu dărnicie „diamante de lumină" peste un peisaj făcut să fie o bucurie a privirii. O creațiune a imaginației și a livrescului, pentru propria desfătare („Florența mea" — „tîrgul tăcut și bătrîn, adormit supt capacul de safir al ceriului, visînd strălucirea apusă de veacuri"). Tot ce nu se potrivește cu această reprezentare îl indispune sau îi stîrnește un „rîs omeric". Cu gestul frondeur și pripit al juneții, Iorga iubește și tăgăduiește la fel de intolerant arta celor vechi. Sînt opinii pe care mai tîrziu, în bună parte, le retractează, după ce îl vor fi iritat sau îl vor fi făcut să zîmbească. *Divina Commedia* îl plictisește, *Gerusalemme liberata* îl adoarme, Tintoretto și Titian îi displac, Veronese îl face să caște („și mă mier că nu făcea și el tot așa, cînd își zugrăvea sfinții"). Nici o prețuire pentru „zugrăvitorii de sfinți italieni". Îl încîntă, în schimb, „realiștii olandezi". Între Rafael, pe de o parte, și Rembrandt, pe de alta, „divinul Sanzio" pierde fără apel. Ceea ce preferă N. Iorga, la primele sale întîlniri cu marea pictură, este un tablou „plin de viață, real, simțit", o pictură psihologică, debarasată de formele pline și rumene, portretizînd în profunzime omul, în ai cărui ochi să joace luminița gîndirii („Sînt un eretic, dar nu pot gusta forma pură fără scînteia vieții"). De aceea nu se dă în vînt după pictura italiană, în care se bolțește mereu același cer de peruzea, de care atîrnă nourași rotunzi, cu madone frumoase și limfatice; îl indispune pictura religioasă, cu „sanctomania" ei. El vrea — și își articulează dorințele ca într-un manifest — o artă „sănătoasă și vie, fără rafinări și căutări de efect", cum era arta Renașterii. În libertatea judecății lui, subiectivismul și cumpătarea se învecinează. Criteriul vechimii nu e absolutizat. Iorga respinge arhitectura mai nouă („împopoțonată și prozaică"), dar nu și o statuie modernă „cu dragoste și talent făcută" — visînd poate și ea „visul statuilor" —, unor statui antice care ar fi, la fel ca și tablourile ce nu-l atrag, „goale de înțeles". Încă o dată, el pretinde artei să fie „cum e viața, cum e realitatea", o realitate fără aureolă.

E, încă o dată, un paradox. În viziunile italiene ale lui N. Iorga, realul se lasă modelat și adeseori transfigurat într-un spațiu al imaginarului.

Florin FAIFER

UMOR

Una bună din... Panorama lumii

FRANȚA

— Ce au furat hoții din magazie? — întreabă patronul dimineața.

— Vreo 100 kg de săpun — răspunde magazionerul și apoi adaugă pentru sine — fir-ar ei să fie de tîlhari *mizerabili!*

*

— Cînd soția mea vrea să obțină ceva se poartă cu mine tare frumos — îi povestea odată Jean prietenului său Pierre. — De exemplu, îmi pregătește mîncarea mea preferată, creier pané...

— Aha! înțeleg, — îl întrerupe acesta, — te atacă exact acolo unde ești mai slab!

*

— Draga mea, dacă ai ști cît de mult te înfrumusețează acest coniac!

— Da, dar eu încă nici nu l-am gustat!

— Știu, în schimb eu sînt la al treilea păhărel.

*

— Care ar fi deosebirea dintre o femeie și un bandit?

— Imensă. Banditii cer *banii sau viața,* pe cînd femeia pe amîndouă în același timp!

*

O pariziană intră la o bancă şi întreabă :
— La dumneavoastră lucrează domnul Françoise Arnauld, şi dacă lucrează unde-i este biroul ?
— El nu lucrează la noi — îi răspunse portarul — el...
— Eu am informaţii precise că este încadrat aici !
— De ce nu mă ascultaţi pînă la capăt ? El nu lucrează la noi, el este şeful nostru !

*

— I-auzi, tată, ştiai că în unele insule din Oceania bărbatul îşi cunoaşte soţia abia după cununie ?
— Ce crezi, fiule, că numai în Oceania e aşa ?

*

— Merg la o expoziţie de cîini. La ora 10 ministrul turismului deschide expoziţia, la 10,30 sînt prezentate exemplarele, iar la 12 va fi o masă comună.
— Ha, ha, ha !
— De ce rîzi ?
— Păi rîd de felul cum o să arate acea „masă comună" !!

*

Philibert, un băieţel crescut la oraş, privea odată cu interes cum un ţăran mulgea vaca. A doua zi vaca dispăru iar ţăranul începu să se vaite :
— Vai, fir-ar să fie ! Cine ştie unde-i vaca mea acum ?
— N-are rost să te necăjeşti, unchiule — îl linişti Philibert. — Hoţul nu a putut să ajungă prea departe cu ea, doar aseară am văzut cum i-aţi scos şi ultima picătură de ulei de la motor !

*

Doi copii se întîlnesc la grădiniţă :
— Bună, Isabelle ! Nu ştiu cum e mămica ta, dar pe a mea zău că n-o mai înţeleg !
— Cum, n-o înţelegi ?
— Nu pot pricepe unde a putut ea să înveţe toate lucrurile care mie nu-mi dă voie să le fac !

*

Jeanne Rostand, cunoscut biolog francez, îşi încheie odată o conferinţă din medicina practică şi dietetică cu următoarele cuvinte :
— În concluzie, dacă veţi respecta sfaturile date corpul dumneavoastră va dura toată viaţa !

SCOŢIA

Walker îşi găseşte prietenul pe stradă privind în pămînt :
— Ce faci aici ? Cum, altceva n-ai găsit mai bun de făcut decît să stai pe stradă pe un ger de — 16°C şi să te şi uiţi în pămînt ?
— N-am ce face ! Am scăpat jos o sticlă de bere şi acum o aştept să îngheţe ca s-o pot duce acasă !

*

— Spune-mi şi mie, Jackie, cum ai reuşit să nu mai fii bîlbîit ?
— Asta s-a întîmplat aşa deodată, într-o zi, cînd a trebuit să vorbesc la telefonul internaţional tocmai cu Australia !

IUGOSLAVIA

— Alo, alo, Comisia republicană de preţuri ? Am o reclamaţie. Pentru un măr a trebuit să plătesc nemaipomenit de mult.
— Da ? Cum vă numiţi DV. ?
— Adam.

*

Micuţul Srdjan de trei ani :
— Tată, ce-i aia operă ?
— Operă ? E cînd un om îl împunge cu sabia pe alt om şi acela, în loc să cadă jos şi să ţipe, se porneşte să cînte din toate puterile.

*

— Tată, astăzi învăţătorul m-a lăudat în faţa întregii clase.
— Bravo, Slavko, şi ce ţi-a spus ?
— Mi-a spus că în mod sigur voi deveni un foarte bun analfabet.

*

Proaspăt căsătorită, o fată se plînge mamei că soţul ei i-a făcut o vînătaie serioasă sub ochi.
— Mă mir, şi eu care-l ştiam plecat în delegaţie ! — se miră mama.
— Şi eu !

*

La poştă :
— Vă rog un timbru de trei dinari.
— Poftiţi.
— Cît costă ?

*

Doctorul către noua soră, proaspăt absolventă dar şi proaspăt căsătorită :
— Dacă vrei să ajungi o bună soră medicală atunci nu mai nota pe carnetul meu reţetele pe care ţi le dictează zilnic prin telefon mama dumitale. Fiindcă, uite, ieri, colegul Marcović a pregătit la farmacie salată à la russe.

*

Doi prieteni pe stradă :
— Phii, îmi pare bine că te văd. Trebuie să-ţi înapoiez suta aceea de dinari.
— O sută de dinari ? Aha ! Ştii, chiar uitasem complet de ea.
— La naiba ! De ce nu mi-ai spus asta mai înainte ?

*

— Nu vă e teamă că vrăbiile or să vă mănînce toate cireşele din livadă ? De ce nu puneţi nişte sperietori ?
— Nu cred că e nevoie. Nevastă-mea şi cele două fiice sînt în fiecare zi în grădină.

S. U. A.

La un meci de fotbal american arbitrul îi cheamă la el pe căpitanii celor două echipe înainte de începerea meciului :
— Vă atrag atenţia că nu doresc nici un fel de brutalitate, încăierări şi bătăi !
— Cum aşa, asta-i ultima dumitale dorinţă ? — întrebară într-un glas cei doi.

*

În timp ce stăpînul se afla pe cîmp, un flăcău aleargă spre el :
— Stăpîne, Herbert a căzut în cazanul cu wisky !
— Sărmanul de el ! Cred că s-a chinuit tare mult.
— Asta n-aş putea să vă spun. Am văzut doar că de trei ori a ieşit de acolo să ia cîte o gustare.

*

La telefon :
— Alo, inspectore, cetăţeanul care m-a accidentat am aflat că se numeşte : Kimscilidviczdrefickerald.
— OK ! Acum află şi cum se numea înainte de accident.

*

Pastorul către criminalul notoriu ajuns pe scaunul electric :

— În această clipă, ce aș putea face pentru dumneata, frate ?

— Da, părinte, fii bun și ține-mă de mînă !

*

Doi deținuți sînt introduși într-o celulă.

— La cît ești condamnat ?

— La zece ani. Dar tu ?

— La opt.

— Ei, atunci fiindcă ieși primul ia patul de lîngă ușă.

U.R.S.S.

În Caucaz :

Reporterul : — Am auzit că în casa asta locuiește un centenar. Aș vrea să-l văd și să-i iau un interviu.

— Imposibil. În ultima vreme părinții nu-l prea lasă să iasă din casă !

*

În tren :

— Cum se face, dar parcă la venire tunelul ăsta nu părea așa de lung ?

— Bineînțeles, acum sîntem în ultimul vagon.

GRECIA

— Spune-mi, te rog, — întreabă învățătorul pe elev — substantivul *pantaloni* este la singular sau la plural ?

— Păi, să vedeți, cum să vă spun... În partea de sus e la singular iar în cea de jos la plural.

*

Celebrul Pitagora fu odată întrebat de un elev de-al său :

— Care sînt cele mai importante lucruri în lumea materială ?

— Sînt patru lucruri : focul, aurul, bărbatul și femeia.

— Dar cum li se pot verifica calitățile ?

— Foarte ușor. Aurul se verifică cu focul, femeia cu aurul, iar bărbatul cu femeia.

Două prietene discută pe plajă :

— Statisticile arată că în momentul de față fiecare al treilea locuitor al planetei se hrănește prost, e slab îmbrăcat și locuiește în spații necorespunzătoare.

— Vai, dragă, de aia atît de multă lume își petrece vara la mare.

OLANDA

Fetița, către mama ei care i-a făcut morală :

— Și spui că tata te-a cunoscut prin mica publicitate ? Nu știi cît l-a costat anunțul ?

— După cîte îmi amintesc, vreo 30 de guldeni.

— Păi da, la banii ăștia nici nu putea găsi ceva mai bun !

BULGARIA

La stadion. Controlorul :

— Măi, măi, tu, un băiețel așa de mic și ai avut atîția bani ca să-ți cumperi bilet pentru meciul Levski — Lokomotiv ?

— Nu, biletul l-a cumpărat unchiul meu.

— Și unde-i unchiul tău ?

— A rămas acasă să-și caute biletul pentru meci.

POLONIA

— Ce căutați doamnă ? — întreabă paznicul unui parc pe o bătrînă ce se uita prin iarbă.

— Pălăria mea.

— Nu era cumva din fetru negru și cu bordură gri ?

— Exact !

— Nu trebuie s-o mai căutați. O aveți pe cap.

— O, slavă domnului ! De nu erai dumneata, mă duceam acasă fără bunătate de pălărie.

TURCIA

— Dumneavoastră, întrucît sînteți neștiutoare de carte, puneați 3 cruciulițe pe cupon cînd vă dădeam pensia, dar acum văd că de la o vreme puneți 3 cerculețe ! — o întreabă nedumerit factorul poștal pe o bătrînă.

— Nu trebuie să vă mire — explică ea. — Am început să pun cerculețe de cînd m-am recăsătorit și, cum era și normal, mi-am schimbat numele.

IRLANDA

— Cum ați putea defini un bancher maestre ? — fu întrebat odată Bernard Shaw.

— Bancherul este acea persoană care îți împrumută o umbrelă cînd e soare și ți-o cere înapoi cînd începe să plouă.

CEHOSLOVACIA

La magazinul de încălțăminte, o doamnă între două vîrste :

Vînzătorul : — Dumneavoastră ce număr purtați ?

Clienta : — Eu port 36, deși mai bine mi-ar sta cu pantofii aceia nr. 37, pentru că, de altfel, eu port 38. Așa că, fiți bun, și aduceți-mi o pereche 39 și aveți grijă să fie ceva mai măricei.

ANGLIA

— Fiule, pentru a avea succes deplin în viață sînt necesare două calități : respectul și înțelepciunea.

— Ce înseamnă *respect*, tată ?

— Înseamnă că o dată cuvîntul dat nu mai ai voie să-l încalci, indiferent de consecințele care te așteaptă.

— Dar *înțelepciunea* ?

— Ferește-te să-ți dai vreodată cuvîntul.

Culese de Ștefan N. POPA

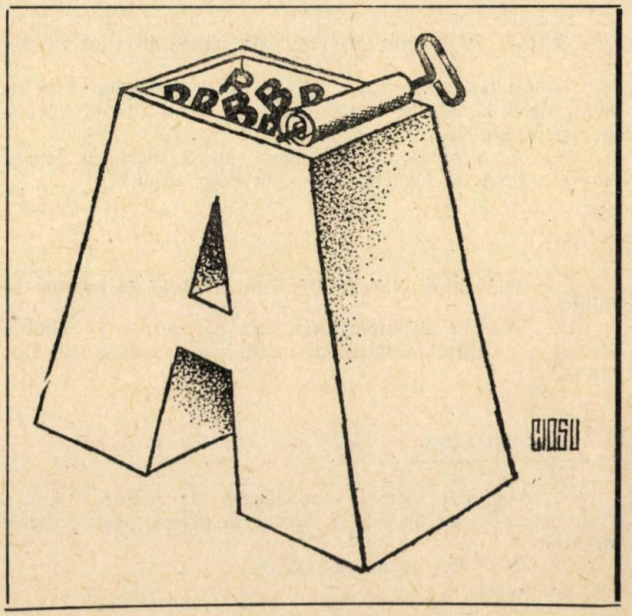

PROVERBE ȘI AFORISME

CHINEZEȘTI

Încetează de-a mai fi un secret ceea ce știe cerul, ceea ce știe pămîntul, ceea ce știi tu, ceea ce știu eu.

•

Nici focul și nici apa nu știu ce înseamnă suferința omului.

•

Te poți împiedica și de cea mai simplă cărămidă.

•

Nu împrumuta hainele iarna și evantaiul vara.

•

Dacă mănînci pește, nu te plînge că miroase.

•

Nu căuta acul în ocean.

•

Scrupulozitatea exagerată nu se împacă cu rațiunea.

•

Îmbrăcînd straie noi, uită de cele vechi.

•

Sarea furată e mai bună ca cea cumpărată.

•

Omul legat poate fi bătut mai ușor.

•

Fiecare drum duce la Pekin.

•

Păstrează-ți o clipă răbdarea, vei fi scutit de o sută de zile de neliniște.

•

Dacă ulcica nu-i spartă, un veac poate să nu curgă.

•

Și cel mai bun cal se împiedică, după cum și cel mai bun înotător se poate îneca.

•

Omul mușcat o dată de șarpe nu mai vrea să meargă pe iarbă.

•

Dacă vîrcolacul se transformă în om, coada îi rămîne pe veci.

•

Spiritele le-aduni ușor, le răspîndești mai greu.

•

Plăcerile sînt de suprafață, necazurile sînt adînci.

•

Cei buni se caută reciproc, cei răi se evită.

•

Rătăcind pe drum te poți întoarce, falsitatea n-o mai poți repara.

•

Dimineața prieteni, seara dușmani.

•

Mai bine să mori ca un deștept decît să o duci ca un prost.

•

Oamenii cu aceleași convingeri se iubesc, cei care practică aceeași meserie se urăsc.

Mai bine să-ți comanzi ție decît altora, mai bine să te ajuți singur decît să cauți ajutor în altă parte.

•

Cînd pe nimeni nu rogi nimic, toți îți par binevoitori.

•

Fiecare marfă are prețul ei.

•

Toți calcă în picioare zidul dărîmat și-n tobă găurită bat.

•

Cine nu s-a speriat de valurile rîului înfuriat nu se va teme de apa liniștită din canal.

•

Nu te teme de necazurile tinereții, sperie-te de sărăcie la bătrînețe.

•

Florile rău sădite cresc prost, salcia care s-a prins singură face cea mai mare umbră.

•

Sînt buni oamenii bătrîni, dar straiele — noi.

•

Nu se vînd copaci în pădure și nici pește pe lac.

EGIPTENE

Numai somnorosul își vede visele.

•

Umbră, nu încerca să umbrești soarele.

•

Cel care vede prea departe, devine fricos : nu se bucură de ceea ce nu s-a întîmplat, nici de ceea ce va veni.

•

Măsura omului : limba.

•

E bine cînd ceea ce trebuie să fie bun, cu-adevărat e bun.

•

Și-ntr-o casă necăjită poate trăi înțelepciunea.

•

Nu se grăbește cel care vrea să-și atingă țelul.

•

Nu te împotrivi propriilor dorințe.

•

Caută liniștea și vei avea tot ce-ți dă ea.

•

Apără-ți limba de cuvintele rele.

•

Nu intra în vorbă cu străinii și nu te destăinui clevetitorilor.

•

Nu-l doare spinarea pe cel care o pleacă.

•

Pentru albine nu se construiesc palate.

•

Omul nu-i o trestie : nu crește cînd îl tai.

•

Cîrmaciul care vede departe n-ajunge cu corabia în stînci.

În românește de
Nicolae MAREȘ

OTRAVA ȘI ÎNȚELEPCIUNEA LUMII

„Eu sînt cea mai groaznică dintre lucrurile groaznice" ; nu spune aceasta cu îngîmfare, draga mea, la fel cu tine sînt pe lumea aceasta multe vorbe ale oamenilor răi.

Appsya Diksita
Kuvalanandokarikan

•

Cînd otrava invidiei pătrunde într-un suflet, el este prada unei duble suferinți : simte povara propriilor lui nefericiri și geme în fața fericirii celuilalt.

Eschil, Agamemnon 834—837

•

Răutatea își adulmecă singură aproape tot veninul și se otrăvește.

Montaigne, Eseuri, III, 2, 226

•

Să stăm jos și să spunem povești triste despre cum mor regii : unii au fost detronați, alții uciși în război, alții urmăriți de spectrul celor pe care ei i-au detronat, alții otrăviți de neveste, alții omorîți în somn, toți asasinați, căci în însuși cercul coroanei ce înconjură tîmplele muritoare ale unui rege, moartea își are curtea ei.

Shakespeare, Richard al II-lea,
III, 2, 115—160

•

Toată albina își apără căscioara cu acele și cu veninul său.

Grigore Ureche

•

Deosebiți emulația de invidie ; una duce la glorie, cealaltă la rușine ; una nutrește talentul, iar cealaltă otrăvește inima.

Voltaire

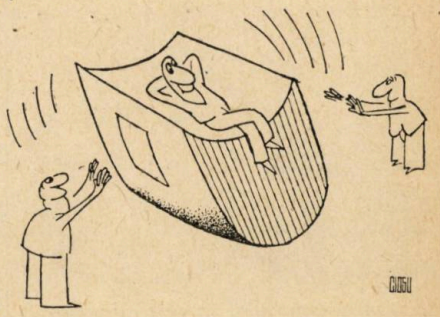

OTRAVA ȘI ÎNȚELEPCIUNEA LUMII

Vorbele pe care le rostește cineva nelalocul lor și nelatimpul lor, neprielnice pentru viitor, înjositoare pentru el, fără îndreptățire, acelea nu sînt vorbe, ci otravă.

Cel cuminte, chiar cînd e puternic, să nu-și facă singur dușmani. Care-i omul cu mintea întreagă care să înghită otravă fără motiv, spunîndu-și „Am eu doctor".

Pancatantra

•

Otravă este știința rău învățată, otravă este mîncarea la indigestie, otravă este jocul de noroc pentru cel sărac, otravă este femeia tînără pentru un bătrîn.

Ce nu-i dat să se întîmple nu se întîmplă ; ce e dat să se întîmple, nu se poate altfel ; de ce nu se bea antidotul acesta, care înlătură otrava gurii ?

Hitopadeca
(Învățătura salutară)

•

Cînd un om rău ne vorbește prietenos, nu-i un motiv să ne încredem în el ; pe vîrful limbii îi stă miere, dar în inimă otravă puternică.

Canakya

•

Și de la otravă trebuie luată ambrozie și de la un copil o vorbă înțeleaptă, și de la un dușman o purtare bună și de la un impur aurul.

Manusnirti

Culese de Marțian COTRĂU

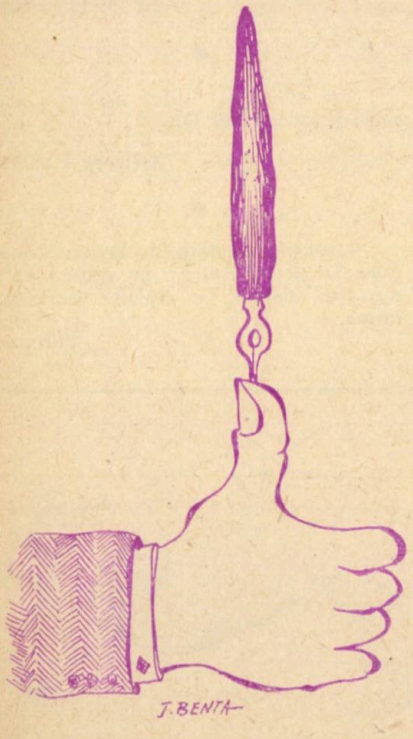

SCRIITORII DESPRE ARTA LOR

D.H. LAWRENCE:
Simțul cosmic

Pentru om, cea mai mare minune este aceea de a trăi. Pentru om, ca și pentru floare, animal sau pasăre, supremul triumf este de a-și trăi viața cu cea mai mare intensitate. Orice ar ști cei nenăscuți sau morți, nu pot cunoaște frumusețea, minunea de a exista în carne și oase... Ar trebui să dansăm vrăjiți de gîndul că trăim, că întruchipăm o parte din cosmosul viu. Eu sînt o parte din soare, așa cum ochiul meu este o parte din mine. Picioarele mele știu foarte bine că sînt o parte din pămînt iar sîngele meu o parte din mare. Sufletul meu știe că eu sînt o parte din rasa umană, sufletul meu este o parte organică din marele suflet omenesc, așa cum spiritul meu este o parte din poporul meu. În propriul meu eu sînt o parte din familia mea. Nimic din mine nu este singur și absolut decît în cugetul meu și vom descoperi că mintea nu are o existență a ei, e doar strălucirea soarelui pe unda apelor.

Astfel, individualismul meu este, de fapt, o iluzie. Eu sînt o parte din marele întreg și nu pot scăpa niciodată. Dar îmi pot nega legăturile, le pot rupe, devenind un fragment. Și atunci sînt condamnat.

Tot ce ne rămîne de făcut este să distrugem legăturile noastre false, străine, mai cu seamă cele ce țin de bani. și să restabilim legăturile organice, vii, cu cosmosul, cu soarele și pămîntul, cu omenirea, cu poporul și familia. Să începem cu soarele și restul va veni, încet, de la sine.

SHERWOOD ANDERSON:
Relația artă–viață

Un lucru pe care mulți nu-l înțeleg este simplul fapt că arta este artă. Nu este nicidecum viață.

Viața imaginației va rămîne întotdeauna separată de viața realității. Se nutrește din viața realității, dar nu este acea viață — nici nu poate fi. Pictînd Podul Brooklin sau scriind „Tom Jones", dl. John Marin și Henry Fielding nu încearcă, în tablou ori în roman, să ne ofere realitatea. Ei se străduie să realizeze în artă un lucru izvorît din propriile lor experiențe imaginative, nutrite, fără doar și poate, din realitatea imediată. Un lucru complet diferit de realizarea unei cópii exacte a ceea ce au în față.

Și aici se ivește confuzia. Pentru un motiv sau altul — mie unuia nu mi-a fost clar niciodată — imaginația trebuie ori să se nutrească permanent din realitate, ori să piară. Detașează-te prea mult de viață și s-ar putea ca uneori să fii poet liric, dar niciodată artist. Ceva din interiorul tău seacă, are o mare nevoie de hrană. Imaginația trebuie să se nutrească permanent din realitatea înconjurătoare pentru ca viața imaginativă să poată rămîne semnificativă.

HENRY JAMES:
Dorința unui răgaz

12 mai 1892. Ideea bătrînului artist sau a unui om de litere care, la sfîrșit, e chinuit de dorința unui răgaz, a unei prelungiri — o altă perioadă de viață, pentru a săvîrși lucrurile pe care le are el — lucruri pentru care toate celelalte nu au constituit decît o lentă pregătire. El este omul care a cunoscut o evoluție tîrzie, cel care, întîmpinînd mari piedici, a avut nevoie de toată viața pentru a învăța, pentru a-și găsi drumul, pentru a se împlini, iar acum simte că, dacă ar avea o altă viață pentru a se putea folosi de acest limpede început, ar putea arăta tot ceea ce este în stare să facă. Apoi o întîmplare care să demonstreze că lucrul făcut de el e rodul străduinței lui — că a făcut tot ce i-a stat în putință, că a pus în faptele lui dragostea de perfecțiune prin care acestea vor dăinui. Sau o întîmplare care să acționeze într-un sens exact opus — care să-i arate ce ar putea face sau momentul în care trebuie să abandoneze pentru totdeauna. Prima idee e cea mai bună. Un tînăr medic, un tînăr pelerin care-l admiră. Un somn adînc în care visează că și-a avut răgazul. Apoi trezirea care-l face să înțeleagă că visul e doar fapta lui.

Traducere de
Petru IAMANDI

(Traducerea a fost efectuată din „Ten Modern Masters", edited by R. D. Davis, Harcourt, Brace & World, Inc., 1959).

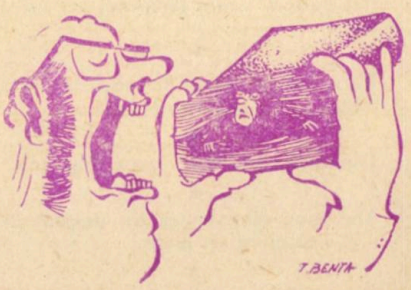

O

literatura de aventuri

ORSON WELLES

TATA PURTA GHETRE NEGRE

Îşi comanda pantofii la Londra şi pălăriile la Paris. Cînd călătorea cu trenul, îşi aducea de acasă lenjerie de pat şi un covoraş persan de rugăciune, ca să-şi odihnească picioarele. Trabucurile, provenind dintr-o colecţie particulară, din Havana, mergeau mai întîi în Anglia, unde li se îngăduia să „îmbătrînească" în stoc, înainte de a-i fi trimise, oriunde s-ar fi aflat atunci. Ţigările, dintr-un tutun de Virginia „tăiat la milimetru", erau frumos făcute din hîrtie netratată încît, dacă nu era destul de treaz ca să-şi aducă aminte să pufăie, ardeau şi se consumau încet ca nişte trabucuri. Astfel trăi pînă la o vîrstă înaintată, înainte de a-şi da singur foc. Povestea asta s-a întîmplat într-un sat din Midl-West, într-un mic hotel pe care-l cumpărase cu scopul de a se bucura de plăcerile simple ale Americii rurale, timp de o lună sau două în fiecare toamnă. În restul anului nu făcea decît să se mute din casa de la Peking în cea din Jamaica — acestea fiind dintre ultimele locuri plăcute de pe pămînt unde puteau fi găsiţi servitori preţuiţi şi ieftini.

Ceea ce-i plăcea cel mai mult erau — cred — călătoriile pe mare : eliberarea de pămînturi în care se simţea, puţin cîte puţin, micşorat. Nici un loc nu era mai primitor pentru tata decît barul unui transatlantic frumos, de modă veche : marinarii scîrţîindu-şi încălţările de piele şi în jur marea legănătoare, cărţile, pe care ştia să le joace meşteşugit şi un public ascultînd captivat poveştile lui.

Cît despre ghetre, ele erau apreciate de domnii de felul celora care nu călătoreau niciodată fără valet şi care trebuiau să recunoască totuşi că automobilul golise străzile de murdăria de cal. Pe atunci ghetrele erau mov, gorge-de-pigeon, sau chiar albe. Faptul că ghetrele lui erau negre ar trebui să explice de ce — deşi stilul lui de viaţă, oarecum „flamboyant", ar putea şoca pe cititorul modern — tata ar fi suferit dacă ar fi aflat că nu putuse lăsa niciodată o impresie şocantă. El spera să se fi înşelat cu privire la genul de personaj pe care-l admira cel mai mult : vreun tip sobru din lumea înaltă a finanţelor, şi nu clubman-ul londonez — cu care seamănă atît de mult.

Hotelul de ţară, într-un sat amărît şi păduchios numit Grand Detour fu delăsarea lui cea din urmă. Nu a făcut nimic spre a-l moderniza, în afară de înălţarea unei versiuni îmbunătăţite a afumătorii clasice pentru şuncă şi cîrnat, curcan sălbatec, languste şi păstrăvi. Într-o brutărie separată, pesmeţii şi pîinea de secară se făceau dimineaţa devreme de un specialist negru, importat din Sud.

Mai era carne de vînat, raţe sălbatice şi multe alte animale, fiecare la timpul său. Carnea de broască ţestoasă ne era trimisă din Maryland, iar orzul sălbatec dintr-o rezervaţie indiană unde tata pretindea că fusese proclamat „viteaz" onorific. Dar, sub conducerea lui, hotelul nu era primitor. Pe cît era posibil, vizitatorii veneau doar cu invitaţie : cîţiva scriitori, de exemplu George Ade, naşul meu, Booth Tarkington şi cîţiva băieţi de viaţă de pe Broadway. Cerberul cu picior de lemn care avea grijă de uşa de la intrare purta numele de Olie (Rattlesnake Oil), semi-pensionat după o lungă carieră jucînd rolul de piele-roşie îmbrăcat în pene, în tot felul de spectacole din West ; dar, pe nopţi cu furtună, chiar şi cei mai obosiţi dintre călătorii rătăciţi erau găzduiţi cît se poate de confortabil.

Ne întorsesem de puţin timp din China şi tocmai cădea o ninsoare frumoasă, de Crăciun, în noaptea incendiului. Spre marele meu regret eu nu eram acolo, fiind trimis la internat pentru ceea ce urma să fie ultimii trei ani din educaţia mea oficială. Cei cîţiva amici pe care tata îi poftise acolo încă nu sosiseră şi mai tot personalul hotelului primise o noapte liberă, ca să meargă să vadă filmul la Dixon, la şase mile depărtare.

Eu uram filmele de la Dixon. În momentele cheie, invariabil, filmul se înţepenea în proiector ; şi în rîndurile din spate, bărbaţii tineri scoteau fel de fel de zgomote la scenele de amor. Pe atunci Dixon era oraşul lui Ronald Reagan. Dar nu ne-am întîlnit niciodată. El aparţinea unor cercuri uşor mai în vîrstă (aşa ca şi azi). Dar ar fi putut fi membru al corului de băieţi din cinematograf. Cred chiar că la Dixon, preşedintele nostru şi-a format imaginea de bază a acelei Americi deosebit de inocente, la care ar vrea să ne întoarcem cu toţii. Dixon avea genul de stradă principală cu care eram obişnuiţi din filmele de la Hollywood, cu pari de legat caii, firma bărbierului şi un indian de lemn în faţa magazinului de tutun. Norman Rockwell. Grand Detour era ca-n Mark Twain. Oricum, distanţa de şase mile era prea mare pentru pompierii din Dixon, care au ajuns chiar la timp ca să admire ruinele fumegînde a ceea ce fusese cel mai exclusiv hotel din America. Am fost îngrijoraţi pentru Ratttlesnake, dar el a scăpat, pentru că petrecuse noaptea în giumbuşlucuri cu o doamnă numită Easy Emma [1] într-un hambar dărăpănat pe lîngă rîu, unde cu cîţiva ani mai înainte John Deere făcuse primul plug de oţel.

În cea din urmă clipă, tata (bănuit ca incendiator) ţîşni din flăcări îmbrăcat numai cu cămaşa de noapte, ţinînd în mînă o colivie de papagal, goală, şi în cealaltă o fotografie înrămată, pictată cu mîna pe deasupra şi reprezentînd o cucoană în dessous-uri roze (o fostă iubită de care-şi aducea aminte cu drag), pe numele de Trixi Friganza.

Mama era tot o „Trixi", dar una care avea să-i fie nevastă. Beatrice Ives, fată de neam şi chiar destul de bogată pînă în ziua cînd bunicul Ives o anunţă că a făcut el ce-a făcut de a pierdut şi ultima mină de cărbune ce-o mai avea. După asta, Miss Ives, de pe-acum o pianistă talentată, a început să lucreze ca dactilografă (cum li se zicea stenografelor pe atunci) ca să-şi poată plăti restul studiilor muzicale. Era o frumuseţe adulată, campioană de tir, un spirit plin de fantezie, cu convingeri politice radicale, o sufragetă care şi după căsătorie s-a ocupat cu politica şi chiar a stat cîtva timp în închisoare.

De ce s-a măritat oare cu tata ?

Fiind cu mult mai în vîrstă decît ea, el era, de fapt, un „bon vivant" de pe vremea regelui Edward şi majoritatea iubitelor şi le găsea prin teatrele muzicale. Devenise faimos de pe urma unui trabuc. Trabucul „Dick Welles" era ieftin şi folosit de toată lumea şi purta numele unui cal ce cîştigase Derby-ul de la Kentucky. Calul purta numele tatălui meu. În afară de onoarea asta destul de îndoielnică, Dick Welles era notoriu în oraş, ca fiind un individ amestecat în multe treburi, printre care şi cursa de şase zile cu bicicleta, pe care el o introdusese în America. Şi-a creat un fel de renume şi ca automobilist internaţional. Iar pentru că era prieten cu scriitorul american Booth Tarkington s-a crezut mult timp în familia noastră că autorul s-a gîndit la tata cînd a creat personajul care pentru mine va fi întotdeauna rolul lui Joseph Cotten în „Minunata familie Amberson".

Ghinionist în afaceri, tata îşi refăcea pierderile la masa de joc. Odată, chiar a spart banca de la Monte Carlo şi i-a fost un pic ruşine de asta. În paşaport se dădea drept „inventator". Într-adevăr, a reuşit să desprindă de la pămînt un aeroplan, la puţin timp după Kitty Hawk. Poate e cea mai originală invenţie de-a lui : pînă azi, aeroplanul acela rămîne singura maşină proiectată parcă să menţină motorul tot timpul, în siguranţă, pe pămînt.

Mama cînta genul de muzică şi iubea exact genul de oameni pe care el îi suferea cel mai puţin. Printre multe altele, era şi studentă, în literatură indiană. La ce i-ar fi servit lui asta ? Amîndoi erau plini de farmec sau

trebuie să fi fost astfel. Şi s-a întîmplat să fie o căsătorie stranie. Drept care bunica dinspre tată i-a şi blestemat.

Sala de dans de la ultimul etaj al casei fusese, într-o perioadă foarte îndepărtată, transformată într-un fel de miniatură a unei promenade de-a lungul unui golf, plin de coline din lemn şi de capcane drăcoase în nisip încă acoperite, parţial, cu hîrtie putrezită, verde. Pentru a încorona cea mai lungă dintre coline se înălţase, mai tîrziu, ceva ce era fără îndoială un altar. Reprezentînd vreo epocă mai recentă din progresul spiritual al bunicii, în el nu era loc pentru liturghii creştine. Penele unor păsări de mult moarte stăteau aruncate de-a lungul golfului, şi chiar altarul era pătat cu sînge. Femeia asta înfricoşătoare — aproape pitică, obeză şi mirosind urît — era o vrăjitoare activă.

Cu ocazia înmormîntării fiului ei, celebrată în uriaşa ei casă (şi unde mama nu fusese niciodată admisă) creatura aceasta drăcească a reuşit să strecoare nişte pasaje obscure în obişnuitul serviciu religios protestant, aşa încît bietul preot, slab de înger, a citit în timpul ceremoniei cîteva din bizarele inovaţii folosite de Madame Blatavsky şi afuriseniile rău-mirositoare ale lui Aleister Crowley.

Eu nu puteam nicidecum să intervin, fiind convins — ca şi acum — că tata murise din cauza mea.

(Dar despre asta am să scriu altă dată).

Traducere de Brîndușa SUMĂNARU

---

[1] Emma cea Uşurică.

GEORGES SIMENON

OTTO MÜLLER

Raportul primit de la **Polizei Praesidium** din Emden, pe care Dl. Forget îl citi inculpatului, preciza următoarele :

„Otto Müller, născut la Wilhelmshaven în 1889, familie de mici funcţionari. La şaisprezece ani intră în slujba unui dentist din Emden. La terminarea serviciului militar, se căsătoreşte cu o oarecare doamnă Falken, cu zece ani mai în vîrstă ca el. Se instalează într-un apartament confortabil, la Emden, şi obţine brevetul pentru producerea unui ciment dentar pe care l-a inventat şi pe care îl obţine ajutat doar de soţie şi de o servitoare.

La izbucnirea războiului, mai are încă patru sau cinci brevete, dintre care unul pentru o seringă cu reglaj automat. Pleacă pe front. În 1915 e detaşat la un spital din Köln.

În 1919, e arestat la Hamburg, pentru port ilegal al uniformei de maior. Divorţează şi se căsătoreşte cu o fostă cîntăreaţă de café-concert, Elena Schramm.

Revine la Emden, încearcă să-şi relanseze afacerile. Contractează mai multe împrumuturi.

În 1928, faliment. Locuieşte cu soţia la hotel. Pare lipsit de mijloace de existenţă.

La 7 noiembrie 1929 cere un paşaport pentru Paris. Călătoreşte singur".

Raportul primit de la Brigada de Investigaţii din Paris era nu mai puţin caracteristic :

„Otto Müller se instalează pe data de 9 noiembrie 1929 la hotelul Delta şi se dă drept inginer. E îmbrăcat cu un palton de blană uzat. Îşi plăteşte prima săptămînă, dar pentru următoarea îl face pe hotelier să aştepte trei zile. Îl anunţă că este pe cale să încheie o afacere importantă.

Îl chestionează pe omul de serviciu cu privire la traficul de cocaină de la Paris. Pe 16 noiembrie încearcă, într-o cafenea din Montmartre, să vîndă zece grame. Se adresează barmanului dar acesta, temîndu-se să nu aibă în faţă un provocator, refuză.

Müller face o nouă încercare trei zile mai tîrziu, oferind cocaina la un preţ derizoriu. Nu reuşeşte nici acum să o vîndă.

Vizitează doi sau trei germani stabiliţi în Franţa, printre care şi un dentist, le vorbeşte de un nou brevet şi încearcă să obţină de la ei sume destul de importante E refuzat.

Revine la unul din ei de la care, după cinci vizite, împrumută două sute de franci.

Încearcă să obţină un post de interpret într-un mare hotel. Îşi plăteşte camera tot mai neregulat. Hotelierul e de părere că în perioada respectivă nu reuşea să-şi asigure întotdeauna hrana zilnică.

De două sau de trei ori pe săptămînă e văzut în strada Hauteville, la un fost coleg de la Wilhelmshaven, Helmut Karr, care ţine o mică prăvălie cu articole de bazar şi mărunţişuri : tocuri pentru creioane, stilouri de duzină, bibelouri de ebonită sau din materiale ce imită fildeşul şi chihlimbarul etc.

Helmut Karr, naturalizat francez din 1911, e în vîrstă de cincizeci de ani. E văduv. În casa din strada Hauteville dispune, pe lîngă magazin, şi de un mic apartament, aflat chiar în spatele prăvăliei.

Karr ia masa într-un restaurant din cartier. A angajat un vînzător care îşi încheie serviciul la orele şase. Seara, în spatele obloanelor trase, Karr stă cel mai adesea în magazin, aplecat asupra registrelor sale.

Verificarea lor a arătat că magazinul, în ciuda aparenţelor sale destul de jalnice şi a vieţii modeste a proprietarului, era deosebit de prosper.

Vînzătorul, care e francez, l-a auzit de mai multe ori pe Otto Müller insistînd pe lîngă Karr pentru a obţine împrumuturi. Într-o zi, Müller s-a oferit chiar să se angajeze ca gestionar sau ca vînzător ambulant.

În notă : „Firele de nisip găsite în paltonul lui Müller nu pot proveni decît de pe cheiul Tournelles, unde se află ancorat un vas ce transportă nisip şi a cărui descărcare a început pe 26 noiembrie".

*

Müller era înalt, ras în cap, cu sprîncenele stufoase şi negre şi cu o privire dură. Nu era gras dar, uitîndu-te la hainele care cam fîlfîiau pe el, îţi dădeai seama că slăbise mult în ultima vreme.

Neras, avea obrajii cenuşii. Era îmbrăcat în paltonul lui uzat, purta un guler fals de celuloid şi o cravată montată pe o tijă de întărire.

— În fapt, constată Dl. Forget dînd la o parte hîrtiile din faţa sa, v-aţi petrecut viaţa căutînd un mijloc de a face avere.

— Am fost şi bogat uneori...

— Da, atunci cînd aţi beneficiat de zestrea primei dumneavoastră soţii. Spuneţi-mi ce aţi făcut în ziua de 27 noiembrie de la orele şase seara.

— Am fost la cinema. Apoi m-am dus la hotel şi m-am culcat.

— La trei dimineaţa...

— Nu, puţin după miezul nopţii...

— Omul de serviciu pretinde că nu a tras de cordonul ce deblochează uşa decît pentru o singură persoană care nu şi-a spus numele, şi asta se întîmpla la ora trei.

— De unde ştie ? Întotdeauna cînd trage de cordon noaptea, e pe trei sferturi adormit.

Dl. Forget luă şi examină atent fotografiile făcute de serviciul criminalistic în strada Hauteville. Ele înfăţişau prăvălia lui Karr răvăşită, se vedeau sertarele trase, hîrtiile împrăştiate pe tejghea şi pe podea. Culcat la pămînt, în spatele tejghelei, un trup ghemuit, cu părul cărunt lipit de ţeastă : cadavrul lui Karr, aşa cum îl descoperise vînzătorul a doua zi dimineaţa la ora opt. Negustorul era în papuci. Medicul legist atribuia decesul unei lovituri date cu un obiect de metal, cu care asasinul lovise extrem de precis, ca şi cum ar fi avut răgazul să-şi pregătească îndelung gestul.

Cu toate acestea, moartea nu se produsese instantaneu : Karr mai trăise aproape trei ore, incapabil să facă vreo mişcare sau să strige după ajutor.

Crima fusese comisă către orele nouă şi jumătate seara. **Or, pe tîmplă se vedea urma unei a doua lovituri, dată atunci cînd Karr era mort, deci după miezul nopţii.**

Otto Müller fusese arestat a doua zi, ca urmare a acuzaţiilor formulate de vînzător care, pe data de 26, fusese martor la o ceartă între Müller şi Karr, tot din pricina banilor.

Nu fusese găsit nici obiectul crimei şi nu se descoperise nici un indiciu care să-i ajute pe anchetatori.

De obicei, Karr ţinea în magazin sume variind între trei şi cinci mii de franci. Or, în portofelul său fu descoperită suma de trei mii două sute de franci, precum şi un document semnat de Müller, prin care acesta recunoştea că primise, pe data de 25, cinci sute de franci cu titlu de împrumut.

Răspunsurile date de vînzător erau tulburătoare.

— Karr obişnuia să ţină banii în portofel ?

— Niciodată ! Banii se aflau totdeauna într-o casetă de fier pe care patronul o ţinea ziua în spatele tejghelei iar noaptea în camera sa.

— Trebuia să se ducă la bancă a doua zi ?

— N-a spus nimic în acest sens. Dar nu era zi de plată.

— Suma de trei mii două sute de franci corespunde cu vînzările din ziua respectivă ?

— Nu ştiu. În ultima vreme mă ocupam mai mult cu aprovizionarea.

Atitudinea lui Otto Müller nu era nici umilă nici agresivă. Făcea un efort vizibil ca să înţeleagă exact încotro bat întrebările care i se pun, cînd răspundea îşi căuta cuvintele. Franceza lui nu era impecabilă. După ce folosea anumiţi termeni de care nu era sigur, făcea o pauză şi îl privea pe judecător ca şi cum ar fi aşteptat un semn de încuviinţare.

— Pe 25, aţi primit de la Karr cinci sute de franci. Cel puţin aşa rezultă din chitanţa descoperită asupra lui. Vînzătorul pretinde că patronul nu vă dădea niciodată astfel de sume importante. Cu cîteva zile în urmă, Karr vă aruncase literalmente în faţă o hîrtie de douăzeci de franci trimiţîndu-vă în acelaşi timp la toţi dracii. De ce atunci, pe data de 25, s-a arătat atît de generos ?

— Pentru că îi promisesem că mă reîntorc la Emden.

— Banii erau pentru călătorie ?

— Da.

— Dar mai datoraţi trei sute douăzeci de franci la hotel ! Vă rămîne cam puţin pentru drum...

— Intenţionam să plec fără să plătesc camera.

— Şi de ce n-aţi făcut-o ?

— Mi-a fost teamă că patronul hotelului va depune o plîngere şi că voi fi arestat la graniţă.

— Pe 28, cînd aţi fost arestat, cît vă mai rămăsese din cei cinci sute de franci ?

— O sută patruzeci şi ceva mărunţiş.

— Aşadar, eraţi din nou fără resurse ?

— Puteam să cîştig bani muncind.

— Şi nu credeţi că asta trebuia să faceţi de la început ?

Otto Müller tace, oftează, ai zice că s-a resemnat să primească cele mai severe reproşuri.

— De ce l-aş fi ucis pe Karr ? întreabă el în cele din urmă.

— Ştiaţi că obişnuia să-şi pună banii într-o casetă de fier ?

— Da. Dealtfel de acolo a luat şi cei cinci sute de franci.

— Caseta avea o broască cu cifru. Îl cunoşteaţi ?

— Nu...

— Cîţiva martori, printre care proprietarul unei cafenele, susţin că în magazinul lui Karr lumina a rămas aprinsă pînă către ora unu. Dimineaţa însă lumina era stinsă.

— Nu ştiu.

— Ultimul tren din Gara de Nord care pleacă spre Belgia şi Germania este la orele 23.

— Nu ştiu.

— Cum adică ! În dimineaţa zilei de 26 aţi cumpărat un mers al trenurilor.

— Pentru că îi promisesem lui Karr că plec.

— Deci ştiaţi ora plecării... E singurul tren cu care poţi avea, la Köln, legături pentru Bremen şi Emden...

— Am uitat.

— Nu s-au găsit în magazin amprente digitale. Dar s-a dovedit că asasinul nu a folosit mănuşi de cauciuc, ci a şters cu grijă toate obiectele pe care le-a atins. Treaba asta i-a luat cu siguranţă mai mult de o oră.

— N-aveam nici un motiv să-l ucid pe Karr. Sînt nevinovat.

— S-au găsit pe paltonul dumitale fire de nisip. Sînt din nisipul care se descarcă, din 13 noiembrie încoace, la cheiul Tournelles. Cînd ai fost acolo ?

— Cu o săptămînă înaintea arestării mele, pe 17 cred. Am vrut să mă sinucid. Am rămas multă vreme aşezat pe o piatră, privind şlepurile.

— Nu te-ai reîntors acolo în noaptea crimei ?

— Nu. Eram la cinema.

— Dar a doua zi ?

— Nici atunci. Dealtfel cei doi inspectori au venit să mă ia înainte de prînz.

— Cînd tocmai aruncaseşi în closet cele zece grame de cocaină.

— Pentru că nu reuşeam să le vînd...

— De obicei aveai la dumneata un cuţit elveţian, cu cinci lame. Ce-ai făcut cu el ?

— Nu ştiu. Probabil că l-am pierdut. Sau poate că mi l-a furat unul din oamenii de serviciu de la hotel.

— Ce ai face dacă te-aş lăsa liber ?

— Aş lua trenul şi aş pleca la Emden. M-am săturat de Paris.

— Cine ţi-a cusut cravata ?

— Nu înţeleg.

Dl Froget arătă o bucăţică de aţă neagră care atîrna.

— Eu...

— Ştiii să coşi ? Aveai ac şi aţă în cameră ?

— Ca în orice cameră de hotel.

— Dă-mi-o...

Müller se îngălbeni. Privirea i se înceţoşă. Îşi scoase cravata, o aruncă pe masă şi îşi prinse capul în mîini.

În interior, între cei doi pereţi de mătase, era cusută o bancnotă de o mie de franci. Dl Froget simţi că nu mai avea rost să-i vorbească omului prăbuşit din faţa sa, care oricum n-ar mai fi auzit nimic. Se mulţumi să noteze :

„Dovada : Müller afirmă că s-a dus la cheiul Tournelles cu o săptămînă înaintea crimei, *însă şlepul care transporta nisipul nu se afla acolo decît de pe data de 26.* Deci s-a dus acolo în noaptea crimei, dar vrea să nu se afle acest lucru. Totodată, caseta lui Karr a dispărut.

Presupuneri : Chiar înaintea arestării sale, atunci cînd crima nu fusese adusă la cunoştinţa publicului, Müller încearcă să se debaraseze de cocaină. *Se aştepta deci să aibe neplăceri.*

Prezenţa chitanţei din care reieşea că Müller avea o datorie de cinci sute de franci, în timp ce vînzătorul afirmă că Müller i-a cerut bani lui Karr a doua zi după ce suma respectivă i-ar fi fost înmînată : e un mijloc, pentru Müller, de a devia bănuielile. Mai întîi, asta trebuia să explice de ce are bani de buzunar. Apoi, speră că se va crede că un asasin ar fi făcut ca chitanţa să dispară.

Fapte : Müller îşi premeditează lovitura, scrie chitanţa, o ia cu el şi pătrunde seara în magazin. Îl loveşte pe Karr care se afla aplecat deasupra biroului. E nervos, neliniştit. Ia caseta şi fuge cu ea după ce caută zadarnic cheia. Ajuns pe cheiul Tournelles, încearcă să o deschidă cu cuţitul. Intenţiona, cu siguranţă, să prindă ultimul tren, pentru ca atunci cînd crima va fi descoperită el să se afle deja în Germania. Caseta rezistă. Müller pierde trenul.

Începe să-şi piardă cumpătul, rătăceşte prin oraş, îşi dă seama că vînzătorul îl va indica drept principalul suspect.

Se întoarce atunci în strada Hauteville. E trecut puţin

de miezul nopții. Corpul mai e cald. Ca să fie sigur, Müller mai lovește o dată cu bucata de fier.

Apoi, ca să înlăture bănuielile, pune la loc o parte din bani. Nu păstrează decît o hîrtie de o mie de franci. Caseta este deja pe fundul Senei. Asasinul pune bancnotele în portofelul mortului, deschide sertarele, aruncă hîrtiile pe jos ca să creeze impresia că cineva a răscolit peste tot, șterge amprentele, stinge lumina și pleacă.

Din exces de precauție, ajuns la hotel coase hîrtia de o mie de franci în cravată. Speră astfel că nu a lăsat absolut nici o dovadă în urma lui.

Crimă sordidă și crimă îndelung premeditată în același timp, făptuită de un individ mediocru, complicat și orgolios".

În românește de Cecilia CĂLINESCU

CARL MARKUS

CURSA Nr. 27

Forbes își aprinse țigara și-și aruncă privirea asupra lui Banks care citea cu o voce scăzută de pe o hîrtie, declarațiile sale :

„Mă numesc Fred T. Banks, am douăzeci și opt de ani, sînt căsătorit, soția se numește Luiza. Sînt proprietarul unui atelier de reparații de aparate de radio și televizoare în Burbanks — California. Este un atelier mic în care am un singur angajat, pe Dick Jensen.

În după-amiaza aceea, cînd Mrs. Smith îmi aduse televizorul portativ la reparat, Dick era plecat pe teren pentru reparații la domiciliu. Doamna Smith nu a protestat cînd i-am spus că nu-i vom putea repara aparatul decît peste o săptămînă. Această atitudine docilă, de acceptare fără nici o ezitare și fără nici o insistență a fost destul de semnificativă — clienții obișnuiau să insiste ca reparațiile să fie cît mai repede terminate — dar nu știu de ce acest fapt, atunci, nu mi-a atras în mod deosebit atenția.

Al doilea fapt mi s-a părut și mai curios dar nici acestuia nu i-am dat nici o atenție atunci. Doamna Smith nu și-a lăsat adresa ; a declarat numai că după o săptămînă va veni să-și ridice aparatul. Niciodată înainte și nici după aceea n-am văzut-o pe doamna Smith.

Clienta se plîngea că la aparatul ei, la scurt timp după pornire, dispare sunetul și imaginea. După plecarea ei răsucii butonul ca să pot aprecia starea televizorului.

În aceeași clipă sună telefonul, mă chema un vechi client, care mă ruga să vin imediat la el. În timpul convorbirii observai că pe ecranul televizorului reapăruse imaginea, revenindu-i și sunetul. Nu eram atent la imagine și n-am memorat-o, însă am reținut faptul că era un comentariu sportiv asupra curselor de cai din parcul Hollywood. Crainicul anunța că în cursa principală cîștigase iapa „Cathys Girl" care era un alergător deosebit și că pariurile se ridicaseră la niște cote de-a dreptul senzaționale.

Încă înainte de a termina convorbirea telefonică, imaginea și sunetul dispărură. Ieșind, am închis televizorul, mi-am luat trusa și am plecat cu automobilul.

În aceeași seară, după închiderea atelierului, am avut o scurtă convorbire cu vecinul meu Larry Green care are un magazin de mobile alături de mine. Am început — ca deobicei de altfel — să ne tachinăm pe diferite teme fără importanță. Astfel, ultimul lucru pe care i l-am spus fusese ceva cam în sensul acesta : „În ultimul timp ești cam greu de văzut". Larry îmi răspunse că de cînd a început sezonul curselor de cai în Parcul Hollywood, el, practic, își petrece acolo fiecare după amiază. „Și azi ai fost acolo ?" — l-am întrebat. Cînd dădu afirmativ din cap, m-am gîndit că dacă a mizat pe Cathys Girl a cîștigat o grămadă de bani. La această întrebare Larry îmi răspunse : „Cathys Girl ? Mă întreb dacă gloaba asta a alergat ? Nu prea îmi aduc aminte..."

Auzind în acel moment răspunsul lui ar fi trebuit să-mi dau seama totuși. Căci Larry este absolut ahtiat după cursele de cai și cunoaște perfect toți caii, și mai importanți și mai de duzină, toate aranjamentele, cît, cînd și care cal lua parte la curse — toate astea mai bine decît prețul mobilelor pe care le vindea în magazinul său. Dar, fiindcă eram foarte grăbit să mă întîlnesc cu soția mea, Luiza, care mă aștepta, nu mi-am mai bătut capul cu acest răspuns ciudat al lui Larry. Am făcut acest lucru de abia a doua zi după masă. De altfel atunci îmi telefonă Larry din Hollywood Park și mă felicită pentru că i-am dat inspirația cîștigătoare. N-am prea înțeles despre ce este vorba pînă ce nu-mi dădu explicația că iapa Cathys Girl a luat parte în după amiaza aceea la curse și, într-adevăr, cîștigase proba ei. El, Larry, a pariat pe ea și a cîștigat o sumă fantastică. Acum ar fi dorit să-l sfătuiesc pe ce cal să parieze la viitoarea cursă.

Tot timpul cît s-a desfășurat convorbirea noastră mă uitam la televizorul doamnei Smith. M-am jenat să-i spun lui Larry tot ce am văzut pe ecranul aparatului, l-am mințit deci, spunîndu-i că, pur și simplu am visat acest lucru. Jucătorii pasionați, de felul lui Larry, n-au prejudecăți și deci nici el nu s-a mirat deloc de această minciună a mea cu visul.

Imediat după terminarea convorbirii m-am apropiat de aparat și i-am dat drumul. Pe ecran apăru imaginea știrească a unui oraș și, după un timp oarecare, se auzi glasul spikerului. Acesta anunța că în orașul respectiv trei indivizi au atacat o bancă și au devalizat-o de cincizeci de mii de dolari. Răufăcătorii purtau măști asemănătoare celor ale cosmonauților. După scurt timp imaginea a dispărut din nou, exact în modul în care-mi spusese doamna Smith. Am închis aparatul și am plecat spre casă.

În timpul cinei discutam ca deobicei, comentînd cu Luiza întîmplările zilei, astfel îi spusei și de atacul asupra băncii auzit la televizor dar Luiza îmi spuse că și ea a ascultat toate emisiunile informative de la televizor precum și ultimul telejurnal de actualități și nu a auzit nimic despre un atac asupra unei bănci dintr-un oraș oarecare.

Tocmai cînd mă pregăteam să-i povestesc Luizei despre această curioasă doamnă Smith și despre problema greu de lămurit cu anunțul asupra curselor de cai auzit la aparatul ei, sună telefonul. Luiza era chemată din Chicago de sora ei care o anunța că mama lor a suferit un atac de cord și că este într-o stare foarte gravă.

Aveam deci după primirea acestui telefon alte griji decît reportajele de televiziune amintite mai sus. Trebuia să alerg foarte mult, să fac pe dracu'-n patru ca soția mea să ajungă mai curînd la căpătîiul mamei sale muribunde. Astfel am reușit să rezerv un loc, cu multă greutate, la cursa de avion nr. 27 spre Chicago.

Cînd, a doua zi, asistam împreună cu soția mea, la aeroport, la preparativele avionului pentru cursă, am observat că actorul de cinema Rod Bayles intenționa să zboare cu același avion. Comentarăm acest fapt glumind că în timpul zborului el o va remarca pe Luiza și va face din ea o stea a ecranului.

Avionul își luă punctual zborul pierzîndu-se în înălțime. M-am întors în oraș, am intrat într-un restaurant ca să mănînc ceva. După ieșirea din local am cumpărat un ziar de dimineață. Privirea îmi căzu pe coloana „ultimelor" știri. Scria : „Banditii cosmici au executat un atac asupra băncii, furînd bani în sumă totală de cincizeci de mii de dolari". Am citit știrea uimit. Atacul banditesc a avut deci loc astăzi dimineață și nu ieri, după cum eram convins pînă a nu fi citit ziarul, mai bine zis s-a desfășurat acum cîteva ore. Însemna deci că televizorul doamnei Smith m-a informat asupra acestui atac cu mult înainte ca el să se fi produs, ca și în cazul

curselor de cai din parcul Hollywood. Am alergat repede la atelier şi am pornit aparatul : de data aceasta nu se deosebea nimic pe ecran, numai o ceaţă lăptoasă şi nimic mai mult. Dar vocea crainicului se auzea clar. Acesta anunţa că la cîteva sute de kilometri de Chicago s-a prăbuşit un avion de pasageri şi că era vorba de avionul care face cursa nr. 27 indicată în itinerar. Toţi pasagerii, printre care şi celebrul actor de cinema Rod Bayles au pierit în catastrofă. Spikerul continua să relateze ştirile, dar intensitatea sunetului începu să scadă şi, în scurt timp nu se mai puteau distinge cuvintele.

Cînd am intrat în atelier eram foarte încordat. Aparatul doamnei Smith părea să aibă proprietatea de a recepţiona întîmplările înainte ca ele să fi avut loc. Cum se întîmpla acest lucru nu puteam să-mi dau seama, dar, la urma urmelor, acum o sută de ani nimeni nu credea că se vor putea transmite imagini la distanţă. Eram cuprins de o stare euforică, gîndindu-mă că dacă eu şi cu Luiza vom putea vedea totul înainte de a se fi întîmplat, toată lumea va fi la picioarele noastre.

Acum, cînd auzeam despre moartea soţiei mele, o emoţie puternică puse stăpînire pe mine ; ghearele fricii mă strîngeau, eram complet zdruncinat. Am telefonat imediat la aeroport. Mi se dădu informaţia că totul este în ordine şi că avionul îşi continuă zborul spre Chicago, conform programului indicat în itinerar.

Telefonista de la capătul firului îmi confirmă că în acel avion se afla, într-adevăr, şi actorul Rod Bayles.

În momentul convorbirii noastre avionul mai avea cîteva sute de kilometri pînă la Chicago. Singurul meu gînd era să pot determina întreruperea zborului spre Chicago. Într-o stare de iritare maximă i-am spus telefonistei că este absolut necesar să întoarcem din drum avionul sau să-l facem să aterizeze. Desigur, vorbeam ca un idiot şi femeia credea, probabil, că nu eram în toate minţile. Dar eu nu mă gîndeam decît la ceea ce o aşteaptă pe Luiza, dacă televizorul într-adevăr putea arăta viitorul.

Făceam eforturi disperate să-i explic într-un fel telefonistei că am văzut la televizor accidentul înainte ca el să se producă ; singurul rezultat obţinut a fost acela că femeia s-a convins că avea de-a face cu un nebun. Cînd am înţeles că în felul acesta nu voi putea să-mi ajung scopul, i-am spus că înaintea startului am introdus în avion o maşină infernală, cu ceas, care în scurt timp va exploda. De data aceasta reacţia a fost instantanee, funcţionara mă rugă să repet toată istoria şefului ei, cu care-mi făcu imediat legătura. Acesta începu să-mi ceară diferite amănunte asupra persoanei mele şi alte multe întrebări. Se simţea de departe că face eforturi să lungească convorbirea telefonică. Şi a reuşit : m-a ţinut atîta de vorbă pînă cînd în magazin îşi făcu apariţia un bărbat care, apropiindu-se de mine îmi smulse receptorul de la ureche, spunîndu-mi că de rest el va avea grijă. S-a legitimat ca agent al poliţiei federale, pe numele Forbes. Desigur că venise într-o goană nebună, deoarece convorbirea mea cu aeroportul nu durase mai mult de zece minute. Agentul Forbes m-a anunţat că trebuie să-l urmez la comisariat. Acolo mi-a atras atenţia că plasarea unei bombe într-un avion de pasageri este un delict penal şi că denunţurile false de asemenea sînt pedepsite prin lege. Apoi îmi luă această declaraţie pe care am dat-o aici, de faţă".

— Vă rog acum să iscăliţi aici, domnule Banks.

Banks iscăli documentul, era ca ameţit. În timp ce-şi relata declaraţia, arătătorul ceasornicului se mişca neîndurător înainte şi desigur, acum era totul prea tîrziu. La această oră avionul trebuia să fi aterizat la Chicago...

— Vă implor să telefonaţi acum, imediat — insistă Banks. Trebuie neapărat să ştiu ce s-a întîmplat cu avionul.

Forbes dădu din cap şi ridică receptorul. În acest timp Banks se ridica şi se aşeza nervos pe scaun.

— Domnule Banks — îl strigă agentul din spate. Am o veste importantă pentru Dvs. Avionul nr. 27 a aterizat cu bine dar nu la Chicago ci pe un alt aeroport. După alarma dată de dumneavoastră în legătură cu bomba, pilotul s-a decis să aterizeze pe un aeroport intermediar. Avionul a fost inspectat cu cea mai mare atenţie. Bomba nu a fost găsită. Dar...

Forbes îşi întrerupse pentru o clipă relatarea, pentru a-şi trage sufletul.

— Dar...?! — repetă, nerăbdător, Banks.

— Dar al doilea pilot a observat la rama unei ferestre o crăpătură de-a lungul cabinei. Dacă avionul şi-ar fi continuat zborul, cu siguranţă că s-ar fi rupt în două în dreptul ferestrei şi, bineînţeles, s-ar fi prăbuşit.

— Dar Luizei, soţia mea, ei nu i s-a întîmplat nimic ?

Forbes neagă din cap, zîmbind :

— Nu. A plecat mai departe cu trenul la Chicago şi acum, desigur, veghează la căpătîiul mamei sale.

Lui Banks i se tulbură privirea de atîtea încercări prin care trecuse şi, ca prin ceaţă, îl văzu pe Forbes apropiindu-se de el.

— Aş putea să văd şi eu acest televizor ?

— Voi telefona la atelier şi am să-l rog pe Dick Jensen să-l aducă. Se duse şi formă numărul atelierului la telefon.

— Hello, şefu', unde v-aţi ascuns atîta vreme ? — se miră Dick.

— Fii atent, Dick. Adu-mi, te rog, imediat televizorul portabil. Eu sînt la...

— E vorba de cel al doamnei Smith ?

— Da, da. Acela.

— Îmi pare rău. Proprietara l-a luat imediat după venirea mea la lucru. I-am spus să-l lase căci încă nu este reparat. Dar n-a vrut să ştie de nimic şi a luat aparatul. Curioasă această doamnă Smith, nu ţi se pare, şefu' ?

Traducere de Anatol GHERMANSCHI

PAUL REBOUX ŞI CHARLES MULLER

OMUL CU URECHEA DE CEARĂ

A la manière de... Conan Doyle

Cînd am pătruns în locuinţa prietenului meu Sherlock Holmes, l-am găsit singur, aşezat lîngă şemineu. Trăsăturile sale exprimau tihna şi beatitudinea.

„A, iată-te, Watson, îmi spuse, întinzîndu-mi mîna. Vezi, dragul meu, mă odihnesc, ceea ce nu intră deloc în obiceiurile mele".

De abia pronunţase aceste cuvinte, că servitorul ne anunţă că un gentleman dorea să-i vorbească domnului Holmes.

Cîteva clipe mai tîrziu, am văzut intrînd un bărbat foarte brunet, de vreo treizeci de ani; rămase în picioare în umbra abajurului şi ne povesti următoarele:

„Sînt originar din comitatul Middlesex, dar m-am instalat de vreo cîţiva ani în Surrey, unde m-am însurat. Or, într-o seară, în timp ce lipseam de acasă, soţia mea a dispărut. Cum? Nu ştiu. Am pus toată poliţia în mişcare, dar fără nici un rezultat, şi în cele din urmă, am venit să mă adresez dumneavoastră, domnule Holmes, pentru că renumele dumneavoastră este fără margini. Dacă nu găsiţi nici o explicaţie acestei dispariţii, simt că va trebui să port doliu şi să renunţ la orice speranţă.

La aceste cuvinte, străinul îşi şterse o lacrimă şi o scuturâ pe jos.

„N-aveţi nici un indiciu? întrebă Holmes, privindu-şi interlocutorul cu o atenţie încordată.

— Nici unul, domnule, în afară de acesta: cîinele băcanului de peste drum a lătrat, se pare, toată noaptea dispariţiei... dar este un cîine rău care urlă cînd trec oamenii".

Prietenul meu îl rugă pe gentleman să-i lase adresa şi se despărţi de el, promiţîndu-i că-l va vizita.

De îndată ce străinul se retrase, Holmes îmi spuse brusc:

„Iată un gentleman care nu mănîncă niciodată puding; s-a însurat cu o femeie slabă, a trecut pe Regent Street pentru a veni aici, şi, pentru că n-a putut încăpea în autobuz, a luat o birjă ca să ajungă mai repede. Voi adăuga că vorbeşte puţin chinezeşte şi că trage bine cu pistolul".

L-am întrebat pe Holmes pe ce îşi bazează aceste extraordinare observaţii. Mi-a explicat fără să se lase rugat, cu obişnuitul său surîs ironic:

„E foarte simplu. Micul breloc care atîrnă de lanţul ceasului este chinezesc şi faţa sa are culoarea unui om care a locuit mult timp în Extremul Orient; de unde am tras concluzia că înţelege probabil un pic chineza. Degetul său arătător poartă stigmatul obişnuit celor care apasă deseori pe trăgaciul unui pistol. Presupun că nu mănîncă puding, căci după înfăţişare pare dispeptic. S-a însurat cu o femeie slabă, căci este gras, conform tendinţei pe care o au fiinţele de a-şi alege perechea în fiinţe complementare, pentru a se supune legilor misterioase care guvernează armonia speciei. A trecut pe Regent Street, al cărei noroi special l-am recunoscut împroşcat pe haine. A fugit după autobuz, căci altfel stropii de noroi nu i-ar fi murdărit spatele şi a luat o birjă, căci, deşi plouă, noroiul de pe încălţăminte era pe jumătate uscat cînd a intrat aici".

După care, Sherlock Holmes îşi pregăti o jumătate de livră de tutun de Virginia, o sticlă de gin, apă caldă, se înfăşură într-o pătură mare şi mă rugă să-l las pînă a doua zi.

Cînd m-am întors dimineaţa, am văzut că băuse sticla pe jumătate şi consumase tot tutunul. Holmes, învăluit într-un nor de fum, stătea în atitudinea meditativă în care îl părăsisem în ajun. Îmi făcu semn să aştept, mai rămase tăcut încă cincizeci de minute. În sfîrşit, se ridică, merse drept spre un punct precis al covorului, adună de acolo nişte praf şi îl cercetă la microscop.

„Să ieşim", îmi spuse după această examinare.

Am fluierat după o birjă şi am cerut să fim conduşi la adresa dată de domnul brunet.

Cîinele băcanului, un buldog mare, ne zări, dar nu se agită. Prietenul meu scoase din buzunar o bucată de ceară pe care o adusese fără ca eu să-mi dau seama. De îndată, animalul începu să latre furios. Lătratul său se înteţi cînd un mic gunoier cu cămaşa roşie trecu prin faţa prăvăliei. Holmes îl strigă pe băiat, îi puse pelerina sa pe umeri şi-i ordonă să treacă din nou prin faţa cîinelui.

Cîinele păru că ezită, apoi urlă şi mai abitir.

„Ajunge, rosti Holmes. Să ne întoarcem".

Ajunşi acasă, pregăti o nouă provizie de grog şi de tutun şi, timp de trei ore, păstră o tăcere adîncă.

În sfîrşit, îmi spuse:

„Ce crezi de toate astea, Watson?

— Zău că mi se pare că nu ştim mai mult decît ieri".

Prietenul meu ridică din umeri, surîzînd:

„Zăpăcitule care nu observi nimic... Şi dacă ţi-aş spune că această femeie a fost asasinată şi că trupul ei, tăiat în bucăţi, se odihneşte acum într-o gaură scobită în grinda principală a acoperişului care înveleşte chiar casa acestui domn, care domn este el însuşi asasinul? Dacă ţi-aş spune asta?

— Aş răspunde că eşti cel mai iscusit detectiv pe care lumea l-a avut vreodată, dar m-aş întreba şi prin ce şir de raţionamente ai ajuns la această concluzie.

— Foarte simplu. De la vizita acelui om, am intrat în alertă. N-ai observat că părul lui negru şi lung ascundea în partea dreaptă o ureche falsă, o ureche de ceară?

— Zău că nu.

— Nu mă surprinde. A avut grijă să rămînă în umbra proiectată de abajur. Şi cînd a făcut gestul de a-şi scutura o lacrimă, n-ai observat că o geană i-a căzut pe jos?

— N-am ochii dumitale de vultur, dragul meu Holmes.

— Or, această geană, desprinsă din cauza umezelii ochiului de care fusese frecată, am adunat-o şi am examinat-o. Era roşcată.

— Roşcată?

— Roşcată, dragul meu Watson. Deci, omul nostru era roşcat, sub o vopsea neagră, şi cu o ureche de ceară. Or, cîinelui băcanului, după cum ai putut constata, îi e groază şi de ceară şi de culoarea roşie, chiar cînd acest roşu este ascuns.

— A, înţeleg, am exclamat. Iată de ce l-ai pus pe băiatul cu cămaşă roşie să treacă prin faţa lui înfăşurat în pelerina dumitale.

Holmes aplaudă cu mîinile sale lungi şi slabe. Apoi:

„Poate, deci, recunoaşte oamenii roşcaţi, chiar dacă sînt vopsiţi. Or, de ce a lătrat cîinele în timpul faimoasei nopţi a dispariţiei, cum a avut naivitatea de a ne mărturisi acest individ, dacă nu pentru că simţea întoarcerea, neştiută de nimeni, a omului roşcat cu urechea de ceară? Acesta era acolo şi neagă că ar fi fost acolo. Fapta este a unui nevinovat sau a unui vinovat?".

Ascultam cu o admiraţie profundă deducţiile ilustrului meu prieten. Acesta continua liniştit:

„Acest gentleman poartă un model nou de lanţ de ceas şi inelul care îi împodobeşte degetul cel mic străluceşte încă, de parcă tocmai l-ar fi scos de la giuvaergiu. Iată bijuteriile unui om proaspăt îmbogăţit, care profită de situaţia lui.

— Vrei să spui că şi-a ucis nevasta din lăcomie?

— Aşa se pare. Şi a făcut-o singur. Hainele sale cîrpite cu grijă sînt cele ale unui zgîrcit căruia nu-i place să-şi împartă averea".

Un punct, totuşi, rămînea neclar. Cum ghicea Holmes soarta cadavrului? L-am întrebat.

„Foarte simplu, răspunse. După ce a făcut crima, omul nostru a cărat trupul. Căci ai observat, nu-i aşa, uşoara deformare a şoldului său drept, asemănătoare aceleia care durează cîtva timp după ce ai cărat o greutate prea mare. În sfîrşit, acest om a avut două meserii distincte. A fost măcelar, după cum o atestă ceafa lui groasă. Şi a fost dulgher. Mîna sa dreaptă, mai puternică decît cea stîngă, ca la toţi cei care practică un lucru manual, poartă deformări datorate folosirii rindelei, şi care constituie semne sigure. Măcelar şi dulgher, a recurs, desigur, în tulburarea sa, la experienţa celor două meserii pentru a se sustrage legii. Ca măcelar, a tăiat moarta în bucăţi. Ca dulgher, s-a gîndit la o ascunză-

toare în schelăria acoperişului, singura parte din lemn la care poţi lucra fără să trezeşti bănuieli. Percheziţia poliţiei a fost zadarnică. De unde am tras concluzia despre o ascunzătoare iscusit tăinuită, adică o scobitură în lemn...".

Holmes îşi întinse picioarele satisfăcut.

„Şi acum, încheie, dacă mă crezi, Watson, să-i lăsăm pe detectivii de la Scotland Yard să termine această afacere, limpezită, slavă Domnului. Am nevoie să meditez la o problemă cu un vapor despre care se cunosc echipajul, tonajul şi încărcătura ; se cere să se afle vîrsta căpitanului şi trebuie să fumez cel puţin zece pipe şi să beau tot atîtea groguri înainte de a reuşi".

Traducere de Petruţa SPÂNU

C. P. DONNEL, Jr.

REŢETE CULINARE ŞI OMOR

Tot aşa cum vila, împresurată de flori, nu era tocmai ceea ce se aşteptase, nici proprietarul nu corespundea calculelor lui. Madame Chalon, la patruzeci de ani, nu se încadra nici unei categorii de ucigaşi ; nu era nici Cleopatra, nici femeia fatală. O Minervă de femeie, îşi spuse el imediat, ai cărei ochi mari şi umezi erau doar cu o nuanţă mai deschişi decît albastrul de cobalt al Mediteranei care sclipea dincolo de ferestrele înalte ale salonului în care se aflau.

Nu tocmai o Minervă, hotărî el, la o examinare mai atentă. Obrajii ei aveau bujorii de la optsprezece ani, iar ea era de o rotunjime, de o netezime, de o atracţie care o făceau, chiar dacă mai puţin zeiască, mai interesantă cu siguranţă. O femeie dizgraţioasă, de corpolenţa ei, ar putea fi considerată ca îndreptîndu-se spre îngrăşare, dar corpul lui Madame Chalon — ştia din instinct — era static atît în greutate cît şi ca siluetă, iar la şaizeci de ani avea să arate exact la fel.

„Dubonnet, D-le Inspector Miron?". Cînd îl întreba se şi pregătise să-i toarne. Reflexul lui de ezitare îi aprinse o sclipire de amuzament în ochi, pe care distincţia şi manierele o împiedicară să-l transmită buzelor.

„Vă mulţumesc". Furios pe el însuşi, vorbea forţat.

Madame Chalon schiţă gestul abia perceptibil de a bea ea mai întîi, de parcă ar fi spus, „Vedeţi, domnule Miron, sînteţi în siguranţă". Totul era perfect, chiar prea perfect. Oare ?

Şi acum, cu un zîmbet subţire : „Aţi venit în legătură cu otrăvirea soţilor mei", declară ea sec.

„Doamnă !". Ezită din nou, depăşit. „Doamnă, eu...".

„Trebuie să fi fost deja la Prefectură. Tot Villefranche-ul crede la fel", remarcă ea placid.

Îşi ajustă figura cu un calm oficial. „Doamnă, am venit să vă cer permisiunea pentru dezhumarea cadavrelor domnului Charles Wesser, decedat în ianuarie 1939 şi al lui Etienne Chalon, decedat în mai 1946 în scopul expertizei oficiale asupra anumitor organe. L-aţi refuzat deja pe sergentul Luchaire de la postul local în această privinţă. De ce ?".

„Luchaire este un individ lipsit de politeţe. Îl găsesc respingător, repulsiv. Spre deosebire de dumneavoastră, îi lipseşte fineţea. Refuz atitudinea omului, nu a legii". Ridică paharul mic spre buzele ei cărnoase. „Pe dumneavoastră n-am să vă refuz, domnule inspector Miron". Ochii aproape că-i erau admirativi.

„Sînteţi cum nu se poate mai amabilă".

„Deoarece", continuă ea cu blîndeţe, „cunoscînd metodele poliţiei pariziene, sînt cît se poate de sigură că dezhumarea a şi avut deja loc pe ascuns". Aşteptă ca el să roşească pînă la capăt, pretinzînd că nu observă schimbarea. „Iar analizele", îşi urmă ea firul vorbelor, de parcă nu s-ar fi oprit deloc, „au fost completate. Sînteţi surprins. Nu aţi găsit nimic. Aşa că acum, dumneavoastră, necunoscînd acest caz, aţi venit să mă studiaţi, să-mi observaţi caracterul, capacitatea de auto-control — şi, eventual, propriile dumneavoastră şanse de a mă manevra într-o conversaţie care să vă conducă în direcţia vinovăţiei mele".

Toate aceste săgeţi îşi atinseră ţinta cu atîta precizie încît ar fi fost de-a dreptul stupid să le nege efectul. Mai bine o sinceritate dezarmantă, hotărî Miron pe loc. „Într-adevăr, doamnă Chalon. Perfect adevărat. Dar" — se uita la ea cu atenţie — „cînd cineva pierde doi soţi de o oarecare vîrstă — nu neapărat bătrîni — din cauza unor violente tulburări gastrice, fiecare din ei la numai doi ani după căsătorie şi fiecare cu o avere substanţială pe care o lasă văduvei... vedeţi...?"

„Fără îndoială", Madame Chalon se îndreptă spre fereastră şi îşi profilă silueta domoală, linia impresionantă a pieptului pe fundalul apei albastre. „Vă interesează o mărturisire completă, domnule inspector Miron?". Era o femeie adevărată, provocatoare iar tonul ei, aproape mîngîietor, îi spunea lui Miron să se controleze cu atenţie.

„Dacă aţi vrea să o faceţi, doamnă Chalon", spuse el cu cît mai multă indiferenţă. O femeie periculoasă. Al naibii de periculoasă.

„Atunci am să vă oblig". Madame Chalon nu zîmbea. Prin fereastra deschisă o rafală de vînt rătăcită îi aduse parfumul ei. Sau era parfumul grădinii ? Precauţia l-a făcut să nu-şi îndrepte mîna spre carnetul de note. E imposibil ca ea să vorbească cu atîta uşurinţă. Şi totuşi...

„Cunoaşteţi cîte ceva din arta culinară, domnule Miron?".

„Sînt parizian, vă amintiţi?".

„Şi din arta iubirii?".

„După cum v-am spus, sînt parizian".

„Atunci" — pieptul i se ridică odată cu respiraţia adîncă — „pot să vă spun că eu, Hortense Eugenie Villerois Wesser Chalon, în mod deliberat şi sistematic, cu reală intenţie, l-am ucis pe primul meu soţ, domnul Wesser, de 57 de ani, ca şi pe al doilea, domnul Chalon, de 65 de ani".

„Cu vreun motiv anume, fără îndoială". Oare era un vis ? Sau o nebunie ?

„Cu domnul Wesser m-am căsătorit din cauza presiunilor familiei. Nu mai eram fecioară. Domnul Wesser — am aflat asta pe parcursul a două săptămîni — era un porc. Un porc cu pofte nesăturate. Un om grosolan, domnule inspector ; rîgîia, se lăuda, îi înşela pe cei săraci, îi ducea de nas pe nevinovaţi. Se îndopa cu mîncare, era dezordonat şi avea obiceiuri dezgustătoare — pe scurt, un om cu toate defectele revoltătoare ale vîrstei şi cu nici una din calităţile ei de gingăşie şi demnitate. Şi tot din cauza acestor lucruri, stomacul lui nu era prea sănătos".

Fiindcă cercetase deja la Paris toate chestiunile legate de domnul Wesser şi-şi făcuse cam aceeaşi imagine, dădu din cap. „Şi domnul Chalon?".

„Mai în vîrstă — fiindcă şi eu eram mai în vîrstă cînd m-am căsătorit cu el".

Cu o uşoară ironie. „Şi tot cu un stomac slab ?".

„Negreşit. Să spunem mai degrabă, o voinţă slabă. Probabil mai puţin brută decît domnul Wesser. Poate că, **au fond**, mai rău, pentru că-i cunoştea pe prea mulţi dintre germanii de pe aici. Căci altfel, de ce s-ar fi străduit cu toţii ca noi să avem tot ce era mai bun, alimentele care se obţineau cel mai greu şi cele mai bune vinuri, cînd zilnic leşinau copii pe stradă. Voi fi fiind eu ucigaşă, domnule inspector, dar sînt în acelaşi timp şi franţuzoaică. Aşa că am hotărît fără remuşcări că Chalon trebuie să moară, la fel ca şi Wesser".

Foarte încet, ca să nu tulbure firul. „Cum, doamnă Chalon ?".

Ea se întoarse, cu faţa luminată de un zîmbet. „Vă sînt cunoscute, probabil, mîncăruri de **Dindonneau Farci aux Marrons ? Sau Supremes de Volaille à l'Indienne ? Sau Tournedos Mascotte ? Sau Omelette en Surprise à la Napolitaine ? Sau Potage Bagration Gras, Aubergines à la Turcque, Chaud-Froid de Cailles en Belle Vue,** sau...?

„Stop, doamnă Chalon ! Sînt şi eu pofticios şi mă sufoc deja în mîncăruri ! Asemenea bunătăţi ! Asemenea...".

„M-aţi întrebat despre metode, domnule inspector. Am folosit aceste feluri de mîncare şi încă vreo sută altele. Şi în fiecare din ele am pus cîte puţină...". Şi se opri brusc.

Inspectorul Miron, printr-un efort deosebit, îşi stăpîni mîna în vreme ce-şi termina Dubonnet-ul. „Aţi pus puţină ce, doamnă Chalon ?".

„Mi-aţi cercetat dosarul. Ştiţi cine a fost tatăl meu".

„Jean-Marie Villerois, chef superb, discipol fără pereche al incomparabilului Escoffier. Numit cîndva singurul urmaş merituos al lui Escoffier".

„Da, aşa este. Şi înainte de a împlini douăzeci şi doi de ani, tatăl meu — chiar înainte de a muri — a recunoscut că, în afară de o oarecare chestiune de rumenire, nu i-ar fi fost ruşine să mă considere egala lui". „Foarte interesant. Mă închin". Nervii lui Miron începeau să cedeze în faţa capacităţii irevelatorii a acestei femei. „Dar spuneaţi că ascundeaţi în fiecare din aceste mîncăruri incomparabile puţină...?".

Madame Chalon se întoarse cu spatele spre el. Umeri frumoşi, observă el ; şi o talie care nu trebuia trecută cu vederea ; şolduri încîntătoare. Ea se adresă mării : „O părticică din arta mea, nimic altceva. Atît şi nimic mai mult, domnule inspector. Arta lui Escoffier, sau Villerois. Ce bărbat de teapa lui Wesser sau Chalon ar fi putut rezista ? Le dădeam de trei sau patru ori pe zi mîncare din belşug ; de o irezistibilă varietate. I-am forţat să se îndoape pînă să plesnească, să doarmă, şi să se îndoape apoi din nou ; şi să bea prea mult vin ca să poată apoi să se îndoape din nou. Cum puteau oare să trăiască la vîrsta lor — chiar pînă la vîrsta pe care au atins-o ?

Tăcere, asemeni bătăilor unui ceas îndepărtat. „Şi iubirea, doamnă Chalon ? Iertaţi-mă, dar dumneavoastră aţi fost aceea care a amintit acest lucru".

„Hrana bogată duce la iubire — sau la o aparentă iubire. Ceea ce numeau ei dragoste, domnule inspector. Şi mă aveau pe mine. Iar eu nici nu-i descurajam să-şi aibă micile lor prietenii. Şi aşa au murit — domnul Wesser la 57 de ani, domnul Chalon la 65 de ani. Asta e tot".

O altă linişte, ca un bîzîit. Inspectorul Miron se ridică în picioare atît de brusc încît ea tresări şi se întoarse. Era palidă.

„Veniţi cu mine la Nisa în seara aceasta, doamnă Chalon ?

„La poliţie, domnule inspector ?".

„La Cazino, doamnă Chalon. Pentru şampanie şi muzică. Vom mai vorbi".

„Dar, domnule inspector...!".

„Vă rog să mă ascultaţi, doamnă. Sînt burlac. Am patruzeci şi patru de ani. Şi mi s-a spus că nu arăt chiar rău. Am nişte bani puşi deoparte. Nu reprezint o partidă deosebită, dar nici una de aruncat". O privi drept în ochi. „Vreau să mor".

Îşi îndreptă umerii, îşi luă cea mai avantajoasă ţinută în timp ce ochii elocvenţi ai lui Madame Chalon îl cutreierau cu cea mai sinceră dintre cele mai sincere aprecieri.

„Mîncărurile alese", spuse în cele din urmă Madame Chalon gînditoare, „dacă sînt consumate raţional, moderat, nu sînt neapărat fatale. Vreţi să-mi sărutaţi mîna, domnule inspector Miron ?".

Traducere de Ştefan AVĂDANEI

GEORGES BLOND

CAVALERII VĂZDUHULUI

Din 1939 şi pînă în 1945 războiul piloţilor de vînătoare nu s-a asemuit cu nici un altul.

Se înfruntau între ei asumîndu-şi toate riscurile. De aceea Georges Blond i-a numit „Cavalerii văzduhului".

Cartea cu acest titlu îi prezintă în plină acţiune pe eroiii luptelor aeriene de deasupra Franţei din 1940, pe aşii din R.A.F. (Royal Air Force), puternic handicapaţi din punct de vedere numeric şi material, dar învingători ai bătăliei din Anglia. Este descrisă bătălia din Malta cu avioanele — torpiloare italiene şi încleştările ucigătoare ale războiului americano-japonez din Pacific, precum şi luptele împotriva avioanelor-sinucigaşe conduse de Kamikaze. Nici un detaliu nu este inventat, aşa cum însuşi autorul declară, pentru simplul motiv că teribila realitate depăşeşte orice ficţiune.

El însuşi participant la cel de al doilea război mondial ca locotenent de marină, Georges Blond consacră al doilea capitol al acestei cărţi lui Jean Maridor.

FRANCEZI ÎN ROYAL AIR FORCE

Jean Maridor, din Escadrila Corbul.

Numele acestui bărbat bondoc, cu ochii vii şi profil aerodinamic este poate mai puţin celebru în Franţa decît a fost în Marea Britanie.

Nu a lăsat nici un fel de memorii. El nu trăia decît pentru acţiune : să zboare şi să lupte. Or, scurta existenţă a lui Jean Maridor, fiu de băcan, fost ajutor de frizer devenit căpitan în R.A.F. şi al cărui palmares urma să ajungă la cincisprezece victorii aeriene plus 25 de nave scufundate, ar putea constitui subiectul unui scenariu extraordinar.

Copil fiind, Jean Maridor (dublul său prenume de botez era Jean-Marie, născut în 1920 la Le Havre) plîngea îndată ce vedea un chip necunoscut.

La vîrsta de trei ani sunetul sirenei unui remorcher i-a provocat un fel de criză nervoasă dar — copilăria este totuşi un mister — cîteva luni mai tîrziu în timpul unui meeting aviatic la care asista împreună cu părinţii săi, în mijlocul avioanelor şi vîjîitului motoarelor micuţul îşi ma-

nifesta entuziasmul. După care deveni un copil normal, calm și foarte ascultător.

Studios, docil și sîrguincios în școala primară Jean Maridor părea făcut să devină învățător. Dar odată cu intrarea în cursul superior încetă să se mai preocupe de studii, interesîndu-se de avioane. La 13 ani, după terminarea orelor de curs, Jean fugea la aerodromul din apropiere ca să ajute la curățirea avioanelor de turism, pe ai căror proprietari îi refuza cînd îi ofereau bani, cerîndu-le în schimb să-i promită că-l vor lua cu ei în timpul unui zbor.

Astfel primi botezul aerului. Dată fiind situația sa școlară tot mai proastă tatăl său îl retrase și-l bagă ucenic la un vecin care avea o frizerie. Timp de trei ani Jean tăie păr și săpuni bărbi, dar fără convingere. Timpul liber și-l petrecea tot la aerodromul din apropiere și în timpul lucrului, cum trecea un avion își părăsea clientul și ieșea afară să privească văzduhul.

În 1936, la 16 ani, Jean îi mărturisește tatălui său că vrea să devină pilot de încercare, dar pentru aceasta trebuia să urmeze cursurile școlii de subofițeri de la Istres.

Nu renunță la meseria de frizer ci își continuă, prin corespondență, cursurile obținînd între timp și brevetele de pilot de turism : brevet de pilot gradul 1 la 16 ani, brevet de gradul doi la 18 ani.

Primul instructor care l-a luat în primire execută mai întîi o serie de acrobații aeriene ca să vadă dacă aspirantul la brevetul de pilot nu se va dezgusta cumva atunci cînd va vedea că avionul nu înseamnă numai plimbare. Cu Jean alături, tăcînd mîlc, instructorul forță nota încît la aterizare el însuși se simțea puțin obosit.

— E bine ? își întrebă elevul.

Acesta nu părea grăbit să părăsească avionul.

— E minunat, zise el. Ați fi grozav dacă ați lua-o de la început.

Îndată ce i se încredință comanda unui avion, adolescentul care fusese un copil aproape bolnăvicios de nervos, manifestă ușurința și siguranța celor făcuți pentru zbor.

Brevetul de gradul doi îl obținu pe vreme cumplită, dîrdîind de frig pentru că era subțire îmbrăcat, dar parcurgîndu-și circuitul (Le Havre — Dieppe — Berck — Abbeville — Le Havre, cu aterizări și decolări) și executînd manevrele cu o măiestrie desăvîrșită. Încă nu știa că avea să devină un specialist al zborului pe timp impracticabil.

La sesiunea din mai 1939 reuși cu brio la concursul de admitere în Școala de subofițeri de la Istres. Încheie un contract de cinci ani în Armata aeriană (Armée de l'Air) și primi ordinul de plecare la 1 septembrie 1939. Era afectat la Școala din Angers, anexă a Școlii din Istres. Printre colegii săi el era singurul fără bacalaureat. Ceea ce nu l-a împiedicat să fie primul și în pilotaj și la teorie.

În martie 1940 fu trimis la Etampes unde i se spuse :

— Caporal-pilot Maridor, bucură-te : vei primi în curînd un Dewoitine 520.

Dewoitine 520 era singurul avion de producție franceză capabil să lupte cu forțe egale cu un Messerschmitt 49. Primele aparate de acest tip au fost puse în exploatare abia la 15 mai 1940. Jean Maridor îl primi pe al său în iunie, cu cîteva zile înaintea armistițiului.

Patruzeci și opt de ore mai tîrziu primea ordin să-l distrugă. Unitatea sa se retrăsese în Sud-Vest, trupele germane continuau să înainteze.

Jean Maridor părăsi portul Biarritz împreună cu cinci camarazi, la bordul unei bărci de pescuit, spre Anglia. La 48 de ore de la plecare Maridor și ceilalți cinci fură luați la bordul unui cargou britanic.

„Royal Air Force" s-a aflat la sfîrșitul primului an de război în fața unei probleme pe cît de grele pe atît de romanească, scria Hector Bolitho în cartea sa „Combat Report". Aviația trebuia să asimileze sutele de piloți europeni veniți în Marea Britanie atunci cînd propriile lor țări capitulaseră în fața năvălitorilor. În primele luni, polonezi și cehi traversaseră Europa pentru a se angaja într-o armă care pînă atunci fusese esențialmente engleză.

Sosiră apoi piloți norvegieni, olandezi, danezi și francezi care fugiseră pentru a continua lupta... Sosirea tuturor acestor piloți era privită cu stupefacție... Nu era ușor pentru R.A.F. să-i asimileze pe toți cu multele limbi pe care le vorbeau. Numeroși șefi de grup și de escadrilă trebuiau să comande piloți care nu știau o boabă engleză".

Jean Maridor începu deci prin a învăța engleza, apoi urmă întreaga filieră de instrucție în R.A.F. Cînd se consideră că a învățat tot ce trebuia și că era apt să lupte într-un grup de vînătoare britanic, fu numit sergent-pilot și afectat la escadronul 615 zis și „escadronul Churchill" de la Valley iar de aici, în urma unui ordin din 6 septembrie 1941, odată cu întreaga unitate, se deplasă la „baza avansată" de la Manston survolînd Anglia la bordul avioanelor Hurricane.

Acestea atingeau viteza maximă de 526 kilometri la oră și organizarea lor interioară era una dintre cele mai complicate : pilotul trebuia să manevreze 14 comenzi sau butoane înainte de a decola, orice scăpare riscînd să fie fatală. Dar în timpul cursurilor de instrucție în R.A.F., Jean Maridor învățase cu răbdare frazele mnemotehnice pe care cu toții le repetau în șoaptă, ca pe o rugăciune, îndată ce se așezau în scaun.

Unitatea pe care escadronul 615 o înlocuia era escadronul 242. Aici Jean Maridor ajunse împreună cu compatriotul său René Mouchotte și găsiră mai mulți francezi între care pe căpitanul Dupérier cel care mai tîrziu avea să comande strălucit grupul „Ile — de — France" și pe locotenentul de Scitivaux care avea să dispară într-o luptă aeriană la 10 aprilie 1942.

Jean Maridor fu separat de compatrioții săi care la 7 noiembrie fură afectați la baza de la Turnhouse, în apropiere de Edimbourgh pentru a alcătui o nouă unitate : Escadronul 340 sau grupul „Ile-de-France", compus aproape numai din francezi.

La scurt timp după aceea el a fost afectat la Escadronul britanic nr. 91, poreclit „Jim Crow Squadron" : Escadrila Corbul a cărei misiune era supravegherea coastelor ocupate de inamic, controlul tuturor porturilor de la Marea Mînecii, atacul asupra oricărui avion și oricărei activități maritime în acest sector. Faptele urmau să dovedească că Jean Maridor găsise aici exact genul de lupte care îi convenea.

Iată rezumatul uneia dintre misiunile sale :

Pe caietul cu ordine era scris : „Atacul bazei de hidroavioane de la Ostende și, eventual, al traficului maritim inamic din fața acestui port".

Jean Maridor plecase împreună cu un pilot britanic, dar, la cîteva minute după decolare, acesta trebui să facă cale-ntoarsă din cauza unor defecțiuni mecanice. Maridor continuă drumul singur.

Pilota acum un Spitfire.

Vîntul bătea cu violență, iar norii joși atingeau parcă, uneori, crestele înspumate ale valurilor.

Prima dificultate era aceea de a-și controla propriul zbor pentru a nu se zdrobi de coasta dușmană. Dar Maridor învățase să navigheze chiar în cele mai proaste condiții și, în plus, poseda un fel de simț de orientare asemănător cu al păsărilor, care îl ajuta să presimtă apropierea coastei. Își dădu seama că nu era departe de ea și, în același timp, în răgazul de lumină al unui fulger, zări silueta unui mic cargou în stînga sa la foarte mică distanță sub el. Vină la dreapta, descrise un semicerc luînd puțină altitudine și coborî din nou, în glisadă. Cargoul era precedat de altele trei mai mari, toate navigînd între două rînduri de vase de escortă anti-aeriene.

Maridor trecu în anfiladă pe deasupra șirului de vase la înălțimea catargelor. Avu răgaz să vadă oameni alergînd spre tunuri, alții aruncîndu-se pe burtă pe punte, în timp ce proiectilele sale explodau și găureau tablele.

Survola al treilea cargou cînd vasele de escortă începură să tragă asupra lui. Puterea de fugă a acestora era impresionantă, dar Maridor știa că **Spitfire-ul** său lansat

în zbor cu motorul în suprasarcină era, la altitudine mică, o ţintă greu de atins şi oricum el intrase deja în nori.

Revenind asupra micului convoi după un demi-tur văzu că din unul din cargouri ţîşneau jeturi de aburi albi. Coborî din nou în picaj asupra acestei victime trăgînd cu toate armele, trecînd pe sub proiectilele trasoare ale vaselor de escortă ca pe sub o boltă şi urcă din nou în nori. Reveni a treia oară asupra convoiului pe care-l străbătu, de această dată, în toată lărgimea sa. Al doilea cargou, învăluit de aburi, părea oprit pe loc şi înclinat; în orice caz, oamenii se pregăteau să coboare o ambarcaţiune.

Jean Maridor observa toate acestea amănunte cu rapiditatea viziunii globale instantanee a pilotului, pe care o poseda la un nivel foarte înalt, fără a înceta însă să se gîndească la manevrele necesare pentru a evita proiectilele vaselor de escortă.

Se gîndi să revină asupra convoiului dorind foarte mult să angajeze o luptă directă cu unul dintre vasele de escortă, aşa cum o mai făcuse în timpul unei misiuni precedente, dar îndepărtă această idee pentru că acest gen de atac, pentru a fi cu adevărat eficace, necesita participarea mai multor atacanţi. De altfel, staţiile de radio de pe vasele de escortă erau, probabil, în funcţiune şi era mai bine să nu aştepte singur sosirea unui grup de Messerschmitt-uri. Cargoul cel mai lovit urma poate să se scufunde sau să fie abandonat şi, pe deasupra, ordinul de misiune indica atacul bazei de hidroavioane de la Ostende. Maridor puse capul compasului spre Ostende sperînd ca evoluţiile pe care le făcuse pentru a ataca convoiul să nu-l fi abătut prea mult din drum.

Casele din Ostende i se iviră brusc în faţă ca nişte blocuri întunecate ţîşnind din cerul acum plin de ploaie. Văzu plaja lungă şi bateriile apărării antiaeriene de coastă, dar nici o lumină nu porni din tunuri. Baza de hidroavioane era o suprafaţă plană de apă, în spatele portului.

Maridor trecu în trombă pe deasupra apei cenuşii a bazinelor în care navele păreau lipite ca nişte machete pe un carton; ajunse deasupra bazei: pustie, nici un aparat. La capătul suprafeţei de apă, Maridor zări un camuflaj ciudat; fără ezitare coborî în picaj trăgînd asupra lui. Simţi sub avion suflul exploziei şi văzu strălucirea putèrnică a flăcărilor galbene luminînd masa ceţoasă şi umedă către care se repezea: ar fi jurat că-i un rezervor de benzină sau unul din acele rezervoare uriaşe de gaz pentru reglarea presiunii.

Acum nu mai avea decît să se întoarcă spre mare ascunzîndu-se în nori. Cînd era gata să treacă linia coastei observă în faţa lui sutele de globuri negre ale exploziilor de proiectile trase de apărarea anti-aeriană: dedesubt un zid gros de lumini. Cîteva secunde mai tîrziu, zidul era în urma lui.

Mai văzu încă cîteva globuri negre în jurul avionului, apoi nimic.

Coborî din nou la altitudinea zero. Alţi piloţi de vînătoare, şi nu dintre cei mai puţin curajoşi, nu se simţeau în largul lor decît în luptele din înaltul cerului: unii făcuseră totul pentru a nu fi sau pentru a nu rămîne afectaţi la Escadrila Corbul, găsind prea ingrat şi prea obscur acest război la nivelul valurilor; dar el, Jean Maridor, iubea acest gen de război şi de zbor; zbura aproape atingînd spuma cu plăcerea unui goeland fericit să se simtă liber şi rapid, atît de aproape de grelele mase verzi ale apei, în mijlocul elementelor dezlănţuite.

Se gîndi cu plăcere, că în mai puţin de o oră — timpul necesar să ajungă şi să dea raportul — va sta instalat confortabil cu o halbă de bere în faţă în lumina şi căldura plăcută a popotei ofiţerilor, căci sergentul Maridor devenise locotenentul Maridor.

Acum probabil că se afla foarte aproape de coasta engleză. Îşi dădu seama de acest lucru în urma unui rapid calcul mental şi apoi îi presimţea, ca de obicei, apropierea. Observă că înaintea lui vremea se limpezea şi, aproape imediat, întrezări linia falezelor. Îi cunoştea pe dinafară fiecare adîncitură şi recunoscu punctul de coastă către care se îndrepta: Folkestone. Vîntul îl deviase uşor spre sud faţă de rută.

Recunoscu Folkestone şi, în acelaşi timp, avu un şoc. În faţa lui, ca şi el, cu capul spre Folkestone, mai multe avioane se ridicau de pe suprafaţa mării.

Erau cel puţin douăsprezece. Ultimele se aflau încă la nivelul apei dar urmau mişcarea primelor care se îndreptau, luînd înălţime, chiar spre oraş. Şi toate aceste avioane, imposibil să se fi înşelat, nu erau avioane engleze: erau Foke-Wulf. Maridor strigă în staţia de emisie şi ambală motorul la maximum.

În realitate erau, nu douăsprezece, ci cincisprezece Foke-Wulf. Această luptă contra cincisprezece avioane germane care evident se pregăteau să bombardeze în picaj portul Folkestone avea să-l facă, în scurt timp, celebru pe Jean Maridor în întreaga Mare Britanie.

Fiecare avion german purta o bombă de 500 kg şi era dotat cu două tunuri de aripă şi patru mitraliere. Maridor le luă prin surprindere şi doborî imediat unul care se prăbuşi în flăcări. Celelalte rupseră formaţia, unele aruncînd deja bombele în mare, pentru a se întoarce împotriva agresorului. Jean Maridor din Escadrila Corbul dovedise deja că ştia să lupte şi împotriva avioanelor.

Făcu şi de astă dată faţă şi susţinu lupta, doborînd un al doilea Foke-Wulf.

În acest moment apărură două Spitfire pentru a-l ajuta, şi alte Foke-Wulf fură atinse.

Toate, în afară de cele două doborîte de Maridor reuşiră totuşi să iasă din luptă şi să fugă, lansînd bombele în mare.

Locuitorii din Folkestone putuseră să urmărească această luptă cu binoclul.

După două zile la Maridor veni o delegaţie pentru a-i aduce odată cu mulţumirile oficiale din partea oraşului, cîteva sticle de vinuri fine — vinuri franţuzeşti.

În august 1943, căpitanul Jean Maridor doborîse şase avioane inamice, scufundase în misiuni solitare douăzeci de nave şi distrusese la sol numeroase obiective de toate felurile pe care nici nu se îngrijea măcar să le enumere în rapoartele sale.

Era decorat cu Distinguished Flying Cross cu palmă, cu Crucea de Război cu mai multe palme şi cu Crucea Eliberării.

La sfîrşitul acestei luni Escadronul 341, numit grupul „Alsacia", ateriză pe terenul de la Manston după o încleştare foarte dură cu Luftwaffe deasupra localităţii Saint-Omer şi Maridor află consternanta veste că René Mouchotte, comandantul grupului „Alsacia", nu se întorsese. (Se ştie că, corpul lui René Mouchotte a fost găsit şi identificat la 3 septembrie 1943 pe plaja belgiană de la Middelkerke).

În primăvara lui 1944 lui Maridor i se propuse comanda unui grup, ceea ce i-ar fi adus o a patra înaintare în grad.

„Să părăsesc Escadrila Corbul? spuse Maridor. Nu".

Cutezătorii din această unitate erau de altfel destul de însufleţiţi de zvonul că debarcarea era aproape dar şi pentru că primiseră aparate noi, Spitfire XIV. Avionul Spitfire XIV, ultimul născut din serie, era dotat cu 4 tunuri de 20 mm. (sau cu două tunuri şi două mitraliere de defensivă) şi poseda un motor de 2 000 C.P., care-i permitea să atingă o viteză de 700 kilometri la oră şi 900 kilometri în picaj planat. Piloţii din Escadrila Corbul îşi spuneau că datorită unui asemenea aparat ar putea face treabă bună în timpul unei bătălii atît de importante ca debarcarea şi-şi vor putea îmbogăţi palmaresul aerian.

Fură într-adevăr folosiţi în cursul acestei bătălii dar nu prea avură adversari pentru că avioanele germane nu se arătau decît rar. Conştiincioşi, piloţii de la Corbul vizară deci, o dată în plus, obiectivele terestre, evoluînd cu obişnuita lor măiestrie şi regretînd că nu întîlnesc

piloţi inamici. Atunci se petrecu evenimentul care avea să le schimbe radical stilul de luptă.

La 13 iunie 1944 prima bombă zburătoare V1 căzu asupra Londrei. Opt mii şaptezeci asemenea bombe aveau să cadă în Anglia între 13 iunie şi 31 august 1944. V1 era un mic avion metalic fără pilot, cîntărind două tone şi conţinînd o tonă de exploziv, pus în mişcare de un propulsor cu reacţie. Era catapultat de pe o rampă de lansare lungă de 45 de metri. Serviciile de informaţii aliate descoperiseră existenţa acestor rampe de lansare în Belgia şi pe coasta de nord-vest a Franţei, iar aviaţia atacase şi distrusese o parte dintre ele, dar nu pe toate.

Bombele V1 avură darul să scadă moralul englezilor, atît al civililor cît şi al militarilor — îngrijoraţi de soarta celor dragi rămaşi acasă — întrucît provocau distrugeri mari acolo unde cădeau.

Populaţia se temea că nu poate exista nici un fel de apărare împotriva acestor noi maşini de război, aparent diabolice.

Cei răspunzători de apărarea Londrei şi a sudului Angliei studiau deja problema şi elaborară un sistem de apărare ce cuprindea baraje de baloane (2 000 de baloane la o altitudine de pînă la 2 000 de metri), o zonă parcursă zi şi noapte de escadrilele de avioane de vînătoare la sud şi sud-est de Londra, şi o centură de mii de tunuri grele şi uşoare cu sistem de ochire radar automatic dispuse pe coastă.

„Asta nu-i de ajuns, spuse unul dintre tehnicieni, căci bombele zburătoare pot atinge puncte de pe coastă înainte de a fi distruse de tunuri sau interceptate în faţa Londrei de către avioanele de vînătoare.

Ar trebui prevăzute şi patrule de vînătoare deasupra mării. Cea mai grea misiune lor le-ar reveni pentru că ar constitui un prim obstacol în faţa V-urilor 1 pe care ar trebui să le atace cel mai adesea înainte de a fi detectate şi la viteza lor maximă ! Dar mi se pare că există în Marea Britanie un grup al cărui piloţi s-ar adapta foarte repede la acest gen de luptă.

— Vreţi să vă referiţi desigur la „Jim Crow Squadron" ? întrebă cineva.

— Exact.

Să ataci un robot este un act deosebit şi impresionant ca aspect. Pilotul de vînătoare angajat în luptă cu un alt avion, chiar mai bine înarmat ca al său, este susţinut moral de gîndul că în interiorul acestuia se află un om capabil, desigur, de a contra-ataca periculos, dar în acelaşi timp supus slăbiciunii şi erorii, deci, omeneşte vulnerabil.

Robotul este un monstru cu care omul nu este încă obişnuit şi în faţa căruia trebuie mai întîi să depăşească tulburarea ce-l cuprinde.

Primii piloţi care atacară V1 învăţară repede că atunci cînd acesta era nimerit de proiectilele unui avion de vînătoare exploda în aer. Pentru a-l atinge trebuia să tragi de la distanţă destul de mică din cauza vitezei sale mari, dar nici prea de aproape căci explozia bombei l-ar fi distrus şi pe atacant.

Îndrăzneţii din Escadrila Corbul găsiseră în acest soi de luptă o sarcină pe măsura lor.

Patrulau deasupra mării şi cînd vedeau apărînd unul din aceşti mici monştri cu aripi rectangulare, manevrau pentru a veni paralel cu traiectoria lui, puţin deasupra, apoi veneau în picaj şi trăgeau.

Unul dintre vînătorii de V1 descoperi într-o zi mijlocul de a evita riscul să fie pulverizat de explozia, prea aproape de avion, a robotului. Menţinîndu-se exact la înălţimea de zbor a acestuia se apropie zburînd aproape lipit de el.

Apoi strecură aripa avionului său sub aripa bombei şi, hop ! cu o scurtă mişcare a eleronului — o ridică pe cea a lui V1.

Robotul dezechilibrat căzu în mare.

Din păcate nu a fost posibil să aflu numele celui care a inventat acest procedeu incredibil de îndrăzneţ.

De fapt, riscul de a fi ucis de explozie era înlocuit de acela de a se rupe aripa avionului, dar vînătorii de V1 găsiră că procedeul este elegant şi mai mulţi dintre ei îl folosiră de fiecare dată cînd putură. Jean Maridor, între altele, scufundă în acest fel în mare mai multe V1.

La 2 august el distrusese sau doborîse zece bombe zburătoare. În dimineaţa zilei de 3 august decolă pentru a relua vînătoarea.

Era imposibil să confunzi un V1 cu orice altă maşină zburătoare. Jean Maridor îl zări pe acela exact sub el, la o distanţă mai mică de zece kilometri de coastă.

Manevră pentru a veni pe aceeaşi direcţie cu bomba. Îşi dădu seama că de data asta trebuia să atace cît mai repede cu putinţă cu proiectile întrucît cîmpul de acţiune se micşora mereu şi nu mai putea încerca delicata operaţie a loviturii cu aripa : coasta era deja prea aproape şi Jean Maridor putea să distingă perfect linia aproape neîntreruptă de pete albe a caselor locuite. Odată dezechilibrat robotul s-ar fi prăbuşit şi ar fi explodat peste aceste case ; trebuia deci să-l distrugă în aer.

Jean Maridor coborî în picaj şi la distanţa cea mai potrivită, trase. Încărcătura de exploziv şi rezervorul de benzină ocupînd partea din faţă a bombei explozia era de obicei, instantanee. Or, cea atacată de Maridor nu explodă ci începu să coboare în picaj spre pămînt — spre case. Fără îndoială că proiectilele nu atinseseră decît mecanismul de pilotare automată. Încărcat cu tona sa de exploziv robotul continua să cadă cu o viteză din ce în ce mai mare.

Era limpede că nu va exploda decît în atingere cu solul.

V-urile 1 produceau în zbor zgomotul unei enorme motociclete. Identificîndu-l, locuitorii de pe coastă observaseră bomba ce venea spre ei.

Văzuseră şi Spitfire-ul năpustindu-se asupra ei, văzuseră şi flăcările ce ţîşniseră din tunurile sale. Dar V1 nu se dezintegrase şi acum, se îndrepta asupra lor urmărit de avion. Cei doi bolizi se prăbuşeau cu o viteză ameţitoare.

Unele documente menţionează că V1 se îndrepta direct asupra unui spital plin de răniţi, în altele se spune că ar fi fost un sat ; dar asta are mai puţină importanţă. Important este că cei care vedeau năpustindu-se asupră-le această masă ucigătoare urmărită de avion erau oameni, oameni care-şi pierduseră deja orice speranţă. Şi atunci, văzură că avionul se apropie în picaj de bolid, mai mai să-l atingă şi din tunuri ţîşniră din nou flăcări.

Pe cer apăru o imensă sferă de foc urmată de o explozie asurzitoare. Apoi o linişte de moarte... Un nor gros de fum negru din care căzură cîteva sfărîmături...

Una dintre ele cădea mai încet, rotindu-se dezordonat. Era o aripă de avion.

Jean Maridor îşi sacrificase cu bună ştiinţă viaţa pentru a salva alte vieţi. Iar celor care ar mai fi putut să se îndoiască le dovedea că el, fiu de băcan, corsarul Escadrilei Corbul, el era un cavaler al văzduhului.

Traducere de Sorin ILIESCU

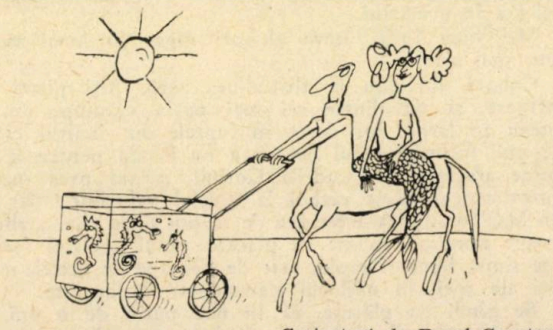

Caricaturi de Pavel Constantin

E BINE SĂ FII VIGILENT

de Jane Carter Lackey

„Nu înţeleg de loc ce faci", îi spusei soţului meu, deşi ştiam perfect ce făcea.

Deschidea uşile bucătăriei, scotea porţelanurile şi le punea pe tejghea.

„E bine să fii vigilent în zilele noastre, cu atîţi spărgători care fură tot ce le cade în mînă", spuse el.

„Henry nu-mi spune că ai de gînd să ascunzi pînă şi vesela obişnuită. Televizorul e prins în şuruburi de duşumea. Mai toate hainele sînt încuiate în cufere la etaj şi ai depozitat aproape toată mobila în oraş. Ce mai urmează ?"

„O să vezi ce. E bine să fii vigilent în zilele noastre. Aşa că luni voi instala un sistem de alarmă împotriva spărgătorilor şi apoi putem fi liniştiţi. Trebuie să ne păzim argintăria şi tot ce avem în casă".

Am privit în jur şi nu am văzut mare lucru — casa arăta de parcă ne mutam. De fapt, arăta de parcă ne mutasem deja. Dar aveam într-adevăr multă argintărie — plată, înaltă, rotundă, pătrată — piese pentru care Martha, mătuşa lui Henry, pierduse-o jumătate de viaţă să le colecţioneze şi cealaltă jumătate să le lustruiască.

„Voi pune argintăria în sertare şi o voi încuia, să o avem sub ochi", spuse el.

„Henry, cum o poţi avea sub ochi dacă e încuiată în sertare ?"

Oftă şi îşi continuă treaba. Puse toată argintăria în sertare, împachetă porţelanurile şi le duse în pod.

„Mă duc la magazin să cumpăr încuietori pentru sertare. Acum încuie uşile, nu lăsa pe nimeni să intre şi, dacă intră cineva, împuşcă-l mortal", spuse el, dîndu-mi pistolul Smith şi Wesson.

„Dar, Henry —"

„N-am timp să-ţi explic că e bine să fii vigilent în zilele noastre".

Începeam să sper că nu avea timp să-mi spună şi cît mi-a spus, dar nu te poţi pune cu Henry.

„Vom ţine pistolul chiar aici în sufragerie, să fie lîngă bucătărie şi restul casei, în caz că intră cineva", spuse el. „Şi dacă cineva atinge sertarele, va fi împuşcat".

Henry plecă. M-am dus în baie şi am luat două calmante. Mă cam îngrijora părerea lui că ar putea intra cineva cît era el plecat la magazin. Mă întrebam ce voi face toată săptămîna, cînd el lucra la pescărie. Va trebui să păzesc argintăria opt ore pe zi. E curios că Henry nu a spus nimic despre siguranţa mea — doar afurisita de argintărie trebuie păzită. Am mers la bucătărie, m-am aşezat şi am început să-mi fac gînduri necurate la adresa lui Henry. După cîteva minute, s-a întors cu opt yale, care arătau de parcă ar fi fost făcute pentru carcerele de la închisoarea San Quentin. A făcut găuri în frumoasele sertare galbene pe care le vopsisem cu toată atenţia primăvara trecută, a instalat încuietorile, apoi s-a retras, să-şi admire opera".

„Oricine va atinge sertarele astea va fi împuşcat", spuse el cu hotărîre.

Henry îşi petrecu astfel tot restul week-end-ului. Verifică toate încuietorile de la uşi şi ferestre, şi încă o dată apoi mai adăugă nişte lacăte.

Luni dimineaţă plecă la lucru, spunîndu-mi să-l aştept pe omul cu alarma. Am încercat, dar era cam greu să văd ceva, deoarece Henry lipise afişe pe toate ferestrele. Am citit toate mesajele — „Spărgătorii vor fi împuşcaţi", „Toate obiectele din această locuinţă au fost marcate pentru identificarea rapidă de către forţele de ordine" şi „Pisică rea". Pe ăsta l-am citit din nou : „Pisică rea ?" Iată un lucru în favoarea lui Henry. M-am gîndit cît e de cinstit, în timp ce priveam pisica noastră persană de zece ani, numită Colţ, care moţăia sub masă. S-a auzit soneria, întrerupîndu-mi gîndurile. Am trecut în fugă prin sufragerie, luînd pistolul în drum spre uşa din faţă şi am deschis-o, pregătită să trimit în rai pe orice nepoftit, dacă era necesar.

„Doamnă Krepps, sînt Jones de la agenţia de ala...". A rămas cu gura căscată cînd a văzut pistolul îndreptat spre stomacul său cam umflat. Revenindu-şi repede, a continuat : „O, nu vă mai trebuie ăsta acum, cînd am venit noi. Domnul Krepps ne-a spus să instalăm alarma astăzi".

Am aplecat pistolul şi am descuiat uşa.

„Aţi luat o hotărîre înţeleaptă în privinţa alarmei", spuse el, privind canapeaua şi măsuţa de cafea, singurele mobile care rămăseseră în salon. Ar fi păcat să vi se fure atîtea lucruri. Ştiţi, e bine să fii vigilent în zilele noastre".

„Da, ştiu", am spus, simţind cum degetele mi se încordau pe pistol. „Dacă mai aud o dată asta", — mi-am regăsit controlul şi am pus pistolul cu hotărîre pe masa din sufragerie.

„Ce fel de alarmă doriţi, doamnă Krepps — cea cu zgomot grav şi tînguitor sau cea stridentă şi aspră ?"

„Cred că cea stridentă e mai bună", am răspuns cu voce pierdută.

„Doamnă, aţi făcut o alegere bună. Asta trezeşte toţi vecinii cînd îşi dă drumul".

M-am întrebat dacă domnul Jones — sau chiar Henry — observaseră că nu avem vecini. Vecina cea mai apropiată — octogenara doamnă Javson — locuia la o depărtare de vreo două mile. Şi era complet surdă.

„Mai trebuie să luaţi o hotărîre, doamnă Krepps. Unde doriţi preşurile ?"

„Preşurile ?"

„Le punem sub covoare, aşa încît dacă spărgătorii intră pe ferestre sau uşi, păşesc pe preşurile de sub covoare. Asta porneşte alarma. Le provoacă o surpriză".

Ce covoare, mă întrebam. O, da, Henry împachetase covoarele şi le depozitase în oraş. „Puneţi-le unde vreţi", am răspuns.

Domnul Jones a lucrat tot restul zilei, găurind duşumelele, să facă loc pentru preşuri.

Henry s-a întors în seara aceea şi a mai lipit nişte afişe pe ferestre — „Asigurată de alarme sonore". A mai instalat cîteva încuietori la sertare, a inspectat alarma şi s-a asigurat că pistolul era încărcat şi la locul lui în sufragerie. „Dacă cineva atinge sertarele, va fi împuşcat. Ştii", spuse el, ca şi cum chiar atunci i-ar fi trecut prin cap, „e bine să fii vigilent în zilele noastre".

Am luat trei calmante şi m-am dus la culcare, nutrind gînduri şi mai necurate în privinţa lui Henry.

În dimineaţa următoare, ceasul a sunat la ora şase. „Trebuie să te scoli — va veni un om să pună gratiile", mă anunţă Henry cînd încă nici nu deschisesem ochii.

„Ce gratii ?" am întrebat, cu teamă, că ştiam deja răspunsul.

„Gratiile pentru ferestre împotriva spărgătorilor". A ieşit voios pe uşă. Am strîns din dinţi, mi-am îmbrăcat capotul vechi şi m-am dus în bucătărie, unde Henry discuta cu un om înalt şi aşa de slab, de părea că ar fi putut trece printre gratiile sale.

„Te las cu domnul Brown, dragă", spuse Henry. „Mă bucur că aţi venit, domnule Brown. Ştiţi că e bine să fii vigilent în zilele noastre". A închis uşa şi l-am auzit pornind motorul maşinii. Domnul Brown a început să măsoare ferestrele.

„Doamnă Krepps, le-am pus la toate ferestrele şi veţi fi în deplină siguranţă. Înţelegeţi, spărgătorul vine pregătit să se cocoţe în casă şi atunci vede gratiile. Asta îl zguduie. Ştie că nu poate trece prin astea, aşa că va trebui să coboare pe horn. Pentru încă o sută de dolari şi douăzeci şi trei de cenţi vă pot pune gratii şi pe horn".

„Mulţumesc, nu, domnule Brown. Îmi voi asuma riscul" am spus în şoaptă şi m-am întors în baie pentru alte calmante. Am venit din nou în bucătărie, am privit sertarele cu argintărie, m-am aşezat şi l-am urmărit pe domnul Brown instalînd gratiile. Mi l-am imaginat pe Henry şi am început să înfig bolduri imaginare în el.

După cîteva ore, domnul Brown a deschis uşa. „Am terminat, doamnă

89106
BIBLIOTECA ORĂŞENEASCĂ
JIMBOLIA

Krepps", spuse el, privindu-şi opera cu mîndrie. „Aţi făcut bine că aţi instalat astea. Ştiţi că e bine să fii vigilent în zilele noastre. Telefonaţi-mi dacă vă răzgîndiţi să lăsaţi hornul larg deschis pentru oricine are chef să coboare pe el".

M-am chiorît prin gratii şi prin afişele de pe ferestre să văd cum domnul Brown mi-a făcut vesel cu mîna cînd s-a îndepărtat în maşină.

După-amiaza trecuse deja de jumătate, cînd mi-am amintit că nu aveam ce găti pentru cină. Apoi mi-am dat seama că oricum nu aş fi putut găti nimic, deoarece Henry împachetase toate oalele şi cratiţele. Voi cumpăra nişte carne şi pîine pentru sandvişuri. Mi-am luat portofelul, l-am mîngîiat pe Colţ, am conectat alarma şi m-am dus la garaj. M-am urcat în maşină, am făcut contactul, am apăsat pe accelerator, dar nu s-a întîmplat nimic. Nici un sunet. Am ieşit, am deschis capota şi am găsit doar o gaură acolo unde trebuia să fie bateria. Am înţeles ce se întîmplase — scosese bateria pentru a nu putea fi furată maşina.

„Henry, idiotule", am ţipat, lovind maşina cu piciorul, să mă calmez. Am închis maxilarele şi am strîns din dinţi. Dar ţipătul a continuat — un ţipăt stridент, pătrunzător. Am înţeles că nu era vocea mea. Era alarma. Probabil Colţ a păşit pe preşuri şi a pornit alarma.

Am alergat spre casă, azvîrlind conţinutul portofelului, în timp ce căutam cu disperare cheia alarmei. Nu era înăuntru. Am alergat înapoi spre garaj — înapoi spre casă — înapoi spre garaj, cu ochii pironiţi pe pămînt, unde trebuia să fi scăpat cheia.

M-am aşezat şi am plîns. Nu puteam închide alarma şi nici nu puteam intra în casă, deoarece Henry, grijuliu, pusese cheile de la uşă şi de la alarmă pe acelaşi inel. Apoi mi-am amintit ce-mi spusese domnul Brown despre horn. Dacă un spărgător poate face asta, atunci pot şi eu, decît să stau aici pînă se întoarce Henry. Am găsit în garaj o scară pe care Henry uitase să o ascundă. Am dus-o lîngă casă, am sprijinit-o de marginea acoperişului şi am urcat. M-am gîndit că nu se poate intra în modul ăsta. Dar era acum singurul mod, deoarece scara căzuse şi era acum întinsă pe pămînt.

M-am urcat în horn, am respirat adînc şi am uitat să mă sprijin. Călătoria în jos a fost rapidă şi am aterizat cu o asemenea bufnitură, încît am crezut că ajunsesem pînă la adăpostul antiaerian de la subsol. Eram plină de funingine şi, cînd am deschis ochii, l-am văzut pe Colţ, privindu-mă indiferent, de parcă aşa obişnuiam să intru în casă. M-am tîrît afară din cămin, am şchiopătat pînă la bucătărie, am găsit cheia de rezervă şi am închis alarma. M-am aşezat pe scaunul din bucătărie şi mi-am periat funinginea de pe fustă, gîndind cele mai necurate gînduri în privinţa lui Henry.

După cîteva ore, intră şi el. „Bună, dragă. Hmm, grozav !"

Arăt grozav, gîndii eu cu neîncredere. Arăt grozav cu atîta funingine pe faţă şi cu spinarea dizlocată. Apoi mi-am dat seama că Henry nu vorbea cu mine. Mîngîia sertarele.

„Da, da, arată grozav", spuse el, în timp ce pipăia încuietorile cu gingăşie.

Am plecat din cameră şchiopătînd şi ascultînd bîzîitul burghiului electric în timp ce mai punea cîteva încuietori la sertare. „Oricine atinge sertarele acestea, va fi împuşcat". Am luat şase calmante şi încet, foarte încet, m-am urcat în pat, am stins lumina şi am adormit.

Trebuie să fi fost aproape de miezul nopţii, cînd am auzit un zgomot ciudat. Nu era sforăitul lui Henry. Mă obişnuisem cu el. Mi-am ţinut respiraţia şi am ascultat zgomotul ca un chiţcăit ce părea să vină din bucătărie. M-am ridicat, mi-am căutat capotul şi am mers la sufragerie în vîrful picioarelor. Zgomotul continua, de parcă cineva deschidea sertarele. Am luat pistolul, m-am deplasat în camera pentru micul dejun, am îndreptat pistolul în direcţia sertarelor, am apăsat pe trăgaci de patru ori. S-a auzit o bufnitură puternică şi am aprins lumina.

„O, tu erai, Henry ! Ce faci pe dusumea ?" M-am apropiat de el şi l-am privit.

„De ce ?" horcăi el. „De ce ai făcut asta ?"

„Henry, doar tu mi-ai spus că cine se atinge de sertarele acelea va fi împuşcat", i-am explicat.

Ochii lui Henry erau larg deschişi — de data aceasta se uita într-adevăr la mine. Apoi am înţeles că nu pe mine mă privea. Henry îşi dăduse sufletul.

I-am tîrît trupul afară, am găsit o cazma în garaj, am săpat o groapă, l-am pus pe Henry în ea şi l-am acoperit cu pămînt, cît de bine m-am priceput. Henry ar fi fost mîndru.

M-am întors la bucătărie şi am descuiat sertarele. Mi-a luat cîteva ore să scot toate încuietorile, dar era timp destul pînă dimineaţă. Am scos apoi argintăria, am pus-o într-o valiză, l-am luat pe Colţ şi am pus totul în maşina lui Henry. Am conectat alarma contra spărgătorilor, aşa cum îmi spusese el să fac de fiecare dată cînd plecam de acasă, am pornit maşina, am mers în oraş, am vîndut toată argintăria, apoi m-am îndreptat spre aeroport.

Care mi-a fost destinaţia ?

Nu vă spun. E bine să fii vigilent în zilele noastre.

Traducere de Neonila NEGURĂ

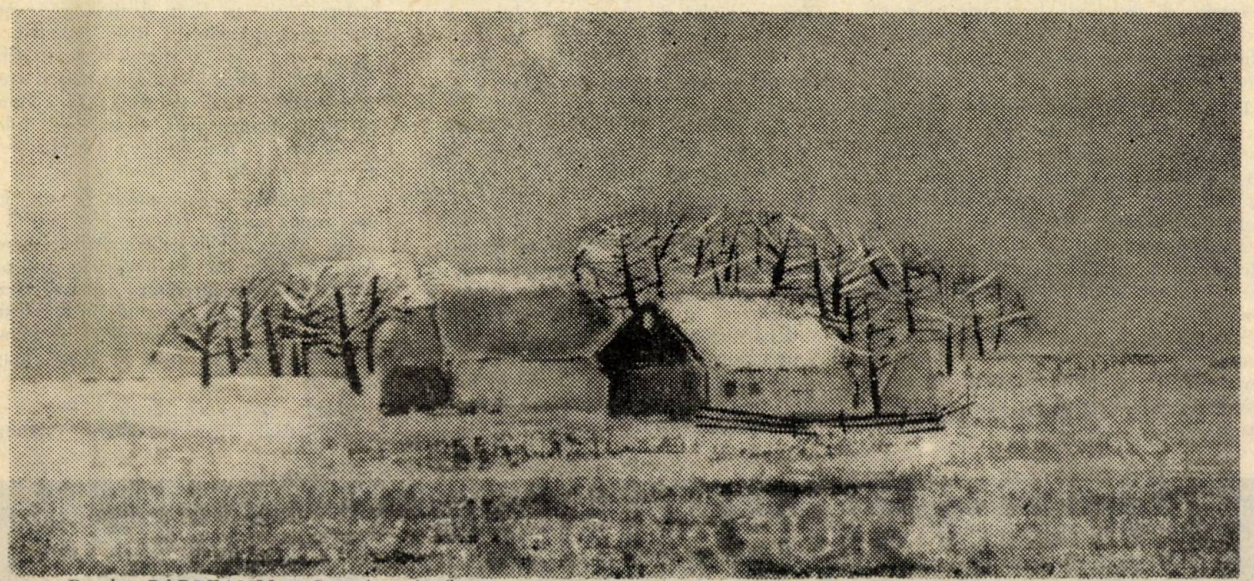

Bogdan BÂRLEANU : *„Casă în crîng"*

CUGETĂRI DESPRE CĂLĂTORIE

● Găsim o plăcere nespusă a străbate tărîmul patriei, cercetînd peste tot locul umbrele şi amintirile strămoşilor noştri. Cîteva ruine de ziduri uriaşe, o sfărîmătură de cetăţuie, un perete de vechi palat, şoptesc inimii, pe tăcute, numele glorioase ale lui Traian şi ale eroilor ce au urmat tradiţia de onoare pe pămîntul românesc.

ALEXANDRU ODOBESCU

● A călători înseamnă a vedea concomitent lumea şi pe noi înşine.

● Într-o călătorie sîntem doi, unul care pleacă şi unul care rămîne. Dar niciodată nu ştim ce parte din noi pleacă şi ce parte rămîne.

● Atît de atotştiitor eşti, cîte călătorii ai făcut.

● A călători înseamnă şi a trăi altfel.

● Şi visele noastre sînt nişte călătorii.

C. OLĂREANU

● Călătorim pentru a ne cultiva, dacă înţelegem prin cultură exersarea celui mai intim simţ al nostru — cel al eternităţii (...) Călătoria care este ca un fel de ştiinţă mai profundă şi mai gravă, ne readuce în noi înşine.

ALBERT CAMUS

● Everestul este atît de sus pentru a fi cucerit.

EDMUND HILARY

● Cine se gîndeşte numai la locul unde trebuie să ajungă îşi strică plăcerea călătoriei.

FREDERICH RUCKERT

● Farmecul călătoriilor este că treci prin nenumărate şi variate decoruri conştient că oricare din ele ar putea fi al tău.

CESARE PAVESE

● Dacă le-ai văzut pe toate şi n-ai aflat ce este frumuseţea, înseamnă că n-ai ochi ; iar dacă le-ai văzut, dar n-ai simţit puterea frumuseţii, înseamnă că n-ai inimă.

JOHN WELMONT DE ROWHESTER

● Deplina maturitate spirituală cere acest contact direct cu alte culturi, care şi-au dat măsura şi care alcătuiesc tezaurul sufletesc al umanităţii.

● Călătoria poate fi făcută cu ajutorul cărţilor, dar acest voiaj este incomplet. O atmosferă şi o realitate nu pot fi reconstituite cu litera măruntă a unei cărţi.

● Cartea te poate informa, îţi poate veni în ajutor, te poate pregăti — cerul Florenţei nu mai există într-o fotografie şi nici surîsul Giocondei într-o carte poştală.

● Există ceva impalpabil şi incomunicabil în ritmul de existenţă al fiecărei ţări, care nu poate fi transmis prin cuvînt şi prin carte.

● Contactul cu marile culturi îţi modelează pasta rudimentară a sufletului, dar nu-i poate schimba substanţa.

CEZAR PETRESCU

Culese de Viorica UNGUREANU

Cafeneaua subiectelor

Lili se confesa unei prietene : „Tu, mă simt atît de singură, parcă aş sta în Asia pe-un taburet...".

●

După o călătorie cu autobuzul ITA, pasagerul coborî să-şi scuture hainele de praful imaginar.

●

Grupul vocal „Memento mori" din Cîrligi.

●

Sesizarea dumneavoastră este justă. S-au luat toate măsurile ca să nu vă mai sesizaţi...

●

Vinurile superioare sînt vinurile din rafturile de sus...

●

S-a hotărît ca monumentul să reprezinte un strung călare...

●

Trecînd pe sub un cer foarte senin, am întîlnit pe o şosea de munte semnul de avertizare „Atenţie, cad îngeri !".

●

Prin diverse încrucişări dirijate s-a obţinut privighetoarea de care era nevoie...

●

Cumpărătoare ! Alegeţi-vă sutienul pe care-l găsiţi !

●

Produs nou ! Ciocan pentru mîna stîngă.

●

Pictorul a plagiat o vacă.

Titluri celebre

Rebecca

Săptămînal trecea pe la Peco, dar nu pentru a-şi alimenta maşina. Bebé era un maniac al lustrului şi la Peco se afla o instalaţie grozavă de spălat caroserii, şi băieţii îl cunoşteau de-acum şi făceau o treabă bună în salopetele lor ciudate, de extratereştri. Şi tot acolo, într-o încăpere anexă, intimă, cu bar de zi, Bebé stăruia cel puţin o oră cu capul băgat sub casca maşinii de spălat creiere, ca o damă la coafor, şi închidea ochii de plăcerea de a uita unele fragmente ale vieţii sale aventuroase. Multe voia el să nu-şi mai aducă aminte, şi maşina funcţiona perfect, fără nici o taxă şi fără nici un bîzîit, fiindcă era electronică, şi cînd ieşeai de sub cască îţi simţeai creierul curat lună, şlefuit şi inocent, şi încăleca un scaun la bar şi comanda ceva de băut, ceva în general, fără nume, şi conversa plăcut cu educatorul despre ce se mai întîmplă prin lume, şi acesta îl învăţa de la capăt, ca pe-un nou născut, cum să înţeleagă fenomenele şi viaţa. Apoi, refrişat, Bebé dădea bună-ziua, creierul lui purificat mai reţinea asta, şi ajuns afară mobiliza băieţii cu un strigăt, îşi cumpăra de la chioşc un vraf de ziare pentru lectura de după amiază, şi ajutat de băieţi îşi împingea masina spre castel, fiindcă nu mai ştia să conducă şi mai ales se simţea fericit că săptămînal o uita pe Rebecca.

La vita nuova

Grea meserie, dar pentru cine nu se teme de muncă îndeletnicirea de îngrijitor este frumoasă şi plină de satisfacţii. Atît morale cît şi materiale.

Încă de mic copil Iosif iubea animalele ; şi iată-l astăzi, în floarea vîrstei, lucrînd sîrguincios la Ferma nr. 4 ; era mulţumit. Iarna, căldura animalelor te obliga să lucrezi numai în cămaşă şi să nu credeţi că unii oameni răi nu-l invidiau pentru asta. De asemenea, toate lucrările care altă dată îţi îndoiau spinarea, erau acum mecanizate. Munca fizică fusese înlocuită cu munca intelectuală.

Într-o zi i s-a încredinţat lui Iosif o vacă şcumpă adusă tocmai din Noua Zeelandă, care dădea, dacă mînca, 34 de litri de lapte pe zi. Şi ca să n-o confunde cu celelalte, Iosif a botezat-o vita nuova.

Ovidiu GENARU

Ioanid Romanescu

POEMUL IOANID

La stînga la dreapta, la stînga Ioanid
privește poemul acesta perfid
pe care ar trebui să-l punem grabnic la zid

că uite, vine întunericul paricid
și-ar trebui îndată să-l ucid
la stînga la dreapta la stînga Ioanid

îngenunchem cu toți în vid
în personal accelerat rapid
la stînga la dreapta la stînga Ioanid

acesta-i un poem splendid
bizar și tandru ca un rid —
vivat poemul Ioanid

Cezar Ivănescu

DORUL DE CENACLU

M-a prins dorul de cenaclu
Și de Iași și de Valeriu
Vă sînt vouă habitaclu
Și nu voi să vă stingheriu

Dulci femei cenacliere
Pe sub umbre baaadiene
Vă visez mușcînd din pere
Și din trupul meu, himere !

M-a prins dorul de cenaclu
Plîng prin filiale terne
Cînd himera mă așterne
Iar pe sub zăpezi eterne

Nu mai dorm de dorul lui
Nici pe-o parte nici pe alta
Aleluia, alelui
Numele poetului

Nu-l mai plîngeți dar pe Cezar
Că la Iași acuma nu-i —
Plîngeți-l pe cel ce n-are
Soacra și Cenaclul lui !

Plîngeți-l pe cel ce n-are
Soacra și Cenaclul lui !

Emil Brumaru

ELEGIE

Tare-aș mai vrea păcătui
Cu A cu O cu E cu I
Dar nu e chip, chiar suflecat
Să mă mai scald în vre-un păcat
Că-i mai iubit motanul decît mine
Că m-ai făcut corector, Heruvime !
Din saramură am ajuns în spalt
Bolnav de plumb și de tipar înalt.
Sînt bocet de adult și elegie
Dulap îndrăgostit de o scrumbie
Visînd și icre dulci și votcă și amici
Și șunci sinucigașe, pitulici

PARODII

Cu funde roz la gît și coapse moi
O, sînt vecin cu Stelian Baboi !
Noroc că mai există Danilov
Și Reparata mea cu sînul mov
La care mă întorc seară de seară
Cu corecturile-n sacoșa princiară...

Ovidiu Genaru

VINO CÎT MAI E TIMP

Vino la mine cît sînt încă în putere
vino să răsădim arbori tineri în grădina
casei memoriale bacovia
vino cît timp mai simt o potcoavă de înger
în palmă vino cît timp îți mai recunosc
ediția princeps a sînilor
pentru că eu n-am să uit niciodată rolul tău
prin provincia manuscriselor mele
vino cît timp mai cîntă fanfara de fluturi
dincolo de bariere ave ave ave
iar ovidiu lunecă prin măhălăli
pe o coajă de pepene

V. DELAPOGOR

Lui EMIL BRUMARU, autorul volumului de versuri „Ruina unui samovar"

Ceainicule, cu sînii de scrum,
Să învățăm anatomia vorbirii
Apoi disecții eu voi face în cuvinte
(dar n-o să-i dăuneze în nici un fel iubirii)
s-asculți atent zicala ce ți-o spun :
„Bum, bum, și-o sticluță cu parfum".

Lui Nichita DANILOV, autorul volumului de versuri „Cîmp negru"

...Dar fața mea e mult în fața voastră
Întîi văd eu, apoi v-arăt și vouă
Cîmpul este tot mai negru, dar arlechinii
văd mai bine noaptea.
Cît să-i dau portarului să se facă
arlechin ?
Femeile îl inspiră.
In ziua de 1 martie 1991 își legă
aureola de gît și se sinucise.
Nu voise să se joace de-a ghilotina.
— Mamă, casa noastră din întuneric
a fost electrificată !

Lui Emilian MARCU, autorul volumului de versuri „Neliniștea singurătății"

Neliniștea singurătății, iat-o,
se-apropie cu pași sfioși pe literarul drum...
ce liniștit fusesem în mulțime !
Dar se mai schimbă rosturile lumii :
și pot să spun că sînt poet acum.

Dumitrița CANTEMIR

MIC ŞI PELTIC

DICŢIONAR AL UNOR SCRIITORI CONTEMPORANI

Andi Andrieş. Dramaturg, poet, prozator. Redactor la **Iaşul literar**, apoi redactor-şef adjunct al revistei **Cronica**, apoi preşedinte al Comitetului de cultură, apoi director al editurii **Junimea**...

Paul Balahur. Tînăr poet şi filosof. Redactor la revista **Cronica**. Blînd şi Făt-frumos al graiului. Uşor accent bănăţean. Are două facultăţi şi cinci volume de versuri. Îi place să bea bere în compania lui Nicolae Turtureanu...

George Bălăiţă. Licenţiat al facultăţii de filologie din Iaşi. Autor al vestitului roman **Lumea în două kile**... Conduce editura **Cartea românească** şi pregăteşte volumul de memorii intitulat **Prietenul meu, D. R. Popescu**...

Emil Brumaru. Ca medic, a salvat de la inaniţie un cătun de greieri, a pus în ghips coapsele unei libelule şi a deparazitat şapte arici. În calitatea, mai nouă, de corector, a vindecat de sciatică aproximativ 1 114 semne grafice...

Al. Călinescu. Doctor în filologie. Filo-brumarian. Carieră universitară. Prieten cu Maurice Blanchot, Boris Tomaşevski etc. Animator al dialogului sortit monologului...

Constantin Chiriţă. Mare iubitor al colinelor Tutovei. Mare şef la Uniunea Scriitorilor. Graţie lui, lexicul limbii noastre s-a îmbogăţit cu încă un termen : cireşarul...

Constantin Ciopraga. Renumit profesor universitar, doctor docent în filologie, critic şi istoric literar, poet şi prozator, rectorul Institutului pedagogic din Suceava, şef al Catedrei de istoria literaturii române de la Facultatea de filologie din Iaşi, director al revistei **Cronica**, lector la Sorbona etc.

Val Condurache. Incisiv critic literar şi fotbalist. Cel mai bun prieten al lui M. R. Iacoban. Brunet şi tandru...

Virgil Cuţitaru. Critic literar bine înarmat. Redactor-şef ascuţit, la editura **Junimea**...

Nichita Danilov. Poet metafizic (vorbeşte lumea !), corector gogolian. Îi plac filmele lui Tarkovschi.

Al. Dobrescu. Critic viforos, bine făcut. Poartă minipălărie sadoveniană...

Daniel Dimitriu. Conduce de 10 ani cenaclul **Junimea** de la Casa Pogor. Are trei cărţi, toate trei premiate. Este atît de înalt, încît i-a produs poetei Nina Cassian, următoarea exclamaţie : „Nu te bănuiam atît de frumos !“...

Mihai Drăgan. Carieră universitară neîntreruptă. Îngrijeşte celebra colecţie **Eminesciana**. Lider al generaţiei Drăgan din Iaşi...

Ovidiu Genaru. Poet, prozator, dramaturg, traducător, umorist, băcăuan şi muzeograf. Polisportiv. Seducător ca un mini-buldozer dezgropînd manuscrise provinciale...

Val Gheorghiu. Pictor, editor, prozator, posesor al unor fabuloase experienţe... Admirator al picioarelor lungi şi al manuscriselor inedite...

Mihai Dinu Gheorghiu. Tînăr critic literar ieşean, purtător al unei bărbi blond-ibrăilene. Discret şi suav...

Ioan Holban. Proteic, brunet şi cronicar de proză. Reţinem urarea lui Al. Călinescu, şoptită lui Luca Piţu : „Să scrii într-un an / Cît publică Ioan Holban !“...

Ion Hurjui. Medic, poet, prozator, dramaturg, conducător al cenaclului **V. Voiculescu** de la Facultatea de medicină. Lui îi aparţine celebrul vers : „Îmi privesc ridurile şi sînt din ce în ce mai sigur / că pot da sfaturi !“...

M. R. Iacoban. Multă vreme redactor (la Radio Iaşi, la **Cronica**), apoi director (la editura **Junimea**, la Teatrul Naţional), secretar al Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi etc. Pe 19 februarie 1985 împlineşte 45 de ani (de... iacob-ani !)...

Cezar Ivănescu. Nepot al remarcabilului lingvist Gh. Ivănescu, frate al cunoscutului istoric D. Ivănescu. Primar al oraşului Baaad...

Dan Laurenţiu. A părăsit Luceafărul de seară, moldav, în favoarea Luceafărului de sîmbătă, valah. Figură de şaman ; expert în „poziţia aştrilor“...

Costache Olăreanu. Prozator născut la Huşi, printre poloboace cu vin şi mătuşi. Împotmolit la malurile Dîmboviţei, ca şi alţi moldavi, în căutarea lînei de aur...

Cristian Simionescu. Poet care cunoaşte vicleniile oceanului, aflat de mai multă vreme la cîrma navei **Bîrlad**. Solitar, poartă favoriţi englezeşti şi pregăteşte un nou maraton...

Ştefan Oprea. Generos comentator al realităţilor noastre cinematografice. Pseudonimul lui Stelian Obreja, care semnează rubrica de sport din **Cronica**...

Ioanid Romanescu. Magician, pescar, profesor de gramatică, poet premiat de Uniunea Scriitorilor. Este aproape imbatabil la şahul jucat în genunchi...

Corneliu Sturzu. Redactor la studioul de radio Iaşi, asistent universitar, redactor al editurii **Junimea**, director al Teatrului Naţional, redactor-şef al **Convorbirilor literare** etc.

Corneliu Ştefanache. Un fel de Borges al Bibliotecii Centrale Universitare din Iaşi. Prozele sale au parfumul vinurilor de Panciu, furînd cu ochiul la cele de Odobeşti...

Nicolae Turtureanu. Răstignit între privighetori şi mierle, poetul, care a copilărit în văile campestre ale Iacobenilor (nu sînt proprietatea lui M. R. Iacoban), continuă să se întrebe : „Pentru cine exist ?“...

Nicolae Ţaţomir. Serafic precum biserica domnească din Hîrlău (localitate unde s-a născut). La volanul **Daciei** sale se află încă în căutarea unor „manuscrise de la Marrakech“...

Haralambie Ţugui. Are alura unui ofiţer de infanterie, brav şi temerar, deşi a publicat încă din 1939 placheta **Prohod pentru zi**...

Lucian Valea. Deşi din Bistriţa-Năsăud (născut în localitatea... Şanţ), poetul şi-a ales Botoşanii ca loc de... împărtăşanii. Barba lui apostolică e cuceritoare...

Lucian Vasiliu. Bîrlădean de-al lui Cezar Ivănescu şi Constantin Chiriţă, adoptat de ploieşteanul Eugen Simion. Muzeograf la Casa Pogor, „nu ascultă decît de domnul Eminescu“....

Horia Zilieru. Poliglot. „Iacob Negruzzi“ al **Convorbirilor** de astăzi. Pregăteşte un volum de elogii intitulat : **Horia plîngîndu-l pe Zilieru**...

Fişe întocmite de V. DELAPOGOR

Donaţii muzeului de literatură — CASA POGOR

Ana Blandiana : o pereche de mănuşi marca „Herder".

Al. Călinescu : fotoliul de redactor-şef al revistei „Dialog".

Daniel Dimitriu : noua talangă a cenaclului „Junimea".

Emil Brumaru : un dulap plin cu ustensile medicale din perioada Dolhasca.

Ioan Alexandru : o candelă bizantină şi o ediţie rară din „Cîntarea cîntărilor".

Corneliu Ştefanache : opera completă a lui M. R. Iacoban.

M. R. Iacoban : opera completă a lui Corneliu Ştefanache.

Ioan Holban : colecţia revistei „Cronica" pe ultimii 3 ani.

Ovidiu Genaru : un extensor, o bară fixă şi o greblă de muzeograf.

Sergiu Adam : un aparat de bărbierit mustăţi fine, marca „Bălăiţă".

Lucian Valea : 60 de flori de colţ, presate-n ierbar, din colecţia personală.

Traian Iancu : o taşcă, o tolbă, un seif şi şapte portmonee declarate nule.

Val Condurache : Masca de secretar literar la Teatrul Naţional.

Val Gheorghiu : colecţia celebrei reviste „Trup şi suflet".

Ion Ţăranu : o armură medievală de „cavaler al soarelui".

Petre Stoica : o casetă cu şerpi şi „Instrucţiuni pentru creşterea viermilor de mătase şi a iepurilor şchiopi".

Corneliu Sturzu : manuscrisul volumului III al romanului „Ianus", care are ca leit-motiv votca la păşcăneni.

Andi Andrieş : o colecţie de calambururi inedite, culese, notate şi ad-notate, de la Florin Mihai Petrescu.

Al. Pascu—Şt. Avădanei : un florilegiu din poeziile lui Li Tai-pe, traduse în limba engleză (xerografie).

Cezar Ivănescu : o rangă de mărime obişnuită, uşor de strecurat în servieta lui Virgil Mazilescu...

A consemnat Lucian VASILIU

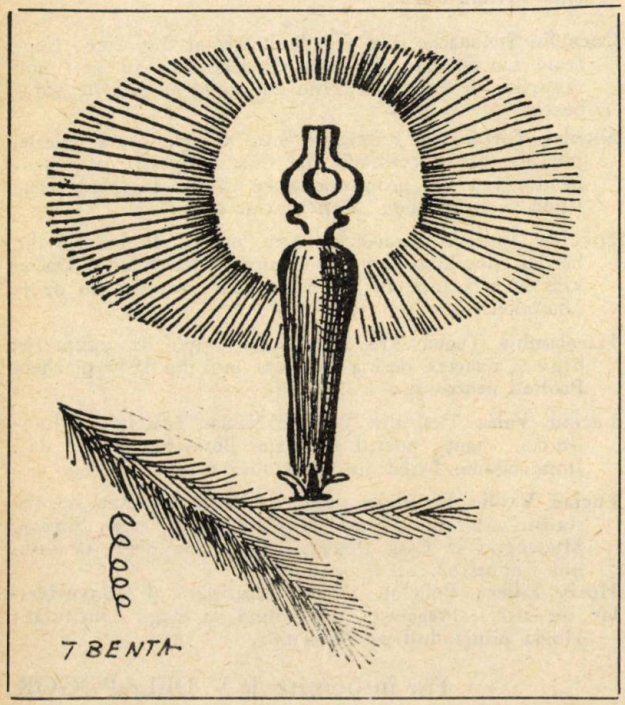

EUGEN BARBU

Cacialmaua lirică

(CCCLXXXXVIII)

Să vedem ce mai zice poetul : *„Căţele-nfierbîntate, cu cataplasme-n dinţi ! / Vă cheamă-aceste case de aur ! Daţi năvală ! / Mîncaţi ! Aceasta-i noaptea plăcerilor fierbinţi, / Ce-a coborît în stradă. Beţivi cu burta goală, / Beţi ! Cînd lumina crudă va coborî, scurmînd / Pe lîngă voi prin rîul de rochii sclipitoare, / Să n-amuţiţi, cu bale la gură, spumegînd / Peste pahar, cu ochii pierduţi în alba zare ! / Mîncaţi ! Pentru Regina cu revărsate buci ! / Prosteştile sughiţuri sfîşietor răsună ! / Priviţi mulţimea asta de moşi, de hăbăuci, / De slugi şi de paiaţe, ce ţopăie sub lună !"*. Dacă mai rezistaţi, dacă nu vi s-a făcut încă părul măciucă şi pielea de găină, mai citez : *„Deschideţi-vă nara la greţurile-adînci ! / Muiaţi-vă gîtleju-n otravă şi leşie ! / Prinzîndu-vă în palme grumazele de ţînci, Poetul vă îndeamnă, o laşi, la nebunie !"*. Nu sînt pudibond, nu fac pe fecioara sfielnică, am avut şi eu necazuri cu nişte pagini pe care le scrisesem a douăzeci şi opta oară şi care n-au plăcut ştiu eu cui, dar aşa ceva în poezie, haida-de, ne ia tînărul poet de naivi, de nepriceputi, dar am mai citit şi noi cîte ceva, ştim ce e aceea surrealism şi nu mai putem fi păcăliţi de fitecine. Dar ca să nu se creadă că sîntem subiectivi să mergem mai departe. Într-o poezie e vorba de două femei care-l caută de păduchi pe un copil, text pe care nu-l pot reproduce pentru că ar crăpa hîrtia de ruşine ; în altul e vorba de un fel de corabie pe care autorul, o vede beată (? !) şi care e trasă de hipocampi (?) ; în altul, în fine, poetului i se năzare că A e negru, E alb, I roşu, U verde şi O albastru (unde eşti, Nichita ?) şi înşiră grozăvii de genul : *„A, golf de umbră, chingă păroasă-ntunecată / A muştelor lipite de-un hoit, jur-împrejur"* (Brrr !). Sînt năzdrăvănii care nici streinilor nu le-ar mai spune nimic, deşi, junilor poeţi tare le place să tragă cu ochiul (şi cu condeiul) în ograda vecinilor şi mai aşteaptă ca şi aceştia să rămînă cu gura căscată şi să-i invite la fel de fel de aşa-zise festivaluri de poezie, pe la Madrid sau în Mexic, şi unde, între două pahare de *tequila*, fiecare îl declară pe celălalt genial, spre marea bucurie a esteţilor de la o revistă de la noi care apare cu poze şi cu un an întîrziere. Dar poetul nostru mai produce şi nişte texte cărora el le zice poeme în proză şi care sfidează cea mai elementară logică. Unul din ele se cheamă *Being beauteous* (vezi bine, cunoaştem limbi streine şi nu scăpăm prilejul s-o reamintim) şi sună aşa : *„Zăpadă* (asta e frumos spus). *În faţa acesteia, o făptură de Frumuseţe, foarte înaltă* (nici asta nu e rău). *Şuierături cumplite şi cercurile unei muzici surde înalţă, lărgesc şi cutremură ca pe stafii acest trup preaslăvit, răni de purpură şi beznă se cască zvîcnind (?) în carnea neasemuită (...) Înfiorări cresc, bubuind* înfiorări care bubuie !). *Savoarea dezlănţuită a urmărilor se-ncarcă de şuierături ucigătoare şi răguşite muzici pe care lumea, departe înapoia noastră, le azvîrle asupra maicii noastre întru frumuseţe — dînsa se dă-ndărăt, apoi se ridică* (maica face gimnastică !). *O, ciolanele noastre primind veşmîntul unui nou trup îndrăgostit ?"*. Aţi priceput ceva ? Nici eu. Sau acesta, pe care mi l-a semnalat acum doi ani C. Sorescu : *„Înalţă capul : această punte de lemn, arcuită ; ultimele grădini de zarzavat din Samaria ; aceste măşti împodobite sub lanterna biciuită de noaptea cea rece ; undina nătîngă cu fusta foşnind în jurul pîrîului* (asta cu undina nătîngă e pentru Gîgă !) ; *aceste cranii luminoase — în răsaduri de mazăre — şi celelalte fantasmagorii — cîmpia"*. Cranii în răsaduri de mazăre — curat fantasmagorii, cum

zice poetul însuşi ! Las alte lucruri şi mai şi pentru următoarele douăsprezece episoade, cu riscul de a-l plictisi pe bietul cititor, dar n-am ce face, nu putem trece nepăsători pe lîngă stricarea gustului şi pervertirea bunului simţ, şi mai citez doar nişte „versuri" (?) de genul : *„neştiutori într-ale ştiinţei, vicleni întru confort ; să crape lumea-în mers (...). Înainte, la drum!"* ca să vedem încotro bate junele aspirant într-ale poeziei. Autorul acestor producţiuni a fost „descoperit" de un profesoraş obscur din provincie, care nu m-ar mira să aibă şi el cenaclul lui (se întîmplă şi la case mai mari). Într-o scrisorică trimisă profesorului său, junele nostru face un adevărat masacru printre înaintaşi (Musset ar fi sarbăd, Lamartine înăbuşit de formă, Hugo prea „încăpăţînat" etc.) ; pe semne că asta se-nvaţă acuma prin şcoli, să faci harcea-parcea din tradiţie. Poezia adevărată, aţi ghicit, începe cu El ! Şi dă-i cu o confuză bolboroseală despre un soi de vizionarism (pe care, ca să-i imite pe streini, îi numeşte „voyance") menit să smulgă strigăte de admiraţie criticilor subtili. Numai că aşa ceva a făcut altul înaintea lui, şi a făcut-o mai bine. Acesta, pe nume Baudelaire, avea ceva talent şi dacă n-ar fi ajuns manierist şi nu şi-ar fi risipit viaţa ar fi fost un mare poet. Dar pentru asta trebuie să pui osul la treabă şi să citeşti zi şi noapte şi să stai cu fişele tuturor în faţă ca să ştii ce-au spus alţii înaintea ta. Oricum, volumul lui Arthur Rimbaud din care am citat aici n-ar fi apărut dacă ar fi avut o redactoare de carte serioasă. Îl sfătuiesc pe tînărul nostru să se lase de poezie, cît mai e timp, şi să se apuce de lucruri pentru care poate are înclinaţie, călătorii sau mai ştiu eu ce ; îi garantez că din tot ce a „comis" pînă acuma n-o să rămînă nimic.

(Va urma).

Al. C.

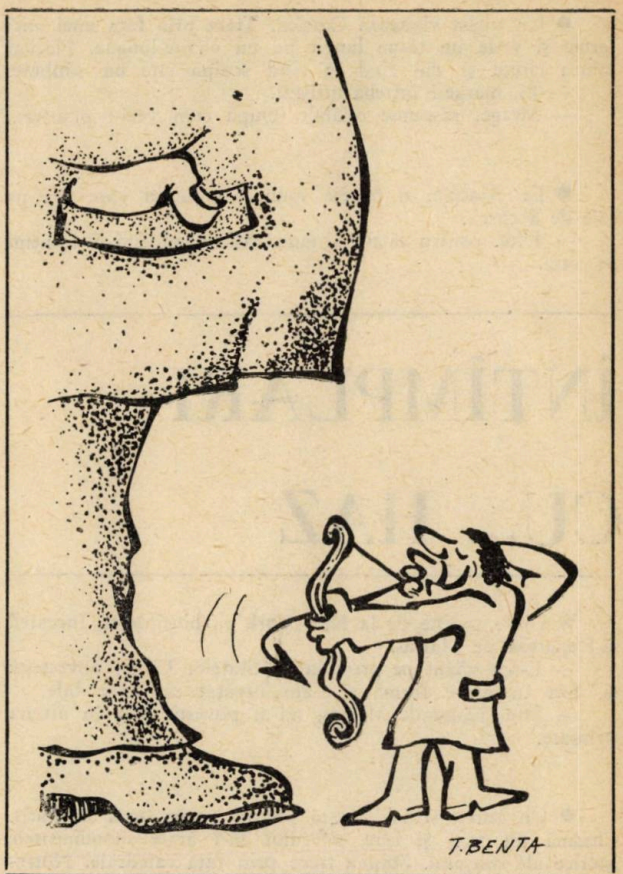

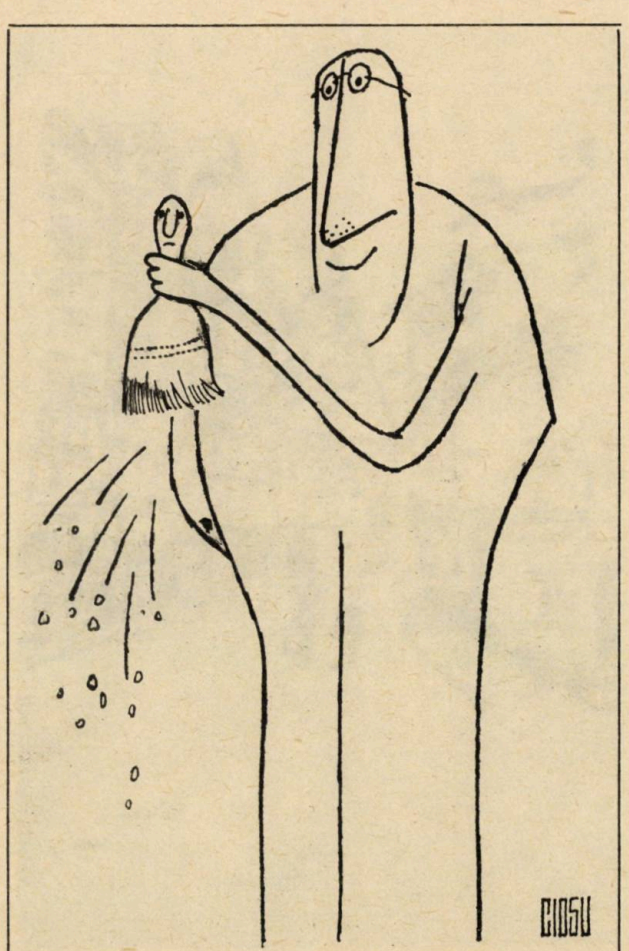

PARODII

ADRIAN PĂUNESCU

* * *

Iubita mea să devenim sălbatici
şi să trăim în junglă orişicît
şi de doreşti o să ne luăm şi-un Video
casetofon să-ţi treacă de urît

Ţi-am spus de mult că pe pămînt sînt rele
Ţi-am spus că jungla-i căpătîiul meu
De cît să dăm aicea de belele
Mai bine-n junglă sfîşiaţi de-un leu

Şi de-o să-ţi fie dor o să ne-ntoarcem
pentru concediu-aicea peste-un an
şi-ţi jur vei fi cea mai frumoasă doamnă
iar eu cel mai original tarzan.

NICHITA DANILOV

În deşert şi pe ape

Veniră, îi zdrobiră nasul
îi scoaseră ochii
îi tăiară limba şi părul
apoi ziseră : acum du-te în deşert
şi umblă pe ape

Dan GIOSU

● Un turist vizitează Corsica. Trece prin faţa unei mici ferme şi vede un ţăran lungit pe un chaise-longue. Flăcăul mînca cireşe şi din cînd în cînd scuipa cîte un sîmbure.

— Ei, merge ? întrebă turistul.

— Merge, răspunse celălalt. După cum vezi : plantez...

● La Ajaccio, o femeie spune soţului ei care era pe cale de a căsca.

— Uite, pentru că tot ai gura căscată, profită să-l chemi pe copil.

ÎNTÎMPLĂRI CU... HAZ

● Olive soseşte de la New-York şi, bineînţeles, încearcă să-l epateze pe Marius.

— L-am văzut pe preşedintele Statelor Unite, povesteşte el. Era în mare formă şi l-am învăţat să joace bile.

— Ştiu, răspunde Marius, mi-ai povestit asta în ultima scrisoare.

● Un turist străin soseşte pentru prima oară la Paris. Cheamă un taxi şi cere şoferului să-i arate monumentele istorice ale oraşului. Maşina trece prin faţa catedralei Nôtre-Dame şi şoferul explică că aceasta a fost construită în...

— Cîţi ani au fost necesari pentru a o ridica ?

— Desigur, mai multe secole, domnule.

— Oh, la noi ar fi fost construită în cinci ani.

Taxiul merge mai departe şi se opreşte în faţa Arcului de Triumf.

— În cît timp a fost construit ? întreabă turistul.

— În douăzeci de ani, cred, domnule.

— 20 ani ! La noi l-ar fi construit în doi ani.

Puţin mai departe maşina trece prin faţa Turnului Eiffel. Turistul, mirat îi cere şoferului :

— Ei, opreşte ! Ce turn este acesta ?

— Ce turn domnule ? Oh, acela, nu ştiu. Acum o oră, am trecut pe acolo şi nu era !

● Tony, spune băcanul lui John, sînteţi un bun client ; iată pentru dumneavoastră o sticlă de whisky... Aşteptaţi... Treceţi prin faţa porţii lui Jim ? Şi el e un client bun ; îi veţi da şi lui o sticlă... John în faţa lui Jim, cade şi sparge una din cele două sticle. „Sărmanul Jim", spune el.

● Dacă credeţi că toată lumea este nebună, fiţi sigur, nu sînteţi nebun. Dar dacă vreodată începeţi să vă întrebaţi dacă sînteţi nebun, atunci veţi deveni cu siguranţă...

● Un nebun scoate o cutie de chibrituri din buzunar. Scapără un băţ. Nu ia foc. Scapără un altul. Tot nimic. În sfîrşit scapără un al treilea. Atunci faţa i se luminează şi spune :

— Ah, acesta merge. Îl pot păstra.

Şi îl pune în cutie.

● La o recepţie, un invitat se apleacă spre un prieten :

— Cine este această înspăimîntătoare fată, seacă şi slăbănoagă ?

— Este fiica lui Rockefeller !, spune celălalt.

— Oh, oh ! şuieră primul. Ador fetele zvelte ca aceasta.

● Un pictor care avea nevoie de bani, încercă să vîndă cîteva tablouri.

Într-o zi un prieten îl întreabă :

— Ai vîndut ceva în ultima vreme ?

— Bineînţeles, răspunde pictorul, haina şi pantalonii.

● Ieri am cumpărat un pat stil Ludovic XIV şi este prea mic pentru mine, spune o clientă vînzătorului.

— Atunci doamnă, trebuie să luaţi un număr mai mare, Ludovic al XV-lea, răspunde vînzătorul.

● Un cosmonaut se întoarce de pe planeta Marte. E pentru prima oară cînd un om a pus piciorul pe o lume atît de îndepărtată. Un batalion de jurnalişti îl aşteaptă la coborîrea din rachetă şi îl chestionează :

— Ei ? Este viaţă pe Marte ?

— Oh, spune cosmonautul, sîmbătă seara, da, dar în restul timpului e cam plictisitor...

● Cea mai scurtă istorie despre fantome :

— Ieri seară l-am întîlnit pe Philip cu văduva lui.

— Şi soacra ta, se simte bine ?

— Da. Bine. O duc peste tot pe unde merg. Dar culmea e că regăseşte mereu drumul şi se întoarce acasă.

Traducere din franceză de Ecaterina ILISEI

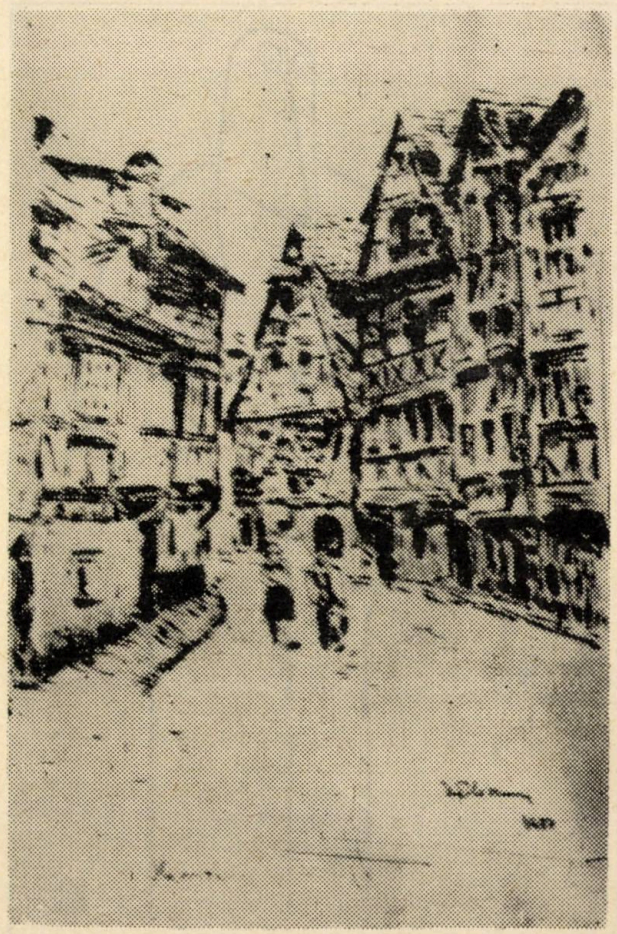

Viorica Toporaş : *„Peisaj alsacian"*

FILM

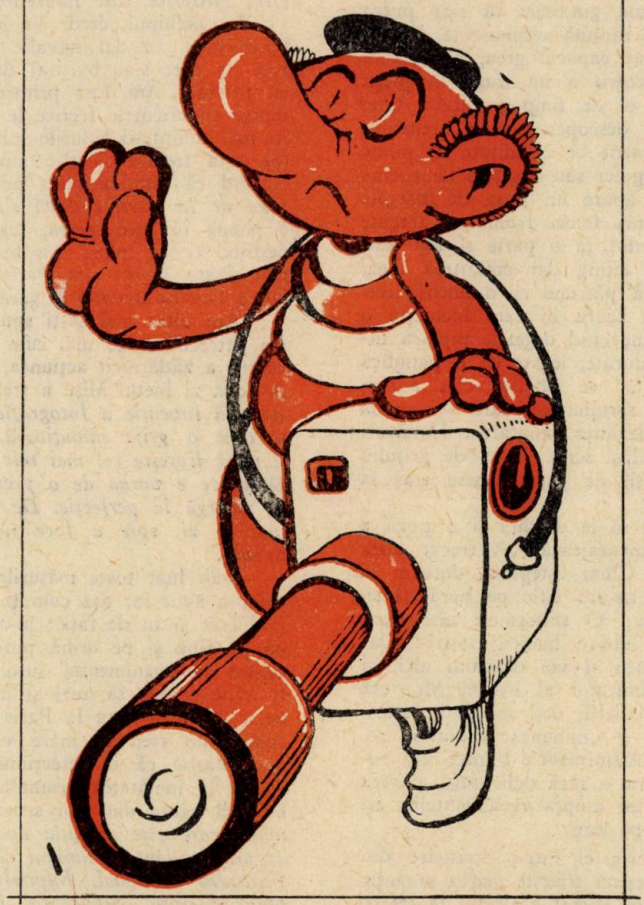

BUNICA CINEFILĂ

Scrinul bunicii, uitat de toată lumea, zăcea într-un colţ întunecos al magaziei, acoperit de praf şi de obiecte care-i fuseseră ei scumpe cîndva ; era un colţ ca din „Marile speranţe", de care nu se apropia nimeni din casă nu de groaza prafului şi a mirosului de mucegai, ci dintr-un fel de repulsie travestită în respect faţă de un trecut care nu era al nostru, ci al bunicii de care abia dacă ne mai aminteam. Nici chiar eu — care o iubisem enorm în copilăria mea pentru că era cea mai frumoasă femeie din micul nostru orăşel şi pentru că-mi povestea fără nici o reţinere, ca unui bun prieten, marile ei aventuri de tinereţe — nici chiar eu nu mă apropiasem niciodată de lăcătul mare al scrinului, deşi uneori mă gîndisem că s-ar putea afla acolo taine ce ar fi păcat să rămînă necunoscute. Mi-am luat inima în dinţi şi am ridicat capacul greu, ţinîndu-mi respiraţia, cît de emoţie, cît pentru a nu trage în piept pulberea măruntă aşezată peste el de timp şi uitare. Cîte lucruri banale şi anacronice poţi descoperi într-un asemenea ungher de viaţa dusă ! Ce sentiment de inutilitate îţi poate da o horbotă veche care a fost guler sau manşetă de rochie elegantă ! Ce straniu îţi poate apare un şirag de mărgele care a mîngîiat gîtul alb al unei femei frumoase, trecute demult în uitare ! Le dau pe rînd la o parte şi am senzaţia că o reneg pe ea, că o alung din amintirea mea, că nărui un moment de abur, că pătrund cu o imensă duritate într-un univers delicat şi sacru în care locuieşte o fiinţă fără apărare. Era să renunţ cînd degetele pipăiră înfiorate un teanc de plicuri decolorate, legate cu o panglică de mătase. „Doamnei Estela M:.." se descifra clar adresa scrisă cu cerneală de o mînă scrupuloasă care — modă demult depăşită ! — ţinea la eleganţa caligrafiei. Douăzeci şi patru de plicuri, toate cu acelaşi scris, la fel de grijuliu şi de afectuos, egal cu el însuşi, de parcă fusese tras la şapirograf după primul exemplar.

Mă întreb dacă am dreptul să le deschid şi o poză a ei mă priveşte în ochi şi mă încurajează. „A trecut atîta timp ! Nu mai e nici un secret Chiar aşteptam, doream să le deschizi Tu, nu altcineva". Le-am citit pe nerăsuflate. Un minunat roman de dragoste ! O statornicie uimitoare, de zeci de ani, Doamne, cum iubeau bunicii noştri ! Dar nu romanul de dragoste al bunicii îl voi dezvălui aici, ci cu totul altceva. Statornicul admirator al Estelei M... era un foarte pasionat cinefil, da, cinefil, deşi în anul datării primei scrisori, 1896 !, filmul, — „minunea secolului" — abia îşi făcuse intrarea în lume. Admiratorul bunicii era entuziasmat şi, după ce încheia, cu o rară delicateţe, partea sentimentală a scrisorilor, se oprea asupra evenimentelor cinematografice pe care le descria pe larg.

„Scumpa mea Estela — scria el într-o scrisoare din primăvara anului 1896 — Bucureştiul trăieşte marea senzaţie a secolului ! Minunea la care am asistat amîndoi la Paris, în urmă cu cinci luni, a ajuns, iată, şi în capitala noastră ! Îmi amintesc cum te-a captivat această uluitoare descoperire şi de aceea îţi scriu, ca să ştii că a ajuns şi la noi mai repede decît ne aşteptam. După cum scriu ziarele, nici New-York-ul nu a cunoscut încă o proiecţie, dar Bucureştiul a trăit deja marele eveniment. Am fost de faţă şi am regretat enorm lipsa ta Prietenii mei de la ziarul *„L'Indépendance Roumaine"*, care au găzduit prima proiecţie la redacţia lor de pe Calea Victoriei (Podul Mogoşoaiei) m-au invitat să fiu de faţă la această uluitoare întîmplare. Poate îţi mai aminteşti clădirea — te-am dus o dată acolo — e aceea pe faţada căreia se află statuia de bronz, în mărime naturală, a unui dorobanţ. Sala de proiecţie a fost pregătită ad-hoc în holul redacţiei. În jurul evenimentului presa a făcut mare vîlvă. Mişu (ţi-l aminteşti desigur pe descendentul Văcăreştilor, cel de a-l cărui pseudonim, Claymoor, te-ai mirat, părîndu-ţi şi uşor rizibil) era numai vervă. Rubrica lui „Carnetul High-Life" a atins, cred, în aceste zile, punctul ei maxim de glorie. Niciuna din vedetele europene care susţin spectacole teatrale şi muzicale în capitala noastră nu s-a bucurat de atîta atenţie ca acest nou venit numit cinematograf care, dă-mi voie să-ţi spun părerea mea, va cuceri cred repede întreg mapamondul. Spre surprinderea tuturor. Mişu nu mai descria toalete şi coafuri, ci făcea o adevărată reclamă pentru *acţiunea luminoasă* — ce denumire / — în termeni de senzaţie. Ştiind cît de mult te interesează aceste lucruri, transcriu aici din „L'Indépendance Roumaine" : *În sfîrşit, a sosit* — exclama Claymoor, *Noutatea pe care toţi bucureştenii se vor grăbi s-o guste a debarcat azi dimineaţă. O primă şedinţă va avea loc vineri seara pentru presă. Sîmbătă seara, la ora 9, prima reprezentaţie high-life în marele salon de la primul etaj al ziarului nostru. Această vastă încăpere (...) a fost amenajată special pentru o asemenea împrejurare. Cadrul pe care se va desfăşura acţiunea luminoasă e aşezat în mijlocul sălii, care e tapisată de jur-împrejur cu draperii întunecate. Aparatul e aşezat pe o estradă invizibilă şi directorul acestui fenomen luminos îl va pune în mişcare, mai bine zis îl va însufleţi ca pe fiinţele fantastice din vechile balade (...). Această placă luminoasă a produs şi mai produce încă un efect misterios care impresionează publicul în mod ciudat"*.

Îţi închipui, cred, cît interes a provocat vestea şi cîţi bucureşteni au dat năvală la uşa ziarului. Dar puţini au fost cei care s-au bucurat de şansa unei invitaţii în salonul cu pricina. Am fost printre favorizaţii soartei, deşi unele dintre experienţele feerice le mai văzusem şi la Paris. Poate îţi mai aminteşti titlurile lor ? *Un prînz, Lecţia de bicicletă* (pe asta trebuie să ţi-o aminteşti pentru că ai ţipat uşor crezînd că vine bicicleta peste noi), *Grădina zoologică, Ieşirea de la biserică după slujbă, Un dejun pe iarbă*. După o pauză în care lumea, readusă în lumină, părea năucită, neştiind ce să spună, s-a făcut din nou întuneric şi au urmat *Piaţa operei din Paris, Pe lac, La băi de mare, La bufet, Sosirea trenului în gară*.

Am uitat însă să-ţi spun amănuntul că evenimentul nu s-a petrecut la 25 mai cum anunţase Claymoor ; o pană de curent a zădărnicit acţiunea, spre dezamăgirea celor de faţă. A doua zi bietul Mişu a trebuit să caute tot felul de scuze : *Această invenţie a fotografiei însufleţite este foarte delicată şi cere o grijă minuţioasă. Totul e calculat cu precizie şi dacă lipseşte cel mai mic lucru, se strică tot spectacolul. Deoarece e vorba de o premieră, Direcţia a ţinut ca totul să meargă la perfecţie. De aceea şi-a acordat un răgaz de încă o zi, spre a face noi probe şi a lua noi măsuri în sală.*

S-au luat toate măsurile şi în seara de 27 mai spectacolul a avut loc aşa cum ţi l-am descris mai sus. Regret că n-ai fost şi tu de faţă ; m-aş fi simţit extraordinar împreună cu tine şi pe urmă puteai să te mîndreşti şi tu că ai asistat la evenimentul secolului în Bucureşti. Pe urmă ai fi avut ocazia să auzi şi alte doamne ţipînd — mai tare decît ai făcut-o tu la Paris ! — cînd pe pînza luminată a apărut un tren în mare viteză venind de-a dreptul spre noi. Noroc că o defecţiune a curentului electric a oprit trenul la jumătatea drumului. Bietul Mişu Văcărescu a trebuit să caute din nou scuze pentru că tocmai *sosirea trenului, care este senzaţia aparatului, a fost brusc întreruptă de un accident la lumina electrică ce provine de la uzina Teatrului Naţional. Rupîndu-se fotografia, trenul n-a mai putut înainta. Astă-seară, făcîndu-se reparaţia, el va circula din nou. Această primă încercare n-a fost perfectă, dar publicul a putut să-şi dea seama ce înseamnă minunata invenţie. De altfel cinematograful nu este perfecţionat nici chiar la Paris. Punerea la punct a fost dificilă şi mai există încă trepidaţii, fiindcă nu s-au găsit mijloacele de a evita aceste oscilaţii, care ar obosi vederea dacă spectacolul ar dura mai mult. Dar în ciuda acestor mici defecte, spectacolul interesează şi-ţi face plăcere să-l vezi.*

Într-adevăr, deşi mi s-a părut obositor pentru privire, am revăzut cu plăcere aceste minunate fotografii mişcătoare. Publicul a fost pe cît de uimit, pe atît de încîntat. Numărul curioşilor a sporit în fiecare zi şi a fost nevoie ca spectacolele (lungi de o jumătate de oră) să se repete de patru ori pe seară vreme de două săptămîni. Au fost introduse şi unele numere noi, mai atractive : *Biciclista, În cabinet particular, Cancanul de la Moulin Rouge*. Cei doi

francezi care au făcut această uimitoare invenţie se numesc *Lumière* şi sînt fraţi şi eu am credinţa că ei nu au inventat doar o jucărie minunată, ci ceva foarte important care va aduce lumii foloase tot aşa de mari cum i-a adus alfabetul".

Scrisoarea se încheie cu regretul profund că „scumpa şi nepreţuita Estela", draga mea bunică, adică, nu fusese, la acest eveniment, alături de pateticul ei admirator, cinefilul de la sfîrşitul secolului trecut.

. . . . . .

Un alt plic e datat *30 iunie 1896*, iar în scrisoare continuă povestea bucureşteană a cinematografului.

„Marele succes de care s-au bucurat fotografiile mişcătoare şi luminoase ale fraţilor Lumière a făcut ca salonul redacţiei ziarului *L'Independance Roumaine* să devină neîncăpător. Redactorul ziarului anunţa, la 8 iunie a.c., că cinematograful se va muta la palatul Băilor Eforie, într-o sală mai încăpătoare şi mai elegantă. Se spune că programul va fi înnoit cu imagini mai surprinzătoare şi mai frumoase decît cele deja văzute. La Eforie însă cinematograful n-a rezistat prea mult, n-aş putea să-ţi spun din ce motive, astfel încît acum trei zile, la 27 iunie, s-a mutat în sala *Hugues*. Nu ştiu ce au făcut cinematografiştii francezi, dar acum imaginile mişcătoare se văd mult mai bine, fără tremurăturile de la început care ne provocau oboseala ochilor. Îţi aduci aminte că asta te supăra şi pe tine la Paris? Ei, vino să vezi acum! Sînt sigur că ţi-ar face mare plăcere. Numai că trebuie să-ţi spun că pe timpul vacanţelor spectacolele se vor întrerupe şi vor fi reluate abia în septembrie. Vor fi organizate însă — m-a informat Mişu Văcărescu — în diferite oraşe din provincie şi în staţiuni balneare. Îndată ce voi afla unde anume, te voi ţine la curent.

Al tău pentru... etc., etc."

. . . . . .

Probabil că cinefilul-amorez n-a reuşit să afle programul de vară al cinematografului. Fapt este că abia în septembrie el îi scrie din nou bunicii Estela: „S-au reluat programele cinematografice în Bucureşti. Lumea s-a adunat din staţiuni, astfel că în salonul ziarului *L'Independance Roumaine* unde au fost instalate din nou maşinăriile cinematografice, e un permanent vălmăşag. Amatorii se numără cu sutele. Şi nu numai înalta societate e amatoare, plăcerea s-a întins peste toate straturile societăţii, ceea ce a făcut ca preţurile să fie foarte ieftine (50 de bani de persoană). Programele sînt tot cum ţi le-am descris mai înainte, adică durează o jumătate ceas, şi se compun din 8—10 serii de imagini, cu pauze între ele, timp în care omul care mînuieşte dracia readună pe o bobină celuloidul care a curs într-un coş de lîngă aparat. Asta durează cam mult şi lumea îşi pierde răbdarea. Dar apoi, cînd începe iar vraja luminoasă, toţi sînt fericiţi.

Trebuie să-ţi spun că l-am cunoscut pe omul care a avut ideea de a aduce la Bucureşti această senzaţie a zilei Este domnul Shurmann, un cunoscut impresariu, care se ocupă şi de teatru şi care ne-a adus-o pe Adelina Patti, iar acum promite că o va aduce la Bucureşti pe marea tragediană Eleonora Duse. Trebuie numaidecît să vii s-o vezi; te voi anunţa asupra datei la care va susţine spectacolele.

Ca un eveniment despre care am auzit în ultimele zile: se vorbeşte că în curînd vor fi prezentate în aceste programe şi imagini din România. Probabil că va dura destul de mult fiind că pentru developare, imaginile vor fi trimise la Lyon".

. . . . . .

Despre aceste imagini româneşti corespondentul bunicii nu va mai pomeni nimic pînă spre sfîrşitul lunii iunie 1897. „A durat mult — zicea el — fotografierea imaginilor autohtone pentru că cei ce voiau să le facă — unii jurnalişti de la *L'Indépendance Roumaine* — nu aveau cele trebuitoare, adică un aparat şi un om care să ştie a-l pune în mişcare. Am citit în ziar că un anume domn Paul Menu junior, un tînăr de circa 20 ani, fotograf amator, s-ar fi ocupat de aceste vederi. Cred că e descendent al familiei de origine franceză care ţine firma de optică Menu de pe Podul Mogoşoaiei. Am văzut imaginile lui care nu-s mai prejos decît cele franceze. Mai întîi el a fotografiat parada militară de la 10 mai în faţa statuii lui Mihai Viteazul, iar apoi a fotografiat întrecerea de cai de la Băneasa, unde, printre spectatori, s-au putut vedea multe figuri cunoscute, ceea ce a provocat mare haz cînd au fost arătate pe pînză. Mişu Văcărescu a scris despre aceste imagini în rubrica lui de la ziar adăugînd şi ştirea că imaginile au fost foarte apreciate la Lyon de Casa Lumière care le-a developat şi care a cerut permisiunea a le introduce în catalogul ei".

. . . . . .

„Cinematografiştii români sînt foarte stăruitori — citesc într-o altă scrisoare din vara anului 1897. Programele cuprind tot mai multe vederi autohtone: Tîrgul Moşilor, Şoseaua Kiseleff, cafeneaua Capşa fac senzaţie printre spectatori. Paul Menu ştie să aleagă vederile cele mai interesante. A fost şi la Galaţi în zilele inundaţiei, a fotografiat şi flotila de pe Dunăre a amiralului Murgăşanu şi a prezentat programe cu aceste imagini prin staţiunile balneare de la Slănic-Moldova, Sinaia şi Constanţa. La Bucureşti ni le-a prezentat abia la 27 iulie a.c. şi a fost pentru prima dată cînd s-a alcătuit un program exclusiv cu imagini autohtone: *Tîrgul Moşilor, Inundaţiile de la Galaţi, Vasele flotilei, Exerciţii pe uscat ale marinarilor flotilei, Terasa cafenelei Capşa, Defilarea de la 10 Mai.* Este mare entuziasm printre cei care vin să vadă această imagine mişcătoare. Tu însă continui să rămîi indiferentă la tot ce-ţi scriu şi nu vrei să vii să vezi nimic, deşi ştiu cîtă plăcere ai avea..."

. . . . . .

Se vede însă că entuziasmul spectatorilor n-a ţinut prea mult sau programele n-au mai fost înnoite, căci vreme de o jumătate de an „cinefilul" bucureştean nu-i mai vorbeşte nimic Estelei despre „senzaţia secolului". Abia în primăvara următoare, prin aprilie 1898, el revine, cam dezumflat, cu informaţia culeasă dintr-un ziar că „aparatul de cinematograf Lumière, împreună cu imaginile, a fost pus în vînzare. Se vede însă că nimeni nu vrea să-l cumpere căci ştirea se repetă mereu în ziare. Eu însă nu cred că se va renunţa la minunea cinematografului, căci prea multă lume a prins plăcere de această noutate şi niciodată o noutate inventată nu e lăsată să piară".

. . . . . .

Rareori se întîlneşte o iubire atît de statornică şi atît de nealterată de timp cum îmi apare a fi fost cea a adoratorului bunicii Estela. Ani în şir, scrisorile lui au continuat să zboare din Bucureşti spre inima Moldovei şi spre inima bunicii, ani în şir ele au purtat — şi au rămas să păstreze pînă azi — flăcările mistuitoare ale unei iubiri care, deşi împărtăşite, nu se putea împlini; avea numai momente de sublim despre care adoratorul scria cu o emoţie netemperată şi cu un patetism specific sfîrşitului de secol. Bunica însă tăcea mereu, nu ştiu de ce tăcea, probabil că era o femeie tristă — căci numai oamenii trişti tac mult şi numai tristeţea şi tăcerea îl ajută pe om să-şi trăiască intens şi adevărat sentimentele, să-şi pătrundă şi să-şi adîncească gîndurile. Zadarnic o implora adoratorul să răspundă, să-i scrie o vorbă, un rînd, să-i dea un semn; ea rămînea tăcută în fericirea ei, fericită în tăcerea ei şi aştepta semnele lui cu o nesfîrşită credinţă în perenitatea sentimentelor lui şi cu o adîncă sinceritate în sentimentele ei. O, bunicii noştri, mai cunoşteau încă puritatea, delicateţea, gravitatea iubirii, adică tot ceea ce azi ni se pare naiv şi desuet, ridicol şi anacronic. Azi iubirile se exprimă deschis, pe stradă, îndrăgostiţii umblă îmbrăţişaţi şi se sărută în văzul lumii. Printre claxoane şi fumul ţevilor de eşapament; alt secol, altă viteză, alte credinţe şi alte dezamăgiri, alt ton al comediei şi altă dimensiune a tragicului.

Dar deşi tăcea mult şi nu-i dădea adoratorului nici o speranţă, bunica Estela mergea uneori la Bucureşti — n-am să ştiu niciodată dacă se ducea special ca să-l întîlnească

sau era purtată prioritar de alte interese. E sigur însă că se ducea, căci, iată, una din scrisorile lui vorbește despre o asemenea vizită prin 1898, iarna, cînd el a fost — cum zice singur — „cel mai fericit om de pe pămînt", care „dacă aș muri acum, după această divină săptămînă petrecută cu tine — și dacă, printr-o minune, după ce aș muri aș mai putea gîndi și judeca la cele ce au fost, — aș zice că a fost drept să mor, căci după atîta fericire nu mai poate urma nimic". Ei, romantisme, naivități, desuetudini, anacronisme! Trec mai departe pentru că mi se pare necinstit să divulg aceste stări sufletești, aceste bătăi de inimi amestecate cu praful a peste trei sferturi de secol. Mă opresc doar asupra a ceea ce mă interesază: starea cinematografului în Bucureștiul sfîrșitului de secol XIX. Ceva se întîmplase, ceva care întrerupse șirul reprezentațiilor, căci iată adoratorul își exprimă regretul și e nemîngîiat că „nu i-am putut oferi scumpei, neprețuitei mele Estela un spectacol cu imagini luminoase" deoarece acestea „au dispărut de o vreme din preocupările bucureșteanului. Sălile care s-au animat în atîtea seri nu mai cunosc minunea și de unde credeam că cinematograful s-a împămîntenit la noi, iată-ne nevoiți să ne întoarcem resemnați la teatru și varieteu, la circ și la alte genuri de petreceri mondene. High-life-ul bucureștean nu pare deloc afectat de această dispariție. Mie însă îmi pare foarte rău, căci îmi plăceau nemăsurat aceste imagini dinamice și știu cît ți-au plăcut și ție atunci cînd le-am văzut împreună, în zilele Crăciunului 1895, la „Grand Café", pe Boulevard des Capucines. De unde să fi știut noi atunci că asistasem la debutul mondial al unei atît de minunate invenții care — după credința mea — va evolua spre o nouă artă de spectacol cucerind întreaga lume. Regret deci și sînt neîmpăcat că în vizita ta n-am putut să-ți arăt mai ales imaginile românești care erau extraordinare. Acum însă nu știu, ce se întîmplă pentru că iată ce citesc în *L'Indépendance Roumaine* de ieri (scrisoarea e datată 17 martie 1898 n.n.): *De vînzare un cinematograf Lumière, cu 12 vederi, dintre care 6 din țară și 6 din străinătate, echipat pentru a putea lua vederi noi.* Anunțul mi s-a părut straniu; deci cinematograful, această minune spre care au alergat toți, nu mai interesază pe nimeni, iar aparatele sînt puse în vînzare la talcioc, de-a valma cu haine și mobile vechi!".

Admiratorul bunicii era foarte afectat de această întîmplare, căci iată-l revenind asupra ideii prin luna august a aceluiași an: „Anunțul cu vinderea la talcioc a cinematografului Lumière a tot apărut în ziar vreme de cîteva luni, ceea ce denotă că nu interesa pe nimeni! Nu ți se pare trist? Uneori mă gîndeam să-l cumpăr eu, dar nici priceperea și nici timpul nu-mi îngăduie să-l folosesc. Aștept cu emoție să văd cine l-a cumpărat și ce va face cu el, căci trebuie să iasă la iveală de undeva".

. . . . . .

„Evrica! — striga cinefilul și adoratorul bunicii într-o scrisoare trimisă patru ani mai tîrziu — acum știu ce s-a petrecut cu aparatul Lumiere. Cum am aflat? Printr-o întîmplare. L-am întîlnit la Capșa pe doctorul Athanasiu, unul dintre neurologii cunoscuți în București. Era cu un coleg al cărui nume îmi scapă. La un moment dat dialogul lor a ajuns la un punct care m-a făcut să tresar și să urmăresc foarte atent ce spuneau, deși eu, nefiind medic, înțelegeam mai greu esența discuției. Am aflat însă ceea ce așteptam demult să aflu: că un aparat Lumiere se afla, de circa patru ani, în clinica de neurologie a celebrului profesor Gh. Marinescu și că acesta îl folosește în cercetările sale. Athanasiu tocmai îi arăta celuilalt o publicație franceză în care profesorul semna niște articole despre cercetările sale. Am înțeles că aplicarea cinematografului în cercetările medicale se efectuase pentru prima dată în lume, ceea ce — îți dai seama — sporește și mai mult celebritatea savantului român. Convivii mei vorbeau despre studii asupra tulburărilor mișcării în unele boli neurologice (am reținut cu greu cîteva: hemiplegie, paraplegie, isterie, miopatie — o terminologie care îmi e complet străină) și despre faptul că profesorul folosea înregistrările cinematografice ca mijloc de cercetare a simptomelor bolilor. E uimitor ce repede și-a găsit aplicarea în știință ceea ce eu credeam că va fi o descoperire care va îmbogăți arta spectacolului! În sinea mea însă nu cred că cinematograful va renunța la scopul lui inițial, acela de a fi mai ales spectacol...".

. . . . . .

Credința bătrînului cinefil avea să se verifice curînd făcîndu-l astfel fericit. Începutul secolului avea să aducă o adevărată explozie a fenomenului cinematografic, în toată țara făcîndu-și apariția, în scurte peregrinări, cinematografe ambulante care transformă localuri publice, cafenele, berării, circuri în sedii improvizate pentru film. Cu acest prilej părăsește și bunica Estela lunga ei tăcere și-i scrie corespondentului ei despre apariția cinematografului la Iași. Nu cunosc scrisorile ei, dar o deduc din ceea ce îi răspunde adoratorul într-o scrisoare de Crăciun, în anul 1901: „În sfîrșit, ai pus capăt proverbialei tale tăceri; e pentru mine un eveniment din cele mai alese care mi-a făcut inima să-mi spargă pieptul, căci, deși nu-mi spui nici o vorbă de dragoste (oare cum poți, oare cum poți ține închise în tine sentimentele puternice și adevărate care știu că le ai!) știu, simt că mă iubești. Îți mulțumesc fierbinte pentru scrisoarea ta, chiar dacă ea nu-mi vorbește decît despre cinematograf. Bravo! Înseamnă că Iașul e primul oraș din țară, după Capitală, în care se fac proiecțiuni publice cu fotografii mișcătoare, iar d-l Dimitrie Șerbănescu despre care îmi scrii că are autorizație să facă asemenea proiecțiuni e un adevărat pionier. Nu știu — am fost doar un trecător prin Iași — nu cunosc casele A. Teitler de pe strada Lăpușneanu, unde zici că au loc aceste proiecțiuni, dar dacă-i așa cum spui, e minunat! Salută-l din partea mea și pe d-l Dimitrie Manole care zici că umblă prin piețele publice ale Iașului cu mutoscopul american împrăștiind în mulțime imagini luminoase".

. . . . . .

Bunica Estela îi mai scrie adoratorului ei și în 1903. De data aceasta adoratorul e de-a dreptul entuziasmat: „Orașul tău e o adevărată capitală a cinematografului. Cum arată această sală a teatrului și circului Sidoli în care zici că s-a instalat d-l Gh. Cozmic cu cinematograful său? E încăpătoare? Vine lume multă? Dar cine e acel Oskar Gierke care zici să și-a instalat, în aceste zile frumoase de octombrie, pe terenurile virane din oraș, adevărate pavilioane din lemn și pînză gudronată? Și-a propus oare Iașul să dețină recordul național în materie de cinematograf? În acest caz, te felicit pe tine care ai prilejul să vezi aceste minuni frumoase. Ai, te rog, bunătatea și ține-mă la curent cu ce se mai întîmplă. Al tău... etc., etc.

. . . . . .

Se vede că bunica Estela s-a lăsat mult rugată ca să-i scrie din nou despre... Iaşul cinematografic. Trecuseră patru ani de la ultima ei scrisoare şi probabil că, între timp, se petrecuseră multe lucruri demne de atenţie. Nu găsesc însă nimic deosebit în plicurile îngălbenite de vreme. Abia într-o scrisoare de la sfîrşitul anului 1907 aflu date noi. Corespondentul avea din nou cuvinte de laudă la adresa oraşului Iaşi pe care îl socotea primul din ţară unde s-a amenajat o sală specială pentru cinematograf : „Mă uimeşti ce-mi scrii. Deci s-a amenajat special sala Sidoli ? E straşnic. Ca bucureştean aş fi dorit ca oraşul meu să aibă prioritate în această iniţiativă, dar cum Iaşul e oraşul tău şi cum eu te iubesc pe tine mai mult decît orice pe lume, mă bucur nespus pentru ceea ce zici că a organizat acolo — în Circul Regal Român Cezar Sidoli — electricianul Anton C. Botez. A închiriat sala pentru patru ani ? E extraordinar ! Nu cumva acest domn Botez e acelaşi despre care mi-ai scris anul trecut că a prezentat proiecţiuni în sala Teatrului National ?".

. . . . . .

Urmează o seamă de scrisori în care bucureşteanul îşi exprimă mîndria că şi în oraţşul lui a luat adevărate proporţii mişcarea cinematografică. Pînă prin 1912 sosesc mereu plicuri pe adresa bunicii, pline toate cu tot felul de amănunte despre săile care apar ca ciupercile, între 1909 şi 1912, mai ales în centrul Capitalei, dar şi în unele cartiere. E semnalat pentru prima dată amestecul, în această întreprindere, a artistilor de teatru. Primul director al cinematografului „Clasic" inaugurat în 1912, era actorul Nae Grigorescu, prieten al lui Victor Eftimiu. „Inaugurarea cinematografului *Clasic* — scria adoratorul bunicii — a fost cel mai răsunător eveniment artistic al Bucurestiului. Poetul Eftimiu (cel a cărui piesă *Înşir-te mărgărite !* am văzut-o împreună luna trecută) i-a scris Tuciuriului (aşa e poreclit Nae Grigorescu) un prolog care a fost rostit înaintea premierei. Îl transcriu aici pentru tine din revista *Flacăra* care l-a publicat în întregime. E intitulat *Cinematograful* şi e un îndemn spre creaţii româneşti care să îmbogăţească repertoriul : *Eu ştiu c-ai să-ngrijeşti de repertoriu, / Că n-o să te gîndeşti numai la bani. / Să nu ne dai „Mireasa otrăvită" / Sau... „Prinţul rătăcit printre ţigani". / Eu bănuiesc intenţii mai înalte / In vorba „clasic" pusă pe fronton, / Pe pînza ta aş vrea să văd trecutul / Cu voievozii toţi* venind în şir / Pe Nottara jucînd „Apus de Soare", / „Fîntîna Blanduziei" şi pe „Lear". / Aş vrea să văd pe toţi *actorii noştri / Înveşmîntaţi în haine strămoşeşti / Jucînd povestea lungă, zbuciumată / A plaiurilor noastre româneşti. / Aş vrea să-i văd pe toţi trecînd hotarul / Măcar aşa, pe-un film rătăcitor, / Căci dacă nu ni se cunoaşte limba / Măcar prin joc să fim ai tuturor. / Trimite-operatorul la Sinaia / Să fure chipul munţilor, apoi / Trimite-l la Constanţa — unde marea / Loveşte vechiul ţărm cu valuri noi. / Trimite-l pretutindeni, pretutindeni, / Şi ochii omenirii fermecaţi / Vor preţui atuncea frumuseţea / Ce doarme-n umbra mîndrilor Carpaţi ! / Avem şi noi privelişti minunate / Ce-au văzut prin anii viforoşi, / Biserici vechi, palate şi ruine, — / Avem şi noi poveşti cu Feţi-Frumoşi...* Poeţii tot poeţi. Mi-a plăcut mult această dintîi poezie dedicată cinematografului şi mai ales îndemnurile de a arăta prin filme ce frumoasă e ţara noastră şi ce lucruri putem face noi românii, la fel cum fac cei din alte ţări".

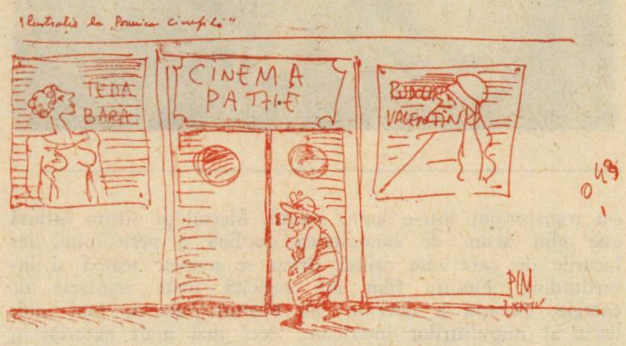

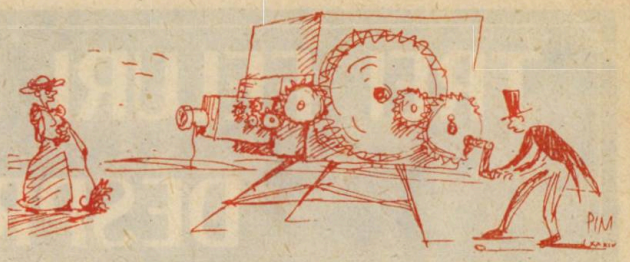

. . . . . .

„Sînt printre primii care am aflat despre pregătirile ce le fac vreo cîţiva actori de la Teatrul Naţional pentru a produce un film despre Războiul Independenţei. Printre ei sînt dl. Grigore Brezeanu, marele Nottara, Vasile Toneanu şi Petre Liciu. Cînd voi fi în posesiunea unor date noi, nu voi întîrzia să ţi le trimit. Vezi dară că ceea ce ziceam eu cu ani în urmă despre cinematograf începe să se împlinească ; el devine cel mai iubit şi mai popular spectacol, concurînd puternic teatrul şi atrăgînd spre el oamenii teatrului. Continui să cred în el şi să-i prevăd un mare viitor...".

Ce s-a întîmplat cu adoratorul bunicii Estela nu ştiu, dar aceasta a fost ultima scrisoare (datată : mai 1913) din maldărul găsit în vechiul sipet. In ea aproape că nu mai exista nici o vorbă de dragoste. Doar unele regrete, doar unele vagi referiri la timpul care trece fără milă peste bieţii muritori. Se simţea obosit ? Îşi simţea sfîrşitul pe aproape ? Taină.

Aşez la loc, cu grijă, maldărul de scrisori în colţul întunecat al lăzii şi am senzaţia că le-am aruncat înapoi în timp, acolo unde rămîne frumoasă şi distinsă — cea mai frumoasă şi mai distinsă femeie din oraş, după cît mi-o amintesc — bunica Estela...

Stefan OPREA

Bibliografie

Ion Cantacuzino : „Momente din trecutul filmului românesc" (Ed. Meridiane, 1965).
„Contribuţii la istoria cinematografiei în România, 1896—1948"

TREI FELURI DE INTERVIURI DESPRE FILM

Filmul, sau arta secolului XX, a atras întotdeauna ca un miraj pe iubitorii lui. În paginile care urmează intenţionăm să redăm cîteva gînduri despre film, aşa cum sînt ele expuse, deocamdată, de trei „monştri sacri" ai ecranului, care se numără printre cei ce au creat lumea mirifică a ceea ce astăzi este cunoscut sub numele generic de cinematografie.

INGMAR BERGMAN

— *Ce este filmul pentru Ingmar Bergman?*

— „A face film" este pentru mine o necesitate a naturii, o nevoie comparabilă cu foamea sau setea. Unii oameni îşi realizează autoexprimarea scriind cărţi, escaladînd munţi, bătîndu-şi copiii sau dansînd samba. S-a întîmplat ca eu să mă exprim făcînd filme. Îmi aduc aminte că în filmul „Sîngele unui poet" (Blood of a Poet) marele Cocteau ne prezintă alter-ego-ul său într-o trecere printr-un coridor de hotel halucinant, făcîndu-ne să ne furişăm privirile prin fiecare uşă, într-un fel de auto-proiecţii la fel de halucinante care constituie propriul său „eu".

— *Dacă am considera totuşi filmul ca atare...*

— Dacă luăm în consideraţie elementul cel mai important al artei cinematografice, pelicula de celuloid perforat, observăm că ea este formată din mici imagini dreptunghiulare — cincizeci şi două la metru — separate una de cealaltă de o bandă neagră. La o privire mai atentă descoperim că aceste dreptunghiuri gingaşe care par să conţină aceleaşi detalii, diferă una de cealaltă prin nişte modificări aproape imperceptibile ale acestor detalii. Cînd încărcăm aparatul de filmat cu o peliculă, proiectorul ne prezintă aceste imagini succesive pe ecran în aşa fel, încît putem vedea fiecare imagine doar a douăzeci şi patra parte dintr-o secundă, avînd astfel iluzia mişcării. Între fiecare dreptunghi de acest fel deschiderea trece prin faţa lentilelor şi ne aruncă într-un întuneric complet înainte de a relua lumina următorului dreptunghi. Asta îmi aduce aminte de vremea cînd aveam patru ani şi mă jucam cu prima mea lanternă magică — avea tot tacîmul, adică o lampă de petrol, un coş pentru fum şi pelicula care se repeta mereu — şi acest fenomen mi se părea tulburător şi misterios. Chiar şi astăzi simt acea tulburare din copilărie, cînd îmi dau seama că nu sînt altceva decît un iluzionist, deoarece ştiu că cinematograful există numai din cauza imperfecţiunii ochiului omenesc, a incapacităţii sale de a percepe tablouri separate care urmează unul după altul foarte repede şi care sînt uimitor de asemănătoare. Am calculat că, dacă văd un film de o oră, sînt de fapt într-o absolută întunecime timp de douăzeci de minute. Deci, atunci cînd fac un film mă simt vinovat de un fel de fraudă. Şi asta pentru că mă folosesc de un aparat care se bazează pe o imperfecţiune omenească fizică, de un aparat datorită căruia îmi port spectatorii ca într-un pendul gigantic, dintr-o dispoziţie într-alta, în extreme opuse: îi fac să rîdă, să plîngă înfricoşaţi, să zîmbească, să creadă o legendă, să se indigneze, să fie ofensaţi, să devină entuziaşti sau trişti, sau să caşte de plictiseală... (...).

Cînd eram mai tînăr, nu-mi păsa de nesiguranţe. Munca era pentru mine o experienţă tulburătoare, indiferent dacă rezultatele erau pline de succes sau nu. Îmi reluam activităţile ca un copil care construieşte castele de nisip sau de lut. Artistul dansa pe sîrmă inconştient, fără grija abisului şi a pardoselii dure a arenei. Mai tîrziu, jocul

s-a transformat într-o luptă amară. Mersul pe sîrma întinsă este plin acum de cunoaşterea deplină a pericolului, iar locurile de care este prinsă sîrma se numesc teamă şi incertitudine. Fiecare film îmi solicită toate resursele de energie. Creaţia a devenit, sub efectul cauzelor mai mult decît al impulsurilor interioare, deci mai mult exterior şi economic, o datorie impozabilă. Eşecul, critica, indiferenţa publicului provoacă astăzi mai multe răni. Iar rănile au nevoie de timp pentru a se vindeca, iar urmele sînt mai adînci şi mai de durată... (...).

În film, între vis şi realizarea lui este publicul — şi el doreşte de la film un singur lucru: „am plătit. Vreau să fiu amuzat, prins, implicat. Iată-mă aici, în beznă şi, ca o femeie în aşteptarea durerilor facerii, vreau să fiu născut". Realizatorul de film care recunoaşte această nevoie şi care trăieşte din buzunarul public este astfel pus într-o situaţie dificilă, care-i impune anumite obligaţii. Făcîndu-şi filmul el trebuie să ţină seama neapărat de reacţia publicului. În ceea ce mă priveşte, eu unul mă întreb mereu: mă pot oare exprima mai simplu, mai pur, mai scurt? Va putea înţelege cineva ceea ce vreau să spun acum? Va fi în stare sufletul cel mai simplu să urmărească linia acţiunii? (...).

Dar „a face film" nu înseamnă numai a face față acestor probleme, dileme, griji economice, responsabilități și temeri. Aceasta începe adesea cu un tablou : o față brusc iluminată, o mînă care se ridică, o imagine din zori de zi cu o femeie stînd pe o bancă, avînd în față un coș cu mere. Sau uneori începe cu un schimb de cuvinte : doi oameni își spun ceva cu voci complet impersonale ; stau poate chiar cu spatele, nu-i pot vedea la față și deci sînt obligat să-i ascult, să-i aștept să vorbească din nou, pînă cînd vor repeta acele cuvinte, lipsite de importanță, dar încărcate de o tensiune secretă, o tensiune de care nu-mi dau încă seama, dar care acționează ca un filtru obligatoriu. Fața iluminată, mîna care se ridică, așa ca într-o incantație, femeile cu mere, cuvintele banale, toate aceste imagini vin să se atașeze una de alta în mintea mea asemenea unui pește în acvariu sau, mai exact, eu însumi sînt prins de o actiune a cărei textură încă o ignor, din fericire. (...).

Ce înseamnă atunci „a face un film" ? Dacă v-aș pune această întrebare, fără îndoială aș primi cîteva răspunsuri diferite, care ar concorda probabil într-un singur punct : a face film înseamnă să faci tot ceea ce este necesar pentru a pune conținutul unui scenariu pe film. Prin aceasta se spune și foarte mult și foarte puțin. Pentru mine, a face un film reprezintă zile întregi de muncă inumană și înnebunitoare, dureri de spate, ochi plini de praf, mirosuri de fard, transpirație și lumini, o serie interminabilă de tensiuni și amînări, o bătălie neîntreruptă între voință și datorie, între viziune și realitate, conștiință și lene. Port în memorie sculările dis-de-dimineață, nopțile fără somn, cel mai acut sentiment al vieții, un fel de fanatism centrat asupra unei singure lucrări, prin intermediul căreia eu însumi devin o parte a filmului, un aparat ridicol de mic a cărui singură vină este aceea de a cere de mîncare și băutură. (...).

A face film înseamnă a organiza un întreg univers, dar elementele esențiale sînt silința, banii, aparatură, punct de vedere, un orar ferm, de care de obicei nu te poți ține, un plan meticulos de actiune în care factorii iraționali formează cel mai mare procent. (...).

Sînt întrebat mereu ce caut eu în film, care este *scopul* pe care îl urmăresc. Întrebare grea și periculoasă la care răspund de obicei cu o minciună de felul acesta : *Încerc să spun adevărul despre condiția umană, adevărul așa cum îl văd eu.* Astfel de răspunsuri par să satisfacă și adesea mă întreb cum de nu se observă faptul că blufez, pentru că răspunsul adevărat ar fi : Simt o nevoie irepresibilă să mă exprim prin film care, complet subiectiv este o parte a conștiinței mele. În acest caz nu am alt scop decît pe mine însumi, pîinea mea de toate zilele, amuzamentul și respectul publicului, un fel de adevăr pe care-l găsesc real în acel moment special. Și, dacă aș încerca să sumarizez acest al doilea răspuns al meu, formula finală nu ar arăta prea entuziasmant : „O activitate fără prea mare semnificație".

(Interviu solicitat de William Sarris pentru revista „Movies").

LUIS BUNUEL

Kanesaka : *Mai întîi felicitări pentru succesul „Viridianei"...*

Bunuel : As vrea să revezi „Viridiana".

— Din nefericire, în Japonia putem vedea doar două din filmele dv. „Ciinele andaluz" și „Los Olvidados", dar eu știu că lumea filmului care are ceva de spus vă pretuiește foarte mult. Ați făcut peste 20 de filme. Pe care dintre ele l-ați recomanda cel mai mult ?

— Pe „El" și pe „Nazarin". Nu sînt prea sigur de „Robinson Crusoe". De fapt nici nu vei putea găsi o copie ca lumea. Între celelalte, cînd cineva face 20—22 de filme, există sigur cîteva care nu sînt bune deloc.

— „Cîinele andaluz" a venit recent la noi. Se știe că ați scris scenariul împreună cu Salvador Dali și că numai dv. l-ați regizat. Puteți să-mi spuneți care au fost ideile dv. și care au aparținut lui Dali ? Ați fost influențat de Dali ?

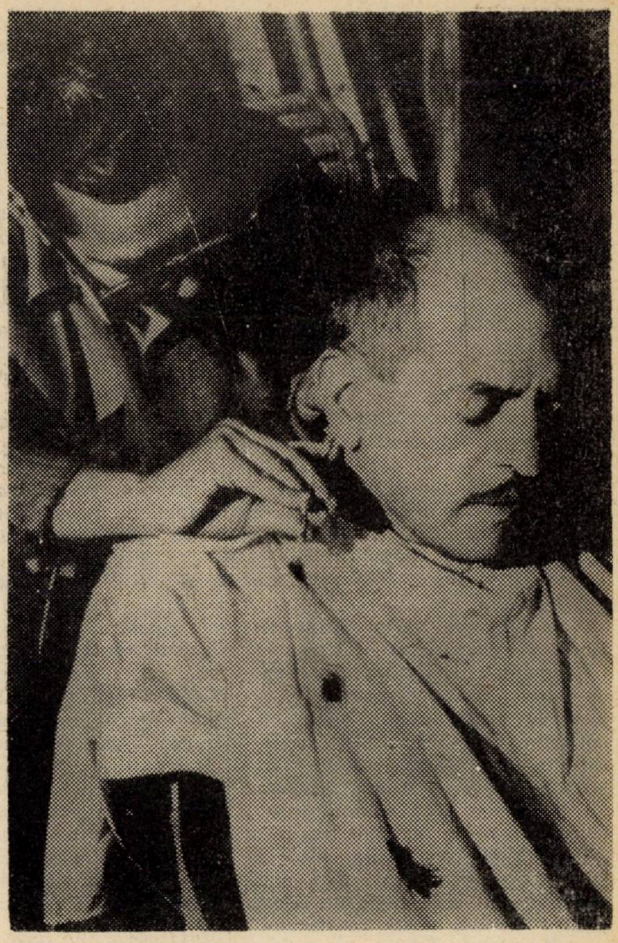

— Este adevărat — povestea a fost scrisă de amîndoi. Eu am regizat, am fost producător și proprietar. Dar acum nu mai sînt sigur, fiindcă se pare că toți au drepturi asupra filmului. Filmul a fost făcut acum 32 de ani și nu-mi mai amintesc exact detaliile colaborării noastre. Tot ce știu despre Dali și mine este faptul că acum aparținem unor lumi total diferite. Asta pentru că Dali a plecat într-o lume de bărbați care fac bani.

— Susțin unii că dv. reușiți să sintetizați mai multe moduri de abordare a documentarului și a cinematografului de avangardă.

— Încerc mereu să stau departe de afectările avangardei. Pe de altă parte, deși am observat situația slums-urilor (mahalalelor) timp de 18 luni înainte de a turna „Los Olvidados", aș ezita să numesc acest film „documentar" deoarece mi-am reflectat în el propriile mele idei. Nu prea văd ce rost are să pui tot timpul etichete. În esență noi facem filme așa cum ne place nouă și unii reușesc să le facă chiar bune. Iar alții nu pot.

— Cred că stilul dv. este imitat de mulți regizori tineri. În special în ce privește imaginile „violenței".

— Dacă angajez „violența" ea nu este violență de dragul violenței. Ea este pentru a exprim altceva — poate ceva din domeniul ideilor. În acest sens nu poate fi vorba de o influență reală a mea în lumea filmului. Deși în ultimul timp nu mai prea văd filme decît dacă îmi sînt recomandate puternic de prieteni.

— Ați văzut vreun film Nouvelle Vague ?

— Am văzut „Hiroshima, mon amour" și „400 de lovituri". Mi-au plăcut.

— Credeți că aceste două filme sînt mult diferite unul de celălalt ? Vor rămîne ele în istoria filmului așa cum va rămîne sau a rămas „Los Olvidados" ?

— Sînt diferite unul de celălalt. „400 de lovituri" este ceva ce ține de vogă. Urmărește adevărul particular, momentan, în timp ce „Hiroshima, mon amour" intenționează

nează să se ocupe de o problemă universală. Cred că acesta din urmă are şanse mai bune de a rămîne în repertoriile de film. Cred că am auzit undeva că Resnais a spus că-i plac filmele mele.

— *Intenţia de a studia problemele intime ale oamenilor pentru a ajunge în final la probleme sociale universale este cea care corespunde cel mai mult în opera dv. şi cea a lui Resnais.*

— S-ar putea să fie şi aşa. Dar eu gîndesc în felul meu propriu. „Hiroshima...“ este prost narată. Are o muzică de modă veche. Şi ultima parte — acolo unde bărbatul şi femeia găsesc că le vine greu să se despartă — este o eternă repetare. Dar preţuiesc primele trei role ale acestui film foarte mult. Aş putea spune că ele prezintă angoasa zilelor noastre. Dar esenţialmente acest sentiment este inexplicabil. Ceva asemănător unei aure care înconjoară filmul.

— *Ce părere aveţi despre filmele Japoneze? Îl găsiţi interesant pe Kurosawa?*

— Am văzut numai „Roshomon“ şi „Porţile infernului“. Mi-au plăcut, dar într-un mod diferit de cel în care mi-a plăcut „Hiroshima...“. Îmi place filmul lui Resnais din punctul de vedere al ideilor politice, iar filmele japoneze îmi plac pentru lirismul şi exoticul pe care le degajă.

— *Prin lirism înţelegeţi frumuseţea vizuală? Aţi văzut „Ikiru“?*

— Nu am văzut suficiente filme japoneze pentru a emite o judecată de valoare. O, da, am văzut şi „Cei 7 samurai“. Kurosawa este superficial, dar este în acelaşi timp un mare maestru al spectacolului. Îmi plac filmele lui foarte mult. „Porţile infernului“ conţine ceva mai universal, avînd ca temă centrală dragostea. Am fost membru în juriul Festivalului de film de la Cannes în anul în care acest film a primit premiul. Dacă nu aş fi fost acolo aş fi pierdut acest film. Oricum, filmele japoneze pe care le-am văzut eu sînt mult mai bune decît filmele care se fac azi la Hollywood. Mi-ar place să văd Japonia, numai că am oroare de avioane. Pare ilogic dar mi-e mai frică de avioanele cu elice decît de cele cu reacţie. Călătoriile sînt pentru oamenii tineri, ca dumneata, de exemplu.

Kanesaka : *Tocmai am terminat un studiu despre Hollywood şi cinematografia independentă din America, şi cred că filmul american intră într-o nouă eră. Ce sfat aţi da unui regizor tînăr? Să se concentreze mai mult pe exprimarea sa personală sau să facă pe placul publicului?*

Bunuel : Dintotdeauna au fost două feluri de cinema, cel comercial şi cel artistic. Există dintotdeauna oameni care vor să-şi exprime lumea interioară, să o prezinte altora prin intermediul filmului care este mai presus de orice un instrument minunat de creaţie artistică. În acelaşi timp, filmele sînt făcute pentru a încînta masele inferioare din punct de vedere cultural, care sînt astfel fie din motive sociale, fie din motive economice. Aşa încît filme de felul acesta vor fi superficiale, stereotipe, uşor de înţeles şi de obicei conforme cu etica şi politica unui guvern sau a altuia. Aceasta ar putea fi o bună definiţie a filmului „comercial“. Uneori, foarte rar, un film de creaţie este în acelaşi timp şi unul comercial dar cînd se întîmplă aşa ceva comercialitatea este predicatul în timp ce subiectul este arta.

(Interviu acordat criticului japonez Kenji Kanesaka în casa lui Bunuel din Mexico City).

CHARLES CHAPLIN

Aproape imediat ce am sosit, instructorul de schi nautic de la hotelul din Cap Ferrat ne-a abordat : „Sînteţi aici să-l vedeţi pe d-l Chaplin? Ce noroc! Şi eu vreau să-l văd, mai mult decît orice om din lume. Îl învăţ pe fiul său Michael schiul nautic. Într-o zi am urcat la vilă. N-am putut vedea decît creştetul alb al capului său la o fereastră de la etaj. Secretara m-a luat în primire — „Nu-l priviţi pe d-l Chaplin. Nu-i place să se zgîiască lumea la el“. Aşa că am renunţat“. Instructorul zîmbi şi plecă lăsîndu-ne cu puţine bune auspicii de a obţine un interviu de la marele Charlot. Uşoara răceală pe care instructorul o lăsase

în urma sa fu înlocuită de cuvintele încurajatoare ale celui care se ocupă cu relaţiile lui Chaplin cu publicul : „Bineînţeles, totul depinde de dispoziţia în care se află. Poate să stea cu dv. o zi întreagă de vorbă, sau poate să vă acorde doar zece minute. Nu poţi să ştii niciodată“. Dintr-odată acest interviu cu Chaplin care începuse ca o rutină se dovedea a fi mai curînd o Experienţă şi se părea că nu una dintre cele mai plăcute. În cele din urmă am strîns mîna unui bărbat subţire cu părul alb şi sîrmos, care m-a întîmpinat ca şi cum aş fi fost primul vizitator care intra aici din lumea dinafară. Îşi plecă puţin capul şi zîmbi cu arhicunoscutul său zîmbet. Am respirat din nou. Dispoziţia sa era, evident, bună. Nerăbdător a dorit mai întîi să ştie părerea mea despre „Un rege la New York“. „Crezi că este chiar aşa de antiamerican aşa cum zice toată lumea? Da?“ Cîteva clipe imită perfect omul căruia nu-i pasă că a fost ignorat de o întreagă Americă. „Bineînţeles că nu vor mai da filmul acolo“. Din felul în care a pus această întrebare se vedea însă că-i păsa extrem de mult. Indiferent de modul în care este receptat în Europa el este încă foarte lovit de maniera în care America l-a respins. El vrea să dea impresia că vrea să ascundă o rană care nu se va vindeca niciodată. „Eu nu sînt om politic. Nu aparţin niciunui partid. Le-am explicat foarte clar la conferinţa de presă care a urmat prezentării filmului *Monsieur Verdoux*. Am locuit în Statele Unite timp de 40 de ani. Nu am început nici o revoluţie încă. Nici nu mi-am planificat să încep vreuna şi nu cred că o voi face vreodată aşa le-am spus. Americanii nu au simţul umorului faţă de ei înşişi, aşa cum au britanicii“, spuse el. A fost un timp şi l-am întrebat dacă nu crede că acel timp a trecut. „Totul trebuie să se schimbe — totul, cu timpul“, şopti el gînditor. Prin fereastra care dădea pe terasă puteam vedea diferiţi copii Chaplin, subţiri, bronzaţi, toţi cîţi diminutive ale soţiei sale. „Sînt nişte mimi atît de perfecţi că mă inhibă“, spuse Chaplin privindu-i „şi cred că eu însumi am fost cîndva un bun mim.“

Cînd își amintește de trecut Chaplin devine un cu totul alt om. La cei 86 de ani ai săi trecutul pare să revină frecvent și viu în memoria sa. „Mirosurile, vezi, mirosurile te fac să-ți reamintești mai mult decît orice altceva. Chestia asta am descoperit-o cînd m-am întors în Anglia. Cu cît îmbătrînești cu atît mai clar vezi trecutul îndepărtat. Trecutul apropiat nu ți-l mai amintești atît de clar".

Oamenii de care vorbește cel mai mult, toți „foarte dragi prieteni de-ai mei", sînt foști colegi, mulți dintre ei trecuți demult în neființă. „Jolson — avea un fel de a proiecta pe care nu-l mai are nimeni în ziua de azi. Altfel era un prostănac, unul de felul „hai mai bine să mergem la curse", felul ăsta de oameni. Și avea și obiceiul să cînte niște cîntece oribile. Dar el credea în ele și reușea să facă publicul din sală să creadă în ele". Îi reveni o imagine din trecut pe care o traducea imediat în cuvinte: „Pavlova — atîta perfecțiune... m-a făcut să plîng".

Cînd am încercat să caut un nume contemporan din lumea filmului, memoria a părut să-l lase. „Este un actor tînăr... a jucat... cum se chema filmul în care a jucat?... ceva cu un autobuz. M... M... Marlon Brando", pronunță el triumfător numele, „l-am văzut într-un film despre paraplegici („Bărbatul" l-am ajutat) și era acolo un moment în care cineva îi aduce o veste proastă. Am urmărit cu atenție felul în care mînuiește această scenă și mi-am spus: ăsta are ceva".

Discutînd despre propriile sale filme Chaplin dezvoltă un entuziasm pe care îl transmite imediat celui care îl ascultă. „Cel mai mare succes al meu? Ei bine, financiar, „Marele Dictator", asta pot să o afirm cu siguranță. Aproape toată lumea m-a avertizat să nu-l fac. Știi cine mi-a dat ideea pentru acest film? Alexander Korda. Căutam disperat un subiect și el mi-a sugerat să încerc o poveste de identitate greșită". Discutînd apoi despre dramă și comedie, Chaplin a spus: „Cine știe unde să tragă o linie de demarcație între tragedie și comedie? Ia de exemplu o înmormîntare — o ocazie dintre cele mai solemne. Toată lumea în negru, lacrimi, flori, batiste. Atunci apare un omuleț întîrziat, cu sufletul la gură, se furișează în biserică și se așează lîngă o bocitoare foarte grasă care-l privește ca pe un neofit. Nervos, omulețul se mută mai încolo și se așează pe pălăria cuiva. Pe dată, ocazia solemnă devine o comedie hilară. Chaplin sare de pe scaun și ne mimează episodul absurd.

„Există o glumă pe care toată viața mi-am dorit să o joc. M-am gîndit la ea încă de pe vremea cînd turnam „Copilul", dar n-am găsit un loc pentru ea în filmul acela. E vorba de un om cu un circ de purici. El intră într-un cort... așa i se mai spune și astăzi? și dă drumul la purici chemîndu-i pe fiecare pe nume. Puricii vin pe rînd și omul reușește să-i pună într-un recipient, pe toți, cu excepția unuia. Între spectatori este și unul gras cu o barbă mare, răsfirată. El zărește puricele în barba acestuia, îl prinde, îl studiază atent apoi spune „Pardon, ăsta nu-i al meu". și îl așează la loc. Poanta e însă atunci cînd un cîine lățos începe să se scarpine cu furie. Dresorul îl vede, vrea să-l prindă, dar cîinele o zbughește pe stradă urmărit de dresor care își cheamă îndîrjit puricii. Ceva din chestia asta am folosit în „Luminile rampei" (The Limelight), dar n-am putut să folosesc întreg episodul într-un film. Mai e un gag cu un om care merge la o petrecere foarte pompoasă. Totul îi iese pe dos: majordomul îi greșește numele, vecinul de masă îi scapă unt pe haina impecabilă, chelnerul îi varsă supa fierbinte pe ceafă. El suferă toate acestea cu un zîmbet de politicoasă îngăduință „O, nu e nici o problemă, totul e în regulă!" În final, după toate aceste chinuri, devine brusc nervos, aleargă în jurul mesei, răstoarnă toate vasele, sparge farfuriile, îi sperie pe oaspeți și în cele din urmă dă foc întregii încăperi". O clipă Chaplin se pierdu în viziunea fericitului dezastru.

Despre „Luminile orașului" (City Lights) Chaplin își amintește de vizionarea acestuia într-un cinematograf: „Urăsc aceste lucruri. Am fost acolo împreună cu profesorul Einstein și cu soția sa. Stăteam acolo și așteptam să înceapă filmul. Cînd a început mi-am ținut răsuflarea pînă am auzit primul rîset. Atunci am știut că reușisem. Dar, după o jumătate de oră s-au aprins luminile în sală, în mijlocul filmului și dintr-un megafon o voce a început să laude virtuțile sălii de cinematograf care se deschisese cu acel prilej. M-am ridicat furios și am alergat să-l văd pe director...". Nu se știe dacă directorul acelui cinematograf și-a mai revenit după întîlnirea sa cu Chaplin.

Se făcuse tîrziu și secretara i-a amintit că urma să ia masa cu un prieten „Foarte bogat, are o vilă minunată. Întotdeauna ne-a rugat să stăm cu el acolo. Foarte drag prieten".

Cînd am ajuns seara la hotel instructorul mă aștepta: „Ei, cum arată?" „A fost ca... Charlie Chaplin" i-am spus zîmbind. Nu am fi putut spune ceva mai exact.

(Interviu realizat de Andrew Sarris).

În românește de Al. PASCU

●

De-ale filmului

● Un statistician se întoarce acasă și îi spune soției:
— Sînt mort de oboseală. Dar am obținut cifra pe care o căutam: un francez din 428, măsoară mai mult de 1,90 m.
— Oh, spune soția. Și chiar acela se așează întotdeauna în fața mea la cinematograf.

● Un mare producător convoacă un regizor și îi zice:
— Uite! Vom turna viața lui Aznavour, cu Belmondo în rolul principal...
— Belmondo! spune celălalt. Dar nu credeți că ar fi mai simplu să joace chiar Aznavour?
— Oh, nu... El e prea mic!

● Un amator prezintă un scenariu unui mare producător. Celălalt, după ce l-a citit, îi spune:
— Dar scenariul dv. nu este original! E foarte bun, dar este exact povestea din *Pe aripile vîntului!*
— Ei și? spune amatorul. Nu era formidabil *Pe aripile vîntului?*

Traducere de E. I.

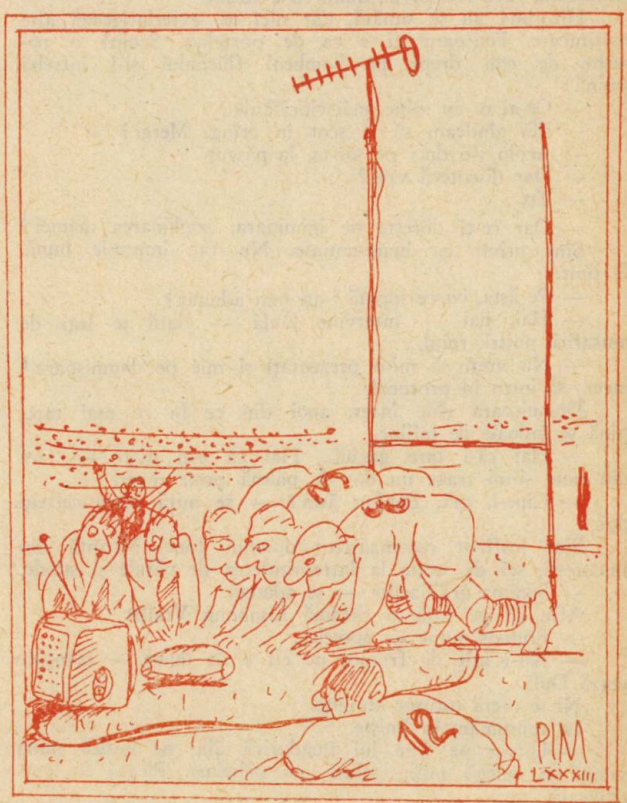

VALENTIN SILVESTRU

DOMNIȘOARELE

Gicu și Dulă, noii mei prieteni, mă invită să adaptăm o jumătate de ceas în piață, în fața magazinului „Materna", să privim studentele. E ora la care obișnuiesc să iasă din căminul de vis-à-vis și să se plimbe pe strada Grigore Ghica, artera preferată a preumblătorilor de seară.

Ne-am întîlnit în trenul ce venea din Capitală. Am luat masa împreună la vagonul-restaurant — unde am făcut cinste cu două sticle de vin — iar în orașul lor m-au ajutat să obțin un loc la hotel, fiindcă recepționer era chiar un coleg de al lor. Mi-au arătat Grădina Botanică și pe urmă s-au gîndit să-mi ofere spectacolul, mereu inedit, al studentelor peripatetice.

Sînt doi tineri fără prejudecăți, veșnic bine dispuși, cu un simț al umorului foarte dezvoltat.

Ne rezemăm deci de bara care ferește vitrina și adulmecăm cu plăcere aerul cald, încărcat de efluviile florilor de tei.

— Asta, cu fustă cadrilată — îmi atrage atenția Gicu — se mărită cu unul din Somalia.

— Între timp, s-a brunetit și ea — remarcă Dulă.

— Iar asta e Silvinta... Tat-su e stab.

— Ce fel de stab? — întreb.

— La o moară. Și-a făcut o vilă din uiumuri.

O vreme, poarta căminului rămîne închisă. Pe urmă se iveste un pachet de bondoace guralive. Cea cu fuioare lungi pe spate, cățărată pe tălpi enorme de plută, se desparte și trece strada agale, rontăind semințe de floarea-soarelui.

— Ce faci tu, Hirosimo? — se veselește Dulă.

Fata îl conspectează pieziș și-i spune rece că face ceva pe capul lui.

— Să știți că la asta gura e un fel de sucursală a fundului — mă avertizează, rînjind, Gicu. Ia dă tu drumu la fleancă, drăguto — o îndeamnă amical — să audă și dumnealui ceva folclor băștinaș, că e străin.

Hirosima nu se supără, dar nici nu exteriorizează alte sentimente. Fețișoara ei e ca de porțelan. Scuipă o pereche de coji drept pe bombeul flăcăului și-l întrebă senină:

— Ce-ai tu cu mine, măi ciocălăule?

— Mă gîndeam să te scot în cring. Mergi?

— Acolo s-o duci pe sor-ta, la păscut.

— Dar discotecă vrei?

— Ttț.

— Dar ce-ți dorește ție inimioara, anghinarea mamei?

Sînt privit cu luare-aminte. Nu fac impresie bună. O simt.

— Pe ăsta, cu ce lopată l-ați mai adunat?

— Hai, hai — intervine Dulă — dacă te legi de musafirii noștri, roiul...

— Nu vreți să mi-o prezentați și mie pe domnișoara? încerc să intru în protocol.

Domnișoara rîde încet, apoi din ce în ce mai tare, pînă se îndoaie de mijloc.

— Hai că-i tare gagiul... Hai că ești mare — zice din nou, și-mi trage un dos de palmă peste rever.

— Cine-i, mă, Fanfan ăsta? — se miră către ceilalți doi.

Sînt însfîrșit recomandat: domnul Ionel Moantă din București, șef de secție la întreprinderea de pătule și staule.

— Spaima grăjdarilor — se adaugă.

Aflu că pe fată o cheamă Lisabona Vraiște.

— Frumos nume — apreciez.

— Nu-i atît de frumos pe cît e de duios — completează Dulă.

Ni se oferă tuturor semințe.

Le consumăm în liniște.

— Uite-o pe tipa lui Buzdurică ăla, ne indică noua venită o colegă puțin adusă, cu ochelari. Pleacă în corcioveală.

Gică e de părere că „tipa lui Buzdurică" nu prea are fizic. Lisabona noastră consideră că are în schimb altceva. „E o starletă". Dulă o contrazice: „Fasolită". Gică o strigă de peste drum pe Angela. „Angelo, vino-ncoa, la taica" „Nu pot, o aștept pe Verona" — restrigă Angela, zvîrlindu-și teribil coama neagră de pe un ochi pe celălalt. „Hai c-avem lovele" — informează Gică. „Goange..." — se exprimă Angela disprețuitor. „Hai, tu — o sfătuiește și Lisabona — c-au adus cu ei un grangur de la București".

— Domnișoară — zic — nu mă demascați așa, dintr-odată.

— Da' cum Fanfan? În rate?

Accept că e preferabil în rate. Angela și Verona — sosită între timp, cochetă și parfumată, în taioraș roz — consimt să ni se alăture.

— Ce facem acuma cu voi? — se întreabă candid Dulă. Că noi nu voiam decît să-i arătăm dumnealui două-trei mostre sportive de-ale noastre și atît.

Fata dintîi e sincer nedumerită.

— Ce, mă?

— Acuma, că v-a văzut și v-a auzit, gata.

Angela e dezamăgită și ofensată.

— Zău, mă? Ne lăsați așa, în ploaie?

Caut să intervin:

— Domnișoarelor, vă rog să mă scuzați, dumnealor glumesc...

— Vrasăzică așa, de spuribus? — se înfurie de-a binelea Lisabona.

— Aha-ha, i se aprinde focosul... — constată, amuzat, Gică.

Bomba atomică de culoarea cînepii emite o înjurătură colorată, apoi încă una, nereproductibilă și, în sfîrșit, o a treia; cred că pregătea și a patra, de dimensiuni mai mari, dar celelalte două fete, evident scîrbite de întregul intermezzo, o iau fiecare de cîte un braț, gătindu-se să plece.

— Și tu, mă, masă lemnoasă... — mi se mai strigă, peste umăr.

Tac vinovat. De altfel e și prima oară cînd mă aud numit astfel și savurez în taină pseudonimul.

Gicu și Dulă încearcă să-mi refacă moralul, povestindu-mi alte biografii ale apariților din poarta căminului. Mai stăm vreun sfert de oră, după care nu mai iese nimeni. Hotărîm să plecăm și noi. Băieții se oferă să mă conducă la hotelul din deal.

Dar din susul străzii, pe trotuarul de vis-à-vis, reapar cele trei grații șifonate, făcînd turul doi. Am impresia că nu ne acordă nici o atenție. Îi și rog, încet, pe amici să nu le mai întărîte.

Însă de dincolo sîntem gratulați, pe neașteptate, de aceeași neîmblînzită Lisabonă Vraiște, cu o voce care răsună în toată piața, ca într-o aulă:

— La prașile manuală cu voi, hahalerelor...

Drept care o și luăm din loc, ca să bem o bere la grădina de vară „Neajlovul" și să vorbim de electronică și energetică, fiindcă asta e specialitatea băieților și a fetelor: electronică și energetică, plus voleiul amator.

IOAN SUCIU

INCORUPTIBILUL

Sufla un vînt rece. Omul cu pălărie neagră, cu gulerul de la pardesiu bine ridicat arată o legitimație portarului și acesta luă poziția de drepți, strigînd: „Să trăiți!". Trecuse cu zece minute de ora de începere a programului de lucru și portarul trebuia să ridice condica de prezență și s-o predea la financiar. Ca de obicei însă, fiindcă nu sosise tovarășa Măndica, soția contabilului șef, nici Sofica, de la bufet și nici... știa el bine cine, nu mișcă un deget. Dar noul sosit luă el condica și scoase un creion roșu; apoi scrise în dreptul celor nesemnați ABSENT și se semnă. Ba avea chiar și o ștampilă la el, cu numele său și

cu funcţia : revizor principal I, deslușì portarul peste umărul noului venit.

Portarul avu o pornire şi anume să anunţe prin telefon sosirea revizorului dar omul cu pălăria neagră îl fixă în aşa fel cu privirea încît nu avea curajul să facă vreo mişcare. Apoi omul se angajă pe aleea cu pietriş ce ducea la secţia de prelucrări la cald, aflată imediat lîngă birourile contabilităţii. Dădu „bunădimineaţa" dar cei patru tineri care trebuiau să lucreze la maşinile de injecţie mase plastice, nu-i răspunseră, fiind prea ocupaţi cu citirea ziarului „Sportul" şi comentînd de zor o partidă de fotbal din ziua precedentă. Omul cu pălărie umblă puţin la una din maşini şi aceasta începu să funcţioneze în gol.

— Ce faci acolo, frumosule ? strigă cel ce ţinea ziarul deschis să poată citi şi ceilalţi.

— Nimic, mă uitam ! zise noul venit.

— Opreşte maşina că se consumă energie în gol ! mai zise altul.

Maşina mai merse un pic apoi se opri singură.

— La maşinile astea nu lucrează nimeni ? întrebă omul cu pălărie neagră.

— Ce te priveşte pe dumneata ? ! sări primul.

Omul cu pălărie neagră ieşi. În uşă se ciocni nas în nas cu o femeie tînără, ce purta un coc foarte înalt.

— Tovarăşe revizor, dumneavoastră sînteţi ? zise femeia. Vă aşteaptă tovarăşul contabil şef ! Aţi spus că veniţi abia mîine !

Omul o urmă în tăcere pe scări la etaj şi intrară într-un cabinet de lucru, pe uşa căruia stă scris cu litere de-o şchioapă : CONTABIL ŞEF.

— Bine-aţi venit, tovarăşe revizor ! Să trăiţi ! V-am pregătit o cafea excelentă !

Mulţumesc, nu beau cafea, zise noul venit cu un timbru metalic în voce, arătînd cu un gest spre stomac în chip de scuză. De la început vreau să vă spun că nu staţi bine cu disciplina. Am constatat întîrzieri dimineaţa la program.

— Mă rog, cîteodată — foarte rar — se mai întîmplă la cîte cineva ! Deşi dacă-mi permiteţi, pînă-n prezent, nici un revizor n-a mai controlat şi prezenţa ! Dar dumneavoastră sînteţi mai nou, că nu v-am mai văzut !

Contabilul şef regretă imediat cele spuse, gîndindu-se că nu e bine să-l irite cu nimic pe revizor. Căută să schimbe vorba :

— Şi cum aţi călătorit ? ! Cu ce-aţi venit la noi ?

— Cu un container !

— Aha ! zise contabilul şef mirîndu-se în sinea lui. Aveţi nevoie de cameră la hotel ? Să dăm noi un mic telefon !

— Nu, nu, mulţumesc, nu e nevoie !

— Aveţi alt aranjament, am înţeles ! Bine ! Eu vă rog să vă faceţi comod şi să vă arate Sofica sala noastră de expoziţie pînă la ora mesei, nu ?

— Nu, mulţumesc. Aş prefera să mă uit prin nişte dosare.

— Nu doriţi totuşi înainte un mic... nu... Bine ! Care dosare le vreţi ?

— O-icare, mi-e indiferent ! Dar să fie multe !

— Mă rog, spuse contabilul şef descumpănit. Am să vă rog să vă instalaţi chiar la biroul meu ! Eu mă mut la fete la contabilitate !

— A, nu e nevoie, mi-e suficient un colţişor şi o veioză !

Contabilul şef îi oferi revizorului cuşeta televizorului care avea fereastră prin care se vedea în interior : astfel toată lumea care trecea pe culoar se putea opri — şi chiar se oprea — privindu-l pe revizor cum răsfoieşte de zor prin dosare. Contabilul şef care trecu şi el de vreo zece ori prin faţa ferestruicii se bucură constatînd că revizorul nu-şi notează nimic, doar citeşte. La ora unu intră peste el şi-l invită la masă.

— Mulţumesc, nu mănînc, spuse revizorul, arătînd spre stomac.

— Să ştiţi că avem şi mîncare de regim, spuse contabilul şef lingîndu-şi buzele ; avem şi un vinişor foarte uşor, bun şi pentru suferinzi !

— Nu, zise sec revizorul şi se scufundă în lectura dosarelor sale.

Contabilul şef se-ntristă : un revizor care refuză să mănînce era foarte îngrijorător. Dădu sarcină unei fete de la biroul financiar să-l supravegheze tot timpul pe revizor şi să-l anunţe imediat ce acesta îşi va manifesta vreo dorinţă, indiferent în ce domeniu. Apoi plecă la masa care era pregătită în mod deosebit. Cînd se-ntoarse de acolo, pe la ora patru, cu ochii picotind de somn, primul lucru pe care-l făcu a fost chestionarea fetei în privinţa dorinţelor revizorului.

— N-a avut nici o dorinţă, spuse fata.

— A mîncat ceva de la pachet ?

— Nimic, spuse ea.

— Extraordinar om ! zise contabilul şef mai mult pentru el. Uite, mai e doar un sfert de oră pînă la terminarea programului şi el n-a făcut nici o pauză ! O să se surmeneze !

Intră în cămăruţa unde lucra revizorul.

— Scuzaţi-mă, dar programul s-a cam terminat ! Poate ar fi cazul să mergeţi la hotel să vă odihniţi ! spuse contabilul şef.

— Aşa e, am să plec, spuse revizorul încheindu-se la pardesiu pînă sus, la gît, deoarece nimeni nu are voie să rămînă în unitate după program ! Am să revin mîine dimineaţă !

Contabilul şef dădu sarcină secretă unui om de încredere să-l urmărească pe revizor ; trăgea speranţa să-i descopere acestuia vreo slăbiciune omenească.

Revizorul intră pe poartă dimineaţa la ora începerii programului şi se duse glonţ în cuşeta sa, unde găsi maldărul de dosare din ziua precedentă.

Contabilul şef aflase de la omul său că revizorul nu se dusese nici la hotel şi nici la vreo casă particulară din oraş, ci se-nchisese într-o cabină telefonică ; pe la douăsprezece noaptea omul încetase supravegherea fiindcă aproape adormise în picioare şi plecase acasă.

— Rău ai făcut că n-ai mai stat ! îl admonestă contabilul şef.

După ce citi toate dosarele existente în serviciul de contabilitate şi inspectă rapid magaziile, revizorul se instală din nou la masa lui şi începu să scrie ceva pe nişte foi, umplîndu-le foarte repede. Apoi îl anunţă pe contabilul şef că şi-a încheiat misiunea.

— Fiindcă aţi terminat inspecţia şi o să plecaţi în curînd, vă rugăm să primiţi o mică atenţie din partea unităţii noastre ca amintire ! Priviţi, un costum de haine lucrat în secţiile noastre anexe şi o mică duzină de cămăşi foarte frumoase !

— Mulţumesc, nu primesc ! zise revizorul. De altfel, nici n-aş avea ce face cu ele ! Hainele de pe mine mă vor ţine toată viaţa ! Vă rog să semnaţi actul de control !

De cum citi opera revizorului contabilul şef leşină. Revizorul rămase nemişcat la biroul său ; apăru şi preşedintele cooperativei care citi şi el actul de control şi luă imediat vreo cinci pilule.

— Cum tovarăşe revizor, aţi scris aici şi de tovarăşa Măndica referitor la întîrzieri la serviciu ? zise preşedintele.

— Sînt foarte obiective, zise revizorul calm. Vă rog să semnaţi şi dumneavoastră pentru că azi trebuie să predau actul de control la centrală !

*

Într-un birou foarte modern dintr-un bloc construit numai din beton şi sticlă, cu foarte multe etaje, revizorul tocmai preda actul de control şefului său, care, citind, scotea exclamaţii de uimire.

— Bravo ! zicea el. Marfă vîndută fără preţuri legale ! Deturnare de fonduri ! Falsuri în actele cantinei ! Extraordinar ! Foarte bine !

Sună telefonul. Era contabilul şef de la unitatea vizitată de revizor.

— Alo, Silică ? se auzi în aparat.

— Noroc, mă, chiar eu !

— Măi frate-miu, a fost unul din oamenii tăi pe aici şi a făcut ravagii ! După ce-a scris el în raportul lui, ar însemna să ne dea pe toţi afară !

— Nu mai striga aşa, că te aud !

— Vorbeşte aşa tare că aud şi eu, spuse revizorul de pe scaunul său.

Şeful căută să protejeze telefonul cu palma.

— Măi Tilică, vorbeşte te rog mai încet ; cum să-ţi spun, omul şi-a făcut pe deplin datoria ! E chiar la mine-n birou ! Dacă-am fi toţi aşa conştiincioşi ca el, să ştii c-ar fi foarte bine ! Oi fi tu frate-miu, dar n-am ce-ţi face !

Microschiţe de Vasile Băran

REVIZUIRE

La un an după căsătorie, Romeo îşi luă ciorapii şi-i aruncă pe fereastră.

— Ce ai, Romeo ? se miră Julieta.

— Ţi-am spus să mi-i speli ! ţipă, aşa, dintr-o dată, Romeo. Julieta pufni în rîs :

— Ce vorbeşti ?! Dar tu ce cusur ai ?

Romeo aruncă pe fereastră şi pantofii. Ca să arate că şi ea poate arunca pe fereastră cîte ceva, Julieta dădu brînci unei vaze de flori. Vaza se rostogoli şi era cît pe-aci să cadă în capul unui trecător.

— Hei, urcă el scările revoltat, de ce vă certaţi ?

Dar cei doi îi trîntiră uşa în nas.

— Vezi-ţi de treburi ! Nu te amesteca dumneata în viaţa noastră personală !

Trecătorul era Shakespeare.

Ajuns acasă, tăie ultimul capitol şi îşi lăsă capul în podul palmei copleşit de întrebări :

— Ce să fac cu ei ? Ce să fac cu ei ?

Şi ştiţi ce le-a făcut.

CANIBALISM

Incompetentul a fost legat de un scaun şi dus într-un birou.

— Aici să stai ! i s-a spus, iar celorlalţi li s-a atras atenţia să se poarte cu grijă fiindcă e irascibil şi cînd se înfurie e mai rău ca un tigru. Te mănîncă de viu.

Şi aşa s-a şi întîmplat : a doua zi incompetentul a şi mîncat un competent.

EXPLICAŢIE

Femeia uitase că are în sacoşă un crap viu şi se trezi izbită atît de tare încît căzu-n mijlocul străzii tulburînd circulaţia.

Peştele, bineînţeles, fugi şi intră în canal ştiind precis că acolo o să găsească apă, apa oraşului, apă caldă şi apă rece, bună şi de înot şi de băut. Dar cum cei de la întreprinderea de apă au fost cuprinşi de teamă că peştele le-ar putea strica instalaţiile au început să-l caute. Şi de atunci opresc mereu, cînd apa caldă, cînd apa rece, uneori, şi cel mai adesea, şi apa caldă şi apa rece.

ISCUSINŢĂ

Amîndoi iubeau aceeaşi fată, numai că fata stătea dincolo de rîu şi nici unul, nici altul, n-aveau deocamdată să-l treacă.

Primul construi un pod, era lucrul cel mai sigur pentru el.

Dar cînd ajunse o găsi măritată cu celălalt care trecuse rîul în înot.

CERTIFICATUL

Spectacolul urma să aibă loc peste două săptămîni, dar mai înainte trebuia să prezint un certificat precum că nu eram răguşit şi m-am dus la biroul de eliberare a certificatelor, dar acolo mi s-a spus să aduc mai întîi o adeverinţă de la policlinică. După ce am făcut analizele, eram sigur că o să obţin certificatul şi, într-adevăr, l-am obţinut, dar directorul ansamblului a rămas total nemulţumit.

— De ce nu mi-ai spus că n-ai venit pentru cor, ci pentru corpul de balet ?

Şi mi-a cerut să-i prezint un certificat din care să reiasă că aveam amîndouă picioarele.

MĂIESTRIE

Îmblînzitorul stăpînea, în arenă, zece tigri şi lumea îl aplauda înmărmurită :

— Ce face ? Cum face ?

Şi abia mai pe urmă s-a văzut că îmblînzitorul nu lucra, de fapt, decît cu unul, cu cel mai fioros care, la rîndul lui, rînjea la altul şi acel altul, la cel de dincolo de el, amenînţîndu-l într-un fel anume, şi cel de dincolo de el, la cel de dincolo de el...

DESTIN

În drum, cireada fu atacată de lupii-nfometaţi, cutremurînd pădurea cu răgete ţîşnite din teama de moarte.

Păzitorii însă reuşiră s-o salveze.

Şi astfel, boii îşi reluară mersul lor liniştit spre abator.

OBSERVAŢII

Vulpile pot dispare, dar nu şi ideea de şiretenie.
E atît de preţioasă încît au preluat-o şi măgarii.

FABULĂ

Primindu-l în casa ei
furnica îl ospătă cu atîtea bunătăţi
încît greierele rămase acolo

şi peste noapte.
Dar cum bucatele fuseseră cumpărate
de la restaurant
greierele, din bun simţ, plăteşte şi astăzi
pensie alimentară.

INCORUPTIBILUL

La revedere ! şi închise telefonul. Apoi luă mapa cu actul de control şi-o depuse în braţele autorului, lăudîndu-l mereu. Se duse la fereastră şi-o deschise. Un aer proaspăt şi curat pătrunse de afară de unde se vedea panorama oraşului.

— Vino lîngă mine, spuse şeful, vreau să te-ntreb ceva ! Revizorul se apropie strîngînd la piept mapa cu lucrarea sa.

— Nu ţi se pare, zise şeful, că pervazul ferestrei e făcut prea jos ?! Dacă cineva se-mpiedică un pic, poate să cadă foarte uşor, nu ? mai zise el şi-i puse o mînă pe umăr revizorului. Atunci se petrecu un fapt de neînţeles ; probabil că revizorul a vrut să-i arate ceva şefului punîndu-şi în valoare tot spiritul său de observaţie, dar se-mpiedică şi căzu pe fereastră, în gol. După cîteva secunde se auzi o bufnitură seacă, undeva, jos, semn că trupul revizorului luase contact cu pămîntul.

Tocmai atunci intră în birou directorul.

— Ce s-a-ntîmplat, dragă ? întrebă el.

— Un revizor şi-a pierdut echilibrul şi-a căzut pe fereastră, răspunse şeful, aranjîndu-şi ţinuta.

— Păcat, zise directorul. Era ultimul revizor-robot care mai funcţiona : toţi ceilalţi au suferit accidente şi-au pierit ; se pare că întreprinderea producătoare n-a putut să le rezolve pe deplin problema echilibrului în mers ; în rest erau perfecţi.

Directorul era un om atent şi pedant şi nu suferea să vadă nimic în dezordine : închise chiar el fereastra şi rupse foaia din calendar care fusese uitat cu o zi în urmă :

— Sîntem doar în 29 septembrie 1996, nu ? mai zise el şi părăsi biroul, fredonînd.

UMOR

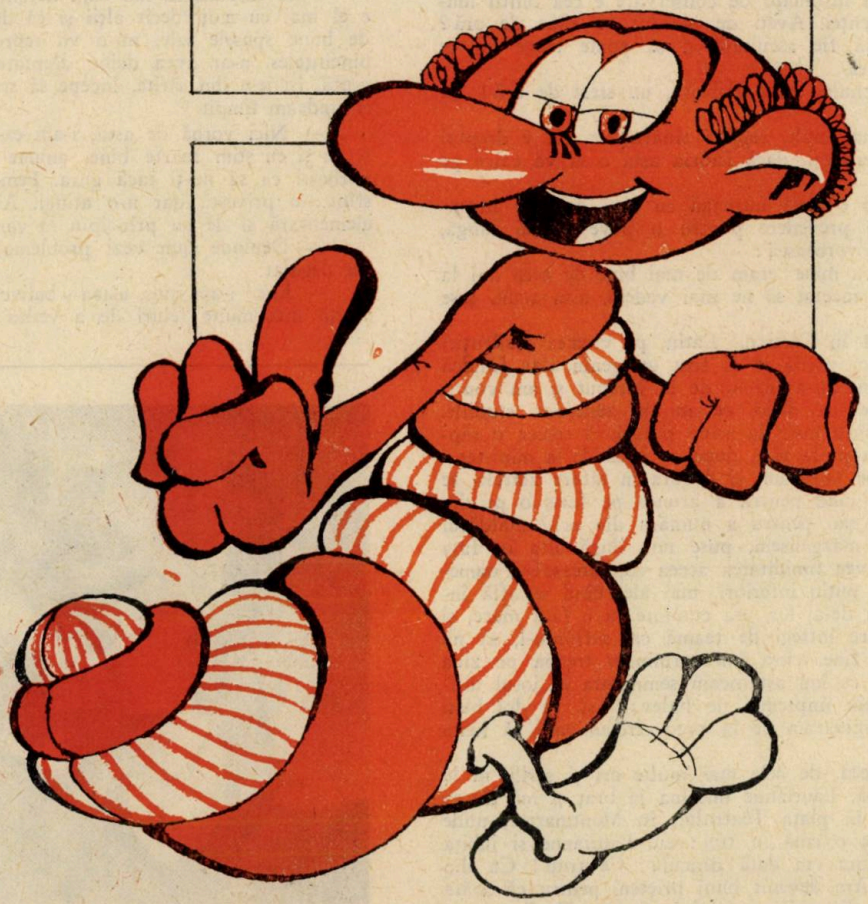

O CANALIE

de George COURTELINE

I

Atunci cînd cronicarul Lavernié a explicat că fostul său amic Laurianne îl trata în mod curent drept o canalie, din pricina unui serviciu pe care el, Lavernié, i-l adusese de curînd numitului Laurianne, unii s-au mirat, alţii au dat din cap cu figurile atente şi înţelegătoare ale inşilor blazaţi în privinţa surprizelor oferite de existenţă şi pe care micile ei mizerii nu-i mai miră deloc.

— Sînt servicii şi servicii, declară totuşi Christian Lestenet, trebuie să vedem ce înţelegem prin asta.

— Oh ! e foarte simplu, spuse serios Lavernié, m-am culcat cu o iubită de-a lui.

Lastenet izbucni în rîs şi aplică o palmă sonoră pe coapsa ziaristului, tratîndu-l drept un farsor simpatic. Dar poetul Georges Lahrier, care era un filozof cu capul în nori, spuse simplu :

— Ehe ! Să nu glumim pînă nu ştim despre ce este vorba ! Mai întîi, a-ţi scăpa un amic de o femeie care l-a înşelat înseamnă a-i face un imens serviciu. Asta e clar pentru toată lumea.

— Aşa e ! exclamă Lavernié şi apoi, cum să spun, am făcut-o pentru că amicul însuşi m-a pus s-o fac. Povestea asta a mea e mai puţin obişnuită, dar nu are nimic extraordinar în ea ; se bazează pe eterna nerozie omenească, pe acea nevoie de lăudăroşenie care e cea dintîi manifestare a tîmpeniei, aşa cum instinctul de conservare e cea dintîi manifestare a inteligenţei. Aveţi de pierdut un sfert de oră ? Povestea merită să fie ascultată şi se poate trage un ce profit din morala ei.

— Auzi, domnule, spuse Fabrice, un sfert de oră ! Eu zic că putem risca.

— Cu atît mai mult, replică tînărul, cu cît e dreptul vostru să mă întrerupeţi, dacă istoria asta o să vă calce pe nervi...

Şi, comandînd o tavă întreagă cu ţapi de bere înspumaţi, ca semn de prevedere pentru o poveste mai lungă, Lavernié începu să vorbească :

Laurianne şi cu mine eram de mai bine de zece ani la pertu şi, iată, am încetat să ne mai vedem, asta acum şase luni.

L-am cunoscut în Cartierul Latin, pe vremea studenţiei mele la drept. Nici vorbă să fi fost un geniu, dar fiindcă era băiat de treabă, mi-a plăcut de la început şi am continuat să-l văd des şi după ce mi-am terminat studiile. Laurianne, şi el, ţinea mult la mine şi nici că trecea o săptămînă fără să dea pe la ziar, după ce ieşea de la minister... Venea, se punea pe un scaun şi devora în tăcere ziarele, se oprea din cînd în cînd pentru a arunca pe furiş o privire la ceea ce scriam sau pentru a număra din ochi maldărul foilor pe care le măzgălisem, puse una lîngă alta în faţa mea. Era timid. Avea timiditatea aceea copilărească a oamenilor care se simt puţin inferiori, mai ales cînd se află într-un loc care nu-i de-al lor, era cuminte ca o fată mare, şi îşi trăgea nasul ore întregi de teamă ca, suflîndu-l, să nu mă deranjeze. În fine, cînd îmi terminam treaba pe ziua respectivă şi după ce îmi aşterneam semnătura în josul ultimei pagini, coboram împreună pe bulevard şi, ca doi buni prieteni ce eram, mergeam pe la vreo cîrciumioară să luăm cîte un vermut.

Pe vremea aceea, de cele mai multe ori şi serile ni le petreceam împreună. Laurianne mă lua la braţ şi mă ducea pînă la el acasă, în piaţa Teatrului, în Montmartre, unde luam camaraderește o cină în trei : eu, Laurianne şi iubita lui. Ei, copilaşi, fata era dată dracului. Ce trup ! Ca din Rubens, nu alta ! Am devenit buni prieteni pentru că arăta cum arăta, dar şi din pricina felului ei de a fi. Fata asta întruchipa tipul ideal de iubită a unui amic. Niciodată nervoasă, oricînd bine dispusă. N-am întîlnit în viaţa mea — şi doar am cunoscut niscaiva femeiuşti — o prietenă mai fermecătoare şi mai veselă.

Ne jucam împreună ca nişte copii. O ciupeam de braţul plinuţ sau de şold, ea îmi ardea o palmă pe care i-o dădeam înapoi cu vîrf şi îndesat, asta în timp ce Laurianne, cu pipa în gură, striga :

— Fără frică Lavernié, dă-i tare că-i a dracului !

Mie mi-au plăcut întotdeauna jocurile astea violente.

II

Într-o seară, după ce am mîncat, l-am luat pe Laurianne, la o bere pe bulevardul Clichy. Nu ştiu ce mi-a venit, să-i spun aşa, nitam-nisam :

— Orice s-ar zice, Angèle e o fată a'ntîia.

Ei bine, îl văd pe omul meu că mă priveşte fix şi mă întreabă dacă îmi place.

— Îmi place fără să-mi placă... Cum vrei tu ca Angèle să-mi placă, din moment ce-i cu tine ? O găsesc o fată drăguţă şi asta-i tot. Ce-ţi veni să mă întrebi chestia asta ! ?

El, din nou :

— Păi, uite de ce. Dacă vreodată îţi vine să faci dragoste cu ea, nu trebuie să te jenezi.

Acum era rîndul meu să mă uit fix la el.

— Nu, zău ? Ce-ţi veni ! Ţi-am zis eu aşa ceva ? Eu îţi spun că Angèle e o fată drăguţă şi tu de colo că nu trebuie să mă jenez. Asta-i bună ! Ca şi cum n-ar fi normal ca, ştiind-o iubita unui prieten, să văd în ea o prietenă şi nimic mai mult.

— Dragul meu, făcu atunci Laurianne, te cunosc de atîta vreme pentru a şti, nu-i aşa, ce fel de om eşti. Nu-i vorba de asta. Îţi spun ce ţi-am mai spus : dacă inima îţi dă ghies, nu te jena. Mai întîi, Angèle şi cu mine sîntem cam de mult împreună. Şase luni, îmi ajunge ! Nu prea am obiceiul să eternizez o asemenea legătură. Iar dacă, mă rog, te temi că mă superi, atunci poţi fi liniştit, bătrîne ; încă nu s-a născut femeia care să mă facă să mă cert cu un prieten vechi de zece ani.

I-am răspuns că mă cam deranjează bravada lui, că nu e el mai cu moţ decît alţii şi că dacă îi fac figura să iau de bune spusele sale, mi-o va reproşa o viaţă întreagă şi, bineînţeles, n-ar avea deloc dreptate. La care el se înfierbîntă, îşi iese din sărite, începe să strige, întrebîndu-mă dacă îl credeam tîmpit.

— Nici vorbă de asta, i-am explicat ; îţi spun ceea ce şi tu şi eu ştim foarte bine, anume că de jumătate de oră vorbeşti ca să nu-ţi tacă gura. Femeia unui prieten e ceva sfînt : o priveşti, dar n-o atingi. Asta ţine de o delicateţe elementară şi de un principiu la care n-ai să renunţi.

— Depinde cum vezi problema, făcu Laurianne cu un aer degajat.

— Ehe ! i-am spus, astea-s baliverne. În cazul de faţă nu există mai multe feluri de a vedea problema. Femeia unui

Liviu SUHAR : *„Ceteraşi"*

amic e afacerea lui, e bunul lui ! Cum e ceasul sau portmoneul. Și-i la fel de necinstit să-i furi și una și celelalte. În ce mă privește, dacă prind un prieten, cel mai vechi și mai bun, că mă înșeală cu amanta mea, îi rup oasele fără nici cele mai mici scrupule și sînt convins că, de altfel, tu însuți ...

Dar el mă întrerupe...

— Nu zău, chiar crezi că aș ezita vreun moment între un vechi prieten, din copilărie, așa cum îmi ești tu mie, și Angèle pe care am cules-o nu știu de unde și care nu-i decît o tîrfuliță ?

— Nu vorbi așa, i-am spus. Angèle e o fată minunată, o fată de nădejde, care întotdeauna s-a purtat drăguț cu tine, care ea ar avea de ce să se plîngă din cauza ta, nu tu. Ceea ce mi-ai spus mai înainte e o treabă de om laș.

A înțeles că a lăsat să-i scape mai mult decît trebuie, și l-am văzut roșind ușor.

— În fine, zice, totul e cît se poate de simplu : dacă Angèle îți place cîtuși de puțin, ia-o, dacă n-o vrei, las-o, fii sigur însă că puțin îmi pasă și de una și de cealaltă. Iată, te previn că duminica viitoare mi-o petrec la țară, așa că Angèle va fi singură. Cine are urechi de auzit să audă ! Faci ce vrei !

Și, acestea fiind spuse, ne-am despărțit.

III

Asta se întîmpla într-o joi.

Duminică — ca un făcut — m-am trezit mai devreme ca de obicei, și imediat mi-a venit în gînd Angèle. Căci, în fine, adevărul adevărat e că, întrebîndu-mă dacă îmi place fata, Laurianne nu mi-a pus o întrebare chiar idioată : îmi plăcea, desigur, îmi plăcea chiar foarte mult. Înțelegeți că, deși nu mai sîntem puști și am trecut de vîrsta în care cădeam în extaz în fața figurilor de ceară din vitrinele peruchierilor, în voi, în mine, mă rog, în toți cei aici de față, mai există, cum spunea poetul, porcul acela care doarme în străfundurile sufletului și care nu are nevoie de cine știe ce să se trezească. Or, nu știu nimic mai periculos decît jocurile cu o femeie ; te întărîtă fără să-ți dai seama. E ceea ce tocmai mi s-a întîmplat cu iubita lui Laurianne : tot dîndu-i cîte-o palmă așa din amuzament, tot înghesuind-o pe la colțuri, am sfîrșit nu prin a mă îndrăgosti de ea, ci prin a o dori foarte mult.

Bineînțeles, am păstrat totul pentru mine, dar din ziua acelei discuții am trăit într-o stare de confuzie și de perplexitate extremă, în așa hal mi-a tulburat gîndurile imbecilul acela cu aerul lui indiferent. E adevărat, poveștile acelea ale lui cu plictiseala, cu sațietatea și cu lipsa de interes, totul fusese spus cu o aparență de deplină sinceritate încît pe cuvîntul meu, aproape m-am lăsat convins.

Am rămas în pat o jumătate de oră și mai bine, foindu-mă cînd pe-o parte, cînd pe alta, întrebîndu-mă ce voi face. Aveam în urechi ecoul frazei lui Laurianne : „te previn că duminica viitoare mi-o petrec la țară, așa că Angèle va fi singură". Ezitam între dorința nestăpînită pentru femeia aceea și dorința nu mai puțin arzătoare de a nu face un lucru de care, în ciuda raționamentelor și încercărilor mele de a fi cu conștiința împăcată, cu siguranță, mă voi căi mai tîrziu.

Ca în vechea poveste a lui Hercule aflat între virtute și voluptate.

Cu un cuvînt, întîmplarea mă punea în încurcătură : pe de o parte, am un dispreț înnăscut pentru porcăriile de acest fel, pe de altă parte, am crezut întotdeauna că nu există regret mai mare pentru un bărbat decît să rateze o femeie la care a rîvnit și pe care ar fi putut s-o aibă.

Și, ca să nu mai lungesc treaba, m-am hotărît imediat. Am sărit din pat, mi-am pus pantalonii și cizmele și am pornit-o întins spre Montmartre, rugîndu-mă la dumnezeu ca Laurianne să fie acasă, și la diavol să nu fie.

Cel care m-a ascultat a fost diavolul.

Îmi deschise Angèle.

— Ia te uită, tu erai !

(Pentru că, trebuie să vă spun, ne tutuiam).

— Da, i-am spus liniștit, eu eram ; treceam prin cartier și am urcat să vă spun bună ziua.

— Ești foarte drăguț, reluă ea, numai că, vezi, Charles nu-i. S-a dus la țară și nu vine decît mîine. Nu-i nimic, intră totuși.

Am intrat.

Era încă foarte matinală, neavînd pe ea decît o cămașă de noapte parșivă, prin care picioarele i se desenau la fiecare pas. Eu, desigur, am luat o figură de circumstanță, cu aerul mîhnit al celui care a ratat o întîlnire. În rest, mi se întîmpla un lucru pe care nu-l prevăzusem în socotelile mele : o sfială de elev de clasa a VII-a, pe care n-o încercasem pînă atunci cu vreo femeie, iată, m-a cuprins acum în fața acestei fete vesele și de treabă, cu care, de șase luni, nu mă jenam să mă hîrjonesc, cu o delicatețe cam porcească.

Explicați voi treaba asta, dacă puteți, dar eu abia așteptam un mic pretext pentru a mă întoarce acasă să mă culc. Din fericire, ideea că vizita mea, urmată de o retragere precipitată va fi raportată, a doua zi, lui Laurianne, și că aș putea deveni astfel ținta bătăilor de joc ale acestui imbecil, mi-a redat toată energia.

Precipitînd lucrurile, am întrebat-o pe Angèle unde se gîndea să ia masa.

— Zău dacă știu, a făcut ea.

— Atunci, îmbracă-te, i-am spus ; îți plătesc o masă la moara din Sannois.

Ea a sărit în sus de bucurie ; am văzut-o venind să mă sărute, apoi s-a întors și a dispărut ca o adiere de vînt.

Vreme de un sfert de oră, douăzeci de minute, am auzit-o cîntînd în timp ce se îmbrăca de partea cealaltă a paravanului, de unde am tras concluzia că, așa cum crezusem dintotdeauna, Laurianne n-o distra deloc pe biata fată. Pe scurt, la prînz eram în tren, la unu eram la masă iar la ora două tînăra Angèle, pe care o amețisem bine, trăncănea ca o moară stricată și rîdea de toate fără să știe de ce.

Mi-am zis că e momentul să-i propun o excursie.

A acceptat imediat, s-a ridicat de la masă și, devenind dintr-o dată serioasă, s-a dus la oglindă să-și pună pălăria, după care m-a luat de braț.

Cunoșteam prin împrejurimi un colț de pădure numai bun pentru misterioasele promenade ale îndrăgostiților. Fără să-și dea seama, am condus-o într-acolo, ea, fată cuminte, nu vedea nimic, mergea fără să bănuie ceva, incapabilă, de altfel, să lege două gînduri unul de altul. Abia cînd a văzut în jur umbra deasă a pădurii, păru, în sfîrșit, a-și reveni în fire.

Avu o mișcare de retragere.

— Unde mă duci ? m-a întrebat.

O priveam.

A înțeles.

Mircea ISPIR : *„Portret"*

— O, mi-a zis, nu, nu ; nu vreau, să mergem ! A vrut să fugă, dar am răsturnat-o pe braţul meu.

— Eşti nebună, i-am spus. Rămîi ! Ce pierzi ? S-a zbătut, a lăsat să-i scape un strigăt, un strigăt pe care l-am stins imediat. Era fără forţă, neputincioasă.

N-a rezistat decît un minut, după care Laurianne şi-a primit plata ce i se cuvenea pentru încăpăţînarea lui stupidă.

Angèle mă iubea, am aflat-o atunci chiar de la ea, ceea ce m-a surprins fără să mă mire totuşi, avînd în vedere faptul că după actori, noi, ziariştii, am avut întotdeauna privilegiul de a fi apreciaţi de femei.

Vă rog să credeţi că această constatare e lipsită de orice vanitate.

IV

Am petrecut o zi minunată între patru ochi, mai bine zis, gură-n gură, şi am ajuns la Paris destul de tîrziu. Am luat ultimul tren de seară, plin de canotori, ale căror urlete amestecate cu zgomotul roţilor, ajungeau pînă la noi prin geamurile coborîte. Cît am mers n-am spus nimic, ascuns în colţul meu, posac, nemulţumit, bolnav de acea reacţie a simţurilor, care urmează dorinţei satisfăcute. Am condus-o totuşi pe Angèle pînă la uşa ei, unde am sărutat-o încă o dată cu toată convingerea şi unde ne-am spus la revedere pe a doua zi.

Şi, a doua zi, pe cînd mă plimbam pe bulevard, cineva mi-a prins coatele pe la spate...

Gluma asta mirosea de la o poştă a Laurianne, şi n-a trebuit să mă întorc pentru a-i răspunde foarte sigur că-i el :

— Ce mai faci, nerod ce eşti ?

Am vorbit de una de alta, şi-a petrecut braţul pe sub al meu şi am mers agale alături. Laurianne, întors de la ţară, era vesel ca o vrăbiuţă şi mi-a povestit în amănunt cît de plăcut şi-a petrecut ziua acolo.

I-am spus :

— Atunci, cu atît mai bine ; aşa stînd lucrurile, nu ne-am plictisit nici unul, nici celălalt.

Am lăsat să-mi scape această mărturisire nu fără oarecare emoţie, dar Laurianne era aiurit cu totul.

— Ei, zise el curios, şi ce-ai făcut ?

— Am făcut, i-am spus, ceea ce m-ai sfătuit să fac.

— Eu ? !

S-a oprit şi m-a privit cu ochii rotunzi şi miraţi de găină.

— Nu ştiu ce vrei să spui. Nu te-am sfătuit nimic !

Am reluat :

— Ba da, bătrîne ! Ştii foarte bine, în legătură cu Angèle...

— Cu Angèle ?

— Ei, da, chiar aşa, cu Angèle. Aminteşte-ţi, joi, la braserie... Ei, drăcie, da' memorie scurtă mai ai.

El, în acest timp, căuta mereu :

— În legătură cu Angèle..., Angèle... Poţi să mă omori...

Apoi, dintr-odată :

— A, da ! Ei, şi ?

— Ei, bine, i-am declarat, asta-i !

— Mda, făcu el liniştit. E-adevărat ?

— Cît se poate de adevărat. Aşa cum m-ai îndemnat, m-am dus ieri la tine, am luat-o pe Angèle la Sannois, am ameţit-o ca pe o curcă, şi totul s-a terminat cum nu se poate mai bine. Acum am onoarea să-ţi zic mersi.

M-a ascultat foarte calm, cu un vag surîs în colţul buzelor.

— Ai făcut foarte bine, spuse cu un aer viclean.

Am sărit :

— Cum am făcut foarte bine ? Crezi că glumesc ?

A zîmbit :

— Ia te uită !

— Nu, zău, am strigat, ăsta e lucrul la care mă aşteptam cel mai puţin. Şi, mă rog, ce te face să crezi că e o glumă ?

— În primul rînd, dacă ar fi adevărat, răspunse Laurianne, nu mi-ai spune-o, şi apoi, bătrîne, să ştii, dacă Angèle mă va înşela vreodată, n-o va face cu tine...

— Foarte bine ! i-am spus. Piatra asta aruncată în grădina mea, pe care o ridic cu deosebită plăcere, înlătură şi ultima remuşcare, dacă am avut vreuna. Nimic mai nimerit, pentru a cicatriza o rană provocată de prea multe scrupule, decît să arzi amorul propriu cu fierul roşu. Deci să-ţi fie foarte clar : nu numai că n-a fost a mea, mai mult, Angèle nici nu-i de mine : e dur ceea ce-ţi spun, dar, mă rog, asta-i situaţia. În aceste condiţii, nu-mi rămîne decît să te felicit, aşa cum meriţi.

La care, văzînd că se apropie ora trei, i-am strîns mîna şi m-am dus s-o întîlnesc pe Angèle, care mă aştepta deja la uşa camerei mele.

Liviu SUHAR *„Sperietori"*

V

Vreme de trei luni, lucrurile au continuat aşa. De trei sau patru ori pe săptămînă Angèle venea fără să mă anunţe. Petreceam o bună parte din zi împreună, după care mă duceam la ziar, unde adesea Laurianne mă aştepta fumînd. Bineînţeles, ne întorceam să cinăm, apoi sfîrşeam seara într-o braserie de prin cartier, ceea ce nu era deloc neplăcut. Era o relaţie fără cusur să te plictiseşti, nu alta.

Din păcate, totul are un sfîrşit. Într-o zi, pe cînd Angèle era la mine, am fost smulşi brusc din dulcea noastră intimitate de o sonerie violentă, care ne-a făcut să sărim în sus. Angèle mi-a şoptit :

— Nu mişca !

I-am răspuns dînd din cap şi am rămas imobili, cu gurile căscate, aşteptînd să sune iar. A fost o clipă de linişte, apoi, din nou, soneria înspăimîntătoare a despicat tăcerea profundă a camerei, în vreme ce o voce striga de partea cealaltă a uşii :

— Deschide, Lavernié, eu sînt !

— O, doamne, murmură Angèle, e vocea lui Charles !

— Da, i-am spus.

Şi am sărit din pat.

Angèle, înnebunită, striga :

— Rodolphe, nu te duce, te rog !

Dar, după cum bine v-aţi dat seama, n-am ascultat-o. N-am făcut decît un salt pînă la uşă şi, în cămaşă, desculţ, cu mîna pe închizător, am întrebat :

— Tu eşti, Laurianne ?

— Da, mi-a răspuns.

Laurianne a intrat ca o bombă, roşu ca racul, cu ochii ieşiţi din orbite.

— Angèle e aici ! urlă el.

L-am privit :

— Sigur că-i aici. Sîntem împreună mai de mult şi nu ţi-am ascuns-o.

Dar el parcă nici n-a auzit, avea buzele albe de furie :

— Mizerabile, bîigui, canalie infectă ! Aşa te porţi cu un prieten de zece ani !

I-am rîs în nas :

— Asta-i bună ! am strigat. Ce altceva am făcut decît ceea ce tu m-ai sfătuit să fac ? Mi-ai tot spus să nu mă jenez şi să profit de ocazie. Şi că „m-am săturat de Angèle" şi că „n-am obiceiul să eternizez o legătură" şi „crezi că voi ezita vreodată între un prieten şi o tîrfuliţă" şi tra-la-la şi tra-la-la. Am luat-o de bună, ce vrei să fac ? Dacă te-a luat gura pe dinainte, cu atît mai rău pentru tine.

El mă asculta cu privirea bezmetică şi cu pleoapele zbătîndu-se.

— Dacă ţi-am vorbit aşa, făcu el, înseamnă că aveam motivele mele s-o fac, şi tu trebuia să mă înţelegi !

Am izbucnit în rîs :

— Da, da, cunosc chestia asta. Ei, bine, drăguţule, n-am înţeles ; tu mi-ai oferit o femeie care îmi plăcea, eu am luat-o. N-am să-ţi dau nici o altă explicaţie.

El rămase o clipă fără să-mi răspundă, sufocat de furie. În fine, i-a revenit glasul pentru a putea să mă facă ticălos, pentru a mă acuza că am venit la el să mănînc din pîinea lui, şi pentru a-mi arunca cîteva epitete pe care nu-i nevoie să le relatez aici. Auzindu-l, am început să mă-nfurii. M-am stăpînit totuşi.

— Ascultă, Laurianne, i-am spus, ai să mă laşi în pace şi asta imediat altfel ne supărăm de-a binelea. De un sfert de oră mă ţii dezbrăcat şi am început să răcesc. Gata ! Dacă ai venit să mă insulţi la mine acasă, te înşfac de după cap şi te arunc pe scară. Al naibii nătărău !

Asta ar fi trebuit — nu-i aşa ? — să-l calmeze ; ei bine, nici vorbă. Iată-l ambalîndu-se, pierzîndu-şi capul, începînd să mă înjure şi sfîrşind prin a mă acuza că trăiesc pe banii lui Angèle. Ei, drăcie, atunci n-am mai ştiut de mine, i-am tras o pereche de palme care i-a plimbat capul într-o parte şi-n alta, şi i-am făcut vînt pe scări.

Eram furios.

M-am întors la Angèle şi i-am spus :

— Fată dragă, iată despre ce-i vorba : domnul Laurianne, care a avut norocul să aibă o iubită drăguţă şi de treabă ca tine, n-a găsit altceva mai bun decît să mă arunce cu forţa în braţele tale, cerîndu-mi, drept serviciu, să-l scap de tine. Asta-i ! Ştiu că nu-ţi vine bine deloc, dar pînă la urmă acesta-i adevărul. Cum bine ştii, i-am făcut serviciul pe care mi l-a cerut şi am devenit amantul tău, pentru binele lui, pentru binele meu şi pentru binele tău, sper. Azi, avertizat — de cine, habar n-am — de tot felul de lucruri pe care nici nu m-am străduit să i le ascund, domnul Laurianne vine ca un smintit şi mă acoperă cu reproşuri şi înjurii. La reproşuri am răspuns, cu obiecţii înţelepte, pentru înjurii însă, i-am dat una zdravănă. Urmarea acestui vodevil foarte intim e că te va da afară. Şi cum nu văd nici un motiv ca tu să plăteşti oalele sparte, te vei întoarce frumuşel acasă, îţi vei lua hainele, ai să vii să mergem să mîncăm, şi o să rămînem împreună. Va dura cît va dura.

Ea s-a arătat mişcată de această propunere, m-a sărutat cu ochii în lacrimi şi a plecat.

Am aşteptat o oră, două, trei. N-a venit nici să cineze, nici să doarmă.

Abia a doua zi, cînd m-am sculat am primit o scrisoare de la ea în care mă anunţa să nu mai contez pe vizitele ei, totul se terminase între noi. Urma povestea unei scene pe care a avut-o, la întoarcere, cu Laurianne, scenă grotescă, dacă aşa a fost, care făcea ca toată epopeea să sfîrşească în demnitate : Laurianne s-a tîrît în genunchi, cu lacrimi şi strigăte, implorînd-o să nu mă mai vadă, jurîndu-i iertare şi uitare, numind-o dragostea lui, bucuria lui, suprema lui consolare etc., etc., totul amestecat cu promisiuni de căsătorie şi ameninţări că se va arunca pe fereastră.

O tîmpenie, de te-apuca mila.

Am vîrît scrisoarea în buzunar şi mi-am asumat văduvia prematură, nu fără a nutri în sinea mea o secretă recunoştinţă pentru nemaipomenita fiinţă care mi-a oferit, vreme de şase săptămîni o legătură neobosită, sfîrşită în mod agreabil cu o ruptură fără sîcîieli.

Cît despre Laurianne, nu m-a iertat niciodată, ceea ce-mi este absolut indiferent, şi de atunci mă tratează drept canalie, ceea ce mi-e şi mai indiferent.

În româneşte de
Daniel DIMITRIU

Iftimie BÂRLEANU : „Imn Republicii" (lemn patinat)

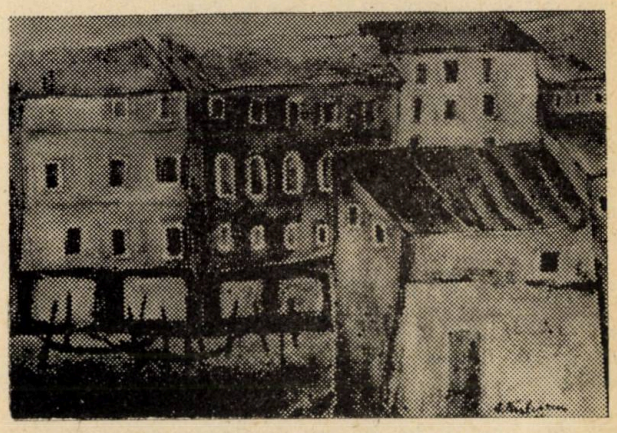

Bogdan Bârleanu : „Bărci la Murano"

Ramón Gómez de la Serna

CAPRICII

STEAUA DE LA POLUL NORD

Steaua de la Polul Nord s-a săturat să tot îndure frigul şi atunci a cerut transferul.

«Vă puteţi schimba postul numai cu o altă stea de la Polul Sud», i s-a spus, şi ea s-a conformat, în speranţa că în regiunea aceea meridională zilele vor fi fost calde şi plăcute.

Steaua de la Polul Nord ajunse în fine, după interminabile formalităţi, pe cerul de la Polul Sud.

Nu mică i-a fost surpriza cînd a dat de aceleaşi zăpezi, aceiaşi pinguini şi aceleaşi foci mustăcioase, cu colţii mari, ca şi la Polul Nord !

Începu să plîngă, fiindcă făcuse o călătorie atît de lungă şi inutilă iar toate celelalte stele o priveau ca pe o venetică nemulţumită şi nimeni nu se încumeta s-o consoleze.

Cîtă melancolie pe steaua polară păcălită !

Poate fi văzută din emisfera noastră în nopţile cu cer senin şi luminos pe care se distinge bine pentru că are o sclipire mai albăstruie decît celelalte stele şi un fel numai al ei de a clipi neliniştit printre lacrimi.

SINUCIDEREA UNUI PIAN

Urcau pianul la etajul patru, în expectativa generală a străzii şi scîrţîitul emoţionant al scripeţilor, cînd marele pian vertical alunecă din legături şi se sfărîmă într-o mie de bucăţi şi în mai mult de o mie de note.

Bomba muzicală zgudui întreg oraşul, şi apărură bemoli pierduţi pe acoperişurile îndepărtate şi clape negre pe mănuşile din vremurile de odinioară.

Pianul, obosit, se salvase de la monotonele lecţii ale domnişoarei cu pălărie verde.

EXPOZIŢIE CANINĂ

Dintr-o curiozitate primăvăratică, merg la expoziţiile canine, unde se poate vedea aberaţia umană de a îngriji ca pe prinţese de casă mare pe cei mai urîţi şi mai rahitici cîini.

Îmi plac cîinii de vînătoare şi admir ogarii ca nişte mîzgălituri spirituale.

Afli întotdeauna surprize în cuştile cu perne sau paie şi descoperi cîinele melancolic şi uman care îţi spune cu ochii ceea ce niciodată nu ţi-a spus un prieten.

Priveam cîinele melancolic al sezonului, tip Plaut, enorm şi lipsit de graţie, cînd îl auzii spunîndu-mi :

— Salvează-mă !

Nu poţi asculta aşa ceva din partea unui cîine fără a-i sări imediat în ajutor. Privii în jurul meu, văzui că paznicul lui nu era pe-aproape şi, luîndu-l de lanţ, ieşii cu el de parcă toată viaţa ar fi răspuns la numele meu.

Ajuns acasă, îi scosei lanţul şi zgarda, după care cîinele trase cu dinţii de capătul disimulat al unui fermoar şi-şi scoase masca de cîine.

Era un om, din aceia care seamănă cu un cîine, dar se vedea că era un nefericit uman.

— Eu am fost o haimana, e adevărat, şi de aceea a trebuit să accept slujba de cîine de expoziţie, dar muream de tristeţe. Cîinele poate fi om, dar omul nu poate fi cîine.

I-am dat un *whisky*, mi-a povestit aventurile lui şi la ora cinei i-am deschis uşa, iar el, după ce s-a scuturat ca un cîine, a luat drumul străzii libere.

ÎN SFÎRŞIT CRIMA PERFECTĂ

Nu visa decît la crima perfectă, la crima despre care să nu se ştie cum se înfăptuise şi nici cine ar fi putut fi autorul ei.

Citise toate romanele care comentau această posibilitate şi văzuse toate filmele în care prepararea unei crime reuşite costă un milion de dolari.

Nu dorea altceva decît să lase umanitatea consternată în faţa crimei imposibil de soluţionat sau de anchetat.

Rîdea de Poe care avusese nevoie, pentru a fabrica o crimă aproape perfectă, de un urangutan care să fugă cu briciul unui marinar.

Într-o zi îi veni ideea genială a crimei perfecte. Alese o casă misterioasă şi îşi instală dormitorul în camera cu zăbrele la fereastră şi cu o cheie bună şi un lacăt eficient la uşă.

Mai întîi scoase bani de la bancă şi-i distruse meticulos pe toţi fără a lăsa nici o urmă. În noaptea crimei răscoli sertarele, lăsînd pe jumătate scoase înafară lenjeria şi cravatele.

Îşi aruncă pe jos portofelul gol şi fără să fi fost stîngaci, îşi dădu cu mîna stîngă o lovitură puternică de pumnal în spate. Apoi, întins pe pat cu un nasture în mîna dreaptă ca şi cum l-ar fi smuls asasinului în timpul luptei, îşi pierdu tot sîngele şi muri.

Crima se dovedi a fi complicată şi nimeni nu pricepu niciodată pe unde intrase şi ieşise asasinul, dar partea hazlie era că pentru a comite crima perfectă autorul ei a fost nevoit *să se asasineze*.

PLIMBARE DE DUMINICĂ

Fusese la grădina zoologică cu o veche prietenă crezînd că duminica nu are ochi, dar după ce ajunse acasă fu surprins să constate că soacra lui venise în vizită mai ţeapănă ca niciodată şi cu mîna înfăşurată într-o mitenă de spini.

— Ce căutai dumneata în grădina zoologică cu o blondă ?

— Era o veche prietenă pe care am întîlnit-o cînd mă plimbam.

Lucrurile rămaseră aşa, dar el se tot întreba cum de putuse ea să-l vadă, pentru că bietul de el nu cunoştea marea taină a soacrei lui care era leoaica din cuşcă pînă suna ora închiderii.

OMUL ŞI PESCĂRUŞUL

Omul, care nu avea bani să plece în vacanţă, recurse la o stratagemă pentru a se putea răcori pe plajele îndepărtate şi îşi schimbă sufletul cu cel al unui pescăruş, numai pentru perioada de vară.

Pescărusul — mai bine zis, sufletul pescăruşului — rămase să guste plăcerile locuitorului de la oraş iar omul, dornic de vacanţă, se duse pe aripile pescăruşului spre ţărmurile cu aer proaspăt şi răcoros.

Greu i-a venit să mănînce peşte crud şi fără sare, dar faptul că se bucura de briza marină şi putea să se afunde în Antarctica în zilele cu cele mai multe telegrame ale căldurii, l-a compensat pentru toate.

Reîntors la propriul său veşmînt de om, după expirarea termenului, exclama adesea, suspinînd la gîndul iernii ce se apropia : «Ei, pe cînd eram eu pescăruş !»

SUFOCAŢI DE DRAPERIE

Ni se întîmplă uneori să ne pomenim dincolo de viaţă, în spaţiul labirintic dintre viaţă şi moarte, şi asta se petrece atunci cînd sîntem înfăşuraţi de o draperie, fie pentru că ne-a căzut în cap fie pentru că nu am ştiut noi să găsim ieşirea printre cutele ei bogate.

Învăluiţi în perdea, plisaţi printre pliurile ei ne pierdem în interregnul dintre operă şi bal mascat, dintre negru şi alb, fără a putea şti ce va fi cu noi, în mîna călăului de catifea.

ZĂPADA ŞI STEAUA

Nimeni nu va putea să ia cu lopata zăpada de la pol.

Sub această zăpadă se află comori, şi se află marele briliant al coroanei pămîntului.

Numai dacă ar arde zăpada ar apărea aurul, platina şi tot uraniul pe care le acoperă elementul alb şi rece.

Dar cum s-ar putea împlini absurditatea ca zăpada să ardă pînă la dispariţie ?

Zăpada ar putea fi incendiată doar dacă ar cădea o stea în poala ei.

FIICA MILIONARULUI

Îndrăgostitul de fiica milionarului era nebun de gelozie, pentru că un tînăr foarte bine şi elegant o urma pretutindeni ca un adevărat stăpîn al inimii ei.

În fine, într-un moment de pauză al petrecerii reuşi să se apropie de ea, care îl ascultă cu răceala unui lampadar.

Trandafirul artificial pe care îl purta prins la şold părea să se facă tot mai mare pe măsură ce trecea timpul, şi acest fenomen splendid îl paraliza în cursul acelui dialog care era de fapt un monolog.

Era umilit, simţindu-se ca unul care schimbă discurile la o petrecere din lumea înaltă. Iar ea, tăcînd, parcă îl întreba :

— Nu puneţi altă placă ?

El răbda, pentru că voia să-i pună o întrebare, doar o întrebare.

În cele din urmă, cînd petrecerea se terminase, reuşi să o întrebe :

— Tînărul acela care nu se dezlipeşte de dumneavoastră, vă este logodnic ?

Milionara luă un aer dispreţuitor şi trist.

— E detectivul meu.

EROISMUL LALELELOR

S-a întîmplat în Olanda, cînd s-au rupt ecluzele odată cu venirea primăverii.

Apa a încercat să inunde frumosul sat Albarasé, unde cresc cele mai frumoase lalele din lume, care ating cele mai înalte valori la Bursa lalelelor.

Şi atunci, lalelele, cu petalele strînse pe cap şi lujerul lung începură să crească, să se îndesească şi să urzească un fel de gard viu, să se împletească, să-şi adune forţele culorii lor şi astfel evitară inundaţia.

A fost o faptă vitejească, eroică, cum nu se cunoştea alta în istorie, şi aceasta se explică prin faptul că lalelele au cap de olandeză, instinct secret, veselie solidară şi sentimente patriotice.

PASĂREA CARE A SCĂPAT DIN COLIVIE

Nu trebuie să urmăriţi pasărea care a scăpat din colivie.

Trebuie să ştiţi să recunoaşteţi că destinul ei a fost să se elibereze şi că este imposibil să schimbaţi acest destin.

Pasărea care a zburat poate să stea pe acoperiş, pe un balcon îndepărtat, oriunde, dar trebuie să o lăsaţi să se ducă, să suportaţi ideea că s-a salvat.

Domnişoara blondă nu a ţinut seama de prevestirile rele şi a vrut să captureze din nou pasărea ei care şchiopăta.

Marchiza din sticlă lucea ca un patinoar, oferindu-şi lunecuşul piciorului agil iar pasărea stătea liniştită pe marginea ei.

— Nu te du ! Nu te du !

— Şi ce vrei, s-o mănînce pisica ? Nu ştie să zboare şi mai şi şchioapătă.

Domnişoara blondă se urcă pe marchiză şi ajunse aproape de pasăre, cînd sub piciorul ei se sparse un geam, prin care căzu şi apoi muri.

Pe pasărea care a scăpat din colivie nu trebuie să o urmăriţi, pentru că nechibzuinţa şi abisul se aliază împotriva urmăritorului.

REBELIUNEA FLORII SOARELUI

Ca o ceată de mulatri înverşunaţi, florile soarelui începură a-şi declara prin ţipete rebeliunea. Susţineau, cu feţele lor de soare negru, să nu puteau fi exploatate.

Capetele lor fanatice şi insolate spuneau că nu mai voiau să fie recoltate, că voiau să stea la soare mereu, fără să facă nimic, fără să mai dea semincioarele lor omului ori industriei lui.

A trebuit să se tragă cu mitraliera şi au căzut risipite şi ştirbite chipurile lor bucălate şi pline de coşuri.

Astfel, în urma încăierării se făcu o asemenea însămînţare a cîmpurilor încît noua recoltă ieşi superbă, însutită.

Traducere de Dana DIACONU

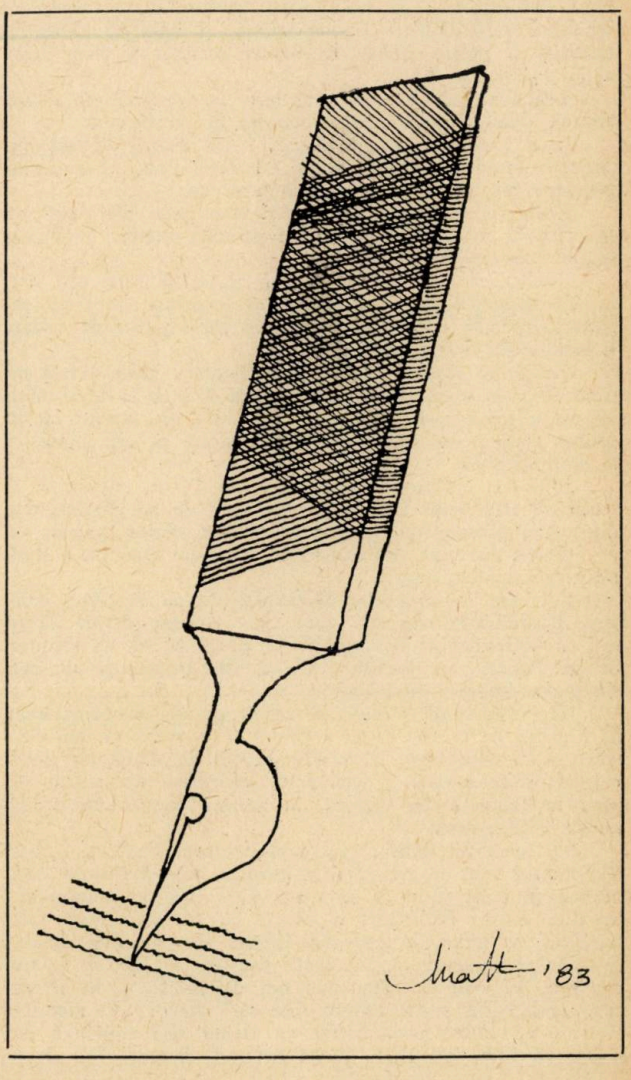

CÎTE CEVA DESPRE DEMONI

de V. BAHNOV

Sala era arhiplină. Publicul, cu sufletul la gură, asculta captivat referatul unui tînăr om de ştiinţă.

— Aşadar, începu tînărul, ştiinţa nu posedă dovezi sigure că în vremurile îndepărtate civilizaţiile extraterestre vizitau planeta noastră. Dar zeci de mituri şi legende ascund în alegoriile lor amintirea oamenilor despre vizitatori de pe alte planete. Dacă aceste alegorii ar fi descifrate, ne-am putea convinge că omenirea, în diferite perioade ale existenţei ei, se afla în centrul atenţiei unor fiinţe superioare din alte părţi ale universului.

În acest sens, aş vrea să mă opresc la una din cele mai cunoscute şi interesante dintre ele : legenda doctorului Faust.

Fără îndoială că această legendă are un fundament istoric. Chiar o cunoaştere superficială a ei ne atrage atenţia asupra unui fapt curios. La ce-i trebuia lui Mefistofel sufletul bătrînului doctor Faust ?

După cum se ştie, biserica încă de la începuturile existenţei sale susţinea că lumea este plină de păcate. Nici astăzi nu putem şti sigur ce raport exista atunci între cei drepţi şi cei păcătoşi din punctul de vedere al bisericii creştine, dar oricum se spunea că nu există suflet omenesc fără păcate. Deci n-am putea spune că Iadul ar fi fost vreodată în criză de suflete. Aşa că pentru Lucifer n-ar fi avut importanţă dacă la un moment dat în Iad s-ar fi aflat un suflet în plus sau în minus.

Ne întrebăm atunci, de ce Mefistofel a trebuit să depună atîta efort pentru a cuceri sufletul unui oarecare doctor ? Amintiţi-vă : ce nu-i oferă Mefistofel lui Faust în schimbul sufletului său — şi ştiinţă, şi bani, şi glorie, şi tinereţe, şi putere. Mefistofel devine servitor şi chiar sclav al lui Faust. De ce ?

Legenda nu ne dă răspuns la această întrebare. Faptul, după părerea mea, ar consta în următoarele.

Cine, credeţi că era Mefistofel ? Un diavol de rang superior ? Trimisul personal al lui Lucifer ? Poate chiar însuşi Lucifer ? Nu, domnilor, de o mie de ori nu !

Acela pe care în continuare îl vom numi Mefistofel nu era altceva decît un vizitator de pe altă planetă, reprezentantul unei civilizaţii înaintate.

Înţeleg că această supoziţie ar putea să sune aici destul de neaşteptat şi de straniu. Dar încercaţi să priviţi subiectul legendei doctorului Faust din acest punct de vedere şi totul o să vi se pară normal.

De pe ce planetă a apărut Mefistofel ? Deocamdată nu ştim. O vom numi provizoriu planeta M., de la Mefistofel. De ce a venit aici Mefistofel ? A venit din acelaşi motiv pentru care şi noi ne pregătim să zburăm pe alte planete : în scop ştiinţific.

Pînă la întîlnirea sa cu doctorul Faust, Mefistofel a reuşit să afle multe lucruri despre viaţa de pe Pămînt, dar din cauza provenienţei sale interplanetare, dădea faptelor de pe Pămînt cu totul alte explicaţii. Întocmai cum nu o dată i-a atras atenţia Faust.

Cei care l-au trimis pe Mefistofel aici au prevăzut, desigur, posibilitatea obţinerii unor date eronate despre Terra şi l-au însărcinat pe trimisul lor să aducă pe M. un locuitor de pe Pămînt, un locuitor care să dea informaţii cît mai complexe despre planeta sa...

Deci Mefistofel trebuia să aducă pe M. un pămîntean. Se înţelege de la sine că el a căutat să găsească un om cultivat şi cu experienţă. El a ales un om de ştiinţă ale cărui cultură enciclopedică şi conştiinţă ştiinţifică nu puteau fi puse la îndoială. Şi, desigur, în această alegere Mefistofel nu s-a înşelat deloc.

Ne întrebăm iarăşi : ştia oare doctorul Faust cine este Mefistofel ? Nu, nu ştia. Dar a încercat oare Mefistofel să-i explice de unde şi în ce scop a venit ? Nu, nu a încercat. Ba mai mult : Mefistofel a căutat cu tot dinadinsul să-l convingă pe Faust că vine din Infern. De ce ? Iată de ce.

Să presupunem că în zilele noastre pe Pămînt apare diavolul. El vine în casa unui om de ştiinţă. Cum se va recomanda ? Va spune despre sine că-i diavol ? În nici un caz nu va spune asta. Altfel va trebui să-l convingă pe savant că ideea existenţei diavolilor nu-i absurdă. Dar dacă diavolul se prezintă savantului drept un vizitator extraterestru ? Nu-i aşa că atunci omului de ştiinţă i se va trezi un interes neobişnuit pentru acest oaspete cosmic şi va consimţi să-l urmeze pe altă planetă ?!

Aşa stau lucrurile astăzi. În evul mediu s-ar fi pus însă altfel problema. Dacă atunci Mefistofel ar fi încercat să-i explice lui Faust cine este el şi de unde vine, Faust l-ar fi luat drept un nebun scăpat din ospiciu. Iar ca să-l poată convinge pe doctorul Faust că el a venit de pe altă planetă, Mefistofel ar fi trebuit să-i explice structura sistemului nostru solar, teoria relativităţii, fizica cuantică şi principala schemă a unui motor cu propulsie pe bază de fotoni sau de plasmă. Pur şi simplu, bătrînul doctor Faust ar fi putut să-şi iasă din minţi căutînd să înţeleagă teoriile şi explicaţiile lui Mefistofel.

De aceea, îi era mai simplu lui Mefistofel să se prezinte drept o forţă a Iadului, lucru care, chiar dacă trezea în sufletul oamenilor acelor timpuri groaza, era cît se poate de plauzibil. Şi Faust a căzut uşor în această capcană. Mai mult încă, folosindu-se de cuceririle ştiinţei şi tehnicii de pe planeta M., necunoscute pe Pămînt, Mefistofel putea să treacă prin zid, putea să devină invizibil — cu alte cuvinte, făcea tot posibilul să pară că posedă acele forţe malefice cu care sînt înzestraţi slujitorii lui Lucifer.

Şi acum o altă întrebare : de ce a trebuit să piardă atîta timp Mefistofel pentru a-i arăta lui Faust tot felul de miracole ? Cred că au fost două motive. În primul rînd, bătrînul doctor Faust trebuia pregătit pentru contactul cu o altă civilizaţie, mai ales trebuia pregătit psihic. Pentru acest lucru, Mefistofel a înscenat un şir întreg de întîmplări pregătitoare prin care, trecînd, Faust a putut să se călească. Apoi fără un antrenament fizic doctorul Faust n-ar fi putut suporta condiţiile de imponderabilitate din cosmos. Astfel că Mefistofel a trebuit să-i redea tinereţea şi forţa.

În al doilea rînd, putem presupune că Mefistofel nu-l putea lua pe Faust cu sine fără consimţămîntul prealabil al acestuia. Se pare că locuitorii planetei M. atinseseră un progres uriaş nu numai în ştiinţă şi tehnică, ci şi în domeniul vieţii morale. Numai prin liberul consimţămînt al lui Faust de-a trece în altă lume, Mefistofel îl putea lua cu el. Acest consimţămînt a fost obţinut prin aşa-zisa vînzare a sufletului lui Faust diavolilor.

Mai rămîne totuşi o întrebare. Cum ne-am putea explica ciudata înfăţişare fizică a lui Mefistofel ? Desigur, putem presupune că oaspetele cosmic şi-a pus special coadă, coarne, copite şi şi-a îmbrăcat trupul într-o blană păroasă numai ca să-l convingă pe Faust că vine din Iad. Dar nu trebuie să ne mulţumim doar cu această explicaţie. Este posibil ca locuitorii acelei planete M. să aibă cozi, copite şi chiar coarne sau corpul acoperit de păr negru şi des. Poate că aceste părţi ale trupului lor îndeplinesc chiar funcţii vitale. Putem să ne închipuim că, de pildă, coarnele lor nu sînt altceva decît două antene care captează, să zicem, biotopi (poate nu întîmplător Mefistofel era capabil să citească de la distanţă gîndurile oamenilor). Nu este exclus apoi faptul ca lunga lor coadă să fie un mijloc de contact cu pămîntul, în timp ce pielea acoperită de păr des să le servească drept acumulator pentru captarea electricităţii (amintiţi-vă că din blana pisicilor sar scîntei noaptea).

De ce totuşi întîlnirile cu locuitorii planetei M. s-au întrerupt în ultimii o sută de ani ? Putem presupune că locuitorii acestei planete au obţinut datele necesare despre noi şi că studiază acum alte planete ale Galaxiei noastre. Sau poate au ajuns la concluzia că pămîntenii nu sînt încă capabili să comunice cu ei şi s-au hotărît să aştepte pînă oamenii de pe Pămînt vor atinge acest stadiu. Trebuie să fim pregătiţi oricînd pentru acest contact. Chiar azi în faţa oricăruia dintre noi poate să apară un astfel de vizitator, zicînd : „Bună ziua, eu sînt Mefistofel...".

Cu aceste cuvinte, tînărul savant îşi roti ochii fosforescenţi peste auditoriu, îşi strînse hîrtiile, îşi îndreptă pe cap bereta şi se topi în văzduh.

Traducere de I. DAVIDIN

ROCHIA — DE AUR —

de ANCIO KALOIANOV

Dar cînd ea fugea de agronom şi de casa lui dintre grîne, — şi liniile căii ferate de sub tren repetau cuvintele lui, scurt, şi o iubire disperată: „Katia, fugi! De la mine! Fugi, Katia!". De la imensitatea seminţei de grîu, de la miliardara lor depersonalizare, agronomul uitase să ţină minte că pînă la întîlnirea cu el, ea ţinea la numele întreg, curgător şi împărătesc, creat să fie tipărit cu litere petit, garamond şi toate scripturile rămase pe care ea încă nu le cunoştea. O lună după fuga ei cu trenul, ea apăru în ziarul judeţean cu numele Ecaterina Ivanova. Aceasta încă nu însemna nimic, pentru că era sub o informaţie scurtă referitoare la îndeplinirea planului unei mari uzine; dar ea iubea cuvintele care se iveau de sub claviatura vechii maşini de scris „Erika" de la redacţie. Ecaterina Ivanova visase să devină pianistă şi de aceea, cu plăcere, renunţă la manichiură ca să atingă tandru claviatura aidoma nasturilor pe haina omului iubit. Cuvintele, la început, erau plumb cald, cerneală roşie şi oameni, care primii se bucurau de micile ei succese. „Bravo Katiuşa!".

Ea întreagă semăna cu un pescăruş cu cioc galben, numai că taciturn, care ciocăne din timp în timp. Cînd se uita pe fereastră observa mereu şi se mira de volumele groase de pe dulapul din faţa biroului ei. De mult nimeni n-a deschis Marea enciclopedie, dar în ea erau atît de multe nume că oferea certitudinea c-o să se găsească loc şi încă pentru unul. Ea se bucura de paginile sale şi căuta eroi. Socotea că numai eroii merită eforturile, măcar că şeful secţiei, un glumeţ remarcase:

— Despre eroi se scrie usor. Pentru că nu există... Şi a trebuit să fie creaţi de noi — de glumeţul, de Ecaterina Ivanova, de către ceilalţi. Şi încă ceva — cuvîntul, cuvîntul însuşi e erou, pentru că îl folosim ca orice chimicale deodorante, pe care îl atîrnăm apoi în locurile cele mai sufocante ale vieţii noastre. El adună şi absoarbe totul, rotativele îl atîrnă să se usuce în ziare, ziarele au dată. Aşa ea transformă cuvintele în vreme, iar vremea e galbenă şi prăfuită ca ziarele vechi... Ecaterina Ivanova încerca să-l înţeleagă pe glumeţul din redacţie, dar în conversaţiile lor ea era grăbită, iar el — lent şi moralizator.

Cînd se grăbea, „Erika" scria substantivul „erou" şi la plural cu i scurt. Aceasta o tulbura pe Ecaterina Ivanova ca semn de înfrigurare, care putea să vină ca ea să fie remarcată, ceea ce ar fi fost absolut nedrept, pentru că ea se silea întotdeauna să plece pe drumurile judeţului. În redacţie era căutată şi pentru această devotiune a sa care salva sîmbetele colorlalţi: „Katiuşenka, sufleţelule!". Şi Ecaterina Ivanova pleca. Ceilalţi nu ştiau că sîmbetele şi duminicile îi deveau tot mai chinuitoare.

Trecu deja un an de la fuga ei şi în primăvară, cineva îi adusese veste că ăla, agronomul cu grîul său blestemat, se restabilea lent în spitale şi sanatorii şi cîteodată întreba de ea în scrisorile sale. Din nou era vară, paginile ziarului său, la fel, miroseau a secerat şi a grîu, redactorii mai vîrstnici vorbeau agitat despre posibilitatea ca planurile la grîu să nu fie îndeplinite.

Ecaterina Ivanova vedea lanurile nemărginite de anul trecut, casa agronomului între ele şi pe ea ca un martir care întinde mîna spre o coroană de lauri, iar coroana o ţine ea, Ecaterina Ivanova. „Eu nu sînt soră de caritate şi nu pot!", îşi spunea ea ferm, dar dormea rău, probabil trebuia să-l viziteze în Hisara. Pentru că începu să simtă prezenţa sa lin în rogojina de pe peretele mansardei ei, în scrumiera adîncă, moştenită de la fostul chiriaş şi în animalul de pluş vechi pe care glumeţul i-l dărui la ziua ei de naştere. Glumeţul, invitat în ultimul moment, cumpără acest mic animal... decolorat de la chioşcul din cartier. El era un fel de leu cu sase picioare şi Ecaterina Ivanova, entuziasmată, îl îmbrăţişă, considerîndu-l un obiect de excepţie. Mai tîrziu înţelese că nu era, dar nu-l aruncă. I se părea că acest monstru cu şase picioare o priveşte cu ochii agronomului, cu un devotament de cîine, dar pe ea n-o prea interesa, deoarece era absorbită de mult de frumuseţea grînelor şi de munca sa. Oare nu era şi el o combinatie stranie: pluş şi leu. Şi, în definitiv, cine era el, agronomul acesta? Ea scria despre eroii săi subconştient cu i scurt şi-i compara cu dînsul. El devenise măsura, dar şi împotrivirea voinţei ei şi Ecaterina ameninţa să scrie ceva despre el, ca să se salveze de la umbra lui şi de aceea citea şi cele mai mărunte notite despre seceriş, verificînd îndreptăţirea lui de a se îmbolnăvi din devotament pentru grîne.

Avu noroc la sfîrşitul secerişului. Era din nou sîmbătă şi tocmai cînd în buletinul de prînz al radioului se aminti de Hisara, glumeţul o chemă la el: „vreau un material despre treizeci de bărbaţi, maşina te aşteaptă, fotograful a coborît deja...". Ecaterina Ivanova socotea că în prima frază din fiecare material trebuie să fie un verb care să şocheze şi să mobilizeze. În istoria cu cei treizeci de bărbaţi bătea un clopot. Şi nu unul, ci multe, de la toate bisericile sătesti situate pe malul Kamciei. Bătuseră nenutincios şi alarmant, cînd rîul îngălbenit în furie rupse digurile şi se năpustise asupra văii roditoare. Au sunat clopotele o jumătate de zi, pînă cînd apa de ploaie de la munte a parcurs drumul său pînă la mare şi pînă cînd mai mult şi mai mult au umplut valea gonind deaproape şirul de combine care parcă avînd presentimentul nenorocirii era adunat în acest loc întins. Tot aici se găsesc treizeci de bărbaţi obosiţi. Aşteptau, pentru că drumul din satele din faţă era tăiat de rîul larg, galben care se scurgea leneş. Metalul combinelor tăcea şi exala căldură. Bărbaţii fumau, nu mai era grîu în cîmp şi fumau fără grijă. Ei ştiau preţul eforturilor lor, probabil ştiau şi pentru cine vine ceasul...

Bărbaţii erau taciturni, dar se sileau să fie folositori şi se îngrămădeau în jurul ei. Aproape de apă unul rămăsese ghemuit, el aruncă din timp în timp în apă cîte un pumn de paie care lent alunecau în jos.

— Gorane, — îl chemară — acest rîu n-are să se scurgă pînă mîine. Cum să aştepţi?

— Ca şi voi!, răspunse supărat Goran.

— Noi ne-am obişnuit. Dar femeile noastre nu poartă rochii ca a ta...

La plecare, Goran voi să să aşeze cu ei în maşină. Din spate îl fluierară însă batjocoritor. El se prefăcu că n-aude. Dar cînd ajunseră la podul de deasupra prăpastiei uscate, unde se oprise dînd prioritate unei căruţe, Goran deschise portiera hotărît:

— Aşteptaţi, opriţi! O să mă fac de rîs! Şi pe Draga o s-o compromit! Numai dacă puteţi să treceţi prin satul nostru şi să-i spuneţi Dragăi... Nu vreţi să aprindem, cîte o ţigară, băieţi? Şoferul si fotograful pierduseră prînzul pentru că se grăbeau să se întoarcă la Varna. Se priveau unul pe altul şi tăceau; ca să se abată prin sat trebuia să facă un ocol de douăzeci de kilometri, dar Goran îi convingea — povestea despre rochia de aur a Dragăi, iar aceştia urmau să-i spună Dragăi că el n-are să se întoarcă la ea în această noapte.

— Noi pînă acum nu ne-am despărţit douăzeci si sase de ani, deja, aceasta e o viaţă întreagă! Numai de două ori mă mobilizară saptezeci de zile. Împreună merserăm la odihnă, se înţelege că iarna; vara în sat este mult de lucru. Si în excursie pe Dunăre fuseserăm, cu vaporul pînă la Viena împreună — minunat a fost. Dar cînd cu unsprezece ani în urmă făcui un accident cu tractorul, două luni ea a dormit pe un scaun lîngă patul meu în spital. Toţi mă considerau condamnat şi ea îi gonea din preajma mea. Mai tîrziu înţelesei că a alungat-o şi pe ea, sora de salon, pentru că în ochii lor scria că mor! — si Goran arătă spre asfinţit. Dar cînd mă operară, ea mituise doi sanitari ca să pună o scară afară. Si lîngă peretele de la etajul al doilea se urcase ca să privească. Ca să nu încurce ceva. Cine ştie... Şi a privit cum mă... Goran făcu un gest, imitînd c-ar fi avut în mînă un cuţit mare de bucătărie şi atinse urechea şoferului.

— Bine, coboară că nu e timp! — zise şoferul. O să mergem pînă în satul tău, n-ai de ce să mai insişti.

— Asteaptă, nu te supăra... Cînd iesii din spital, zisei: „Draga, tu meriti să-ţi cumpăr o rochie de aur. Şi o să ţi-o cumpăr, să ştii!" Spuse aceasta şi

coborî din maşină. Ecaterina Ivanova scrise în carneţelul său : „Rochia de aur — Goran şi Draga !“ Maşina sălta lîngă ape galbene care îi aminteau ploile galbene dintr-o poezie de război. Poezia era într-un manual de clasa a X-a, cînd se ţine minte : o femeie salvase un bărbat cu aşteptarea.

— Numai el are femeie ! — se indignă şoferul. Drumul cu cei douăzeci de kilometri în plus era urît, o şosea între sate pe care gropile se iveau neaşteptat. — „Rochie de aur..., viclean individul..., a promis ceva ce nu poate da.

În sat găsiră uşor casa lui Goran. Situată în centru, casa era mare, iar în faţă avea o portiţă verde şi o lalea pe ea, tăiată din oţel şi colorată albastru. Cînd văzu laleaua albastră, Ecaterina Ivanova regretă că fusese de acord să vină. Strigă, pentru că portiţa era încuiată. Ieşi o femeie.

— Aceasta-i !, — zise şoferul sigur.

— Noi avem sonerie, zise femeia. Probabil aveau.

— Goran ne rugă să-ţi spunem că n-are să se întoarcă în această noapte.

— Ştiu, zise femeia, deja mă anunţară.

— Degeaba băturăm drumul, adăugă şoferul ceva mai încet.

— Eu însă îl aştept ! — cu adevărat era Draga —, i-am făcut iahnie călugărească, că de cîtăva vreme luptă cu apa aceasta...

Ecaterina Ivanova rugă fotograful, în orice caz, s-o fotografieze pe Draga pe fondul portiţei cu laleaua albastră. Scoase carneţelul şi întrebă de rochia de aur. Mitul începea să se dărîme şi ea cu spaimă urmărea năruirea cărămizilor acestui edificiu.

— Dar ei cu toţii ştiu de această rochie. Ca şi cum mi-a cumpărat-o... Nu, de unde de aur. De altfel la fiecare zi de naştere îmi cumpără materialul de rochie. Goran nu cunoaşte la materiale, caută numai să fie scumpe şi strălucitoare. Şi tot aşa — aurii.

— Ieftine aurii !, remarcă sarcastic şoferul. Vă spusei eu că e un viclean.

— Eu le port de fiecare zi. Sînt bucătăreasă, pot să le port.

Cădeau raze oblice de adio deasupra rochiei sale aurii, care pătrundeau pe sub umbra mare a unui nuc din grădina lui Goran şi o învăluiau cu o strălucire din care rochia, adevărat, începu să apară de aur. Dar Draga era în cadrul portiţei, lîngă laleaua albastră. Aşa o fixară în grabă fotograful şi plecară. Purtînd cu sine filmul nedevelopat şi ideile lor încă neconturate despre Goran şi Draga, maşina redacţiei înainta anevoie, sufocîndu-se parcă în respiraţia sa greoaie. Există o iubire între grîuri, o iubire simplă, care miroase a transpiraţie la seceratul din iulie. Şi după ploaie —, probabil a ozon; multicoloră ca în curcubeu. Sub curcubeu trec combainieri şi bucătăreasa. Şi trei fii. Femeia nu are dorinţa să treacă singură pe sub curcubeu şi să devină bărbat, cum se spune în credinţele populare... Pentru că i-a promis o rochie de aur.

Ecaterina Ivanova făcu un material scurt despre treizeci de bărbaţi. Pe masa ei străluceau o foaie. Mîna se încălzea de flăcările de alamă ale clopotelor care băteau alarma, dar din coltul mansardei, din spatele unei grămezi de căşti o privea leul cu şase picioare cu ochii agronomului şi cu fidelitatea lui insuficientă. În grîu era ceva neclar dacă reuşeşte să înnebunească oamenii... Ea nu înţelegea nici această rochie, nici agronomul cu iubirea lui frenetică pentru grîu, care îl îmbolnăvi. Dar rochia de aur poate fi inventată de oameni care cunosc culoarea paielor. Paiele sînt la fel de aur. Rochia de paie, de grîu — iată rochia Dragăi, iar în inima ei — boabe de grîu. Un fel de atavism ! îşi zise Ecaterina Ivanova liniştitor.

Duse materialul redactorului de serviciu şi coborî în gară, cumpără un bilet pentru Hisara. Noaptea sufocantă, de la fereastra trenului invada mirosul cunoscut de grîu şi o îneca.

În compartimentul ei, un lucrător de la căile ferate şi un bătrîn vorbeau iar despre grîu.

Treceau pe lîngă platforme iluminate pentru grîu şi acolo mişunau oameni şi furnici. Miliardime depersonalizată — grîu şi furnici. La miezul nopţii ea mîncă o chiflă sub privirea îngrijorată a bătrînului ; mînca leneş cu dorinţa ca în fiecare moment să arunce restul în cutia argintie de gunoi, situată sub mîna crăpată a bătrînului. Dar ea veghea pentru că era păcat să se arunce pîine, din cauza celor ca ea ; în acest an pîinea se năştea greu şi sărăcăcios. Probabil aşa gîndea bătrînul şi sub privirea ochilor lui decoloraţi ca ai unui arhanghel slab şi obosit, Ecaterina Ivanovna simţi lent gustul dulce al grîului, transformat în pîine.

Dar agronomul nu era în Hisara. Se înzdrăvenise şi se întoarse pe platformele lui cu grîu. Ecaterina Ivanova se simţi înşelată, ţinea în mîini un buchet de trandafiri cu frunze tari, grele ca de laur, care se dovediră inutile.

Traducere de
Aurora IORDĂCHESCU
şi Mariica Kostova NUŢULOVA

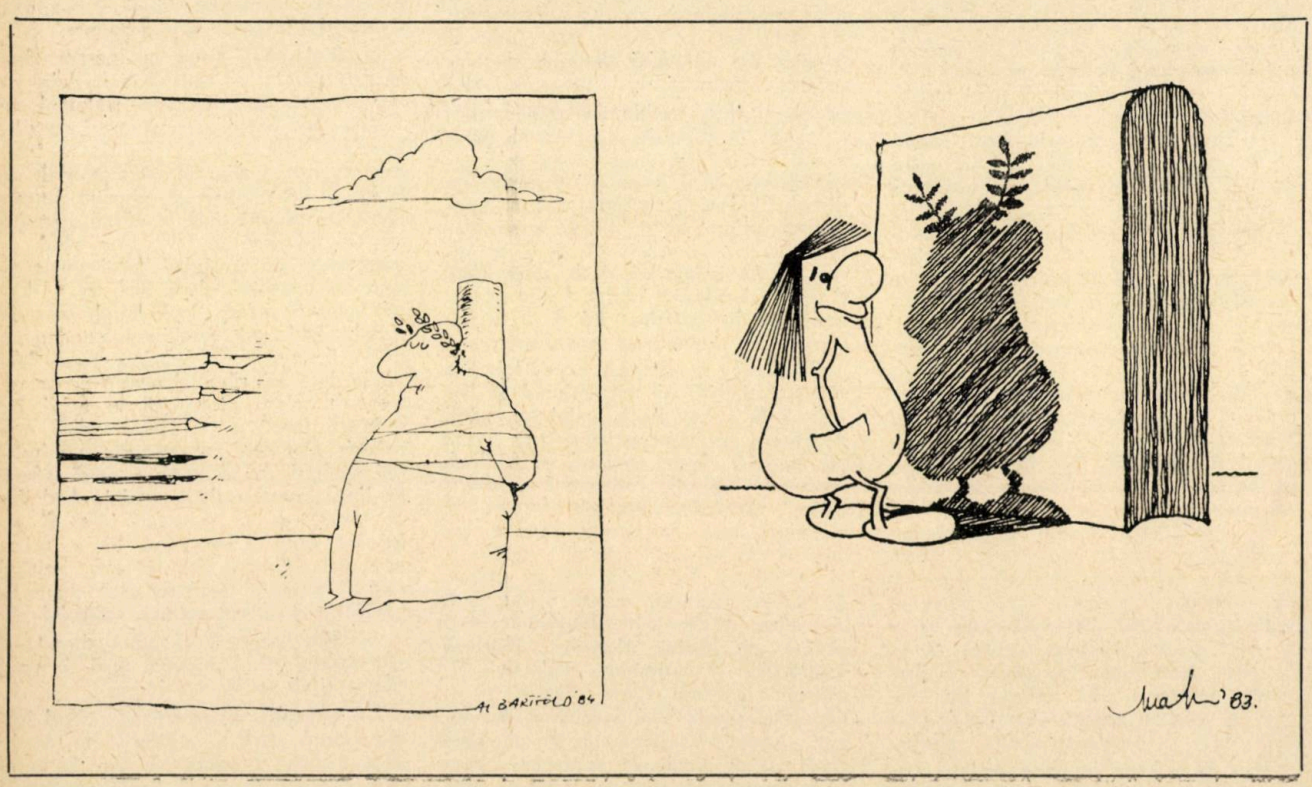

atelier
VAL GHEORGHIU

Primul gest către compoziție e o eboșă, e o schiță. Ea marchează (fericit sau nefericit) ivirea ideii. Etapele următoare în elaborarea tabloului au, evident, partea lor de importanță, dar momentul prim, în care s-a înfiripat, din cîteva linii, imaginea unică, secunda aceea e irepetabilă.

Iat-o.

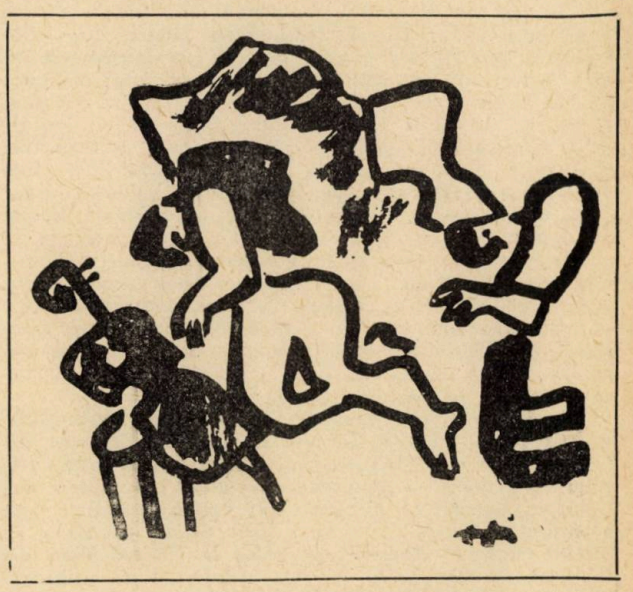

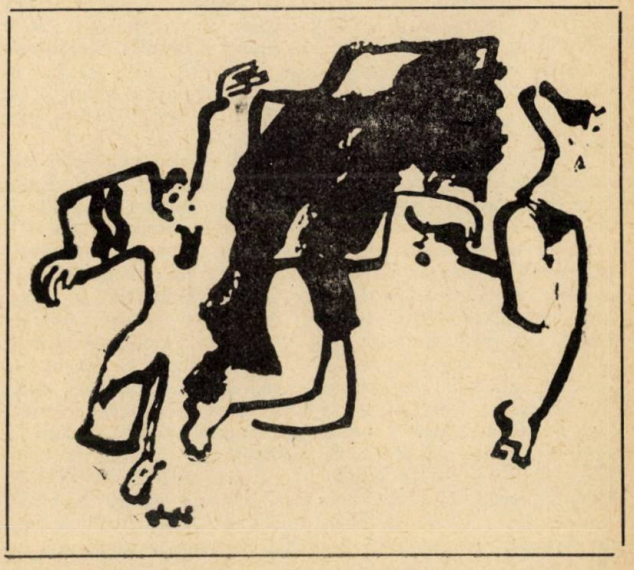

ŞCOALA IEŞANĂ DE TEATRU

Ideea unei *şcoli* ieşene de teatru e controversată. O mentalitate reducţionistă, cel puţin prin suficienţa ei, vrea să restrîngă întreaga bogăţie a vieţii spirituale la un unic izvor, şi anume, cel care este mai la îndemîna cercetătorilor de ocazie.

Bucureştii au avut, incontestabil, o mare şi importantă contribuţie în promovarea culturii naţionale, însă, în acelaşi timp, nu trebuie negate sau măcar neglijate particularităţile pe care celelalte ţinuturi ale ţării le-au adus şi le-au topit în albia comună care se cheamă *cultura românească unitară*. Fără considerarea tuturor filoanelor de sensibilitate şi aspiraţii şi gînd creator, fenomenul cultural apare sărăcit şi anemiat.

În materie de teatru, se poate vorbi, iniţial, de cel puţin două linii evolutive, transformate ulterior, prin sedimentarea practicii de creaţie, în *şcoli* de interpretare pe care, retrospectiv mai ales, le înţelegem, în funcţionalitatea lor, ca elemente ce se completează şi se sprijină reciproc. De la C. Aristia şi Costache Caragiali la Mihail Pascaly şi C. Nottara şi la urmaşii marelui meşter şi profesor care a fost cel dintîi interpret al bătrînului Ştefan din *Apus de soare* se poate vorbi, simplificînd puţin faptele în beneficiul recunoaşterii traiectoriilor stilistice, de o şcoală de teatru romantică şi patetică moderîndu-şi treptat ceea ce la un moment dat, putea să pară exagerare, şi cucerind teritorii de sensibilitate caracteristice evoluţiei neoromantice, accentelor simbolice şi poetice, în spirit alegoric, folcloric sau filosofic. Este ceea ce a oferit, cu dărnicie şi avînt eroic, mai ales şcoala bucureşteană de teatru, a cărei amprentă se lasă ghicită, cu toate inocularile de expresivitate ce au apărut pe parcurs, pînă în epoca noastră.

Şcoala ieşeană, afirmată la început prin Matei Millo şi apoi prin învăţăceii săi, prin N. Luchian, Costache Bălănescu, Smaranda Merişescu ş.a., înseamnă cultivarea firescului, a „vorbirii şi gesturilor cumpănite", în cadrul unui repertoriu orientat cu precădere spre tipologiile satirice, spre autenticul autohton, militînd cu tărie pentru un teatru cu specific naţional. Angajat, din 1852, la Teatrul Mare din Bucureşti în calitate de director artistic, Millo, realizează aici un viguros şi decisiv altoi de viziune, în sensul trucu-lenţei realiste, a satirei mentalităţilor şi moravurilor, de o pronunţată angajare civică. De atunci „tiradele sforăitoare şi patetice ale melodramelor de bulevard, rău traduse şi poate rău înţelese, fură înlocuite prin gingăşia glumelor şi vioiciunea spiritului român" — avea să aprecieze un istoric obiectiv ca D. C. Ollănescu.

Firește, nici Millo şi nici urmaşii săi nu au rămas neinfluenţaţi de latura nobilă a şcolii romantice, însă sintezele s-au produs treptat şi în variate chipuri, tinzîndu-se la unitatea de înţelegere a unui veritabil „theatrum mundi". Ceea ce nu i-a scutit pe reprezentanţii celor două şcoli de teatru de pasionate dispute, de certuri şi neînţelegeri la nivelul solicitărilor epocii. Un punct important îi unea, însă, pe protagoniştii ambelor stiluri, un punct care însemna mai mult decît un program : era sensibilitatea patriotică, puternic angajată, teatrul fiind considerat o tribună de înălţare spirituală, de propăşire morală prin biciuirea relelor societăţii. Sub pavăza acestui ideal comun s-au putut realiza interferenţele şi au apărut puncte noi de iradiere a valorilor scenice în ambianţa faptelor care au dus la consolidarea, în deceniile următoare, a unei mişcări teatrale de valoare europeană, afirmată tulburător în cadrul primului turneu peste hotare al unei trupe româneşti, cea condusă de Grigore Manolescu şi Aristizza Romanescu la Viena, în 1891, cu principalii actori ieşeni ai vremii (Atena Georgescu, Vlad Cuzinski, C. B. Penel, Gh. Cîrjă, M. Popovici-junior, Vera Cuzinski, Em. Manoliu) şi cu unii actori ai scenei bucureştene.

În legătură cu acest schimb de actori între cele două capitale artistice, Iaşii şi Bucureştii, constituind pe lîngă un prilej de emulaţie şi unul de lărgire a opticii privind expresivitatea actorului şi a artei spectacolului, amintim de un episod din anul 1870, cînd unul din ofertanţii la concesiunea Teatrului Naţional era şi celebrul actor bucureştean Mihail Pascaly. Acesta, într-un stil pompos şi solemn, adresează Primăriei un memoriu, însoţit de propunerile sale pentru întărirea activităţii teatrale la Iaşi. Iată memoriul autograf al cunoscutului actor, pe atunci adversar de idei — şi deci şi de viziune artistică — al lui Matei Millo.

Din cuprinsul său deducem mai întîi înalta consideraţie pe care interpretul primului Hamlet român o avea faţă de scenă „cea mai putinte şcoală a unei naţiuni".

Domnule Primar,

„Ştiu cu fericire cîtă probă de românism şi de progres a dat această comună prin susţinerea şi subvenţionarea Teatrului Naţional ; ştiu că pe cînd alţii loveau cea mai putinte şcoală a unui popor, numai comuna Iaşilor, singură din toată ţara a dat exemplu că ştie, înţelege şi voeşte ca, Iaşii nemaifiind cuibul administraţiunei, să devie centrul unde artele şi ştiinţele să găsească protecţiune şi viaţă, centrul cu mult mai putinte căci el va reprezenta sorgintea de lumină şi de cultură a terrei întregi.

Am onoare să vă prezint alăturatele mele condiţiuni ; ele esplică modul cum aş putea da concurs şi eu a face din Teatrul Naţional din Iaşi un adevărat centru de lumină şi de artă.

Matei MILLO în cantoneta Barbu Lăutaru de V. ALECSANDRI

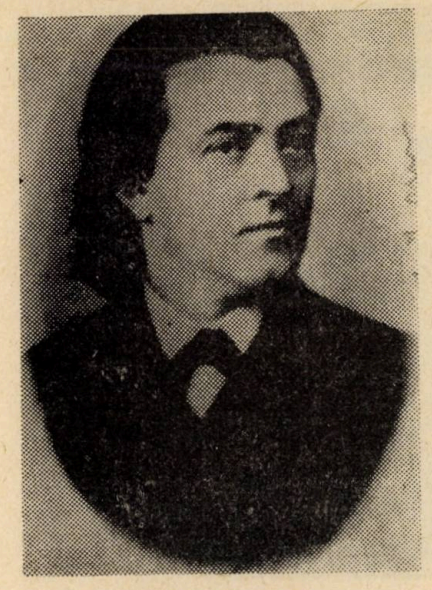

Mihail PASCALY

Mathilda PASCALY

Aglae PRUTEANU

Dacă aceste propuneri, crezîndu-le utile, le veţi agrea în interesul propriu al teatrului, binevoiţi Domnule Primar a-i da o soluţiune cît de grabnică chiar în interesul teatrului, pentru că ştiţi că întîrzierea, nepregătirea, puţinul timp ce (se) arată totdeauna Teatrului Naţional pentru a se prepara, cînd el are nevoie cel puţin de 3—4 luni, aceasta a fost cea mai principală nenorocire a acestei instituţiuni.

Sper, Domnule Primar, că d-voastră şi membrii care compun acest Onorat Consiliu Comunal, d-voastră, şi cu toţi care şi ca cetăţeni şi ca autorităţi v-aţi interesat românește de cea mai putinte şcoală a unei naţiuni, nu veţi lăsa ca întîrzierea timpului şi nepregătirea să facă imposibilă (sic !) tot interesul şi toată solicitudinea ce-aţi probat Teatrului Naţional.

Primiţi, Domnule Primar, asigurarea respectului meu celui mai devotat".

1870, iunie 30
Bucureşti

M. Pascaly

Stilul cererii reproduse de noi este specific autorului ei: solemn, puţin retoric, dovedind pasiune pentru profesia sa. Numai că, înregistrîndu-se totodată şi alte oferte (Gh. Bratiano şi Alessandru de Baralty din Milano, C. P. Constantiniu, avocat din Iaşi, Theodor Aslan, fostul concesionar, E. Racoviţă, N. Luchian, actor, I. Bonciu, actor), în cele din urmă, în septembrie 1870, se decide adjudecarea prin licitaţie (cu garanţii băneşti) numai pentru teatrul român, şi este primită oferta actorului N. Luchian.

În faţa acestei situaţii, M. Pascaly îi telegrafiază lui C. P. Constantiniu (devenit primar între timp) că nu înţelege cum Luchian a primit concesiunea cu 33.000 lei, cînd el (Pascaly) specificase că primea cu 50 lei aur mai puţin decît toţi concurenţii, pînă la limita sumei de 30.000 lei... Să se fi gîndit juriul şi la rivalitatea Pascaly—Millo ? Posibil, deoarece Luchian reprezenta curentul Millo, deşi se arăta mai deschis în privinţa repertoriului străin. N. Luchian a şi îndeplinit atunci un rol de mediere între direcţionările menţionate. La 4 octombrie el declara că pleacă la Bucureşti pentru completarea trupei (mai mulţi actori din Iaşi, din cauza autoritarismului lui Th. Aslan, părăsiseră teatrul moldovenesc). La întoarcere, prezintă noua trupă din componenţa căreia, spre surprinderea multora, făcea parte Mihail Pascaly, cu soţia lui, Matilda şi cu alţi actori dintre apropiaţii lor. Există şi un afiş tipărit cu *Programa teatrului român din Iassi, — concesiunea d-lui N. Luchian, stagiunea 1870—1871*, în care e indicată trupa şi repertoriul. Erau anunţaţi astfel: M. Pascaly, C. Dimitriadi, C. Bălănescu, P. Velesco, Vasile Vasilescu, Şt. Iulian, I. Pano, N. Luchian, Maurevel şi 10 elevi. La doamne, erau menţionate Matilda Pascaly, Smaranda Merişescu, Jeni Valery, Ana Popescu, Otilia Sente, Tudora Marinesco, Gabriela Luchian ş.a., plus 10 eleve. Victor Delmary era „prim regizor şi director de scenă", iar Eduard Caudella „capul de orchestră". Cine cunoaşte deja aceste nume de seamă ale istoriei teatrului nostru îşi dă seama că trupa avea un puternic nucleu, justificînd repertoriul care avea în frunte *Hamlet*, unele melodrame istorice, *Dama cu camelii* şi cîteva comedii. Predomina, se vede, repertoriul lui Pascaly, însă conducătorul trupei, ca şi regizorul (V. Delmary care lucrase şi cu Millo) erau localnici. Deschiderea s-a făcut cu *Ruy-Blas* de V. Hugo în care soţii Pascaly au excelat.

A fost, desigur, un moment care a apropiat cele două şcoli de teatru şi a contribuit mult la depăşirea opoziţiilor, într-o sinteză calitativ nouă.

Deja, în propunerile sale iniţiale, însoţind memoriul reprodus mai sus, Pascaly, în pofida unor săgeţi la adresa repertoriului lui Millo, se dovedea mai moderat, arătînd mai întîi că el prezintă „o societate complectă demnă, de artişti distinşi, apţi, capabili de a reprezenta cu succes rolele...". Totodată propunea „un repertoriu naţional ales din toate operele cele mai distinse", un repertoriu străin care, adresîndu-se la toate inimile şi la toate inteligenţele să aibă de mobil utilul cu agreabilul, ştiinţa şi frumosul cu dilectarea (...) spectacole care (...) să instrue şi să amuze toate clasele, fără însă ca să le tîmpească sau să le corumpă" (aluzia la repertoriul lui Millo, acuzat că prezintă piese minore).

Programul lui Pascaly, prin asigurarea concesiunii (deci şi a direcţiei) teatrului actorului Nicolae Luchian, a devenit însă şi programul acestuia. Desigur, acesta din urmă nu era obligat să considere că repertoriul românesc al lui Millo, începînd cu „cînticelele" comice ale lui Alecsandri şi continuînd cu comediile acestuia şi cu piesele şi localizările proprii, ale marelui interpret născut la Stolniceni, lîngă Paşcani, în 1814, ar putea „corumpe" publicul. De altfel, în aceeaşi stagiune, în ianuarie, se şi reprezintă, din repertoriul lui Alecsandri şi Millo *Chiriţa în Iaşi*, cu Smaranda Merişescu şi cu însuşi Luchian în rolul lui Guliţă. Se mai reprezintă, de asemenea, *Nunta ţărănească*, tablou naţional de V. Alecsandri şi *Ginerele lui Hagi-Petcu*, prelucrare a bardului de la Mircești, apoi *Plăieşul, logofăt mare*, „dramă naţională în 5 acte, extrasă din istoria Moldovei de Teodor Codrescu. Cum se observă, *caracterul naţional* al repertoriului nu fusese neglijat.

Prezenţa lui Mihail Pascaly în trupa ieşeană a însemnat, aşa dar, o evidentă aliniere a forţelor artistice formate fie în spiritul romantic, fie în cel realist şi critic, bizuit pe moravurile autohtone, susţinut de Millo. Se tindea, astfel, către o şcoală românească unitară de teatru însă cu particularităţi mai bogate, preluînd un repertoriu universal, alături de cel naţional, însă fără emfază retorică, fără exagerările de ton şi gesticulaţie de altădată. Pascaly însuşi se orienta către un repertoriu românesc, efectuînd şi localizări de comedii, ori preluînd şi perfecţionînd unele traduceri ale lui Millo. De exemplu, ambii corifei ai teatrului român

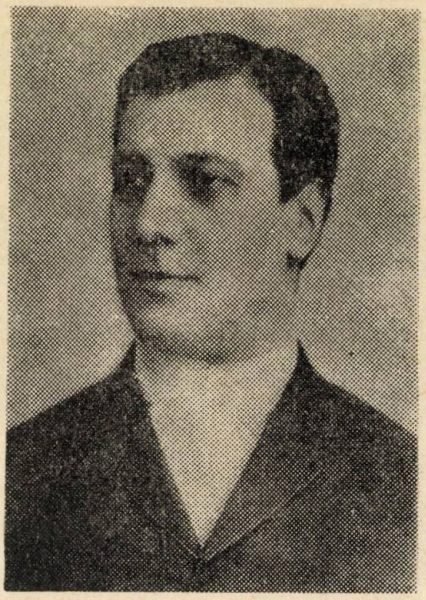

Grigore MANOLESCU, (1857—1892), a apărut deseori pe scena Teatrului Național din Iași

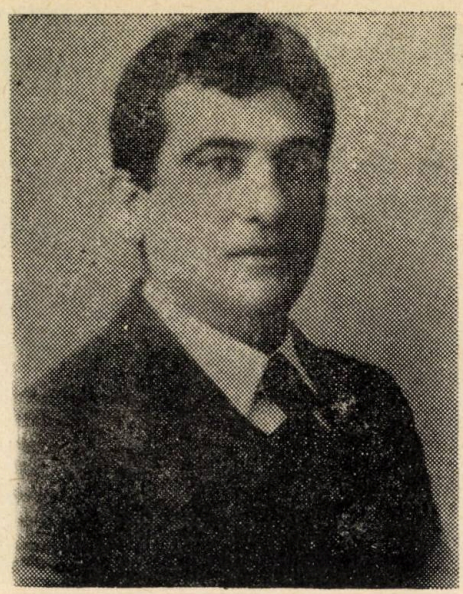

State DRAGOMIR, (1870—1920), actor, fruntaș remarcabil al scenei ieșene

apar acum pe același afiș ca autori ai versiunii românești a piesei, *Orbul și nebuna*, tradusă din franțuzește.

Un alt moment de afirmare categorică a școlii ieșene de teatru, înțelegînd prin aceasta mai ales acordul între *conținut* și *expresie* între sensurile textului și interpretare, este acela al îndrumării Teatrului Național de aici de către M. Eminescu, prin memorabilele cronici publicate de acesta în „Curierul de Iassi" în 1876 și 1877 și poate chiar mai înainte de 1876. (Între altele, existența în manuscris a cronicii la *Moartea lui Constantin Brâncoveanu* de A. Roques — spectacol jucat la 31 octombrie 1874 — dublată de o notă din nr. 115 al „Curierului" care pare a rezuma cronica nepublicată a lui Eminescu, ne-a îndreptățit presupunerea).

Interesant și caracteristic din punctul de vedere al concepției despre teatru reprezentată de Eminescu este faptul că, deși ucenicise ca sufleur și, uneori, și ca interpret în trupa lui Pascaly, el se situează, ca teoretician, alături de școala de interpretare a lui Matei Millo. El remarcă, astfel, unele creații, ale lui Mihail Galino, apreciază actori ca Frosa Sarandi, C. Bălănescu și tineri ca P. S. Alexandrescu, Const. Ionescu, M. Arceleanu, Gr. Manolescu, actori care jucau vara în grădina „Chateau aux fleurs" dovedind că acestia „la antiteză cu vechii rutinari ai teatrului nostru vorbesc natural, au aceea ce se numește *l'art de causer* ceea ce în vremi trecute, afară de Millo, n-o mai avea nimenea". („Curierul de Iași", nr. 74 — 1 iulie 1876). Mai mult: poetul cronicar, după ce laudă calitățile lui Gr. Manolescu („voce simpatică" și un „joc de scenă foarte bogat și variat") declară: „noi îl cunoaștem din parodiarea d-lui Pascaly, a cărui pronunție greșită și exagerări scenice d. Manolescu le-a reprodus cu atîta succes în *Năbădăile dramatice*" (piesă care se reprezentase la 28 decembrie 1875). În scurt timp, Gr. Manolescu (al cărui debut, ca elev de Conservator, i se datora lui Millo) devine protagonistul unor mari spectacole bucurestene, iar în 1879 este cel dintîi *Despot-Vodă* din piesa lui Alecsandri, regizorul care-l distribuise fiind tot Millo. În același an el era Chiriac la premiera *Nopții furtunoase*. Notăm toate acestea spre a ilustra sinteza pe care o reprezenta Manolescu, ducînd la strălucire arta românească a interpretării. El joacă Hamlet, Romeo, Macbeth, apoi Galus din *Fîntîna Blanduziei*, pe *Ovidiu*, devenind, alături de marea lui parteneră, Aristizza Romanescu, exponentul unei vîrste noi a teatrului românesc, și al noului repertoriu românesc și universal adus pe scenele noastre.

În 1888 cînd director al Naționalului din București devenise I. L. Caragiale, și la puțin timp după ce *Teatrul cel Mare* de la Copou fusese mistuit de incendiu, Gr. Manolescu și Aristizza Romanescu vin iarăși în trupa ieșeană, primul avînd acum și funcția de director de scenă. Atunci, în provizoriul sediu din sala Pastia, are loc acea combustie a talentelor și conștiințelor actoricești despre care avea să relateze mai tîrziu și Aglae Pruteanu, în cartea ei de *Amintiri din teatru* (Ed. „Viața Românească" Iași, 1922). Aici s-au forjat atunci energiile, dar și convingerile și credințele care au caracterizat, pentru multă vreme, calitățile colectivului artistic al Teatrului Național din Iași. În afară de glorioșii de atunci ai trupei, se adaugă grupul celor tineri: State Dragomir, P. Liciu, Petre Sturdza-Doria, Aglae Pruteanu, C. B. Penel, Vlad Cuzinski — adică cei care aveau să asigure atît modernizarea repertoriului, axat pe valori certe, cît și dezvoltarea artei interpretative pe traiectoria Millo, continuată și îmbogățită de Gr. Manolescu cu dărnicia și ambițiile nobile ale școlii lui Pascaly. Aceasta a presupus aprofundarea studiului psihologic și estetic, a presupus o artă interpretativă completă, angajînd intelect și afect, înfățișare și ambianță, poezie și adevăr de viață.

În acest spirit, Gr. Manolescu, cel ce revine apoi an de an, la sfîrșit de stagiune, să colaboreze cu colegii ieșeni, va fi continuat în calitățile sale emulative mai ales de State Dragomir — pe tărîmul regizoral, repertoriu, traduceri, interpretare modernă, și de Aglae Pruteanu, prin copleșitoarea sa personalitate artistică, ducînd la identificare și la cea mai înaltă strălucire școala ieșeană de teatru. State Dragomir este și profesorul clasei de declamație de la Conservatorul ieșean (în afară de catedra sa ca profesor de filozofie la Liceul Național și la Liceul Militar) și deci îndrumătorul noilor generații de artiști, dublat, începînd din 1914, de poetul Mihai Codreanu, apoi, după 1918, continuat de acesta, de Agatha Bârsescu, și de maeștri ai școlii ieșene de teatru din perioada interbelică: Aurel Ghițescu, Manole Al. Foca, Gina Sandry-Bulandra. Din aceeași școală: State Dragomir - M. Codreanu au ieșit și generațiile de actori afirmați în perioada interbelică, în frunte cu C. Ramadan, Miluță Gheorghiu, Margareta Baciu, C. Antoniu, G. Calboreanu, G. Popovici, Anny Braesky, N. Șubă, C. Sava, N. Veniaș ș.c.

Materialul uman — actorii — pregătiți astfel, — într-un alt stadiu al istoriei Naționalului din Iași, sub conducerea lui Mihail Sadoveanu, se va ajunge la renumele deplin al altitudinii intelectuale și al eficienței formative a spectacolelor ieșene. Prin democratismul larg al artei scenice și al programului repertorial promovat de prozatorul numit director în 1910, prin colaboratorii săi, în frunte cu G. Ibrăileanu, scena ieșeană, aflată sub egida concepțiilor „Vieții românești" devine cu adevărat o citadelă de cultură și sensibilitate românească, gonind artificialitatea, retorismul găunos, emfaza vedetistă, înlăturînd vulgaritatea și spiritul mercantil.

Școala ieșeană de teatru a însemnat și exprimă o realitate.

N. BARBU

BIOGRAFII
DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI DOUĂZECI
TOMA CARAGIU—început de biografie

Toma Caragiu: un actor genial; umplea scena la indiferent care apariție; un om integru, bucurîndu-se de o nemărginită admirație și iubire, avînd nenumărați prieteni: un bărbat puternic și frumos, cu chipul înnegurat și ochii senini. Nu era încercat de nici o trufie. Se dăruia întreg artei.

A fost prezent, mereu prezent, timp de trei decenii, în viața noastră artistică. El singur, un capitol în istoria teatrului românesc contemporan, în istoria cinematografiei, în istoria creației de radioteleviziune.

Un interpret de o vigoare cu totul neobișnuită, un temperament exploziv și, în același timp, un artist gînditor, capabil să-și asume în modul cel mai personal indiferent care rol din repetoriul lumii. N-a copiat niciodată pe nimeni, toate personajele sale au fost originale. A practicat, cu egală robustețe, toate genurile, fiind la fel de impunător în comedie, dramă, tragedie, vodevil, revistă, găsind uimitor cheia rolului și adresîndu-se tuturor categoriilor de spectatori. Avea o energie clocotitoare și o forță de muncă ieșită din comun.

Era de o generozitate copleșitoare; ura poltroneria; cucerea iute pe toți cei ce se apropiau de el, prin firea deschisă și disprețul manifest față de șabloane și poncife.

Cînd ne-am cunoscut, prin 1946, mi se pare, la galeria Teatrului Național din București (Sala Sf. Sava), era un spectator ciudat, care-și exprima cu glas tare nemulțumirea ironică față de piesa plictisitoare ce curgea pe scenă ca un pîrîu domol. Glasul lui a vibrat ca o coardă de violoncel într-o aulă goală. Am izbucnit în rîs, laolaltă cu puținii spectatori; cum stăteam alături, mi s-a adresat familiar, de parcă ne-am fi știut de cînd lumea, propunîndu-mi să ieșim. Am părăsit spectacolul și ne-am plimbat pe strada General Berthelot (acum, Nuferilor) vorbind despre ce-ar trebui să fie teatrul.

Cam după vreun an a apărut, ca figurant, în *Toreadorul din Olmedo*, de Lope de Vega, apoi într-un rol episodic în *Evantaiul* de Goldoni. Dar de abia în *Haiducii* de Victor Eftimiu, într-un personaj fugitiv, s-a văzut; era un răspopit, își făcuse o voce nazală și avea o înfățișare întunecată care se detasa. Primul său rol conturat e, pentru mine, acela al lui Petre Voitan din *Drumul soarelui* de Virgil Stoenescu (la Ploiești). În Ianke, din cunoscuta piesă a lui Victor Ion Popa, avea o bunătate și o grație a senectuții cuceritoare, dînd replicilor o nuanță sidefie. În schimb, colonelul Ciolac din *Arcul de triumf* era un pachet de nervi, o inteligență diavolească și, deopotrivă, o fire bestială; un cîine-lup la vînătoare de oameni, adulmecînd, adăstînd, sărind agil, mîrîind satisfăcut cînd apuca prada, urlînd lugubru cînd o scăpa. Pe Stancu Vărătecu din *Poarta* de Paul Everac l-a creat cu multe tonuri, din care se reținea mai ales disperarea unui om puternic nevoit să abandoneze. În *Explozie întîrziată* de același Paul Everac a dat un relief neașteptat personajului principal, Vintilă Gîrțu. Rar se poate întîlni atîta putere lăuntrică și atîta forță în a o exprima; atîta concentrare în gest și exuberanță în priviri; înflăcărare în rostire și modestie în ascultarea celorlați; tumult interior și sobrietate exterioară. Fostul luptător din clandestinitate își va pierde auzul — cîndva a explodat o mină lîngă el — de aceea a și venit la medic. Cînd nu voia să audă ce-i spunea partenerul de discuție, sau pur și simplu era lovit de surzenie, rostea cu încordată așteptare: „Poftim?!" dînd imprevizibile subteraneități acestui cuvînt: jenă a infirmității, durere, dezamăgire față de ceea ce i se transmitea, reținere probă, disimulare amicală, zeflemea, interogare aspră, subliniere, invitație de a continua gîndul pînă la încheiere.

În 1962, am convenit, împreună cu redacția săptămînalului „Contemporanul" și cu Asociația oamenilor de artă, să organizăm la București un dublu schimb de experiență paralelizînd spectacole cu piese ce se jucau în orașe din țară și în Capitală. Cum insul interesant pe care-l juca, în *Al patrulea* de Simonov, era foarte vizibil printre parteneri cu partituri de aceeași întindere, m-am aflat și eu printre cei ce au recunoscut fără șovăială, în discuțiile de la teatrul „Bulandra", superioritatea absolută a interpretului ploieștean. La Teatrul pentru tineret și copii din București s-au prezentat spectacolele cu *De Pretore Vincenzo*, comedie de Eduardo de Filippo. Regia bucureșteană era semnată de Dinu Cernescu și se bizuia în rolul principal pe Florin Vasiliu; cea ploieșteană o iscălea Valeriu Moisescu și-l avea ca reper pe Toma Caragiu. Stilul acestuia era chaplinian, eroul lunecînd, pe nesimțite, pe o pantă clovnescă, spre finalul dramatic al măruntului macaronar. Caragiu a vorbit atunci cu o pătrundere impresionantă despre personaj, arătînd intenția sa de a-i face implicit protestul, căci explicit eroul rîvnea să intre în rîndul oamenilor avuți. Ne-a explicat cu finețe de ce amestecul de liric, comic, tragic, e o trăsătură a stilului popular, vorbîndu-ne despre refuzul tentației de a-l italieniza ca și de efortul de a da tipului un suport de universalitate.

Toma Caragiu în Tipătescu, ascultînd raportul lui Pristanda (Șt. Bănică). „O scrisoare pierdută"

Un an mai tîrziu, într-o reprezentație de estradă altminteri oarecare, *Șapte păcate*, actorul avea să-și susțină, prin șapte apariții diferite, aceeași idee asupra caracterului popular, interpretînd, în uimitor de rapide schimbări ale registrelor, comedie bufă, melodramă, tragedie, vodevil, satiră socială acută, fiind, în același timp, propriul său prezentator — într-un trenci albastru, voit prea strîmt, cu cordonul înnodat băiețește și gulerul ridicat, vrînd a inculca impresia unui trecător prin scenă. „Păcatul al optulea — i-am spus — e textul; intrînd în el l-ai făcut să plesnească". „N-am avut ce face... îmi trebuia o asemenea trecere prin mai multe măști; am lucrat pe ce-am găsit".

Poate că studiul comediei italiene i-a dat acest gust al măștii; (îl mai interpretase, în comedie dramatică, pe *Soldatul Piccicco* al lui Aldo Nicolaj). În orice caz, după *De Pretore* a cerut expres să i se găsească altceva din aceeași literatură. Așa s-a întîlnit cu Bertoldo, un Păcală bolognez — adunat din anecdote renascentiste de fierarul Giulio Cesare Croce — și care a străbătut veacurile în cărțulii răspîndite prin bîlciurile europene, pînă ce scriitorul contemporan Massimo Dursi l-a prins și în chihlimbarul unei comedii moderne unitare.

A fost o adevărată încîntare creația lui Caragiu, adudîndu-l, pe țăranul mucalit, în țara de basm unde cine cîntă și rîde e infractor, prezentîndu-l cu o inventivitate luxuriantă la palatul regelui bicisnic și al reginei tiăloase — înconjurați de curteni lacomi și lingușitori, de soldățoi cruzi și imbecili, de favorite capricioase — și unde țăranul cu fluierul, dovedindu-se mult mai deștept decît mizerabila liotă, le va juca mereu farse, ducînd moartea de nas. Condamnat la spînzurătoare, Bertoldo va cere, ca ultimă dorință, să i se dea voie să-și aleagă singur creanga pentru laț și va porni prin pădurile natale să caute la nesfîrșit ramura cea mai potrivită, tîrîndu-și după el călăul ca pe un dulău sfîrșit de oboseală și înnebunit de furie. Pe fondul, policrom sugerat, al bîlciurilor și carnavalurilor toscane și

din Romagna, şi poate că în tradiţia celor ce i-au urmat primului interpret, Niccolo Zecca, actorul român a însufleţit personajul într-o manieră exuberantă. Vigoarea întruchipării, veselia comunicativă, replica ironică, poezia tristă, filozofia simplă şi isteaţă revelată în propoziţii cu valoare paremiologică erau atributele unei realizări excelînd prin suplete şi truculenţă. Obligat la o muncă istovitoare, nevoit să alerge cîntînd, să danseze, să facă tumbe, să umble pe picioroange şi, mai ales, să schimbe mereu măştile şi costumele — actorul a rezolvat *cu bucurie* toate sarcinile scenice, lăsînd mereu impresia că improvizează.

În 1964, într-o carte (pe care am scris-o împreună, treisprezece critici, „Teatrul românesc în contemporaneitate", Ed. Meridiane) a fost citat printre actorii de frunte, iar creaţiile sale supuse analizei teatrologice. A citit-o fără entuziasm şi mi-a spus, printre altele, că o socoteşte „o uvertură" pentru mine (şi pentru alţi cîţiva confraţi), iar pentru el, doar semnalarea unui capitol „încheiat".

Căci intrase, între timp, în trupa glorioasă de la „Bulandra".

O INSTITUŢIE: TEATRUL „BULANDRA"

În 1947, cînd venerabila actriţă Lucia Sturdza Bulandra a răspuns favorabil propunerii municipalităţii bucureştene de a întemeia un teatru dramatic, ea a prezentat, spre surprinderea primarului, o listă de numai nouă actori. Experienţa îndelungată dobîndită în conducerea celei mai prestigioase companii din perioada interbelică şi calităţile personale de regizoare, pedagogă, animatoare au condus-o spre ideea că o echipă se constituie pe un nucleu mic şi puternic. Iar coeziunea ei se bizuie pe un crez artistic unitar, care se cucereşte într-un proces mai îndelungat. Sala ce i-a fost încredinţată avusese şi anterior aceeaşi destinaţie, dar acum era dezafectată, cu un echipament tehnic rudimentar. Directoarea şi colaboratorii săi apropiaţi, actorul Jules Cazaban şi actriţa Beate Fredanov, au pornit cu energie la pregătirea primei stagiuni. Aceasta s-a inaugurat sărbătoreşte, cu piesa inedită a lui Mihail Sebastian, *Insula*, la 18 septembrie 1947. Noua instituţie s-a numit Teatrul Municipal. După peste trei decenii de activitate continuă, considerabilă, Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" e socotit azi un veritabil teatru de artă al României.

Continuatorul Luciei Sturdza Bulandra a fost Liviu Ciulei. În timp ce făcea studii de arhitectură, la jumătatea deceniului cinci, s-a urcat pe scenă ca actor, verificîndu-şi imediat aptitudinile. A fost invitat apoi să facă scenografie la Teatrul Naţional (*Othello*), să joace în filme şi chiar să se producă în calitate de regizor cinematografic, obţinînd, cîţiva ani mai tîrziu, premiul de regie la Cannes pentru pelicula *Pădurea spînzuraţilor*. Invitat la Teatrul Municipal (în 1949) să interpreteze rolul lui Treplev în *Pescărusul* şi să creeze decoruri şi costume, el a semnat pentru prima oară un spectacol, ca regizor teatral, în 1957, *Omul care aduce ploaie* de Richard Nash, obţinînd un succes senzaţional şi de durată. Patru ani mai tîrziu, după premiera foarte interesantă şi controversată a spectacolului *Cum vă place* de Shakespeare, organizat ca un joc stilizat şi rafinat, într-o convenţie teatrală minuţios elaborată, Ciulei a formulat conceptul de reteatralizare a teatrului, ca o reacţie împotriva naturalismului şi ca un imbold spre descoperirea unor metafore scenice originale. A făcut apoi o încercare de cu totul alt tip, în manieră constructivistă, cu *Macbeth* (1968), parţial izbutită, pentru ca în *Furtuna* (1978) să obţină o viziune grandioasă, de un neobaroc modern, substanţializat, spectacolul fiind considerat unanim de critică drept cea mai importantă montare shakespeariană postbelică. Tot astfel a lucrat multă vreme asupra *Azilului de noapte*, dînd două versiuni care nu aveau nimic comun între ele (în 1960 şi în 1975), cea de a doua sugerînd o impunătoare simfonie tragică, pe spaţii vaste, avînd ca leit-motiv eroziunea umanului prin imposibilitatea de a se împlini în creaţie. În cursul acestor meticuloase şi uneori dificile căutări, în marile sale spectacole — printre care se află şi *Moartea lui Danton* de G. Büchner (1966), *Puterea şi Adevărul* de Titus Popovici (1973), *Procesul Horia* de Al. Voitin (1967), *Opera de trei parale* de Brecht (1964), *Leonce şi Lena* de G. Büchner (1970), *Lungul drum al zilei către noapte* de E. O'Neill (1976), Liviu Ciulei şi-a definit ideea sa despre realism şi aceea despre stil: „În accepţia cuvîntului realism

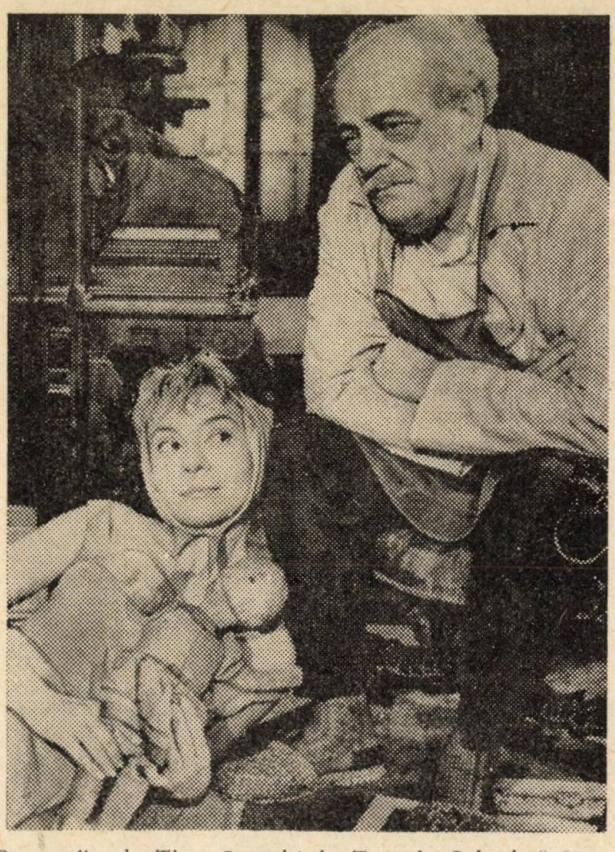

Passacaglia *de Titus Popovici la Teatrul „Bulandra". Piesa a fost lansată de Liviu Ciulei. În distribuţie (şi) Ileana Predescu şi Jules Cazaban.*

azi nu cred că este vorba de o caracterizare stilistică, ci de o modalitate artistică de gîndire care se bazează pe o cunoaştere ştiinţifică şi capacitate de analiză a societăţii (pe care o reflectă) avînd ca rezultat posibilitatea de sintetizare a imaginii de reflectat, în aşa fel încît să se condenseze o opţiune politică". Într-adevăr, spectacolele sale sînt roadele unei analize sociale profunde, ducînd la o hiperbolă de o extraordinară capacitate de condensare a faptelor şi ideilor.

Printre caracteristicile activităţii teatrului în materie de politică repertorială: constituindu-se ca rampă de lansare a dramaturgiei originale de actualitate, el a investit totdeauna încredere în autorii promovaţi, cerîndu-le insistent piese noi, ajutîndu-i să-şi perfecţioneze uneltele şi să se confrunte cu generaţiile proaspete de spectatori. După de-

Dansul morţii *de A. Strindberg la Teatrul „Bulandra". Regia, Liviu Ciulei. Actorii din fotografie: Fory Etterle, Ileana Predescu, Ion Besoiu.*

butul cu *Lumina de la Ulmi* (1953), Horia Lovinescu şi-a desfăşurat larg talentul şi capacitatea neobişnuită de constructor, revenind pe scena Teatrului „Bulandra" cu o parabolă antirăzboinică de structură complexă, *Hanul de la răscruce* (1957). După debutul încă evaziv, deşi de reală tensiune, cu *Cumpăna* (1949), Lucia Demetrius a fost prezentă pe afiş cîteva stagiuni la rînd cu alte piese, punînd problemele complicate ale evoluţiei concepţiei generale despre existenţă a oamenilor obişnuiţi. Tot astfel s-a întîmplat cu Aurel Baranga, Paul Everac, Ionel Hristea, Titus Popovici, Ecaterina Oproiu şi mulţi alţii. Teodor Mazilu, de pildă, e strîns legat de această trupă. Consacrat prin debut, în 1962, el a revenit aici în 1969 cu *Tandreţe şi abjecţie* (colaj de schiţe scenice), în 1970, cu comedia fantastică *Aceşti nebuni făţarnici*, iar în 1979 cu o admirabilă satiră la adresa parvenitismului, *Mobilă şi durere*.

În ce priveşte literatura modernă, în creuzetul creator al Teatrului „Bulandra" s-au forjat spectacole relevante, unele memorabile, cu piese ale autorilor naţionali şi ale unora din cei mai interesanţi scriitori străini. Li s-a deschis astfel drum spre publicul românesc unora din cei mai reprezentativi dramaturgi americani: Tennessee Williams, William Sarroyan, Lorraine Hansburry, Truman Capote. Au beneficiat de viziuni novatoare piese de Giraudoux, Dürrenmatt, Osborne, Peter Shäffer, Arbuzov, Pletzendorf, A. Vampilov, Kipphardt, Figueiredo, Quintero. Personalitatea atît de conturată a regizorului Lucian Pintilie, exprimată în *D-ale Carnavalului* sau în *Livada cu vişini*, s-a relevat şi în ascuţitul pamflet dramatic care e *Domnul Biedermann şi incendiatorii* de Max Frisch (1964) conceput în tonuri sumbru-caricaturale, şi cu o deosebită pregnanţă a glacialei satire antiburgheze. *Virarul*, celebra piesă a lui Rolf Hochhut (regia Radu Penciulescu, 1972) s-a înfăţişat ca o pasionantă dezbatere asupra drepturilor inalienabile ale omului împotriva tuturor misticilor degradante, structurată fiind, scenic, într-o tulburătoare esenţialitate a ideii. *Victimele datoriei* de Eugen Ionescu (1968) s-a impus prin viziunea grotesc precis reglată şi tăioasă, a regizorului Crin Teodorescu, ca o „ideogramă" critică (termenul e al său) a spiritului gregar.

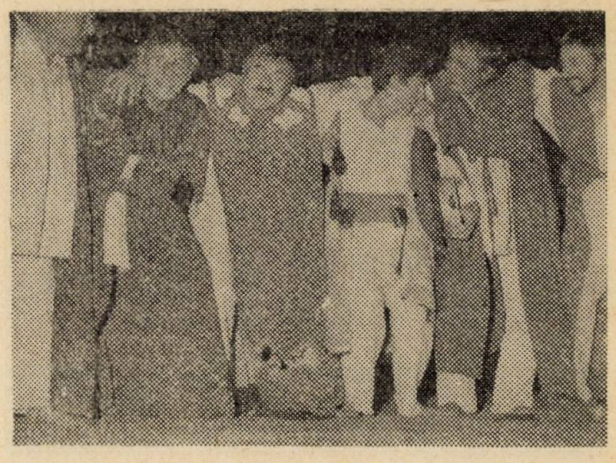

Uciderea lui Grigore Ghica Vodă *de Samuil Vulcan şi* Barbu Văcărescu, vînzătorul ţării de *Iordache Golescu*, *Teatrul „Bulandra". Regia Al. Tocilescu.*

Regizorii actuali, de generaţii diverse, continuă reprezentarea repertoriului modern, naţional şi străin, în formule şi modalităţi contemporane, epurate de pitoresc facil, bizuite pe spiritul de echipă şi în gustul artistic al publicului actual. În ultimii ani s-au înscris printre realizările Teatrului „Bulandra": remarcabilul spectacol de comedie amară *Anecdotele provinciale* de A. Vampilov (regizor Valeriu Moisescu, 1977), o grandioasă şi deopotrivă subtilă evocare de istorie românească veche, *Răceala*, a reputatului poet şi dramaturg Marin Sorescu (1977 — regia, tînărul Dan Micu — premiat pentru această realizare cu Premiul criticii şi, de asemeni, în competiţia Festivalului naţional), *Interviu*, incitantă piesă de factură documentară despre condiţia femeii în socialism, de Ecaterina Oproiu (regia Cătălina

Mormîntul călăreţului avar *de D. R. Popescu la Teatrul „Bulandra". Doi dintre protagonişti: Mariana Mihuţ şi Ion Besoiu.*

Tartuffe *de Molière la Teatrul „Bulandra", cu Octavian Cotescu şi Violeta Andrei.*

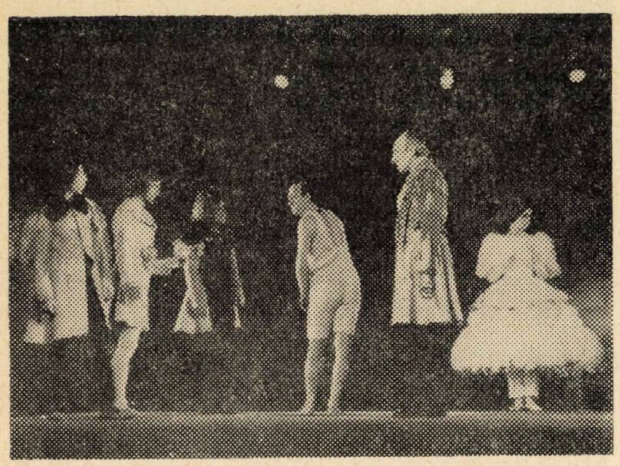

Leonce și Lena de G. Büchner la Teatrul Bulandra, în regia și scenografia lui Liviu Ciulei. Regele (în centru) e Marin Moraru

Buzoianu, 1976), *Chițimia*, originală dramă satirică a depersonalizării prin asocialitate, de Ion Băieșu (regia Alexandru Tatos, 1974) și destule altele pentru ca înfăptuirile de pe această scenă să merite global și atributul de modernitate. Longevitatea deosebită a multora dintre spectacole, aprecierile criticii, distincțiile obținute în diverse competiții naționale și internaționale, discuțiile creatoare strînse de unele montări demonstrează consensul cu publicul larg și cu opinia publică specializată.

Teatrul a călătorit mult peste hotare, turneele sale avînd un amplu răsunet. Iată o parte din punctele itinerariului său planetar : Budapesta (1960), Moscova și Leningrad (1966 și 1976), Florența (1969 și 1970), Paris (1969), Regensburg, Frankfurt pe Main, Essen, Haga, Amsterdam, Rotterdam (1972), Berlin, Dresda, Halle, Erfurt, Leipzig (1972 și 1977). A fost prezent la „Teatrul Națiunilor", „Rassegna internazionale dei teatri stabili", BITFF, Festivalul de la Edinburgh și Theatertreffen din Berlinul de Vest. În 1979 a întreprins un turneu, încununat de un triumf fără precedent, în mai multe orașe din Statele Unite ale Americii cu *O Scrisoare pierdută* de Caragiale și *Elisabeta I* de Paul Foster. Monumentalul volum *„Teatrul românesc contemporan (1944—1974)"* editat de Institutul de istoria artei al Academiei de științe sociale și politice numește instituția „una din cele mai proeminente ale mișcării teatrale românești actuale... și care și-a dobîndit o personalitate distinctă". Lui Orson Welles, care consideră că a văzut la București spectacole shakespeariene de excepție prin originalitate și autenticitate, echipa de la „Bulandra" i s-a părut a funcționa ca „o orchestră de mare clasă, capabilă nu numai de a orchestra și de organiza indiferent ce repertoriu, dar și de a-l creea".

GEORGE CALBOREANU. SCHIȚĂ DE PROFIL

George Calboreanu e una din coloanele de marmoră ale Teatrului Național. Are ceea ce-i cerea el, cîndva, artei teatrale : noblețe și grandoare.

S-a născut în 1896. A debutat pe scenă la Iași, în stagiunea 1917—1918, ca elev al ilustrei actrițe Aglae Pruteanu. A debutat ca actor profesionist la Cluj-Napoca. Aici a fost premiat și a obținut o bursă de studii la Viena. A debutat ca actor bucureștean în compania Bulandra. Și, în sfîrșit, și-a făcut intrarea la Național, la 20 de ani, datorită lui Al. Davila, în spectacolul *Vlaicu-Vodă*. În 1928 a devenit societar al instituției — de care nu s-a mai despărțit.

A contribuit la lansarea de piese, autori, personaje românești, manifestînd încredere față de scriitorii tineri și generozitate. A jucat rolul lui Chirică din *Omul cu mîrțoaga* de G. Ciprian, demersul său scenic, fiind decisiv în impunerea comediei (1927). L-a interpretat pe Spirache Necșulescu în *Titanic Vals* de Mușatescu (1932). Apoi, *Idolul și Ion Anapoda* de G. M. Zamfirescu (1934), *Marele duhovnic* și *Glafira* de Victor Eftimiu, *Borgia* de Al. Kiriței, *Meșterul Manole* de Lucian Blaga, *Maestrul* de Mircea Ștefănescu, *Letopiseți* de M. Sorbul, *Ovidiu* de Nicolae Iorga și altele, de Paul Prodan, Ticu Arhip, Caton Theodorian.

Una din marile izbînzi ale carierii sale e rolul lui Ștefan cel Mare. L-a făurit ca personaj, întîia oară, într-o piesă azi uitată, *Maria de Mangop* de Mircea Dem. Rădulescu (1953). Apoi l-a desăvîrșit în *Apus de soare*, la Național din București, dînd o efigie modernă personajului dramatic, monumentalizînd și, deopotrivă, umanizînd rolul. E cert că pentru generațiile postbelice ilustrul domnitor are chipul scenic dat de Calboreanu, așa cum pentru perioada anterioară îl avea pe acela creat de Nottara.

George Calboreanu i-a mai zămislit, în ultimii patruzeci de ani, pe Petru Arjoca din *Cetatea de foc* de Davidoglu, *Ion Vodă cel Cumplit* din piesa omonimă a lui Laurențiu Fulga, *Vlaicu-Vodă* al lui Davila, a dat substanță unor eroi din piese moderne de Horia Lovinescu, Aurel Baranga și N. Moraru, și alții.

A vădit, din totdeauna, o uimitoare capacitate de întruchipare în tragedie, fie în dramaturgia barocă — *Regele Lear* sau *Iulius Cezar* de Shakespeare — fie în drama romantică — *Hoții* de Schiller, *Lorenzaccio* de Alfred de Musset. Dar în egală măsură a strălucit în comedie ; stau

George Calboreanu în filmul lui Andrei Blaier Apoi s-a născut legenda *(alături de Margareta Pogonat)*

mărturie rolurile din *Căsătoria* de Gogol, *Bădăranii* de Goldoni, *Medicul în dilemă* și *Maior Barbara* de Shaw.

A trecut, fără dificultăți, prin partituri complexe ale repertoriului modern, de la Bologa din *Pădurea spînzuraților* la eroi ai lui Pirandello, Karel Capek, Tennessee Williams. O realizare impunătoare a fost *Galileu* de Brecht, la Teatrul radiofonic.

Cu intuiție de mare și autentic artist și cu un uriaș depozit personal de observații asupra vieții a cucerit iute o adîncă înțelegere a oamenilor noi : luptătorul social clandestin, oțelarul, țăranul, minerul. A înțeles apropiat posi-

bilităţile noi oferite de film în structurarea eroilor, după cum s-a văzut în *Setea, Bădăranii, Străinul, Omul de lîngă tine, Neamul Şoimăreştilor, Lumină de iulie, Calea Victoriei, Lupeni 29, Fraţii, Apoi s-a născut legenda.*

Încă de la succesul din *Hamlet* s-a observat că artistul creează într-o categorie de realism monumental şi simplu, într-o deplină raţionalitate a actului artistic. Fiecare rol are o bogată încărcătură de gîndire. Iată şi o constatare a sa, care închide în ea şi un îndemn: „Trebuie să păstrăm totdeauna, în pregătirea rolului, un timp rezervat meditaţiei". Chiar şi cînd juca roluri romantice artistul se ilustra printr-o atitudine creatoare lipsită de emfază, căutînd puncte de racord cu modul de înţelegere a omului de azi, descoperind măreţia în faptă, nu mimînd-o prin efecte gesticulare sau bombasticism.

Complexitatea eroului pe care-l săvîrşeşte vine şi din folosirea concomitentă a unor mijloace antinomice: vorbirea şi tăcerea, forţa şi şovăiala, claritatea cugetului şi nebulozitatea faptei. Exemplar în acest sens a fost *Egor Buliciov* din piesa lui Gorki, personaj tăiat în piatră şi de un mare tumult interior, artistul avînd ştiinţa rară a alternării stărilor, descriind impetuos peisaje sufleteşti dar ştiind în acelaşi timp să evoce calm, în catifelate tonuri lirice. Nimic din ceea ce e teatru nu-i e străin.

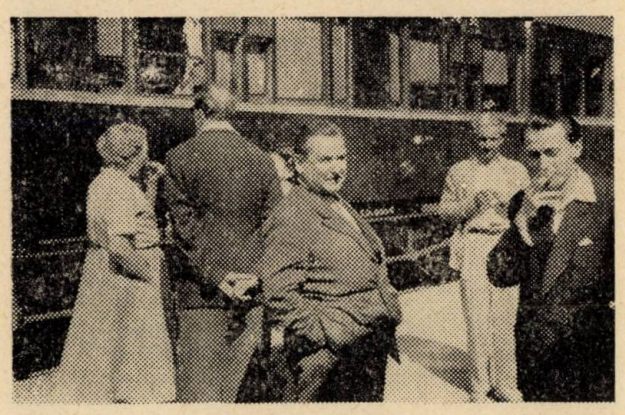

George Calboreanu pe peronul gării ungare Bekescsaba, în drum spre Teatrul Naţiunilor, la Paris, în iunie 1956. L-am fotografiat într-un grup; se mai văd Marietta Sadova, Nicolae Brancomir, Iulian Necşulescu, Dumitru Dumitru.

Era turneul Teatrului Naţional din Bucureşti, primul turneu de stat al unei trupe româneşti peste hotare.

L-au preţuit marii noştri autori, regizorii de seamă, directorii de teatre — de la Lucia Sturdza Bulandra şi Liviu Rebreanu pînă la Dina Cocea (care l-a chemat pe scena Teatrului Nostru), Zaharia Stancu şi Radu Beligan, l-au stimat întotdeauna ca şi azi, colegi de toate generaţiile, criticii de toate orientările, publicul din toţi anii; îl admiră şi-l respectă spectatorii actuali.

La întrebarea celor de azi şi de mîine „ce înseamnă un mare actor român, de cea mai proeminentă personalitate", putem răspunde neşovăielnic, George Calboreanu.

Valentin SILVESTRU

Întîmplări din teatru trăite şi evocate de Mărioara Davidoglu

— Stimată Mărioara Davidoglu sperăm să vă facă plăcere o incursiune printre amintirile sedimentate de-a lungul a peste 70 de ani, cîţi au trecut, de cînd v-aţi urcat prima dată pe scena Naţionalului din Iaşi.

— E mult, e tare mult de-atunci, dar îmi aduc aminte cu mare plăcere. Debutul meu a fost în vremea cînd eram elevă la Conservator. Era atunci director de scenă Ştefan Braborescu iar Lucia, soţia lui, era artistă primă a Naţionalului. S-a pus în scenă „Noul idol" al lui Francois de Querel. Rolul Antoanetei Milett mi l-a încredinţat mie Şt. Braborescu şi mi-a spus: «Mărioară, dacă tu ai să duci la bun sfîrşit acest rol, atunci calci cu dreptul în lumea teatrului».

— Aceasta v-a ambiţionat?

— Da. Am învăţat rolul. Mi-a fost drag, mi-a mers drept la inimă.

— Cum aţi fost primită de „lumea teatrului", despre care vă vorbea Ştefan Braborescu.

— Probabil că rolul l-am spus (vezi nu zic că l-am interpretat), cu căldură, cu emoţie. La premieră era şi Coana Verona — soţia lui Vlad Cuzinschi. La sfîrşit, această mare actriţă (de aici şi numele de „Coana" teatrului) a venit, m-a îmbrăţişat şi mi-a spus: «Sînt bucuroasă că urmaşii sînt copii cu talent».

— Aprecierea ne aminteşte de o scenă asemănătoare petrecută peste puţin timp, prin 1916, cînd l-aţi întîlnit pe Barbu Ştefănescu Delavrancea. Acesta, după ce vă

urmărise în rolul lui Moghilă, v-a pus mîna pe frunte şi v-a zis că veţi reuşi, că aveţi o frunte bombată şi ochii mari, sclipind de inteligenţă.

— Un lucru nu am priceput eu, atunci, la debutul meu. De ce avea lacrimi în ochi Coana Verona ?! Abia mai tîrziu am înţeles-o, şi-mi face mereu plăcere să văd ochi ca aceia cu lacrimi de bucurie părintească. Şi eu am plîns. Am plîns în voia cea bună. Era doar primul meu rol principal şi aere de vedetă n-am avut nici atunci şi nici mai tîrziu.

— Aş vrea să continuaţi cu evocarea acelei perioade.

— Aş povesti despre piesa „Otrava" de Zola. Am jucat în trei rînduri: la intrarea în Conservator, întîi am jucat un băieţel, după aceea pe Nana, — o fetiţă, — şi cînd am ajuns la aproape patruzeci de ani am jucat pe D-na Boch. Director de scenă era Ion Sava, un director de scenă foarte talentat, cultivat şi deştept foc. Mă cheamă la el şi-mi spune: «Uite ce, d-na Davidoglu, ai jucat travesti-uri, ai jucat pe Moghilă, pe Ionică din „Amintiri", ai jucat o groază de roluri de băieţei şi de fetiţe, dar cred că e momentul să faci lucruri reuşite trecînd şi la alte roluri!» Hm, mă gîndesc. Vrea să mă deie deoparte. Vrea să mă puie să joc un rol de babă. Dar, cum să joc aşa ceva doar n-am nici 40 de ani?! Cum să joc pe D-na Boch, care este o duienă? Am plecat bosumflată acasă. Între timp se afişase şi distribuţia. Eram în continuare foarte amărîtă. Îmi venea să-l iau pe Sava să-l zgudui, să nu mai rămîie nimic dintr-însul. Se face şi lectura şi mi se pare că ar fi un rol bun. Nu era prea mare, dar era frumuşel. După cîteva repetiţii am ajuns să fiu şi eu convinsă că e bine să joc şi alte roluri.

— Ani la rînd, opt la număr, ascultătorii emisiunilor duminicale ale Radioului Iaşi v-au ascultat povestind cu mult haz, cu farmec, întîmplări din teatru. V-aţi amintit de fiecare dată de colegii din primele decenii ale secolului, de păţaniile lor din serile de teatru. Vă rugăm deci la o îndelungată întoarcere în timp.

— Atunci să rămînem tot la „Otrava". În piesa asta era o scenă cu o masă mare. Într-o grădină are loc o întîlnire dintre două nunţi, unde se face un ospăţ. Se aduceau gîscă friptă, minciunele, vin, mă rog, era o masă foarte bogată. Între artiştii care jucau se afla şi Atena Marcopol, care de cum intra în scenă şi ochea gîsca aceea rumenă şi frumoasă.

— Era o gîscă adevărată ?!

— Adevărată, adevărată! Cum nu se poate mai adevărată. Eu, trebuia să împart bucăţile, dar mă gîndeam cu teamă, că în timp ce tot împart, să nu-mi ia careva bucata mea. Ca să mă asigur o puneam deoparte. De fiecare dată însă Atena Marcopol îmi cerea, cu disperare, să nu uit de bucata pentru Sionaşile. Sionaşile era soţul ei.

— Şi toate acestea se petreceau pe scenă ?

— Păi da! Ştiu, vrei să spui că nu mai aveam grijă de replici. Nu e chiar aşa, stai pe pace pentru că de lucru aista avea grijă Ion Sava, care ce şi-o fi zis: „Las că v-o fac eu!" Pune, pe ascuns, la recuzită să se facă o gîscă de carton bine vopsită de pictorul nostru, care parcă voia acum să-şi semneze capodopera, aranjează şi minciunele, făcute din pînză vîrîtă în ou şi-apoi prăjită. Seara descoperim cartonul, cîlţii şi cîrpele. Ne-am resemnat repede şi ne-am văzut de replici.

— Dar n-a trecut mult şi v-a venit dumneavoastră actorilor rîndul să pregătiţi „răspunsul".

— Apoi dă, se cerea o replică, aşa ca să-l învăţăm minte pe I. Sava. Ocazia apare. Vine seara, care trebuia să-l consacre pe Sava ca prim regizor. Facem ce facem şi ajungem la recuzită, să aflăm ce se pregăteşte. Silvia Ionaşcu preluase într-un fel acţiunea. Îl chemăm pe Ciubotăraşu, facem apoi consiliul năpăstuiţilor şi fixăm planul nostru. Pe scenă, la premieră, se deschid uşile — din decor — şi apar trei valeţi cu tăvile pline de bunătăţi. Se opresc în faţa lui Ciubotăraşu — alias Mareşalul Le Febre — dar acesta în loc să servească din cele aduse pune mîna la falcă şi face semn că aşa ceva nu e de mîncat. Următorul face la fel şi aşa tava trece de la unul la altul fără ca cineva să ia nici cea mai mică bucăţică. Toţi se ţineau cu mîna de fălci şi nu mai scoteau o vorbă. Sava, din culise, holbează ochii, ţipă, se stropşeşte cît poate, dar nimeni nimic.

Mărioara Davidoglu împreună cu Coca Gheorghiu şi Liana Olăvinaru în „Gaiţele"

A doua zi sîntem convocaţi la director. Nu ne găseam locul după o noapte de nesomn. Ne plimbam prin grădina Teatrului. Apare Ion Sava, pe care sigur nu-l prinsese somnul nici atît. Era cu pălăria trasă pe ochi, semn de supărare. Deodată, cum priveam spre statuia lui Miron Costin, vedem pălăria aceea mare, cu boruri largi. Mihail Sadoveanu venea cu mersul lui rar, greoi. Era zîmbitor! Am prins curaj. Începe şedinţa. Noi trimeteam cafele pe femeia de serviciu, pentru ca aceasta să tragă cu urechea, să ne spună ce se întîmplă acolo. „Apoi, ce să fie? «Domnul Sadoveanu îl roagă pe avocatul Ionel Teodoreanu, directorul teatrului din acel timp, să dezlege procesul acesta. Actorii au fost lipsiţi de friptura, pe care o aşteptau. Ei obişnuiau nici să nu mai mînînce în seara spectacolului şi li s-a oferit o cină din cartoane?» — «Apoi, coane Mihai, în procesul ista, Silvia Botez (Ionaşcu) este achitată şi odată cu ea toţi ceilalţi. Cît despre Ion Sava să nu uite că există o lege »dinte pentru dinte", iar primii dinţi vătămaţi au fost ai actorilor».

Ai vrut să-i cunoşti pe colegii mei de atunci, iaca aşa erau ei: drepţi, oameni deschişi, talentaţi, cultivaţi, de duh.

— Alături de aceşti oameni ai scenei, au trăit şi trăiesc eroinele interpretate, fiindcă spuneţi că rolurile sînt trăite, iar piesele jucate. Rămînînd la roluri, despre acela din piesa „Ion" de Liviu Rebreanu, cronicile scriau că urcînd pe scenă aţi „aruncat un blestem arghezian".

— În piesa lui Rebreanu jucam pe Zenobia, mama lui Ion. Ion nu prea era el aşa cumsecade, dar pentru mama lui rămînea cel mai bun, cel mai cuminte, cel mai frumos. Aşa se face că la o horă cînd un vecin, Toma, îl vorbea de rău pe Ion, Zenobia deodată se-nfurie şi sare: „Sudui măi Tomo, sudui şi nu te temi de Dumnezeu, care aude şi vede toate relele... Mda, n-ai zis nimic. Stai şi te uiţi la mine. N-ai zis nimic? Apăi atunci să nu mai poţi măi nimic să zici, să ţi se încleştеze fălcile măi Tomo, pînă la ziua cea de-apoi... Muţii-ai şi Dumnezeu să te pedepsească pe tine şi pe tot neamul tău pînă la a 77-a spiţă... Aşa! M-am mai răcorit". Nu ştiu cum era spus, dar îl spuneam din toată inima, că era vorba de Ionică al meu. Era puiul mamei şi mă trezeam spunînd cu toată convingerea. „Nu te da Ionică, ţine-te dîrz, nu te da!" Pentru că un actor care nu simte ceea ce are de zis spune fad, fals. Dacă-ţi închipui că tu eşti personajul, atunci spui rolul cu simţire, cu căldură şi iese frumos şi adevărat.

— A fost de bun augur rolul pe care vi-l recomandase I. Sava.

— Da. Tot un rol micuţ a fost acela din „Muşcata din fereastră". Acolo am jucat pe coana Sofica. În piesă se reeditează o scenă care fusese cu 17 ani mai înainte cînd coana Sofica şi bărbatul ei au plecat fără voia părinţilor să se căsătorească. La fel se întîmplă acum cu fiica lor. Din cerdac, într-o noapte cu lună, coana Sofica spune: «Ai uitat, ai uitat, Grigore!.. Toate se-ntorc şi iar se-ntorc iac-aşa, ca-ntr-un cerc, fără de cap». Ah, mă pui să mă-ntorc şi eu cu atîtea zeci de ani înapoi: Să ştii că eu acuma nu mai am nici vîrsta pe care o avea inter-

preta Soficăi şi nici pe a Soficăi din piesă măcar.

— **Roluri, roluri şi iar roluri. Viaţa unui artist.**

— Am jucat multe roluri frumoase. Şi dintre-acelea multe, unul care mi-a fost tare drag — tot cam pe la 40 de ani — a fost o bunicuţă. D-na de Travillac. Bunicuţa aceasta avea o nepoată despre care aflase că se mărită la Paris. (Piesa, cum vezi, e franţuzească). Da, ce se întîmplă ? Nepoata ei, era în dragoste cu un alt tînăr, decît cel ales de părinţi. Ea se refugiază la bunica. Bunica îi primeşte cu mare bucurie, fără a şti nimic despre taina lor. Bunica era singură, bolnavă, avea vîrsta pe care o am eu acuma. Doctorul îi da medicamente pe care nu le ia, cum nu le iau nici eu şi le zvîrlim amîndouă pe fereastră. „Vă binecuvîntez copiii mei ! Ce bine aţi făcut că aţi venit aici, lîngă mine, fără să faceţi o călătorie la modă. N-aveţi idee ce bucuroasă sînt cînd vă văd aici lîngă mine plini de tinereţe şi de dragoste. „Ei, da, asta îmi aduce aminte de ziua căsătoriei mele. Eram rumenă ca o fragă şi-acum obrazul mi-e zbîrcit, părul alb şi cînd încep a bodogăni nu mă mai opresc. Da, da, îmi dau seama. Bodogănesc, numai că-mi dau seama la timp şi nu o lungesc prea mult.

(În acest timp, Pomponica, un pechinez cu ochii mari, simte lacrimile din ochii stăpînei şi scoate repede un lătrat, parcă pentru a ne redresa dialogul).

— **Vorbiţi mai puţin despre dumneavoastră şi mai mult despre cei pe care i-aţi cunoscut.**

— Nici nu se poate altfel. Doar nu-ţi imaginezi că am reprezentat singură o generaţie. Am fost şi noi mulţi. Acum am rămas aproape singură, căci pe draga de Any Braeschi n-o mai pot întîlni, fiindcă nu se mai poate deplasa, iar eu nu mai merg decît la teatru şi la operă, unde revăd scumpul nostru Naţional, în care am intrat copil şi am ieşit cu părul alb. Apoi dacă vorbesc de cei mai mari să ştii că de la ei am înţeles că un actor trebuie să joace simplu. Eu am văzut pe marele Signoret, l-am văzut la un festival (cam aşa aş putea să-l numesc), la un recital. Erau acolo multe vedete pariziene dar marele Signoret spunea ceva c-o gîscă, cum face o gîscă — ga, ga, ga, dar lumea se tăvălea de rîs, cu toate că el era cum nu se poate mai serios, mai sobru. Acelaşi lucru l-am văzut şi la un alt artist de music-hall — Felix Paquin. Zicea ce avea de zis ca şi cum ar fi stat de vorbă în casă, cu un vecin, sau cu o rudă. Atunci am fost convinsă că dacă vrei să scoţi comicul, comicul trebuie să iasă din limbaj şi din situaţie. Nu ai nimic de încărcat. Aşa face un adevărat artist.

Laurenţiu ŞOITU

Dicţionarul lui Gâgă

DISPENSAR : dispensă de săritură

MINION : Ion mic

DELEGAT : ceva de legat

DĂRÎMA : a da rîma

A DĂUNA : a da una

FACTURĂ : a face o tură

FESTONA : un fest de o tonă

APĂREA : apa care nu e bună

SUSTRAG : a trage sus

MĂ STRĂDUIESC : merg pe străzi

CENTRIFUGĂ : unul care fuge prin centri

Preferinţe pentru concediu

UN FUMĂTOR :

Timpul chiar de o fi rece,
Pentru el e estival
Tot concediul şi-l petrece
Undeva pe... LITORAL.

UN BĂRBOS :

În concediu vrea mereu
Să se afle cu ai lui,
Şi se duce cum ştiu eu
La... POIANA ŢAPULUI.

UN BEŢIV

Unde-şi face tratamentul
Pentru el e foarte clar,
În tot anul e clientul
Celor de la... MURFATLAR.

UN UMORIST :

Dînsul nu-i un oarecine,
Nu-l poţi scoate din a lui
Zice că se simte bine
La... Gura HUMORULUI.

În două rînduri

VIN

Copil mereu mititel,
Ce se botează şi el.

HALBĂ

E o vedetă decoltată
Şi adesea sărutată.

AC

O unealtă foarte veche,
Şi mereu într-o ureche.

TOBĂ

Un instrument cum nu am mai văzut,
Nu cîntă dacă nu-i bătut.

CHIBRITURI

Stau grămadă în cutii,
Şi servesc la teorii.

VÎRSTĂ

Un secret ţinut sub cheie,
De orişicare femeie.

DIAGNOSTIC

Cred că boala dumnealui,
Este boala chiulului.

AUDIENŢĂ

Deşi era zăpuşeală,
El m-a primit cu răceală.

Gheorghe GROSU

EPIGRAME

Șapte ani de-acasă

De ce-i huligan „de clasă" ?
Iată, totu-i cu putință :
Anii ce-i lipsesc de-acasă
Figurează în...sentință !

Unui dentist

— Doctore pe cît observ
Ești teribil cînd consulți :
Mi-ai extras un singur nerv
Și-am plecat cu-mult mai mulți !

Unor constructori :

„Predăm apartament la cheie"
Cu acte scrise ca la carte,
De-aceea nu avem idee
Ce-i de la cheie mai departe !

La vernisajul de pictură al unui medic

Cred că ne-ai făcut figura
Tocmai cînd nu e momentul :
Ne ucizi și cu pictura ?
Nu-ți ajunge... tratamentul ? !

Unui poet fără har

De cînd și-a dublat elanul
Și s-a îndîrjit să scrie
Editura-și face planul
La... deșeuri de hîrtie

Neculai DARIE

SCRIITORICEȘTI

Ov. S. Crohmălniceanu l-a încorporat pe N. Crevedia **la scriitorii olteni (Istoria lit. rom. între cele două războaie)**

Propun să-mi iei în seamă sfatul
Să spulberi, gravă, erezia,
Căci el este cu poezia
Și ceilalți sînt cu... zarzavatul !

Pe volumul „TUȘIȚI" de Marin Sorescu

Relatez ce am pățit,
Că nu e un caz fictiv.
Tușii, — semnificativ !
Cînd lectura-am isprăvit,

Eugen Barbu (în conflictul cu Fănuș Neagu)

— Nu cu bietul scriitor,
Cu atletul mă măsor:
Mare dacă nu mă vrea,
Îi sap GROAPA în ȘOSEA !

La închiderea ședătorii Replică din sală

V-am ascultat, mai mare mila !
Deși v-ați întrecut cu zorul.
A nimerit orbul Brăila,
Doar voi n-ați nimerit... umorul ! !

Al. Piru în revista „Orizont" :

„Cine mai citește azi pe Mircea Dem. Rădulescu și Vasile Militaru ?"

Pare că este firesc
Gîndul care îl frămîntă.
Azi, ei nu se mai citesc !
Se cîntă !

Popularitate

Ca să-l știe inși vreo mie,
Zece cărți poetul scrie.
De-ar da-n minge cu piciorul,
L-ar cunoaște tot poporul !

Octav SARGEȚIU

APROPOURI

— Unui avocat=Multe procese (de conștiință !)
— Unui agronom=Să fii tot timpul la... pămînt !
— Unui atașat declarat=Mai învață cîte ceva și de la... ataș !
— Unui albatros=Încercați la altă editură !
— Unui arbitru=Ori vezi cînd nu vezi, ori nu vezi cînd vezi ! !!
— Unui anticar=Dacă nu ți-au atașat și un tun, n-ai căutare !
— Unui borcan=respectă eticheta !
— Unei bunici=Creșteți nepoții pînă scapă la pensia... părinților !
— Unei berze=Ție cine-ți aduce puii ? !
— Unui clopot=Iar danga-ganga ? Ți-am spus doar să nu te mai lași tras de limbă !
— Unui cîntăreț consacrat=Voce !
— Unui cucui=Zi mersi că ești singur, fiindcă la plural e altfel!
— Unui bard=Maestre, o aduci bine din... topor !
— Unor ceferiști=Primiți-vă călătorii cu toată căldura ; iarna mai ales!
— Unor ciuperci=De pagube se îngrijește ADAS-ul și alte imputații...
— Unei crame=P... pe u... unde-i i... i... ieșirea ? !
— Unor căței=În critica literară n-aveți șanse : dați de critici mai mari !
— Unui călător=Să văd și eu că-ți șade bine cu drumul... plin de gropi !
— Unui coș de hîrtii=Să-și depășească redacția planul la DCA.
— Unui cui=Să nu te bată nimeni la cap !
— Unei capre=Evită curtea vecinului !
— Unei căciuli=Acuma iarna ? De unde muște ? !
— Unui ciomag=Renunță la unul din capete și mai stăm de vorbă.

Costache PLĂCINTĂ

catrene • catrene • catrene • catrene • catrene • catrene

cu scriitori

CRITICULUI LITERAR VIRGIL CUȚITARU

Spun unii că-i cuțitar,
Dar nu le găsesc temeiul
Că deși o face rar,
Taie numai cu...condeiul.

UNUI AUTOR DE COMEDII

Îi vin dintr-o țesătură
Toate, toate lui Băieșu.
Și-ar fi timpul, ca măsură,
Să mai schimbe și el.. Preșu'

UNUI CRITIC LITERAR PRODIGIOS

Dacă ai crește simultan
Cu ce publică I. Holban,
Ai ajunge — vorba aia —
Într-un an cît... Himalaia.

„HARDUGHIEI" LUI M. R. IACOBAN

Ne spun în fine criticii —
Știindu-i dramaturgizarea,
Că pentru-a supraviețui
Soluția e... renovarea.

UNUI POET UMORIST

Îi păstrez întreagă stima
Cu toate că nu o dată,
În cronica lui rimată
Nu-i cum trebuie chiar... rima.

AUTORULUI CĂRȚII „IUBITORUL DE ARGINȚI"

Iubi arginții-al lui erou
Și asta nu e o rușine.
Nu văd în fapt nimica nou ;
Chiar lui Obadă i-au prins bine.

AUTORULUI PLACHETEI „PENTRU CINE EXIST"

Umblași cu noul tău volum
Și nu pentru diurne :
Să-i faci transfuzii de parfum
Din celălalt... „Nocturne".

CADOUL POETULUI

Și-a regenerat frecvența
Mai aducîndu-ne un dar
Ce-a sosit cu Diligența :
„Ruina unui samovar".

POETULUI D. FLOREA RARIȘTE

În presa noastră literară,
Veți vedea că am dreptate —
De vreo șapte ani și-o vară,
Rariște-i o... raritate.

ȘARADA UNUI POET IEȘEAN

Numele mic e de-mpărat,
Numele mare-i biblic, Marcu ;
Le poartă unul mic de stat,
Dar care trage fest cu... arcu'

Radu FELECAN

„CU AMICII LUI BACHUS"

1. GRATULĂRI UNOR UMORIȘTI

Fiind din umoriștii mari
ce neadevărul îl demască
noi am dori ca să primească
festiv, buchetul de — Cotnari !

2. COMPONISTICĂ

A scris încă un preludiu
corectîndu-l iar... Și iar...
Tot la masa lui de studiu
(care-i o măsuță-bar) !

3. UN FAPT.

Un fapt real apare :
de-a fost, sau nu, la birt —
epigramistul are
reacțiile — spirt !

4. PE CANICULĂ

S-a tot antrenat, în fine
patruzeci de grade — el
le suportă foarte bine,
mai ales — în pahărel !

5. AMICUL !

Privea, pe la sărbători,
ca prin ceață-adeseori.
Vede limpede-n sfîrșit !
Tulburelu-i limpezit.

6. FULGER !

Talentat, precum se vede,
apare-al științelor meleag —
ca un fulger se repede.
Ca un fulger — în zigzag !

7. UNUI CRITIC BINEVOITOR

Epigrama lui arată
a șampanie-adevărat ?
De analizezi, mai lași :
este doar spumos — de Iași !

Margareta FAIFER

LITERATURA S.F.

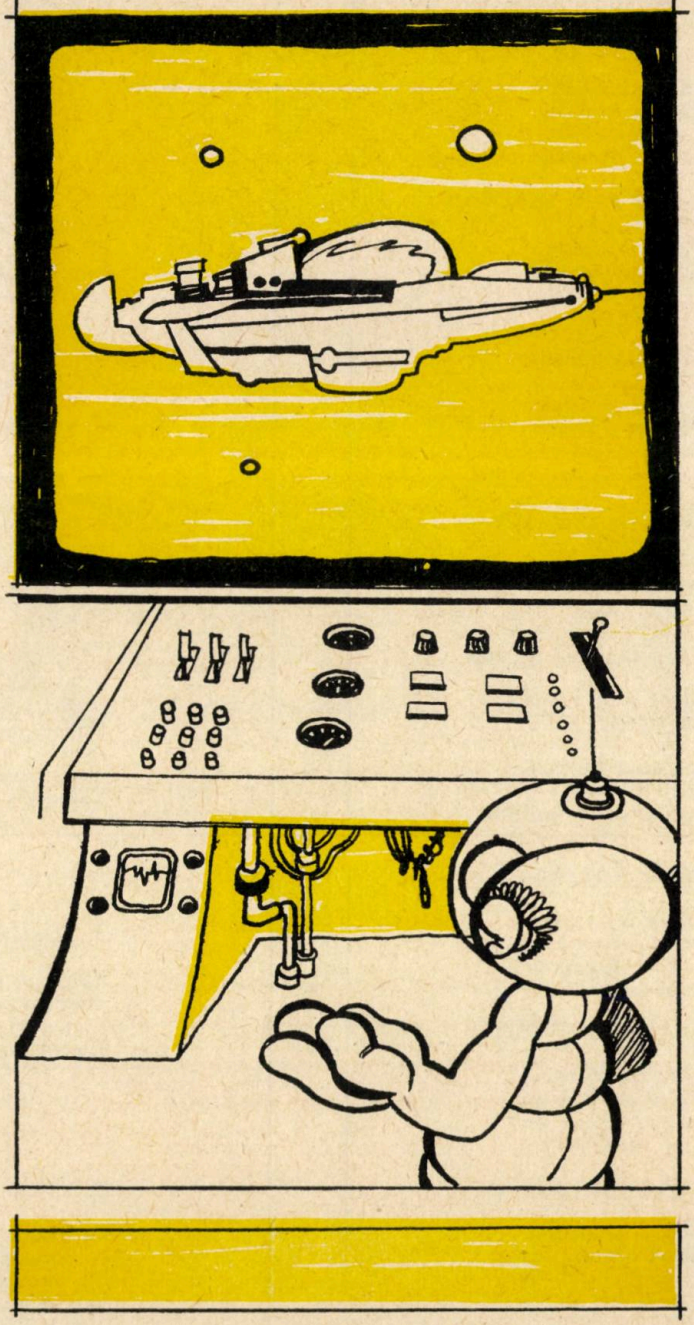

ANDRÉ MAUROIS

VIAȚA PĂMÎNTENILOR

Fragmente dintr-o istorie universală, publicată de Universitatea din Tombouctou, în 1992

Spre finele anului 1970, de îndată ce se stabiliră relații amicale între Terra și majoritatea marilor planete, savanții pămînteni aspirară la confruntarea ipotezelor și doctrinelor emise de ei cu cele ale confraților lor din alte lumi, lucru ce prezenta numeroase dificultăți deoarece, așa cum se știe, eminenții fizicieni de pe Venus, Jupiter sau Marte sînt insensibili la lumină și la sunete, ei trăind într-o lume de radiații care, pînă la aceeași, erau ignorate. Dar teoria echivalenților senzoriali făcînd mari progrese, iată-ne astăzi, în 1992, capabili a transpune în limbaj terestru toate limbile sistemului solar, cu excepția celei de pe Saturn.

Una dintre senzațiile epocii noastre a fost descoperirea lucrărilor despre viața noastră, a locuitorilor Terrei, scrise de către diverși savanți ai altor planete. Pămîntenii erau departe de a-și imagina că, de milioane de ani, se găseau sub observația directă a naturaliștilor de pe Marte, Venus și chiar Uranus, a instrumentelor puternice și eficiente ale acestora. Știința de pe Terra fiind mult în urma celor de pe aștrii vecini, iar organismul uman fiind insensibil la radiațiile utilizate de observatorii noștri, noi, pămîntenii ignoram faptul că ne găseam adesea în cîmpul de acțiune al unui ultra-microscop ceresc, chiar și în clipele de mare taină ale vieții noastre intime.

În prezent, orice om de știință are posibilitatea să consulte toate lucrările existente la Biblioteca Societății Planetelor ; parcurgerea lor este recomandată tinerilor care doresc să se dedice științei în primul rînd dat fiind interesul în sine al lucrărilor respective, dar și pentru sentimentul incitant pe care cu siguranță îl trezesc ele în sufletul oricărui pămîntean.

Date fiind gravele erori de interpretare comise de Marțieni, ființe atît de inteligente și bine dotate pentru cercetare, nu se poate să nu revenim asupra unora dintre interpretările noastre terestre, întrebîndu-ne dacă nu cumva și noi am studiat animalele și plantele într-un mod asemănător celui folosit de Marțieni în ceea ce ne privește.

Un caz ne-a atras atenția în mod deosebit : este cel al savantului uranian A. E. 17, care, în 1959 publica *Viața pămîntenilor*. Această carte a fost bine primită atît pe Uranus, cît și pe Marte și Venus, unde a și fost tradusă. Ne este și nouă ușor accesibilă, deoarece dintre coplantetarii noștri Uranienii seamănă cel mai mult cu noi, ceea ce face ca vocabularul lor să se apropie mult de al nostru. În plus, experiențele uraniene au tulburat liniștea Terrei timp de 6 luni, fapt consemnat în ziarele și memoriile vremii.

Ne propunem deci :

1) — să descriem pe scurt unele din întîmplările constatate pe planeta noastră în 1954 ;

2) — să arătăm modul în care ilustrul A. E. 17 și-a interpretat propriile experiențe.

Misterioasa primăvară

Începînd cu luna martie a anului 1954, pe tot cuprinsul emisferei boreale mulți observatori semnalară faptul că starea atmosferei era neobișnuită. Cu tot timpul frumos, furtuni violente izbucneau brusc în zone restrînse. Căpitani de vase și piloți transmiteau Oficiului central de meteorologie că busolele nu mai funcționau timp de cîteva minute, fără nici un motiv plauzibil. În diverse locuri, deși cerul era complet senin, s-a observat proiectată pe sol umbra unui nor imens, dar invizibil. Ziarele publicară interviuri cu savanți meteorologi. Aceștia afirmau că prevăzuseră acest fenomen datorat petelor solare și care urma să înceteze odată cu mareele echinoxului. Dar echinoxul aduse cu el întîmplări și mai stranii.

Incidentele de pe dealul Hyde-Park. În cea de a treia duminică a lui aprilie 1954, în timp ce un numeros auditoriu se înghesuia pe alee spre Marble Arch, umbra unui enorm obiect invizibil pluti deasupra tuturor. Cîteva minute mai tîrziu, pămîntul se clătină, copacii fură smulși din rădăcini, oamenii răsturnați și îngropați de vii. Cei care se găseau dincolo de zona afectată, văzură cu groază cum se deschide o pîlnie adîncă de vreo sută de iarzi din care țărîna era aruncată afară, formînd un adevărat deal. „A fost, a declarat a doua zi un polițist, ca și cum un uriaș ar fi săpat parcul cu o lopată imensă". Într-adevăr una din marginile pîlniei era perfect dreaptă și netedă, în timp ce panta dealului era din pămînt fărîmicios din care ieșeau capete și trupuri sfărîmate.

Mai bine de trei sute de oameni au fost îngropați de vii. Cei care, aflați mai la distanță, fuseseră doar acoperiți de un strat subțire de țărînă își reveniră și ei cu greu. Cîțiva, pierzîndu-se cu firea coborîră în fugă panta abruptă a proaspătului deal, scoțînd țipete disperate.

Evenimentul a permis corpului de polițiști din Londra să-și demonstreze calitățile. Trei dintre ei s-au numărat printre victime, dar alți doisprezece sosiți prompt la locul accidentului, au purces plini de curaj la curățirea și netezirea dealului cu pricina. Se telefonă imediat la Horse Guards și la pompieri ; și, în mai puțin de patru ore, Hyde Park-ul își recăpătă aspectul de odinioară. Numărul victimelor a fost estimat la două sute.

Savanții dădură acestui fenomen explicațiile cele mai diverse. Ipoteza unui cutremur, deși părea cea mai rezonabilă, nu prea stătea în picioare, dat fiind faptul că seismografele nu înregistraseră nici o undă. Publicul fu mulțumit cu știrea conform căreia ar fi fost vorba de un cutremur de pămînt cu totul neobișnuit, pe care seismografii îl numiră „seism vertical monoform".

Casa de pe bulevardul Victor Hugo — Incidentul de la Hyde Park fu urmat de un număr destul de mare de episoade asemănătoare, care însă atraseră mai puțin atenția publicului, deoarece ele nu făcură victime.

Dar iată că imensa lopată misterioasă ce acționa asupra terenurilor descoperite, începu să lovească și în imobile. Pe data de 24 aprilie, spre prînz, un zgomot ciudat, asemănător, după unii martori, cu cel al unei lame siflante, sau, după alții, cu zgomotul produs de un jet puternic de vapori, atrase atenția trecătorilor din Zona Arcul de Triumf, bulevardul Grande Armée, bulevardele Marceau și Henri Martin.

Cei care se găseau în fața casei cu numărul 66 de pe bulevardul Victor Hugo, văzură o fisură înaintînd oblic de-a lungul imobilului care se cutremură de două-trei ori ; deodată, etajul de la mansardă, unde se găseau camerele servitorilor, păru că se sfărîmă pur și simplu, ca sub acțiunea unei presiuni uriașe. La ferestre și balcoane apărură oameni îngroziți. Din fericire, casa rămase în picioare, deși fusese literalmente tăiată în două. Salvatorii observară pe mijlocul scării fisura produsă de trecerea uneltei invizibile ; era parcă urma lăsată de o lamă, după o traiectorie precisă, rectilinie, de-a lungul scărilor de lemn și al covoarelor. Absolut, totul, mobile, tablouri, cărți, era tăiat în două, iar lucrătura se dovedea exactă și fină. Ca printr-un miracol nimeni nu fusese rănit ; camerele servitorilor erau goale, fiind ora prînzului. Fisura trecu foarte aproape de o tînără care dormea la etajul al III-lea al cărei pat fu despicat oblic. Nu simțise nici o durere, doar un șoc asemănător celui produs de o pilă electrică.

Încă o dată, se dădură multiple explicații. Cuvîntul „seism" fu din nou pronunțat. În unele cotidiene cei acuzați erau arhitectul și proprietarul care, după ele, construiseră case cu materiale de proastă calitate.

Transportații. Ca și celui de pe dealul Hyde Park, accidentului din bulevardul Victor Hugo îi urmară altele asemănătoare ; nu le vom reaminti, dar credem că ele ar fi trebuit să trezească mai mult interes, precum și bănuiala existenței unei voințe ascunse, dirijată către un scop bine precizat. În numeroase țări, case mai mari sau mai mici fură secționate de o forță invizibilă. Mai multe ferme, una în Massachusetts, una în Danemarca, și

alta în Spania, după ce plutiră în aer, căzură şi se făcură fărîme. La New York, unul din buildingurile de pe bulevardul Madison fu tăiat în două; cincizeci de oameni îşi găsiră moartea în astfel de incidente, dar, cum acestea avuseseră loc în ţări diferite, cum în fiecare caz nu se semnalaseră prea multe victime, şi cum de altfel nimeni nu putu oferi o explicaţie plauzibilă, aceste întîmplări nu constituiră subiectul prea multor dezbateri. Ceea ce nu se poate spune şi despre întîmplările care aveau să urmeze, şi care produseră o stare de agitaţie deosebită pe tot cuprinsul planetei noastre, în mai—iunie 1954. Prima victimă a acestei serii de evenimente fu o tînără negresă din Hertford (Connecticut). Singurul martor al accidentului, un factor poştal declară că o văzuse ieşind din casa stăpînilor ei, că apoi ea se ridicase brusc în aer, scoţînd ţipete disperate. Tînăra plutise pînă la o înălţime de o sută de metri, apoi căzuse şi se zdrobise de asfalt. Factorul afirmă că nu observase deasupra ei nici un motor aerian, absolut nimic suspect.

Cel de-al doilea „transportat" a fost un vameş din Calais, care fu văzut înălţîndu-se vertical, apoi îndreptîndu-se rapid spre coasta engleză. Vameşul fu regăsit mort pe faleza de la Douvres; s-a observat că nu prezenta nici o urmă de lovituri sau violenţe, ca şi cum ar fi fost readus cu grijă pe pămînt.

Începu mai apoi perioada denumită „a transporturilor reuşite". Primul dintre transportaţi ajuns cu bine la capătul călătoriei fu un cerşetor, care cerea pomană în faţa catedralei Notre-Dame şi care, în zece minute, se trezi în Piecadilly-Circus, lîngă un poliţist vădit surprins de întîmplare. Nu simţise nimic; rămăsese doar cu impresia unui zbor într-o cabină închisă, unde lumina şi vîntul nu pătrundeau. Martorii evenimentului remarcaseră că cerşetorul devenise invizibil imediat ce se ridicase de la sol.

„Transporturile" continuară timp de cîteva săptămîni. Atîta vreme cît se dovediră inofensive, ele fură considerate chiar nostime. Mîna invizibilă care îi alegea pe „transportaţi" părea ghidată de multă fantezie. Dar cel mai senzaţional fu cazul venerabilului preşedinte al senatului francez, dl. Marc Lefant, care, răpit din grădina Luxemburg, fu depus pe malul lacului Ontario. Dl. Marc Lefant profită de ocazie şi întreprinse o călătorie în Canada, ca apoi să fie primit în triumf în gara Bois de Boulogne. Se prea poate ca această publicitate involuntară să fi contribuit din plin la asigurarea alegerii sale ca Preşedinte al Republicii, în 1956.

Nu a trecut neobservat faptul că fiecare dintre transportaţi avea, după călătoria respectivă, hainele pătate de un lichid a cărui sursă rămase însă necunoscută. Acesta reprezenta singurul inconvenient al voiajurilor inofensive, care, de altfel, încetară la un moment dat, pentru a face loc unei noi serii de întîmplări, încă şi mai stranii; începutul îl făcut spisodul denumit „al celor două menajuri".

Aventura celor două menajuri. Unul din aceste două menajuri devenite celebre, era un cuplu de tineri francezi care locuiau într-o casă din Neuilly, lîngă Paris. Soţul, Jacques Martin, profesor la Liceul Pasteur, sportiv şi erudit, era autorul unei teze remarcabile despre Paul Morand. Aveau patru copii. Pe 3 iulie, la miezul nopţii d-na Martin se trezi brusc şi auzi zgomotul despre care am mai vorbit (ca produs de un jet de aburi), simţi o zdruncinătură uşoară şi avu impresia că se ridică în văzduh cu mare viteză. Tînăra doamnă observă cu groază că unul din pereţii dormitorului dispăruse, că se găsea — de fapt — pe marginea unui pat tăiat în două şi că la stînga sa, acolo unde cu cîteva clipe în urmă se găsea soţul ei, nu era decît o obscuritate adîncă, presărată cu stele! Îngrozită, se ghemui în colţul cel mai sigur al patului şi fu surprinsă că acesta nu se clătina cîtuşi de puţin, în ciuda faptului că se sprijinea doar pe două picioare. D-na Martin îşi dădu seama că nu mai urca, şi că se deplasa cu viteză în linie dreaptă; apoi simţi un gol în stomac, asemănător celui dintr-un ascensor, de unde deduse că deja cobora. Îşi închipui că ceea ce va urma va fi un şoc fatal şi închise ochii aşteptînd deznodămîntul. Dar aterizarea fu elastică şi uşoară. Iată urmarea întîmplării, povestită chiar de d-na Martin:

„Mi-am strigat soţul. Credeam că avusesem un coşmar; eram înspăimîntată. Am întins mîna şi am atins un braţ de bărbat; apoi am auzit o voce necunoscută care îmi vorbea în engleză:

Oh, dragă, m-ai speriat...

M-am dat înapoi şi am vrut să aprind lumina, dar nu reuşeam să găsesc veioza.

— Ce se întîmplă? spuse necunoscutul.

Apoi el aprinse lumina. Am ţipat amîndoi odată. Aveam în faţa mea un tînăr blond, cîrn, puţin miop, pe jumătate încă adormit în pijamaua sa albastră. Pe mijlocul patului era o fisură; cearceaful, salteaua erau tăiate, iar între cele două jumătăţi de pat era o diferenţă de 5 sau 10 cm. Atitudinea tovarăşului meu de pat improvizat, imediat ce-şi veni în fire, mă făcu să stimez mult rasa britanică. După o clipă de zăpăceală absolut explicabilă şi scuzabilă, tînărul englez se comportă firesc şi corect, ca şi cînd ne-am fi găsit într-un salon de primire. I-am spus în engleză numele meu, iar el, la rîndul său, s-a prezentat: John Graham. Ne găseam la Richmond. Privind în jurul meu, am observat că mă deplasasem cu o jumătate de cameră cu tot: recunoscui fereastra, perdelele vişinii, fotografia soţului meu de pe noptieră, cărţile şi ceasul. Cealaltă jumătate de cameră, a lui, îmi era cu totul necunoscută... Pe noptieră—fotografia unei femei foarte frumoase, fotograii ale unor copii, reviste şi un pachet de ţigări. John Graham mă privi insistent, examină decorul în mijlocul căruia îi apărusem într-un mod atît de ciudat, şi mi se adresă în cele din urmă, foarte serios:

— Ce faceţi aici, d-nă Martin?

I-am explicat că nu ştiam ce se întîmplă şi, arătîndu-i portretul de pe noptieră, am spus:

— Soţul meu.

La rîndul său spuse, indicîndu-mi fotografia femeii:

— Soţia mea.

Era într-adevăr fermecătoare, şi m-am gîndit cu necaz că probabil, ea era acum alături de soţul meu.

— Credeţi, l-am întrebat, că cealaltă jumătate a casei dumneavoastră a fost transportată în Franţa, în timp ce eu şi jumătatea mea am fost aduse aici?

— De ce? întrebă el.

Începea să mă irite; cum de ce? De fapt, nu ştiam... Poate pentru că era, în toată istoria asta, o oarecare simetrie.

— Este ciudat, reluă el scuturînd din cap. Cum este oare posibil?

— Nu este posibil, este...

În acel moment, am auzit plînsete venind de la etajul de deasupra şi am avut un singur gînd:

— Copiii?

John Graham sări din pat, alergă în picioarele goale către o uşă şi o deschise. Am auzit ţipete, o tuse, apoi vocea puternică a englezului, care amesteca mîngîieri şi cuvinte dojenitoare. M-am grăbit să mă scol şi am aruncat o privire în oglindă. Mi-am aranjat părul în fugă. Apoi mi-am zărit cămaşa de noapte cam decoltată, drept pentru care mi-am căutat cu privirea capotul. Mi-am amintit însă că îl lăsasem în jumătatea de cameră care nu mă urmase. O voce mîhnită răsună în spatele meu:

— Veniţi să mă ajutaţi, spuse John Graham rugător.

În camera copiilor, ţipetele se înteţiseră, plînsetele şi chemările nu conteneau.

— Cu plăcere... Dar poate aveţi vreo rochie de casă de-a soţiei dumneavoastră, nişte papuci...?

— Desigur.

Îmi oferi propriul său halat şi-mi arătă drumul spre camera copiilor; erau nişte micuţi superbi, dar care aveau tuse convulsivă. Mezinul, un bebeluş blond şi frumuşel părea cel mai bolnav. I-am luat mînuţa iar el m-a acceptat imediat.

Şi astfel am petrecut împreună două ore de îngrijorare, eu cu gîndul la soţul meu, John la soţia lui.

L-am întrebat dacă n-ar fi bine să telefonăm la poliţie, şi el chiar încercă s-o facă, dar constată că telefonul era mort; firul fusese şi el tăiat în două.

Imediat ce se iviră zorile, John Graham ieşi. Copiii adormiseră. După cîteva minute, Graham mă invită să cobor cu el: faţada casei merita într-adevăr să fie văzută. Necunoscutul autor al miracolului alesese două case de aceeaşi înălţime, pe care le împărţise într-un mod asemănător, ceea ce se dovedi a fi o reuşită, exceptînd faptul că imobilele erau total diferite ca aspect. Rezultatul juxtapunerii a două jumătăţi atît de diferite era cu adevărat straniu.

Am insistat pe lîngă dl. Graham să meargă şi să telegrafieze în Franţa pentru a afla ce se întîmplase cu soţia lui. John Graham mi-a răspuns că telegraful se deschide la ora 8, părînd că nu concepe, chiar într-o situaţie atît de deosebită ca aceea în care ne aflam să încalce regula şi să-l trezească pe telegrafist. Degeaba mi-am bătut gura. O ţinea una şi bună:

— Telegraful se deschide la ora 8.

Cînd, în cele din urmă, pe la 7,30, dl. Graham se pregătea de plecare, sosi un poliţist care privi mirat casa. Aducea o telegramă de la prefectul poliţiei din Paris, telegramă ce informa că doamna John Graham se găsea la Neuilly, întrebînd în acelaşi timp, dacă eu eram la Richmond".

Seria „caselor tăiate" este încă şi mai lungă decît cea a „transportaţilor". Mai bine de o sută de cupluri au fost astfel schimbate între ele, aceasta devenind tema predilectă a romancierilor şi cineaştilor vremii, elementul de senzaţional şi fantastic cucerind publicul. De altfel, era nostim să afli că o regină s-a trezit în patul unui jandarm...

La un moment dat, întîmplări de acest gen nu au mai fost semnalate, ele fiind înlocuite de altele, ca şi cum fiinţele misterioase care se amuzau tulburînd viaţa pămîntenilor s-ar fi plictisit repede de jocurile lor capricioase.

Închiderea în „cuşcă". La începutul lui septembrie, mîna a cărei putere era bine cunoscută, se abătu asupra cîtorva dintre spiritele cele mai luminate ale lumii. Doisprezece oameni de ştiinţă, majoritatea fizicieni şi chimişti de mare renume, fură „ridicaţi" şi transportaţi în acelaşi timp, într-o poiană a pădurii Fontainebleau.

Un grup de tineri care obişnuiau duminica să escaladeze stîncile pădurii, zăriră nişte bătrîni hălăduind trişti printre copaci şi pietre. Văzîndu-i atît de dezorientaţi, tinerii voiră să le dea o mînă de ajutor, dar fură surprinşi să constate că nu puteau trece dincolo de un anumit punct. O rezistenţă transparentă, dar de netrecut li se împotrivea. Încercară atunci să ocolească obstacolul, dar îşi dădură seama că locul cu pricina era îngrădit de un zid invizibil. Cîţiva dintre ei îl recunoscură pe unul dintre savanţi, care le fusese profesor şi îl strigară, dar bătrînul păru că nu-i aude. Sunetele nu treceau nici ele de bariera nevăzută. Renumitele personaje se găseau acolo închise ca fiarele în cuşcă, dar păreau să se împace destul de bine cu ideea şi chiar să profite de situaţie. Se întinseră la soare, scotociră prin buzunare şi scoaseră petece de hîrtie pe care începură să mîzgălească nişte ecuaţii. Unul dintre tinerii spectatori fugise să anunţe autorităţile, şi iată că spre amiază se adunaseră numeroşi curioşi. Savanţii păreau acum îngrijoraţi, se deplasau cu greu (toţi avînd o vîrstă respectabilă) pînă la marginea zonei de prizonierat şi, dîndu-şi seama că vocile nu le erau auzite de cei de dincolo, începură să facă semne. Cereau de mîncare.

Un ofiţer prezent la locul cu pricina se oferi să încerce un raid cu avionul deasupra zonei misterios îngrădite şi să arunce alimentele din zbor. Ideea păru excelentă. Două ore mai tîrziu, se auzi zgomotul unui motor. Aviatorul trecu pe deasupra capetelor celor prezenţi şi cu multă abilitate, lăsă să cadă pachete cu hrană chiar în mijlocul ciudatei arii. Din nefericire, acestea se opriră la douăzeci de metri deasupra pămîntului şi rămaseră suspendate în aer. Cuşca avea deci şi un acoperiş format din aceleaşi radiaţii invizibile.

Spre seară, bătrînii începură să dea semne de disperare, indicînd prin semne că suferă de foame şi de frig. Dar nimeni nu putea face nimic pentru ei. Ce avea să urmeze ? Pierderea unor personalităţi atît de notabile ?

A doua zi, în zori, deşi se credea că nimic nu se schimbase, se constată cu surprindere că mîna invizibilă acţionase asupra decorului din centrul „cuştii". Pachete cu hrană atîrnau la capătul unui cablu, la cinci metri deasupra pămîntului ; o altă frînghie alături, atingea solul, ceea ce ar fi permis unui tînăr, de exemplu, ca prin balansare, să ajungă la pachetele cu alimente. Din păcate, nici unul dintre savanţi, venerabili septuagenari, nu ar fi putut practica un exerciţiu de gimnastică atît de dificil. Captivii examinară cablurile, le încercară rezistenţa, dar nu se hazardară să treacă la fapte.

Şi astfel mai trecu o zi, întunericul coborî din nou. Curioşii se împrăştiară încetul cu încetul. La miezul nopţii, un student avu ideea să verifice bariera de radiaţii. Spre marea lui surpriză, nu întîlni nici o rezistenţă şi reuşi să înainteze, scoţînd strigăte de bucurie. Forţa neştiută consimţise să-şi ierte victimele. Savanţii fură hrăniţi, încălziţi şi puşi pe picioare.

Acestea sînt principalele fapte rămase fără explicaţii, în perioada în care au avut loc, şi care, o ştim cu certitudine astăzi, nu erau decît experimente uraniene. În continuare vom prezenta cîteva fragmente (cele mai importante, după părerea noastră) din volumul renumitului A.E. 17.

Cititorul va ţine cont de faptul că am fost obligaţi să găsim echivalente pămîntene pentru cuvintele uraniene care, din acest motiv, nu au putut fi traduse cu exactitate. Timpul uranian presupune ani cu mult mai lungi decît ai noştri, — iată de ce, acolo unde a fost posibil, noi am transpus totul în timp terestru.

Pe de altă parte, uranienii folosesc, în ceea ce ne priveşte, denumiri complicate, pe care le-am înlocuit, simplificînd, prin termenii de „oameni" sau „pămînteni". Nu trebuie de asemenea pierdut din vedere că uranienii, deşi sînt dotaţi ca şi noi cu vederea, ignoră existenţa vorbirii, a sunetelor ; ei comunică între ei printr-un organ special, format dintr-un fel de beculeţe colorate, care se aprind şi se sting alternativ.

Vom prezenta deci scurte fragmente extrase din cartea lui A.E. 17, sfătuindu-i în acelaşi timp pe studenţi, în special, să parcurgă volumul în întregime.

Viaţa pămîntenilor de A.E. 17

Cînd se examinează suprafaţa planetelor mici şi, mai ales suprafaţa Terrei cu un telescop obişnuit, se observă existenţa unor pete mari, diferite de cele formate de un lac sau de o mare ! Dacă sînt ţinute sub observaţie o perioadă mai îndelungată, se poate constata că aceste pete se lărgesc în decursul a mai multor secole terestre, ating apoi un stadiu maxim, pentru ca apoi să descrească sau chiar să dispară. Mulţi observatori au crezut că este vorba de o maladie a solului, asemănătoare dezvoltării şi mai apoi absorbţiei unei tumori într-un organism oarecare.

Dar, odată cu descoperirea ultratelescopului, s-a ajuns la concluzia prezenţei unei aglomerări de materie vie. Primele aparate nefiind încă perfecţionate, ele permiteau doar simpla observare a unor mişcări confuze, a unei materii vii gelatinoase. Aparatele de tip H 33, de exemplu, indicau faptul că aceste colonii terestre erau formate din animale sudate unele de altele şi ducînd o viaţă comună. Cu aparatele actuale se observă imediat că nimic din toate acestea nu este adevărat, putîndu-se distinge cu uşurinţă indivizii unii de alţii şi chiar mişcările pe care aceştia le fac. Petele detectate de H 33 sînt, în realitate, cuiburi imense, pe care le-am putea compara cu oraşele uraniene şi pe care le vom numi „omiliere".

Minusculele animale care populează aceste aşezări, oamenii, sînt nişte bipede aptere mamifere, dotaţi cu un sistem pilos mediocru şi acoperiţi cu o epidermă artificială. S-a crezut mult timp că secretă ei înşişi această piele suplimentară. Observaţiile mele mă îndreptăţesc să afirm că nu este vorba de aşa ceva, ci de un instinct care îi îndeamnă pe oameni să adune fibre vegetale şi animale, pe care le prelucrează, pentru a se proteja de frig.

Ţin să subliniez cuvîntul „instinct", chiar de acum, de la bun început, atrăgînd atenţia asupra unei probleme care a fost tratată, de cîtăva vreme încoace, cu o uşurinţă surprinzătoare. Printre tinerii noştri naturalişti a circulat ideea că aceste mucegaiuri terestre ar fi înzestrate cu o inteligenţă asemănătoare celei uraniene. La o examinare mai atentă, se observă la microscop numeroase scene interesante şi pline de viaţă : străzi lungi animate de oameni care, adesea, se opresc şi par a se înţelege într-un fel sau altul ; cuiburi individuale în care un cuplu îşi veghează puii ; armate mărşăluind ; constructori la lucru ; frumuseţea spectacolului poate, într-adevăr, scuza entuziasmul. Dar, pentru ca studiul asupra facultăţilor psihice ale acestor fiinţe să dea rezultate, nu este deajuns ca observatorul să se mulţumească cu informaţiile oferite de hazard, ele trebuind să fie provocate ; şi aceasta într-un mod cît mai variat, pentru ca respectivele concluzii ştiinţi-

fice să aibă o bază solidă : cea a faptelor.

Vom prezenta aici ceea ce ne-am propus să urmărim în timpul experienţelor efectuate. Înainte de a începe, rog cititorul să aprecieze dificultăţile unui asemenea proiect. Experimentarea la distanţă a devenit, fără îndoială, un lucru banal ; şi aceasta, de cînd ne stau la dispoziţie razele W, care permit manipularea şi chiar transportul corpurilor în spaţiile interstelare. Dar, în ceea ce-i priveşte pe pămîntenii atît de mici, de fragili, razele W sînt instrumente cu mult prea brutale, prea grosolane. Primele încercări au fost eşecuri ; majoritatea fiinţelor pe care ne propusesem să le observăm au murit. Au fost necesare deci aparate de mare precizie, care să poată atinge punctul vizat şi să trateze materia aceasta atît de sensibilă cu o deosebită delicateţe. Spre exemplu, atunci cînd am început transportarea unor oameni dintr-un loc în altul, am neglijat puterea lor de rezistenţă, indivizii respectivi murind asfixiaţi.

PRIMELE ÎNCERCĂRI

În ce punct al Terrei era mai potrivit să ne concentrăm atenţia ? Cum trebuie să intervenim în existenţa acestor animale, pentru a obţine de la ele reacţii cît mai revelatoare ? Mărturisesc acum că am fost foarte emoţionat atunci cînd, pentru prima oară, înarmat cu un aparat destul de bine pus la punct, mă pregăteam să încep operaţiile asupra Terrei.

Lîngă mine se găseau patru elevi de-ai mei, şi ei extrem de emoţionaţi ; unul cîte unul am privit prin ultra-telemicroscop peisajele terestre atît de fermecătoare, atît de minuscule. Am mînuit aparatul pînă am dat de un loc destul de descoperit, necesar pentru a observa cu mai multă uşurinţă consecinţele acţiunii noastre. Copăceii străluceau în soarele primăvăratec ; o mulţime de insecte imobile erau aşezate în cercuri neregulate, în mijlocul cărora se găsea cîte o insectă izolată. Am încercat să ne explicăm acest joc şi, nereuşind, am hotărît să trecem la aplicarea razelor. Efectul s-a dovedit fulgerător. În pămînt a apărut o groapă, iar cîteva insecte au fost îngropate de vii ; în foarte scurt timp s-a declanşat o activitate uluitoare, ca şi cum aceste animale s-ar fi organizat în mod inteligent. Unele au trecut la acţiunea de salvare a animalelor îngropate, altele au fugit după ajutor. Stricăciunile provocate de noi au fost în scurt timp remediate.

Am încercat atunci să facem aplicaţii cu raze în locuri nelocuite, pentru a nu ne pune în pericol subiecţii chiar de la începutul experienţelor. Am învăţat să reducem forţa razelor noastre şi să operăm cu mai multă îndemînare. Cînd, în sfîrşit, am fost siguri de mijloacele noastre de acţiune, am trecut la prima serie de experienţe.

Planul meu consta în a extrage cîţiva indivizi dintr-o omilieră, a-i însemna şi a-i transporta într-un alt punct, pentru a verifica dacă individul respectiv poate reveni în omiliera primitivă. Aşa cum am mai spus, la început s-au ivit mari greutăţi : în primul rînd, animalul murea în timpul transportului ; în al doilea rînd, nu am ţinut seama de acea epidermă artificială confecţionată de pămîntenii înşişi, epidermă pe care şi-o înlăturau cu uşurinţă ; astfel, îi pierdeam din vedere, odată depuşi în mijlocul unei omiliere. De aceea, pe timpul transporturilor ce au urmat, am încercat un marcaj direct pe corp, înlăturîndu-le pielea suplimentară ; dar şi în acest caz rezultatul nu a fost cel aşteptat, deoarece, odată ajuns în omilieră, animalul îşi confecţiona o piele nouă.

Totuşi, nu după mult timp, elevii mei au reuşit să urmărească, la ultramicroscop, cîte un individ, nepierzîndu-l din vedere şi ajungînd la concluzia că în nouăzeci şi nouă la sută din cazuri, omul revenea la punctul de plecare. Am încercat să transport doi masculi într-o omilieră foarte îndepărtată de omiliera lor. La capătul a zece zile terestre, discipolul meu E.X. 33, care îi urmărise zi şi noapte, îmi raporta reîntoarcerea celor doi la omiliera iniţială. Reveniseră, în ciuda faptului că locurile în care fuseseră depuşi le erau complet necunoscute. Cum au reuşit acest lucru ? Doar viteza de deplasare fusese atît de mare, încît este exclus să fi observat drumul parcurs. Cum se ghidează pămîntenii ? În nici un caz după memorie, ci după o altă facultate cu totul specială, ale cărei efecte sînt uimitoare, facultate pe care nu încercăm a o explica, ea nefiind proprie psihologiei noastre.

Se mai punea o problemă interesantă, apropo de aceste transportări. Individul odată reîntors, va mai fi el recunoscut de ceilalţi ? Se pare că răspunsul este pozitiv. S-a constatat, în cuiburile observate, o deosebită agitaţie în momentul sosirii celui absent. Ceilalţi membri îşi încolăcesc braţele în jurul lui şi uneori îşi lipesc buzele de ale sale. În cîteva cazuri totuşi, manifestările au fost chiar furioase, de nemulţumire.

Aceste prime experienţe au dovedit existenţa unui instinct care permite biredelor aptere să-şi recunoască omilierele. A doua problemă pe care ne-am pus-o, a fost dacă la aceste fiinţe se manifestă sentimente asemănătoare celor uraniene, dacă, de exemplu, dragostea conjugală ori maternă există pe Pămînt. O astfel de supoziţie mi s-a părut absurdă, dat fiind faptul că uranienii au ajuns la sentimente atît de rafinate numai după milioane de ani de civilizaţie. Dar datoria experimentatorului este de a-şi aborda subiectele fără prejudecăţi.

Pe timpul nopţii, masculul se odihneşte, în general, alături de femela sa. Am cerut elevilor mei să taie în două cîteva cuiburi, cu scopul de a-i separa pe parteneri fără însă a-i lovi, pentru ca apoi să alipească o jumătate A la o jumătate B, urmărind dacă micile animale îşi dau seama de schimbare. Ca experienţa să aibă loc în condiţii normale, a fost necesar să se aleagă cuiburi asemănătoare. De aceea, am recomandat elevilor mei să depisteze două cuiburi cu acelaşi număr de pui şi cu încăperi de aceeaşi dimensiune. E.X. 33 mi-a arătat victorios două cuiburi asemănătoare, cu cîte patru pui, dar în omiliere diferite, ba chiar la mare distanţă una de alta. Atît divizarea caselor cît şi transportarea lor au fost executate de E.X. 33, cu o deosebită îndemînare. Rezultatele au fost concludente. În ambele cazuri, cuplurile formate de noi au manifestat, în primul moment, o oarecare surprindere, explicabilă prin mişcarea şi şocul suferite. Apoi, şi într-un caz, şi în celălalt, indivizii s-au comportat, pe cît se pare, normal, rămînînd pe loc, fără cea mai mică intenţie de a se îndepărta unul de celălalt. Un fapt surprinzător : în scurt timp, femelele au început să îngrijească puii necunoscuţi, fără a da semne de reţinere sau dezgust. Cu siguranţă că erau incapabile de a-şi da seama că puii respectivi nu erau ai lor. S-ar putea crede că această situaţie confuză se explică prin marea asemănare a cuiburilor. Am alăturat însă şi cuiburi total diferite, lipind o jumătate sărăcăcioasă de una îmbelşugată. Rezultatele au fost aproape aceleaşi : omul nu vede deosebirea dintre cuibul său şi un alt cuib total străin.

Demonstrînd astfel că, din punctul de vedere al sentimentelor, pămînteanul ocupă un loc inferior între fiinţe, am căutat, mai apoi, să-i măsurăm facultăţile intelectuale.

În acest scop, am hotărît să izolăm un anumit număr de indivizi într-o cuşcă de raze, punîndu-le în acelaşi timp la dispoziţie alimentele necesare, la care însă nu puteau ajunge decît prin acţiuni din ce în ce mai complicate. Am ales, pentru acest experiment, o serie de pămînteni care, după părerea colegului meu X 38, dădeau dovadă de inteligenţă ştiinţifică. Detaliile experienţei pot fi găsite în appendicele B. Am ajuns la concluzia certă că omul trăieşte prin excelenţă în trecut sau în viitor, că uită uşor şi că este incapabil de a folosi metodele cele mai simple cu putinţă, atunci cînd i se pun probleme diferite de cele pe care s-a obişnuit, în mod ereditar, să le rezolve.

Originea societăţilor omeneşti este necunoscută. Cum şi de ce aceste animale au renunţat la libertate pentru a deveni sclavii omilierei ? Nu ştim. S-ar părea că indivizii au găsit un sprijin în aceste grupări, în lupta lor împotriva altor indivizi şi a forţelor naturale, sprijin pe care însă îl plătesc foarte scump. Nici o specie animală nu ignoră într-atît timpul liber, îndeletnicirile plăcute şi bucuria de a trăi. În marile omiliere, activitatea începe în zori şi se prelungeşte pînă noaptea tîrziu. Dacă măcar această activitate ar fi necesară, am mai putea înţelege, dar omul este un animal atît de mărginit, atît de dominat de instincte, încît se zbate şi produce mult peste necesităţile sale. Am văzut deseori în depozitele omilierelor acumulîndu-se obiecte atît de numeroase, încît oamenii înşişi păreau stînjeniţi de ele ; şi, cu toate acestea, nu departe de locul respectiv, un alt grup continua să fabrice obiecte asemănătoare.

Un alt lucru greu de înțeles este împărțirea umanității în caste. Unele animale muncesc pămîntul și produc aproape în întregime hrana necesară; altele confecționează acele epiderme suplimentare de care aminteam undeva, sau construiesc cuiburi; și în sfîrșit, un număr redus de indivizi nu fac decît să se deplaseze pe suprafața pămîntului; să mănînce și să se împerecheze. De ce oare primele două caste acceptă să o hrănească și să o îmbrace pe a treia? Acest lucru rămîne pentru mine un semn de întrebare. E.X. 33 a elaborat un studiu remarcabil, în care încerca să demonstreze că această toleranță este de ordin sexual, el a arătat că seara, cînd indivizii castei superioare se adună în clădiri speciale, reprezentanți ai castelor inferioare se opresc umili la intrare și privesc femelele pe jumătate goale. După opinia lui E.X. 33, ar fi vorba aici de o plăcere estetică oferită de astfel de spectacole și care ar reprezenta o recompensă pentru castele sacrificate. Deși teoria aceasta îmi pare ingenioasă, ea nu are un fundament solid și nu cred că ar putea fi considerată ca justă. În ceea ce mă privește, consider că explicația ar consta în uimitoarea stupiditate a omului. Este greșit să încercăm a privi acțiunile pămîntenilor prin prisma raționamentelor uraniene. Eroare. Omul nu este ghidat de o inteligență liberă; el răspunde unor incitații inconștiente, fatale și nu poate alege ceea ce ar dori să facă, urmînd un drum alunecos, dinainte stabilit.

M-am amuzat adesea urmărind îndeaproape viețile unor pămînteni, masculi pentru care dragostea părea să fie esențialul. Îi vedeam cucerind o femelă iar apoi bătîndu-și capul să rezolve o sumedenie de probleme ridicate de existența cuibului; nesatisfăcut de această primă povară, masculul pleca în căutarea unei noi tovarășe de viață, pentru care instala un nou cuib! Astfel de amoruri simultane îi creau nefericitului animal permanente probleme. Dar lui nu-i prea păsa; eșecurile succesive nu păreau să-i fie învățătură de minte, el continuîndu-și aventurile, și ajungînd ca la a zecea să fie la fel de puțin înțelept pe cît fusese la prima.

Una din dovezile cele mai certe ale incapacității omului de a-și folosi experiențele trecute și de a-și imagina viitorul, mi-a fost furnizată de luptele dintre indivizii aceleiași specii, la care am fost martor. Pentru noi, ar părea absurd ca un grup de uranieni să atace un alt grup, să producă și să folosească împotriva lui tot felul de obiecte destinate rănirii ori asfixierii cu gaze otrăvitoare.

Și totuși aceasta se întîmplă pe Terra. În cîțiva ani de atentă observație am putut vedea, în diferite colțuri ale pămîntului, mai multe mase de oameni înfruntîndu-se. Uneori, luptele se desfășurau în locuri deschise, alteori, adăpostiți în vizuine, oamenii încercau să distrugă vizuinele vecine, aruncînd asupra lor mari cantități de metal, ori se împopoțonau cu aripi rudimentare și-și lansau proiectilele din văzduh. Este un spectacol oribil și ridicol. Scenele la care poți asista în astfel de ocazii sînt atît de triste, încît, dacă aceste animale ar poseda cît de cît memorie, ele ar evita repetarea lor, pe parcursul a cîtorva generații, cel puțin. Dar, deși viața le este scurtă, ei pot fi văzuți de două sau de trei ori aruncîndu-ne nebunește în astfel de aventuri ucigașe.

În ceea ce privește predominarea, la oameni, a instinctelor, putem oferi încă un exemplu frapant: este vorba despre faptul că ei reconstruiesc iar și iar unele omiliere care, aflîndu-se în anumite zone ale pămîntului, sînt condamnate la distrugere. Am examinat cu mare atenție o insulă foarte populată care, în decurs de opt ani a fost zguduită de trei ori de mișcări ale scoarței terestre. Orice observator s-ar pronunța pentru emigrarea tuturor indivizilor în locuri mai liniștite. Dar, deși cuiburile le-au fost de trei ori dărîmate, oamenii insulei, cu gesturi rituale, și-au refăcut zeloși omiliera, care va fi din nou distrusă anul viitor.

Dar, vor spune unii, oricît de absurdă ar putea părea această activitate, ea se dovedește a fi ordonată și ghidată de o forță directoare, de spirit. Consider că nimic din toate acestea nu este adevărat. Mișcarea oamenilor în urma unui cutremur de pămînt este asemănătoare, așa cum am mai spus-o, cu cea a moleculelor gazoase. Acestea descriu, observate individual, traiectorii cu adevărat complexe, însă, datorită numărului lor mare, produc efecte de ansamblu destul de simple. Același lucru se întîmplă și în cazul în care distrugem o omilieră; milioane de insecte încep a se agita, a se incomoda unele pe altele, într-un mod cît se poate de puțin ordonat; cu toate acestea, într-un timp relativ scurt, omiliera va fi reconstruită.

Cam așa se prezintă deci tipul de intelect specific pămîntenilor și care constituie, după unii, o replică a inteligenței uraniene. În ceea ce mă privește, sînt mulțumit că am reușit, prin experimentele pe care le-am condus, să restabilesc adevărul în ceea ce privește locul acestor animale curioase și deci demne de studiat, (dar naive și incoerente în acțiunile lor) pe scara ființelor vii; concluzia mea este că nu poate încape comparație între sufletul uranian și instinctul animalic ce îi caracterizează pe locuitorii Terrei.

SFÎRȘITUL LUI A.E. 17

Din fericire, A.E. 17 s-a stins la timp pentru a nu fi martorul primului război interplanetar, al încheierii de relații diplomatice între Uranus și Terra și, în consecință, al contestării întregii sale opere. El s-a bucurat, pînă la sfîrșitul vieții, de glorie.

Este demn de remarcat faptul că, pe piedestalul monumentului care i s-a ridicat pe Uranus, apare un basorelief inspirat de o telefotografie ce reprezintă o mulțime grăbită, într-un decor asemănător celui new-yorkez.

În românește de
Anca-Maria RUSU

IFTIMIE BÂRLEANU: „Din vremea lui 1907"

D. BILENKIN :

O ÎNTÎMPLARE PE PLANETA OM

Soarele roşu-închis al planetei Om atîrna jos, deasupra pădurii. Cerul avea culoarea aramei şi peste tot se întindea o pîclă roşcat-aurie. Copacii uriaşi îşi întorceau încet spre apus frunzele lor lucitoare. Era linişte.

Înfruntînd rezistenţa aerului neobişnuit de dens, Maiorov se tîra pe o cărăruie îngustă care ducea la sonda unde descoperise petrol. Să fi fost pe Om o nouă varietate de petrol ? Pe majoritatea planetelor petrolul era ori negru, ori brun, ori galben şi foarte rar rozaliu. Culoarea albastră a petrolului de pe Om era o noutate şi Maiorov se ducea să ia probe pentru analiză de laborator.

Deodată, se simţi privit din spate. Se opri brusc şi se întoarse. Nimeni. Totul părea liniştit. Maiorov îşi grăbi pasul şi pentru orice eventualitate îşi descheie tocul de la pistol. Pădurile din jur fuseseră studiate cu atenţie şi erau socotite a fi nepericuloase. Doar dacă, prin nu ştiu ce întîmplare, ar fi apărut aici vreun suprapăianjen singuratic.

Suprapăianjenii fuseseră de-o agresivitate inexplicabilă. Pentru orice alt animal, omul în costum de scafandru nu era altceva decît o masă de metal în mişcare. Cine s-ar fi arătat agresiv faţă de-o bucată de metal ? Suprapăianjenii însă îi atacară chiar din prima zi. Pistoalele cu plasmă îi transformau în aburi imediat ce aceşti monştri se apropiau de navă, astfel că atacul fusese respins şi suprapăianjenii se retraseră.

Un astfel de monstru era cu totul respingător. Cel mai dezgustător păianjen de pe pămînt putea fi considerat frumos în comparaţie cu un suprapăianjen, înalt nu mai puţin de trei metri.

Gîndindu-se numai la posibilitatea întîlnirii cu un astfel de monstru, Maiorov se simţi scuturat de fiori reci.

Începu să coboare panta abruptă a rîpei. „Încă un sfert de oră şi ajung, îşi spuse. Pînă se întunecă, sînt la sondă." Deodată simţi în spatele său un foşnet... Întorcîndu-şi capul, Maiorov văzu deasupra sa, la marginea rîpei, scăldat în lumina portocalie a apusului, un suprapăianjen uriaş. Din pricina spaimei, Maiorov îşi pierdu echilibrul şi căzu. Căută să se prindă de tulpinile copacilor, dar mănuşile îi lunecau pe coajă şi el se rostogolea, fără să se poată opri, spre fundul rîpei. În cădere, se lovi şi-şi pierdu cunoştinţa.

Venindu-şi în simţiri, Maiorov simţi o durere puternică în picior. Încercă să se ridice, dar scoase un icnet şi se prăbuşi la loc. La aproximativ cinci metri de el văzu suprapăianjenul.

Pentru cîteva fracţiuni de secundă, pentru Maiorov lumea deveni nemişcată. Nemişcat atîrna deasupra sa discul uriaş al soarelui ce sta gata să apună, nemişcaţi stăteau în jurul lui ciudaţii arbori ai planetei Om. Cu două braţe întinse spre el, suprapăianjenul, cu ochi rotunzi, ciudat de ficşi, se uita drept la Maiorov.

Maiorov îşi duse încet mîna la pistolul cu plasmă. Văzînd că îndreaptă arma spre el, suprapăianjenul scoase un ţipăt ascuţit şi-şi întinse braţele ca nişte cîrlige spre el. Maiorov apăsă pe trăgaci şi monstrul dispăru înghiţit de flacăra împuşcăturii.

Cîteva secunde, din pricina luminozităţii flăcării ce ţîşnise pe ţeavă, Maiorov nu văzu nimic în faţa sa. Închise ochii, apoi deschizîndu-i, privirea îi căzu pe trupul brun şi rotund ca un sac al suprapăianjenului ce se rostogolise la picioarele sale. Flacăra pistolului doar atinsese monstrul şi totuşi se dovedise a fi fatală. Suprapăianjenul era pe moarte. Nenumăratele sale braţe se mişcau convulsiv, din rană bolborosea în spume un lichid verzui-cafeniu, ochii lui cu reproş se uitau la Maiorov, din botul întredeschis se auzea un scîncet jalnic.

Oarecum cu dezgust, Maiorov îndepărtă de la picioarele sale trupul monstrului. Simţea şi acum aceeaşi durere insuportabilă în picior, totuşi reuşi să se ridice. Suprapăianjenul continua să scîncească în agonie. „Puteai să ataci cînd trebuie, spuse Maiorov. La ce te gîndeai cînd zăceam fără cunoştinţă !?"

Se gîndi apoi că, în sfîrşit, biologii vor avea un exemplar aproape intact din această ciudată specie de vieţuitoare a planetei Om. Braţele suprapăianjenului rămaseră nemişcate. Deodată Maiorov tresări. Nu, nu, vederea nu-l putea înşela : chiar la picioarele sale, din unul din braţele suprapăianjenului, se rostogolea un obiect ce aducea cu un tub. Ridicînd tubul, Maiorov găsi înăuntru un sul făcut din scoarţă subţire de copac.

Cu degetele tremurătoare, Maiorov desfăcu sulul. Pe partea lucioasă a scoarţei fusese desenat cu creta un om îmbrăcat în costum de scafandru alături de un suprapăianjen. Între ei, de mai multe ori tăiat cu creta, se afla pistolul cu plasmă.

Cu ochii larg deschişi, Maiorov stătu mult timp şi privi nemişcat la creatura răpusă de el...

În româneşte de
I. NIKITIN

Liviu

PENDEFUNDA

Compoziţie NEO-FLORARĂ"

„CLEPSIDRA VERDE"

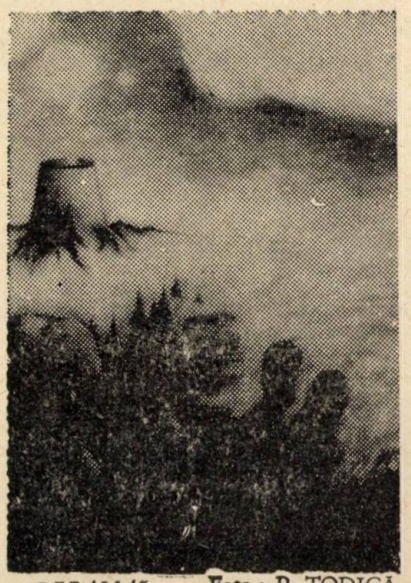

„SIDERALIA" Foto : P. TODICĂ

VARIAŢIUNI PE TEMA POEMULUI — „ATOMUL—TATĂ"

de ALINA NOUR

Prefaţa autorului

«Acesta este cel mai nou poem, ultimul răcnet, care tratează despre problema NEMURIRII. Cel mai vechi — (primul răcnet) este, firește, poemul lui Ghilgameș, din care, unele idei au fost presărate și prin Biblie».

Nota criticii comparate

„Se pare astfel că însuși Ut-Napiștim, (din străvechiul poem al lui Ghilgameș), cel care scapă marelui cataclism, este același cu Noe. Da, chiar Noe, care fiind înștiinţat de timpul (potopul) probabil, printr-un vis telepatic, și-a înghesuit orătăniile pe acea corabie care, în timpul cataclismului n-a scăpat cu bine decît pentru că a fost asigurată. Părerea cercetătorilor este că zeiţa din vechiul poem, care l-a informat pe Ut-Napiștim nu era alta decît secretara directorului agenţiei de asigurări sociale a zeilor, iar motivul acestei informări este clar: corabia era asigurată pentru circa 10 000 000 $".

...DAR SĂ TRECEM LA SUBIECT

(poezie de N. Cuno Scutt)
(inspirată de „Poemul Atomul-Tată)

„După cum afirmă
unii eruditi
Ghilgameș, fiind scos din minți
Aflînd de-a prietenului său moarte
(cei ce vor amănunte — să se uite în carte
vedeți deci operele citate)
Porni viaţa veșnică s-o cate.
Se cățără
Într-o drăcie
de mașinărie
Și repede ca și un gînd
zbură
Din galaxie-n galaxie.

Din jurnalul lui Ghilgameș

1 aprilie, anul 7000 î.e.n.

...Și după toate aceste aventuri, am fost în sfîrșit în audienţă la Ut-Napiștim. Acesta mi-a mărturisit cum a dobîndit nemurirea. După potop se dusese la acel zeu, directorul agenţiei zeiești de asigurări sociale — la care-și făcuse asigurarea corăbiei sale, și se revoltă pentru faptul că fusese victima unui șiretlic, cu visul telepatic, prin care corabia sa scăpase de avarii. Fără această intervenţie zeiască, vasul său trebuia să fi pierit în apele potopului, iar el să fi primit suma de despăgubire. Ut-Napiștim amenință că va merge „mai sus" și se va plînge pentru această înșelătorie, cerînd ca să-i fie conferită măcar 1/2 din suma ce i s-ar fi cuvenit. Ca să-i închidă gura, directorul asigurărilor sociale ţinu un consiliu cu ceilalți zei, și hotărîră astfel să-i propună nemulţumitului un tîrg: anume, ca acesta să renunţe la plîngere, și la bani, în schimbul nemuririi. Ut-Napiștim găsi că aceasta era o afacere convenabilă, și acceptă. Societatea de asigurări sociale dădu în cinstea rezolvării acestei probleme un dineu, la care eroul fu servit cu o ciorbă gătită dintr-o algă anume, care dădea viaţa veșnică".

(fragment din romanul „Atomul-Tată" — cap. II)

Spicuire din transmisia radiofonică a B.B.C.-ului — emisiunea „DE CE NU SÎNT OAMENII NEMURITORI" (adaptare după romanul „Atomul-Tată)

— vorbește speacke-ul Greatmouth, binecunoscut auditorilor în calitate de comentator al competiţiilor de fotbal:

„În minutele următoare, după ce-și făcu o intrare furtunoasă pe poartă (în locuinţa lui Ut-Napiștim), Ghilgameș trase un șut puternic pisicii sale care moţăia pe covor, și-i mărturisi pe șleau că a pătruns în terenul galaxiei acestuia cu scopul precis de a-i cere nemurirea. După o discuţie furtunoasă, Ut-Napiștim îi puse lui Ghilgameș o algă în plasă, trimiţîndu-l acasă".

Telegramă

«trimisă de Ghilgameș pe Pămînt, în timpul călătoriei de întoarcere din galaxia îndepărtată unde se afla planeta pe care trăia Ut-Napiștim: „TRĂDARE! TRĂDARE! DE TREI ORI TRĂDARE! Avut pană rachetă. Punct. Oprit motel intergalactic. Punct. Luat cameră cu baie. Punct. Dus cameră baie gol pușcă pentru spălat. Punct. Haine rămas cameră cu alga în buzunar. Punct. Eu stat sub duș iar hoți intrat în cameră furat haine cu tot cu algă. Punct. Întorc Pămînt buze umflate. Punct. Ghilgameș Punct».

(din romanul „Atomul-Tată)

Corul

(din actul trei, tragedia „Întoarcerea cu mîna goală", pe o idee din romanul „Atomul-Tată")

„Oooo, vaaai, ce ponos, ce ponos,
Ghilgameș pe pămînt s-a întors
fără algă,
Fără nemurire
Fără foaie de deplasare
Spre decontare.
Și mare jale
pe Pămînt a fost
Vaai, ce ponos! ah, ce ponos!"

Cap. II — din romanul
„După 20— (5 473—6/8 + $\sqrt[7]{151^n}$ ani"
de *A. Dumas*

Cînd marchizului de Einstein îi fură destăinuite aceste misterioase lucruri, în inima sa încolți o nestrămutată hotărîre. Va pleca în pelerinaj spre capătul lumii, spre a-i cerși lui Ut-Napiștim nemurirea. Îi destăinui gîndurile sale doar fiinţei celei mai dragi, marchizei, într-o minunată seară de vară, sub un stejar din parcul castelului, din frunzișul căruia sticleau ochii unei bufnițe.

„— Nu se poate, dragul meu, izbucni marchiza cu ochii în lacrimi, cum, vrei chiar mîine dimineaţă să mă părăsești, să pleci spre capătul lumii, pentru a-l vedea pe Ut-Napiștim? Are să fie un drum foarte lung, nu? — își dădu ea ochii peste cap.

— Desigur, încuviinţă el, punînd picior peste picior, spre a putea scrie mai ușor cu creionul calculele sale astronomice pe ciorapii albi. E o cale foarte lungă... am de străbătut cîteva galaxii!

— Sper, gînguri ea îndreptîndu-și o buclă și privind cochet spre vîrful pantofiorului de catifea ce-i ieșea nostim de sub dantelele rochiei — sper, că ai să ai grijă să te grăbești, spre a ajunge acasă la cină...

Mîine seară s-a invitat la noi familia de Rochelle, la o partidă de whist...".

FILE DIN AUTOBIOGRAFIA LUI EINSTEIN

(din care s-a inspirat autorul romanului „Atomul-Tată")

„Și astfel, străbunicul meu a dispărut, lăsînd vorbă marchizei că se va întoarce la cină. Lucru ce, din păcate, nu s-a întîmplat. Am verificat calculele ce le făcuse pe ciorapii săi albi, păstrați bine într-o ladă pînă în zilele mele — și mi-am dat seama că făcuse niște greșeli, mai ales la schimbarea semnului și la radicali. De aceea presupun că a luat-o pe o traiectorie greșită, rătăcindu-se în Univers... Oricum, gestul lui a născut o tradiţie în familie. Din tată în fiu, toţi bărbaţii din familia Einstein — pleacă în căutarea lui Ut-Napiștim. Acum a venit rîndul meu. În Triunghiul Bermudelor, există o zonă în care materia este structurată ca un conglomerat de molecule cu masă nulă — alcătuind astfel o portiţă de ieșire spre Cosmos. La noapte, voi păși prin ea, îndreptîndu-mă apoi, cu o navă cosmică special pregătită, spre planeta pe care trăiește Ut-Napiștim. Această planetă se află într-o galaxie situată în cel de-al șaptelea univers. Aici trebuie să menţionez că în urma cercetărilor mele, am ajuns la concluzia că în cosmos există un număr de 7 universuri, realizate prin com-

binarea în toate modurile posibile a :
materiei şi anti-materiei
spaţiului şi anti-spaţiului
timpului şi anti-timpului.
Noi, pămîntenii trăim în universul tip „materie-spaţiu-timp". Acestui univers îi spun acum : adio- !"

INTERVIU

luat de un reporter (de la un ziar de pe planeta pe care trăia Ut-Napiştim) chiar de la Ut-Napiştim.

Rep.: Stimate Ut-Napiştim, ce părere aveţi despre musafirul dv., Mr. Albert Einstein ?

U.N.: Este un pămîntean cu totul deosebit. A venit atîta amar de cale spre a-mi cere alga nemuririi pentru semenii săi. Emoţionant, nu ?

Rep.: Desigur. Cred că vă veţi zbate spre a obţine o aprobare a cererii sale de la zei. Fiind vorba de un pămîntean, un frate al dumneavoastră am putea spune...

U.N.: Frate-frate, da brînza-i pe bani ! Acuma cîteva mii de ani, în tinereţe, poate că din sentimentalism, l-aş fi servit, şi l-aş fi trimis acasă cu alga în buzunar. Acuma însă sînt destul de maturizat încît ştiu să profit dintr-o asemenea afacere ce mi-a picat în mînă.

Rep.: Vă rog, continuaţi !

U.T.: Aşa că i-am propus lui mr. Einstein un bussiness. Am considerat că ar fi bine să-l păstrez pe lîngă casa mea, unde mi-ar fi de un real folos. În primul rînd pentru a-l educa pe fiul meu de numai trei mii de ani, care e cam tare de cap şi nu pricepe bine nici măcar teoria relativităţii, această jucărioară frumoasă adusă de fizician în dar ; apoi, pentru că pămînteanul respectiv se pricepe la calculele cu cifre astronomice, şi ar putea ţine în ordine cheltuielile nevestei mele...

Rep.: Ha ! Ha ! Ha ! Şi... ?

U.N.: Şi am convenit că dacă acceptă să devină salariatul meu, în funcţia de pedagog al fiului şi contabil al nevesti-mi, am să cer de la zei o aprobare specială pentru acordarea algei respective.

Rep.: Dacă-mi mai permiteţi o întrebare ; în cazul că mr. Einstein va rămîne la noi, cum va mai ajunge alga pe Planeta Pămînt ?

U.N.: Consiliul Zeilor va trimite pe planeta Pămînt o agentă cu sămînţa algei respective.

Rep.: Vă mulţumesc !

(fragment dintr-o comedie scrisă pe o idee din romanul „Atomul-Tată").

PREMIUL OSCAR CONFERIT ACTRIŢEI DELIA HUNDSOR

— pentru fermecătoarea interpretare a rolului Agentei, din filmul „Lupta pentru nemurire". Personajul aduce sămînţa algei dătătoare de nemurire tocmai din galaxia îndepărtată ! Totodată, aduc pe ecranele noastre, prin intermediul interpretei — imaginea unui trup fermecător şi a unor ochi fascinanţi !

„O SUPRAPRODUCŢIE DE DOI BANI CARE TOTUŞI A COSTAT MILIOANE"

„Citind acest titlu orice spctator cu gust îşi va da seama că nu poate fi vorba decît despre filmul „Lupta pentru nemurire". Scenariul, semnat de Richard Frog, este o adaptare neizbutită după romanul „Atomul-tată", a lui a. b. Rix. Singura secvenţă mai realizată este cea care redă sosirea agentei pe Pămînt, anunţînd omenirea că-i aduce în dar nemurirea. Un colaj de flash-uri sugerează foarte bine că, din păcate, Homo-Sapiens nu e pregătit moralmente pentru un asemenea dar".

(din revistele de cinema, articole la filmele al căror scenariu e inspirat de romanul „Atomul-Tată")

TOP ROCK : Locul întîi : şlagărul
„Chestia e că pe Pămînt"...
care face parte din ilustraţia sonoră a filmului „Lupta pentru nemurire" — şlagăr ce şi-a cîştigat faima atît pentru frumuseţea melodiei, cît mai ales pentru textul său :

„Şa-ba-da-ba-da, şa-ba-da-ba-da
Aceasta este chestia
chestia era că pe Pămînt
gîndurile oamenilor la fel nu sînt !
Ei într-al nemuririi dar
Găsiră motiv de ceartă şi scandal !
Şa-ba-da-ba-da, Şa-ba-da-ba-da !"

Poemul Atomul-Tată)
(partea a II-a)

Şi-atuncea pe Pămînt
au început discuţii, ciondăneli şi şuşoteli
mişcări pro şi contra.
unii voiau să aibă al algei monopol
ca să devină astfel bogaţi,
afireşte, mai bogaţi decît
cei ce au companii de petrol.
Alţii doreau ca alga să fie în mod selectiv
administrată
ca să nu se bucure de privilegiul nemuririi
chiar
lumea toată.
Unii, mai mult, socoteau că nu e de loc convenabil
ca omenirea să devină indestructibilă, nemuritoare
făcînd astfel imposibile războaiele sub soare
iar ei, fabricanţii de arme, să devină şomeri, şi
mai ştiu eu —
să moară de foame !
şi aşa alga
în loc să aducă bucurii
făcu loc la scandaluri, crime, bătăi, nerozii !"

CORUL

(din actul cinci, tragedia „Dama cu seminţe", inspirată şi ea tot de romanul „Atomul-Tată")
Vai, nouă, pămîntenilor !
cum n-am ştiut să preţuim
favoarea ce ni se făcu !
Frumoasa agentă primise doar instrucţiuni
ca înainte de a dărui sămînţa algei
să studieze dacă oamenii sînt destul de buni şi de capabili
în fine, dacă sînt apţi de a căpăta acest privilegiu !
Şi cum concluzia acesteia fu că „Nu"
transmise telepatic celor din galaxia sa
că „Încă nu-i momentul prielnic. Oamenii trebuie educaţi pentru ARTA DE A TRĂI FĂRĂ SĂ MORI ŞI SĂ OMORI !"
Răspunsul (primit tot telepatic) fu
să se întoarcă înapoi, cu tot cu algă
Astă decizie cînd o aflară, pămîntenii
diverse sentimente încercară
bucurie
furie
ură
disperare
care mai de care
în cele din urmă
agenta fu răpită de către nişte indivizi
cae doreau cu ardoare
să pună monopol
pe-a nemuririi cale ;
ca ei să fie indestructibili, nemuritori
iar ceilalţi ai planetei locuitori
efemeri vieţuitori,
lor să le fie servitori.
Însă, frumoasa agentă avea
seminţele de algă încrustate
în pielea sa
lucru ştiut, firesc, doar de ea.
secret pe care cu străşnicie l-a ţinut
din fericire !"

FRAGMENT DIN COMPENDIUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

(în care se discută despre cap. IX al romanului „Atomul-Tată")

„Toată această tergiversare a fost nefastă planetei noastre. Spionii extratereştri intraţi pe planeta Pămînt tot prin portiţa moleculelor cu masă nulă din Triunghiul Bermudelor, muritori fiind şi ei, şi aflînd de misiunea frumoasei agente,

fură cuprinşi de pofta de a pune mîna pe sămînţa de algă. Aceste personaje ultra-negative au fost descrise de autor cu o foarte mare măiestrie. La început, spionii cerură *şi* pentru ei nemurirea, dar mai pe urmă o pretinseră NUMAI PENTRU EI ! Aceasta deoarece îşi făcuseră calculul că oamenii, devenind nemuritori, şi înmulţindu-se mereu, ar popula, rînd pe rînd, toate planetele locuibile, mai întîi din galaxia lor, apoi din întregul lor univers, de tipul materie-spaţiu, timp. Ca mai apoi, cine ştie, să dorească să se extindă şi în alte universuri, de pildă chiar în al lor, al spionilor, care era un univers de tipul materie-anti-spaţiu-timp. Văzînd că pămîntenii le refuză cererea, spionii traseră o fugă pînă în universul lor, spre a raporta superiorilor. Această călătorie de la un Univers la altul este magnific descrisă de autor ; dar vom reveni asupra ei mai tîrziu. Interesant este acum de prezentat cursul acţiunii imaginate în continuare. Cei din universul materie-anti-spaţiu-timp hotărîră să recurgă la ameninţări. Pe planeta Pămînt fu trimis un agent care purta în buzunarul de la piept un atom-tată. Adică, un atom în care materia se găsea în stare de implozie, avînd în el astfel condensată şi răscondensată substanţa unui nou univers, de tipul materie-anti-spaţiu-timp. Acest atom urma să explodeze în termen de 100 de ore. In acest fel, cei din celălalt univers (vecin cu al nostru) hotărau ca, dacă nu se vor putea extinde în timp, devenind nemuritori, se vor extinde cel puţin (!) în spaţiu, pe dimensiunea unui întreg univers."

Suspense ! SUsPenSE ! suSPEnsE !

(aricol din ziarul World News)

„Pămîntul trăieşte momente îngrozitoare. Poate ultimele din existenţa sa ; dar nu numai Pămîntul ; întreaga noastră galaxie, întregul nostru univers. Înfuriaţi că nu vrem să cedăm sămînţa algei nemuririi, că agenta ce deţinea aceste seminţe a fost răpită, extratereştrii au trimis, la rîndul lor, un agent cu un atom-tată la butonieră. In 100 de ore, universul nostru nu va mai exista. Şi nu se poate vedea, e evident, nici o cale de ieşire. Nu-i vorba să omori pe agentul-purtător ; nici să zvîrli atomul în spaţiul din afara pămîntului ; oricum, el ar rămînea în perimetrul universului nostru, de unde nu ştim deci cum să-l scoatem. Singur, Einstein a putut depăşi graniţele universului nostru ; dar calea prin care a făcut-o rămîne pentru noi un mister pînă în ziua de azi !

Pe Pămînt, întreaga lume este terorizată. Toate activităţile s-au întrerupt. Oamenii s-au închis în case. Mulţi fug, fără nici un rost, în insulele oceanului sau în deşert. Naivii ! Cred că mai este un loc pe această planetă unde să fii în afara pericolului. Unii se suie în rachete numai cu un sandviş în buzunar şi o pernă sub braţ şi pleacă în lună. Dar oamenii de ştiinţă afirmă că într...".

(aici textul e întrerupt ; probabil că tipograful care îl culegea a dat şi el bir cu fugiţii, cuprins de teroarea generală.

(fragment din romanul „Atomul-Tată")

„ÎNTÎLNIREA)

— acesta este titlul tabloului expus de marele pictor Baly în muzeul de artă modernă din New York.

Iată şi comentariul pînzei, din catalogul expoziţiei :
„Intr-o manieră oarecum suprarealistă, pictorul redă întîlnirea dintre agenta din galaxia lui Ut-Napiştim şi agentul trimis de cei din universul materie-anti-spaţiu-timp cu un atom-tată la piept. După cum se ştie de către cititorii romanului „Atomului-tată" — care a inspirat de fapt pe pictorul nostru — în cele din urmă, răpitorii agentei au renunţat la planurile lor hrăpăreţe, care nu mai aveau şanse intr-o lume pe cale de dispariţie, şi au hotărît să scoată la iveală prizoniera lor, facilitîndu-i o întîlnire cu purtătorul distrugătorului atom — întîlnire care, în speranţa tuturor — ar putea fi soldată cu unele negocieri ce ar scăpa omenirea de la cataclism. Dar, firește, nu se mai putea face nimic. Degeaba oferea frumoasa agentă alga nemuririi celor din celălalt univers. Era prea tîrziu ! Atomul urma să explodeze în 100 de ore ; iar acest timp nu era suficient pentru a-l scoate, cu orice mijloc de transport avut atunci la îndemînă, în afara graniţelor universului nostru. În tablou, cei doi eroi se privesc plini de compătimire ; ştiu amîndoi că sfîrşitul lor este aproape, este inevitabil. Nici ea nu ar avea timp, în 100 de ore, să părăsească universul nostru, pentru a se salva. Cum spuneam, admirabil sînt redaţi mai ales ochii lor, plini de disperare, de compătimire, pentru întreaga omenire, dar mai ales pentru ei înşişi. Fiindcă sentimentele lor...".

MOMENT POETIC — DIN LIRICA DE DRAGOSTE

„Puterea uluitoare a iubirii"
(fragment din Poemul „Atomul-tată")

„Dar, pînă la urmă
Uluitor
iubirea a fost cea care
a salvat
al nostru univers.
Dragostea dintre bărbat şi femeie
a fost mai puternică decît
dragostea pentru nemurire
dragostea pentru bogăţie
dragostea pentru cuceriri ;
a fost mai puternică
decît însăşi puterea de-a distruge
decît ura, invidia, ameninţarea
Fiindcă Ea, cea care
purta sămînţa nemuririi încrustată în piele
din prima clipă
se îndrăgosteşte
de El, peste a cărui inimă stătea
în buzunarul de la piept — un univers întreg
închis într-un distrugător atom.
Prin ştiuta portiţă din Triunghiul Bermudelor
fugiră amîndoi
într-un univers cu materie, spaţiu şi anti-timp.
Lucru salvator, deoarece în condiţiile
anti-timpului atomul se dezagrega
lucru care de altfel chiar se întîmplă
aşa că atomul cel periculos pierdu ocazia de a mai fi Tată de univers.
În schimb, El
deveni tată
a doi gemeni drăgălaşi
care se născură
dintr-o dragoste care
a salvat de la moarte
lumea noastră.
Gurile rele zic că
papa Einstein le-a fost chiar naş
Şi că i-a numit
Bozon şi Quaro.
Unii mai zic de asemeni că
papa Einstein
Se joacă după-masa cu ei
punîndu-i să tragă
fiecare cîte o dreaptă cu creta prin cosmos

Linii pe care le măresc cîte un pic, în fiecare zi
pentru a vedea astfel
dacă două paralele
se pot întîlni în infinit...

„Stimate editor,

După cum se ştie, străvechiul *Poem al lui Ghilgameş* are numeroase lacune în textul său, deoarece tăbliţele pe care a fost scris au suferit deteriorări de-a lungul timpului. Cu toate acestea el îşi păstrează frumuseţea, iar mesajul său impresionează şi azi inimile oamenilor.

Printr-o analogie oarecum ciudată, textul noului poem despre dobîndirea nemuririi pentru pămînteni, „Poemul Atomului-tată" nu s-a păstrat în întregime. Despre el nu avem cum ne face o părere adecvată decît citind cîteva bucăţi ce ne-au survenit, cît şi unele referiri la romanul pe care l-a scris pe subiectul lui A.B. Rix. De asemeni există unele referiri la filmul care s-a turnat după acest roman — cît şi unele poezii inspirate tot de el. A mai fost folosit şi textul dintr-un catalog de expoziţie, în care există un tablou ce reprezintă pe eroii acestui poem, tablou semnat de renumitul Baly, cît şi textul unor emisiuni radiofonice avînd aceeaşi sursă de inspiraţie. Ca şi străvechiul poem ce vorbeşte despre căutarea nemuririi, noul poem nu se poate bucura decît de o citire fragmentară — deoarece manuscrisul a fost ars în mare parte într-un incendiu. Dar, după cum am arătat, chiar publicarea sa fragmentară a avut un mare răsunet, inspirînd creaţia pe aceeaşi temă în roman, poezie, teatru şi pictură.

De aceea sper că nu vă va displace ideea mea de a aduna materialele ce tratează această chestiune, unindu-le într-un mozaic neobişnuit, ce încearcă să redea conţinutul „Poemului Atomului-tată", de la începutul naraţiunii sale pînă la sfîrşit, într-o manieră originală.

Mai notez credinţa mea că textelor astfel colate li s-ar potrivi foarte bine titlul de „Variaţiuni pe tema poemului Atomului-tată,

şi închei aici, aşteptînd răspunsul dvs.

Semnat : R. Choux, autorul
poemului „Atomul-tată"

BIBLIOGRAFIE SF. APOCRIFĂ

– rezumate comentate –

NICOLAE BREBAN : *ÎNGERUL DE GIPS,* roman. Binecunoscutul romancier abordează cu curaj, chiar cu insolenţă, genul SF, într-o naraţiune atît de alertă încît a o citi este echivalent cu o partidă de jogging. Un cetăţean, Popescu, devine tot mai bun şi mai bun. Pe zi ce trece el devine încă şi mai bun. În cele din urmă, perfecţionarea sa morală atinge asemenea cote încît transformarea sa în înger este iminentă, şi autorul o descrie discret, evitînd atît terminologia misticistă, cît şi pe cea fastidios scientizantă. Societatea, încîntată de existenţa unui exemplar atît de reuşit, hotărăşte să-l păstreze veşnic, ca un *memento* pentru cei aflaţi încă pe ţeposul drum al desăvîrşirii. Pentru aceasta, municipalitatea hotărăşte *înmărmurirea* de viu a lui Popescu. Din motive de economie se recurge la *gipsare* (îmbrăcarea sa completă în gips) şi plasarea pe un soclu de lemn în centrul oraşului. Romanul se citeşte cu multă plăcere.

PETRU EUGEN GORA : *16 ROMBURI,* roman de anticipaţie. O navă cosmică, venind de departe, eşuează undeva, pe a treia planetă ce gravitează în jurul unei stele mici. E o planetă stearpă, acoperită în mare parte cu un fel de cenuşă. Astronauţii sînt nevoiţi să se stabilească pe ea, deoarece n-o mai pot părăsi. Desigur, sunt şi femei printre ei. Numărul lor creşte, anii şi secolele zboară, iată că au reuşit să-şi aşeze aici civilizaţia lor, pe planeta aceasta afumată, atît de neprimitoare la început. Romanul se termină pe o notă de straniu : în cursul unor săpături la fundaţia unui cosmodrom, undeva, în jumătatea de nord a planetei, colonizatorii descoperă un indiciu că nu sunt ei primii care au vizitat-o, şi anume, un rest ciudat de navă spaţială, în formă decoloană compusă din vreo 16 romburi...

COLECTIV : *TÎNĂRUL BAVAREZ,* roman. Un tînăr bavarez brevetează o maşină de scris romane. El dă iute faliment şi moare în mizerie pentru că nu e capabil să inventeze şi una de citit.

ADRIAN MARINO : *MUZE ŞI MUZEE,* carte. Titlul e înşelător, menit să păcălească asupra convertirii cunoscutului ideolog literar la genul SF. Cartea, de o factură aparte, relatează lecturile succesive şi exhaustive ale autorului în marile biblioteci ale lumii. Epuizîndu-le, el trece la micile biblioteci ale lumii. Se termină şi acestea. Forţat, Adrian Marino le mai parcurge încă o dată pe toate, mici şi mari, din Tokyo la San Francisco, din Kenya în Groenlanda. Vine şi ziua cînd le sfîrşeşte din nou ; a citit toate cărţile de pe lume de două ori. Ce-i de făcut ? În ajutor îi vin civilizaţiile extraterestre, cu cărţile şi bibliotecile lor. Insaţiabil, în cîţiva ani, Adrian Marino nu mai are ce citi în sistemul nostru solar. El va devora în continuare bibliotecile celorlalte galaxii. Romanul se încheie cu teribilul său hohot cosmic, venit de undeva de pe la marginile universului, şi adresat desigur celor care scriu foiletoane.

AUTORIO AUTOREZ : *EFECTUL BILDER,* roman. Savantul vest-german Ernst Bilder primeşte premiul Nobel pentru un aparat care înregistrează şi detaliază în imagini pe un monitor acea rememorare a întregii vieţi într-o singură clipă, pe care o trăiesc spînzuraţii. Desigur că aparatul are computerul său care opreşte strangularea înainte de a fi ireversibilă, şi cel supus experienţei este, după numai 10 minute de îngrijiri, din nou pe picioarele sale.

Trec ani. Interesul suscitat de aparatul Bilder nu scade, dar iată că un eveniment politic îl aduce şi mai pregnant în centrul atenţiei întregii lumi. Este capturat sinistrul criminal nazist Mengele, doctorul bestial al lagărelor de concentrare. Este judecat şi condamnat la moarte, aşa cum întreaga opinie publică internaţională o cerea. Un parlamentar francez lansează propunerea ca înainte de execuţie condamnatul să fie trecut prin aparatul Bilder, pentru ca „filmul" care va rămîne să constituie un tragic *remember* pentru generaţiile viitoare. Propunerea este acceptată. În văzul a mii de participanţi şi sute de reporteri şi camere de luat vederi, Mengele este plasat în dispozitiv. Dar, după cîteva secunde, partea electronică a aparatului începe să scoată un fum urît mirositor şi explodează. Mengele nu mai poate fi extras şi moare strangulat.

George PRUTEANU

UMOR
DE PRETUTINDENI

Un turist se apropie de un bătrîn cu barbă, așezat la umbra unui chiparos, și întrebă :

— Iertați-mă, ați trăit toată viața în satul acesta ?

Bătrînul înălță din umeri și răspunse :

— Încă nu.

•

Decanul chemă un student :

— Ascultați, Smith, ieri ați fost văzut în căminul studentelor. După regulamentul universității noastre, trebuie să plătiți o amendă de 10 $, și să știți că data următoare vor fi 15 $, iar dacă sînteți prins o a 3-a oară, 25.

— D-le profesor, să vorbim ca niște oameni de afaceri : cît costă un abonament ?

•

Pe ușa atelierului o hîrtie : „Închis. Sînt plecat, Croitorul."

Ceva mai jos, o altă hîrtie, prinsă cu o pioneză : „Aveți răbdare, îl voi aduce înapoi. Nevasta croitorului."

●

Traversînd un sat din Normandia, un automobilist se adresează unui locuitor :

— Spuneți-mi, unde aș putea găsi piese de schimb pentru mașina mea ?

— După curba aceea în ac de păr, acolo jos, în prăpastie, sînt o mulțime.

●

Un ziarist american intervievează un scriitor englez. În cursul discuției, își pune picioarele pe masă, dar își dă seama imediat și întreabă :

— Iertați-mă, obiceiul meu trebuie că vă șochează ! ?

— Cîtuși de puțin, răspunde cu amabilitate interlocutorul său, puteți să puneți pe masă toate cele 4 picioare.

●

— Vreau să propun firmei dvs. ultima mea invenție, un automat pentru ras. Clientul introduce cîțiva bănuți, își bagă capul în deschizătură și 2 aparate de ras îl bărbieresc în mod automat.

— Dar fiecare are o structură individuală a figurii...

— Prima dată, da !

●

Un francez ține o dizertație :

— Orice s-ar spune, dar francezii sînt aceia care au făcut cel mai mult în domeniul modei. De exemplu, noi am inventat manșetele.

— Nimeni nu o contestă, replică englezul. Noi aștia, britanicii, am adăugat doar o cămașă la invenția voastră.

●

Un profesor de biologie :

— Este cît se poate de evident că primele 2 ore din viața unei ființe umane sînt pentru ea perioada cea mai periculoasă...

Un student răspunde :

— Dar nu vi se pare, d-le profesor, că ultimele 2 ore comportă de asemenea un anumit risc ?

●

— Prin ce se distinge teatrul Greciei antice de teatrul modern ?

— În teatrul modern există un bufet.

(după revista „Sputnik" nr. 5/1983)

Traducere Radu GÂRBACEA

Oameni de spirit

● Tristan Bernard se ciocnește, urcîndu-se pe scară, cu un antreprenor care transporta pe umeri o enormă pendulă de trei metri lungime.

— Ei bine prietene, îi spune el, așezîndu-i mîna pe umăr, n-ai fi putut duce un ceas de mînă ca toată lumea ?

● Mark Twain povestește :

Eram doi frați gemeni, în două leagăne gemene și nimeni nu era capabil să ne recunoască, nici măcar mama noastră. Și apoi într-o zi unul din noi doi a murit. Cel mai agasant e că nici eu n-am știut vreodată care. În plus nici nu știu care e viu, dacă sînt eu, sau el...

● Eu nu cred în matematică ! mărturisește Raymond Queneau. În toate tentativele făcute pînă în prezent pentru a demonstra că doi și cu doi fac patru, nu s-a ținut niciodată seama de viteza vîntului.

● Marele comic Groucho Marx ia pulsul lui Harpo, își privește ceasul și declară :

— Sau acest om a murit, sau ceasul meu s-a oprit !

● Picasso tocmai a terminat o pînză uimitoare. Unul dintre prieteni îi spune :

— Formidabil ! O cumpăr imediat...

— Nu te sfătuiesc spune Picasso. Este falsă !

— Cum un fals ? Dar te-am văzut pictînd-o în fața mea.

— Ei și ? N-am dreptul să fac și eu falși Picasso ?

● Malraux îl conduce la Luvru pe generalul De Gaulle și pe soția sa : Vinci, Wateau, Fragonard... La un moment dat, se aude vocea doamnei general :

— Știți, Charles, ar fi foarte plăcut să avem asemenea pînze acasă.

Atunci de Gaulle o fulgeră pe soția lui cu privirea :

— Ivonne, cînd vreți să mai găsesc timp să și pictez ?

● Diogene se plimbă prin lume cu lanterna în mînă.

Pretutindeni pe unde trece, i se pune întrebarea :

— Ce cauți Diogene ?

Și el răspunde cu aceeași voce mecanică :

— Caut un om !

Dar, într-o zi, Diogene ajunge în Spania. A doua zi un algazil îl oprește și îl întreabă :

— Ce cauți, Diogene ?

El răspunde :

— Îmi caut lanterna.

● Într-o zi, la Lyon, Rabelais nu avea bani să plătească hangiului și voia să se întoarcă la Paris. Celebrul scriitor pune un copil să scrie cîteva etichete pe care le lipește pe niște plicuri, cu aceste cuvinte : **otravă pentru rege, otravă pentru regină.** Copilul îi spune hangiului și acesta puse imediat să-l aresteze pe Rabelais.

Rabelais este condus la Paris sub escortă... și pe cheltuiala statului. Ajuns în capitală, cere să-l vadă pe rege. Recunoscînd „criminalul", care era în fața lui François I, ghicește că era vorba de o glumă. Ceru să i se povestească întîmplarea și se amuză cu eroul aventurii.

● O scrisoare a lui Oscar Wilde :

— Regret mult, dar ca urmare a unui angajament ulterior, nu voi putea onora amabila dv. invitație de a veni la cină.

Traducere de Ecaterina I.

DIN LITERATURA LUMII

GABRIEL GARCIA MARQUEZ

„Aş fi vrut să fiu şi compozitor şi scriitor“

— Am auzit că nu vă place să vorbiţi despre ceea ce aveţi pe masa de lucru, nici despre ceea ce aţi scris, mai ales de „Un veac de singurătate“. Mi s-a spus că nu prea vă plac interviurile. E adevărat ?

— Da, totul e adevărat. Mai întîi de toate, nu-mi place să vorbesc despre cartea pe care o am în lucru. Din superstiţie. Am impresia că tot povestind şi arătînd altora ceea ce scriu, voi sfîrşi prin a-mi pierde elanul şi interesul. Mă protejez deci într-un reflex de apărare personală. Ceea ce nu mă împiedică să le vorbesc unora dintre prietenii mei despre ceea ce scriu. Numai că nu le spun adevărul ! Le spun lucruri vagi şi, după reacţiile lor literare sau umane, îmi dau seama pe ce drum mă aflu. Iar asta mă ajută mult. Mai tîrziu însă, cînd prietenii citesc ceea ce am scris efectiv şi compară cu ceea ce le spusesem eu, îmi spun că i-am înşelat... În pregătirea şi conceperea unei cărţi, prietenii mă ajută asemenea unui radar în noapte. Dar scrisul este o muncă foarte intimă, foarte solitară. În clipa cînd mă aşez în faţa maşinii de scris sînt absolut singur, nimeni nu mă poate ajuta. Iar materialul de care dispun e atît de delicat şi sînt atît de puţin sigur de mine încît a vorbi despre munca mea înseamnă, am impresia, a o perturba, a o perverti sau chiar a o distruge pentru totdeauna. De asemenea, nu-mi place să vorbesc despre ceea ce am publicat. Din pudoare. A vorbi despre mine însumi ca într-un spectacol, şi asta după ce m-am dezvăluit în cărţile mele, îmi dă un sentiment de jenă. Fără a mai socoti faptul că a vorbi despre o carte înseamnă la limită să scrii o altă carte, să construieşti o carte a cărţii. Şi apoi, ştiu atît de puţine lucruri despre cărţile mele... Ultima oară cînd am citit **Un veac de singurătate** a fost cînd am corectat şpalturile. De atunci, criticii au găsit în acest roman o groază de lucruri de care nu aveam nici cea mai mică idee. Cu atît mai bine pentru ei, dar eu prefer să nu vorbesc despre toate astea fiindcă despre **Un veac de singurătate** nu ştiu decît numai ce e scris în roman. Cît despre interviuri, încerc într-adevăr să le evit. Sînt, totuşi, ziarist ; am păstrat o mare afecţiune pentru această profesiune şi cred, aşa cum am mai spus-o adesea, că aceasta este adevărata mea vocaţie. Îmi este prin urmare penibil să refuz interviurile. Dar încerc tot ce este posibil şi imaginabil ca ziariştii să nu mă găsească fac în aşa fel încît să nu am timp să-i întîlnesc. Dacă în aceste condiţii sînt totuşi abordabil şi dacă am realmente timp, atunci joc cinstit, aşa cum fac cu Dumneavoastră acum. Încerc atunci să găsesc o relaţie personală cu cel care mă întreabă, mă pun în locul lui, mă străduiesc să-i furnizez elemente care să-i permită să ajungă la ceva original. Şi, dintr-odată, încep să mă întreb : cum o să fac această discuţie ? ce voi spune ca să nu mă repet prea mult ? Şi astfel dialogul jurnalistic devine pentru mine invenţie şi aproape, dacă pot spune aşa, ficţiune.

— Nu mi se pare deloc şocant. Dimpotrivă, cred că e o idee foarte nostimă de a considera interviul un fel de ficţiune.

— În ceea ce mă priveşte, sînt foarte sincer cînd spun că interviul e un gen de ficţiune. Problema e că această modalitate de a-l înţelege nu este deloc curentă. De obicei se consideră că ficţiunea este în primul rînd romanul şi că gazetăria n-are nimic de-a face cu romanul. Se ridică apoi chestiunea utilizării magnetofonului. Cei mai mulţi dintre ziarişti, cei care nu văd în interviu o ficţiune, lasă magnetofonul să meargă şi socotesc că dau dovadă de respect faţă de cei întrebaţi transcriind cuvînt cu cuvînt răspunsurile lor. Nu-şi dau seama că această metodă de lucru este în fond destul de nerespectuoasă : atunci cînd vorbeşti, de multe ori baţi pasul pe loc, pierzi şirul, nu-ţi termini frazele, mai spui şi prostii. Eu cred că magnetofonul ar trebui doar să înmagazineze elementele pe care ulterior ziaristul le va interpreta, le va selecţiona şi le va prezenta în maniera sa personală. În acest sens, prin urmare, e posibil să realizezi un interviu aşa cum scrii un roman sau un poem.

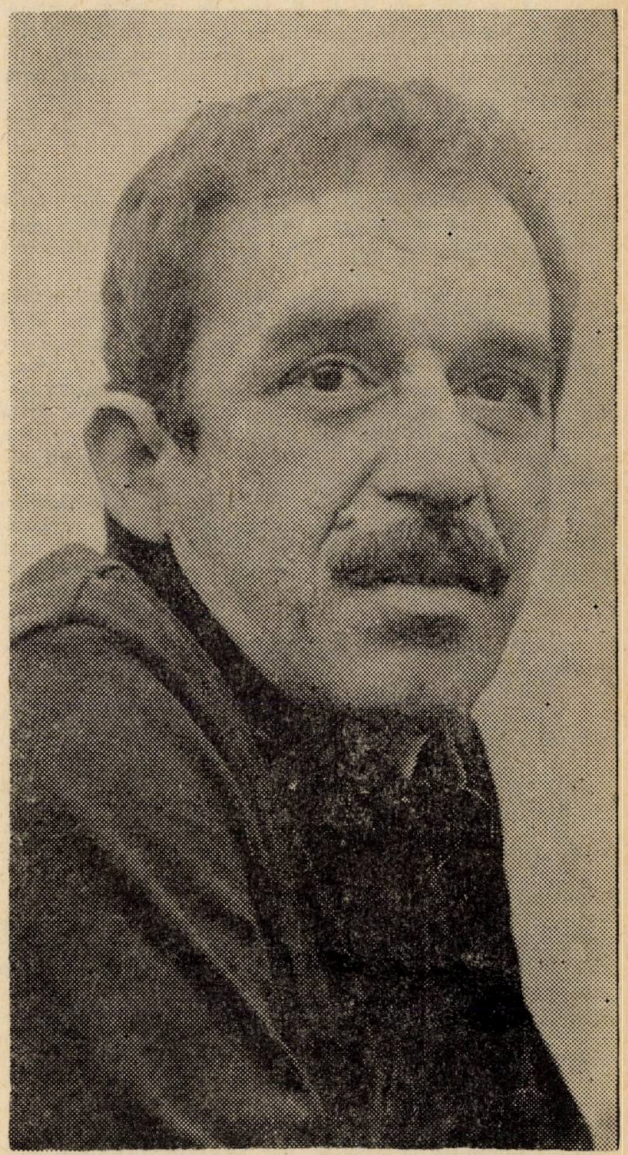

— Ca ziarist, n-aţi luat niciodată interviuri ?

— Niciodată. Acum, că am îmbătrînit şi fiindcă interviul a ajuns foarte la modă, prietenii mei de la revista Alternativa îmi cer să le fac nişte interviuri. Accept uneori şi rezultatul mi se pare execrabil. Încerc o puternică dorinţă să am o lungă conversaţie cu interlocutorul meu dar cînd e vorba să-i pun întrebări în cadrul unui interviu înregistrat, nu mai am nimic să-l întreb... Nu sînt făcut să iau interviuri aşa cum acestea sînt astăzi, concepute. Domeniul meu este conversaţia. Şi rezultatul uneia din aceste lungi discuţii este cartea mea **Povestea unui naufragiat** *. În această carte nu există nici o frază care să poată fi atribuită, literalmente vorbind, marinarului Velasco. Am discutat cu el ore întregi. Ştiam unde po-

vestea să prezenta, ca să zic așa, „goluri" din punct de vedere literar. Dacă îmi vorbea spre exemplu de o anumită dimineață, eu îl întrebam : „Ce mirosuri erau în ziua aceea ? Care era culoarea cerului ?" Cum avea o memorie bună, își amintea și de mirosuri, și de culoarea cerului, și de sentimentele pe care le încerca în clipele respective. Am reconstituit apoi aventura plecînd de la notele mele. Nici o frază din carte nu e a lui Velasco, dar toate informațiile vin de la el. Iată de ce cartea aceasta, scrisă la persoana întîi, poartă pe copertă numele a doi autori, Velasco și cu mine. (...). Velasco îmi furniza un material căruia eu îi dădeam treptat viață. **Povestea unui naufragiat** cuprinde paisprezece capitole scrise în paisprezece zile : un articol pe zi, lucru de care astăzi nu mai sînt capabil.

— Chiar dacă atunci nu stăteați pe roze din punct de vedere material, ba chiar dimpotrivă, aveți astăzi nostalgia perioadei cînd ați lucrat ca ziarist la un cotidian ?

— Sincer vorbind, nu. Socoteam atunci că situația mea era chiar nedreaptă. Cred că munca mea valora mai mult decît banii ce mi se dădeau, iar pe de altă parte doar unii din prietenii mei îmi citeau articolele, pe cînd astăzi ele au stîrnit interesul multor critici... Dar, la urma urmei, numeroși sînt scriitorii care au cunoscut în viață astfel de situații. Nu-mi stă în fire să idealizez trecutul, și nu am așadar nostalgia începuturilor mele în gazetărie : era prea dur, prea nedrept și prea traumatizant să trebuiască să-ți spui în fiecare zi că ești obligat să scrii ceva. Dar, pe de altă parte, materialul pe care l-am acumulat avea o mare valoare literară și nu cred că fără această experiență aș mai fi putut scrie mai tîrziu literatură.

— Vă amintiți în mod special de unele din reportajele Dumneavoastră ?

— Chiar **Povestea unui naufragiat** a sfîrșit prin a deveni o amintire frumoasă. La început munca asta nu mi se părea deloc interesantă și o găseam chiar plictisoasă, mai ales că atunci cînd mi s-a încredințat acest reportaj nu eram primul care stătea de vorbă cu Velasco. Mai sînt și alte reportaje, mai mici, pe care, cînd le recitesc, chiar dacă nu mi se par formidabile, îmi deșteaptă amintiri realmente plăcute. De exemplu articolul intitulat **Cimitirul scrisorilor pierdute.** Într-o bună zi m-am întrebat : „De fapt, ce se întîmplă cu scrisorile care nu ajung la destinație ?" Și m-am dus la poștă, la biroul respectiv. Era o căsuță la marginea Bogotei și am dat peste un tip extraordinar, un pensionar care se ocupa de fiecare plic ca de un tezaur, încercînd toate mijloacele imaginabile pentru a face ca scrisorile să ajungă la destinație. Și era vorba de scrisori fără destinatar identificabil sau pe care adresa era indicată în chip de-a dreptul dement. Spre exemplu o scrisoare ce venea de la un spital pentru leproși și care era destinată „doamnei care merge la slujba de la ora 5 dimineața la biserica Las Nieves". Pensionarul se ducea în fiecare zi la 5 dimineața la biserica Las Nieves și întreba femeile ce se găseau acolo dacă nu cumva una din ele așteaptă o scrisoare de la cineva care se află într-un spital pentru leproși ! Am fost atît de fascinat încît am rămas vreme de o săptămînă cu pensionarul meu, spre marea iritare a conducerii ziarului care realmente nu pricepea ce tot fac eu acolo... Ceea ce vreau să vă spun acum este că nu marile reportaje și cu atît mai puțin editorialele mi-au provocat satisfacții ca ziarist, ci aceste scufundări în lucrurile mărunte ale vieții cotidiene. Îmi amintesc de asemenea de o călătorie destul de comică în departamentul Choco, în Columbia. Corespondentul ziarului nostru ne transmisese informații după care acolo ar fi avut loc greve, manifestații ce durau de vreo zece zile, soldate chiar cu morți, și asta din cauza unui proiect ce viza o reîmpărțire administrativă a teritoriului. Crezînd că am acolo materie pentru un mare reportaj, am plecat, ca să descopăr, la sosire, că nu se petrecuse absolut nimic, că totul era rodul imaginației corespondentului nostru ! Furios, mi-am spus că așa ceva nu se poate, că n-am făcut degeaba această călătorie cu avionul, pe o furtună îngrozitoare, și am cerut, în consecință, să se organizeze pe loc o manifestație, ca să pot lua niște fotografii. Manifestația improvizată s-a făcut, iar cînd fotografiile au fost publicate la Bogota, reprezentanții politici ai departamentului Choco care, realmente, nu prea credeau în existența unor tulburări, fură nevoiți să constate contrariul. Au plecat imediat la Choco, și atunci au izbucnit manifestații adevărate, s-a protestat împotriva proiectului de reîmpărțire teritorială, iar guvernul a fost silit să renunțe la planul său...

— V-a fost greu să treceți de la scriitura jurnalistică — ce trebuie, pare-se, să fie rapidă și concisă — la scriitura romanescă ?

— Profesorii de ziaristică — dar ei nu sînt decît rareori și buni ziariști — îți impun, într-adevăr, anumite legi și norme de scriitură. Și multă vreme ești obligat să te supui. Dar de îndată ce începi să fii cunoscut, fleacurile astea nu mai au nici o valoare, și dacă talentul tău este real, poți publica orice vrei, ba chiar ți se smulg textele din mînă. Iată de ce consider că lucrul cel mai important pe lumea asta este să-ți faci un renume : ca să poți spune, în sfîrșit, ceea ce-ți place.

— Dar astăzi nu e oare greu să fii ziarist și să te cheme Gabriel Garcia Marquez ?

— În fapt, li se acordă prea mare atenție lucrurilor pe care le scriu ca ziarist. Deoarece mă numesc Garcia Marquez, articolele mele sînt publicate uneori fără ca cineva să se întrebe dacă sînt bune sau nu. Dar avantajul numelui meu este că pot să-l folosesc din punct de vedere politic și să scriu în anumite ziare unde n-aș putea publica dacă nu m-aș numi Garcia Marquez. (...).

— Actualmente, în activitatea Dumneavoastră de ziarist, întîlniți, cînd scrieți, aceleași dificultăți de care ați vorbit în legătură cu redactarea romanelor ?

— O, da ! Chiar dacă nu e exact același lucru. Pe măsură ce au trecut anii am început să am felurite manii și mi-am creat condiții de lucru din ce în ce mai dificile și specifice. Toată vremea inventez motive ca să nu scriu. Pentru mine actul scrisului, în gazetărie ca și în literatură, este din ce în ce mai terorizant, și dimineața mi se întîmplă adesea să am grețuri, vome, pînă în clipa în care îmi impun să mă așez în fața mașinii de scris. Există în actul de a scrie un fel de vîrtej contradictoriu : pe de o parte, fascinația exercitată de satisfacțiile pe care le poate da rezultatul muncii tale, pe de alta, un puternic blocaj fizic în fața acestei munci. Și chiar dacă îl depășesc, continui să inventez și să-mi furnizez pretexte. Am nevoie de mașina mea de scris, la mine acasă, într-un anume loc, la o anumită oră, iar hîrtia trebuie să aibe un anumit format și o anumită greutate etc. E, într-adevăr, departe vremea tinereții mele cînd scriam în orice cameră de hotel sau într-un compartiment de tren, cu mașina de scris pe genunchi. Pe atunci, scriam o povestire pe zi. Astăzi, cînd mă găsesc în casa mea din Mexico, lucrez de obicei de la nouă dimineața pînă la două și dacă în acest răstimp am umplut o foaie bătută la două rînduri, mă declar satisfăcut. Cînd scriam **Toamna patriarhului** era și mai rău : eram de-a dreptul fericit să scriu cinci rînduri pe zi, cinci rînduri pe care în ziua următoare le aruncam la coș... În ultima vreme, deoarece povestirile pe care le scriu sînt mai puțin dramatice și de factură mai clasică, am obținut o „medie" ceva mai bună. Nu vreau să mă plîng dar am impresia că cei care nu scriu nu-și dau seama de drama pe care o reprezintă actul scrisului. Nu înseamnă că faci demagogie atunci cînd spui că asta

---

*) În februarie 1955, opt marinari de pe un distrugător columbian care naviga în marea Caraibelor au căzut accidental în apă. Unul dintre ei, L. A. Velasco, a stat timp de șase zile, fără hrană și fără apă, pe o plută aflată în voia valurilor și curenților : a fost regăsit pe o plajă. Gabriel Garcia Marquez, pe atunci ziarist la cotidianul **El Espectador**, a avut lungi discuții cu L. A. Velasco și și-a publicat reportajul sub forma unei povestiri de aventuri narată la persoana întîi.

e o muncă la fel de dificilă ca a muncitorului, că e o meserie foarte grea. De altfel, cînd scriu mă îmbrac cu o salopetă de mecanic. Prietenii îmi spun uneori că îmbrac salopeta din raţiuni psihice, deoarece am convingerea că truda scriitorului se aseamănă cu aceea a muncitorului. În fapt, salopeta e o ţinută comodă, e îmbrăcămintea cea mai practică de care te poţi servi cînd munceşti. O pui pe tine dimineaţa, tragi fermoarul şi hop...

— Ne întîlnim astăzi la Paris, sînteţi în plină glorie şi aţi cîştigat mulţi bani cu cărţile Dumneavoastră. Dar acum un sfert de secol, tot la Paris, trăiaţi într-o mare sărăcie. Ce influenţă atribuiţi banilor şi condiţiilor materiale asupra muncii Dumneavoastră de scriitor ?

— Vedeţi, ceea ce socotesc nedrept este că nu toţi scriitorii au situaţia materială de care dispun eu. Sînt absolut împotriva ideii romantice după care cu cît scriitorul e mai sărac, cu atît scrie mai bine. Pentru un adevărat scriitor, lucrurile stau exact invers. Cît despre experienţa mea pariziană dintre 1955 şi 1957, ea a fost într-adevăr dificilă din punct de vedere material, dar să nu uităm că mulţi scriitori latino-americani erau în situaţia mea. Eram o întreagă generaţie care urma de altfel alteia ce cunoscuse aceleaşi încercări, iar faptul că formam o comunitate conta enorm şi avea un efect compensatoriu. Nu-mi amintesc cu amărăciune de perioada aceea, viaţa nu era deloc dezagreabilă. Desigur, mi se întîmpla să nu mănînc două sau trei zile la rînd, dar a patra zi luam masa la Maxim's...

— La Maxim's !

— Chiar aşa. Nu se putea ca vreun bogătaş, latino-american să nu vină la Paris şi să nu vrea să cunoască oraşul. Cum mă descurcam bine în franţuzeşte, îl plimbam prin Paris şi, la momentul potrivit, îi sugeram că locul cel mai nimerit pentru a lua masa era restaurantul Maxim's. Şi eram, firește, invitatul lui... Această viaţă era aventuroasă dar nu dramatică. Să zicem mai curînd că nu ţi-o asumai ca pe o dramă. Te descurcai totdeauna ca să găseşti un acoperiş sub care să dormi, cîştigai bani vînzînd sticle sau adunînd lucruri vechi, reuşeai să strîngi, în tovărăşie cu cîţiva prieteni, ceva bani şi asta îţi asigura o porţie de spaghetti. Nu le uit nici pe prietenele mele care munceau şi care erau foarte generoase. Asta a ţinut pînă în ziua cînd mi-am dat seama că această experienţă nu putea dura toată viaţa, că trebuie să-i pun punct, şi am plecat spre alte zări... Iar faptul că astăzi nu trebuie să mă mai preocup de chestiunile băneşti nu-mi este deloc indiferent. Pot să aleg un hotel mai bun, pot să-l plătesc, nu trebuie să cobor din cameră în vîrful picioarelor pentru ca portarul să nu mă vadă şi să-mi înmîneze o factură etc. Nu e mai puţin adevărat că, în fond, mă supun aici, la Paris, aceloraşi ritualuri ca acum douăzeci şi cinci de ani : întîlnesc practic aceiaşi prieteni latino-americani, merg aproape în aceleaşi restaurante, mănînc aceleaşi feluri de mîncare etc. (...).

— Am totuşi impresia că Parisul vă place mai puţin decît alte oraşe.

— E adevărat. Nu e vorba de nici un resentiment, v-am explicat doar. Chiar dacă la Paris i-am întîlnit pe cei mai buni prieteni ai mei, chiar dacă după-amiaza soarele, uneori, este aici extraordinar, n-am reuşit să iubesc acest oraş. Prefer de departe Londra, sau, în alt gen, sentimentul terifiant al pericolului pe care ţi-l poate suscita New-York-ul. Căci îmi plac oraşele şi pericolele lor. Şi, în ciuda legendei care s-a născut din **Un veac de singurătate,** nu-mi plac în chip deosebit satele, cu excepţia satului unde m-am născut, Aracataca. Aş fi fericit să am acolo o casă, să stau în ea şase luni pe an şi să scriu. Dar e imposibil : de fiecare dată cînd mă duc la Aracataca, sosirea mea acolo devine un eveniment. (...).

— De fapt, ce credeţi despre declaraţiile lui Carlos Fuentes după care Parisul este capitala intelectuală a Americii Latine ?

— Formula e cam abruptă dar nu falsă. Dacă mă refer la experienţa mea personală, sînt obligat să constat că practic toţi cei ce au devenit scriitorii, pictorii şi muzicienii actuali ai Americii latine se aflau împreună cu mine la Paris acum douăzeci şi cinci de ani. S-a perpetuat şi o tradiţie conform căreia fiecare trebuie să treacă prin „şcoala" de la Paris. Ceea ce nu înseamnă că francezii ne învaţă cum să facem literatură, pictură sau muzică. Nu cred că extrema curtoazie a prietenului meu Carlos Fuentes merge pînă acolo. Mai degrabă cred că la Paris găsim un climat propice pentru a deveni conştienţi de anumite lucruri. La Paris am devenit eu conştient de ce înseamnă America Latină. Înainte de a sosi la Paris nici măcar nu eram un columbian, eram un „costeno", un provincial. Dar aici, unde într-o cafenea găseai alături chilieni, uruguayeni, venezuelieni etc., am început să exist într-o perspectivă latino-americană.

— Aş vrea să închei întrebîndu-vă de ce vorbiţi atît de rar despre muzică, deoarece cred că muzica joacă un rol esenţial, sub diferite ipostaze, în cărţile Dumneavoastră.

— Îmi stă pe limbă să vă spun că fac puţine declaraţii despre muzică pentru că ea înseamnă pentru mine lucrul cel mai important ! În realitate, nu mi se prea pun întrebări în acest sens. Şi din cîte ştiu, doar criticul uruguayan Angel Rama, care a cercetat în profunzime originea cărţilor mele, a notat influenţa pe care au exercitat-o asupra scrisului meu cîntecele din zona de coastă a Columbiei. Avea dreptate : aceste cîntece, care reprezintă o formă de literatură primitivă, au avut asupra mea o influenţă decisivă, pe care am ascuns-o multă vreme. În fapt, dintotdeauna mi-a plăcut mai mult muzica decît literatura. La Mexico am o mică bibliotecă şi o mare discotecă, mult mai multe discuri decît cărţi. Îmi place jazzul deşi nu am cunoştinţe aprofundate în această privinţă. Nu sînt ca Julio Cortazar care, într-o noapte, în trenul ce ne ducea la Praga, ne-a vorbit pînă dimineaţa, lui Carlos Fuentes şi mie, despre rolul pianului în jazz. Era fascinant. Cunosc însă foarte bine muzica din Caraibe şi destul de bine muzica clasică.

— Compozitorul Dumneavoastră preferat ?

— E o întrebare dificilă deoarece, din punct de vedere emoţional, compozitorul meu preferat este Brahms. Dar din punct de vedere intelectual îmi dau seama că Bela Bartok — care după părerea mea e un romantic — este mult mai important.

— Nu regretaţi totuşi că nu sînteţi compozitor ci scriitor ?

— Aş fi vrut să fiu şi una şi alta. Şi să ştiţi că sînt fericit că unul din băieţii mei face studii de muzică. Eu am încercat să studiez muzica, n-am avut mijloacele necesare ca să continui, dar muzica a avut o influenţă considerabilă asupra tot ceea ce am scris. La originea cărţilor mele, aşa cum am spus în repetate rînduri, se află întotdeauna o imagine obsedantă : de exemplu, în **Un veac de singurătate,** imaginea bunicului care-şi duce nepotul la circ, sau, în **Toamna patriarhului,** imaginea unui domn foarte, foarte bătrîn care are un palat plin de vaci. Ceea ce nu am mărturisit prea des este rolul muzicii în cărţile mele. Şi totuşi, cred că el se poate observa în structura şi în stilul **Toamnei patriarhului.** De altfel am fost pe punctul de a dedica această carte lui Bela Bartok. Şi poate că aici se află cheia a ceea ce am scris : încercarea de a combina imaginea cu muzica.

(Fragment dintr-un interviu acordat lui Pierre Boncenne pentru revista Lire)

În româneşte de Al. Călinescu

PARISUL, BOXUL ŞI POETUL

Parisul cultural de la începutul celui de al doilea deceniu al secolului nostru era preocupat — dar nu chiar tulburat... — de un şir de evenimente care, oricum, s-ar pune accentul şi în orice fel s-ar rostogoli sensurile, alcătuiau un spectacol amuzant şi interesant, deopotrivă. Sarea şi piperul o constituiau, se înţelege, polemicile. Fie că ele se năşteau din confruntarea a două puncte de vedere diferite în problema moralităţii artei, opunînd pe Georges de Porto-Riche (cunoscut psiholog al „teatrului amorului") lui Alfred Campus (ironist şi autor al piesei **La Veine**), fără a încălca limita respectului reciproc şi a decenţei (mobilul fiind comedia lui Sacha Guitry **Un Beau Mariage**); fie că ele grupau în tabere adverse autori şi editori, cînd miza disputei era chestiunea drepturilor de autor (discuţie redeschisă de procesul intentat de A. France mai vechiului său patron Lemerre, care avea intenţia să-i publice un manuscris achiziţionat cu decenii în urmă, cînd prozatorul nu ajunsese încă la notorietate). Dar tensiunea nu era lăsată să bulverseze spiritele, căci o anecdotă la modă era de ajuns pentru ca lumea să reintre în posesia echilibrului măsurat şi realist, tipic franţuzesc. De pildă : un autor prezintă directorului unui teatru două texte noi ; după ce directorul îl parcurge pe primul, autorul întreabă : — Ei bine ? ; şi vine răspunsul : — Ei bine, celălalt îmi place mai mult... Centenarul naşterii lui Th. Gautier şi numirea lui Raoul Gunsbourg (născut în România !) la conducerea Operei din Monte-Carlo diversifică punctele de interes. Momentul de tristeţe produs de moartea poetului Ernest d'Herrvilly ca şi de dispariţia mamei lui Jules Lemaître (la 90 de ani !) este compensat de rumoarea pe care o provoacă vestea că... blondele sunt pe cale de dispariţie (rezultatul unor anchete şi statistici) ! Pe de altă parte, Biblioteca Larousse oferă studioşilor o nouă ediţie, în două volume (poezie şi proză), a **Operelor alese ilustrate** de V. Hugo, cu reproduceri după Rafael, Tiţian, Poussin, Greuze, David d'Angers, Géricault, Millet, Puvis de Chavannes, Carmon ş.a., îngrijit şi elegant imprimată pe hîrtie frumoasă, cu caractere foarte lizibile" (?! — n.n.). Cel puţin tot atîta interes se risipea şi în jurul pregătirilor pentru instalarea a trei monumente dedicate unor scriitori celebri : Stendhal (cu un medalion modelat de Rodin), Gérard de Nerval (un bust realizat de sculptorul Desbois) şi Jean Moréas (tot un bust semnat, de astă dată, de Bourdelle). Prezenţa lui A. France în fruntea „comitetului" garanta reuşita proiectelor. Şi totuşi... Şi totuşi nivelul oarecum mediu al senzaţionalului a fost la un moment dat frînt. Nu de apelul înduioşător al lui Mistral în favoarea nevinovatelor zburătoare din Sud, ameninţate cu exterminarea de către vînători („Nu-ţi ucide prietenii, omule ! Păsărelele îţi sunt prieteni credincioşi, sărmanele ! Ele sunt îngeri mici, zburînd şi cîntînd te înveselesc, te slujesc : te apără de insecte. Dar acestea vor năvăli peste tine, cînd vei sărăci pămîntul (de păsări — n.n.) ; urîtă faptă să eliberezi plumbii !"), nu ? Parizienii s-au trezit deposedaţi deodată de nucleul unuia dintre miturile cele mai dragi lor : Gioconda a fost răpită ! Nu se poate spune că era vorba despre un simplu furt. Pentru că opinia generală, între literaţi, era cam aceasta : „Enigma care persistă este mobilul raptului. Căci Gioconda, în sfîrşit, este un obiect nevandabil şi, în consecinţă, deposedat de valoare comercială. Incapabil să rezolv problema, solicit o soluţie din partea psihologilor. Iată întrebarea pe care le-o pun : **Care poate fi starea sufletească a persoanei care a sugerat sau a operat răpirea Giocondei ?**" (un editorialist din epocă). Şi, pentru ca naivitatea franţujilor să fie cît mai rotundă (dacă tot se manifestă aşa de rar), dintre soluţiile enunţate e de reţinut aceea care propune oferirea unei sume uriaşe (ca recompensă... morală !) hoţului, şi absolvirea de pedeapsă, pentru a returna muzeului Luvru tabloul.

Sigur că într-un peisaj atît de colorat mai era loc şi pentru o „tuşă" tare şi ea a fost pusă, imediat, tot de o celebritate. Mă refer la simbolistul Maurice Maeterlinck (1862—1949), preocupat, cum se va vedea, şi de lucruri situate aparent dincolo de sfera strictă a poeziei. El a răspuns cu promptitudine unei anchete asupra boxului organizată, la un an după ce i se decernase premiul Nobel, de revista **Les Annales** (nr. 1 500/24 martie 1912). Dacă surprinde tema la care a aderat poetul, modul în care a tratat-o se află în strînsă relaţie cu interesul pe care-l manifesta, deopotrivă, pentru flori şi insecte (v. **La Vie des termites**, 1926, **La Vie des fourmis**, 1930, precum şi **Viaţa albinelor**, cunoscută şi într-o ediţie românească de acum cîţiva ani). Maeterlinck a practicat cu pasiune horticultura şi apicultura. Aplicaţia pentru ştiinţele naturii explică şi elementele de anatomie comparată pe care le include în textul redat mai jos. Aşa cum studiile de drept au impus, probabil, tenta moralistă a interpretării. Astfel se prezintă situaţia la propriu. Dar dintr-o perspectivă ideală, avem dovada că pentru un scriitor obsedat de esenţe (şi de faptele esenţiale şi simple), întregul univers e reductibil, oricînd, la poezie.

E. N.

MAURICE MAETERLINCK

ELOGIUL BOXULUI

Îmi amintesc că vorbind, nu demult, despre sabie, prins de subiect, am nedreptăţit singura armă specifică pe care natura ne-a dăruit-o : pumnul. Acum vreau să repar această eroare.

Sabia şi pumnul se completează şi pot face, dacă e normal să mă exprim astfel, casă bună împreună. Dar sabia nu este sau n-ar trebui să fie decît o armă excepţională, un fel de **ultima et sacra ratio.** La care n-ar trebui să se recurgă decît cu o solemnă precauţie şi un ceremonial echivalent cu acela care înconjoară procesele ce ar putea sfîrşi cu o condamnare la moarte.

Dimpotrivă, pumnul este arma de toate zilele, arma omenească prin excelenţă, singura adaptată organic la sensibilitatea, la rezistenţa, la structura ofensivă şi defensivă a corpului nostru.

În consecinţă, cercetîndu-ne bine, ar trebui să ne orînduim, fără vanitate, printre fiinţele cele mai puţin protejate, cele mai sărace, cele mai fragile, cele mai periclitate şi cele mai slabe ale creaţiunii. Să ne comparăm, de pildă, cu insectele, atît de formidabil utilate pentru atac şi atît de fantastic blindate ! Iată, între altele, furnica, pe care o puteţi încărca cu o greutate de zece sau de douăzeci de mii de ori mai mare decît greutatea corpului ei fără ca să pară incomodată. Iată cărăbuşul, cel mai puţin robust dintre coleoptere, şi reflectaţi la cît poate să ducă pînă să-i plesnească inelele pîntecului, pînă să-i cedeze scutul elitrelor. Cît despre rezistenţa melcului, ea nu are, ca să spunem aşa, limite. Noi sîntem deci, în raport cu ele, noi şi cea mai mare parte dintre mamifere, fiinţe nesolidificate, încă gelatinoase şi foarte apropiate de protoplasma primară. Sigur, scheletul, care este ca o schiţă a formei noastre definitive, oferă oarecare rezistenţă. Dar cît e de mizerabil, acest schelet care s-ar putea spune că e construit de un copil ! Gîndiţi-vă la şira spinării, baza întregului sistem, pe care vertebrele rău alcătuite nu-l susţin decît printr-un miracol ; şi la cuşca noastră toracică oferind numai o serie de porţi false, care suportă cu teamă atingerea vîrfului degetelor. Or, împotriva acestei noi şi incoerente maşini, ce pare o încercare nereuşită a naturii, împotriva acestui sărman organism de unde viaţa stă gata să scape, am imaginat arme capabile să ne spulbere, chiar dacă nu posedăm fabulosul blindaj, forţa considerabilă şi incredibila vitalitate a insectelor celor mai indestructibile. Există aici, trebuie să fim de acord, o curioasă şi deconcertantă aberaţie, o nebunie iniţială, proprie speciei umane care, departe de a o reprima, o

dezvoltă în fiecare zi. Pentru a reveni în logica naturală pe care o urmează toate celelalte ființe vii, dacă ne este permis să folosim arme extraordinare împotriva inamicilor noștri de alt tip, ar trebui, între noi, oamenii, să nu folosim decît mijloacele de atac și apărare oferite de corpul nostru. Într-o umanitate care s-ar conforma strict dorinței evidente a naturii, pumnul, care este pentru om ceea ce cornul e pentru taur, ghiara și colțul pentru leu, ar fi suficient tuturor necesităților de protecție, justiție și răzbunare. Sub pedeapsa de crimă de netăgăduit împotriva legilor fundamentale ale speciei, o rasă mai înțeleaptă ar interzice orice alt mod de luptă. De-a lungul a cîtorva generații s-ar putea răspîndi astfel și pune în vigoare un fel de respect grijuliu al vieții omenești. Și ce selecție promptă în sensul exact al voințelor naturale ar introduce practica intensivă a pugilatului, unde s-ar concentra toate speranțele gloriei militare ! Or, selecția este, după toți, singurul lucru de reală importanță care ar trebui să ne preocupe ; este prima, cea mai vastă și mai eternă nevoie față de specie.

*

Pînă una alta, studiul boxului ne aduce excelente lecții de modestie și aruncă asupra decăderii unora dintre instinctele noastre cele mai prețioase o lumină atît de clarificantă. Am aflat de curînd că în ce privește folosirea membrelor noastre, agilitatea, destinația, forța musculară, rezistența la durere, am căzut în ultimul rang, printre mamifere sau batracieni. Din acest punct de vedere, într-o ierarhie bine înțeleasă, am avea dreptul la un loc modest, între broască și oaie. Lovitura de copită a calului, ca și atacul cu cornul al taurului sau mușcătura cîinelui sînt, mecanic și anatomic, imperfectibile. Ar fi imposibil de ameliorat, prin cele mai savante lecții, folosirea instinctivă a armelor lor naturale. Dar noi, „hominoizii", cele mai orgolioase dintre primate, noi nu știm să dăm o lovitură cu pumnul ! Noi nu știm nici măcar care e arma adevărată a speciei noastre ! Înainte ca vreun maestru să ne învețe laborios și metodic, ignorăm total maniera de a folosi și de a concentra în brațele noastre forța relativ mare care rezidă în umărul și în trunchiul nostru. Priviți doi căruțași, doi țărani care se încaieră : nimic nu-ți produce mai multă milă. După o copioasă și abundentă salvă de înjurături și amenințări, ei se apucă de gît și de păr, joacă din picioare, din genunchi, la întîmplare, se mușcă, se zgîrie, tîrîți de furia lor, nu reușesc să se desprindă și, dacă unul izbutește să-și desfacă un braț, el aplică, orbește și cel mai adesea în gol, mici lovituri grăbite, scurte, bîlbîite ; și lupta nu va sfîrși niciodată dacă vicleanul cuțit, mărcînd rușinea necuviinciosului spectacol, nu s-ar ivi adesea, aproape spontan, dintr-un buzunar sau altul.

Admirați, pe de altă parte, doi boxeuri : fără cuvinte inutile, fără orbecăiri, fără furie ; calmul a două certitudini care știu ce au de făcut. Atitudinea atletică a gardei, una dintre cele mai frumoase ale corpului bărbătesc, pune firesc în valoare toți mușchii organismului. Nici o fragmentare a forței care, de la cap pînă la picioare, s-ar putea încă pierde. Polul se află în unul sau altul dintre pumnii masiv suprаîncărcați de energie. Și ce nobilă simplitate în atac ! Trei lovituri, nu mai mult, rezultatul unei experiențe seculare, epuizează matematic miile de posibilități inutile în care se aventurează profanii. Trei lovituri sintetice, irezistibile, imperfectibile. Dacă una din ele atinge deschis adversarul, lupta e terminată cu satisfacția completă a învingătorului care triumfă cu atît mai mult cu cît nu are nici o dorință să abuzeze de victoria sa, și fără daune periculoase pentru învins, redus simplu la neputința și inconștiența durînd doar timpul necesar pentru ca toată ranchiuna să se evapore. Imediat apoi, acest învins se va ridica fără avarii durabile, căci rezistența oaselor sale și a organelor este strict și natural proporționată la puterea armei umane care l-a lovit și l-a doborît.

*

Poate părea paradoxal, dar e ușor de constatat că arta boxului, acolo unde este general practicată și cultivată, devine o garanție de pace și indulgență. Nervozitatea noastră agresivă, susceptibilitatea mereu la pîndă, felul de a fi cu ochii în patru sub care se agită vanitatea bănuitoare, toate astea vin, de fapt, din sentimentul neputinței și din inferioritatea noastră fizică, vrînd să ne impună, printr-o mască dură și iritabilă, în fața oamenilor adesea grosolani, nedrepți și răuvoitori care ne înconjoară. Prea ne simțim dezarmați în fața ofensei, prea ne chinuie dorința de a impune altora și de a ne convinge pe noi înșine că nimic nu rămîne nepedepsit. Curajul e cu atît mai flatant, cu cît este mai încăpățînat instinctul ascuns în adîncul corpului care va primi loviturile, întrebîndu-se obsesiv cum va sfîrși tevatura. Ce va face el, acest sărman instinct prudent dacă întorsătura e rea ? Căci pe el se contează, la ora pericolului. Lui îi sînt încredințate grija atacului, atenția apărării. Dar el se află atît de des, în viața cotidiană, departe de întîmplări și de sfatul superior, încît chemat pe nume, iese din retragere ca un captiv îmbătrînit care orbește brusc la lumina zilei. În ce parte o va lua ? Unde va trebui să lovească, în ochi, în burtă, în nas, în tîmplă, în gît ? Și ce armă să aleagă, piciorul, dintele, mîna, cotul sau unghiile ? El nu mai știe ; bîjbîie în sărmanul său lăcaș ce va fi distrus și, pe cînd el se înspăimîntă că a vîrît-o pe mînecă, curajul, orgoliul, vanitatea, mîndria, amorul propriu, toți marii seniori minunați, dar iresponsabili, năvălesc în gîlceava recalcitrantă, care ajunge în sfîrșit, după nenumărate și grotești ocoluri, la un schimb inabil de strigăte de ocară, oarbe, incoerente, hibride și plîngărețe, umile și copilărești, și de fapt neputincioase.

Dimpotrivă, cel ce cunoaște sursa dreptății cuprinsă în cele două mîini strînse nu are de ce să se convingă. O dată pentru totdeauna el știe. Răbdarea, ca o floare liniștită, crește din victoria sa ideală, dar sigură. Cea mai grosolană insultă nu-i alterează surîsul indulgent. El așteaptă, calm, primele atacuri, și poate răspunde la orice ofensă.

— Pînă aici ți-a mers.

Un singur gest magic, la momentul oportun, oprește insolența. Dar la ce bun să mai faci acest gest ? Nu trebuie visat mai mult, atîta timp cît eficacitatea e sigură. Asta ar fi rușinea de a lovi un copil fără apărare, văzînd în el cea mai puternică dintre brute și hotărînd să ridici o mînă suverană care regretă dinainte victoria sa prea ușoară.

Prezentare și traducere de
Emil NICOLAE

MOLOH

de J.M.G. LE CLÉZIO (1982)

Astăzi, 15 august 1963, tînăra femeie care se numește Liana este singură, așezată pe bancheta acoperită de mușama verde închis, în fundul încăperii. Afară, căldura apasă pe pereții de tablă, pe acoperișul drept, și deși ferestrele sînt deschise, nu este curent. La picioarele Lianei, Nick gîfîie zgomotos. Este singurul zgomot din interiorul rulotei în afara vreunui motor îndepărtat de motocicletă, sau de mașină de tăiat lemne sau al vreunui țipăt ciudat de copil care o face uneori pe femeie să tresară. Parcă n-ar fi nimeni, chiar nimeni împrejur la mulți kilometri, căci tăcerea apasă ca și căldura, înăbușă, îți strînge tîmplele, te împiedică să gîndești.

De atîta vreme Liana n-a mai văzut pe nimeni. Ultima oară a fost... Acum două sau trei zile ? Liana nu mai știe, de abia își mai poate dezmorți mintea pentru a-și aduna amintirile. Cînd reușește, ceva se declanșează în ea, ca și cum un mic mușchi s-ar încorda ca niște nervi care încep să tremure pe pleoape sau pe obraz. Este un semnal care o oprește să mai caute. Atunci se ridică, merge puțin prin rulotă, desculță pe mocheta veche, jerpelită și arsă de țigară. Podeaua rulotei se clatină sub pașii ei. Cîinele-lup își înalță capul, cu urechile ciulite. Apoi și-l lasă jos, adoarme

din nou sau se preface că adoarme. Nici el n-a mai văzut pe nimeni de zile întregi, dar fără îndoială nu-i pasă. Nu iubeşte pe nimeni, n-are nevoie de nimeni.

Se numeşte Nick. Nu ea i-a găsit acest nume, ci Simon, cînd a adus cîinele. A spus doar atît: „Îl cheamă Nick". Era încă atît de mic, că de abia se ţinea pe labe şi făcea tot timpul pe mochetă. Lianei îi plăcea totuşi de el şi ar fi vrut să-i dea un nume mic, blînd şi dulce, dar Simon îi spusese că-l cheamă Nick şi atît. Atunci a acceptat numele, care se potrivea de fapt unui cîine-lup. Cînd Liana îl priveşte pe Nick, nimic nu se declanşează în ea şi îşi poate aminti de acea vreme fără să i se facă rău. Dar nu trebuie să se gîndească decît la cîine, la nimic altceva, altfel ameţeşte, ca şi cum un vînt i s-ar învîrti prin cap, un vînt care o pustieşte şi o paralizează.

Nick este un cîine-lup mare, cu blană alb-cenuşie, cu păr negru în jurul gîtului şi cu coada cenuşiu-închis. Are vîrful labelor alb, un fel de aluniţe pe fiecare obraz, mustăţi lungi aspre şi pete negre deasupra fiecărei sprîncene. Are ochii galbeni pătaţi cu pupile foarte negre, care te fixează drept în fundul ochilor, pînă ce eşti nevoit să-ţi întorci privirea. Liana încearcă acum să-şi închipuie privirea lui şi, fără să-şi dea seama imediat, îi apar ochii lui Simon, tot galbeni, necruţători, insistenţi, cu o steluţă de lumină strălucind în centrul pupilelor şi făcîndu-le şi mai negre. Ochii o privesc îndelung şi tăcerea din rulotă este atît de intensă, încît ameţeala îşi sapă groapa, insuportabil. De ce o privesc ochii astfel, şi atît de îndelung? Or fi încercînd să vadă ce se află în străfundurile ei, s-o ardă, s-o ucidă? Atunci se simte străpunsă de cele două tăişuri negre ale ochilor şi scoate un strigăt.

Cîinele-lup se ridică din nou, o priveşte şi jumătate din trupul lui intră în panică. Apoi, cum ea nu mai spune nimic şi nu se mai mişcă, se linişteşte şi-şi destinde treptat muşchii. Dar nu-şi mai pune capul pe labe, pe covor. Ochii lui galbeni rămîn larg-deschişi.

„Nu-i nimic, Nick, nu-i nimic", spune Liana. Îşi dă seama că de abia are puterea să murmure această minciună, pentru că tremură din tot corpul, sudoarea îi udă fruntea, spatele, căuşul palmelor.

Cît o fi ora? Să fie unu sau mai mult? Dacă televizorul ar mai funcţiona, ar putea vedea dacă s-au transmis deja ştirile. Dar aparatul s-a stricat săptămîna trecută, a ars deodată, scoţînd un fum înecăcios.

Totuşi, nu poate fi trecut de unu, de vreme ce pe autostrada de la capătul maidanului n-au început încă zgomotele. Spre ora două, se aude duduitul motoarelor, mai ales al camioanelor. Acum staţionează încă la intrarea în oraş, în faţa cafenelelor şi a staţiilor de benzină. Toţi oamenii mănîncă. Deodată Liana îşi dă seama că n-a mîncat aproape nimic de aseară. I-a fost foame adineaori, dar apoi i-a trecut. Mereu îi este aşa de cînd... Îi este foame, şi o clipă mai tîrziu îi este greaţă. O fi oare din cauza copilului? Ar trebui poate să consulte vreun medic, aşa cum îi tot spune asistenta socială, tînăra palidă cu ochelari? Dar nu-i plac medicii. Vor mereu să te atingă, să te examineze, să ştie totul... Dacă va consulta un medic, acesta îi va pune, desigur, întrebări şi ochii îi vor străluci. Tare le mai place oamenilor să pună întrebări. Ochii le strălucesc şi vorbesc cu buzele umede, spun lucruri, întreabă, vor să afle nume.

Nick, cel puţin, nu vorbeşte. Nu întreabă nimic. Poate sta ore, zile întregi fără să se mişte, ascultînd şi privind, fără să facă zgomot.

Tăcerea domneşte pretutindeni. Liana simte tăcerea înăuntrul ei, tăcerea care nu se mai sfîrşeşte. Afară în aerul încins, în lumină, copacii sînt nemişcaţi. Copaci firavi cu frunzişul decolorat, eucalipţi, dafini, cîţiva pini, palmieri. Pămîntul este alb, numai pietriş şi praf. Dar Liana n-are nevoie să privească afară. Tăcerea care este pretutindeni este şi în ea, ca o privire ce scrutează zarea, precum lumina unui far.

N-a mai ieşit de atîta vreme. De două, de trei zile? În rulota fierbinte, nimic nu opreşte timpul, nimic nu marchează trecerea orelor, a minutelor. Pendula electrică s-a oprit; bateria s-a descărcat, desigur, dar Liana nici măcar nu se gîndeşte s-o înlocuiască. La ce bun? N-ar şti nici măcar cum să fixeze ora, şi apoi de oră îi pasă ei? Vede doar cum lumina îşi schimbă culoarea în interiorul rulotei. Dimineaţa, lumina este palidă şi limpede, puţin cam cenuşie. Mai tîrziu, cînd afară căldura creşte, devine galbenă, brutală, obositoare şi Liana îşi încreţeşte pleoapele pentru a putea privi. Apoi, devine oblică şi blîndă; fire de praf plutesc ca nişte musculiţe. Mai tîrziu, este portocalie, caldă, foarte calmă, lumină obosită de sfîrşit de zi, care se transformă încetişor într-un văl liliachiu crepuscular. Apoi devine cenuşie, dar nu ca dimineaţa: se stinge treptat, ca cenuşa. Chiar cînd noaptea s-a lăsat de tot, mai intră lumină în rulotă: licărirea tristă a felinarelor de pe drum şi ceaţa trandafirie a luminilor oraşului. Uneori trec fîşiile mobile ale farurilor vreunei maşini. Poate rămîne ore întregi privind lumina trecînd pe pereţii rulotei şi reflexele ei mişcîndu-se pe muşamaua verde a banchetei, pe masa lustruită, pe perdeaua înflorată.

Liana încearcă să se mişte cît mai puţin. Este greoaie, foarte greoaie. Cînd păşeşte, genunchii i se înmoaie, cîteodată, este gata să se prăbuşească. Ca şi cum ar purta pe cineva în circă. Se gîndeşte cîteodată la Simon, îi simte greutatea trupului şi se scuturâ mînioasă pentru a scăpa de el. Dar povara necunoscută nu pleacă, nu o părăseşte deloc.

Atunci preferă să nu se mişte. Stă jos, cînd pe banchetă, lîngă fereastră, cînd pe un scaun, cu coatele sprijinite de masă.

Unde s-ar putea duce? Peste tot, şi aici şi în altă parte, este acelaşi pămînt albicios, nisip, pietriş ascuţit, pămînt aspru şi orbitor. Peste tot sînt aceiaşi copaci firavi, aceiaşi eucalipţi şi dafini, aceiaşi palmieri uscaţi de soare. De-a lungul drumurilor sînt platani, şi arbuşti de aloe pe malul fluviului. E adevărat că ei nu se mişcă. Copacii şi arbuştii rămîn acolo unde au crescut, în pămîntul uscat care îi ţine strîns, sub soarele care îi arde.

Dar oamenii? O vor găsi repede, nu va putea scăpa de ei. Bărbaţii şi femeile care se agită tot timpul, care merg şi vin în maşini, motocicliştii cu căşti care circulă pe toate drumurile şi camioanele de pe autostradă. Aceştia ştiu unde merg, nu se tem că se vor rătăci şi nu aşteaptă. Liana ştie că pot veni în orice clipă s-o ia, s-o ducă în închisorile lor. O caută în fiecare zi, medicii, poliţiştii, asistentele, şoferii de ambulanţe. Liana se teme de ei, de zgomotul şi de viteza lor. Străbat neîncetat străzile, cu maşinile lor, şi duduitul tuturor motoarelor se uneşte şi hîrîie deasupra oraşului ca o cascadă.

Uneori se plimbă puţin prin rulotă. Simte sub picioare cum se zguduie carcasa metalică şi rulota se clatină puţin, ca o barcă. Nick ridică din nou capul şi îşi urmăreşte stăpîna cu ochii lui galbeni, insistenţi. Apoi cască şi se îndreaptă spre uşă. Vrea să iasă.

Liana se duce spre el.

„Vrei să mergi afară?"

Pune mîna pe clanţa uşii. Nick priveşte nerăbdător mîna şi latră puţin, gemînd. Liana se întoarce, se uită după lesă, dar n-o vede. O fi căzut poate după vreo mobilă. Liana este obosită, n-are chef s-o caute. Poate c-a pierdut-o deunăzi, cînd a fost cu Nick la supermagazin? Nu-şi mai aminteşte dacă la întoarcere Nick mai avea lesa. Atîta pagubă. Deschide uşa şi Nick se strecoară afară. Fuge înspre mijlocul cîmpiei albe, ca un lup. Liana ştie că merge să vîneze lîngă fluviul secat, găini, iepuri de la fermele vecine, dar nu-i pasă. Parcă ar fi făcut o înţelegere. Se va întoarce la noapte, poate, cu ochii strălucitori.

Liana coboară greoi scara. Se împleteceşte pe pămîntul încins. Lumina o orbeşte. Trebuie să-şi ducă mîna la frunte deasupra ochilor. Merge drept înainte, în mijlocul maidanului. Deodată îşi dă seama că este desculţă: pietrişul ascuţit o răneşte.

Se uită după cîine, dar acesta a dispărut pe platoul de pămînt alb, dincolo de gardul de mărăcini. Aude cîinii fermierilor lătrînd cînd Nick trece pe lîngă ei.

Liana stă nemişcată lîngă rulotă şi lumina o învăluie, o pătrunde. Este singură pe pămîntul prăfos, departe de copaci, de case, nu se poate sprijini, nu se poate ascunde. Soarele arde sus pe cer, trimite raze dureroase. Cercuri înoată pe plajă, siluete fug în depărtare, umbre, copii poate, sau cîini, sau maşini, cine ştie? Roiuri de insecte invizibile îngroaşă aerul, viespi, cărăbuşi. Lumina se învolburează în jurul ei ca vîntul, lumina tăcerii, singurătatea care o apasă pe trup ca greutatea unui necunoscut.

Liana ar vrea să se întoarcă, dar se clatină şi acum tot platoul de pămînt începe să se învîrtă cu ea, tîrînd şi copacii şi carlingile rulotelor. Se roteşte aşa cîtva timp, pămîntul cu tot ce este deasupra, rulotele, stîlpii electrici,

mărăcinii, palmierii pitici, butoaiele cu petrol și chiar turnurile clădirilor de pe malul fluviului secat și supermagazinul cu acoperiș de tablă.

Totul se învîrte încet, încet, ca și cum de undeva s-ar auzi o muzică... Și deodată, Liana simte că se prăbușește pe pămînt, trupul i se izbește de sol ca o bucată de lemn. Liana aude un zgomot puternic în cap, apoi nu mai aude nimic, pentru că a leșinat.

Cînd se trezește, vede mai întîi doi ochi insistenți care o privesc, cu pupile foarte negre. Dar nu sînt ochii cîinelui. Este o femeie tînără, cu o față copilăroasă, cu ochelari care strălucesc puternic în lumină. Liana o recunoaște imediat: este asistenta socială, cea care vine deseori să-i vorbească în fața ușii.

„Te simți mai bine acum, ți-e mai bine?"

Vocea blîndă este insistentă. Liana se ridică încet, așa cum făcuse și cîinele adineaori. Părul îi este plin de praf. Îl piaptănă instinctiv cu degetele de la mîna dreaptă. Tînăra cu ochelari auriți o privește atent și spune:

„Merg să caut un doctor".

„Nu! Nu! spune Liana vehement. Mi-e bine, mă duc acasă".

„Te ajut."

Liana încearcă să se ridice singură, dar este prea greoaie. Se sprijină de brațul asistentei și înaintează șchiopătînd spre scara rulotei.

„Ești sigură că nu vrei să chem un doctor?"

Liana răspunde repede, aproape mînioasă:

„Nu! Nu vreau să văd pe nimeni!"

„În starea dumitale, ar fi poate mai bine; dacă ți se face iar rău?"

Tînăra are o voce insistentă pe care Liana o detestă. Liana spune brutal, aproape răutăcios:

„Nu mi-e rău. Din cauza cîinelui am căzut".

Și pentru a-i arăta că e adevărat, strigă de două sau de trei ori: „Nick! Nicky! Nick!"... Dar, desigur, cîinele nu vine.

Se întoarce spre rulotă, foarte încet, atentă la fiecare pas. În jurul ei, lumina arde, scîntei țîșnesc de peste tot, în frunziș, pe frunzele lungi și cenușii ale palmierilor, pe stîlpii de fier, pe pietrișul ascuțit. Scîntei sînt chiar și în părul Lianei și pe fiecare unghie. Un fel de furtună electrică trece pe deasupra maidanului și produce o muzică ciudată, un bîzîit surd, un scîrțîit care îi pătrunde în urechi și îi pune un nod în mijlocul trupului. Liana simte greața în gîtlej. O transpirație neplăcută îi umezește palmele și bătăile inimii se aud puternic în artere.

„Cum te simți? Cum te simți?"

Tînăra cu ochelari este tot lîngă ea. O ia de braț, deasupra cotului și Liana se supune, este prea slabă ca să reziste. Cînd ajung în fața scării, Liana ar vrea să se oprească, dar mîna femeii o conduce pînă la portieră. Intră împreună în locuința fierbinte.

„E prea cald aici", spune femeia. „Nu ai aer conditionat?"

Liana clatină din cap.

„Trebuie deschisă ușa, și toate ferestrele".

„Nu! Nu!" strigă Liana. S-a întins pe jumătate pe bancheta de mușama.

„Îți aduc ceva de băut", spune femeia. „Ești, desigur, deshidratată."

Merge în bucătărie și Liana o aude cotrobăind printre vasele lăsate vraiște. Apoi se întoarce cu un pahar de apă.

„Nu-i rece, dar o să-ți facă totuși bine."

Liana bea. Apa îi potolește greața și inima îi bate mai încet. Îi este somn.

„Mulțumesc", spune. Femeia o privește atent.

„Nu vrei să deschid și celelalte ferestre, e prea cald aici."

„Nu! spune Liana. Din... cauza mușteloi."

„Muște?"

„Da, mirosul de cîine atrage muștele."

Liana privește în jur. Femeia înțelege imediat.

„Stai culcată. Îl chem eu. Cum îi spui?"

„Nick."

Liana o privește pe femeia care deschide ușa. Cheamă cîinele. Vocea ei și numele cîinelui sună ciudat în tăcerea adîncă a maidanului.

Femeia se întoarce.

„Nu-i aici. Vrei să merg să-l caut?"

„N-are rost. Se va întoarce în curînd. Înainte de căderea nopții."

Cum nu mai are nimic de făcut, femeia rămîne în picioare în fața Lianei. Fața ei copilăroasă este speriată, obosită, parcă-i vine să plîngă.

„Nu pot face chiar nimic pentru dumneata?"

Liana dă din cap.

Femeia dă să plece. Dar se răzgîndește. Scoate din poșetă un carnețel, scrie ceva pe o foaie, o rupe și o dă Lianei.

„Numele, adresa și numărul meu de telefon. Dacă ai nevoie de ceva, mă poți găsi sau îmi poți lăsa un mesaj. Pentru Judith, ajunge. Ții minte? Judith."

Liana o privește fără să zîmbească, fără nici o expresie.

„O să fie bine, ai să vezi."

„N-am nevoie de nimic."

„La revedere."

„La revedere, doamnă."

„Cînd vei... cînd vei merge la spital, cheamă-mă. Voi veni."

Asistenta pleacă, închide ușa încetișor.

Afară, cîinele-lup, mare, alb, cu negru, aleargă pe undeva pe pămîntul plin de praf, cu viteză printre mărăcini, de-a lungul fluviului secat. Nu aude zgomotul mașinilor care trec pe șosea, deasupra stîlpilor de beton. Nu aude țîrîitul strident al cosașilor, nici strigătele copiilor pe cîmp. Lumina scînteiază pe pietrele ascuțite, pe frunziș, pe frunzele palmierilor, pe țepii sîrmei ghimpate. Lumina te amețește, chiar te înnebunește. Cîinele se învîrte în cercuri largi, lăsînd urme în jurul fermelor urmează o pistă foarte veche și cîinii din împrejurimi încep să latre. Apoi, cînd se lasă seara, se oprește din alergat, și cu părul zbîrlit, se cațără, înaintează spre poiata împrejmuită și își alege pe îndelete prada.

Astăzi, 3 octombrie, Liana s-a trezit în zori. Cînd a simțit că i s-a rupt apa, a înțeles că a sosit momentul. Nu se gîndise încă la aceasta cu adevărat și încetase de mult să mai numere zilele din calendar, așa încît cam uitase că trebuia să se întîmple într-o zi.

De atîta vreme era grasă și greoaie, cu pielea de pe pîntec întinsă ca un pepene. Se obișnuise poate cu toate acestea, era o stare nouă care nu avea să se mai schimbe. Era pur și simplu puțin mai grasă și mai greoaie cu cît treceau zilele, gîfîia mai mult cînd mergea, cînd urca scările și chiar bordurile trotuarelor. Și apoi oamenii o priveau cam stînjeniți, ai fi spus că se simt implicați în această poveste. Unii chiar erau drăguți cu ea, dar într-un fel deosebit, o priveau pe furiș și Liana n-avea încredere în ei. Nu mai voia să vadă pe nimeni, pe nimeni. Cînd femeia cu ochelari auriți a venit din nou, de fiecare dată Liana a crăpat ușa și i-a spus răutăcios, ca unei vînzătoare de săpun: „N-am nevoie de nimic, mulțumesc, doamnă."

În ultima vreme, îi recunoștea felul de a bate la ușă, încetișor, cu vîrful degetelor și nu se mai mișca. Cîinele lătra înnebunit, pînă ce asistenta pleca.

Acum, Liana se temea totuși puțin, cu apa aceasta curgînd sub ea, în pat. S-a sculat s-o steargă și de îndată au început durerile. Niciodată nu-i fusese atît de rău. Erau ca niște valuri de foc care coborau dinspre rinichi, îi paralizau picioarele, apoi se urcau de-a lungul spatelui pînă spre umeri, în brațe și se reflectau în ceafă.

A căzut pe mocheta murdară gemînd, neputînd să mai meargă. A început să respire puternic, cu un zgomot ca de mașină și și-a simțit toate venele întinse ca niște corzi și inima ca și cum ar fi fost chiar în mijlocul rulotei, bătînd greoi, făcînd să vibreze acoperișul, mobila, dușumeaua.

Nick s-a apropiat de ea, cu urechile ciulite, și ochii lui galbeni străluceau ciudat în lumina becului electric. Poate că știa ce se va petrece. Liana l-a chemat prin gesturi, privindu-l, cu dinții încleștați ca să nu geamă. Dar el s-a oprit departe de tînăra femeie, s-a culcat pe burtă, și-a pus labele pe mochetă, cu urechile în sus și o privea fără încetare cu ochii lui galbeni cu pupila îngustată.

Pe covor, Liana s-a rostogolit puțin pe o parte și deși avea dureri îngrozitoare care o împiedicau să se gîndească sau să se miște, s-a simțit puțin ușurată văzîndu-l pe Nick, ca și cum el ar fi putut-o într-adevăr ajuta.

Nu-i vorbea. Stătea întinsă pe covor, cu genunchii uşor îndoiţi spre burtă, cu braţele strînse sub ea şi gemea încetişor, muşcîndu-şi buzele ca să nu strige. Geamătul urca de-a lungul corpului, cu valurile de durere violentă pe care buzele închise le împiedicau să ţîşnească şi care izbucneau în fiori continui. Gemea pentru ea şi pentru Nick, încercînd să transforme durerea într-un cîntec monoton care i-ar permite poate să adoarmă, să uite.

Dar Liana nu poate adormi. Valurile de durere trec prin corp, vin de departe, de la celălalt capăt al pămîntului, au găsit în drum carapacea rulotei şi înăuntrul ei, această femeie culcată pe covor, chircită, încercînd zadarnic să se ascundă. E atîta suferinţă pe pămînt! Pămîntul ars, copacii, palmierii nemişcaţi, noaptea cenuşie, felinarele cu lumină slabă, şi, pe lîngă toate, această tinichea, geamurile, obiectele din plastic, mobila acoperită cu muşama. Şi el, cîinele-lup, mare, alb cu negru, culcat pe burtă ca o statuie de piatră, hieratic, şi afară, femei şi bărbaţi necunoscuţi, dormind înlănţuiţi în paturi desfăcute, sau oameni singuri, bolnavii din saloanele de spital, bătrînii care se înăbuşă, toţi cei de afară din încăperile sufocante. Singurătatea este aşa de mare, umple interiorul rulotei, vine în valuri din ce în ce mai dese din adîncul nopţii, tremură pe stelele albăstrii ale felinarelor, i se aude tăcerea îngrozitoare şi vocea femeii care geme seamănă cu bîzîitul unui ţînţar.

În faţa ei, cîinele nu se mişcă. Priveşte cu ochii galbeni, ascultă. Liana ar vrea să-l cheme, se gîndeşte la numele lui şi la celălalt nume, care se pronunţă Simon şi de data aceasta nu mai ameţeşte. Liana nu vrea să strige, nu poate. Nu ştie de ce, dar nu trebuie să strige, orice s-ar întîmpla, nu trebuie. Atunci buzele i se strîng şi mai mult de durere şi genunchii depărtaţi le permit braţelor să se încolăcească în jurul pîntecelui umflat şi tare şi să-l strîngă ca o centură.

Încet, fără să-şi dea seama, braţele încep să frămînte, să împingă afară. Alunecă de-a lungul pîntecelui, unite la încheieturi, apoi urcă spre sîni, coboară din nou. Astfel luptă împotriva valurilor de durere, le îndepărtează, le frîng. Liana se rostogoleşte pe spate, cade spre stînga, apoi spre dreapta şi mişcarea regulată ca de tangaj îi face bine. Este ca o barcă plutind pe valuri, care şovăie o clipă, apoi se leagănă în timp ce forţa primejdioasă se furişează sub carcasă.

Şi geamătul se rostogoleşte. Este ascuţit şi puternic, cînd valul face să-i trosnească şi să-i tremure încheieturile; este blînd şi grav, domolit, cînd inima şi plămînii îşi încetinesc truda şi timpul lumii se potoleşte ca o adiere.

Durează de mult timp, atît de mult încît Liana nu mai ştie cum a început. Uneori, crede că pruncul e pe cale de a se naşte, că asta a aşteptat de atîtea luni, că se va petrece ceva nemaipomenit, că pentru prima oară ceva va schimba totul pe pămînt. Un fior puternic o străbate, un curent care o arde şi o luminează ca o limbă de alcool.

Dar nu durează mult, din cauza suferinţei şi a singurătăţii din adîncul nopţii care cuprinde cochilia rulotei. Nu-i mai rămîne decît durerea, durerea disperată, sufocantă, care vine din toate colţurile pămîntului uscat, din albia rîului secat sau dinspre oraşul adormit în ceaţă. Vine prin coridoare întunecoase, în noaptea nesfîrşită, înaintează, se ramifică în crengile ţepoase ale copacilor, în frunzele aspre de aloe.

Cîinele-lup stă nemişcat. Ochii lui galbeni o privesc fix pe femeia care se rostogoleşte puţin, întinsă pe covorul verde, cu rochia ridicată în jurul pîntecului dilatat. Privirea lui este necruţătoare, urechile i se mişcă imperceptibil, pentru a capta scîrţîitul duşumelei sub trupul femeii, valurile gemetelor nesfîrşite.

Poate că el ordonă toată durerea. Pentru că în privirea lui atît de aspră, atît de galbenă, care pare sosită dintr-o altă lume, din centrul căldurii şi al luminii, de pe plajele fierbinţi ale memoriei, care vine din aceeaşi lumină cu sămînţa bărbatului rămasă în pîntecul femeii; atunci sămînţa a crescut, explodînd de durere, deschizînd, îndepărtînd, silind trupul care i se împotriveşte, trimiţînd lungi fiori de febră în membre, împingîndu-şi valurile prin măruntaie pînă la plămîni şi inimă.

Chiar în zori, copilul vine pe lume. Liana nu şi-a dat seama ce se întîmplă. Pur şi simplu, a înţeles că nu se va mai putea ridica, pleca, nici măcar chema după ajutor. Era prea tîrziu. Corpul i s-a arcuit pe picioare, ca şi cum ar fi făcut podul, aşa de tare încît i se părea că împinge pereţii strîmţi ai rulotei, ba chiar şi spaţiul exterior, copacii, stîlpii, adîncimea nopţii. Apoi copilul a apărut încet, întîi cu capul, alunecînd domol şi mîinile Lianei îl călăuzeau afară. Liana privea tavanul rulotei, becul electric neacoperit strălucind ca o stea. Mîinile sale făceau toată treaba, şi pîntecele, cu dilataţii şi contracţii regulate. Mîinile au scos copilul dintre picioarele desfăcute, l-au pus pe covor, încă lipicios şi acoperit de placentă. Tot mîinile au rupt cordonul ombilical şi l-au înnodat în jurul pîntecelui copilului. Scîncetele ascuţite umpleau deja interiorul rulotei şi lumina zilei a început să stingă razele becului electric.

Atunci, deodată, Liana s-a simţit eliberată de spaimă, pentru prima oară după luni de zile, fără să înţeleagă prea bine de ce. Poate, pur şi simplu, pentru că această viaţă nouă umplea toată găoacea rulotei, şi nu mai era loc pentru nimic altceva. Era aşa de cald, încît Liana n-a învelit fetiţa. Dimpotrivă, fără să se ridice de pe covorul pătat, s-a dezbrăcat complet. Apoi a pus mica fiinţă pe piept şi a apăsat-o pe sînii umflaţi. A adormit aşa, culcată pe o parte, pe jos, cu pruncul în braţe, în timp ce lumina creştea prin ferestrele rulotei.

. . . . . .

Traducere de Petruţa SPÂNU

AFORISME DESPRE DRAGOSTE

Dragostea e aşteptarea unei frumuseţi. Cînd nu mai aştepţi frumuseţea, cînd nu mai ai presimţirea că va veni, cînd eşti sigur că ea nu mai poate să vină, se stinge şi elanul dragostei.

Poate că dragostea nu ar fi atît de fascinantă, dacă nu ne-ar da iluzia nemuririi. Cînd o femeie ne murmură numele, desluşim în vocea ei o chemare a trupului tînăr, o tînguire dulce şi duioasă ce ne îmbată, făcîndune să gîndim că dragostea e totuna cu viaţa şi că viaţa este eternă. Fascinaţia dragostei îşi are temeiul în cea mai profundă aspiraţie a sufletului nostru umil, chinuit de teroarea morţii.

Din doi, cel care iubeşte primul este şi ultimul care va înceta să iubească.

O femeie care îţi întoarce spatele e ca o apă care se dă înapoi de la gura ta însetată. Nu te necăji din pricina capriciului ei. Din fericire, pe Terra, femeile sînt în număr mai mare decît fîntînile cu apă potabilă.

Cel care în dragoste se gîndeşte mereu la urmări, cel care e veşnic în stare de alertă şi teamă, nu mai are parte de dragoste. A iubi înseamnă a te arunca în foc.

La ce bun sînii aceştia de zăpadă, dacă nu-i vede nimeni şi dacă nici un copil nu se hrăneşte din izvorul lor viu? Sînt ei altceva decît frumuseţea încremenită a unui suflet gol şi uscat?

Femeia care refuză maternitatea e ca şi cum s-ar sinucide: pentru ea, viaţa nu va mai fi decît un suflet pustiu într-un trup mort.

Dragostea este de a fi doi şi de a te simţi unul.

Peste tot se vorbeşte despre dragoste sublimă: în romane, în filme, în suspinele femeilor, în fanteziile adolescenţilor, în şlagărele la modă. Aproape că nu întîlneşti un om care să nu pretindă că o cunoaşte şi că are o imagine clară despre ea; dar, ca şi în cazul apariţiei extratereştrilor, puţini sînt cei care au văzut-o.

Totul în natură pare a indica o tendinţă de a se ajunge la voluptate şi bucurie. Suferinţa, boala şi moartea nu sînt decît antipozi inevitabili; pe un drum presărat cu contraste, noaptea cea neagră e condiţia însăşi a strălucirii zilei.

Ionel BANDRABUR

—THOMAS OWEN—

Thomas Owen este cel mai cunoscut dintre pseudonimele folosite de Gérald Bertot (născut în anul 1910 la Louvain), una dintre cele mai complexe personalităţi ale vieţii cultural-artistice din Belgia ultimilor cincizeci de ani.

Eseist, critic de artă, romancier, autor de povestiri fantastice, Thomas Owen a împletit activitatea de creaţie cu cea de studiu şi cercetare, obţinînd doctoratul în drept şi, din 1976, ca o recunoaştere a prodigioasei sale activităţi, a fost ales membru al Academiei Regale de Limbă şi Literatură Franceză din Belgia.

Povestirile Schimbare *şi* Şarpele albastru *fac parte din volumul antologic* Le livre noir des merveilles *(les meilleures histoires étranges et fantastiques de Thomas Owen) apărut în colecţia „Autres temps, autres mondes" a editurii Casterman în anul 1980, volum ce reuneşte lucrări apărute de-a lungul anilor în şase cărţi publicate la editura Marabout.*

Ele sînt rezultatul atracţiei spre supranatural pe care scriitorul o purta în sufletul său încă din copilărie. Concepute ca o formă de defulare, trăirile împletite cu această atracţie trec din „fondul secret al sufletului" autorului în inimile celor ce-l citesc. Iar motivaţia publicării acestor disimulate povestiri fantastice ne-o dă chiar Thomas Owen: „Cuvintele care îmbracă lucrurile au mai puţină importanţă. În asta constă plăcerea mea. Să fac din cititor un complice, să-l conduc la răspîntia drumurilor în noaptea conştiinţei iar eu să lipsesc de acolo".

Prezentare şi traducere:
Valeriu STANCU
şi Horia ZILIERU

SCHIMBARE

Îşi termină toaleta. Se simţea dispus. Se răsese fără a se tăia. Vaporiză pe obraji şi pe gît o loţiune care sa-i aline usturimea.

Îşi trase halatul său de baie, verde şi auriu cu flori ciudate. Intră în sufragerie unde soţia îşi lua deja micul dejun.

Ea îşi ridică ochii asupra lui şi-i fu suficientă această privire, ca să-i piară buna dispoziţie. Se aşeză fără un cuvînt, anevoie şi vărsă cafea în ceaşca mare de faianţă ocru, care-i era pregătită. Abia făcu acest gest şi se simţi dintr-o dată foarte obosit. Şi cu siguranţă atmosfera apăsătoare care-i umbrea viaţa de atîta amar de vreme îi tăia orice urmă de curaj. Simţea cum se micşorează de la o zi la alta. Trebui să facă un efort pentru a mînca puţină pîine cu unt şi împinse imediat farfuria lăsînd în ea jeleul de coacăze de care nu se atinsese. Se simţea abandonat, frustrat, incapabil de a mai acţiona. Soţia îl întrebă pe un ton de indiferenţă ostilă: „Nu-ţi termini prăjitura?" Nu răspunse şi se ridică încetişor. Se reîntoarse în camera sa tîrîndu-şi picioarele.

Afară era uscat şi frig. În ajun ninsese. Grădina avea ceva din atmosfera Crăciunului sub un cer îngheţat. Îi invidia pe cei care ieşeau pe acest timp reconfortant şi uscat. Puţin i-ar fi trebuit ca să se decidă să se îmbrace. Dar era fără chef. Ceva se spărsese în el. Nimic nu-i putea schimba dispoziţia.

Lăsă să-i cadă halatul verde-auriu, nu-l ridică de jos şi se strecură în pat. Întins nu încercă nici o satisfacţie. Avea un gol în suflet şi era trist. În piept resimţea o adevărată neliniştе fizică. Îşi căută pulsul la încheietura mîinii stîngi, pe urmă la încheietura mîinii drepte şi nu reuşi deloc să-l găsească. Mîna i se aşeză pe piept. Nu-i bătea inima. Se frecţionă uşor, dar fără rezultat. O neliniştе vicleană îl copleşi.

Uşa se deschise brusc şi soţia, fără a scoate vreun cuvînt, traversă camera pentru a-şi lua geanta din dulapul de perete. Era îmbrăcată pentru a ieşi. Ar fi dorit s-o audă pronunţînd un cuvînt. Ba chiar ar fi vrut să-i vorbească el. Dar felul acesta al ei de a-l trata de sus îl inhiba. Ea deja ieşea fără să-ntoarcă o privire pentru el.

Pe pervazul ferestrei era o zambilă roşie, tija ei, învelită în verde fraged, se ridica puţin cam ţeapănă într-un ghiveci. Culcat cum era o vedea decupîndu-se în goliciunea cerului albastru. Asta-l ducea cu gîndul spre un tablou vechi sau spre suprarealism. Auzi trîntindu-se uşa de la stradă. Soţia plecase. Era singur. Ar fi vrut să plîngă pentru a combate apăsarea, care-l ţinea nemişcat şi fără vlagă. Avea impresia că e un copil foarte mic sau un om foarte bătrîn. O fiinţă redusă, frustrată, incapabilă să gîndească şi cu atît mai mult că acţioneze prin ea însăşi. Avea un vîjîit în urechea stîngă şi acest zgomot interior căpăta, din cînd în cînd, proporţii înspăimîntătoare, astfel încît simţea vibrînd toată casa.

Pe cer, venite de departe, patru păsări negre zburau foarte repede în direcţia sa, în linie foarte ordonată. Dar ele trecură sus şi dispărură din vederea sa.

Inima reîncepu să-i bată. Acest fapt îi producea dureri în spate. Se vede că inima-i era mărită, gata să explodeze. Se ridică în capul oaselor pe pat pentru a-şi uşura respiraţia greoaie. Pe fereastră vedea acum sălciile despuiate, aliniate ca santinele negre în lumina îngheţată a acestei dimineţi hibernale. Le va vedea el oare dînd ramuri noi, iar pe acestea acoperindu-se de frunze mici, înguste şi argintate?

Primăvara era încă departe şi oboseala asta teribilă pe umeri îl neliniştea. Ar fi dorit să adoarmă şi să nu se mai trezească. Să moară singur şi să-şi lase soţia, la reîntoarcerea ei, în faţa misterului acestei morţi stupide, pentru care trebuia să se simtă şi ea răspunzătoare. Căci noi sîntem cu toţii răspunzători, într-o oarecare măsură, pentru moartea celorlalţi. Se întinse, trase cuvertura pînă la bărbie şi o făcu pe mortul.

Niciodată viaţa nu i se păruse mai stupidă, mai fără rost. Ce va rămîne din el, din fructele muncii sale, din opera sa, din momentul în care el va înceta să trăiască? Cine se va mai gîndi la el, cine va cita numele său, cine-şi va aminti de obrazul lui, de sunetul vocii sale, de culoarea ochilor săi? Cît de absurdă fusese lupta pe care o dusese pentru ai lui, uitînd să trăiască pentru el însuşi! Cîţi ani preţioşi iremediabil irosiţi!...

Îşi purta pică pentru această deznădejde, care nu era deloc în firea sa. Dar de atîta timp era înlănţuit în mrejele servituţii cotidiene! Se străduia să reacţioneze, rememorîndu-şi anumite clipe de succes sau de plăcere.

Odinioară fusese un alt om, dar nu putuse rezista nevoii de dominare a unei soţii care, puţin cîte puţin, îi distrusese resorturile personalităţii.

Chipuri iubite defilară prin faţa lui, unele ivite din negura copilăriei sale şi pe care le credea uitate de multă vreme. Niciunul totuşi nu-i surîdea. Era în toţi aceşti ochi, pe toate aceste buze, o expresie de severitate sau de dezaprobare îngheţată care-i era prea bine cunoscută. Era, asemănarea trăsăturilor fiind exceptată, masca reprobatoare a soţiei sale. Dînsa i-ar fi denaturat pînă şi amintirile. Toate aceste fiinţe pe care le iubise, de care fusese atît de iubit, erau azi acolo închise, fără tandreţe şi fără indulgenţă, cu aceeaşi pretenţie de a şti mai mult despre el, de a-l ghici, de a-l prinde cu mîţa-n sac. Ah! liniştе îngheţată, mai de temut decît un reproş. Nu mai suporta să fie astfel supravegheat, judecat, pedepsit ca un ştrengar la şcoală. Ar fi vrut să fugă de destinul său, să-şi reînceapă viaţa, să pună foc la casă.

Oh! această durere neaşteptată în cap şi în tot corpul. Această senzaţie că se micşorează, că se reduce, că se chirceşte.

Suferea de parcă ar fi fost întemniţat într-un tipar prea strîmt, tot mai strîmt, care avea să-i facă întreaga fiinţă să explodeze prin interior.

Uşa se deschise dintr-o singură lovitură. Soţia sa intră, ţinîndu-şi capul sus. Îşi scoase mănuşile. Privi sever în jur. Zise:

— Ei, Eduard?

Apoi, deodată, întorcîndu-se către pat, se-mpurpură văzînd în așternut un mic copil palid, cu obrazul îndurerat și ascuns.

— Ce faci acolo, tu ?... Și, mai întîi cine ești ? Hai, scoală-te !

Smulse furioasă cuvertura.

— Dar e pijamaua lui, Dumnezeule ! Ah ! asta-i prea de tot ! Eduard ! Eduard, pentru ultima oară, unde ești ?

Micul copil rînji și-și trase iar cuvertura pe cap.

ȘARPELE ALBASTRU

Am vrut să-mi dezgrop gîndurile cele mai lente...
Manuel DEL CABRAL

Tabloul reprezenta un peisaj. Un mic rîu cu malurile joase, mărginite de tufișuri, sub un cer foarte albastru. Un frumos și mic peisaj, foarte clar, foarte luminos, foarte simpatic.

Pînza era protejată de un geam, destul de depărtat de ea, cadrul formînd o încastrare adîncă de vreo două degete.

Chiar în acest spațiu am văzut dintr-o dată șarpele albastru.

Era ceva mai gros decît degetul mare și lua conturul pînzei, formînd exact un unghi drept în colțul de jos din dreapta, detașîndu-se pe urmă în jos, pe latura cea mare, cu capul ridicat, dar imobil.

Era ca una din acele vene pestrițe misterios împietrite pentru eternitate în sferele de sticlă.

Ce făcea el oare atît de grijuliu încastrat între micul peisaj și geamul pe care respirația sa îl aburea puțin, în locul în care se deschidea micul său bot plin de cruzime ?

Contemplam capul său țuguiat și limba-i fină, despicată, care se mișca atît de repede, atît de repede, ca o antenă, în toate sensurile, febrilă, mirată, neputincioasă în fața peretelui transparent.

Și deodată mi se făcu frică. Tata era alături de mine. El părea să găsească acest lucru foarte natural. Avea mîinile în buzunarele pantalonului și-și îndrepta barba înainte. Zic :

— Nu prea iubesc lighioana asta. Ar trebui omorîtă.

— E atît de albastru, făcu tata, indulgent.

— Cu atît mai mult ! Puștii nu vor avea astîmpăr pînă nu-l vor atinge.

Tata avea mai multe pistoale. Era un trăgător abil. I-am sugerat să-și ia unul, să-i potrivească țeava pe geam, la capul șarpelui și să-l omoare astfel fără risc și fără pagubă.

El ridică din umeri și ieși cu intenția de a-mi da satisfacție.

Eu am rămas acolo să pîndesc șarpele în temnița lui de pînză pictată și de sticlă, cînd deodată ușa se deschise cu violență. Tata reintra.

Ce-l mîniase ?

Îmi strigă brutal : „Apleacă-te !“ și începu să tragă pe deasupra mea, din ușă, în direcția tabloului. Avea cîte o armă în fiecare mînă și părea căzut pradă unei puternice emoții. Focurile de armă țiuiau. Fumul și mirosul de pulbere umpleau încăperea.

Eram în patru labe, lîngă perete, sub peisajul care servea de țintă tatălui meu. Gloanțele pătrundeau în mobile, în plafon, peste tot la nimereală. Cu fiecare lovitură riscam să fiu omorît.

Turbam de furie că trăgea de atît de departe, cu o asemenea precipitare, fără să fi avut grijă de a se apropia pentru a omorî șarpele de-a dreptul. Ar fi fost atît de simplu ! Și toate aceste stricăciuni inutile !

În acest moment, în lungul peretelui de care eram rezemat, simții alunecînd și căzînd ceva greu și mlădios, care-mi biciui mîna.

Acum era prea tîrziu. Șarpele albastru se prelinse subțire, dintr-o dată între soclu și perete. (De atunci am pe mînă acest semn în mod bizar alb.)

Tata aruncă la pămînt pistoalele golite și începu să plîngă disperat.

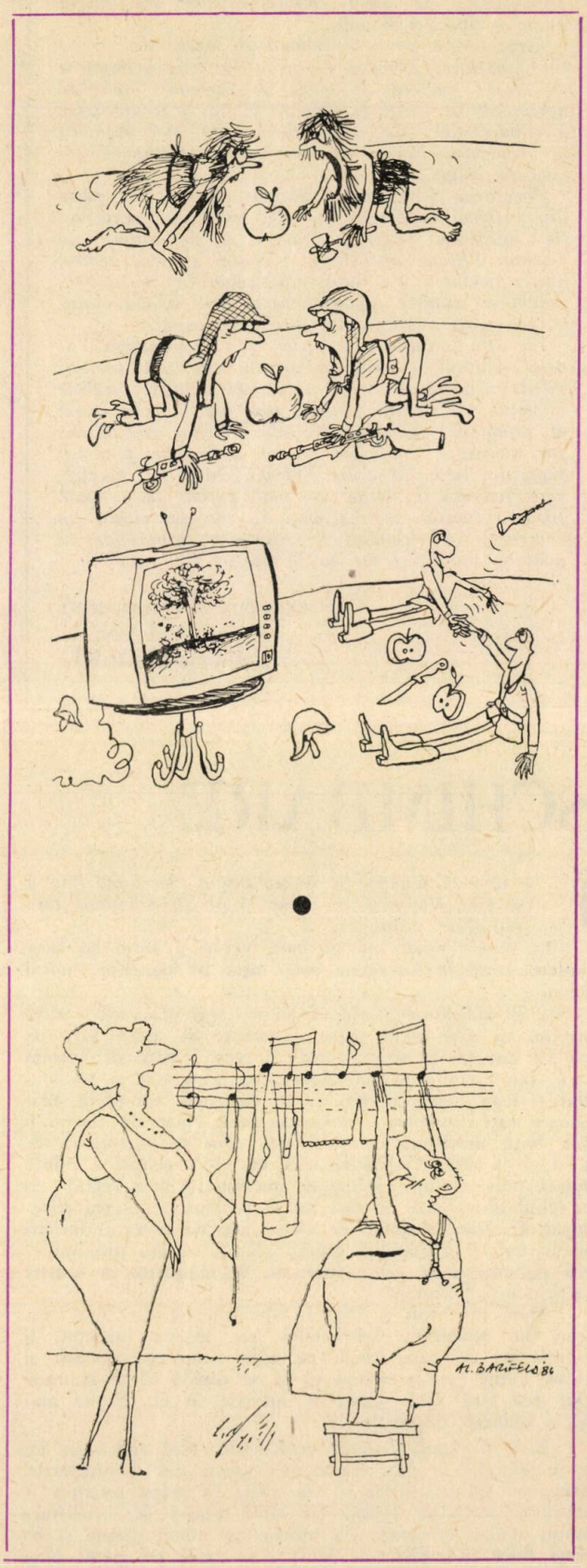

PAUL VALÉRY

(din „Tel Quel")

Operele frumoase sînt fiicele formei lor, *care se naşte înaintea lor.*

Valoarea operelor omului nu rezultă deloc din ele însele, ci din dezvoltările pe care le primesc de la alţii şi de la circumstanţele ulterioare.

Nu vom şti niciodată dinainte dacă o operă *va trăi...* Ea e un germen, mai mult sau mai puţin viabil ; el are nevoie de circumstanţe şi cel mai slab poate fi favorizat de ele.

Unele opere sînt create de publicul lor. Altele îşi creează ele publicul.

Primele răspund nevoilor sensibilităţii naturilor medii. Cele din a doua categorie creează nevoi artificiale pe care le satisfac în acelaşi timp.

Nimic mai original, nimic mai *sine*, decît a te hrăni din ceilalţi. Dar trebuie să-i digerezi. Leul este făcut din oaie asimilată.

Foarte marea artă este aceea ale cărei imitaţii sînt legitime, demne, suportabile, şi care nu e nici distrusă nici depreciată prin ele ; nici ele prin ea.

Teamă ridiculă, — Teroare a banalului, — A fi arătat cu degetul ; a nu fi băgat în seamă. — Două abisuri.

Noutate. Nevoia de noutate.

Noutatea este una din acele otrăvuri excitante care sfîrşesc prin a fi mai necesare decît orice hrană ; din care trebuie, o dată ce au pus stăpînire pe noi, să luăm o doză tot mai mare şi să o facem mortală cu riscul morţii.

E neobişnuită această ataşare de partea perisabilă a lucrurilor care este calitatea lor de a fi noi.

Nu ştiţi deci că trebuie date ideilor celor mai noi un nu ştiu ce aer de noblete, nu pripite, ci coapte ; nu insolite, ci existînd de secole ; şi nu făcute şi găsite în dimineaţa asta, ci doar uitate şi regăsite.

Gustul exclusiv al noutăţii marchează o degenerescenţă a spiritului critic, pentru că nimic nu este mai uşor decît a judeca noutatea unei opere.

Operele *clasice* sînt poate acelea care se pot răci fără să piară, fără să se descompună ; ar fi interesant de descoperit, şi voinţa de conservare, ascunsă în ideea de perfecţiune şi de formă desăvîrşită, de dat la iveală în principiile, regulile, legile sau canoanele artelor din epocile numite clasice.

Discipolii şi succesorii noştri ne-ar învăţa de mii de ori mai mult decît maeştrii noştri dacă durata vieţii ne-ar permite să le vedem lucrările.

Idee poetică este acea care, pusă în proză, reclamă în continuare versul.

Perfecţiunea este o apărare. A pune perfecţiunea între sine-însuşi şi celălalt. Între sine-însuşi şi sine-însuşi.

Trebuie să fii uşor ca pasărea şi nu ca pana.

Stil „ornat". A orna un stil.

Doar acela ştie într-adevăr să orneze un stil care este capabil de un stil nud şi net.

Ceea ce se scrie în joacă, un altul citeşte cu tensiune şi pasiune.

Ceea ce se scrie cu tensiune şi pasiune un altul citeşte jucîndu-se.

Pentru a iubi gloria trebuie să faci mare caz de oameni ; trebuie să crezi în ei.

Un om care n-a încercat niciodată să atingă măsura zeilor este mai puţin decît un om.

Viaţa, nu moartea desparte sufletul de corp.

Fiinţa care lucrează îşi spune : vreau să fiu mai puternic, mai inteligent, mai fericit — decît Mine.

Mare om este acela care-i lasă după el pe ceilalţi în încurcătură.

Adevăraţii noştri duşmani sînt tăcuţi.

Despre violenţi.

Toţi violenţii în literatură se interesează de genul comic. Injuria este cel mai facil dintre lirisme şi cel mai tradiţional.

Ascunde-ţi zeul. Nu trebuie deloc atacaţi ceilalţi, ci zeii lor. Trebuie atinşi zeii duşmanului. Dar mai întîi trebuie deci să-i descoperim. Pe adevăraţii lor zei, oamenii îi ascund cu grijă.

Sinceritate.

Sinceritatea voită duce la reflexie, care duce la îndoială, care nu duce la nimic.

Ignoranţa tremură între extremul curaj şi extrema timiditate.

Superioritatea ca o cauză a neputinţei ; a fi incapabil de o prostie care poate fi „avantajoasă".

Un om este mai complicat, infinit mai complicat decît gîndirea sa.

Intuiţia fără inteligenţă e un accident.

O stare foarte periculoasă : a crede că înţelegi.

Micile fapte neexplicate conţin întotdeauna ceea ce e necesar răsturnării tuturor explicaţiilor marilor fapte.

Fiecare a văzut cîteva lucruri pe care nimeni altul nu le-a mai văzut. Şi suma tuturor acestor lucruri e nulă. Ceea ce contează este ceea ce toată lumea a văzut simultan.

Profunzime.

O idee profundă este o idee sau o remarcă în stare să transforme profund o problemă sau o situaţie dată.

Altfel, este vorba de un efect de rezonanţă şi ne aflăm în literatură.

Hrana spiritului sînt acele lucruri la care el n-a gîndit niciodată. El le caută fără să o ştie ; le găseşte fără s-o vrea.

Totul stă în cîteva idei, care produc teamă şi care nu pot fi privite în faţă.

Prostiile care au fost făcute şi prostiile care n-au fost făcute îşi împart regretele omului.

Ratarea unei victorii îi este deseori mai amară decît înfrîngerea.

Ceea ce e iubit, *inspiră*. — A fi iubit înseamnă a inspira, a face pe cineva inventiv — producător de imagini, de şiretenii, de superstiţii, — de violenţe.

Trezirea dă viselor o reputaţie pe care n-o merită.

Viaţa e ratată de îndată ce ideea unei plăceri devine semnalul însuşi a ceea ce poate corupe această plăcere ; cînd paharul atingînd buzele face să apară în gînd ideea

otrăvii ; cînd bucuria născîndă produce freamătul existenţei bucuriei. Sînt de-ajuns cîteva *suduri* în spirit pentru a corupe totul.

Există religii care au folosit aceste racorduri şi au făcut omul *mai bun* prin savante perversiuni ale reflexelor sale.

Acţiunea unei sensibilităţi asupra alteia, sau mai degrabă efectul reprezentării unei sensibilităţi în alta poate produce neobişnuite consecinţe.

Moravurile ar fi cu totul altele dacă toate demonstraţiile şi actele exterioare, cuvinte etc., ar fi judecate după plusul sau minusul de conştiinţă pe care-l presupun în autorii lor ; dacă tot ceea ce scapă şi e făcut fără control de sine ar fi socotit ruşinos.

Cîte judecăţi sînt rezultatul fermentărilor din intestine ! Ele îi uşurează pe autorii lor şi infectează aerul intelectual al celorlalţi. Astfel injuriile, zeflemelele, protestele.

Literatură.

Gîndurile, emoţiile dezbrăcate cu totul sînt la fel de vulnerabile ca oamenii de tot goi.

Trebuie deci să le îmbrăcăm.

Un poem trebuie să fie o sărbătoare a Intelectului. Nu poate fi altceva.

Sărbătoare : e un joc, dar solemn, dar reglat, dar semnificativ ; imagine a ceea ce nu poate fi obişnuit, a stării în care eforturile sînt ritmate, răscumpărate.

Se celebrează un lucru doar desăvîrşindu-l sau reprezentîndu-l în starea sa cea mai pură şi mai frumoasă.

Aici, facultatea limbajului, şi *fenomenul său invers*, înţelegerea, identitatea lucrurilor pe care el le separă. Se îndepărtează mizeriile, slăbiciunile, banalitatea lui. Se *organizează* tot *posibilul* limbajului.

Sărbătoarea o dată sfîrşită, nimic nu mai trebuie să rămînă. Cenuşă, ghirlande în dezordine.

În poet :
Urechea vorbeşte,
Gura ascultă ;
Inteligenţa, starea de veghe creează şi visează ;
Somnul vede clar ;
Imaginea şi fantasma privesc,
Lipsa şi laguna zămislesc.

Cea mai mare parte a oamenilor au despre poezie o idee atît de vagă încît chiar vagul ideii lor este pentru ei definiţia poeziei

Subiectul îi este unui poem la fel de străin şi la fel de important cum îi este unui om *numele.*

Lirismul este genul de poezie care presupune *vocea în acţiune* — vocea ieşită direct din sau provocată de — lucrurile văzute sau care sînt simţite ca prezente.

A construi un poem care să nu conţină decît poezie este imposibil.

Dacă o piesă nu conţine decît *poezie*, ea nu e construită ; ea nu e un *poem.*

Teoremă.

Cînd operele sînt foarte scurte, efectul celui mai neînsemnat detaliu este proporţional cu mărimea efectului ansamblului.

Superstiţii literare.

Numesc astfel toate credinţele care au în comun uitarea condiţiei verbale a literaturii.

Astfel existenţă şi *psihologie* a *personajelor*, aceste persoane vii *fără măruntaie.*

Traducere de Constantin PĂTRAŞCU

PROPOZIŢII

Dacă ajungi în altă ţară, nu te grăbi să-ţi cureţi bocancii de noroiul patriei tale : e singurul pămînt care ţi s-a prins de picioare.

•

Să-ţi pui lespede grea pe mormînt, nu ca să nu-ţi fugă mormîntul la vale, ci ca — în somnul morţii — greutatea ei să te apese, căci sigur eşti vinovat de ceva.

•

Cineva te-a întors pe dos şi, uite, îţi atîrnă-n afară acum toate cusăturile sufletului. Trec oamenii şi-şi întorc capul după tine. Prefă-te că nu-i vezi, că nu-ţi pasă de ei. Ai ghinion în amor, îţi merge prost la slujbă ? Dă-ţi haina jos şi calc-o-n picioare !

•

Te-ai oprit în loc, dar pămîntul îţi fuge continuu de sub picioare. Străzile fug. Casele fug. Oamenii curg ca pe nişte străzi rulante. Flutură din mîini, clipesc din ochi, îşi mişcă buzele, dau din picioare. Caută să se oprească în loc, se agaţă unul de altul, fug înainte şi totuşi sînt traşi înapoi şi rămîn mereu, mereu rămîn în urmă.

•

Fruntea ţi-a coborît pînă-n bărbie şi bărbia ţi-a căzut în piept fără vlagă, picioarele calcă încet unul după altul, mîinile bălăbănesc pe lîngă trunchi şi doar nasul se ţine drept ca un domn bine ce-şi mîngîie în treacăt mustaţa.

•

Ehei, ţi-ai strîns pumnii, ţi-ai umflat pieptul, dar încotro ? Încotro ? Atîta timp cît ai simţit vîntul potrivnic, ai mers cu furie, ai mărşăluit în forţă, fără să te întrebi încotro ! Acum, cînd un vînt bun te împinge din spate, te opreşti. Îţi propteşti bine călcîile în pămînt. Te laşi pe spate. Îţi încordezi toţi muşchii. Te împotriveşti cu toată forţa : zadarnic ! Eşti dus de vînt, mereu împins înainte. Dar încotro ? Încotro ?

•

Uşa pe care de atîtea ori ai încercat s-o deschizi, în sfîrşit, se deschide şi te prăbuşeşti în gol... Nu vezi sub tine nici pămînt şi nici cer, doar un gol imens în suflet.

•

Mîna care acum cîteva clipe se întindea spre tine cu căldură, iat-o, şi-a pus mănuşi şi se retrage !

•

Duci mîinile la ochi şi-ţi rămîn în palmă doi solzi. Te mai ştergi o dată la ochi şi-ţi mai rămîn în palmă doi. Îţi scuturi nedumerit şi cu furie capul şi vezi că s-au risipit în jurul tău o groază, ca şi cum un peşte s-ar fi zbătut mult timp pe uscat înainte de-a fi curăţat de toţi solzii lui şi aruncat în tigaie. Îţi duci mîinile la ochi şi-ţi rămîn în palmă doi solzi. Îţi mai ştergi o dată ochii şi constaţi că ţi-au mai căzut încă doi în aceeaşi palmă. Şi aşa pîn' la sfîrşitul veacurilor.

•

Înainte de-a cădea, ridică-te şi prăbuşeşte-te după ce cazi !

•

Lumina s-a stins şi totuşi nu e întuneric ceea ce te luminează.

•

Bine că ne-am născut cu ochi adevăraţi pe dinăuntru ca să putem contempla toată mizeria noastră lăuntrică. Închipuiţi-vă că am avea ochi în plămîni, în ficat, în rinichi, în intestine, în sex sau în interiorul altor organe. Ochi la fel de adevăraţi şi la fel de lucizi ca şi cei de sub frunte...

Nichita DANILOV

CUGETĂRI DESPRE TINEREŢE

● Pasărea aceea a fericirii, pe care noi o numim tinereţe, vai nu ştiu cînd a venit şi cînd a plecat.

O. Khayyam

● Omul cît este tînăr trăieşte tot cu gîndul în viitor, mai tîrziu este tot cu gîndul în trecut, şi nu trăieşte niciodată în prezent.

Al. Philippide

● Tinereţea este o perioadă minunată a vieţii. Ea ne slujeşte să acumulăm greşelile numite ulterior experienţă.

G. Bernard-Shaw

● Tinereţea are o inimă caldă, o nevoie de entuziasm pe care cea mai uşoară atingere o trezeşte.

Alphonse Daudet

● Tinereţea chiar în mijlocul mîhnirilor are o lumină a ei.

Victor Hugo

● Aşa tinere, nu te înfricoşa de viaţă. Caută bine să descoperi adevăratele vopsele ale sufletului tău şi mîzgăleşte lumea cu ele. Nu împrumuta paleta, tonurile şi pensulele de la nimeni.

Tudor Arghezi

● Strălucită este acea tinereţe, la care ai ajuns prin maturitate.

George Călinescu

● Deşi eşti tînăr fiule, fii bătrîn după judecată.

Ghabus-Name

● Un tînăr nu are niciodată dreptul de a se plînge de ceea ce împrejurările vremii nu-i pot da sau îi refuză. Sentimentul dezvoltării sale personale, al progresului interior, neîntrerupt, transformă şi înfrumuseţează spectacolul lumii.

Tudor Vianu

● Cu cît tinereţea este mai risipită, cu atît se uzează mai repede.

Shakespeare

● Uneori îţi trebuie foarte mult timp să devii tînăr.

Picasso

● Tinereţea este zîmbetul viitorului în faţa unui necunoscut care este însuşi viitorul.

Victor Hugo

● Copilăria este inima tuturor vîrstelor.

Lucian Blaga

● Copilăria este cea mai deplină activitate pentru că este preocupată să descopere lumea şi să-i dea tot mai multe chipuri.

Cesare Pavese

● Copilăria este ca o oglindă care reflectă în viaţa de mai tîrziu primele imagini.

Samuel Smiles

Culese de Viorica UNGUREANU

Jean Tardieu

PROBLEME ŞI LUCRĂRI PRACTICE

Spaţiul

— Care este cel mai LUNG drum de la un punct la altul ?

— Se dau două puncte, A şi B, SITUATE LA EGALĂ DISTANŢĂ UNUL DE CELĂLALT ; cum îl putem deplasa pe B fără ca A să observe ?

— Cînd vorbiţi despre Infinit, cîţi kilometri puteţi parcurge fără să obosiţi ?

— Prelungiţi la infinit o linie dreaptă ; ce veţi găsi la capăt ?

— Dat fiind un perete, ce se află în spatele lui ?

Limbajul

— Luaţi un cuvînt uzual. Puneţi-l la vedere pe o masă şi descrieţi-l : din faţă, din profil, din trei sferturi.

— Repetaţi un cuvînt de atîtea ori pînă cînd se va volatiliza şi analizaţi reziduurile.

— Găsiţi un singur verb care să exprime actul ce consistă în a bea un pahar de vin alb cu un prieten din Bourgogne, la cafeneaua Deux-Magots, către orele şase, pe o vreme ploioasă, vorbind despre non-semnificaţia lumii, ştiind că tocmai aţi întîlnit-o pe fosta dumneavoastră profesoară de chimie şi că la masa alăturată o tînără doamnă îi spune unei prietene : „I-am plătit-o cu vîrf şi îndesat !"

Metafore

— Dată fiind o cutie veche de lemn pe care vreau s-o distrug sau s-o arunc la gunoi, cum pot să spun : că o omor, că o curăţ, că o coc, că o mănînc, că o înghit, că o fac să dispară, că o tai, că o condamn, că o închid, că o exilez, o destitui, o evaporez, o sting, o scalpez, o îmbălsămez, o topesc, o electrocutez, o dezumflu, o suflu ?

Răspundeţi la fiecare dintre aceste întrebări.

Compoziţii literare

— O corabie care s-a îmbătat îşi povesteşte amintirile de călătorie.

Închipuiţi-vă că sînteţi această corabie. Folosiţi persoana I-a singular [1]).

— Unui faun, după masa de prînz, i se pare că zăreşte nişte nimfe. Ar vrea să le perpetueze.

Închipuiţi-vă că sînteţi faunul. Folosiţi persoana I-a singular [2]).

— Un bărbat vizitează cimitirul din satul său natal aflat pe malul Mediteranei.

Vede pe apă pînzele unor ambarcaţiuni şi crede că sînt porumbei ciugulind pe un acoperiş.

Dezvoltaţi această halucinaţie.

Închipuiţi-vă că sînteţi acest vizitator. Folosiţi persoana I-a singular [3]).

— Sînteţi Tenebrosul. Sînteţi văduv şi aveţi nevoie să fiţi consolat.

De altfel, sînteţi prinţ de Aquitaine şi Turnul dumneavoastră tocmai a fost abolit.

Vă priviţi cu melancolie soarta.

Cereţi să vi se dea înapoi Posilippul şi, dacă e posibil, marea Italiei împreună cu o floare şi un butuc de viţă de vie care vă plăceau mult.

Oricum, veţi folosi mereu persoana I-a singular [4]).

Al. C.

1. *El Desdichadvichada* de NERVAL.
2. *Cimitirul marin* de VALERY.
3. *După-amiaza unui faun* de MALLARME.
4. *Corabia beată* de RIMBAUD.

Testul nostru : recunoaşteţi textul ?

ACASA LA... EUTHERPE

UN DOCUMENT ENESCIAN

Odată cu intrarea României în război, în anul 1916, George Enescu s-a reîntors în țară, pentru ca să-și îndeplinească datoria față de patrie și să împărtășească împreună cu concetățenii săi soarta rezervată de istorie poporului român. În acești ani de război, el a depus o permanentă și neobosită activitate, contribuind prin arta sa la mîngîierea răniților din spitale, la întărirea sentimentului patriotic și la menținerea vie a credinței în victoria finală.

Una dintre activitățile sale cele mai remarcabile din acel timp este înființarea unei orchestre simfonice.

Cele mai dificile probleme în acest scop au fost recrutarea membrilor orchestrei și procurarea instrumentelor. Recrutarea membrilor orchestrei (mai ales a „cordarilor") a rezolvat-o astfel : datorită prestigiului său personal, a obținut „mobilizarea pe loc" a celor mai valoroși instrumentiști din țară (unii fiind rechemați chiar de pe front), ceea ce a asigurat orchestrei un înalt nivel tehnic și artistic.

Problema procurării instrumentelor (mai ales a celor „de suflat") deși mai dificilă, a fost rezolvată și ea : apelînd la muzicile militare, care au răspuns solicitării sale.

Repetițiile s-au desfășurat într-o atmosferă de seriozitate și entuziasm general. Abordînd un repertoriu ales, într-un timp scurt George Enescu a reușit să dea viață orchestrei ; dar, aceasta nu era o orchestră improvizată, ci una de înalt nivel — pe deplin corespunzătoare exigenței sale. Cu această orchestră, a dat concerte săptămînale, nu numai la Iași, ci (cu toate greutățile legate de deplasare, ori săli improprii și neîncălzite) și în alte localități din Moldova. S-a atins astfel țelul urmărit prin înființarea orchestrei.

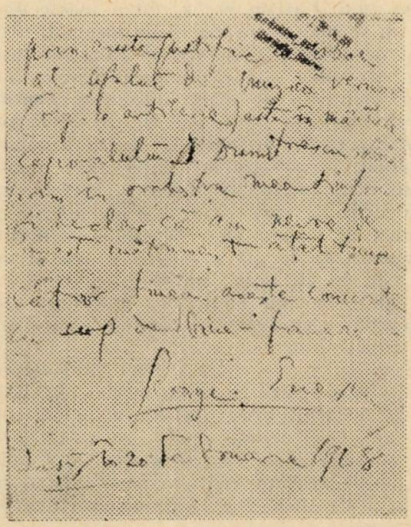

Manuscris enescian

Legat de această frumoasă activitate muzical-patriotică, este următorul document inedit, pe care îl prezentăm în facsimil, după manuscrisul autograf al lui George Enescu :

„Prin aceasta justific că oboe al șefului de muzică Vermont (Reg. 10 artilerie) este în mîinile caporalului D. Dumitrescu, oboist prim în orchestra mea simfonică și declar că am nevoie de acest instrument atîta timp cît vor ține aceste concerte cu scop de binefacere.

George Enescu

Iași, în 20 Februarie 1918".

Documentul, este deci, o simplă „adeverință", dar elocventă — cu tot laconismul ei. Într-adevăr, ea confirmă și completează informațiile cunoscute referitor la amploarea efortului depus de George Enescu, care — în vederea înființării orchestrei se ocupa personal de toate problemele. El a apelat nu numai la autorități, ci și la persoane particulare în cazul de față, la căpitanul Vermont — cunoscutul și talentatul șef de muzică militară (pe atunci la regimentul 10 artilerie), care — dovedind un superior spirit de înțelegere a răspuns pozitiv solicitării maestrului, punîndu-i la dispoziție instrumentul său personal (care, după cum ne mărturisea cu patru decenii mai tîrziu D. Dumitrescu, era un oboe de calitate excepțională).

Actul mai confirmă și riguroasa selecționare a instrumentiștilor care urmau să intre în componența orchestrei. Pe lîngă alți artiști cunoscuți, din document reiese că rolul de „oboist prim" este încredințat lui Dumitru Dumitrescu (1891—1959), un excelent oboist, membru în orchestra Ministerului Instrucțiunii Publice din București (v. V. Cosma — „Filarmonica George Enescu din București" — 1968, p. 304). După război, D. Dumitrescu a fost profesor la Conservator și oboist-prim la Opera din Cluj. El a păstrat acest document drept o amintire scumpă.

Din textul documentului mai reiese și țelul urmărit de George Enescu prin înființarea orchestrei : „scop de binefacere". Este de la sine înțeles că rostul orchestrei nu se limita la unul... filantropic ci el viza unul mult mai larg (nemărturisit aici, dar subînțeles — și, de altfel, chiar declarat în alte ocazii !) : activitate cultural-artistică pusă în slujba maselor.

Așadar, un document modest, dar care oferă cîteva date noi, ce completează documentația cunoscută pînă acum referitor la orchestra înființată în anul 1917 la Iași de către George Enescu.

Să amintim că această orchestră a activat pînă la sfîrșitul războiului, cînd — în urma „demobilizării", membrii ei reîntorcîndu-se la locul lor de muncă din diferite orașe ale țării, orchestra s-a destrămat. Existența ei — scurtă, dar eroică ! — nu numai că a rămas consemnată laudativ în presa timpului și și-a asigurat un loc de cinste în istoria muzicii românești, dar — reușind să creeze o atmosferă de înaltă ținută artistică — a pus temelia unei tradiții efervescente, care a dat roade timpurii : deja în 31 oct. 1918 s-a înființat la Iași „Societatea simfonică George Enescu". Aceasta a dus mai departe nobila activitate inițiată de maestru.

Ioan R. NICOLA

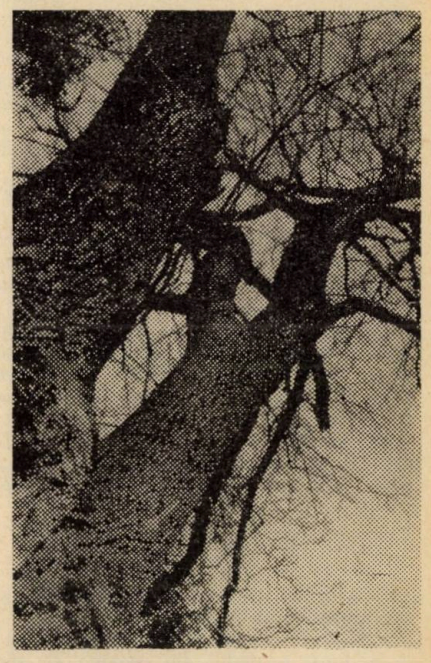

„Balaurul" (foto Krauss)

O ÎNTÎLNIRE DE NEUITAT CU DIRIJORUL SERGIU CELIBIDACHE

Muzician — mai ales, filozof — nu în mai mică măsură, şi matematician cu studii înalte la Berlin, acestea par a fi coordonatele între care se situează complexa personalitate a dirijorului Sergiu Celibidache. Dar o ecuaţie care să-i definească exact poziţia este imposibil de propus. Îl ştii cu certitudine în acest spaţiu al gîndirii ; îi vezi lumina şi îi simţi căldura clocotului lăuntric atunci cînd se află pe podium, în faţa orchestrei. Încercînd însă, să te apropii de constelaţia gîndirii sale, fără menajamente, Sergiu Celibidache îţi retează orice încercare de a trece dincolo de nimbul strălucitor, păzind parcă un secret, sau o poziţie voit controversată.

A început prin a înlătura tot ce era exterior muzicii şi o denatura. „Împotriva a nimic nu eşti mai riguros ca împotriva erorilor odată îndepărtate", spunea, citîndu-l pe Goethe, ilustrul fenomenolog Edmund Husserl.

„Sînt un executor testamentar" declara Sergiu Celibidache într-un interviu acordat cu ani în urmă, în Franţa, concentrînd într-o propoziţie crezul stăruitor expus şi de Maurice Merleau-Ponty în lucrarea sa „Fenomenologia percepţiei" : „Să revenim la lumea obiectivă, să-i redăm lucrului fizionomia sa concretă, organismelor maniera lor proprie de a trata lumea, subiectivităţii inerenţa sa istorică de a regăsi fenomenele, stratul experienţei cu ajutorul cărnia lucrurile ne sînt date... într-o stare născîndă". Ori, testatmentul de care dispune Sergiu Celibidache, şi pe care-l poate avea în mînă oricare muzician, este partitura, care aşteaptă să-i fie desprinse sensurile imanente.

Interviul care urmează ne oferă posibilitatea de a cunoaşte un mod de a gîndi, fără a ne îngrădi libertatea cu care ne-am obişnuit să ne reprezentăm imaginile muzicale. Dezacordul parţial care rezidă din întrebări este dominat însă de crezul inteligent şi lucid al unui artist care, faţă-n faţă cu opera de artă, se înalţă mai presus decît sistemul filozofic care-i animă şi-i ordonează gîndurile, la altitudinea pe care puţini o cunosc şi o ating, a celui ce a elaborat iniţial respectiva operă de artă.

Iar cei ce ne bucurăm de rezultatele căutărilor lui, sîntem noi, şi mai mult decît noi, orchestrele pe care le dirijează Sergiu Celibidache, indicîndu-le, nu cum trebuie să cînte pentru a ajunge la adevăr, ci cum trebuie să nu cînte spre a evita erorile. Şi astfel, pe poteca îngustă a lui Nu !, şi Nu !, şi Nu !, urcînd epuizaţi panta abruptă a celor zece repetiţii pe care Sergiu Celibidache le pretinde ca minimum pentru a pregăti un concert, fiecare instrumentist, şi orchestra întreagă, ajunge pe culme, acolo unde-i aşteaptă maestrul spre a face împreună muzică într-o desăvîrşită armonie.

„Orice s-ar spune, Celibidache nu este singurul dirijor din lume care reclamă un minimum de zece repetiţii. Dar, deseori, cu alţii orchestra se blochează pe la a cincea repetiţie şi nu se mai face nici un progres. Pe Sergiu Celibidache, dacă nu l-ai opri, ar continua să rafineze amănuntele, să mediteze asupra ansamblului. Ai impresia că pentru el muzica este într-adevăr inepuizabilă, poate pentru că s-a identificat întotdeauna cu ea" — scria criticul francez Maurice Fleuret în săptămînalul „Nouvel Observateur".

Interviul pe care vi-l redăm în continuare a fost transcris după banda de magnetofon pe care s-a făcut înregistrarea în ziua de 31 ianuarie 1978, cu cîteva ore înaintea concertului prezentat la Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" din Iaşi de dirijorul Sergiu Celibidache şi de Orchestra simfonică a Filarmonicii „George Enescu" din Bucureşti.

Val GAFTA

*

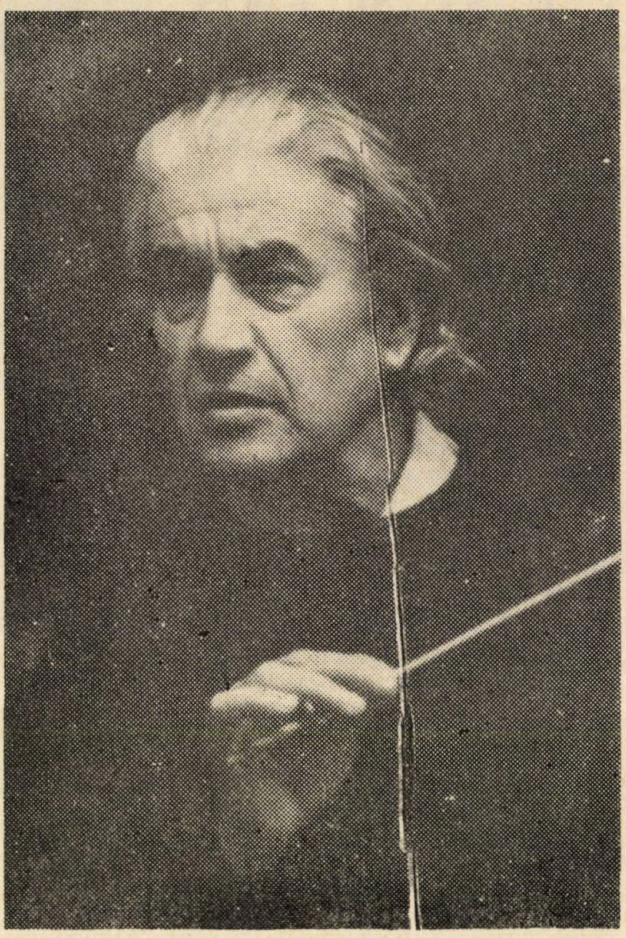

V. G. — După multă vreme v-aţi reîntors în oraşul în care aţi copilărit, oraşul adolescenţei dvs. Ce impresie v-a făcut Iaşul de acum ?

S. Celibidache — **Schimbat... S-a făcut ce a trebuit să se facă, probabil din motive de absolută necesitate. A trebuit reconstruit Iaşul care a fost bombardat. În fine, din oraşul vechi, aşa cum îl ştiam eu, a rămas foarte puţin şi, într-adevăr, nu se mai poate vorbi de Iaşul de totdeauna sau de Iaşul de odinioară. În sensul ăsta, am fost negativ impresionat. Am găsit însă că în reconstrucţia Iaşului au fost totuşi momente de mare inspiraţie. Faptul că s-a făcut în jurul Teatrului Naţional aer, şi s-a lărgit perspectiva, şi s-a unit printr-o legătură de vrajă Mitropolia cu Teatrul Naţional, acesta este un cîştig, fără discuţie. Şi am mai văzut nişte lucruri frumoase... Însă mi-au dispărut, natural, locurile de care eram aşa de ataşat, şi aşa de legat din punct de vedere sentimental... În multe sensuri am fost traumatizat de cît a suferit oraşul şi de cum s-a schimbat. Este un alt oraş ; în multe privinţe se poate compara cu un oraş nou englezesc, american sau franţuzesc... Şi-a pierdut acea culoare locală şi acele calităţi specifice care-l caracterizau.**

V. G. — Ştim cu toţii : v-aţi născut la Roman, copilăria şi adolescenţa v-aţi petrecut-o aici, la Iaşi, apoi aţi plecat la Bucureşti. Asta se întîmpla înainte de război. Sînt ani, anii primilor paşi în viaţă care rămîn întipăriţi cel mai adînc în memorie. Ce simţăminte încercaţi, după absenţe atît de îndelungate, la reîntîlnirea cu ţara în care v-aţi născut, cu locurile copilăriei şi adolescenţei ?

S. C. — **Eu mă simt, natural, român, poate mai ro-**

mân decît atunci cînd am plecat pentru că tot ce am făcut pornind de la o oarecare bogăţie şi complexitate pentru care Iaşul are o mare vină sau un mare merit. Eu mă închin în faţa Iaşului, în faţa dărniciei atotştiutoare a oraşului ăsta care şi-a călăuzit copiii şi înzestrat aşa încît n-a fost un moment de îndoială în mine în privinţa drumului pe care trebuia să merg. Asta se datoreşte Iaşului. Dacă azi mi-a mai rămas o mare doză de poezie, care de multe ori reuşesc să o materializez şi în muzică, asta se datoreşte în întregime Iaşului. Toată copilăria, adolescenţa am petrecut-o lîngă personalităţi enorme ca Mihail Sadoveanu, fraţii Teodoreanu, Mihai Codreanu, Demostene Botez, Octav Botez — profesorul meu şi mulţi, mulţi alţii.

Deci, din punctul de vedere al înzestrării, Iaşul mi-a dat ceva care m-a ajutat la început să devin om şi după aceea, într-adevăr, să pot ieşi cu uşurinţă din labirintul îndoielilor. Şi cînd a fost vorba să iau hotărîri mari, le-am luat ca ieşean, adică cu înţelepciune şi fatalitate moldovenească. Deci, am fost cît se poate de marcat din copilărie şi adolescenţă, în care Iaşul, natural, a fost oxigenul tuturor.

În ce priveşte ţara... M-am întors cu oarecare neîncredere cu toate că Voicu [1] m-a asigurat că s-au schimbat foarte multe lucruri. Şi aşa a fost! Mi-am dat seama din primele două, trei zile că n-o să fiu împiedicat întru nimic să fac muzică, aşa cum trebuie să se facă muzică. Ori, de aici am avut o enormă satisfacţie pentru că am putut să fac concerte excepţionale.

V. G. — Vă referiţi la concertele actuale...[2].

S. C. — Actuale, desigur,

V. G. — Nu la cele din 1970 cînd aţi dirijat la Bucureşti Orchestra simfonică a Radioteleviziunii din Stockholm...

S. C. — Nu! nu aveau absolut nici o legătură cu România. Mă refer la acestea de acum. Faptul că am stîrnit un entuziasm aşa de mare, că am găsit un material uman şi muzical atît de bun, mi-a dat ideea că nu pot să nu fac totuşi ceva mai departe pentru România. Ori, mă simt obligat, pe de o parte legat de entuziasmul muzicienilor din orchestră [3], de setea de ştiinţă muzicală pe care am întîlnit-o absolut la toate nivelurile, şi trebuie să fac ceva pentru România [4].

V. G. — Acest entuziasm pe care-l manifestaţi acum şi pe care l-am observat şi în timpul repetiţiilor dvs. cu orchestra l-aţi mai trăit şi cu alte ocazii? Nu este determinat numai de faptul că vă aflaţi printre români?

S. C. — Nu cred! Cred că peste tot sînt la fel. Adică, mă ocup de orice orchestră din lume, mă ocup de orice problemă, cît de mică, cît de laterală. În Suedia am lucrat cu acelaşi entuziasm, în Germania Federală toate orchestrele le-am pregătit cu aceeaşi perseverenţă şi entuziasm. Am venit aici şi am pregătit muzicieni excepţionali; avem cîţiva instrumentişti la Filarmonica din Bucureşti cum nu există în marile orchestre mondiale. Trebuie însă să schimbăm mentalitatea, să schimbăm ritmul de lucru, să ştim unde vrem să ajungem... Trebuie să ajungem mult mai departe decît unde ne aflăm acum. Adică o sincronizare pe toate planurile ale adevăraţilor factori care caracterizează fiinţa românească.

E greu să spun în două cuvinte pentru că eu sînt reprezentantul unei şcoli de fenomenologie, şi poate că sînt singurul care o aplică sută la sută. Este vorba, pe de o parte, de obiectivizarea materialului, pe de alta, de studiul despre modul cum acţionează sunetul asupra conştiinţei omeneşti.

V. G. — Cum s-ar traduce, cum se materializează acestei idei în interpretările dvs.?

S. C. — Nu sînt ideile mele. Eu sînt sinteza unei şcoli care a început acum 70 de ani. La două universităţi din R.F.G. predau dirijatul de orchestră şi fenomenologia [5].

Apoi eu nu ştiu ce înseamnă interpretare... Cînd ai definit topografia unei lucrări, nu mai există interpretare! O bucată are o faţă a ei pe care dumneata poţi s-o ignorezi, sigur că da! Dar cînd ai aflat-o nu mai ai ce să-i faci... Este făcută într-un fel. Adică: peisajul odată identificat, aici e o vale, acolo-i un munte, dincolo un rîu... Şi dumneata poţi să-l identifici. Dumneata ai să mergi cu paşii dumitale pe peisajul ăsta şi eu am să merg cu ai mei. Asta-i diferenţa! Dar dumneata nu poţi să faci dintr-un munte o vale şi dintr-o vale un munte. Cîţi sînt muzicienii care ştiu, într-adevăr, cum arată peisajul pe care vor să meargă? Eu nu cunosc decît trei...

V. G. — Vrem să-i ştim şi noi!

S. C. — A, nu, cum o să-i spun? Iată, spre exemplu, Rapsodia lui Enescu... După ce am cîntat-o, am descoperit-o cu toţii. Aşa este! cum poate să fie alt fel? Dar faptul că n-au descoperit-o alţii nu-mi dă mie o valoare... Eu nu sînt primul, nici ultimul. În momentul în care am făcut-o, peisajul i-aşa! Aşa se merge!

V. G. — Este părerea dvs. despre lucrare...

S. C. — Părere... Nu există părere! Cînd ai ajuns la un anumit grad de cunoaştere, de pătrundere în profunzime, şi reuşeşti să te dezbraci de tot ce-i personal, de tot ce este înclinaţie, aversiune, simpatie, afinitate, dumneata te regăseşti în celălalt. Cu condiţia ca şi celălalt să se elibereze. Se cheamă INTERSUBIECTIVITATE. Adică, ne găsim după ce am lăsat tot, am abandonat tot. A te regăsi pe tine în celălalt. Asta este ceea ce te leagă de dînsul. Nu faptul că la amîndoi vă place vinul roşu sau amîndoi sînteţi îndrăgostiţi de aceeaşi fată. În asta nu-i nimic care te leagă. Din contra, te desparte. Deci, în momentul în care ai reuşit să te despoi de tot ai o şansă să te regăseşti în celălalt, cu condiţia ca şi el să se despoaie. Există o formă de conştiinţă care nu depinde de „ego" sau de înclinaţii.

V. G. — Nu mi se pare suficient de clar... Asta înseamnă că de fiecare dată o anumită lucrare o faceţi la fel?

S. C. — Sigur! Pentru mine... Pentru dumneata care o asculţi, nu! Din unghiul dumitale muzical poate să-ţi apară diferit. Dacă n-aş face-o la fel cum am putea să găsim noi toate proporţiile care... puţin arcuş mai mult, puţin mai repede, s-a schimbat totul. Pentru noi este la fel. Că dumitale, proiectat în lume, poate să ţi se pară două secunde în plus sau cinci...

V. G. — Nu m-am referit la acest aspect.

S. C. — Da! Nu există altceva. Bucata este asta. S-ar putea întîmpla ca la un moment dat eu să n-o fac cum aş putea mai bine dar conştiinţa mea poate să creadă că am făcut-o aşa cum trebuie să fie făcută. Adică: trăirea aceasta. Dumneata nu poţi să spui că între 11 şi 12 n-ai trăit. Cu toate că nu ştii cum ai respirat, dar ai respirat. Toate condiţiile vieţii dumitale te-au lăsat să respiri de la 11 la 12. Ei, noi trăim asta. Puteai să respiri altfel? Păi, nu! Aşa şi muzica... Trăirea asta nu are nimic intelectual. Tot ce este lucru raţional în muzică; repetiţiile şi explicaţiile nu fac decît să clarifice ce nu-i artă. Nu aşa, nu aşa, arcuşul nu, nu... cum o face instrumentistul din orchestră. Şi o face trăind-o. Deci, poate el să trăiască altfel decît cum trăieşte? Arcuşul lui, suflul lui este ce ai făcut dumneata între 11 şi 12. Puteai să respiri altfel? Sigur că nu puteai că altfel ai fi făcut-o. Faptul că este aşa şi nu altfel este o determinantă absolută. Înţelegi? Ori cînd ai ajuns să domini complet materialul, adică tehnica, notele, instrumentele, ce rămîne decît să trăieşti aşa cum ţi-ai...

V. G. — Însă el trăieşte în funcţie de dvs....

S. C. — Nu! Dac-ar trăi în funcţie de mine ar fi tot ce-i mai subiectiv pe lume. El se-nalţă, se despoaie, cum mă despoi eu şi face o frază...

V. G. — Dar dvs. îl faceţi să trăiască aşa...

S. C. — Nu! Greşeşti...

V. G. — Pentru că îl faceţi să înţeleagă, să ştie cum să trăiască.

S. C. — Eu nu pot să-l fac să trăiască. El trăieşte pe contul lui. Eu elimin tot ce l-ar împiedica să trăiască. Dar de trăit, trăieşte el. Cine-i poate explica lui Popa [6] cum să facă fraza aia? Şi de ce spun: nu am auzit nici odată fraza asta făcută aşa! Dac-aş fi eu acela... Cum, eu să nu aud ce am făcut eu? Dac-aş face-o eu... Dar singurul adevăr este că o face el. Şi o face aşa ca şi cum ar fi pentru prima şi ultima oară. Dar el însuşi îmi spune: „Maestre, nici odată n-am făcut asta aşa!". Dar greşeala este că dvs. credeţi că din cauză că sînt eu în faţa orchestrei. Sigur, din afară pare că eu am determinat asta, eu am dat pecetea orchestrei în felul acesta. Nu-i adevărat! Realitatea este că el o face. E greu să te fac să

înțelegi. Mata faci parte dintr-o lume în care apropierea de muzică s-a făcut prin note. Nu, muzica nu are nimic de a face cu notele. Muzica începe cînd transcenzi nota, cînd transcenzi sunetul, cînd treci de partea cealaltă. Numai atunci poți să știi de unde vii și unde te duci...

---

[1] Violonistul Ion Voicu.

[2] Concertele din ianuarie—februarie 1978 de la București și Iași.

[3] Orchestra simfonică a Filarmonicii „George Enescu" din București cu care Sergiu Celibidache a concertat la începutul anului 1978 la București și la Iași.

[4] Între proiectele nerealizate încă este și acela de a face concerte cu Orchestra simfonică a Filarmonicii „Moldova" din Iași.

[5] În 1978, dirijorul Sergiu Celibidache predă dirijatul de orchestră și fenomenologia la Meinz și la Trier, în R.F.G. La cursurile de vară de la Trier au fost prezenți, în 1978, și dirijorii români Ion Baciu, Cristian Brîncuși și Mădălin Voicu. În momentul de față, Sergiu Celibidache susține cursurile de dirijat orchestră și fenomenologie la Universitatea din München.

[6] Clarinetistul Aurelian Octav Popa.

VIOLONISTA LOLA BOBESCU LA IAȘI

V. Gafta — Lola Bobescu, bun venit la Iași. Vreau să vă întreb mai întîi dacă vă aflați pentru prima oară în orașul nostru...

L. Bobescu — Cred că da ! Și acest „cred" este sincer pentru că, poate, cînd eram foarte mică, înainte de război, am venit la Iași să dau un recital împreună cu tatăl meu la pian. Se prea poate... Atunci am făcut un turneu foarte important în multe orașe din România și de ce să nu fi fost și Iașul ? Dar nu sînt sigură. Acuma însă, de cînd m-am întors după război în România, este prima dată.

V. G. — ... Este prima oară, dar publicul din Iași vă cunoaște, vă cunoaște datorită înregistrărilor dvs. pe disc și pe bandă de magnetofon și vă apreciază drept una dintre marile violoniste ale timpului nostru. Eu însumi v-am auzit într-un concert la București — era în 1977, atunci cînd ați venit cu orchestra de cameră din Wallonia.

L. B. — ... Orchestra de cameră „Eugène Ysaye" pe care am înființat-o în 1970. Timp de 10 ani am lucrat foarte bine cu această orchestră. Am luat muzicieni care mi s-au părut mai buni din mai multe orchestre, de la Operă, de la Orchestra Națională din Bruxelles, și am făcut foarte multe lucruri bune, lucruri foarte frumoase.

V. G. — Dacă-mi permiteți, am să vă rog să ne povestiți cîte ceva despre cariera dvs. de violonistă, de muziciană...

L. B. — Toată lumea știe că mă trag dintr-o familie foarte muzicală : Bobescu. De la tata mare — Aron Bobescu — care a fost un bun cîntăreț, și fiii lui care erau Jenică Bobescu, Constantin, Emil și tatăl meu Aurel care, din nenorocire, a decedat anul trecut [2], dar la o vîrstă foarte înaintată, foarte frumoasă. Am trăit în muzică. Vă spun că știam să cînt gama înainte de a vorbi. Acesta a fost primul meu pas.

V. G. — Cum s-a făcut că ați ales vioara ?

L. B. — Mie îmi plăcea să cînt la pian. Dar, știți, este o poveste care circula în familie. Cînd aveam trei ani mi s-a făcut un pom, ca la toți copiii, și părinții mei ziceau că acum chiar că e timpul să știm la ce-o să cînte Lola. Și mi-au pus o „viorică" în pom, destul de bună, și un pian. Și pianul fiind agățat cam sus pentru mine — m-aș fi dus eu la pian, dar era prea greu — am luat vioara. Și pentru că am luat vioara, dînșii au zis : Aaa... s-a dus la vioară... Dar eu care mă cunosc bine acuma, mai bine decît cînd aveam trei ani, bine-nțeles — mi se pare că mi-ar fi plăcut să cînt la pian. Din cauza repertoriului pianistic mult mai bogat și posibilitățile... dar, în fine, am rămas cu vioara în mînă și mi s-a spus..., părinții mi-au spus că imediat ce am luat vioara-n mînă am cîntat o temă dintr-un cvartet de Mozart care se cînta în casă în momentul acela. Fără să mă învețe nimeni. Am nimerit notele... Atunci, bine-nțeles au spus : Este probabil talentată și, încetul cu încetul, cîteva luni după aceasta, adică avem patru ani și ceva și am dat primul meu concert. Și un concert, vă rog să credeți, destul de serios, după cum am văzut eu în programul care se păstrează la Craiova. Pe urmă m-au trimis la București și am dat un recital la Ateneu, de la care, din fericire, tatăl meu a păstrat criticile de pe timpuri și sînt absolut uluitoare, nici nu-mi vine a crede c-a putut avea așa critici un copil de șase ani. Am cîntat partea I-a (din Concertul) de Mendelssohn, Rondo capricioso (de Saint-Saëns), Reverie de Schumann, Melodii lăutărești (de Sarasate), un concert de vioară compus de tatăl meu, în fine, ceva nemaipomenit pentru un copil de șase ani. Vorbesc de mine de atunci fără nici un pic de modestie pentru că sînt atîția ani, parcă vorbesc de altcineva. Și pe urmă am dat cîteva concerte în Europa și-n România și maestrul Enescu m-a întîlnit cînd aveam 7 ani la Sinaia. Și i-a spus tatii : Dragă, fata ta e foarte dotată, dar eu deocamdată trebuie să plec în America pentru că am un băiețel — era niței mai în vîrstă ca mine — și părinții lui mi l-au dat ca să-l prepar, și nu pot să mă ocup de Lola, dar vă sfătuiesc să vă duceți la Paris.

V. G. — Băieţelul acela era probabil Yehudi Menuhin.

L. B. — El în persoană era, cu care m-am jucat în parc, la Sinaia. Mi-aduc aminte, eu aveam vreo 7 ani, el avea vreo 9—10 ani şi am fost foarte buni prieteni de la început. Cîntam unul cu altul, era foarte amuzant. Şi pe urmă eu cu tatăl meu am plecat la Paris, trecînd prin Viena. Şi la Viena am stat o lună de zile, că tatăl meu vroia să vadă totuşi ce se întîmplă şi în Austria. Şi acolo am dat un examen la Conservatorul de la Academia din Viena, ţinut dinadins pentru copiii mici. Dintre 47 de copii am fost prima, şi am avut premiul întîi. Atunci ei au zis: O primim la Academie chiar dacă are numai 7 ani, nu-i nimic. Şi vă spun un lucru care-i foarte nostim, care nu are legătură cu muzica, dar care face parte din viaţa mea: mi-a fost aşa de frică de profesorul de vioară c-avea o barbă neagră şi pe mine bărbile negre m-au înfricoşat de cînd eram copil. Dar din cauza acestui profesor, care probabil era foarte bun şi foarte drăguţ, am început să plîng şi atunci tatăl meu a spus: Nu stă fata aici, merge la Paris! Şi la Paris am întîlnit nişte oameni extraordinari, mai întîi pe Jacques Thibaud [3] căruia maestrul Enescu îi scrisese despre mine. Pe urmă Jacques Thibaud m-a dat lui Jules Boucherie şi la Marcel Chailley care sînt şi cei mai mari profesori din şcoala franceză modernă. Şi ei au studiat cu Marsick [4], cu Nadeau, cu toţi cei mari, cu Ysaye [5]. Şi am stat acolo, şi cînd am împlinit 11 ani, după ce mi-am făcut o tehnică adevărată, violonistică, m-au prezentat la Conservatorul Naţional de la Paris unde am fost primită imediat şi unde, după un an, mi s-a dat premiul întîi, cel mai mare premiu de onoare. Şi după asta au mai trecut cîţiva ani, am făcută muzică de cameră, am cîntat, am făcut orchestră simfonică cu Charles Münch [6], muzică de cameră cu Roger Ducasse [7]... În fine, eram totuşi foarte bine pusă la punct la Conservatorul din Paris. La 15 ani s-a făcut faimosul concurs „Eugène Ysaye" la Bruxelles. Şi-am îndrăznit să mă prezint. Profesorul mi-a spus: te duci acolo, încerci să vezi ce se întîmplă. Acolo erau 84 de violonişti din lumea întreagă. Era primul mare concurs internaţional din lume, şi unul din concurenţii violonişti era Oistrah [8]. Puteţi să vă daţi seama ce nivel de concurs era atunci. N-a mai fost cred nici odată un concurs ca acela. Că eu mi-aduc aminte de oameni care au fost eliminaţi la prima etapă şi care cîntau formidabil la vioară. Aşa că eu am avut norocul să trec şi să fiu printre laureaţi, printre primii şase laureaţi.

V. G. — Împreună cu cine?

L. B. — ...cu David Oistrah, cu Lena Ghilels care a fost d-na Kogan, cu Boris Goldstein şi cu doi care, din păcate, n-au rămas: Kozelupova şi Fischten Goltz care nu prea au făcut carieră de virtuozi. Pe urmă am venit eu şi alţi şase, nu mai ştiu cine mai era. Erau francezi, mexicani, erau mai mulţi cunoscuţi care au făcut pe urmă carieră, dar, din păcate, noi am avut războiul care ne-a oprit carierele, ştiţi, ca un asasinat. Cînd la 20 de ani, o carieră ca a mea începea să meargă fantastic, a venit războiul, aşa că mi-a fost foarte greu să-mi reiau numele pe care mi-l făcusem. Au fost greutăţile războiului, eu am fost separată de părinţii mei mai mult de 12 ani. Am avut noroc că am fost aşa de bine ocrotită, vreau să spun, de familia profesorului Marcel Chailley pentru care am o recunoştinţă eternă pentru că dînsul s-a ocupat de mine şi am crescut alături de copiii lui în Franţa. Am avut mare noroc. Pe urmă am venit în ţară cu soţul meu care a fost Jean Gentille cu care făceam totdeauna muzică de cameră, şi el, de origine română. Este un foarte bun pianist. Am avut plăcerea, dacă vorbim de pianişti, să cînt şi cu Valentin Gheorghiu care a fost pentru mine o mare experienţă muzicală şi care m-a îmbogăţit pe plan muzical foarte mult.

Acum, de cîţiva ani, am dat de Japonia. Ştiţi cum sînt oamenii care descoperă pămînturi necunoscute. Pentru mine aşa a fost Japonia. M-au adoptat şi de atunci, din 1980, am făcut 21 de discuri în Japonia.

V. G. — Spuneţi-mi, mai important decît vioara a fost altceva în viaţa dvs.?

L. B. — A fost şi mai este... Înainte de vioară e muzica. Vioara pentru mine, ei bine, e o modalitate de a mă exprima în muzică, dar dacă aş avea un deget rupt, sau altceva, aş rămîne tot muziciană şi aş găsi probabil o situaţie care-ar putea să mă satisfacă. Dar tot rămîn cu un regret pe undeva pentru că aş fi vrut să fiu pianistă. Aşa de mult îmi place pianul, este extraordinar. Foarte puţin mă satisface vioara, în general. Pentru că ne cere prea mult. Trebuie să vă spun de ce: pentru că este un instrument omorîtor de greu. Este ceva nemaipomenit de greu. Bine, şi pianul este greu ca să-l cînţi la perfecţie dar vioara este cea mai grea din lume. Pentru că eu am avut o experienţă cu o colegă de la Conservator care urma clasa de pian şi de vioară în acelaşi timp. Bine, i se dădea premiul de pian pentru că făcea vioara şi premiul de vioară pentru că făcea pianul. Dînsa era elveţiană. Şi i-am spus cu sinceritate: Uite, Margueritte de Siebentalle, care e cel mai greu? Mi-a răspuns: Nici nu se pune problema; vioara este teribil de grea şi pianul este greu. Asta a fost răspunsul ei. Este o mare profesoară de pian.

V. G. — Cînd v-am întrebat ce a însemnat şi ce înseamnă vioara pentru dvs. am fost sigur că-mi veţi răspunde: muzica. Pentru că, mai întîi de toate asta observă lumea la dvs.: că sînteţi muziciană. Ştiţi ce mă surprinde? Că vorbiţi foarte bine limba română deşi trăiţi în străinătate.

L. B. — Trebuie să vă aduc aminte că am plecat din România cînd aveam 6 ani, 6 ani şi jumătate. Am făcut şcoală franceză şi cred că vorbeam cam aşa şi la 6—7 ani. Dar nu mai vorbeam româneşte decît cu părinţii cînd mă întîlneam cu ei. Ceea ce face să vorbesc destul de bine este că citesc foarte mult. Eu ador literatura română, cunosc aproape tot teatrul lui Caragiale, am citit Coşbuc, Cella Delavrancea, în fine, îmi plac foarte mult scriitorii români. Se întîmplă ceva care face să nu uit să vorbesc româneşte. Chiar dacă aş sta... Odată am stat chiar vreo 6—7 ani fără să vorbesc cu cineva. Aşa uşor îmi este să vorbesc, nu vă daţi seama, şi pot să traduc imediat din franceză în română şi din română în franceză. Aşa că dacă nu mai fac muzică, mă fac traducătoare.

V. G. — Asta mai dovedeşte ceva: că iubiţi România.

L. B. — Asta nu mai este nevoie să insist, o iubesc foarte mult pentru că, de fapt, este ţara mea. Toate astea sînt accidente: c-am plecat, c-a fost războiul. Dar eu sînt Lola Bobescu, născută la Craiova, cu sînge românesc şi asta nu se poate schimba absolut niciodată.

---

[1] Lola Bobescu a concertat la Iaşi, vineri, 8 şi duminică, 10 aprilie 1983, împreună cu orchestra simfonică a Filarmonicii „Moldova", dirijată de George Vintilă. A interpretat Concertul pentru vioară în re major de J. Brahms.

[2] 1982.

[3] Jacques Thibaud (1880—1953) — violonist francez, unul dintre cei mai importanţi din prima jumătate a secolului XX.

[4] Martin Marsick (1848—1924) — violonist, pedagog şi compozitor belgian. Printre elevii lui, la Conservatorul din Paris, s-au numărat şi George Enescu şi Jacques Thibaud.

[5] Eugène Ysaye (1858—1931) — violonist, dirijor şi compozitor belgian.

[6] Charles Münch (1891—1968) — dirijor francez. A condus orchestre în Europa şi S.U.A.

[7] Roger Ducasse (1873—1954) — compozitor francez. Coleg cu George Enescu la clasa lui Gabriel Fauré. Profesor la Conservatorul din Paris.

[8] David Oistrah (1908—1974) — violonist şi pedagog sovietic. A dat concerte şi în România.

Interviuri de Val GAFTA

UN MUZICIAN DE ORIGINE ROMÂNĂ ÎN CULTURA ITALIANĂ

ROMAN VLAD

Profesor de compoziție, muzicolog, interpret, personalitate proeminentă în viața muzicală italiană și internațională, și mai presus de toate, renumit compozitor, a cărui creație a contribuit în mod considerabil la evoluția limbajului muzical contemporan, ROMAN VLAD poate fi considerat, pe drept cuvînt, MUZICIAN TOTAL. S-a manifestat puternic, încă din tinerețe, în multe domenii: la 20 de ani debuta la Roma în calitate de compozitor, la 23 de ani primea în țară „Premiul de compoziție „George Enescu", iar la 40 de ani scria o carte de căpătîi pentru muzicologia contemporană — „ISTORIA DODECAFONIEI". Ținînd seama de tot ce este nou și valoros în creația muzicală universală, ROMAN VLAD și-a croit un drum propriu în toată activitatea sa, fiind un artist autentic, o personalitate multilaterală cu un cuvînt greu în viața muzicală europeană și mondială, o prezență activă la cele mai mari festivaluri internaționale de artă modernă.

La 65 de ani de viață (s-a născut la Cernăuți la 29 decembrie 1919), maestrul Roman Vlad poate rememora adevărate împliniri artistice: a fost distins cu numeroase premii internaționale, a predat compoziția în mai multe conservatoare italiene (Perugia, Frosinone etc.) și la Academia „Santa Cecilia" din Roma, este director artistic al Orchestrei simfonice și al Corului din Torino ale RAI—TV, director (la sopra intendenza) al Teatrului de Operă din Roma, vicepreședinte al ASOCIAȚIEI INTERNAȚIONALE A AUTORILOR DE ARTĂ. În 1974, Universitatea Națională din Irlanda i-a conferit înaltul titlu de DOCTOR HONORIS CAUSA.

Referindu-se la creația sa, muzicologul Guido M. Gatti afirmă, între altele în „Histoire de la musique — sous la direction de Roland Manuel": „Cu toate că și-a făcut studiile muzicale la Roma, Roman Vlad reușește să nu facă uitată originea sa românească, în sensul că vîna romantică și dramatică este la el predominantă, chiar atunci cînd jocul inteligenței sale extraordinare se exercită cu mai multă subtilitate".

O întîlnire cu opiniile sale sincere, înțelepte, de valoare și de o deosebită însemnătate pentru cultura muzicală contemporană, cu tonusul său direct și fermecător, mi se pare nu numai interesantă, ci mai ales instructivă. Așadar, să-l cunoaștem mai bine pe renumitul muzician ROMAN VLAD.

● V. M. — Aș dori să evocați, mai întîi, cîteva relații cu muzica și muzicienii români.

— R. V. — Am plecat din țară la vîrsta de 17—18 ani (1937) pentru a-mi continua studiile la Academia „Santa Cecilia" din Roma, unde l-am avut profesor pe Alfredo Casella. După cîțiva ani venise la Roma prietenul Dinu Lipatti. I-am dat lui Dinu Lipatti „Simfonieta" mea, pe care a dus-o la Viena și apoi la București, mi se pare că în 1942 și am primit un Premiu Enescu.

● V. M. — Ați fost distins cu premiul „George Enescu" în 1943, alături de alți maeștri ai muzicii românești: Zeno Vancea și Gheorghe Dumitrescu.

— R. V. Da. Asta a fost o primă relație, după plecarea la studii.

● V. M. — Și relația culturală?

— R. V. — Dintre compozițiile mele, în România s-au cîntat de multe ori „Colindele din Transilvania"; „Storia d'una mamma" s-a cîntat la București, „Immer Wieder" la Cluj, „Lettura di Michelangelo" ș.a.m.d.

● V. M. — Aveți multe creații cuprinse în repertoriile formațiilor noastre, difuzate la Radio. Editura muzicală a publicat cartea dumneavoastră despre Stravinski... Cred că ați avut și întrevederi cu muzicieni români, atît la Roma cît și în România.

— R. V. — Desigur, cînd am fost în țară am făcut tot ce a fost posibil să ascult muzică, să schimb idei. (La Centenarul Enescu, în cadrul Simpozionului Internațional, R. Vlad a susținut comunicarea „George Enescu în cultura muzicală italiană", n.n.). Pe urmă, am avut deseori ocazia să mă întîlnesc cu muzicieni din România. Mi-amintesc, Paul Constantinescu, pentru care păstrez frumoase aprecieri, a stat în casa asta la Roma, pe urmă Vasile Tomescu, Doru Popovici, cînd vin în Italia, ne întîlnim întotdeauna. Pe Doru Popovici l-am invitat și la Gorizia, unde eram președintele unui Congres din Europa de mijloc, Congresul Centro Europea.

● V. M. — Sînteți un entuziast propagator al muzicii românești peste hotare. Cum apreciați creația contemporană?

— R. V. — Cunosc destul de bine creația românească, despre asta am și scris. În general, muzica din România are multe calități pe care le are muzica de avangardă din Europa, din Occident, fără să aibă multe defecte sau lucruri negative, căci există laturi negative și în avangardă.

● V. M. — Și primii dascăli v-au fost tot muzicienii români.

— R. V. — Mi-am luat nu numai bacalaureatul ci și diploma de Conservator la Cernăuți, unde mi-a fost profesor Liviu Rusu. Pe Liviu Rusu l-am întîlnit de fiecare dată cînd am fost în țară. E primul muzician care m-a învățat să-i înțeleg pe Schönberg, pe Stravinski. Era foarte deschis, atît pentru muzica Renașterii dar și pentru muzica de avangardă din acea vreme. La pian l-am avut profesor pe regretatul Tit Tarnavschi.

● V. M. — ...și debutul în viața muzicală?

— R. V. — Cînd mi-am luat diploma am cîntat cu orchestra Conservatorului Concertul nr. 5 de Beethoven. În calitate de compozitor, am debutat la Roma în 1939 chiar cu „Simfonieta", care a fost cîntată la Teatro delle Arte. A fost prima lucrare scrisă aici. Este o compoziție în care se pot simți ecourile și nostalgia pentru pădurile din Bucovina. O altă compoziție din acea vreme, cîntată recent de un pianist italian, este „Bocetul" (Variațiuni pe un bocet), nu mai știu dacă melodia era populară sau inventată de mine.

● V. M. — Alături de compoziție, de interpretare, ați îmbrățișat și muzicologia.

— R. V. — Știți, eu sînt un muzician înainte de toate, iubesc muzica în orice fel. O descopăr pentru mine și apoi caut s-o redau și altora. Nu mă consider un critic. Vorbesc numai despre ceea ce-mi place; compun, cînt, scriu cărți, studii despre muzică, dar nu exercitez meseria de critic. Pentru mine, muzica n-a fost niciodată o meserie, este o necesitate.

● V. M. — Scrierile despre Stravinski, Dallapiccola, Bousoni, „Storia della dodecafonia" — considerate studii de referință în muzicologia contemporană, numeroasele cicluri susținute la Radiotelevizіunea Italiană, apoi conferințele apărute pe casete (Per ascoltare Mozart, Schubert) unde vă manifestați și ca pianist, demonstrează o serioasă cercetare a fenomenului muzical, dar și modul în care, așa cum spuneați, înțelegeți să redați și altora muzica.

— R. V. — Și acum, în fiecare vineri, la Radio Torino, am emisiunea intitulată „Istoria variațiunilor". Am făcut conferințe împreună cu Stockhausen, și cu Adorno am făcut conferințe, am cîntat la patru mîini.

Consider că publicul trebuie educat, trebuie lăsat să-şi facă experienţa sa, bagajul său de cunoştinţe, fiindcă fără cunoştinţe nu există cultură. Cultura presupune educaţie. Eu, cînd am scris „Istoria dodecafoniei" ?...

● V. M. În 1958, '59...

— R. V. — Cînd am scris această carte, afirmam că ciclul dodecafoniei în istorie s-a încheiat. Mi s-a atribuit meritul de a fi prevăzut faza dodecafonică în creaţia lui Stravinski, ceea ce e adevărat, „am profetizat-o" cu douăzeci de ani mai înainte. Eram sigur că nu vor fi poate compoziţiile sale cele mai importante, dar Stravinski era un compozitor prea sensibil, prea „actual", ca să nu fi ajuns şi la acest mod de exprimare. Tot atunci, lumea spunea că sînt un compozitor dodecafonic. Bine, eu am scris multă muzică aşa cum trebuia să se scrie. Muzica s-a schimbat cu Beethoven, cu Wagner, cu Schönberg, cu Berg, cu Webern ; am ţinut seama de toate acestea. Pentru mine însă, dodecafonia nu este un sistem, este un procedeu gramatical, o metodă. Dodecafonia nu exclude modalismul. Am scris recent o compoziţie dodecafonică într-un „stil" modal.

● V. M. — Gîndirea modală cîştigă din ce în ce mai mult teren în ultima vreme. O dovedesc foarte multe creaţii.

— R. V. — Da, modalismul e foarte important şi a redevenit important nu numai astăzi. Şi pentru Beethoven modalul a fost important, pentru Mussorgski extrem de important. Modalul „a trăit" în umbra tonalului, dar astăzi avem mai mult modalism decît tonalitate. Care e defectul cel mai mare al muzicii dodecafonice ? Neutralitatea ! Unele compoziţii ale lui Schönberg n-au culoare, de aceea, de exemplu, „Cvintetul pentru suflători" mie nu-mi place.

O parte a cursului meu de compoziţie la Conservator prevede întotdeauna un istoric al modalului. Şi în creaţia lui Boulez, a lui Stockhausen şi a altor compozitori din generaţia lor, există mult modalism. Asta este şi părerea lui Doru Popovici, pe care a expus-o la Congresul de la Gorizia, în conferinţa „Modalismul în muzica de astăzi".

● V. M. — Studiile de muzicologie, reflecţiile despre muzică în general, oglindesc, în ultimă instanţă, concepţia dumneavoastră asupra creaţiei. Cred însă că nu aţi neglijat compoziţia, din cauza preocupărilor muzicologice.

— R. V. — Într-adevăr, toată viaţa mea am dat mult timp muzicii, dar nu am neglijat niciodată compoziţia. Am scris tot ceea ce trebuia să scriu, deşi am mari responsabilităţi şi în organizarea vieţii muzicale. Eu cred că un compozitor scrie în toate condiţiile : dacă nu scrie înseamnă că nu a avut o necesitate absolută să scrie şi atunci mai bine să tacă. Nu am făcut însă niciodată propagandă pentru muzica mea. Am avut norocul, încă din tinereţe, să am întotdeauna un editor, aşa că tot ce am scris şi am dorit să fie publicat, a fost publicat. Am avut şi un alt mare noroc, să ascult tot ceea ce am scris şi nu numai o singură dată, ci în timp. Ascult şi astăzi lucrările scrise acum 20—30 de ani, aşa că pot stabili o relaţie, îmi dau seama dacă e „un vin" care a îmbătrînit bine sau a devenit oţet. Un vin dacă-i bun, e mai bun cu timpul, nu-i aşa ?

● V. M. — Da, timpul cerne valorile, fiind astfel o „măsură" a perenităţii operei de artă. Dar opera trebuie să emită informaţii la diverse niveluri, simultan şi succesiv, să vorbească tuturor oamenilor.

— R. V. — Sînt de acord. Caracteristica proprie unei capodopere, unei compoziţii înalte, este că poate să fie simţită, trăită şi analizată la multe, multe nivele. Poate fi analizată în chip hermeneutic, în mod structuralist, matematic. Dacă se face ceva fără structură, acel „ceva" n-are viaţă. Numai că structura trebuie să fie trăită în mod spontan. Asta nu înseamnă că trebuie să fie şi „găsită" în mod spontan ! Bach, cîteodată găsea, cîteodată construia muzica.

● V. M. — Credeţi că publicul simte acest lucru ?

— R. V. — Nu ! Publicul trăieşte acest lucru. Dacă o face conştient sau inconştient, asta-i altă problemă. Probabil, fără a fi conştient, pentru ca cineva să ştie că muzica este construită într-un fel, trebuie să studieze

Compozitorul Roman Vlad, acordînd un interviu

partitura. Asta n-are importanţă, importantă este percepţia. Ultima probă este semnificaţia. O compoziţie îmi poate da emoţia ei, nu spun sentimentul, fiindcă este altceva, emoţia poate fi ceva deasupra sentimentului.

Muzica este mai apropiată de esenţă decît de aparenţa lucrurilor. Am avut un mare exemplu : cînd Walt Disney realiza „Fantezia", aducea nişte imagini pe muzica lui Mussorgski sau chiar pe Simfonia a VI-a de Beethoven. Cînd a „interpretat tot pentru ochi", Preludiile şi fugile de Bach, apăreau linii geometrice. Asta nu înseamnă că muzica lui Bach era mai săracă în informaţii decît muzica lui Beethoven sau Mussorgski. Pentru mine avea o semnificaţie mult mai profundă, mai adîncă. Îmi lăsa impresia că nu mai putea fi relaţionată cu un obiect sau altul, ci cu suma acestora. Nu cu elementele care se adiţionează, ci cu suma unei operaţii existenţiale care este viaţa. Aşa că, „Arta fugii" fiindcă este mai geometrică, nu este mai săracă, poate e mult mai bogată, mult mai plină de semnificaţii.

Pentru mine, ceea ce e mai important este că... pot să întrebuinţez o frază a lui Schönberg : un artist nu trebuie să caute frumuseţea, originalitatea, uşurinţa, trebuie să caute un adevăr, să scrie numai ce este adevărat pentru el. Problema asta e pentru mine una dintre problemele centrale ale compoziţiei, ale activităţii artistice, în general.

Pentru că se compune mult prea mult, se scriu şi se pictează opere de artă care nu sînt adevărate, numai dintr-o dorinţă de originalitate, de „à la page", cum spun francezii, să fie modern, în primul rînd, să fie de avangardă. Pentru mine n-a existat niciodată problema de avangardă sau de retrogardă.

● V. M. — Totuşi, aţi contribuit cu ceva la evoluţia limbajului muzical de astăzi...

— R. V. — Da, acesta este un fapt cunoscut. Am scris cantata „Le ciel est vide", pe texte de Jean Paul şi Gérard de Nerval, între anii 1952—1954. S-a cîntat atunci la Torino într-un concert şi a avut succes de public, a produs impresie şi criticilor. Un critic francez a scris într-o revistă că era, poate, compoziţia cea mai curajoasă după cantata „Supravieţuitorul din Varşovia" a lui Schönberg.

Timp de treizeci de ani, compoziţia aceasta nu s-a mai cîntat niciodată. A dirijat-o apoi, la Florenţa, Arnold Bour, s-a cîntat la Academia „Santa Cecilia" şi toată critica s-a mirat : Vlad a folosit înainte de Boulez şi de Stockhausen unele procedee tipice pentru Stockhausen ! Eu nu am avut intenţia să fiu original. Mă bucur că am descoperit ceva ce Stockhausen a descoperit mult mai tîrziu dar asta nu e important. Eu am scris atunci ceea ce trebuia să scriu. Tommaso d'Aquino spunea că „adevărul este potrivirea minţii, a intelectului la obiecte". Pentru mine, adevărul e potrivirea obiectului de creat la realitate. În momentul creaţiei caut să găsesc adevărul. Odată ce am găsit muzica pe care o simt ca pe o necesitate, pot spera că această simţire poate fi împărtăşită de toată lumea. Nu pot fi sigur, dar înainte de toate, trebuie să fiu sincer cu mine. Din nefericire, cred că foarte multă muzică, astăzi prea este fără sinceritate. Eu nu-mi

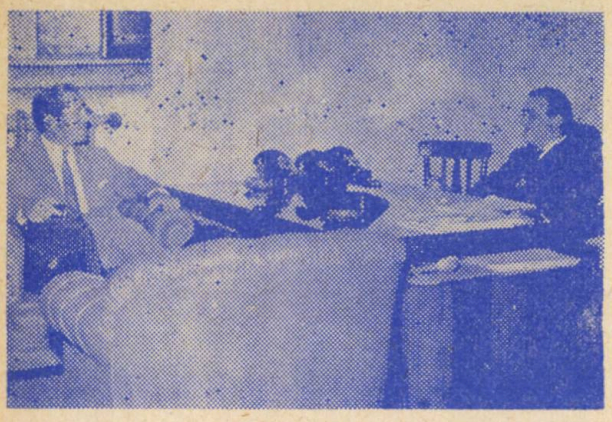

În dialog compozitorii Gheorghe Dumitrescu și Roman Vlad

pun problema de „a fi sau a nu fi" original. Vă mai dau un exemplu: am compus baletul „La Dama delle Camelie" prin 1945. Am încercat să caut o muzică cu care seamănă lucrarea asta. Nu sînt în stare s-o găsesc. Mă bucur că am reușit să creez o lucrare care, deși îndepărtată de stilul meu de astăzi, este originală. Cînd fiul meu, Alex, a dirijat-o la Bari, alături de două creații de Felix Mendelssohn-Bartholdy, lumea a cerut ca bis „La Dama delle Camelie", o compoziție care atunci era considerată de avangardă.

● V. M. — S-a schimbat publicul!

— R. V. — S-a obișnuit, s-a învățat cu această muzică! Regret că am vorbit „pro domo"...

● V. M. — Nu, e o experiență prin care muzicianul a găsit „cheia" și momentul comunicării.

— R. V. — Un moment în care se întîlnește sensibilitatea creatorului cu a publicului.

Știu că există astăzi lucruri tabu, cum e cazul tonalității. Cred că se mai poate scrie multă muzică în sistemul temperat, deși am convingerea că în realitatea sa istorică, în actualitate, sistemul acesta s-a terminat, e epuizat. Astăzi avem necesitatea de a scrie cu un sistem mult mai divers. De exemplu, cu sistemul muzicii populare care nu e temperat.

● V. M. — Folclorul, prin multiplele sale valențe a constituit, dintotdeauna, un motiv fecund pentru muzica cultă. Abordarea sa se realizează astăzi din perspective foarte diferite, dar acest mijloc constituie o modalitate perenă în facilitarea comunicării dintre operă și public.

— R. V. — Da, desigur. Situația nu este aceeași în diferite țări din Europa. În România folclorul este foarte bogat, în Italia situația nu este aceeași. Folclorul italian a fost asimilat mai repede. În muzica lui Bellini sînt multe melodii care nu se știe dacă sînt ale sale sau aparțin folclorului italian. Muzica italiană a fost asimilată chiar în timpul madrigalului. Folclorul din Sardinia a fost utilizat mai puțin. Alt exemplu, folclorul german a intrat mult mai repede în muzica cultă decît cel rus. În folclorul multor popoare, nu numai în România, există, de exemplu, sferturile de ton care au devenit actuale. Avem, apoi, muzica electronică, ce ne-a oferit un cîmp deschis pentru cîteva secole.

● V. M. — Ați compus și muzică electronică?

— R. V. — Cred cu convingere în necesitatea de a utiliza mijloace electronice dar nu în a realiza o compoziție cu un program la calculator. (Am fost în S.U.A. și am studiat cîtva timp). Eu simt necesitatea de a lucra direct cu materia. Pentru mine, important e să pot calcula microintervale cu mijloace electronice. Am scris și muzică electronică, am utilizat această muzică pentru teatru și pentru film. Am o compoziție publicată, o partitură în diagrame, cu decibeli, cu benzi, cu hașuri), etc., am publicat și discul. E prima partitură de muzică publicată în Italia. Cu calculatorul simplificăm munca, preparăm un material. Ceea ce compunem noi pornește din inimă, din sensibilitate (nu știu dacă sensibilitatea este în inimă sau în creier dar emoția și sensibilitatea există). Există o muzică abstractă, dar trebuie să fie în relație cu experiența omului.

● V. M. — Dumneavoastră ați abordat toate genurile muzicale!

— R. V. — Da. Am scris și simfonii, multă muzică de cameră...

● V. M. — Și creația în genul liric este binecunoscută, fiind prezentată atît în teatrele italiene cît și pe alte scene ale lumii.

— R. V. — În genul liric am scris opere într-un act. Am o singură operă în două acte, intitulată „Visul". Am dirijat-o în 1974, la Teatro delle Novita. Nu a fost încă reluată.

Am scris multe balete, vreo șase sau șapte, care s-au jucat foarte mult. În 1969 am compus o lucrare pentru teatru muzical, un balet „cîntat" sau o operă „dansată", dacă vreți, pe textul „Pescărușului" lui Cehov. La Opera din Roma a avut foarte mare succes. Numai la Scala și la Florența nu s-a jucat, s-a dat la toate celelalte teatre din Italia, în teatre din R.F.G. și din America. Este compoziția mea care a avut, în ultimii 10—15 ani, cel mai mare succes.

● V. M. — Ar fi o preferință pentru muzica de balet?

— R. V. — Nu, nu... Eu nu fac caz de genuri.

● V. M. — Cum spuneați, ați compus și muzică de teatru, muzică de film...

— R. V. — Muzica de film este o muzică pe care eu nu am publicat-o niciodată. Ricordi a publicat ceva din „Romeo și Julieta" și din „Leonardo da Vinci". Muzica, după mine, trebuie să fie adevărul meu. Muzica de film trebuie să dea adevărul regizorului, care e adevăratul autor al filmului. Am scris și muzică de teatru, pentru vreo zece piese ale lui Shakespeare. Am colaborat mult cu Castellani. La superproducția sa, „Giuseppe Verdi", am scris variațiuni elementare, variațiuni anticipate la compozițiile lui Verdi. Este un joc care m-a ajutat și pentru compozițiile în care trebuie să am o tensiune a spiritului, nu numai a invenției și a fanteziei, o tensiune a emoțiilor.

● V. M. — Sînteți profesor de compoziție. Cum pregătiți studenții pentru compoziția contemporană?

— R. V. — Am catedra de armonie, fugă, contrapunct și arta compoziției. Programul de învățămînt este foarte arhaic dar fiecare profesor are libertatea să-l modernizeze. Eu nu împărtășesc cursurile care privesc numai regulile armoniei sau ale contrapunctului ci mai ales care aduc istoria regulilor. Pe urmă, jumătate din program este dedicată compoziției libere și, mai ales, analizelor. Analiza este metoda cea mai bună. Dacă luăm, de exemplu, funcțiunea de consonanță și disonanță de-a lungul timpurilor. Toată evoluția muzicii din Europa, nu a muzicii din India, este istoria deplasării limitei dintre consonanță și disonanță. La Schönberg, totul a devenit consonant. Asta e o adevărată nenorocire! Nu mai avem o posibilitate dialectică.

Una dintre problemele compoziției contemporane este să dăm încă o impresie de disonanță, adică nu să fie ceva fals, ci disonant, o sursă de tensiune. Unul din marile defecte ale anumitor muzici este staticitatea. Asta poate fi necesar în anumite momente. Și eu scriu un „pătrat magic", unde nu mai există o pulbere, ceea ce Stockhausen numește „tehnica grupurilor". Dar asta pentru a da senzația haosului, a arhaicului, a unui haos organizat. Dar, atenție! Pentru mine, haosul se poate organiza numai dacă poate fi creat și un cosmos. Libertatea există numai dacă există limite. Libertatea fără limite nu există!

● V. M. — Noul este absolut necesar, coexistînd cu tradiția (tradiția ar muri dacă ar dispare noul — spunea un compozitor), dar articularea anumitor modalități de creație trebuie să slujească ideea pe care o urmărim, să aibă o necesitate!

— R. V. — Aceasta este problema. Să aibă o semnificație! Pe mine unii mă consideră ca un compozitor mai conservator, alții mă consideră mai revoluționar, asta n-are mare importanță. Eu sînt foarte bun prieten cu Boulez și cu Stockhausen, dar am refuzat să mă duc la Darmstadt. N-am vrut niciodată să mă leg de „biseri-

cuțe". Pentru mine, mai ales în muzică, nu există adevăruri stabilite. Avea dreptate Kant cînd spunea că „prin definiție, judecata estetică nu poate fi categorică". Eu pot spune că aceasta este o capodoperă, dar e un adevăr subiectiv. Pentru studenți, analiza este cea mai bună metodă. Trecînd prin toate epocile muzicale, prezentînd o istorie a modalismului, analizînd compozițiile lui Webern, Boulez etc., etc., tînărul are posibilitatea să intre în compoziția de astăzi, știind și ceea ce este sau poate fi negativ. De exemplu, eu nu-l consider pe John Cage un compozitor. Am ideea despre Cage, pe care a avut-o și Schönberg, că este un inventator în muzică.

● V. M. — Deci, maestrul Roman Vlad, care îndrumă tineri compozitori italieni, este în același timp și director al Orchestrei Radio Torino...

— R. V. — Nu director, ci director artistic. Eu dirijez și orchestra dar numai compozițiile mele.

● V. M. — „Dirijați" însă „destinele" Operei din Roma!

— R. V. — Am preluat în iulie 1980 direcția Operei din Roma, direcție generală, „la sopra intendenza", cum se spune. Eu vreau să mă ocup de muzica mea, dar n-am putut refuza. Președintele Pertini mi-a cerut personal să preiau sarcina asta foarte grea.

● V. M. — În anul Centenarului!

— R. V. — Opera din Roma are o tradiție foarte importantă. Prima reprezentație dată aici, la 27 noiembrie 1880, a fost cu opera „Semiramide", lucrare făcînd parte din operele serioase (opera seria) ale lui Rossini. Alte premiere: „Tosca" de Giacomo Puccini, „Cavaleria rusticana" de Pietro Mascagni, trei opere de Ruggiero Leoncavallo. La Teatro Constanzi din Roma au fost prezentate, ca prime audiții pentru publicul italian, opera „Wozzeck" de Alban Berg, „Sărbătoarea primăverii" și „Persefona" de Igor Stravinski etc., etc. Opera aceasta a cunoscut unele momente de declin, mai ales după războiu, așa că acuma nu este la înălțimea Operei „Scala", dar sper să aduc și Opera din Roma la un nivel asemănător.

● V. M. — Vă gîndiți la ceva cu totul și cu totul deosebit?

— R. V. — Ideea mea este că opera trebuie să fie, în parte, și un muzeu, fiindcă tinerii muzicieni, publicul, în general, trebuie să aibă ocazia de a cunoaște, în reprezentări demne, marile capodopere, dar mă gîndesc la o nouă creație. Astăzi e foarte problematică creația, nu se mai nasc, să spunem, „Aide". Așteptăm cincizeci de ani ca să vedem ce s-a născut. Timpul judecă!

Opera din Roma nu face spectacole numai în Teatrul Constanzi ci și în Termele lui Caracalla; sînt spectacole foarte importante. Mă gîndesc la unele creații moderne care ar putea fi dedicate în mod special reprezentării în Termele lui Caracalla și în teatrele din timpul romanilor, cum sînt la Taormina, la Ostia antica ș.a.m.d., cu mijloacele cele mai moderne, chiar cu mijloacele de reproducere mecanică, îmbinînd vechiul cu noul.

Opera are sarcina de a stimula producția de artă, adică să fie și un muzeu dar, în același timp, și un izvor de energii noi.

Viorel MUNTEANU

ANGELA MOLDOVAN: „PRIMA ȘI MAREA MEA DRAGOSTE CÎNTECUL"

Adînc emoționat de bogăția și varietatea melosului popular, de interpretarea plină de har a cîntecelor care ne aduc în spațiul restrîns al scenei simfonia marilor frumuseți folclorice, am început discuția cu Angela Moldovan, cîntăreață a cărei activitate artistică a depășit demult granițele unui sfert de veac.

– Un singur cîntec de-am asculta din repertoriul dvs. ar fi suficient pentru a stabili exact locul copilăriei.

● **Da, sînt moldoveancă și cînd spun Suceava, sau Iași sînt gata să dau în vileag lumea de frumuseți a copilăriei mele, păpușile cu care m-am jucat și cărțile de povești, ce mi-au vorbit în dulcele grai moldovenesc, în care, mai tîrziu, i-am înțeles și i-am iubit pe Creangă, Alecsandri, Eminescu, Sadoveanu. Cîntecul mi-a pătruns în inimă tot din copilărie. La Iași, spre exemplu, am avut ocazia să cînt în corul condus de eminentul muzicolog, profesorul Timotei Popovici, care dirija corul mixt ce reunea elevi de la liceul nostru și de la Liceul internat de băieți. Pe scenă, ca solistă, am apărut ceva mai tîrziu, urmam cursurile liceului din Dej.**

– Deci, prima confruntare cu publicul?

● **Da. A fost un examen sever; poate cel mai greu din viața mea, dar pe care, așa cum se obișnuiește să se spună, l-am trecut cu brio. Ecoul primelor felicitări, și încurajări mă urmărește și acum, după atîția și-atîția ani! Primul pas către ferestrele deschise ale vieții nu-l poți uita.**

– Putem asocia debutul cu dragostea dvs. pentru cîntecul popular?

● **Mă așteptam la această întrebare. Mi-au pus-o mai toate cunoștințele. Celor care nu le-am dat un răspuns clar vor afla acum că la debutul meu am cîntat muzică ușoară și de operetă. Mă amuz și acum cînd mă gîndesc că unii mi-au prezis o frumoasă carieră de balerină. Nu știu ce să cred, s-au înșelat ei, sau n-am stăruit eu îndeajuns. Îmi aduc aminte că-mi plăcea atunci să joc și teatru. După cum vedeți iubeam toate genurile artei scenice.**

– Și totuși, cînd s-a produs momentul crucial în activitatea dvs. artistică? La răscruci, pe care din drumuri ați apucat?

● **După ce am terminat liceul, în același an, toamna, m-am înscris la Cluj-Napoca, la Facultatea de litere și la Conservator. Eram conștientă că-mi asumam o sarcină foarte grea. Dar, am avut voință, eram sigură pe puterile mele și am îndrăznit. Chiar din primul an de conservator m-am angajat la Opera din Cluj-Napoca, unde,**

după un stagiu de coristă am trăit și emoțiile solistului. N-am să uit niciodată primul meu spectacol, aici, deci primul rol acela al Gildei din opera Rigoletto, de Verdi. A fost atunci o intîmplare nostimă de tot. La una din arii, înainte de a o termina, m-am blocat, am devenit stană de piatră. Glasul îmi pierise, și, nici una, nici două, am părăsit scena. În culise am început să plîng și să promit că niciodată în viața mea n-am să mai apar în fața publicului. Momentul critic, însă n-a ținut mult, deoarece ajutată fiind de colegi, am prins puteri, mi-am reluat rolul și am cîntat pînă la ultima cădere a cortinei.

M-am luat cu vorba și nu v-am răspuns la întrebare. Vroiam să vă spun că în pofida faptului că am făcut studii de canto clasic marea pasiune a vieții mele a fost totuși cîntecul popular. La Cluj am colaborat mult timp, ca solistă vocală, cu orchestra de muzică populară a Filarmonicii, dirijată de Ilie Tetrade. Cîntam atunci : „Doină, doină, cîntec dulce", „Mărioară de la munte", „Ciobănaș de la miori", „La oglindă".

– Interpretați și cîntece moldovenești ?

● Bineînțeles, acestea îmi erau mai apropiate și le știam mai bine. Cîntam, de fapt, melodii din toată țara, cu atît mai mult cu cît era vorba de muzica noastră românească, pentru care nu-ți ajunge o viață ca s-o cunoști bine de tot.

– Fiecare mare artist vorbește de maestrul său. Dvs. la cine vă opriți ?

● Nu vreau să-l parafrazez pe Ciprian Porumbescu, dar trebuie să recunosc și eu că adevăratul meu maestru a fost și este poporul cu bogăția sa de sentimente, cu zestrea sa de nestemate folclorice exprimate în felurite genuri și forme.

– Care este nuanța dominantă a cîntecelor dvs. ?

● Veselia cred, veselia, optimismul, dorința de a trăi frumos. Reascultați, vă rog, „Cine stă posomorită".

– Cu ce prilej ați venit la București ?

● Mi-aduc aminte că am venit la București invitată de ansamblul folcloric „Ciocîrlia", care urma să facă un turneu în străinătate. Aici am rămas apoi și am activat ca interpretă de folclor o viață.

– Știu că preferați și romanța.

● Mi-a fost foarte dragă. Îmi place să cînt romanțe. Pe măsură ce anii au trecut am înțeles-o și mai bine și cred că mă apropii din ce în ce mai mult de adevărata interpretare.

– Ascultîndu-vă cu diverse prilejuri mi-am dat seama că de la o apariție la alta, același cîntec în interpretarea dvs. capătă noi valențe artistice. Care ar fi secretul ?

● Cînd intru în scenă nu mă gîndesc la faptul că sînt Angela Moldovan, ci consider că sînt o fată moldoveană căreia i s-a întîmplat ceva, iubește, e iubită, așteaptă, merge la muncă și toate cîte se întîmplă în cîntecul acela de trei, patru minute, le simt din tot sufletul. Lucrul acesta cred că este cel mai important – să comunici, să spui ceva prin cîntec, de fiecare dată în alte culori.

– De unde vă alegeți cîntecele ?

● Sursa cea mai sigură a unui repertoriu veritabil este vatra satului. Eu întotdeauna am renunțat la multe alte ocupații și mi-am făcut timp pentru a merge la izvorul cîntecului. Obișnuiesc să înregistrez melodiile, iar acasă, în liniște, le pătrund toate tainele și le învăț exact în stilul în care mi-au fost cîntate. Și acum îmi sînt proaspete în memorie frumoasele melodii din străvechile obiceiuri moldovenești culese de mine de la Deleni – Hîrlău, Comănești – Bacău, din zona Lașului și din alte localități moldovene.

– Toate cîntecele le îndrăgiți la fel ?

● Da. Ca o mamă care-și iubește toți copiii deopotrivă, așa și eu le îndrăgesc pe toate. Le-am luat de la oameni și le întorc oamenilor, trecute prin filtrul simțirii mele artistice. Întotdeauna, în fiecare cîntec, cînd îl interpretez pun o fărîmă din sufletul meu.

– Care a fost cea mai fericită zi din cariera dvs. artistică ?

● Cred că a fost momentul în care am aflat că mi s-a acordat Titlul de „Artist emerit". Era în 1962. Dar au mai fost și altele.

– Din toate cele spuse pînă acum am înțeles că prima și marea dvs. dragoste a fost și rămîne cîntecul. Am dori să știm cîte ceva și despre alte pasiuni.

● Îmi place foarte mult să cos și cos cu multă pricepere, aș zice, motivele populare de pe costumele cu care apar în scenă. Am deprins acest lucru de la niște meșteri cojocari din Cîmpulung Moldovenesc.

– Poate că de aici se trage povestea cu bundița ?

● Am hotărît ca un timp să nu mai cînt „Bundița", ca să nu plictisesc publicul. Mi-am lăsat bundița acasă, ca să constat cu bucurie că la spectacole, de fiecare dată se auzeau glasuri care cereau : „Bundița, mai cîntați-ne bundița".

V. POHOAȚĂ

Zîmbetele Euterpei

În mitologia greacă sînt descrise efectele miraculoase ale lirei lui Orfeu, care, prin sunetele ei, alina suferinţele bolnavilor. Cercetările moderne au arătat că, ascultînd muzică, în creierul nostru se produc o serie de procese de excitaţie care se răsfrîng asupra tuturor organelor. Semnalăm, cu titlu de curiozitate, un catalog medico-muzical alcătuit de dr. Robert Schaufler, după care fiecărei boli îi corespunde ca tratament o bucată muzicală. Spicuim cîteva „prescripţii": în surmenajul intelectual — fugile lui Bach, în stările melancolice — „Imnul bucuriei" de Beethoven, în astenia nervoasă — suita „Moldova" de Smetana şi „Lumina soarelui" de Grieg, în dureri de cap — „Don Juan" de Mozart sau „Rapsodia ungară" nr. 1 de Liszt, în hipertensiunea arterială de natură emoţională — „Nocturna" în re minor de Chopin sau „Cvartetul" în fa de Ravel ş.a.m.d.

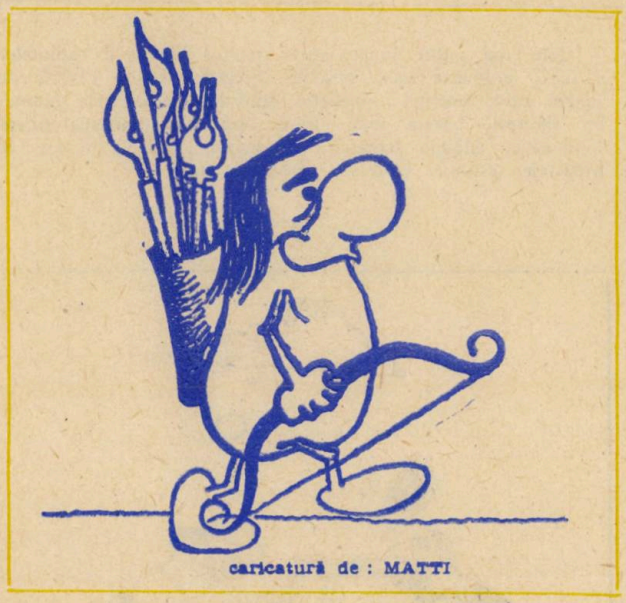

caricatură de : MATTI

Unul dintre primii medici greci respectat la Roma a fost Asclepiade. El prescria un pahar de vin împotriva îmbolnăvirilor banale, recomanda gimnastica în scop terapeutic, ca şi masajul. El îi sfătuia pe bolnavi să călătorească pentru a lua aer curat. Călătoria cu trăsura era recomandată în cazurile de febră. Asclepiade se servea, de asemenea, de muzică pentru vindecare în unele forme de boală. Cu aceste sisteme el încerca să-i determine pe romani să evite medicamentele epocii şi pe magicienii şi astrologii şarlatani.

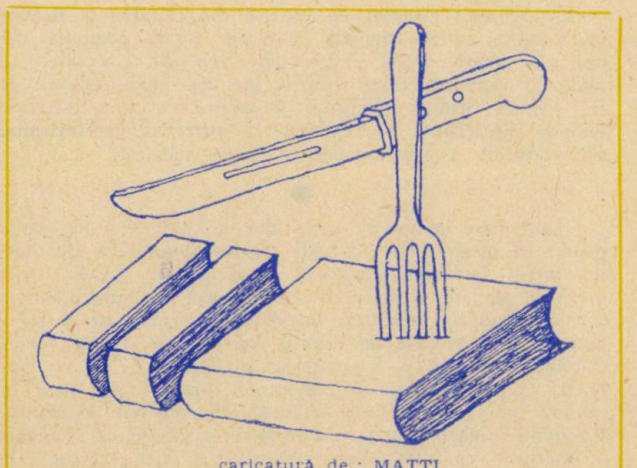

caricatură de : MATTI

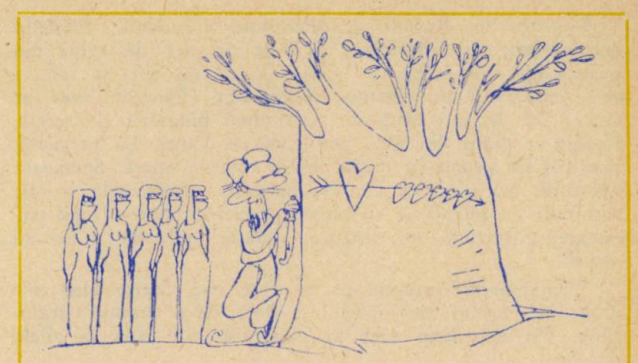

caricatură de : PAVEL CONSTANTIN

Probabil că nu există în lume scenă de teatru muzical care să nu fi inclus în repertoriul ei celebra şi savuroasa operă comică a lui Gioachino Rossini, „Bărbierul din Sevilla". Puterea de a trăi peste decenii, cu o vivacitate mai mare chiar decît aceea cu care a apărut în faţa publicului, la începutul secolului al XIX-lea, se trage pe de o parte din valoarea excepţională a libretului, extras din comedia cu acelaşi titlu a lui Pierre Caron de Beaumarchais, iar pe de altă parte din muzica sprintenă, veselă, optimistă — în cel mai curat stil al „belcanto"-ului — compusă de Rossini.

Pentru cei convinşi că plantele ar fi... mari amatoare de muzică, o casă de discuri pariziană a avut ideea de a edita un album de discuri cu „muzică pentru plante şi sfaturi pentru posesorii lor". Autorii atrag atenţia că proasta dispoziţie a omului „răneşte" „sufletul vegetativ" al unei flori. Dincolo de aspectele controversate, dacă muzica poate sau nu influenţa cu adevărat creşterea plantelor, intenţiile casei de discuri de a-şi mări cifra de afaceri sînt mai mult decît străvezii.

Înaintea lui Rossini, o celebritate a vremii: Paisiello mai scrisese un „Bărbier". A fost un act de curaj din partea lui Rossini ca, la vîrsta de 24 de ani, să încerce să-l depăşească pe bătrînul compozitor (Paisiello avea pe atunci 75 de ani) mergînd pe drumul bătătorit de acesta. Rossini a plătit din greu actul său de curaj. La premieră, publicul i-a primit cu foarte multă rezervă opera. Spumoasa uvertură, azi piesă de concert pe toate meridianele, a fost ascultată cu răceală şi cu semne de dezaprobare. După terminarea uverturii, un singur spectator aplauda: Rossini însuşi...

Următoarele reprezentaţii au fost însă foarte bine primite, iar uneori entuziasmul a fost de-a dreptul strălucitor. Un entuziasm care se păstrează viu pînă în zilele noastre.

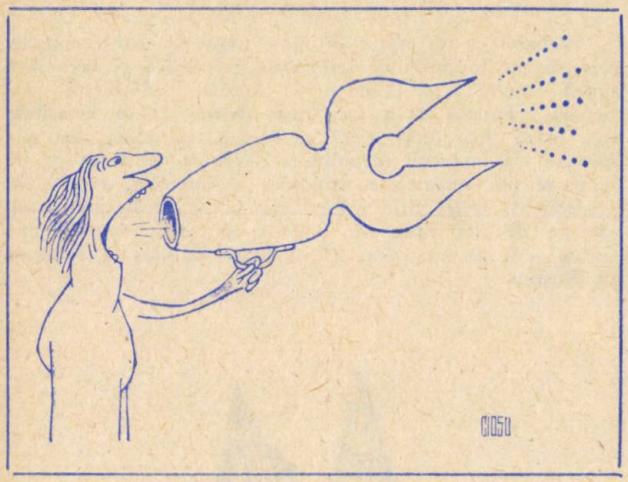

Pentru a fi un bun pianist, nu sînt suficiente talentul şi munca asiduă; trebuie şi o anumită conformaţie a mîinii — afirmă Cristoph Wagner, de la Institutul pentru fiziologia muncii din Dortmund (R.F.G.). „Spaţiul de mişcare, mai ales la încheieturile degetelor, este, în esenţă, înnăscut şi — conchide specialistul vestgerman — nu poate fi mărit ulterior, oricît de intens ar fi antrenamentul". Wagner a conceput şi un instrument pentru măsurarea mobilităţii mîinilor, a cărui folosire va scuti, după opinia sa, mulţi copii de chinuitoarele — şi, în cele din urmă, zadarnicile — exerciţii la care sînt supuşi, numai pentru că părinţii îi doresc pianişti.

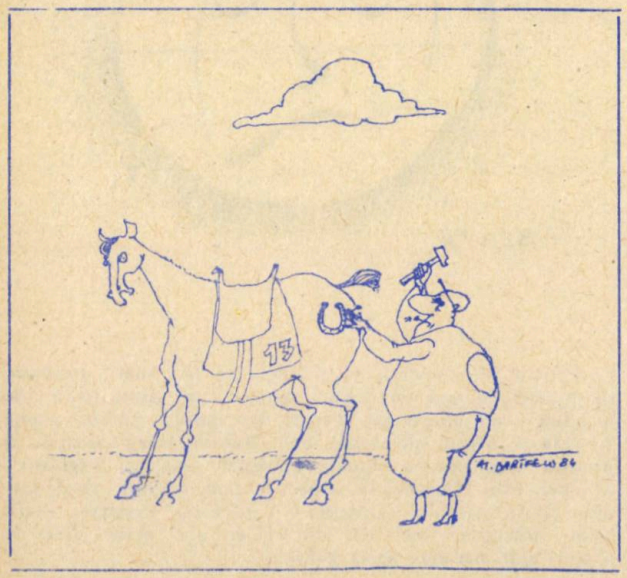

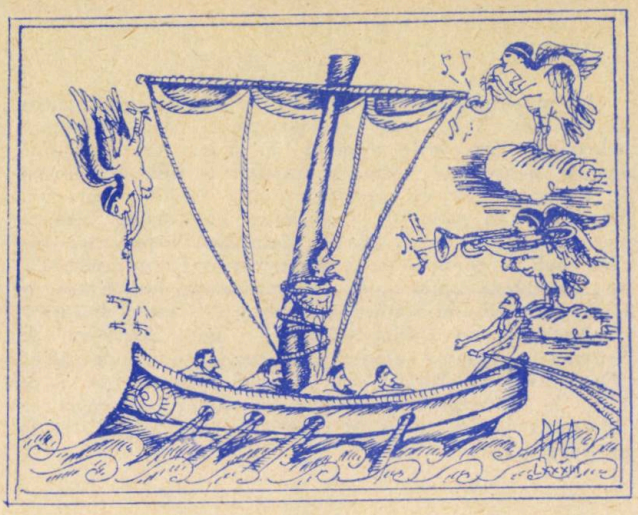

Cele mai multe sunete rare aparţin Fonotecii radioteleviziunii poloneze care posedă înregistrările a 13 000 de sunete rare, precum: şuieratul vîntului pe crestele muntelui Everest, bătaia unei inimi operate, rumoarea bursei londoneze, gălăgia bazarelor orientale, sunetele scoase de broaştele ţestoase, cîntecele gheişelor etc.

●

Un renumit profesor de muzică din Ucraina a alcătuit în locuinţa sa o originală formaţie corală compusă din opt... canari. După îndelungate repetiţii, „coriştii" au ajuns să interpreteze cu trilurile lor mai multe valsuri ale lui Johann Strauss. Cintezoii şi graurii cu care încercase înainte muzicianul să realizeze o astfel de performanţă s-au dovedit a avea insuficient „simţ muzical".

●

Fiind mare iubitor al dangătului de clopote, şi nu numai pentru că meseria lui e aceasta (el funcţionînd ca clopotar-şef într-o localitate franceză) ci şi pentru efectele strict muzicale ale acestui străvechi „instrument", Jacques Lannoix şi-a construit o complicată instalaţie muzicală care se compune din 49 clopote de diferite mărimi, cu diverse tonuri şi timbre sonore, şi, bineînţeles, prevăzută şi cu un pupitru, ca de orgă, cu o claviatură dificilă care, pusă în contact cu clopotele, le manevrează potrivit partiturii. Reuşindu-i ingenioasa şi neobişnuita născocire, J. Lannoix a întreprins cu instrumentul său muzical cîteva turnee prin Franţa.

La Londra a avut loc un „concert" de skiffle, o muzică sincopată care se execută pe cozi de mătură, tigăi, chitare sau oricare altă unealtă sau instrument care produce zgomote „agreabil" cacafonice.

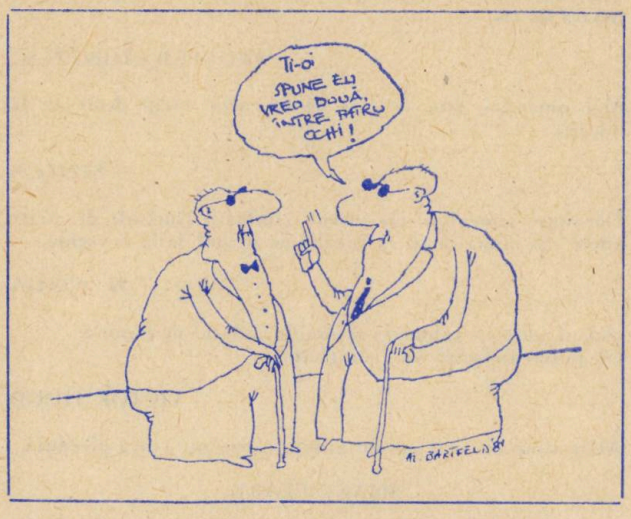

Cunoscutul compozitor francez Olivier Messiaen este în același timp și un ornitolog de reputație mondială. În vîrstă de 75 de ani, compozitorul și-a dedicat o mare parte din viață studierii cîntecelor diferitelor specii de păsări pentru a stabili legătura cu armoniile și contrapuncturile muzicii create de om. Potrivit lui Messiaen, între cele aproximativ 10 000 de specii cîntătoare cîte există în lume, calitățile „muzicale" cele mai remarcabile le au silviidele, adică păsările care trăiesc la marginea pădurilor, între care se detașează mierlele și struzii; o excepție o constituie privighetorile, care trăiesc în tufișuri, și ciocîrlia, care sălășuiește pe cîmpuri. „Artiști" foarte versatili se dovedesc păsările care trăiesc în zonele mlăștinoase, și care au capacitatea excepțională de a modifica cu rapiditate timbrul și tempoul trilurilor pe care le emit. Deosebit de sensibile la nuanțele coloristice, păsările cîntă în special la răsăritul și apusul soarelui. În multe din compozițiile sale, Messiaen s-a inspirat din cîntecele păsărilor.

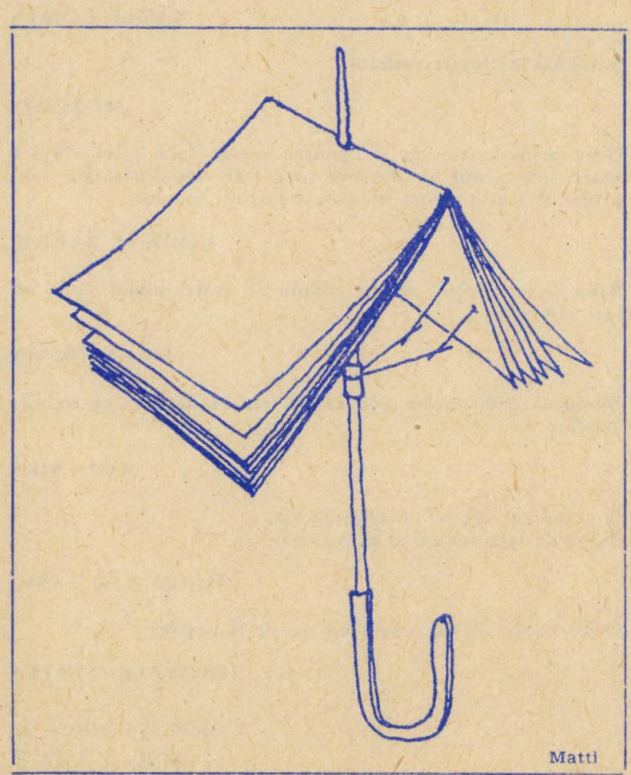

În orașul Bengalore (India) s-a construit o mare sală de concerte care are forma unei viori! Arhitectul a presupus, probabil, că în felul acesta melomanii vor avea o satisfacție în plus, frecventînd concertele, provenită nu numai de la audiția muzicală.

●

Pentru persoanele care spre a adormi au nevoie să asculte puțină muzică, o firmă din Hongkonk a realizat o pernă, prevăzută cu un difuzor și cu un cablu care se poate branșa la radio, la magnetofon sau la televizor. În cazul persoanelor care se trezesc mai greu din somn, „perna muzicală" poate fi branșată la ceasul deșteptător electric: efectul este garantat.

●

Știți ce moștenire a lăsat celebrul compozitor Franz Liszt la moartea sa? Omul de o vibrantă generozitate, admirat în toată lumea, care cîștigase averi, a lăsat negrevate de datorii,... șapte batiste.

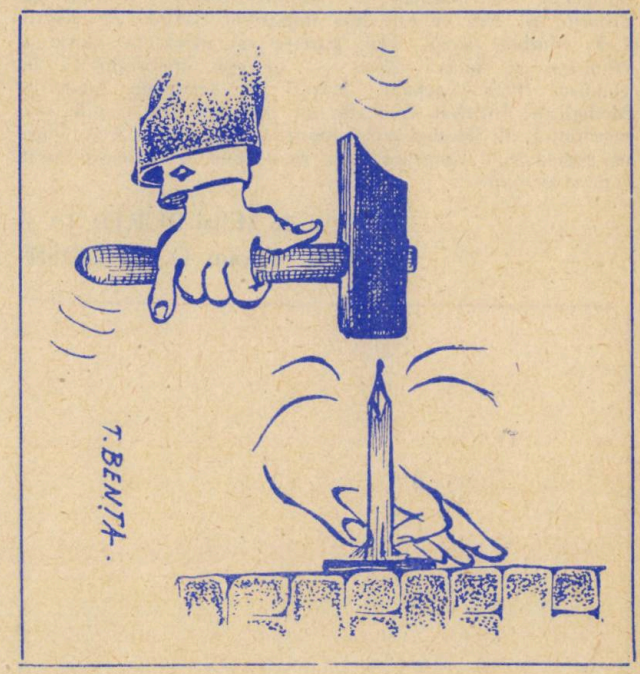

Cu toate că nu se bucură de celebritatea corului vînătoresc din opera „Freischütz" de Weber, „Simfonia vînătorii", compusă de Leopold Amadeus — tatăl lui Mozart, a repurtat un răsunător succes la publicul american, în interpretarea orchestrei filarmonice din New York. Acest succes s-a datorat în bună parte respectării uneia din indicațiile autorului: la sunetul cornului de vînătoare trebuia să se audă, distinct și puternic, lătratul ciinilor. Zis și făcut. Pentru autenticitatea momentului, au fost aduși în scenă 22 ciini de vînătoare, lătrători neîntrecuți, altfel disciplinați cum nu se mai poate. Orchestra a atacat, corniștii au suflat din răsputeri, dirijorul a făcut semn, dar insolitii coriști, furați de muzică, au păstrat cea mai desăvîrșită liniște; unul singur a sărit între viori iar un altul s-a apucat să dea tîrcoale suflătorilor în corn, mirosindu-i neîncrezător. Întîmplarea a fost totuși cu „happy end": un regizor tehnic inspirat avea pregătită o bandă magnetică, cu lătratul celor 22 de melomani, înregistrată cu o zi înainte la canisă, în preajma orei de masă...

●

Pianistul polonez Andrei Ceaikovski, care a decedat în vîrstă de 47 de ani, a lăsat prin testament următoarea dorință: craniul său să fie donat lui Royal Shakespeare Company pentru a fi folosit ca recuzită în montările cu piesa Hamlet, în celebra scenă a replicii: „A fi, sau a nu fi?". Defunctul pianist dorise foarte mult să devină actor.

Compozitorul britanic Eddie Warner a compus lucrarea muzicală intitulată „Football". Este vorba de o „simfonie" în 12 goluri și 2 lovituri de pedeapsă. Se mai așteaptă și acum doar fluierul arbitrului (pardon, semnalul dirijodului).

•

O străveche tradiție din Asia de sud-est menține și azi orchestrele de gonguri, orchestre formate exclusiv din aceste instrumente!

Sunetul prelung, vibrant, de o plăcută și solemnă sonoritate este utilizat din vremuri arhaice în acele regiuni asiatice în componența unor orchestre specifice. Într-o asemenea orchestră nu mai intră nici un alt instrument muzical — numai gongul. Dar fiecare gong are o altă dimensiune și, corespunzător, alt timbru.

•

„Industria" Piaf prosperă: cărți, documentare de televiziune, „Asociația Prietenilor" (care plătesc lunar... taxe omagiale), un magazin de amintiri foarte... scumpe (la propriu) și, ceea ce este mai important 700 000 de discuri L. P. vîndute anual. Dar pare-se că adevărata glorie a cîntăreței se judecă altfel — ea este înmormîntată în cimitirul Père Lachaise alături de Gertrude Stein și Modigliani. Întrebat fiind de un critic de artă „unde este mormîntul lui Modigliani" cineva a răspuns: „Chiar lîngă al pușcoaicei". Contează mai mult cum te numești decît cum te-ai numit.

Culese de Mihai BURDUJA și
Avram D. TUDOSIE

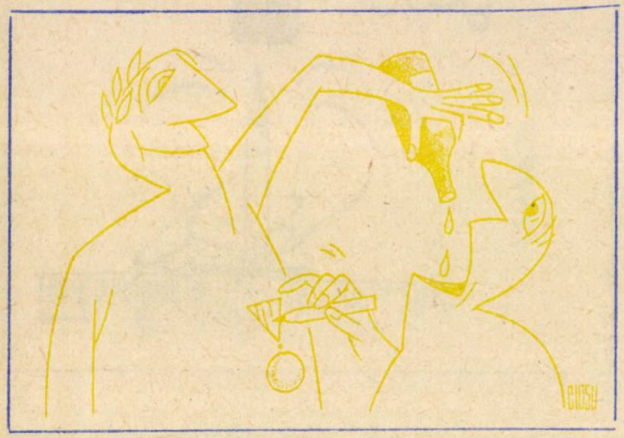

Vademecum ridendo

Mai bine bate-mă dar lasă-mă să rîd.

MOLIÈRE

Îndreptarea prin rîs a celor smintiți nu este lipsită de folos.

GOETHE

Rîsul e ca soarele: alungă iarna de pe chipul oamenilor.

VICTOR HUGO

Rîsul este sănătate.

PROVERB RUSESC

Cine rîde, e tînăr. Cine rînjește, — e bătrîn.

VICTOR EFTIMIU

Mai bine cu rîsul decît cu plînsul.

PROVERB ROMÂNESC

Niciodată n-a fost pedepsit cineva că a făcut pe altul să moară de rîs.

PROVERB CHINEZESC

Mai omenește este să rîzi de lucrurile vieții decît să le bocești.

SENECA

Dăruiește semenilor tăi măcar zîmbetul (surîsul) de toate zilele! Și inima ta se va încălzi de dînsul de la o vreme.

N. IORGA

Rîsul spontan calmează și umple sufletul de lumină.
Cu puterea rîsului nu e de glumit.

VICTOR HUGO

Atîta timp cît mai putem zîmbi, cauza nu-i încă pierdută.

SHAKESPEARE

A se tăvăli de rîs este o expresie foarte adevărată. Cine rîde din toată inima, aceluia-i vine gustul să se tăvălească pe jos.

EMINESCU

Rîsul ajunge uneori pînă la convulsii; se spune că unii au murit de rîs: mi-e greu s-o cred, și desigur, mult mai mulți au murit de supărare.

VOLTAIRE

Pictorii susțin că mișcările și cutele feței care exprimă plînsul, exprimă în aceeași măsură și rîsul.

MONTAIGNE

Un zîmbet sau o vorbă bună spusă unui bătrîn este a-i dărui o zi mai mult din viață.

VASILE CONTA

Rîsul însănătoșește sufletul.

M. GORKI

Cînd primul prunc a rîs pentru prima dată, rîsul său s-a spart într-o mie de fărîme care s-au împrăștiat jur împrejur și acesta a fost începutul tuturor zînelor.

JAMES M. BARRIE

Ridurile ar trebui pur și simplu să arate numai unde au fost zîmbete.

MARK TWAIN

Plîngem cînd sîntem îndureraţi, rîdem de ceea ce ne înveselește.

VOLTAIRE

Iar cînd tu rîzi, o, dulcele tău rîs,
Deschide larg tot cerul primăverii.

TORQUATO TASSO

Orice hohot de rîs scoate un cui de la coșciug...

PROVERB ITALIAN

Culese și traduse de
M.B. și A.D.T.

POESIS

Despre țărani

Noi, frații mei, îmbătrînim devreme,
atîta spațiu-n urmă ne absoarbe
și-atîtea întrebări cînd adormim
cu sufletu-nveliți sub stele oarbe.

Priveliști surghiunite-n amintire,
o zi apusă, alta suitoare
și umbrele bătrînilor plecați –
convoi supus, departe, spre izvoare.

În cîmpuri maci de sînge priveghează
odihna așteptată, dulcea, rara.
Să ne lăsăm în somn ca-n zări tăcute,
cu noi odată odihnește țara.

SERGIU ADAM

Arta fugii

Se cîntă Bach, o limpedele Bach
Călătorind cu orgi pe sus, fără adresă
Trece prin noi ca un maharajah
Scoțînd la promenadă luceferii în lesă

Lăsați mașinile să urle
N-avem timp de ceremonii
Algebra marii noastre surle
A prins toți îngerii de vii

Puneți vopsele pe zaplaz
Metropolele-s prăfuite
Oceanele miros a gaz
O greață verde ne înghite

Și totuși se mai cîntă Bach
Planetei cu infarcte-n piept
Cînd magistrații joacă șah
Uitînd tratatele de drept

Și recunosc că e util
Să lași în viață-un clavicord
Să joci șotronul cu-n copil
Sub apa clarului acord.

DAN ANGHELESCU

Lied

Nu te văd noaptea tîrziu cu pletele
scurte,
lună în înserări de argint,
nici pașii nu poartă tăcerea din ape
peste covoare de inimi arcuind.
Parfumul tău de tînără femeie
e o tăcere de cîmp așteptat...
În înserare moare un plop
strigînd virgin : – Mi-e foame de păcat !

ION ALEX.-ANGHELUȘ

Starea de grație

Ca și cum glumind m-ai arunca dintr-un
turn
Ca și cum ai vrea mai apoi să mă lași
Atîrnat de un zîmbet diurn
Purtînd pe față albastre urme de pași
Ca și cum am organiza împreună
Mimarea fericirii cotidiene
Descrie-mi te rog starea de grație, sună
Uimirea aceea aproape de gene
Machiază-mă dacă trebuie cu-o paloare
pe gură
Lipește-mi pe suflet o frunză,
claustrează-mă-n casă
Angajează-un tramvai să ne scoată-n
natură
Invită mîine o statuie la masă,
Pune-o să ne recite ceva cu glasul
stins
Pînă oglinzile de pe pereți or să
se-întunece
Descrie-mi te rog starea de grație pînă
vezi că am prins
Sunetul ei și pe față începe să-mi lunece
Nu mă lăsa ca pe un biet animal
nocturn
Glumește cu mine în felul acesta confuz
Aruncă-mă-n starea de grație cum
dintr-un turn
Arunci neexplodatul obuz.

ANTOANETA APOSTOL

●

Cîntec

M-am urcat pe cal dar calul
De metal înfocat s-a topit
Și-a rămas în aer ovalul
Imaginii lui, și-am călărit...

Arc aveam la mine și arcul
De lemn pătimaș s-a uscat
Mi-a rămas în mînă doar coarda
Întinsă spre cer, și-am vînat...

Trup aveam, măicuță, dar trupul
De pămînt ceruit s-a-nnegrit
Si-a rămas din el povestea
Și povestea lui m-a povestit...

PAUL BALAHUR

Bocet de adult

Copila mea, cracă de crin,
La vînători și la turniruri,
Mi-e gîndul doar de sîni tari plin,
De fese mici sub mijloc fin
Și de aceea bouche bée vin

Că beau e-o chestie în plus !
De fapt, pe cine ce importă ?
Sufletu-mi gri nu mai suportă
Amurgul, bilă grea de pluș,
Rostogolită-acuș-acuș,
Copila mea, -n ultima bortă.

Astfel și întrucît sînt trist,
Între clavicule îndură
Sărutul cald și chiar pe gură,
Oh, locuri unde însuși Crist,
Îngenunchind sfios în zgură
Te-ar binecuvînta la fix,
Copila mea, cracă de mură.

EMIL BRUMARU

Alt anotimp

Alt anotimp scrie semne pe ziduri
Acolo vara și-a tras aripa
Neînduplecate stau pietrele
Pe umărul cetății
Într-o vagă mîhnire

Vin ploile cu ramuri de vînt
E loc pentru iertare cînd
Se aud clepsidrele ploii sub uși
Iată-mă citind în steaua Rodo
Cel mai frumos epitalam

Să ne bucurăm Eldora
Voi coborî ca și atunci un brad
Tînăr pentru vechi sărbători
Aromitor încununat de pămînt
Lumina lui curge vindecînd
Din îndepărtatele șoapte
Ale muntelui numite izvoare
Și umbrele noastre înflori-vor înflori-vor.

ION BELDEANU

●

Noaptea de anul nou

Acum orișice e covîrșitor...
Cine viață să-mi dea dacă singur nu pot ?
Sufletul meu recunoaște că mor
Asta este, ce este ! E tot

Noaptea aceasta e noapte de Anul cel Nou
În sîmburul nopții toți ochii sînt treji
Ce-ți pasă că-s singur, că sînt un ecou,
Ce-ți pasă că-n mine-nflorește-un cireș ?...

Că-n ochi am o lacrimă, că am un surîs,
Că mi-i sîngele-amar și plămînii mi-s dulci ?...
Totuna să-ți fie ! Același eu îs,
Cum tu ești aceeași cu oricine te culci.
Noaptea aceasta e noapte de Anul cel Nou
Spitalul e gol... Am injecții, seringi...
Ce-ți pasă că-s singur, că sînt un ecou,
Ce-mi pasă că totuși fără mine te stingi !...
Teatru-am jucat, numai scene banale
Cînd ai fost sus, pe deal, eu am fost jos, în vale
Cînd stea te-am făcut, tu făcutu-m-ai glod
Asta este ce este ! E tot !
Noaptea aceasta e noapte de Anul cel Nou
Sînt singur și-s ferice că sînt,
Sînt ferice că-s singur, că sînt un ecou
Că-n sfîrșit, peste mine se trage cortina pămînt.

Mai privești încă o dată ?
Dacă vrei, mai privește.
Vei vedea tot o singură fată
Tot un brad de bărbat care crește
Noaptea aceasta e noapte de Anul cel Nou
Și nu vreau să fiu singur, chiar singur de tot
Nu numai vulturii ci șerpii fac ou
Sub pămînt voi fi viu. Am să pot.

Voi fi viu sub pămînt, voi iubi și-n pămînt
Femei care-au fost și demult nu mai sînt,
Cum te-am răsfățat, le voi răsfăța și pe ele
Cu șiragul lacrimei mele
Dar noaptea aceasta e noapte de Anul cel Nou
Îmi sparg amintirea, te scot și te-aduc...
Și ce-i dacă mor ca un tei pe Copou ?...
Către pol rîndunele de ghiață se duc...

Rîndunele de ghiață se duc către pol...
Unii spun că-ar fi iarnă și curge omăt
Eu spun doar atît : că mi-i sufletul gol
Și nu mi se-ntoarce privirea-ndărăt
Char dacă noaptea e noapte de Anul cel Nou

...„și viii cu viii", așa cum se zice
Pînă mîini și zăpada va fi un ecou
Umbra sub mine mă doare și frige.

Acum totul e covîrșitor...
Cine viață să-mi dea dacă singur nu pot ?
Sufletul meu recunoaște că mor.
Asta este ce este ! E tot !

De An Nou este noaptea ce-apasă
pe mine
Dar nu mai contează. Apese și... gata
E mai bine așa chiar dacă, de fapt,
nu-i mai bine.
Cît o să zboare săgeata ?
De fapt chiar și nervii mă dor de ce ești
De fapt chiar și lumea se stinge și crapă
Acum cînd nu-mi mai strigă copii
la ferești
Cînd totul se face un pămînt și o apă
Și totuși noaptea e noapte de Anul
cel Nou
Te sărut și mă culc, mi-i totuna.
Ce-mi pasă că singur voi fi ? Un ecou,
Mai singur în ceruri ca luna.

Voi fi viu și în cer. Și în cer voi iubi
Femei ce nu s-au născut dar vor fi
Adio, se spune, la voi, pe Pămînt
Te-am iubit, ce contează ce sînt ?...
Acum totul e covîrșitor...
Cine viață să-mi dea dacă singur nu pot
Sufletul meu recunoaște că mor
Asta este ce este ! E tot !

ION CHIRIAC

●

Pămîntule bunule

Pămîntule bunule
pămîntule al meu
Tu ești soarele tu ești cerul și ierbile
Care porți pîntecul plin de rod
ca o cinstită femeie înaintea facerii

Frumosule
fruntea ta este mai înaltă ca muntele
vorba ta mai dulce ca dulcele
mîna ta mai blîndă
ca petala florii de rosmarin

Bunule
tu ești ca soarele de pe cer
Văd sîngele meu răsărind din palma ta
ca o pasăre
Și lumina ochilor mei din răsuflul tău
ca o floare roșie în stepă
Și glasul
de pe buzele tale ca o boare izbăvind
livezile

Frumosule tu ești mai frumos ca soarele
diminețile tale se vestesc
ca niște corăbii de fum încărcate
cu mirodenii
Înserările alunecă lin ca turmele în somnul
păstorului

Pămîntule
bunule marele frumosule
Suflarea noastră este suflarea ta
oasele noastre din oasele tale
vederea noastră din vederea ta
Tu ești lumina luminii
cîntecul cîntecului

Pămîntule
veșnicie a mea stea fără stingere
pămîntule
tu patrie bună ca un obraz de copil

CĂTĂLIN CIOLCA

●

*
* *

Întoarce-te să vezi steaua de-acolo
frunzișul roșu clipește mărunt
peste fața ei.
îndată
un frig subțire ne va polei inimile
se va scurge prin micile lor canale
pînă în creier.
și va veni timpul nesfîrșit
în care vom visa lumea.

MARIANA CODRUȚ

●

*
* *

Veniți și cumpărați zambile
sînt proaspete, de două zile ;
marfă de soi – cerească – am adus
dintr-un loc unde cuvinte nu-s,
ci doar abstracte semne de lumină
ca o sîrmă ghimpată cu rugină
ce leagă sufletele lumii între ele
în împărăția lor din stele ;

un înger palid le-a cules, un biet
trăsnit și genial poet
ce în ființă numai ochi mai are,
spre-a pune-o lacrimă în orice floare –
veniți, veniți, veniți, sînt de vînzare !
O, suflete – ce cauți pe pămînt ?
Pămînt și Cer – o marfă sînt.

VASILE CONSTANTINESCU

Sonet

Încă n-am obosit a mai spera-ntr-o viață
viitoare
cînd poate altfel se va pune problema
fericirii
noastre pe pămînt, prea sînt toate-ale
lumii clipe trecătoare
ca să excludem dintre amăgiri alternativa
nemuririi...

N-am obosit, și totuși mă încearcă-un dor
a disperare
că-n van vor fi toate strădaniile și
cuceririle gîndirii,
ah, și atunci, dacă nimic nu-i nou, nici
vechi, sub soare,

de ce atîtea lucruri sfinte, de ce miracolul
iubirii

ne sorb de parcă n-am evolua ursiți
înspre uitare ? !
N-am obosit dar simt cum mă inundă
lacrimile firii
și pașii mă îndreaptă-n contra vrerii
mele spre pierzare,

sînt fericit, sînt fericit, nebun pe culmile
uimirii
o fericire fără seamăn, ooo, cum mă
doare, cum mai doare
jertfa zidirii pe neant, speranța la hotarele
nefirii !

CALISTRAT COSTIN

Te-aud trecînd

Te-aud trecînd spre ziuă în asfințitul
lunii
Au înflorit și merii și tot așa și prunii
Purificînd lumina s-aud privighetori
Într-un salcîm tomnatec cum înfloresc
din flori
Amețitor respiră tulburătorul crin
Mari fluturi mă-nfășoară ca-ntr-un
balsam divin
Ningînd din lumi astrale de nimeni
cercetate
Făptura dimineții prin somnul tău străbate...

GEORGE DAMIAN

Deasupra lucrurilor, neantul

Nu-mi veți vedea fața, căci fața mea
e mult prea-n fața voastră. Binele
și răul,
partea și întregul, lumina și întunericul
și acest drum nesfîrșit
ce se sfîrșește în toate.

Nu-mi veți vedea fața

și umbra nu-mi veți simți,
căci umbra mea e permanent în umbra
voastră :
binele și răul, partea și întregul,
lumina și întunericul
și acest drum nesfîrșit
ce se sfîrșește în toate...

ce se sfîrșește în toate...

NICHITA DANILOV

●

Pasărea albă a rămas în cuib

Din nou am primit un semnal nedorit
de departe
Și toată noaptea un glas mă tot chemase
afară ;
Casele parcă aveau acoperișul pe-o parte,
Peste trei zile, intram în prima lună
de vară.

Se făcea că mă-ndrept spre un țărm total
neprielnic,
Fără de voie ieșind dintr-o cîmpie
a luminii.
De-afară, aeve un glas mă chema ori
părelnic ?
Atunci de ce-mi umblau prin închipuire
ciulinii ?...

Să fi fost semnalul de clopot ce va
să urmeze
Sau numai o umbră ce somnul în somn
ne prelinge
Cînd ziua-i puțină ca gîndul să vrea
să cuteze
La clipa aceea – cînd cerul pe tine
se stinge ?

Că pasărea albă-a rămas în cuibarul
ei veșnic
A fost o-ntîmplare și eu mă închin
dimineții

Ce încă o dată mi-a stins lumînarea
din sfeșnic
Aprinsă prea-n pripă la ceasul cînd
treji sînt poeții.

Oricum, n-am să uit : primăvara era
pe sfîrșite,
Salcîmii își atîrnau struguri preaalbi
la ureche,
Nestinse, privirile mele erau răvășite,
Iar pasărea albă stătea în cuibar
nepereche.

VASILE FILIP

●

Vară deplină

Apă de aur, lumină a zilei !
Simt pulsul secular cum
bate în ceasornicul tău
vară ! Din fîntîni
inima-mi scot : mierla
lumea să bea,

Între noi, arbori de pîine,
aceeași limbă vorbim
de duminică. Zori de
renaștere, Salve ! Fruntea
gîndește umedă ; creează ardoare.

Trece prin noi adînc, suveran,
Crai Nou, cu cornul în jos ;
marmora își îndoaie genunchii :
vrea suflet. Plai îndulcit
simt în gură,

Patrie înrourată e trandafirul.

Ovidiu GENARU

●

Mamă...

Mamă, sufletul tău blînd ca o mierlă
ca o orgă-n amurg pe o sălbatică toamnă
din albastre-firești infinituri mă cheamă
o, mamă, o, doamnă !

Mamă, ochii tăi calzi și mîinile tale-n
amurg
rugă tăcută întind nesfîrșitelor neguri
orgă ești și acum te confunzi cu o rugă
suflet, o, suflet în fugă !

Ca și ieri mari păsări, cocorii
privirile tale lungesc în adîncuri,
pe unde
crezi mamă că sînt, mamă nu pot,
mamă, trist sufletul tău mă ascunde.

DAN GIOSU

Liniștea noastră de fiecare zi

Tu mergi și pari
să-mi fii alături
și mă uiți
Trădezi lumina
noaptea stinsă-n ea
și dimineața

Închisă partea noastră
bună în tăcere !

Atît de-aproape-i
brațul tău
ca sabia de coapsa
unui fost soldat –
Campanie pierdută
prea devreme

Închisă partea noastră
bună în tăcere !

Acum întors
la trupul tău
alunecînd pe-al meu
către pămînt –
Cuvîntul care-a fost
la început

Închisă partea noastră
bună în tăcere !

ION HURJUI

●

Șarpele casei (II)

Stă rece-n temelie și pîndește
să nu ne intre cineva străin în case
să nu ne tulbure-n pereți străbunii
se sprijină-n ideea lui de oase.

Demult e cîrjă de pămînt sub lună
dar ochiul lui ne urmărește lent
și nu rămîne, singur, nici o clipă
cînd ar putea să fie el absent.

Trăiește cît o casă parc-ar fi
un stîlp al ei sortit să o susțină,
un stîlp al ei ce n-ar putea lipsi
căci trupul lui o ține în lumină.

Se trage sub tăcerea timpului tăcut
și îl simțim încet cum se topește
ca restul lumînărilor în lut ;
Da, cît o casă șarpele trăiește.

EMILIAN MARCU

Mierla greacă

Mica pasăre, lumină postumă în
chihlimbar,
Mierla greacă de cîntec aburind,
Acel straniu doliu al văzului
Ca o urmă lăsată pe cer de argint...

Dacă s-ar sparge cîteva chihlimbare,
Așa cum ai sparge un ou,
Stolul liliachiu al mierlelor
Din moarte-ar zbura din nou...

Noi altfel am sta sub același argint
Iarăși adus pe pămînt
De acele mierle venite cîntînd
Înapoi, din mormînt...

FLORIN MUSCALU

●

* * *

Cinteza și forfecuța
și vîntul și norul –

Cuminte ar fi
să nu deștepți
cîntecul lor
aerian, transparent

Tu plimbă-te **printre**
coboară **în**
ridică-te **spre**

Dar cuminte ar fi
să nu te trezești
pe linia de ochire
a zborului lor,
descumpănito,
invidioaso.

AURA MUȘAT

●

Inscripție pe ora de veghe

Într-o carte nu trebuie să fie
decît un singur poem de dragoste.
Un poem scurt.
Ca o stea în multe colțuri,
în inima căruia
să se afle, rece, Oglinda.
El va putea astfel trece
din mînă în mînă
fără a fi atins de gingașele degete
ale cenușii.

MARCEL MUREȘEANU

●

Dicteu după suflet

Pe orizont sub privirile ei
incomod
insolvabil
inutil
indecis
insolent
interzis
inabil
invocat
ca o literă ieșită din rînd

EMIL NICOLAE

●

Nunta lui hyperion

Pura lui durată :
sînt uimit de fată.

Limpede contur
sufere de-azur
doare de prea pur.

Ah ! din neprihană
o cerească rană
suie pe icoană.

Alb eonul oaspe
nimb ardea pe coapse.

GEORGE POPA

●

Rondelul gîndului zenit

Îți simt gîndul gîndit gîndind să vină
Copleșitor torent în vis de vînt rostind
Incert amestec : beznă și lumină
Dorul de ape-n grind canale rostuind.

Aștept ca printre gene neant desfacă
tină
Cînd orizontul tinde sămînță de zenit
Îți simt gîndul gîndit să vină.
Copleșitor torent în vis de vînt rostind.

Așa, de fiecare dată'ntr-o plutire lină
Cuvinte universuri să devină tind
Precum am izvorît noi zeii din ruină
Și am legat în suflete Olimp
Îți simt gîndul gîndind să vină.

LIVIU PENDEFUNDA

●

*
* *

De-acum totul se va schimba
Joacă-te singur dacă vrei să te joci.
Florile din fereastră nu mă vor mai
tăia.
Auzi doar patru voci.

Poți să cazi. S-ar putea...
Sau să rămîi rănit.
În cameră melcul tău va paște aceeași
catifea
Cu semne de-argint la sfîrșit.

Foi uscate cu poezii. Parfum.
Cauți și nu găsești.
S-a lăsat atît de mult praf peste drum.
Unde ești ?

TAMARA PINTILIE

●

Memorie

pe spinările elefanților
lumea tresare.

ei ciulesc urechile lor uriașe –
uită, pentru o clipă,
că de multă vreme
modelul universului
arată altfel.

își îndreaptă
spinările late
și păsesc mai departe –
învîrtind sub picioarele lor
cilindrii uriași
ai memoriei.

CONSTANTIN PRICOP

●

Lorelei și piatra teiului

Liniște tu
cum mă înconjuri cu apă
Stînca de somn
suptă s-a strîns să mă-ncapă ;
scriu lîngă foc
parcă aș pune de pîine
latră din cer
stelele-n formă de Cîine.

Cine-ar urca
piatra-n oglindă păzită
unde-aș putea
noaptea s-o-mpart cu-o iubită ;
liniștea ei
larg mă-mpresoară cu apă
cum se sili
strimtul culcuș să mă-ncapă ;

Piatră de tron
iată-s al peștilor rege
vin Lorelei
plete de rouă de-mi șterge
văd barca ta
care-n uitare se-ngroapă
cerul roșind
simt cum de riscuri se crapă
ce-a mai rămas
doar un înconjur de apă.

PAUL SĂM-PETRU

●

Popas în timpul căderii

este veșnicul sunet din pașii tăcerii –
poezia
vom zidi într-o zi piedestale

despre Somn uneori este greu să mai scrii
secolii alungiți ni se-așternu la picioare

(ca și noi este veșnicul sunet...)
în luntrea ochiului, rătăcite statui
vom ciopli
într-o zi
din cuvîntul hoinar
în somn rătăcit
și lumină
și doar veșnicul sunet
din pașii tăcerii
rămîne
poezia

VALERIU STANCU

●

Dorul

Cu trup de fulger singuratic
Mai trist decît lumina din amurg
Fantomă, fum, tu, căprior sălbatic
Dansează-mă în focul murg.

Iubește-mă în secole de clipe
Să cînte muzici de azur
Cei 4 de la Liverpool
Îmi toarnă lacrimi pe aripe.

Căci toată viața am să fiu incendiar
Hohot de rîs n-am să mai văd în casă
Și am să ard și somnul meu bizar
Cu trupul tău, frumoasa mea frumoasă.

CONSTANTIN ȘTEFURIUC

●

Țestoasa

Sinteză milenară : de piatră și de apă
Ea duce-n spate Munții și Marea o adapă
Prin trei surori ce-și lasă rodirile în Deltă.
Rotundă e, gheboasă și totuși cît
de sveltă

Privită prin ocheane de timp
Precum o mamă
Și-a tras pe chip tot cerul în care
se destramă
Norii – cămăși purtate ca ruguri
mii de ani
ȚESTOASA – sprijinită-n piloni
fundamentali
Din mările sarmate luîndu-și sarea,
mierea
Sondă sugînd din magma adîncului
puterea.
Placă turnantă. Leagăn pe care au vrut
să-l miște
Înspre o zare **unii,** spre altă zare **niște**
Și neputînd, voiră în săbii s-o ridice
ȚESTOASA – uriașa, greaua de fii și fiice
Pe care doar ea însăși, cu numai a ei
vrere
îi leagănă la sînu-i și îi crescu-n putere.

Pe toți ne duce-n spate ȚESTOASA.
Și noi toți
Combustie ce mișcă fantasticile roți
Îi sîntem. Nici nu plînge, nici cîntă, de
povară.
Fiind, ea se așterne pe drumul lung,
de Țară
Și urma ei trasează pe hărți un cerc
unic
în care Marea arde și Munții dau în spic.

NICOLAE TURTUREANU

●

Vals cuantic

Galactică beție a risipei
De timp și spațiu-n austera sală !
E-o ordine în nebunia clipei,
E-o nebunie-n ordinea astrală.
Înveșmîntată-n stricte ecuații,
Materia s-avîntă-n ritmul cuantic
Al energiei și prin constelații
Dansează cu omega vals romantic...

NICOLAE ȚAȚOMIR

●

Singurele veşnice şoapte

Știu, de la tata din palmă
glasul semințelor unduind
ca un șopot de apă albastră și calmă,
cu grai de mister în colind.
Ce caldă și dulce e viața în ele
acolo, unde un zvon auriu
parcă vine de-a dreptul din stele,
parcă e clopot de cer pururi viu !

Stau și așteaptă prin iernile reci
cuvîntul luminii, gestul eternului zeu,
cel din fiecare electron rotindu-se-n
veci
în jurul aceluiași statornic nucleu.

Și uite că-n țernă, abia licărind
un zvon se-nfiripă... (De unde, din care
putere în veci neștiută ?). Cu tainic jind
sămînța surîde, neștiutoare.
Lumină difuză în tandru zbor...
Cad din tărie cuvinte ca fructe prea
coapte.
Din ele ascult universul semințelor,
singurele veșnice șoapte.

HARALAMBIE ȚUGUI

●

Muntele

îngropînd numele femeilor iubite
camelia, claudia, violeta, eugenia,
amurgul aprinde literele cioplite-n
arborii puțini –
muntele-i oblojit cu tampoane de vată
și-l căutăm singuri, tot mai singuri,
între mușuroaie de furnici
și melci carbonizați.
ca o semnătură în marginea nopții,
îndrăgostiții așteaptă pînă cînd
și-aruncă hainele
și dansînd, dansînd
pînă trupul însîngerează muntele
ajungem firul de iarbă să-l rupem
cu jetul respirației noastre.

STERIAN VICOL

Acolo pe-o ulicioară

Laurul acela și acum mai dă frunze
de aur
acolo pe ulicioara pierdută-n margine
și acum peste el un nuc uriaș
acoperindu-l în toamnă cu frunzele
scrumite
și acum sub el sub laurul nostru
se mai poate sta privind luna
răsărind peste vîrful șurii vechi
a pădurarului
și acum și acum dar iată cei care vin
din vale
îl vor descoperi ca din întîmplare
ca și noi pe o ploaie torențială
îl vor descoperi privește-i
s-au și pierdut sub el într-un sărut
iar noi tot mai spre creste urmînd aripile
unui zbor
aripile unui zbor cu noi tot mai spre creste
tot mai într-un nor

OCTAVIAN VOICU

Fericit

În orașul cu peste 500 de mii de locuitori
desenez pe ziduri
propria-mi mască mortuară

Luna îmi traversează pieptul
cu genunchii însîngerați.
Disting cum alchimiștii trec dincolo,
prin ceața periferiilor oculte

Printre nori argintii,
fecioare și cerșetori, printre
șamani șerpi șalupe șeherezade,
înot fericit
cu Androginul apelor primordiale

LUCIAN VASILIU

Catrenele astarteei înainte de-a fi stea

1.

din quadratura cercului genunchiul
revendică străbune osuare
și ochiul meu în palida mirare
cu nervul optic îi măsoară unghiul

2.

de aur coapsa ignorînd cezura
reflexelor mereu în transmigurare
realul îl revoltă și măsura
exhumă tauri în profane-altare

3.

și coastele imaginează game
ecou de peșteri treptele sonore
spirale-n respirări de aurore
o rază cruceană de engrame

4.

explozii scot din transparențe sînii
ca textul sfînt pe pietrele tombale
sporind adînc clamările genunii
rușine/panică ..... străvechi rivale

5.

prelungul gît mereu în avatare
e-o pasăre o pihis ireală
un crater vag deschis spre contemplare
acropola din sfera boreală

6.

de-aramă părul flăcările caste
în organonul nopții le descarcă
și haosul devine blînda arcă
prin prozodia valurilor vaste

7.

hymericul dezmărginind retine
la infinit dogoarea o coboară
iar nașterea cu moartea solidară
inventă armonii eleusine

8.

spirit și trup intrînd în oglindire
ca două catedrale-nvecinate
pe cerul cu oglinzile sunate
înalță steaua-dublă în orbire

9.

arcul de foc : memorie/uitare
cîntînd **cel ce-mi urmează mie vine**
eliberînd graalul de lumine
și sîngele din marea înghețare

Horia ZILIERU

1. Litoral
2. Orașul
3. Anotimpuri
4. Natură statică
5. Antene
6. Portret

„VASILE ISTRATE“

Proză satirică

SĂ SCRIEȚI NUMAI CU ACID SULFURIC

Cu ochii la o prea trumoasă trecătoare — ce sîni, domnule, ce sîni — n-a observat tramvaiul. Și a fost transferat direct în alt tărîm. Era poet. După cum se știe încă din evul mediu, un poet are dreptul să fie distrat.

Faptul nu s-a făcut resimțit, prea mult. Dacă niște confrați nu i-ar fi alcătuit un necrolog — dar i-au făcut un necrolog — dispariția lui ar fi trecut cu totul nebăgată în seamă.

Nu ocupa nici un post în vreo schemă și, astfel, n-a fost necesar să fie înlocuit de cineva. La revistele la care era colaborator au continuat alții să publice poeme la fel ca ale lui. Așa că, nu s-a observat nimic.

Pentru el, însă, faptul foarte banal de a fi murit — cui nu i se poate întîmpla așa ceva? — a luat proporțiile unui eveniment.

De pe urma acestui eveniment i s-au tras o mulțime de necazuri.

Pe cînd aștepta la rînd — era acolo un rînd ca la moară — a închipuit o explicație a întîmplării al cărei subiect fusese. Nu putea spune: „m-am întors după o preafrumoasă trecătoare și n-am observat tramvaiul"... Nu, nu era nici onorabil și nici poetic. Ar fi reieșit că s-a petrecut *tocmai cu el*, un accident banal, un accident de circulație, ca atîtea altele. De aceea a închipuit o explicație care să sugereze că se afla în acea perioadă psihică în care, *obsedat de o temă*, actul de creație se exprimă printr-o totală concentrare mintală.

Voia să se prezinte elegant. Să vorbească frumos, ca la ședințele literare din provincie cînd elevele aflate în preajma majoratului îi sorbeau cuvintele și îl priveau cu frumoșii lor ochi umeziți de emoție.

Dar nu i-a mers.

Era o masă, cîteva persoane, cu alte cuvinte o *comisie de recepție* și nimeni nu s-a arătat dispus să-și umezească puțin ochii ascultîndu-i mărturiile. Dimpotrivă, aproape că nici nu l-au privit. A fost un simplu dialog din care a putut auzi doar cîteva fragmente:

— Asta e cel cu preafrumoasa trecătoare. Cel cu sînii...

— Sfîrșit elegant, observă cineva din comisie.

— Crime? Blasfemii?...

— Nu... niște păcate, acolo... Poeme.

— Proaste?

— Foarte. Dar avea prieteșug cu criticii și cu redactorii.

— Multe?

— Foarte multe...

— *Pronunțarea se amînă*, a decis cel care părea a fi mai mare în grad.

*

Așa s-a ajuns la ceea ce era denumit acolo *secția specială*, fiind inclus într-o rubrică anume: *în curs de elucidare*.

Secția specială nu e cine știe ce. O porțiune de teren, cam neglijată, ca un obraz țepos, nebărbierit. Un talcioc al iluziilor, forfotind de o mulțime de indivizi destul de suspecți, fiecare cu geamandanul lui. Erau geamandane jerpelite, de cine știe cînd; erau și sacoșe moderne, de vinilin, imitînd pielea; erau și cîteva geamandane de piele, împestrițate cu tot felul de etichete care atestau aventuri turistice de forță.

Se făcea, de plictiseală și un mic și neînsemnat comerț cu pixuri, ilustrate cu și fără timbre și deodorante. Fiecare cu ce putea. Poetul nostru avea simț comercial, dar nu dispunea de nici o marfă. Cînd a încercat să-și plaseze niște versuri i s-a ris în nas.

În secția specială, ceea ce este exasperant e provizoratul. Plictiseală. Nourii nu plouă; încărcarea electrică nu fulgeră, căldura nu arde, frigul nu îngheață. Niște comodități greu de suportat.

— Ce caut eu aici? a îndrăznit poetul să întrebe pe cineva care avea niște atribuții oficiale.

— Aici e locul tău, i-a răspuns acela sec. Tu nu ai încă un portret bine definit. Ai prea puține păcate pentru o decizie definitivă; sau, dimpotrivă, prea puține virtuți. Ești, așa, nici cald, nici rece.

*

— Și cît o să stau aici? Provizoratul mă înspăimîntă.

— Aici provizoratul poate fi o eternitate, l-a încurajat acela. Ai răbdare.

Dar acest articol, răbdarea, îi lipsea lui cu desăvîrșire. Chiar destinul său artistic — dacă ne putem îngădui expresia — evoluase sub semnul vitezei. El nu avea răbdare. Nu știuse niciodată să aștepte.

De aceea a intrat în panică. Din cauza asta a început să-și mănînce unghiile. Dar nimeni nu a luat în seamă acest semn de protest.

*

Într-o zi — nu putem preciza anume cînd, poate peste o lună, sau peste un mileniu — s-a întîmplat totuși ceva. A fost chemat pentru un supliment de anchetă.

— Cu ce te-ai ocupat, l-a întrebat un personaj.

— Cu poezia, a răspuns. Am scris poeme.

— Altceva ai mai făcut?

Acolo nu încape nici un neadevăr. Nici măcar o taină nu încape acolo. Aceasta o știe poetul. Așa că răspunse sincer:

— Da. M-am mai ocupat cu... am plasat, cînd am putut, diverse fitile la diverși confrați.

Credea că va face o impresie bună cu sinceritatea lui. Dar a fost dezamăgit.

Asta nu-i ocupație. Mai toți confrații tăi procedează așa. Te întreb dacă știi să faci ceva, dacă ai plantat un pom, dacă ai pus ceva deosebit, dacă ai creat ceva nou.

— Aceasta o poate aprecia numai critica. Și mai ales, viitorul...

Personajul mîrîi ceva nedeslușit.

Apoi îl mai întrebă:

— De unde ai luat metafora: „Simple sentimente de căprioară versată?"

— De la poșta redacției...

— Dar 3×2 fac 7? De unde atîta inteligență și atît spirit superior la tine?

— De la un prieten, cam alcoolic, dar nescriitor.

Personajul închise dosarul și-i spuse că e liber.

Atunci poetul se interesă din nou despre viitorul său. Voia să știe cît mai rămîne în secția specială.

— Nu-ți pot răspunde, încă, zise personajul. S-ar putea să rămîi așa în eternitate.

Astfel, poetul se izbi de noțiunea de eternitate în mod concret cum te izbești cu capul de un obstacol. A rămas perplex. A abandonat pînă și obiceiul de a-și mînca unghiile.

*

Peste cîtva timp — o lună, un mileniu?, acolo timpul funcționează în alt fel — peste cîtăva vreme l-au înfățișat unui Înalt Personaj pentru ancheta finală.

Înaltul Personaj avea, pe masă, un dosar în care poetul recunoscu cele patru volume de poeme pe care le publicase.

— Ce-s astea, întrebă Înaltul Personaj, le cunoști?

— Cărțile mele, răspunse poetul.

Vorbe... vorbe... vorbe... murmură Înaltul personaj, răsfoind, gînditor, volumele. Nimic... nimic... nimic...

— Sînt totuși zeci de poeme, îndrăzni să precizeze autorul.

Dar Înaltul Personaj, care era, cum bănuiți, un om bătrîn, oftă, meditativ, tăcu, iar oftă și, pe urmă, cu blîndețea judecătorilor foarte experimentați rosti una sau două fraze.

— Uite, zise Înaltul Personaj, e drept că nu ne prea dăm noi în vînt după poezie. Nu primim pe oricine aici, la noi, dar nici nu trimitem dincolo fără rost. Dar, cînd e cazul... mă înțelegi... Villon a fost admis... Baudelaire, și el. Am purificat — o slujbă, mă înțelegi — Litaniile acelea blestemate și l-am primit.

Şi pe Poë l-am acceptat.

Pe unii i-am reţinut, deci, aici. Pe alţii, cei într-adevăr blestemaţi, i-am trimis *dincolo*, să-şi mai topească vigoarea poetică.

Să vedem ce-i cu tine, mai zise Înaltul Personaj şi-i întinse cărţile. Citeşte ce vrei din opera ta, îl îndemnă.

Numai că... să vedeţi ce s-a întîmplat. Toate cărţile erau nescrise. Erau patru cărţi cu foi albe. Nici o literă. Nici un cuvînt. Patru caiete albe. Doar vreo două metafore se vedeau, aceea cu căprioara şi cealaltă,. cu 3×2. Dar erau anulate cu un creion roşu, ca nefiind valabile. În rest, nimic.

Stupefiat, cuprins de o strașnică înfricoşare, poetul îi spuse Înaltului Personaj că s-a strecurat o greşală, că i s-a făcut o farsă, proastă, de un confrate şi că el ştie, chiar, cine este persoana.

— Nu, îl opri Înaltul Personaj. Noi operăm cu realităţi. Textul, poezia, cum spui tu, nu a existat. Explicaţia e simplă. Nu există nimic.

— Şi atunci... bîlbîi nefericitul, eu ce fac ?

— Nici eu nu ştiu prea bine, răspunse Înaltul Personaj, meditativ. Eşti un caz foarte dificil...

Pe urmă, după puţină vreme, s-a adresat, printr-un telefon unui Şi Mai Înalt Personaj.

— Cazul este foarte complicat. Nu a existat, de fapt.

— ...

— Nu, nu a făcut nimic.

— ...

— Lipsite de orice substanţă artistică.

— ...

— Am înţeles. Şi eu cred că e unica soluţie...

Puse receptorul la loc, îl privi pe poet... Şi, apoi, Înaltul Personaj făcu un mic gest cu mîna, ca o alungare.

*

Cu ochii la o prea frumoasă trecătoare — ce sîni, ce sîni !... poetul abia a putut sări, în ultima fracţiune de secundă, din calea tramvaiului. A putut face, ca prin minune, un pas salvator.

După aceea, cu sufletul la gură, s-a înfundat într-un bar unde a băut de unul singur.

Ce curios om este, ce curioasă evoluţie are poetul. Uite, de cîtva timp se colaborează foarte greu cu el. I-a intrat nu ştiu ce în cap şi se leagă tot timpul de tipografi, de zeţari, cere nu ştiu ce hîrtie şi le cere să-i imprime versurile cu acid sulfuric.

Şi chiar pe manuscris nu notează nici un rînd decît cu acid sulfuric. Are un pix special şi un stilou cu care îşi imprimă creaţia numai pe foi de metal.

— Eu scriu pentru veşnicie, spune el.

Constantin ROMANESCU

O naştere grea

După ce, timp de mai mulţi ani, Vasile Cîntacu aşteptase, lucru declarat, să-i moară şeful ca să-i ia locul, singura lui şansă de promovare fiind iluzorie, căci omul era mai tînăr decît el şi pe deasupra sănătos tun, printr-un misterios complex de împrejurări se trezi, aşa peste noapte, şef al şefului său. Adică, director al unui important compartiment al instituţiei culturale, pe care, pînă atunci, o servise conştiincios dar fără să strălucească, într-un modest sector administrativ. Tovarăşul „de sus", care îl felicitase că îndeplineşte toate condiţiile, care „condiţii" au rămas necunoscute pentru colectiv, dînd naştere la multe discuţii, sugerase că pe Cîntacu îl aştepta „o carieră", lucru care l-a făcut pe fostul funcţionar să renunţe, încă de a doua zi, la sacoul în carouri şi la superba lui cravată mov şi să vină la serviciu îmbrăcat în costumul negru de ginere, care, deşi uşor demodat, îi cădea bine, pentru că era foarte slab, şi cu o servietă „Diplomat", bej, pe care i-o cumpărase nevastă-sa, despre care din clipa memorabilă a promovării sale nu a mai afirmat, cum o făcea de obicei, că e cam proastă. Adjunct, i se dăduse mînă liberă în această privinţă, şi l-a ales pe Alecu C. Alecu, un tip care nu se remarcase niciodată prin nimic, pentru că nici nu făcea nimic, dar care îşi masca puturoşenia printr-un fel repezit de a se purta, obicei care crea o oarecare tensiune în jurul lui. Altfel, era simpatic, căci avea o nevastă zgîrcită şi rea, care îi număra banii, în urma unor confruntări casnice. Alecu venind la serviciu cu ochelari de soare, care însă nu-i ascundeau zgîrieturile de pe obraz, iar faptul că unii afirmaseră că alegerea s-a făcut pe criteriu de culoare, noul adjunct fiind la fel de brunet ca şi noul şef, nu era o glumă nevinovată.

De fapt, Alecu C. Alecu a influenţat foarte puţin seismul pe care l-a declanşat Cîntacu în instituţie, lanţul de catastrofe care au urmat, pentru că el a continuat să nu facă nimic. Era mai mult detaşat, căci la forul tutelar o voce autoritară cerea mereu un „tovarăş care nu face nimic" pentru diverse activităţi de rutină. Unii spuneau că într-o zi Alecu ar fi înlocuit acolo, „sus", chiar pe portarul plecat după cumpărături şi că, altă dată, ar fi cărat birouri în locul unei femei de serviciu care născuse, ceea ce este puţin probabil avînd în vedere faptul că avea studii superioare. Şi Cîntacu avea o diplomă de stat dar în ce branşă nimeni nu ştia, căci nu profesase niciodată. Alegerea nu l-a năucit, a primit-o ca pe un lucru firesc, şoferul, căci acum avea maşină la dispoziţie, declara că, în primul drum spre casă, Cîntacu ar fi fluierat o melodie la modă, răsfoind un „Dicţionar de neologisme". Aşa s-a stabilit că se numea cartea pe care apoi nimeni nu a mai văzut-o, pentru că noul şef o îmbrăcase în hîrtie albastră şi se încuia în birou cînd citea din ea. Alte lecturi nu avea. Citise în viaţa lui două cărţi, după cum au dedus cu toţii din rarele momente cînd se confesa. Una, a unui scriitor american, nu-i reţinuse numele dar îl „impresionase realmente" şi alta despre „oamenii muncii, aşa cum sînt ei, plini de avînt şi dăruire în îndeplinirea sarcinilor", pe care o avea cu autograf de la un consătean, probabil autorul, Pandele Bercu. În rest, ştia o mulţime de titluri, lucru pe care pînă la promovare nu-l bănuise nimeni, căci discuţia lui preferată era „situaţia realmente dezastruoasă a fotbalului nostru", dar încurca autorii, ceea ce dădea subalternilor prilejul unor satisfacţii ieftine. Prima lui şedinţă plenară i-a uluit pe mulţi. Într-o terminologie preţioasă, în care expresii ca „abordare sistematică", „microclimatul în care stabilim raporturi interumane", „pertinenţă şi persuasiune", „sistematizare constelativă", se întretăiaseră în construcţii de o gramatică şi logică bizare, Cîntacu anunţase, în concluzie, că vrea „să instaureze democraţia". Unii, în special personalul T.A., dar şi Alecu şi alţii, bănuiţi că ar fi lingăi, aplaudaseră şi se repeziseră să-i strîngă mîna, căci în final, noua conducere dădu douăsprezece sticle de spumos. Cîntacu spusese şampanie şi nimeni nu-l contrazisese, deşi stagiarul Flavian Molocea, nepotul tovarăşei Molocea, secretara tehnică, femeia care o dusese rău în viaţă, căci după un accident de maşină, cînd se alesese cu un ochi de sticlă, o părăsise bărbatul, a recunoscut apoi că îi ajutase personal mătuşii să radă etichetele. Ca să respectăm adevărul, tovarăşa Molocea îşi meritase soarta, avînd în vedere că în momentul accidentului se afla, cu totul nejustificat, în maşina personală a lui Pantelimon Flascu, de la plan, cunoscut ca un bătrîn stricat care desfăcuse multe familii. De fapt, cu ea îşi începu Cîntacu instaurarea democraţiei, trecînd-o simplă dactilografă, pe motiv că îi asculta convorbirile telefonice, pe care le comenta apoi cu femeia de serviciu şi cu unii subalterni, situaţie perfect adevărată, care făcu ca măsura să fie primită ca un lucru normal. În scurt timp, tovarăşa Molocea făcu cîteva crize de nervi, cu manifestări violente, însoţite de cuvinte total licenţioase ceea ce îi atrase, pe merit, desfacerea contractului de muncă.

După această primă manifestare de forţă, pe care Cîntacu o savură în secret, urmă aspra sancţionare a portarului, pe care-l surprinsese tăindu-şi unghiile în timpul serviciului, încuierea telefoanelor şi instalarea unui telefon public pe hol, transferarea „la cerere" a administratorului, căruia vroise să-i desfacă contractul de muncă pentru că nu reuşea să se „afirme" deloc în perioada crizei mondiale a cafelei, dar renunţase în urma unor schimburi de lovituri peste birou. De fapt, Cîntacu lovise cu servieta bej iar administratorul Trenciu îl apucase dintr-un reflex de apărare, nu se ştie de ce, de păr, moment cînd îi surprinse noua secretară tehnică, femeie serioasă, ale cărei spuse nu pot

fi puse la îndoială. Cel mai persecutat era însă Matei Cizmaşu, căruia încă din ziua numirii, la salutul său „Noroc, Vasile", Cîntacu îi răspunsese cu „Să trăiţi", ceea ce îl ului atît de tare pe bunul său prieten încît nici nu apucă să-l înjure. Îl tăie de la două prime, îi puse o rezoluţie negativă pe o cerere de plecare în străinătate şi nu-i dădu concediu pentru a se înscrie la doctorat, fapte care îl aduseseră pe bietul om, care altfel era conştiincios şi capabil, în pragul disperării. Perioada cea mai grea a urmat după ce şi-a cumpărat autoturism deoarece Cîntacu s-a ridicat în plen şi a cerut ca, „în spiritul eticii şi echităţii", să se facă anchetă pentru a se vedea de unde a avut Cizmaşu banii pentru maşină. Cînd comisia de anchetă a anunţat că totul se desfăşurase perfect legal, acuzatul fiind un om econom şi avînd şi soţia în cîmpul muncii, Cîntacu se justifică prin faptul că a vrut să facă „un efect", fără să explice exact ce l-a împins spre acest act, care pentru toţi nu putea avea altceva la origine decît pizma.

În ciuda acestor întîmplări instituţia mergea bine căci oamenii, fiecare la locul lui de muncă, îşi făceau datoria. Este drept, salturi spectaculoase nu s-au produs dar nici căderi, lucru bizar, mai ales după „instaurarea democraţiei". Într-o zi, după program, Cîntacu îi convocase în plen şi anunţase noua schemă, „o restructurare sistemică constelativă menită să reconsidere dimensional şi cantitativ etc. etc.", în cadrul căreia unsprezece şefi urmau să coordoneze „procesul muncii". Mai greu a fost cu subalternii, căci nu rămăseseră decît şapte, pe care singurul lucru care îi deosebea de şefi era acela că nu aveau voie să participe la şedinţele „operative", care se ţineau cam de trei ori pe zi. Trebuia însă să-i aştepte căci aceştia le „transmiteau" sarcinile. Toată lumea făcea bancuri pe seama situaţiei, fiecare văzîndu-şi mai departe de munca lui. Cîntacu era fericit. „Divide et impera" îi repeta el nevesti-si, ceea ce o lăsa pe biata femeie, care avea doar şapte clase, cu gura căscată. Bea de unul singur, ascuns în biroul unui responsabil de bodegă, pe care îl şantaja cu funcţia şi jignea din ce în ce mai des oamenii, în special pe subalterni. În rest, se închidea în birou, după ce în prealabil punea un bilet pe uşă: „Aici se lucrează. Mulţumesc", şi dormea. Asta, cînd nu ţinea şedinţe.

În dimineaţa aceea convocase „întreg colectivul". I se părea că nu se munceşte la nivelul exigenţelor şi dorea să împartă subalternilor cîteva avertismente. Era un început de primăvară, cu soare blînd, dinspre cîmpul aflat în apropiere venea un miros de pămînt mustind de sevă şi oamenii erau destul de apatici. Priviţi din afară păreau o tristă mulţime solitară, împăcată cu soarta, aruncată din val în val, spre un ţărm aiurea. Pînă nici stagiarul Molocea nu se mai chinuise să parieze, cu sine însuşi, bineînţeles, ce va face mai întîi Cîntacu, se va scobi îndelung în nas sau îşi va suge creionul...

Acesta era însă nervos. Cizmaşu întîrzia, fapt fără precedent. Trimise de cîteva ori secretara să-l caute prin birouri, să-l sune acasă, dar fără rezultat. Îi pregătise şi lui o sancţiune. Începu un discurs confuz, despre indisciplină dar nimeni nu-l ascultă După un timp, uşa se deschise şi în birou intră asudat, neras, cu ochii încercănaţi, Cizmaşu. „Mi-a născut nevasta. A fost..." Cîntacu se dezlănţui: „Marş afară. Să baţi la uşă. Aici nu vine fiecare cînd vrea şi nu face nimeni ce vrea!" Ochii îi sticleau cu răutate şi scuipa cînd vorbea. Atît realiză Cizmaşu care spuse moale. „A murit, tovarăşe Cîntacu". Peste birou se lăsă o linişte adîncă. Oamenii ieşiră în tăcere, fără să se uite unul la altul. Cîntacu încercă să spună ceva dar îi întorseseră spatele. Cîştigaseră ceva, greu de explicat ce, simţeau destinele lor împletindu-se, ştiau că greşiseră acceptînd, făcînd haz de o situaţie care ameninţa, în timp, să le anuleze eforturile solitare. Seara sărbătoriră pe proaspătul tată, care se jură de mai multe ori că spusese, ca să facă „un efect", „Poate a murit, tovarăşu Cîntacu", ceea ce însă nu mai avea nici o importanţă. Erau exuberanţi, se născuse un copil, îi căutau un nume şi zorile îi găsiră mai tineri. Fusese o naştere grea... Despre adunarea generală a oamenilor muncii, convocată de urgenţă, în care urma să se pună în discuţie nu numai atitudinea ci întreaga activitate a lui Vasile Cîntacu, nu se rosti nici o vorbă, deşi o aşteptau cu toţii, nu ca pe un „efect final" ci ca pe un început..

Eduard HUIDAN

Toma necredinciosul

Nici acum nu se dezmeticise, după aproape două ore de înfrîngeri şi biruinţe care îl secaseră. Plecase fericit pe teren. Era fericit să vină acasă şi s-o găsească în patul masiv, cu tapiţerie mov şi cu furnir din lemn de păr african. Îi săruta mîna mică, plină de inele, cu unghii lungi şi totdeauna ojate stacojiu şi i se părea că pielea îi miroase a lemn proaspăt lăcuit. Uneori intra pe furiş şi o găsea tot în mijlocul patului, citind un roman. În oglinda ovală a toaletei îi vedea gîtul gingaş cu un zuluf şmecher, spînzurînd ca un semn de întrebare: „Ei, te apropii sau ce faci?", părea să spună el. Şi Toma se apropia vrăjit, supus. Marijan bătea din palmele ei mici şi el se ducea în bucătăria cu dulapuri suspendate şi mască de chiuvetă, cumpărate tot la rate, să pregătească ceva de mîncare şi o cafea.

— Repede, că mor de foame!... Şi cafeaua, ştii tu, mică şi mai amară, că altfel o bei singur!

Cuvîntul „singur" avea pentru Toma un efect ciudat. Îl speria îngrozitor. Crescuse la orfelinat. Şi deşi nu fusese niciodată singur, fusese un însingurat. Cînd se însurase cu Marijan, parcă apucase pe Dumnezeu de picior.

Şi acum, cînd Iorgu a venit după el în gară, să-l anunţe să vîndă biletul, că treaba din provincie o aranjase pînă la urmă, şeful prin telefon, se întorsese fericit acasă. A intrat tiptil, să n-o trezească, era amiază şi Marijan poate, dormea. O să-i facă o surpriză cînd se va trezi şi va vedea vasele spălate şi laptele cu orez, care îi plăcea atît de mult, fiert.

Pe hol, în cuier lîngă halatul lui, o haină de piele mirosind a cîine jilav, îl făcu să se frece la ochi. Poate era obosit şi nu vedea bine... Poate intrase într-un apartament străin... „Nu pot să cred", îşi zise Toma „Să fi venit frate-meu?" Dar haina lui de piele era neagră, chiar el îi aranjase o relaţie la Cisnădie, de unde o cumpărase, nu roşcată ca asta din cuier...

„Doamne fereşte!", îşi alungase el un gînd urît, fără subiect, aşa, numai prevenitor de o nenorocire. Şi umblînd în vîrful picioarelor, vru să-şi pună papucii. Dar în locul papucilor lui calzi de postav văzu o pereche de ghete moderne, cu tocul semiînalt şi mult lăsat pe spate, ca de mărimea 42. El avea 39. De cîte ori nu-i zicea Marijan: „Ai noroc că te iubesc, alta în locul meu nu te-ar fi luat cu numărul ăsta nesemnificativ pentru un adevărat bărbat!" Dar el vedea în toate afronturile ei spuse în glumă sau în serios, doar vorbe tandre, dantelate cu ironie, aşa cum nu-i spusese nimeni la orfelinat.

Ar fi vrut să năvălească în dormitor, în dormitorul lor „Monica". Se încordă şi luîndu-şi curaj se năpusti spre uşă ameţit. Dar ghetele intruse care parcă aşteptau la uşă, puse de pază, i se băgară nu ştiu cum printre picioare şi căzu. „Nu, nu e bine, să nu fiu pripit... E un semn... Să fiu bărbat!... Şi de ce să mă gîndesc la un lucru urît? Poate a venit de la IDEB şi citeşte contoarul...". „Contoarul?! Ce contoar!" se înfurie tot el. „Ăsta-i aici pe hol şi l-a citit acu două zile". „Nu pot să cred", îşi murmura lăuntric unui gînd gol, fără vreun alt personaj în afară de Marijan. Şi îndoiala lui avea un aer ciudat, de îmbărbătare şi parcă şi de aţîţare, căci pe urmele ei, neconvins, aştepta cu voluptatea chinuitului şi alte urme.

Îhîm, amuşină el lung aerul holului, e clar! Miroase a parfum străin, probabil Messire, de care ar fi vrut odată să-şi ia, dar renunţase în favoarea ei, cumpărîndu-i o bluză de pînză topită, după care îi spusese că se topeşte... Şi eu mă dădeam cu Ghepard de 34 de lei...".

Revizui în minte semnele rău prevestitoare. Haină, ghete, parfum. Şi un personaj străniu începu să prindă contur alături de Marijan. Ochii minţii derulau un film cu o fotografie aparţinînd unui portret robot. Desigur, Marijan nu era singură. Şi începu să conjuge în şoaptă cu disperare absurdă, mecanică: „Îi omor..." Peste poate! de ce pe amîndoi? „Îl omor! Şi dacă el e nevinovat? „O omor!" Pe ea, niciodată! Nici măcar nu putuse să o

lovească în cinci ani de căsnicie, deşi îl scosese de multe ori din răbdări.

Trase aer în piept şi vru să intre Dar zgomotul făcut de învălmăşeala în cădere a ghetelor 42, născu prin compensaţie cîteva secunde de linişte adîncă, după care în uşa dormitorului „Monica", abia achitat, apăru Marijan care ciufulită şi roşie de somn, îl anunţă somnoroasă :

— Dacă tot te-ai întors, du-te să iei pîine, pînă nu se închide ! Hai, micule ! îi zisese frecîndu-se la ochi. Şi încolăcindu-l cu braţele ei fierbinţi şi grăsuţe, uşor umede, îl împinse încet înapoi în pantofi, în palton, în pragul uşii de la intrare.

Văzuse odată la televizor o dăcie ; pe un ritm alert, gesturile se descompuneau înainte şi înapoi, mecanic, cu un aer absolut caraghios. Parcă luase locul celui de la televizor. Pe primul timp înaintase, iar pe timpul doi, cînd ieşise Marijan se petrecuse o vrajă, care-l întorsese îndărăt, la faza iniţială.

Afară, pe palierul blocului, zisese tare, nepăsîndu-i că l-ar putea auzi cineva ; „Nu pot să cred !..." şi plecase mecanic spre pîine. Începuse să plouă mărunt şi picăturile care-i răcoreau obrajii îi făceau bine, dar nu-l puteau smulge din starea aceea de descumpănire.

„Cum naiba de-am ieşit afară ?", se minuna el a pagubă şi încerca să-şi răspundă singur : „Păi, m-a împins ea !", „Şi de ce m-a împins ?", „Pentru că trebuia să iau pîine !" „Ei, pe dracu', trebuia să mîncăm pîinea care mai era şi dacă nu ne-ar fi ajuns, făceam eu, o mămăligă cu telul..." „O mămăligă ?", „Mămăligă eşti, te-ai lăsat fraierit pentru..." „Pentru cine ?" „Cum pentru cine ?" „Pentru cine era în casă şi-şi lăsase afară haina roşcată de piele, ghetele 42 şi parfumul ăla fin..." „Mă întorc şi-i omor...". „Nu, întîi o omor pe ea, apoi pe el...". „Nu, întîi pe el ! El a momit-o, el a adus-o pe calea pierzaniei, mizerabilul !..." „Dar ea ? Ea ce-a făcut ? L-a dat afară ? A stat cu mîinile în sîn ?" „Nu, n-a stat cu mîinile în sîn... L-a împins pe el, ca să poată rămîne cu celălalt... Ticăloasa !"

De cîteva ori se întorsese în faţa uşii, ca în episodul acela caraghios de la televizor, dar uşa sunase sec, de închidere, ba parcă auzise cum s-a tras şi ţîmburuşul yalei, pentru siguranţă. Să se ducă să se uite de pe partea cealaltă a blocului ? La ce bun ? Pînă ajungea el pe stradă, cel cu ghete 42 putea să iasă pe uşă... Sau pe fereastră... Stăteau doar la etajul 1....

„Dar dacă sun iar ?" „Dacă sun ori nu iese şi zice că n-a auzit, ori iese şi mă trimite la pîine... Şi dacă întreb cine-i în casa noastră, o să plîngă, o să se supere şi-o să plece la maică-sa... Singur ? N-am fost de cînd m-am născut tot singur ?"

Îşi aminti cum în lift se uitase în oglindă. Parcă era un frate al lui, mai bătrîn, pămîntiu. Gîfîia deşi nu alergase. Îşi dăduse şi o pereche de palme, şuierînd printre dinţi ; „Fii bărbat, Tomo, ce naiba !", dar parcă nu-l ajutase la nimic.

Mergea pe stradă la întîmplare. După vreo jumătate de oră înţelese că de fapt căuta un centru de pîine. Intră într-o alimentară şi cumpără grisine şi turtă dulce. Îi era sete, şi la patibar găsi felii de pesmet ambalate în ţiplă. Luă şi trei plăcinte. Dar setea îl ardea ca un fier încins în măruntaie.

Cu braţele pline de pachete intră în prima bodegă care-i ieşi în cale. Întîi vru să ceară o bere, dar pe urmă se răzgîndi şi îi veni chef să soarbă o votcă. El care nu bea, care nu intra niciodată în cîrciumi, care venea acasă cu o sticlă de vin s-o bea cu Marijan, simţea nevoia acum să bea o votcă mare.

Chelnerul i-o aduse şi în timp ce-l întreba „altceva numai doriţi ?", Toma observă că era încălţat cu ghete. Dar nu ca oricare, ci ghete din acelea cu toc, lăsat mult spre spate şi de mărimea 42.

— Încă una mare ! ceru el şuierat, nerecunoscîndu-şi vocea şi mai ales dorinţa de a bea votcă.

Fixă cu ochii injectaţi de furie şi oboseală ghetele chelnerului, pînă ce acesta se pierdu printre mese.

După a doua votcă se aşeză lîngă el un bărbat grizonat cu o haină de piele roşcată.

— E voie ? întrebase grizonatul politicos.

— E aceeaşi piele, răspunse Toma şi începu să-i pipăie umerii hainei, aiurit.

Grizonatul bolborosi ceva şi se aşeză cu teamă, tocmai în fundul localului.

Toma mai ceru o votcă. După al patrulea pahar simţi o greaţă care-i urca din coşul pieptului, amestecată cu un miros vag de parfum Messire, care-l sufoca.

Apoi ieşi în stradă lăsînd pe masa bodegii o sută de lei şi toate pachetele cu care venise încărcat.

*

A doua zi în zori, Marijan, anunţată de nişte vecini, venise să-l ia de la un magazin de mobilă, unde se strînsese lumea ca la urs. Venise şi miliţia şi avea o presimţire urîtă. În seara anterioară doar ce ieşise din bodegă, Toma văzuse în vitrina magazinului un dormitor „Monica" din lemn de păr african, cu tapiţeria mov. Era liber şi-l aştepta îmbietor. Intrase, se descălţase politicos şi pînă să se dumirească şeful şi cele două vînzătoare de servici din seara aceea, căzuse în patul masiv, văicărindu-se pînă adormise. După ce s-au chinuit fără nici o speranţă să-l poată da jos din pat, parcă era de plumb, şeful şi cele două vînzătoare hotărîseră să-l lase acolo, pînă a doua zi. Se temeau de miliţie pentru nişte mişmaşuri ale lor şi nu voiseră să facă zarvă. „Beţivul" era îmbrăcat curat şi cine ştie ce păţise amărîtul, că bolborosea într-una :

— Sînt un netrebnic ! Uite, nu e nimeni ! Patul e gol ! Nici măcar nu-i acasă ! S-o bănuiesc eu pe ea... O sfîntă !... Sînt un netrebnic !

Passionaria STOICESCU

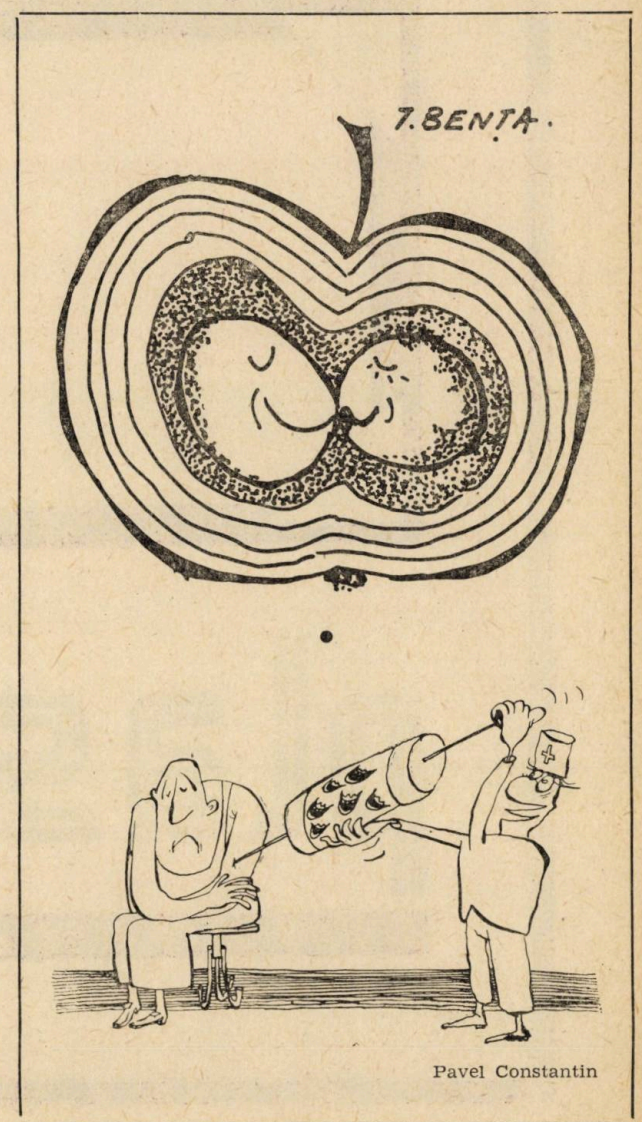

Pavel Constantin

BIBLIOTECA ORĂŞENEASCĂ
JIMBOLIA

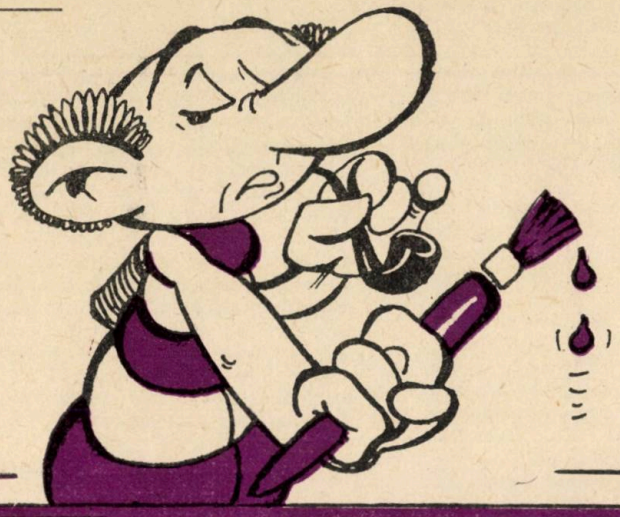

plastica

AMINTIRI DE CĂLIN ALUPI

Cum l-am cunoscut pe Ştefan Dimitrescu

Acum 50 de ani eram student prin anul II la Academia de Arte Frumoase cînd Gheorghe Popovici a ieşit la pensie, şi-n locul lui, se vorbea printre studenţi, că vine un profesor de pictură de la Bucureşti.

Se spunea că este un pictor modern, bun prieten cu Tonitza, că a studiat la Iaşi şi apoi la Paris. Noi nu-l cunoşteam. N-a trecut mult şi într-o zi, cînd eram ieşiţi în pauză, apare o figură streină, distinsă, venind spre atelierе însoţit de secretar. Au intrat şi l-a prezentat ; era noul nostru profesor de pictură, Ştefan Dimitrescu.

Un om de statură mijlocie, slab la trup, cu faţa prelungă, cu părul alb, aşa cum se vede în autoportretele sale. O ţinută sobră.

Cunoscîndu-l, treptat, descopereai că aspectul lui fizic nu-l desminţea pe cel moral.

Aceeaşi sobrietate şi distincţie din ţinuta lui se vedea şi-n comportarea cu cei din jur. Era de o corectitudine şi o cinste exemplară.

Stăpînit, niciodată nu-şi ieşea din fire chiar cînd ar fi avut motive de supărare. S-a impus în faţa studenţilor de la început.

Venind la Iaşi, a adus un suflu nou în privinţa orientării învăţămîntului artistic cît şi a artei plastice în general.

A rupt cu sistemul conservator ce dăinuia de o bucată de vreme în această instituţie de prestigiu de altfel, cu tradiţia unui anumit şi mereu acelaşi gen de modele pentru studiu încetăţenit de zeci de ani : nud, portret de ţigancă şi bătrîn cu barbă.

De aici înainte se angajau modele variate ca vîrstă şi culoare.

La cursul lui, în atelier studenţii veneau cu interes şi plăcere. Corectura o făcea verbal, pe lucrare, la fiecare, dar acolo unde i se părea că merge greu, se aşeza pe scaun, lua paleta şi proceda practic, făcînd din nou desenul şi eboşul, studentul rămînînd să continue. Bine-nţeles că acesta nu-l mai atingea ; îl lua acasă înainte de a se usca şi-l punea în ramă.

Uneori mergea la peisaj prin cartierele mai caracteristice ale Iaşului ; Nicolina sau Tătăraşi, şi lua cu el cîţiva studenţi, printre care eram şi eu. În aceste ieşiri, atitudinea sa era aceea a unui prieten mai mare, ca între tovarăşi de drumeţie.

După ce ne găseam fiecare motivul, începeam lucrul. La un timp, dacă i se părea că am îngheţat, ne aduna şi ne invita la o gustare într-o cîrciumă mai apropiată şi, încălziţi în jurul unui pahar de vin, ne povestea diferite întîmplări în legătură cu pictura.

De obicei, el termina lucrul mai repede şi pleca — noi incitaţi de ceea ce vedeam că poate ieşi din acel colţ obişnuit de mahala, nu ne înduram să-l părăsim pînă nu ne alunga noaptea.

Ştefan Dimitrescu nu impunea maniera sa de lucru şi, ceea ce este esenţial pentru un bun profesor, căuta să respecte pe cît posibil personalitatea elevului, îndrumîndu-l în sensul temperamentului său artistic. Aşa se face că studenţii săi şi-au păstrat caracterul distinct, avînd comună acea preocupare pentru redarea expresivităţii încă din stadiul de desen al lucrării ; căci Ştefan Dimitrescu ţinea ca desenul să fie construit, elaborat, nu se mulţumea cu un desen superficial expediat.

Şt. DIMITRESCU : *„Dobrogeancă"*

„Tărani aprinzînd ţigara"

89106

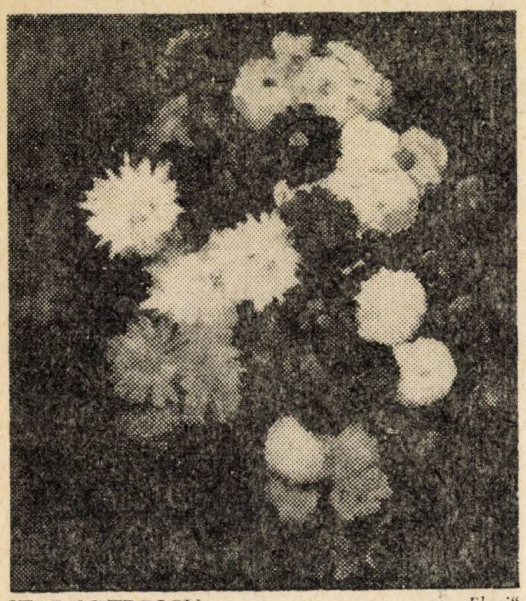

ŞT. DIMITRESCU : *„Flori"*

La culoare, lăsa libertatea ca fiecare să aleagă gama potrivit temperamentului său, dar îi cerea să respecte legile armoniei, circulaţiei luminii şi echilibrului cromatic.

Preferinţele sale mergeau însă spre tonurile grave, pe gama culorilor şi scoarţelor moldoveneşti şi, în ciuda tuturor curentelor de ocazie şi a modelor facile, pe care le-a întîlnit la Paris şi în Italia, şi-a păstrat optica şi echilibrul său, însuşindu-şi doar ceea ce era valabil pentru exprimarea viziunii sale plastice.

A fost un pictor al pămîntului românesc cu tot ce are el mai autentic.

Cu mijloace simple, aşa cum numai un mare artist poate, reda expresivitatea unui portret sau atmosfera unui peisaj. Voi cita doar un singur exemplu — spre a nu intra în sfera criticilor de artă, acel interior ţărănesc, studiu pentru „Cină".

Este o compoziţie extrem de simplă în aparenţă : cîteva linii orizontale, — masa, laviţa şi blidarul —, tăiate de două verticale principale — sumanul atîrnat ; în margine — un colţ de dulap —, pe masă o ulcică de smalţ albastru cu flori. Totul în culori sobre, doar florile din ulcică, roşii.

Ei bine, el reuşeşte să ne sugereze întreaga atmosferă, răcoarea unei camere de ţară într-o după amiază de vară, mirosul de var amestecat cu cel al florilor roşii care luminează şi încălzesc întregul tablou. Aştepţi parcă să vină gospodarul.

In portrete, ca să mă refer la cele de ţărani, ţăranii lui Şt. Dimitrescu sînt diferiţi de cei ai lui Grigorescu — nu sînt chipeşi ci sînt oameni autentici, dîrzi, oameni care luptă pentru viaţa lor. Uneori au un puternic dramatism. Să ne amintim de compoziţia „Morţii de la Caşin", una dintre cele mai viguroase realizări plastice din timpul primului război mondial.

Care dintre noi, privind acest tablou, nu se indignează de cruzimea războiului ? Chipul femeilor slabe şi muncite care plîng mocnit, al bătrînului în cămaşă de cînepă, care îşi frînge mîinile neputincios, blestemînd pe criminalii care i-au omorît feciorul, stîlpul lui de nădejde la bătrîneţe. Ştefan Dimitrescu se relevă aici ca un psiholog cu o mare putere de intuiţie şi redare a sentimentelor. Totodată, o mare dragoste pentru acest popor. Şi această dragoste şi-a exprimat-o şi în calitatea sa de rector al Academiei de Arte Frumoase, pe care el a ridicat-o la acel nivel, căci ea fusese Şcoală de arte frumoase pînă atunci. Începînd din 1931, în calitate de rector şi-a pus tot sufletul pentru a impulsiona şi dinamiza arta plastică a Moldovei, organizînd expoziţii colective şi saloane oficiale pe regiune. De altfel Iaşul se afla într-o epocă înfloritoare. Avea o seamă de oameni iluştri — oameni de ştiinţă, scriitori, artişti — în cercul cărora se găsea şi Ştefan Dimitrescu şi ale căror portrete, făcute de el, au rămas în patrimoniul preţios al artei plastice româneşti.

Sensibil la lipsurile materiale ale studenţilor, i-a ajutat, mărind numărul de burse şi premii. Şi eu am avut cinstea să fiu printre aceştia.

Apoi, tot el m-a numit custode la Pinacoteca de pe lîngă Academie, pe care a îmbogăţit-o cu numeroase lucrări moderne ale pictorilor dintre cele două războaie.

Pinacoteca ocupa etajul clădirii, iar la parter se găsea atelierul său. Uneori, coborînd scările, auzeam sunetul cald al unui violoncel şi ştiam atunci că maestrul se destinde după un dialog încordat cu paleta. Acesta era felul său de a-şi limpezi sufletul şi gîndurile. Înclinarea pentru sunetul grav al violoncelului de altfel mergea pe aceeaşi linie a caracterului său. Învăţase şi la Conservator să cînte şi în tinereţea sa îşi completa bursa de 5 lei pe care o avea, cîntînd prin localuri.

In plină activitate creatoare, viaţa lui Ştefan Dimitrescu a fost curmată în urma unui accident banal.

Pregătind un şasiu, i-a intrat o aşchie de lemn în palmă; fiind prea mică, neputînd să şi-o scoată atunci şi ne mai durîndu-l, nu i-a dat importanţă. Dar, după mai mult timp, palma a început să-l doară, i s-a umflat şi începuse să aibă febră. S-a dus la medic, a fost internat la Spitalul Sf. Spiridon şi în scurt timp a fost operat. Era prea tîrziu însă ; infecţia pătrunsese adînc în organism.

Nu mult înainte de a muri, ducîndu-mă să-l văd la spital, l-am găsit trist. Am stat puţin de vorbă despre ceea ce ştiam că-l interesează — ce mai e nou pe la Academie. Apoi, eu l-am întrebat cum se simte. A înclinat uşor din cap, spunîndu-mi :

— Am cam încurcat-o...

Cu toate îngrijirile medicilor, a dat în septicemie.

Mi-a rămas încă proaspăt în minte drama din rezerva clinicii chirurgicale a Spitalului Sf. Spiridon, în ziua cînd s-a stins din viaţă.

Auzeam că este foarte grav şi m-am dus să-l mai văd. Cînd am ajuns, clinica era în alarmă. Ştefan Dimitrescu intrase în comă, iar soţia, D-na Mărioara de durere leşinase.

Mare învălmăşeală, zăpăceală, asistente, medici intrau şi ieşeau în fugă, nimeni nu mai avea grijă să oprească intrarea persoanelor străine. Aşa se face că am ajuns pînă la uşa rezervei. Dar n-am mai putut să pătrund şi de altfel în scurt timp s-a prăpădit.

M-am întors mîhnit ca toţi care l-au cunoscut şi l-au preţuit. Sicriul cu corpul neînsufleţit a fost adus pe umeri de către studenţi şi depus în sala rotondă a Academiei de arte frumoase.

A doua zi orchestra simfonică de la Conservator, în frunte cu prietenul său, dirijorul Antonin Ciolan, au intrat în tăcere, s-au aşezat în jurul catafalcului şi în sunetele lui „Peer Gynt" al lui Grieg, viorile şi violoncelele l-au plîns în surdină.

Paleta şi violoncelul său au rămas în atelier, aşteptîndu-l.

Ştefan Dimitrescu a fost şi rămîne un mare pictor de talie internaţională, un eminent dascăl, un talentat pedagog.

O pildă de conştiinciozitate artistică, străduindu-se neobosit să ridice prestigiul artei noastre româneşti.

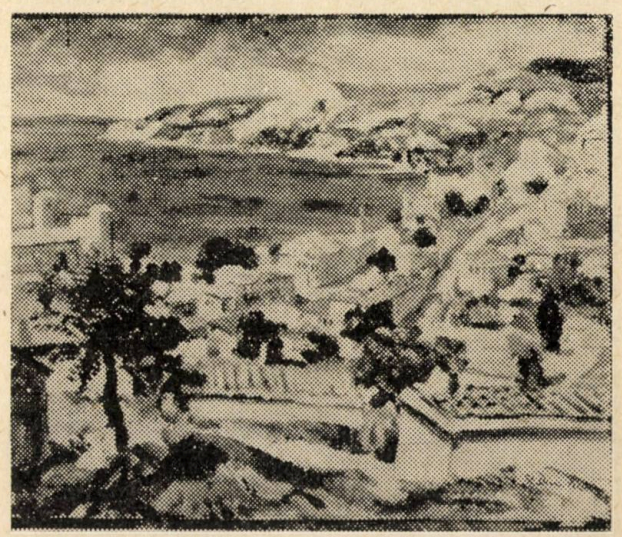

ŞT. DIMITRESCU : *„Peisaj"*

PICTORUL N. N. TONITZA

Cînd mă gîndesc la maestrul Tonitza, mă văd cu mulți ani în urmă, student la Iași, în același oraș și la aceeași școală unde-și făcuse și el studiile. Pe atunci era la București, dar într-o bună zi s-a întors ca profesor la bătrîna Academie de Arte Frumoase de pe str. Arcu și astfel l-am cunoscut.

Era un om nu prea înalt, îmbrăcat modest, cu un mers încet, îngîndurat, dar cu ochii rotunzi, neastîmpărați, veșnic iscoditori, cercetînd formele și culorile din jur. Cînd își îndrepta privirea asupra ta, fără a fi aspră, aveai impresia că te pătrunde. Această privire și-a redat-o foarte bine în autoportretele sale, în special cel datat — 1923, pe un fond roșu.

Eu atunci tocmai terminasem Academia de Arte Frumoase, dar într-o dimineață, cînd știam că maestrul vine la corectură, doritor să-l ascult, mă înființez în atelier printre studenți.

Deși urca greu scările din cauza unui picior, care-l supăra, în atelier nu se așeza pe scaun decît foarte rar. Făcea corectura, așa, îmbrăcat, începînd de la ușă cu toți studenții în jurul lui, pînă termina și fără multă teorie.

El făcea o corectură concretă, căutînd să-ți trezească posibilități de sesizare plastică, folosind ușoare nuanțe caustice, unde nu-i plăcea ; unde-i plăcea încuraja și adăuga „mai fă de astea !".

Pe atunci la studenți era o modă, de a prepara pînza cu grunzuri — cu asperități ; unii foloseau orez, alții preparau cu resturi de culoare rămasă pe paletă.

În ziua aceea tema de studiu era„ nud de femeie culcat". Maestrul trecînd de la o lucrare la alta, și ajungînd în fața uneia, a cărei pînză după cum spuneam era preparată astfel, se opri.

Întîmplător un grunzure de culoare uscată, mai mare, se găsea tocmai pe abdomen. Maestrul s-a uitat la lucrare vreo 3—4 secunde, apoi a întors ochii rotunzi, ca niște faruri, asupra autorului. A mai privit o dată lucrarea, după care s-a adresat viitorului pictor, respirînd greoi, cu ușoare pauze :

N. N. TONITZA : *„Flori în glastră"*

N. N. TONITZA : *Portret de copil"*

— D-ta, desigur că ai să te însori, ai să-ți iei o soție frumoasă. Cînd ai s-o mîngîi și mîna va întîlni un grunzure ca acesta, are să-ți placă ?

Toată atmosfera s-a destins și toți au sesizat ridicola neconcordanță între modă și realizarea artistică a lucrării.

Umorul maestrului se manifesta și-n alte împrejurări.

Povestea D-na Tonitza o întîmplare. Într-o zi Maestrul găsește prin bucătărie o grezie, cu care se ascuțeau cuțitele ; a rupt-o în două și pe una din ele s-a apucat să sculpteze la capăt stema Moldovei. A cioplit-o, a scobit-o, a lustruit-o, a vopsit-o cu o nuanță de verde, ca să-i dea o patină de vechime, pînă ce a obținut forma și aspectul dorit. O muia în cerneală, apăsa pe hîrtie și ieșea o parafă cu capul de bour de toată frumusețea.

Un prieten al său, mare amator de antichități, vizitîndu-l îi povestește lui Tonitza de o piesă rară pe care tocmai a achiziționat-o. Atunci Maestrul s-a gîndit să-i facă o farsă prietenească. Îi arată acea parafă spunîndu-i grav că o are de la niște străbuni răzeși, care la rîndul lor o aveau de la Ștefan cel Mare.

Prietenul foarte impresionat l-a rugat să i-o vîndă. Maestrul o strîngea făcîndu-se că ține la ea și nu poate să i-o dea. Acesta nu s-a lăsat și de cîte ori venea la el insista să i-o vîndă ; încît Tonitza, văzînd că nu poate scăpa cu nici un chip i-a mărturisit adevărul, făcînd haz amîndoi și încheind toată întîmplarea cu un pahar de vin.

O altă trăsătură de caracter a maestrului Tonitza era emotivitatea. Nu-i plăcea să vorbească în public și lesne i se umezeau ochii. Într-o zi n-am avut de lucru

și i-am povestit despre moartea unui ciine, pe care-l avusesem și mi-a părut foarte rău după aceea, căci nu-și mai putea stăpîni lacrimile.

La fel dacă-i povesteai despre viața grea a cuiva, despre vreun copil necăjit, ochii imediat i se umezeau. De la un timp îmi impusesem să fiu foarte atent la cele ce-i povestesc.

L-am cunoscut mai îndeaproape într-o vară cînd a adunat în jurul său vreo cîțiva pictori, printre care Corneliu Baba, Mihai Cămăruț, Serafim Bodnariuc și eu, și am mers la Schitu Durău, de la poalele Ceahlăului, unde am făcut o clacă artistică, așa cum spunea el, cu gîndul să colindăm apoi an de an toată Moldova. Aici, în mijlocul naturii, i-am cunoscut toată generozitatea și sufletul său cald.

Era apropiat, prietenos.

Printre altele mi-aduc aminte cum într-o zi a venit o țărancă dintr-un sat vecin, cu un băiețel de vreo 6 ani, slăbuț la trup, cu ochii negri neobișnuit de mari, pe cap cu o pălărie de a tatălui său, care murise de puțin timp doborît de un copac.

Femeia, rămasă văduvă, cu mai mulți copii, venea să vadă și ea pictura despre care se auzise prin împrejurimi și își luase cu ea și băiatul mai mare, mai mult ca să-l împace decît s-o apere de lup — pe acolo fiind pădurea adîncă.

Maestrul Tonitza a intrat în vorbă cu băiețelul, glumind a cerut să-i dea lui pălăria, apoi au încins o conversație ca între prieteni. După ce l-a copleșit cu tot felul de daruri, la plecare i-a spus mamei sale să-l aducă mai des pe acolo.

L-a îndrăgit mult pe băiat. I-a făcut un fel de pensie săptămînală pe tot timpul cît a stat la Durău. Chipul copilului a rămas într-un desen colorat — un pui de țăran cu ochii mari avînd pe cap o pălărie mult prea mare pentru măsura lui. Într-o zi îl însoțeam pe o potecă din sătucul de la poalele Ceahlăului și ne-am întîlnit cu o fetiță care încă nu avea anii de școală. Era o cunoștință mai veche de-a Maestrului. A sfătuit mult cu ea. După ce ne-am despărțit, m-am adresat către el, zicîndu-i :

— Vă plac mult copiii, Maestre ?

S-a oprit din pasu-i rar, s-a întors spre mine și înșurubîndu-mă cu ochii rotunzi, mi-a răspuns :

— Teribil ! fără a mai adăuga ceva.

Pe ulicioară, un pom dintr-o grădină își întindea brațele peste gard — scăpase cîteva mere roșii în drum; Maestrul îmi zise :

— Frate Alupi, te rog, culege-le și dă-mi-le, ca să le am pentru copiii care vin la mine. Și într-adevăr la Durău, la fratele Ghiță, unde stătea, avea întotdeauna mere înșirate pe fereastră iar pe masă nelipsita ceașcă de cafea. Acolo ne primea prietenos și era o plăcere să-l auzi vorbind.

Faptul cel mai banal știa să-l prezinte în așa fel că devenea interesant. Modest, niciodată nu vorbea despre opera sa, despre succesele sale. Și țăranii îl iubeau. Cînd rămînea toamna tîrziu, singur doar cu un ucenic, cînd porțile schitului se închideau pentru turiști, veneau duminica aducîndu-i fructe și tot ceea ce credeau că-i face plăcere. Iar Ceahlăul, care știa că acolo de jos îl privesc ochii unui poet al culorii, îndrăgostit de el, căuta să-și schimbe des veșmintele de rege al munților Moldovei, și, cînd îmbrăca zale de aramă, cînd de argint, cînd de bronz, iar prin noiembrie, cînd se pregătea să înfrunte stihiile naturii, își punea cuirasa de plumb.

Atunci, Maestrul ieșea în ceardac, privea îngrijorat spre vîrful cărunt și zburlit al muntelui, gîndindu-se că și sălbăticiunile încep să se îngrijească pentru iernat.

După cîteva zile, căruța schitului cobora la vale spre Hangu, prima etapă a călătoriei spre Iași.

Iarna anului 1940 era o iarnă tristă. Spectrul războiului plutea deasupra țării noastre. Găsindu-mă la niște cursuri militare în București, am aflat de moartea pictorului Tonitza. În afară de familie și cîțiva prieteni, cu încă doi ucenici de ai săi, Tolea Ion și Petrescu Hariton l-am condus pe ultimul drum ;

În ziua aceea, am avut senzația că s-a prăbușit o coloană dintr-un templu.

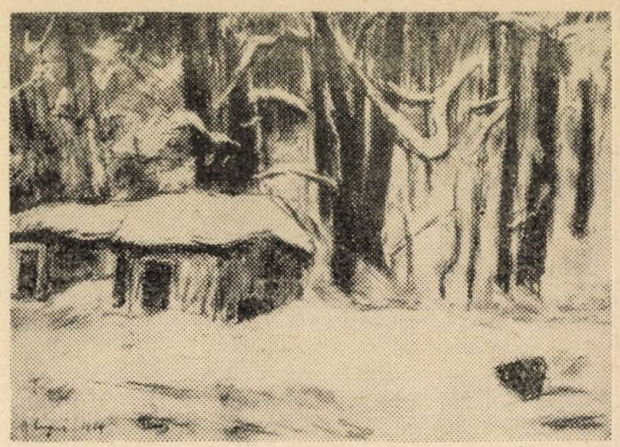

Călin ALUPI : *„Peisaj"*

Fotografii după pînzele lui Ștefan Dimitrescu și N. N. Tonitza de la Muzeul de artă din Iași : Alexandru Sciurievici. Fotografii după tablourile lui Călin Alupi — Ion Matei Agapi.

Călin ALUPI : *„Iarnă"*

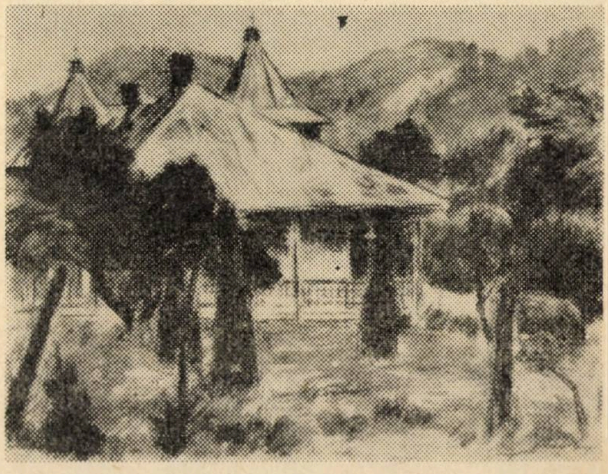

Călin ALUPI : *„Casă la țară"*

O SEARĂ CU SCULPTORUL ION IRIMESCU

Cu cele mai sincere sentimente de mare prețuire, m-am îndreptat spre vernisajul expoziției retrospective IRIMESCU '80. Avea să fie, la 13 decembrie '83, evenimentul plastic al anului.

Am fost și eu invitat să spun cîteva cuvinte, sus în sălile Muzeului național de artă, de la Palat. I-am spus, pe scurt, mesterului că dragostea de adevăr și frumusețe pe care au moștenit-o studenții studenților săi de la Iași, unde a redeschis simbolic porțile *Academiei de arte*, după groaza celui de al 2-lea război, face să ne frămînte de căldură sufletească lutul cel bun din Moldova, pămînt din pămîntul țării întregi, din care a modelat și el atîtea chipuri dragi și făpturi imaginare, ale idealului.

„FLOAREA"

Lume era mai mult decît multă. Profesorul Alexandru Cebuc, în calitate de director al muzeului, s-a dovedit a fi un amfitrion pe cît de emoționat și inimos pe atît de bun și lucid. Totul a decurs admirabil. Am fost întîmpinați cu un catalog de 350 de pagini, cu tot atîtea ilustrații, multe colore cu un text substanțial. Lucru nemaivăzut la alt vernisaj de pînă atunci. Au vorbit criticii Dan Grigorescu și Vasile Drăguț, înaintea mea, apoi gazda, Meșterul cel mare își stăpînea bine emoția în tot timpul ceremoniei, ca un mare „seguar" firesc; para micile încurcături și neînțelegeri, cu ironii duioase, cu un humor blînd, pe care i-l știu de cînd îl știu. Avea grijă să nu uite un amănunt de politețe sau altul, să nu neglijeze pe nimeni. Deodată însă emoția l-a copleșit, cînd copii din Fălticeni, locul lui natal unde a întemeiat și un muzeu de faimă, cu piese sculptate și turnate în bronz, desene și pictură, mai ales peisaj, o bibliotecă, copiii acelor locuri dragi s-au repezit în pîlc să-l sărute și să-i umple brațele cu flori. Erau copii frumoși și vioi, îmbrăcați în costume naționale și pionierești. O fetiță mai dezghețată la vorbă m-a rugat să-i prezint personalitățile, pe Ion Frunzetti, Brăduț Covaliu, Viorel Mărginean, Iftimie Bârleanu. Și-a notat numele în carnețelul ei ca să-i povestească mamei la întoarcere. Vasile Drăguț era amuzat și emoționat, ca și toți ceilalți, angaja conversații critice cu copiii. Meșterul Ion Frunzetti, cu o lacrimă în ochi, ascunsă după ochelari, o întreabă pe fata cea bălaie și plină de farmec copilăresc, așa ca să-și ascundă emoția:

— Ce lucrare ți-a plăcut mai mult din expoziție?

— Veniți să vă arăt! zise copila fără ezitare și luîndu-i de mînă pe sculptor și pe coana Jenița, simpatica lui consoartă, îi duce vioaie în sala a 3-a, unde-i arată, plină de entuziasm, întinzînd mîna:

— Tabloul acesta!

Era un tablou mare, imens, strălucitor.

Toți rămîn înmărmuriți.

— Cred și eu, zise meșterul Ion Irimescu, sculptorul, tot ăsta-mi place și mie cel mai mult din expoziție, doar l-a pictat marele El Greco!

Toți încep să rîdă amuzați, mai ales Dan Grigorescu, parcă nu-și mai încăpea în vestă. La care meșterul Ion Irimescu mai adaugă:

— Bravo fetițo, ai gusturi bune, să te faci artistă, nu critic ca domnii de colo, care-au vorbit cam mult despre mine în seara asta.

Radu NEGRU

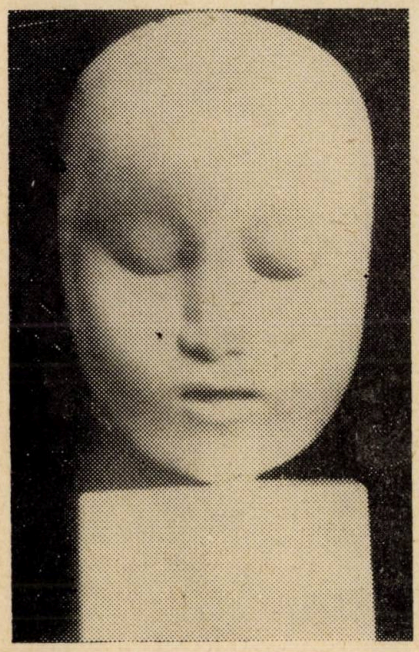

„COPIL DORMIND"

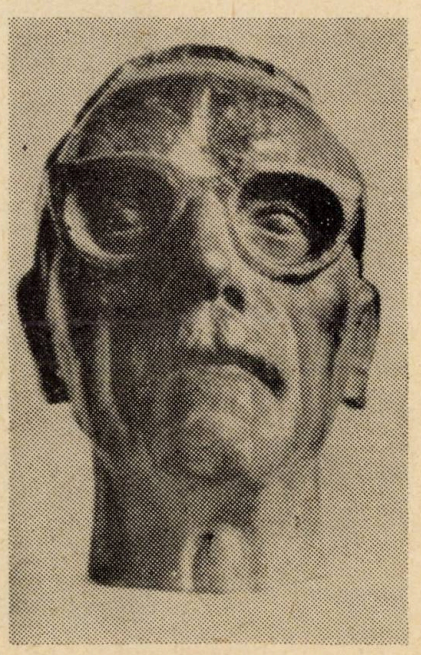

„ARGHEZI"

„OȚELAR"

Limbi străine

La limba germană eram aşa de slab încît profesorul, la sfîrşitul clasei a VI-a, mi-a declarat în faţa întregii clase :

— Eu te trec clasa, fără corigenţă, dacă la anul nu te mai văd la orele mele...

— ... nu mă mai vedeţi...

Timpul a trecut iute şi m-am văzut în prag de nou an şcolar care mi-a amintit de angajamentul făcut.

Mi-am luat inima în dinţi şi la director în audienţă, care, auzindu-mi cererea de a trece de la germană la italiană îşi opri gestul de a mă trăsni, amintindu-şi că i-am făcut un portret în cărbune după o poză, cînd era mai tînăr şi cu păr.

— Bine măi golane, acum te-ai trezit tu să urmezi italiana ?

— ...

— Marş la italiană.

M-am instalat în ultima bancă la clasa unde se preda italiana — Profesoara care nu mă cunoştea mă întrebă în italieneşte de unde vin. Repetă de cîteva ori întrebarea, apoi se uită nedumerită în jur.

— E de la germană d-nă profesoară, spuse unul.

— Ce cauţi la orele noastre ?

— Am aprobarea direcţiei.

Cînd a auzit de direcţie, de care se temeau deopotrivă, elevii, părinţii şi profesorii (pentru că din greşeală directorul bătea nu numai elevi ci şi părinţi) nu a mai spus nimic.

— Ce să fac cu tine ?

— ...

— Îţi dau o carte de începător cu declinări şi conjugări şi o traducere a „Infernului" ca să ai habar măcar de ceea ce colegii tăi citesc şi traduc curent. La lecţiile următoare desenam pe tablă toate chinurile iadului, cîştigîndu-mi simpatia colegilor de la italiană. Şi aşa trecu anul.

Clasa a VIII-a am făcut-o la Liceul „Radu Negru" din Făgăraş. Era în timpul războiului şi mulţi dintre profesori erau concentraţi. Cînd s-a făcut repartizarea la limbi străine, eu m-am dus la germană, pentru că acolo profesorul era pe front şi nu se ţineau orele. La sfîrşitul anului ne-a examinat un profesor de muzică, ce cunoştea limba germană pentru a ne pune note.

— Tu ce ştii ?

— Viaţa lui Goëthe.

— Goëthe wurde im ihare zibfin...

— ... şi da-i aşa ca o moară de-am rămas toţi cu gurile căscate de germana pe care o cunoşteam.

— mai ştiu şi Erl Köng — şi iar dă-i şi dă-i —

— mai ştiu şi Unter den Linden şi dă-i şi nota 10 — bravo — spuse el satisfăcut.

Şi aşa pot spune că în liceu am urmat şi germana şi italiana.

Bacşişul

Deşi ţineam să am un păr bogat, am observat în ultimul timp tot uitîndu-mă prin oglindă şi dîndu-mi cu mîna prin cap, că era necesar să mă tund ; dar foarte puţin — firele mai lungi din părţi şi puful de pe gît. M-am decis greu să merg la frizer de frică să nu mă ia prea tare, dar pînă la urmă am făcut-o.

Am intrat în prima frizerie unde se găsea doar un singur lucrător cu un gabarit depăşit.

— Bună ziua.

— . . . . . .

— Dv. sînteţi...

Se uită la mine superior şi luînd un prosop izbi cu el de cîteva ori scaunul unde urma să mă aşez, indicîndu-mi-l cu capul. Apoi cu acelaşi prosop, mă legă strîns de gît de mi se umflă toate venele capului, lăsîndu-l să cadă în faţă.

— Ştiţi, v-aş ruga să mă luaţi foarte puţin, eu port părul mai lung...

— Las' că ştiu eu ce-ţi trebuie dumitale... !

Şi luînd un pieptene şi o foarfecă, începu o ţăcăneală care pleca de jos, de la baza gîtului şi se ridica pînă în vîrful capului şi încă o dată şi'ncodată, ţăcănea mereu — omul lucra fără întrerupere. Eu transpiram, nu ştiam ce face acolo, în speranţa că a înţeles ce i-am spus, cînd deodată se deschide uşa...

— Salut Firu !

— Noroc Gigi, ce vînt te-aduce ? şi oprindu-se din lucru se sprijini comod cu cotul în capul meu, continuînd discuţia. Am rămas aşa nemişcat să nu-l supăr...

În sfîrşit, discuţia terminată, lucrul reîncepu. Firele lungi din vîrful capului erau pieptănate în faţă acoperindu-mi ochii, nasul şi gura, dar nu pentru mult timp, pentru că foarfecele le reteză scurt şi iute.

Cînd pieptenele şi peria au dat curs normal părului, am observat în oglindă o bilă cu un păr ca şi cînd l-ar fi lins vaca şi două urechi clăpăuge.

— Asta-i, spuse el satisfăcut

— ...

— E igienic capul respiră şi e mai uşor...

— ...

— Mai poftiţi !

Drept răspuns m-am sculat, i-am plătit costul tunsului şi i-am strecurat în palmă discret un bacşiş gras...

Dan HATMANU

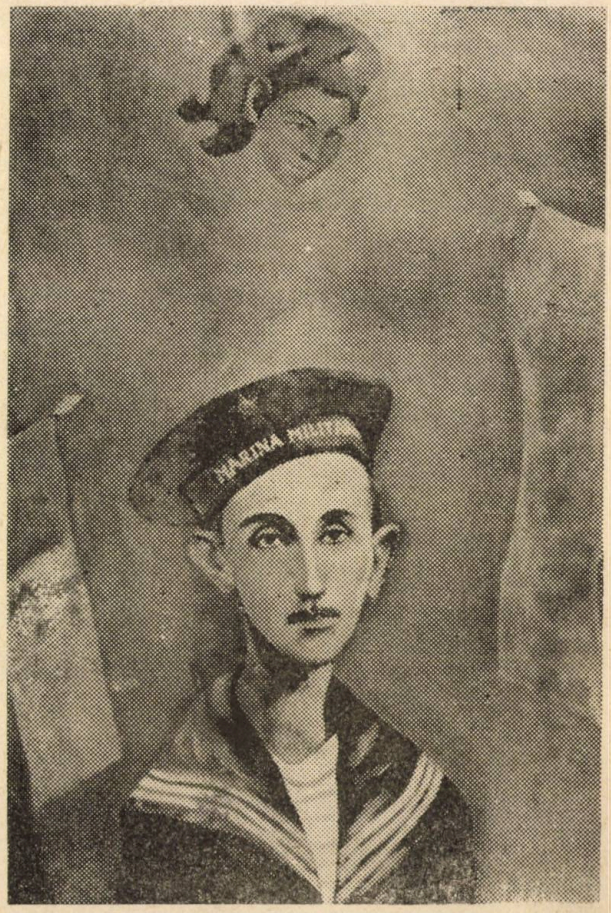

Dan HATMANU. *„Autoportret în timp"*
(în atelierul maestrului)

DELTA LUI PODOLEANU

Cînd intră cu luntrea în Deltă, Adrian Podoleanu nu ştiu dacă are la oblînc undiţa ori puşca vînătorului. Poate nici mapa cu planşe pentru schiţe, creionul de grafit, culorile. Dar, sînt sigur, se vede asta de la o poştă, privindu-i sublimele înfăţişări cromatice, că fiinţa lui are acea stare fastă de vibraţie, se află într-un fel de veghe de o mai mare concentrare ca oricînd, pentru ca nu cumva ceva să-i scape, să se furişeze fără ştiinţa lui, pe sub privirile însetate de frumos, ceva din poezia Deltei, pe care el, pictorul, nu că o adoră, ci o simte parte din fiinţa lui. Ce rezultă de aici, din acest amestec de incandescenţă, de tăcere, de însingurare, de exaltare şi uimire, din fuziunea multitudinii de stări, trăiri, pe care artistul le încearcă în necuprinderea Deltei. Se ivesc priveliştile sale, eternităţi într-o clipă a eternităţii Deltei, poemele sale despre această lume mirifică.

Adrian Podoleanu nu se abate de la drumurile sale, de la culorile ce i-au devenit proprii, ocruri, griuri, roşuri, cafeniuri, albastru, din cînd în cînd verde, orchestrate rafinat în game întinse, culori ce au ceva din plasma florii de mucegai şi din iradiaţia focurilor lăuntrice. Dar există un anume lucru ce este numai a acestor privelişti, cu aşezări de pescari, păpurişuri, cu ape placide, cu stufărişuri, ceruri şi ape. Este acea luminozitate răsfrîntă, ce infuzează toate tablourile, acea lumină nici intensă nici stinsă, prelinsă ca de la mari depărtări, de acolo unde ard cuptoare termonucleare parcă. Fiecare atom de culoare se încarcă de o radiaţie cosmică, şi un halou dintr-un fir subţire, de filament, se ţese peste universurile pictate de Adrian Podoleanu, proiectîndu-le în fantast. Satul dintre cer, stuf şi apă, e cuprins parcă de nişte nouri, priveliştea este aidoma aceleia pe care o ai de la hubloul unui avion urcat la zece mii de metri înălţime. Forţa acestor privelişti stă în priceperea pictorului, ce pare un dar ancestral, cultivat cu perseverenţă, de a crea atmosferă. Cîte nu-ţi poţi închipui, cîte nu-ţi sugerează aceste tablouri. E ca şi cînd ai asculta o muzică de Debussy ori ai ceti lacustrele sau amurgurile violet ale lui Bacovia.

„BĂRCI NEGRE"

„PORTRET"

„STUF, CER ŞI... APĂ"

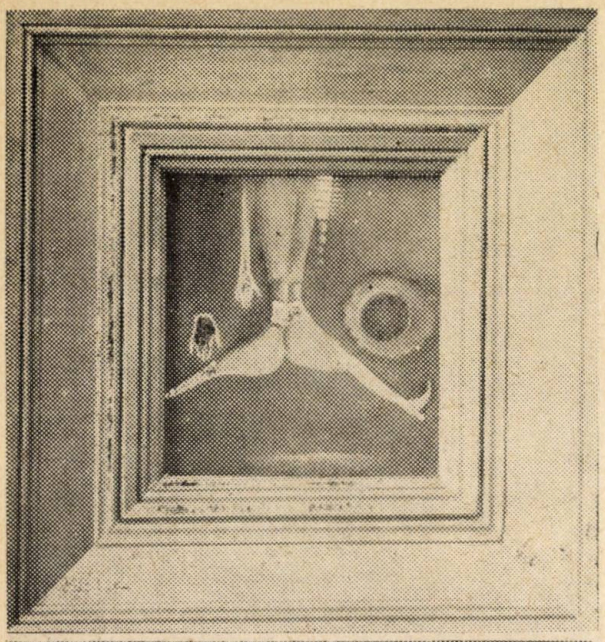

„ARLECHIN"

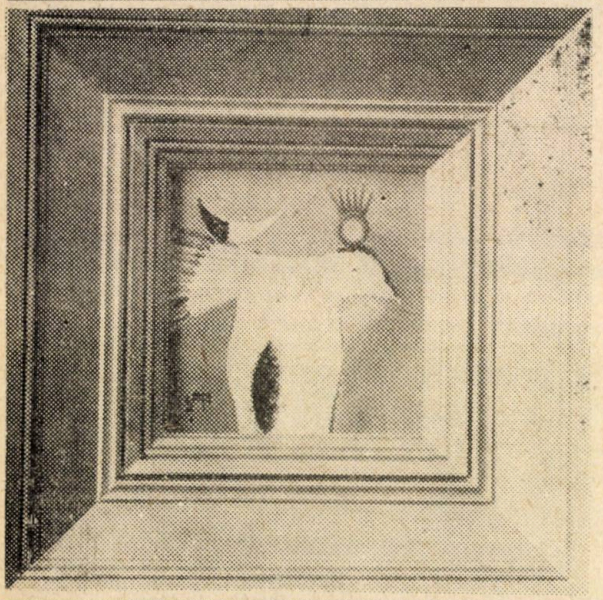

„PASĂRE MAIASTRĂ"

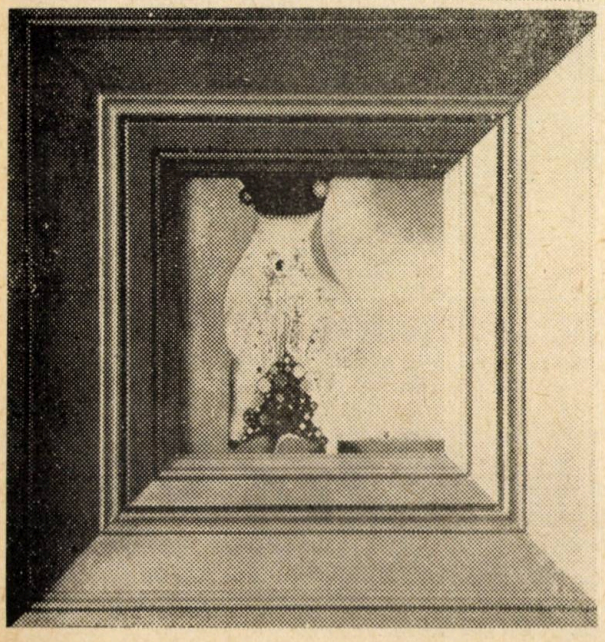

„GERMINAȚIE"

IOAN GÎNJU

Era într-o joi seara la Cupola. Lumea obișnuită a vernisajelor, înghesuială destulă, o lume, ce plutea parcă în universul translucid al unui imens acvariu, plin de straniile, de fascinantele vegetații cromatice create de acest atît de original artist, Ioan Gînju, care, după răstimpul său obișnuit de tăcere, scotea din atelierul trudei lui o legătură de tablouri, pictate, unele după cum însuși mărturisește chiar: „în 20 de ore, fără a reveni. Nu mă prea încurc cu schițe. Am tabloul în cap. Acolo fac și schița, îl gîndesc, apoi, direct pe placaj sau pe carton se naște tabloul."

Maestrul Dan Hatmanu a rostit cuvîntul de deschidere, prețuind prin verbul său plin de greutate opera unui artist de stirpe aleasă. A surprins în puținele sale cuvinte liniile de forță ale unei personalități inconfundabile. S-a pomenit de suprarealismul lui Gînju, de viziunile fantastice, de lirismul, ca și ironia lui subțire.

În scurta sa confesiune publicată în „Cronica" Ioan Gînju ne da cheia înțelegerii artei sale, care, chiar dacă stîrnește reacții contradictorii, incită, nu lasă pe nimeni indiferent, aderența față de aceasta, atunci cînd se produce, are rezistență în timp. Ioan Gînju, cel care nu pictează expoziții, ci pur și simplu tablouri, spunea în acest scurt interviu „că un tablou se naște ca un miracol, ca o taină, care se poate dezlega cu sufletul, dar continuă el, o taină nu se dezleagă, se trăiește!" Ioan Gînju e un artist care-și trăiește pînă la suferință arta. Fără această cheltuire totală nu ar fi în stare să sondeze în maniera de-acum clasică a suprarealiștilor necunoscutul, de unde scoate la iveală ceea ce nimeni pînă la el n-a văzut. Această putere de a coborî în abisuri, din care se nasc viziunile sale fantastice, se împerechează, la Ion Gînju, sau mai exact spus se bizuie pe un meșteșug temeinic. Culorile sale, atunci cînd ating perfecțiunea, cînd potrivirile de tonuri îmbracă armonia acordurilor muzicale, au intensitatea și incandescența miezului de soare, indiferent de nuanțele cromatice la care apelează și care sînt nesfîrșite, în corelație directă cu neîngrădirea imaginației sale. Apoi nu trebuie de uitat tehnica lui de miniaturist, ce ne amintește de vechii iconari de la noi.

Așadar Ioan Gînju realizează prin asta o sinteză. În personalitatea sa regăsim sublimate elementele ce i-au particularizat dintotdeauna pe artiștii noștri, dar în egală măsură, el se conectează la marile orientări ale artei universale. Din această confluență apare artistul profund, pentru care nu este bucurie mai mare decît de a picta pentru a dărui frumusețe oamenilor. Acest lucru i se transmitea direct la vernisajul celei de-a patra expoziții personale și pictorul părea cop'eșit de toate cîte se întîmplau atît de frumos pentru dînsul.

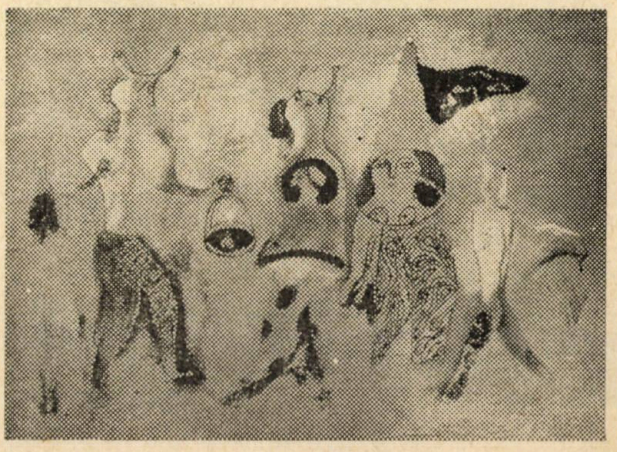

„URĂTORI"

AUTOPORTRETUL UNUI ARTIST: LIVIU SUHAR

„DOI TROMPETIŞTI"

Într-un capăt de şir, după rînduirea pînzelor se afla un portret de bărbat, i-aş zice fără vîrstă, pentru că e portretul dintotdeauna al artistului. Ai putea să crezi că poartă o tunică ofiţerească, sau un veşmînt de magistrat de pe timpuri, ori un surtuc de postav subţire, dar aspru, un surtuc auster de dascăl de odinioară.

E de fapt halatul de zugrav, cum boneta de pe cap nu e nici cuşma dacică, nici căciula mînăstirească, ci acel acoperămînt menit să-l apere pe pictor de arzătoarea curgere a soarelui, cînd iese cu şevaletul la peisaj, acoperămîntul pe care lumina şi culoarea s-au lichefiat pur şi simplu. E „Autoportretul" dintotdeauna al artistului, pe care Liviu Suhar a aşezat notele sale atît de personale.

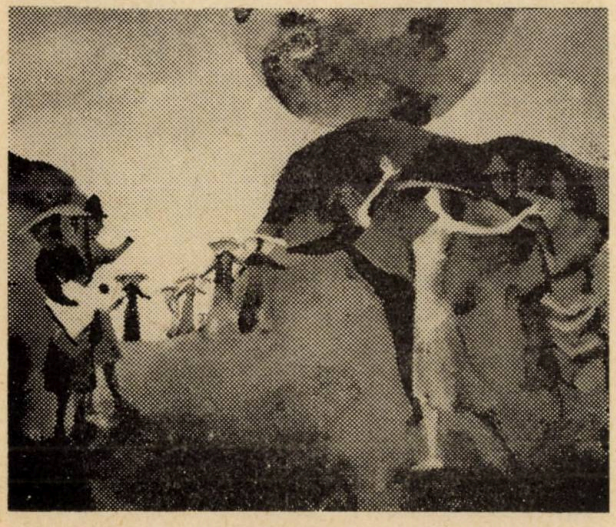

„SĂRBĂTOARE"

„SINGURĂTATE"

În expoziţia vernisată de Galeria Cupola chipul acesta, rînduit la capăt de şir al pînzelor, vine spre noi din ceţurile timpului, călătorindu-se prin transparenţa vălurilor ce-i acoperă obrazul, vine alături de tot ce a strîns artistul, din truda ultimilor săi ani, să mai aducă o dovadă în plus despre fiinţa sa gînditoare.

Scene de acum cunoscute, purtînd pecetea sa inconfundabilă, imagini extrase din mitologia nordului natal, meditaţii despre lumea la lume, ca eternitate a rosturilor sale, naturi statice, o noutate în pictura sa, peisaje, portrete iată ce constituie substanţa acestui demers al pictorului Liviu Suhar. Dar dincolo de acest vîrtej de imagini, de aceste rafinate împerecheri de culori se disting liniile de forţă ale unei personalităţi tot mai bine configurată, tot mai originală de la o expoziţie la alta. Liviu Suhar nu e un artist al încîntărilor gratuite, el este obsedat de atingerea semnificaţiei lăuntrice, el nu se întoarce în timp, în eresuri, în viaţa satului cu istoria lui fabuloasă, doar pentru pitoresc, ci pentru deslușirea a ceea ce este peren în această existenţă. Desigur pentru a reuşi aceasta Liviu Suhar se bazează pe un temeinic meşteşug. Şi asemenea zugravului dintotdeauna el ştie prea bine că toate acestea nu vin de la sine, ci se dobîndesc printr-un exerciţiu de multe ori sisific. Sclipătul de brocart al culorilor sale, al albastrului, roşului, verdelui, şopotul stins al altora, ariditatea de deşert, atît de expresivă în dramatismul ei, a cafeniului, toate acestea ca şi siguranţa şi spontaneitatea liniei nu s-au dobîndit decît printr-o trudă de ceasuri şi ceasuri, zilnic. De aceea aşezarea „Autoportretului" său în această expoziţie, nu e un lucru întîmplător, nu e o aliniere la o modă, moda autoportretelor, ci o probă a maturităţii, care înseamnă înţelegere şi asumare a misiunii artistului în lume. Prin aceasta Liviu Suhar se impune cu autoritate de la o expoziţie la alta.

UN PORTRETIST: MIRCEA ISPIR

Nu mai văzusem de cîţiva ani buni o expoziţie a lui Mircea Ispir. Poate şi de asta impresia unei ascensiuni a unui zbor, pe care am avut-o, privind tablourile sale din ultima personală de la Galeria Cupola, a fost atît de puternică. Desigur, artistul n-a ieşit din crisalida lui, n-a virat-o de dragul schimbării şi al modei, şi-a păstrat datele fundamentale, a înaintat, acesta este cuvîntul, pe drumul cel mai prielnic artei sale. Ceea ce a făcut, şi-a făcut bine Mircea Ispir, şi-a rafinat mijloacele de expresie, a coborît mai adînc în cunoaşterea psihologiei umane, un lucru care l-a preocupat şi-l preocupă statornic pe pictor. Expoziţia, aceasta ultima, pune pregnant în evidenţă predilecţia pentru portret, pentru radiografierea sufletului omenesc. Dar important este de reţinut faptul că artistul a ajuns în acel moment fericit al artei sale, cînd elementele de fizionomie au trecut pe planul secund, ele interesînd doar în măsura în care pot contribui la configurarea lumilor lăuntrice, la proiectarea spectacolului interior, a universurilor sufleteşti atît de greu de cunoscut, atît de lunecătoare, dar şi atît de fascinante cînd le descoperi. Este semnificativ în acest sens tabloul de mari dimensiuni, o adevărată frescă, închinat lui Eminescu. În haloul albastru chipul poetului străluce ca un astru nepieritor, rupîndu-se de cele ce sînt trecătoare. Mircea Ispir ajunge la simbol, ispita acestuia nu-i singulară, o întîlneşti în multe din pînzele sale. Este tocmai expresia cea mai frapantă a capacităţii sale de a sintetiza în procesul descifrării şi înţelegerii lumii şi restituirii acesteia prin artă.

De bună seamă, fără culoare, fără o deplină şi matură stăpînire a mijloacelor plastice, toate aceste intenţii ale artistului n-ar fi decît o vorbire în pustie. Important este că demersul pe plan ideatic e dublat de cel pe plan tehnic. Rafinarea în această privinţă este, de asemenea substanţială. Pasta cromatică, cu un spectru larg, demonstrînd că teritoriile artistice sînt vaste, are acea lucire de metale vechi, de sfeşnice argintate frecate cu Sidol, acea expresivitate ce vine din împerecherea luminilor şi tenebrelor, proprie lui Petraşcu. Şi mai e ceva care sare în ochi, care frapează. Portretele se ivesc din fundalurile tablourilor, răsar ca din apa mărilor, din materia cromatică ce le-nconjoară, potenţîndu-le. Sînt încă multe altele de menţionat, dar ne oprim aici subliniind încă o dată plăcerea de a constata zborul unui artist în permanenţă în confruntare cu el însuşi.

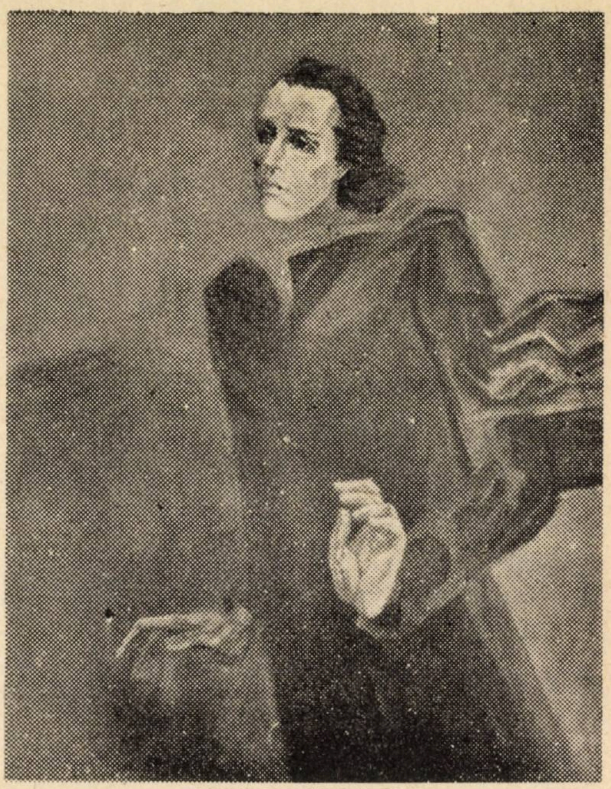

„MIHAI EMINESCU"

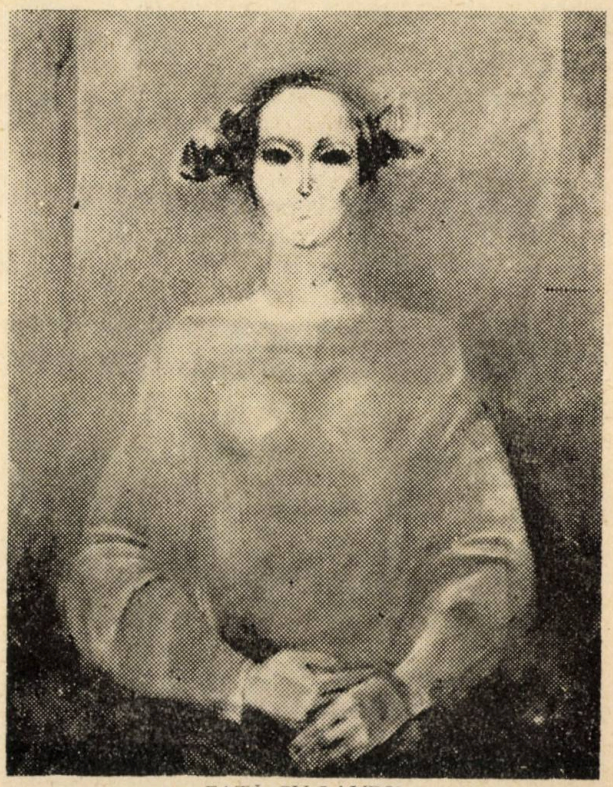

„FATĂ CU LAURI"

„SĂRBĂTOARE"

Fotografiile după tablouri: Ion Matei Agapi

EPIGRAME

de Mircea TRIFU

LUI FĂNUȘ NEAGU

Că bietul înger a strigat
E-un fapt, se pare, confirmat
Dar pe-autor nu îl acuz
Că poate suferă de-auz.

UNUI CONFRATE

Nu etichetez în grabă
Strofa ta strălucitoare :
Dacă-i epigramă,-i slabă,
Dacă nu... să știi că-i tare !

UNUI MEDIC POET

Din versurile tale-naripate
N-am înțeles nimic și-i foarte trist :
Tu, autor, ești medic. Din păcate
Eu, cititor, nu prea sînt farmacist.

DISCERNĂMÎNT

Plin de grijă, Ics, actorul,
Scrisese astfel testamentul :
„Fetei, casele. Feciorul
Îmi va moșteni talentul".

SUPOZIȚIE

Se pare că așa a spus
Caragiale la Gambrinus :
„Mai bine-un cititor în plus
Și un epigramist în minus..."

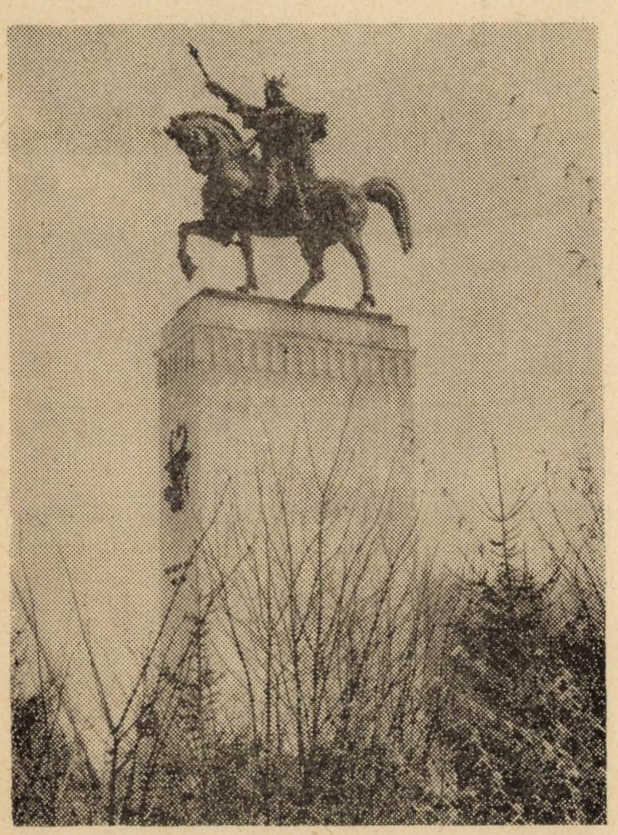

Iftimie Bârleanu : *„Ștefan cel Mare"* (Suceava)

Iftimie Bîrleanu : *„Ștefan cel mare"* (Vaslui)

Iftimie Bârleanu *„Cap de fată"*

● umor ● umor ● umor ●

Doi prieteni se întîlnesc. Cel slab îl întreabă pe cel gras :

— Urmezi întocmai prescripţiile dietetice recomandate de medic ?

— Nu, şi nici n-am de gînd. N-am de gînd să flămînzesc ani în şir, ca să trăiesc cu cîteva zile mai mult.

●

— Nu ştiu cum să mă scuz că n-am putut veni aseară la dv. la cină...

— Chiar n-aţi venit ? Fiţi pe pace, nici n-am observat !

●

O americancă, moştenitoarea unei mari averi, îl invită pe celebrul pianist Ignacy Paderewschi să dea un concert în saloanele ei. Într-o pauză gazda îl felicită şi-l întreabă : — Ce frumoasă bucată. Cine a compus-o ? — Beethoven, doamnă ! — fu răspunsul pianistului. — Ah, da spuse ea cu aer de cunoscătoare. Şi... mai compune ? — Nu, replică Paderewschi. Acum se descompune.

●

Un şofer puţin ameţit de băutură este oprit de un poliţist.

— Ce ai cu mine, merg prea repede ?!

— Nu domnule, zburaţi prea jos, îi răspunde glumeţ poliţaiul.

●

Ospătarul aduce o halbă cu bere, trei sferturi conţine spumă.

— Ospătar, eu vreau să beau, nu să mă bărbieresc, spune clientul !

●

Lovindu-se la frunte un irlandez a fost sfătuit să se fricţioneze cu gin. După un timp a fost întrebat dacă a ţinut seama de sfatul primit. — Nu, răspunde el. Niciodată nu reuşesc să duc paharul cu gin mai sus de gură !

Culese de G.I.P.

T. BENȚA

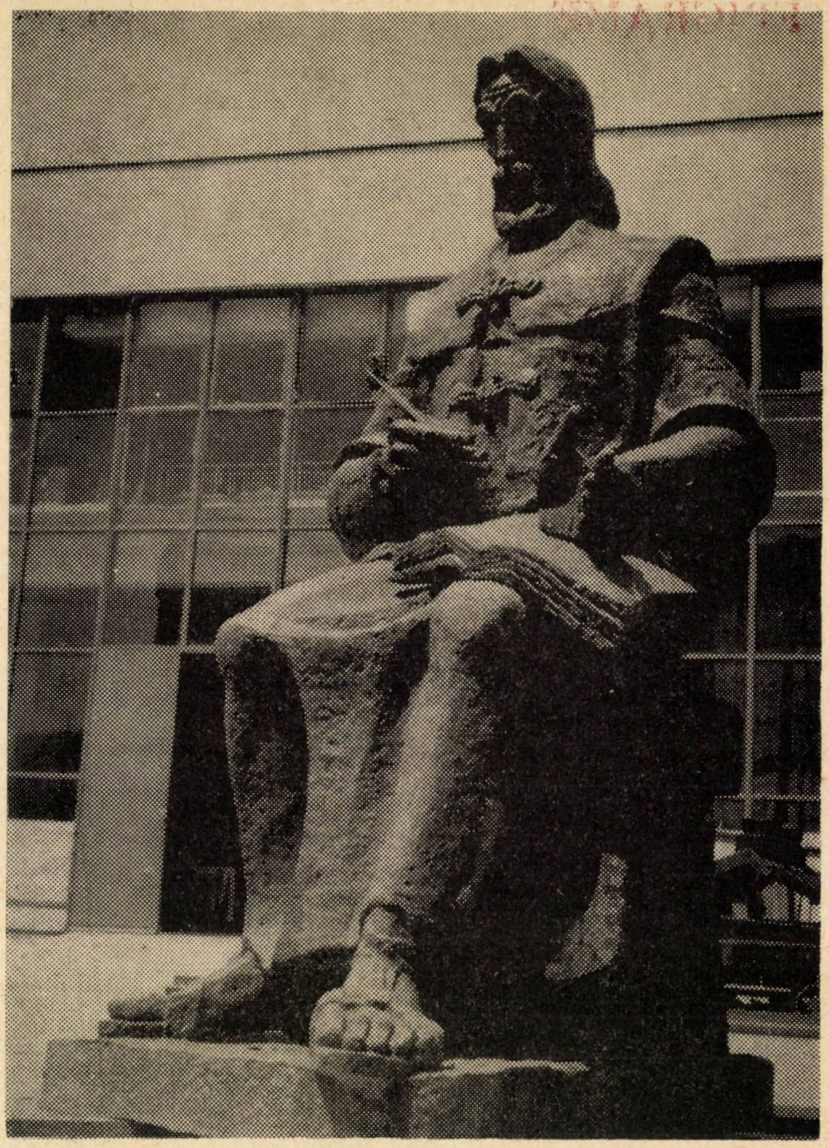

IFTIMIE BÂRLEANU : „Dosoftei"

CUGETĂRI LATINE

Cine scrie citeşte de două ori (Qui scribit bis legit)

Învăţăm din greşeli (Errando discitur)

Repetiţia este mama învăţăturii (Repetitio est mater studiorum)

Savant, dar numai cu cartea în mînă (Doctus cum libro)

Toţi vor să ştie, puţini vor să se adîncească în studii (Scire volunt omnes, studio incumbere pauci)

Nu înceta să înveţi (Nu dicere cessa)

Viaţa fără învăţătură este moarte (Vita sine litteris mors est)

Culese de I.D.

CUGETĂRI...

● Copilăria nu dispare niciodată din noi, ea constituie izvorul permanent din care decurg toate meandrele vieţii noastre.

George Călinescu

● Eşti tînăr încă atîta timp cît admiri şi în măsura în care admiri.

Lucian Blaga

● Copilăria nu este o întîmplare, o povară, ci este forma pe care o îmbracă dezvoltarea unei fiinţe.

Edouard Claparède

● Cel care a avut o copilărie luminoasă şi fericită şi-a adunat comoara nesecată în care-şi găseşte mîngîiere şi în cele mai dureroase clipe ale vieţii.

W. M. Wundt

● Copilul este cea mai frumoasă floare în grădina lumii.

O. Şuluţiu

● Apăraţi timpul, viaţa nu se dă a doua oară.

Zakani

● Cîte milioane de vorbe ai spus tu în viaţa ta! Ai spus toate vorbele care sînt în Shakespeare, în Goethe şi în Kant. Numai că le-ai combinat altfel.

G. Ibrăileanu

● Acolo unde se găseşte izvorul cu apă dulce, se adună şi oameni şi păsări şi furnici.

Saadi,

● Mă socotesc o picătură de apă într-un ocean fără margini.

Voltaire

● Adevărată din tot timpul care fuge este secunda.

● Nu se poate împinge limba orologiului înainte, cu idealul că timpul se ia după ceasornic.

● Mii de cărţi nu deslușesc din tine nici începutul.

Tudor Arghezi

● Personalitatea este o monedă de argint care, oricum o arunci, cade mereu cu efigia în sus, niciodată cu reversul.

● Cea mai frumoasă şi în acelaşi timp cea mai legitimă urare, ce o poţi face cuiva este: „Să ajungi în ţara făgăduinţei pe care o porţi în tine".

● În piramidele egiptene s-au aflat după veacuri urmele în nisip lăsate de cei din urmă lucrători: astfel de „urme în nisip" se păstrează uneori şi în noi o veşnicie.

● Cînd am văzut mai întîi nişte nuferi pe undele unui lac, nu credeam că sînt flori care cresc din apă, ci credeam că nişte flori se oglindesc de pe ţărm în lac....

Atîtea flori cresc în apele tăcute ale sufletului nostru şi-şi dezvelesc petalele pe luciul conştiinţei noastre: ele cresc din noi, dar noi le credem oglindiri din lumea din afară.

Lucian Blaga

● Cercetînd hotarele sufletului, n-ai putea să le găseşti, oricare ar fi cărarea pe care ai merge. Atît de adînc logos are.

Heraclit

● Natura nu trădează niciodată un suflet care o îndrăgeşte.

● Întotdeauna este puţină tristeţe în orice linişte. Este mult mai greu să te superi decît să lupţi.

Margareth Kennedy

● Fără un crez n-am putea rezista greutăţilor vieţii. Dar nu este un crez orb. El este produsul a două facultăţi: instinctul, profet al viitorului, şi raţiunea, călăuză a prezentului.

● Omul este ceea ce voim noi ca el să fie.

● Soarta este scuza celor slabi şi opera celor tari.

● Destinul omului este nepieritor.

Nicolae Titulescu

● Nu vezi bine decît cu inima ta.

Saint-Exupéry

Traduse de U. VIORICA

ECAT. POP-PETROVICI: *„Obiceiuri de Anul Nou"*

enigmistica

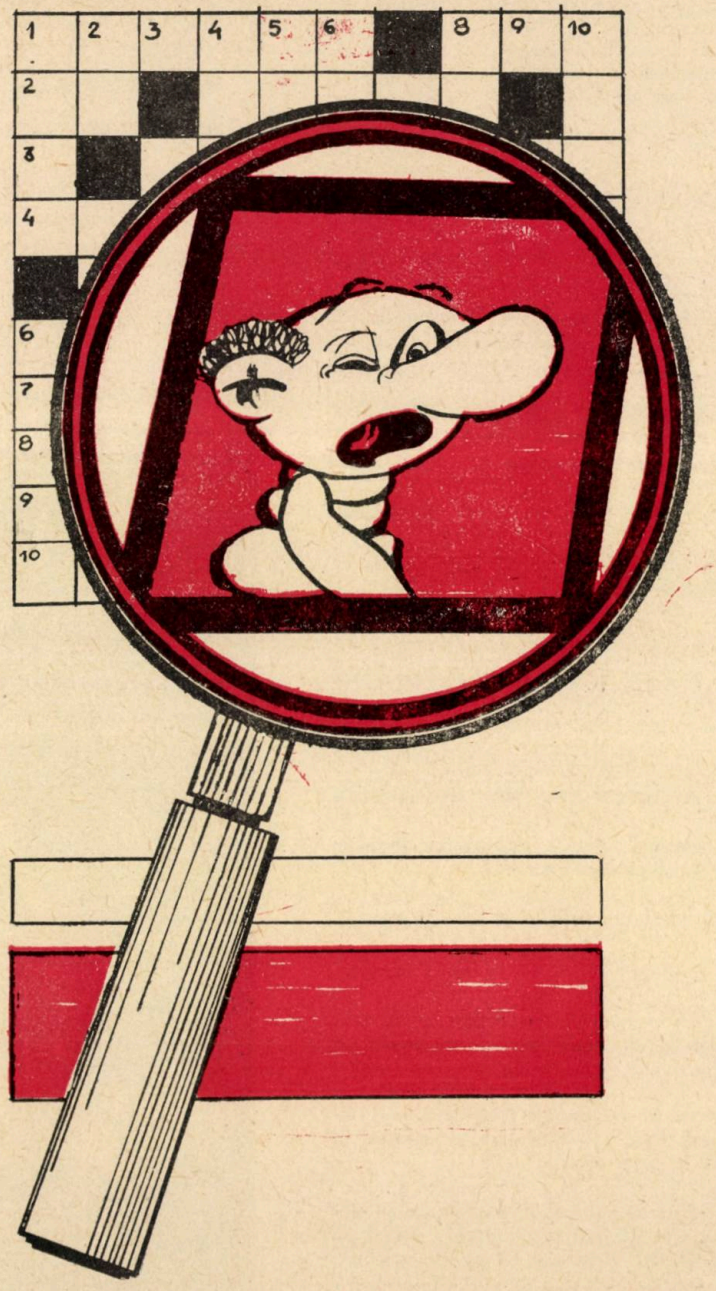

ANOTIMPURI

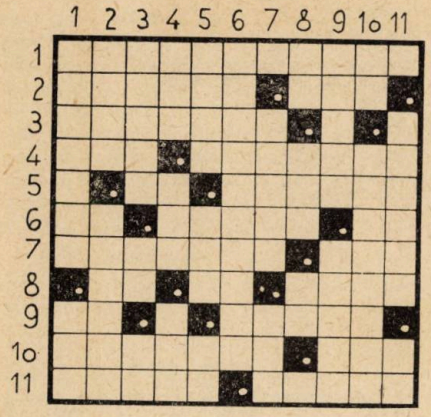

ORIZONTAL : 1) Marele Will, creatorul nemuritoarelor lucrări dramatice „Visul unei nopți de vară" și „Poveste de iarnă". 2) A compus liedul „Primăvara" pe versuri de Ilie Balea — A nu se coace (mold.). 3) „Iarna..." la Horia Zilieru. 4) Singular posibil pentru veri — Artist plastic italian, unul dintre inițiatorii suprarealismului și ai „școlii metafizice" în pictură. Tabloul său cel mai cunoscut se intitulează „Enigma unei seri de toamnă". 5) Anișoara Odeanu, autoarea romanului „Anotimpul pierdut" — Reprezentant de seamă al liricii suedeze, semnatarul volumului „În toamnă". 6) Nicu Dima — Poet și regizor bulgar, autorul poemului „Septembrie" (1924) — Monograma autorului ieșean al nuvelei „Strada Primăverii". 7) „Vara trecută, pe neașteptate" este una dintre lucrările reprezentative ale acestui cunoscut scriitor american — A executa o anumită lucrare de primăvară sau de toamnă. 8) Sfîrșit de toamnă sau de iarnă! — Miez de vară! — Popor balcanic. 9) Ana Toma — „...de vară", carte înmănunchiind versuri de poetul nipon Tôson Shimazaki. 10) Compozitorul muzicii baletului „Sărbătoarea primăverii" (Florin, 1958) — Unul din pseudonimele poetului din Mărțișor. 11) Scriitor indian din creația căruia face parte proza memorialistică intitulată „Șapte veri" (1946) — Poetă română, autoarea poeziei „Reverie de iarnă".

VERTICAL : 1) „În drum spre vară" și „Aurorele toamnei" sînt volume ce aparțin acestui poet american — Personaj din istorisirea sadoveniană „Muncitori și păstori". 2) Poetul ceh care semnează volumul „Primăvara furtunoasă" — Protagonist al filmului „Palatul de gheață", alături de Richard Burton și Robert Ryan. 3) Mai mult decît a iubi — Soare de primăvară și de vară! — La primăvară! 4) Cunoscut atlet sovietic — Prefixul egalității — Pelin de mai. 5) Moral — Localitate niponă — Ștefan Dionisie. 6) Wanda... — Vladimirescu, pictoriță și graficiană română. Între lucrările ei cele mai des citate se înscrie „Primăvara". 7) Volumul „Nocturna primăverii în amintire" a fost scris de acest poet și prozator american — „Cînd liliacul... înflorește din nou", film cu Romy Schneider. 8) O! — Revistă (abr.) — În compunerea verii, primăverii și iernii! 9) Lună de primăvară figurînd în titlul plachetei cu care a debutat Emil Botta — Între creațiile acestui compozitor român de muzică ușoară se numără melodia „Zi de vară". 10) Spre începutul primăverii! — „O toamnă tîrzie", „Simbolism de toamnă" și „Iașul" („Într-un miez de noapte de vară") sînt trei dintre sonetele sale. 11) Solist al ansamblului „Ciprian Porumbescu" din Suceava, virtuoz al fluierului, fluieraşului moldovenesc, cimpoiului, tilincii, naiului și ocarinei. Din repertoriul său fac parte „Doina păstorească" și doina „Frunza mărului" — Tudor Șoimaru.

Dicționar : OPI, INT, ACĂ, KUȚ, IYA.

PRIN MARILE PINACOTECI

ORIZONTAL : 1) Anotimp, titlul unui tablou de J. F. Millet (Luvru, Paris) și al altuia de S. Botticelli (Uffizi, Florența). 2) H. Rousseau — „Vameșul" : „Portretul lui Pierre..." (Kunsthaus, Zürich) — J. H. W. Tischbein : „Goethe în..." (Staedelsches Kunstinstitut, Frankfurt). 3) H. Daumier : „... de stampe" (Muzeul de arte frumoase, Paris), neart.) — Paletă... de navigație. 4) „Don Antonio el Inglés, bufonul regelui" de Velasquez (Prado, Madrid) — P. P. Rubens : „Pălăria de..." (National Gallery, Londra) — Posedă. 5) P. Mondrian : „Compoziție cu roșu, galben și albastru într-... pătrat" (Colecția H. M. Rothschild, S.U.A.) — H. Rousseau : „Îmblînzitoarea de..." (Luvru) — Bleu pe jumătate! 6. P. P. Prud'hon : „...Psychei" (Luvru), E. Delacroix : „... Revecăi" (Metropolitan Museum, New York), G. Moreau : „...Europei" (Muzeul Moreau, Paris), Veronese : „...Europei" (Palatul Ducal, Veneția), P. P. Rubens : „...fiicelor lui Leucip" (Vechea Pinacotecă, München), (neart.) — Localitate în Panama. 7) Osie — Apel telefonic. 8) Alfred Sisley — Brueghel cel Bătrîn : „Cap de... bătrînă" (Vechea Pinacotecă, München). 9) S. Palmer : „...de la Shoreham" (Victoria and Albert Museum, Londra) — Tare. 10) M. de Vlaminck: „Peisaj de..." (Fosta colecție dr. Roudinesco, Paris) — R. Dufy: „... cu pinze la Sainte-Adresse" (Museum of Modern Art, New York). 11) J. B. Regnault : „Cele... grații" (Luvru), H. Baldung „Cele... grații" (Prado, Madrid), Tintoretto : „Mercur și cele... grații" (Palatul Ducal, Veneția) — W. Hogarth : „Poarta orașului... O friptură din bătrîna Anglie!" (Tate Gallery, Londra).

VERTICAL : 1) F. Kupka : „...verticale albastre și roșii" (Galeria Louis Carré, Paris) — Lung într-un tablou celebru de Parmigianino (Uffizi. Florența). 2) J. B. Corot : „Marietta. Odalisca..." (Muzeul de arte frumoase, Paris) — Rareori. 3) Muntean — P. Klee : „Peisaj cu... galbene" (Colecția R. Doetsch-Benziger, Basel), (sing.). 4) O secvență din cel al lui „Polifem" este înfățișată de

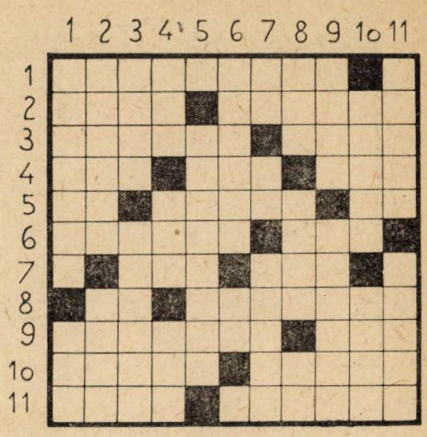

N. Poussin în tabloul său aflat la Ermitaj, Leningrad — Rembrandt : „Portretul lui Jan..." (Colecția din Amsterdam) — Zilele lui Neculce. 5) Pînză de A. Brouwer cu subiect medical (Staedelsches Kunstinstitut, Frankfurt). 6) Schimbarea direcției — 1901 este cel al realizării de către E. Munch a tabloului intitulat „Pe pod" (Galeria Națională, Oslo). 7) Alma Tadema — 21 pînze sau picturi! — Cifră... modernă. 8) Otic (reg.) — Ambarcațiuni înfățișate în tabloul „Regată la Deauville" de R. Dufy (Colecția Pierre Lévy, Paris), (sing.) — André Lhote. 9) J. Miro : „Doamna..." (Colecție particulară, Paris) — C. Monet : „Parlamentul din... (Colecția J. J. Astor), A. Derain : „Parlamentul din... (Colecția Pierre Levy, Troyes). 10. E. Manet : „Dejunul pe..." (Luvru) — Păsări cîntătoare. 11) G. Balla : „Dinamismul unui... în lesă" (Colecția Conger Goodyear, New York) — L. Cranach cel Bătrîn : „Judecata lui..." (Metropolitan Museum, New York), A. Watteau : „Judecata lui..." (Luvru), N. M. Deutsch: „Judecata lui..." (Kunstmuseum, Basel). ătmrmL M "V01

Dicționar : Nan, Ola, Itan, Dni, Raz.

EROI AI SCENEI LIRICE

ORIZONTAL : 1) VISUL UNEI NOPȚI DE VARĂ (B. Britten) — PORGY ȘI BESS (G. Gershwin) sau LOGODNA LA MÎNĂSTIRE (S. Prokofiev). 2) BĂRBIERUL DIN SEVILLA (G. A. Rossini) — În trecut! 3) FALSTAFF (G. Verdi) — ALEXANDRU LĂPUȘNEANU (A. Zirra). 4) RUSALKA (A. S. Dargomîjski) — ÎNCORONAREA POPEEI (C. Monteverdi). 5) MELEAGRIDELE (D. Cuclin). 6) S! — Zigot — Negru. 7) Pantă — Enzimă — Uvertura la „Oberon"! 8) ALBERT HERRING (B. Britten) — GALILEO GALILEI (C. Cezar) sau MAEȘTRII CÎNTĂREȚI DIN NÜRNBERG (R. Wagner) — Acela. 9) Petreceri ca cele din actul I al operelor „Rigoletto" sau „Traviata" de G. Verdi — „Ibis"! (C. Nottara). 10) MADAME BUTTERFLY (G. Puccini) — APUS DE SOARE (M. Barberis). 11) SOMNAMBULA (V. Bellini) — TANNHÄUSER (R. Wagner) sau DAMA DE PICĂ (P. I. Ceaikovski).

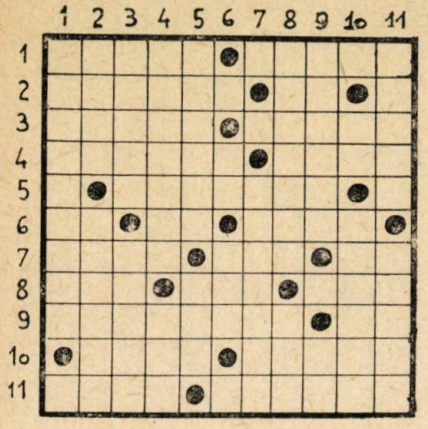

VERTICAL: 1) MICHELANGELO (A. Mendelshon). 2) CAVALERIA RUSTICANĂ (P. Mascagni) — BORIS GODUNOV (M. P. Musorgski). 3) Uşcioară — NEAMUL ŞOIMĂREŞTILOR (T. Jarda). 4) Iago (fig.) — Ursită (fig.). 5) L-a adus pe Oedip în lumea operei — Priveşte! (reg.). 6) Posezi — Localitate pe Coasta de Azur. 7) PANĂ LESNEA RUSALIM (P. Constantinescu). 8) FIDELIO (L. v. Beethoven) sau TRUBADURUL (G. Verdi) — Lac în Austria Superioară. 9) OVIDIU (C. Nottara) — Inima lui Mimi! 10) Opere! — DAMA DE PICĂ (P. I. Ceaikovski). 11) Stea din Ursa Mare — RUSLAN şi LUDMILA (M. I. Glinka).

Dicţionar: Ază, Ete, Avu.

Notă

Fiecărui titlu de operă scris cu majuscule, îi corespunde în grilă numele unui personaj.

STELE ALE ECRANULUI

ORIZONTAL: 1) Mare actor român despre care Jean Mihail spunea că poate sta „alături de orice star din străinătate". A debutat pe ecran în „Datorie şi sacrificiu", jucînd apoi în „Lia", „Televiziune", „Se aprind făcliile", „Tudor" etc. (George) — Actor francez cu creaţii de neuitat în „Rocco şi fraţii săi", „În plin soare", „Rolls-Royce-ul galben", „Clanul sicilienilor" (Alain). 2) Unul dintre cei mai mari comici englezi, autorul unei serii de filme care îi poartă numele, turnate între 1925—1929 (Lupino) — Numele de star al actriţei franceze de origine daneză Hanne Karin Bayer (Anna). 3) Interpret de frunte al filmului sovietic, cu apariţii remarcabile în „Balada Siberiei", „Căderea Berlinului", „Ilia Muromeţ", „Tragedia optimistă", „Întîlnire pe Elba", „Neamul Jurbinilor" (Boris) — Moft. 4) „Nepoţii gornistului", „Alo?... Aţi greşit numărul", „Dragoste la zero grade", „Cantemir", „Ştefan cel Mare" sînt doar cîteva din filmele în care a jucat (Iurie) — Metodă pentru determinarea sensibilităţii peliculelor. 5) „Tata, mama, bona şi...", film cu Fernandel — Linişte! — Lindsay Anderson. 6) Kaneto Shindo — Ustinov şi Halas — Actor american cu o... „A dracului celebritate", care a turnat peste 60 de filme (Mischa). 7) A realizat creaţii de seamă în „Orez amar", „Depăşirea", „Monştrii", „Semnul lui Zorro", „Marşul asupra Romei", „Deşertul tătarilor" (Vittorio) — Instrument muzical. 8) Amza Pellea — Întreprinderea optică română — Abreviere ftiziologică. 9) Îndrăgit actor francez: „Un enoriaş ciudat"... participant la „Raliul Monte Carlo" — Prefixul apei. 10) Conjugat uneori cu... Toto — Doi cunoscuţi actori şi regizori americani de film: José din „Corabia nebunilor" sau Mel din „Război şi pace". 11) Grandios — Actriţă americană de origine irlandeză căreia rolul Esmeralda din „Cocoşatul de la Notre Dame" i-a adus consacrarea (1940), (Maureen), (2 cuv.).

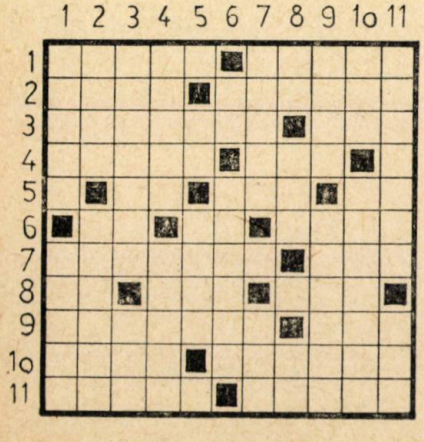

VERTICAL: 1) „Vrăjitoarea" sau... „Steaua fără nume" (Marina) — Prezenţă de elită a ecranului american. Rhett Buttler din „Pe aripile vîntului" (1939) este considerat rolul vieţii lui (Clarck). 2) Plagă — „Vagabondul"... rege (Raj). 3) Actriţă elveţiană care după 23 de ani de la turnarea peliculei „Aventurile şi iubirile lui Giacomo Casanova" a evoluat în faţa aparatului de filmat în „Aventurile şi iubirile lui Scaramouche". A jucat şi în „Veselie la Acapulco" (Ursula) — Două localităţi din patria lui Toshiro Mifune. 4) Element chimic — Suvoi. 5) Seriile a II-a şi a VII-a! — Fizician rus (1846—1915). 6) Capul lui Keaton! — Foarte cunoscută stea de cinema din ţara soarelui Ra (Omar). 7) „Femeia diabolică" sau „Regina fecioară", într-un cuvînt una dintre cele mai mari actriţe de cinema ale tuturor timpurilor (Bette) — Constelaţia Leul. 8) Eva Ruttkay — Stea! — Robert Hossein. 9) Prenumele actorului italian Ventura — Grăsime animală comestibilă. 10) Poet chilian (1570—1643) — Actriţă germană de origine suedeză, vedetă a filmului muzical („Cuba Cubana", „Gabriela", „Habanera"), (Zarah). 11) Amedeo din „Anna Zaccheo", „Proces în oraş", „Nopţile Cabiriei", „Carmen de la Ronda" — Ceas.

Dicţionar: ISO, ITN, UDO, UTO, UMOV, LEO, ONA.

PĂRERI ILUSTRE

ORIZONTAL: 1) Singurul erou universal omenesc (I. Ducici). 2) Au o formă de depresiune cultivată savant (G. Călinescu) — O puritate mincinoasă (J. W. Goethe). 3) O plenitudine: nu cerşeşte, ci doreşte (R. Tagore) — Merită omagiul prietenilor (Ch. A. Demoustier). A te naşte şi a muri în fiecare clipă (V. Hugo). 5) Aşezare omenească ai cărei locuitori nu pot produce toate alimentele de care au nevoie pentru a putea trăi (A. Toynbee) — Năprasnic orator! Pentru-a ţării apărare

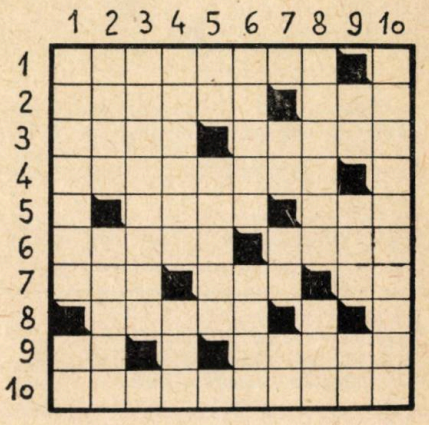

(V. Alecsandri). 6) Praf de aur suflat în culise (G. M. Zamfirescu), (pl.) — Faptul că nimic nu e aşa e singura certitudine care există (Pliniu cel Bătrîn). 7) Literă chirilică — Partea cea mai perisabilă a lucrurilor. Încetează automat de a fi (P. Valéry) — Ea... la oglindă! 8) Fiinţa oricărui lucru (Pitagora). 9) Buni! — Nebunie voluntară (Seneca), (pl.). 10) Singura cale pentru a şti (G. B. Shaw).

VERTICAL: 1) Dreptul pe care îl are prin excelenţă tot ce e viu (A. I. Herzen) — Sinonim al unui cuvînt definit de R. Dianu ca nediplomatic dar singurul cinstit. 2) Singura coardă pe care am adăugat-o lirei greceşti (O. Wilde) — Oarecum locul geometric între individual şi uman (M. Ralea). 3) Fidel interpret al bătrînului timp (M. Eminescu). 4) Sentimentul unui filozof (Platon), (pl.) — Lună. 5) Zar mic — Apăsătoare sarcină (Th. Corneille). 6) Pestă bovină — După V. I. Ghika, sînt de două feluri: cei ce privesc fără să vadă şi cei ce văd fără să privească. 7) Alifie — Şi — Cute! 8) Cel dintîi divertisment pentru oameni (M. Sadoveanu), (pl.) — E... de la Epicur! 9) Dublă existenţă — Minie zăcută (N. Iorga) — Caiete! 10) A te descurca cu graţie (B. Gracian).

INVENȚII

ORIZONTAL: 1) Vehicul autopropulsat inventat în anul 1900 de George Hendee și denumit inițial „motofotoliu" — Procedeul celor oxidante pentru epurarea apelor uzate a fost inventat (1958) de A. Pasveer (sing.) 2) Dezvoltarea sa a început odată cu celebra invenție a lui A. G. Bell din anul 1876. 3) E. G. Otis a instalat în 1854 primul asemenea dispozitiv pentru ridicarea persoanelor la etaj — Gogu Constantinescu. 4) Arborele-vieții — Organ cotit inventat în antichitate și care începînd cu secolul al IX-lea a contribuit la dezvoltarea accelerată a construcțiilor de mașini (pl.). 5) Otto Lilienthal — Îmbrăcăminte ca cea imaginată de J. L. McAdam în anul 1800. 6) Fular — Zeița Ceres — Ornament arhitectonic. 7) Școlar — Unealtă agricolă cu abur pusă la punct în 1850 de J. Fowler. 8) Instrumente muzicale pentru care Louis Ch. A. Péchard realizează în 1862 prima comandă electrică — Utilizarea la nave a celor cu lanț metalic a fost propusă în 1804 de J. Sleeters. 9) Instrument muzical cu claviatură construit pentru prima oară de Bartolomeo Cristofori în 1711 (pl.) — Băutură alcoolică. 10) Precursorul lor a fost „condeiul portăreț fără sfîrșit, alimentîndu-se însuși cu cerneală" inventat și brevetat în 1827 de românul Petrache Poenaru. 11) Tehnica tăbăcirii lor accelerate prin sulfitare a fost brevetată în 1897 de R. Lepetit — Inventarea regulatorului automat pentru aprinderea acestora și a geamandurilor de navigație i-a adus lui N. G. Dalén Premiul Nobel pentru fizică în anul 1912.

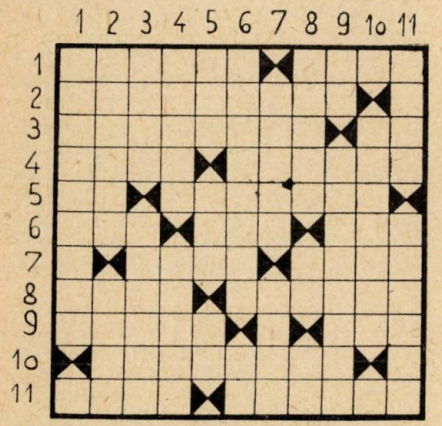

VERTICAL: 1) Instrument de auscultare introdus în practica medicală (1819) de T. Laennec. 2) Primul asemenea element fotoelectric a fost construit de H. F. Geitel și J. Elster (1893) — Lincși. 3) Component extras din măsline care, alături de alcalii, este utilizat în secolul al VIII-lea la obținerea săpunului de Marsilia — Foi prinse fără ață prin procedeul brevetat în 1939 de E. Lumbeck. 4) Aparat de răcire — Prima asemenea legătură telegrafică subterană a fost realizată în anii 1848—1849 de W. von Siemens (pl.). 5) Vipera piramidelor — Jilave — Etienne Lenoir. 6) Presă tipografică de mare tiraj inventată în 1857 de Richard Hoe — Suspin. 7) Instalație imaginată de Filon din Bizanț pentru ridicat ape cu ajutorul cupelor acționate de roata hidraulică — Abia inventată. 8) Dansuri populare rapide — Pavel Cerenkov — Reper! 9) Ea s-a întors! — Aparatul vorbitor care dădea ora exactă la fiecare 10 secunde, inventat de Ernest B. Esclangon (1935). 10) Primele asemenea imagini în relief pe piatră și marmură au fost obținute cu ajutorul acizilor de către Ch. F. de Cisternay-Dufay (1725). 11) Pentru obținerea tipului maleabil al acestui aliaj, Ruprecht von der Pfalz obținea patentul în anul 1670 — Pot transfera energie de la un sistem tehnic la altul.

Dicționar: TUIA, DIA, OVA, EFA.

Viorel VÎLCEANU

PAGINI DE LIRICĂ

ORIZONTAL: 1) Poet contemporan, autorul volumelor „Ceasul privighetorii", „Ochiul fără timp" și „Teiul fără somn" — A semnat volumul de lirică „Primăvara cosmică". 2) Poet și traducător, a tradus din S. Marșak, Alișer Navoi, Horváth Imre — Lui i-a dedicat Tudor Arghezi o Cîntare. 3) Grupare etnică din Etiopia — E cu tic — Împreună. 4) Demonstrativ — Liric ieșean, autorul volumelor „Tainicul arhipelag", „Carmen terestre", „Elipse orfice" ș.a. 5) Poet bîrlădean, autorul unui „Tabu". 6) Poetul panoramelor — Nicolae Ioana — Radu Cârneci. 7) Hanuri centrale! — Erou de baladă. 8) Rotaru Dan — Sondă pescărească — Poetul ce a scris „Marinar de frunte" și „Rapsodie albastră". 9) Exprimă mirarea — Citățm din bibliografia acestui poet volumele „Rapsodia marinarilor", „Fructe de mare", „Mater Nostra" — Poetul care ne-a lăsat „Gravuri" (Sergiu). 10) Mirat — „...chiriașului grăbit" de G. Topîrceanu.

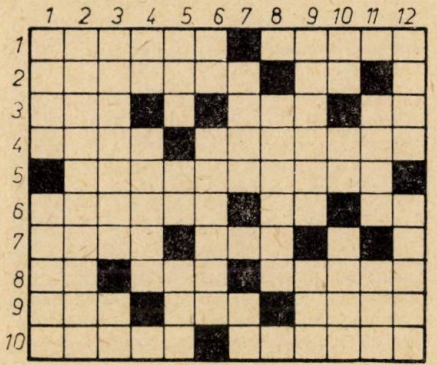

VERTICAL: 1) Poet bănățean, autorul volumelor „Poarta destinului" și „Nestinsa uimire" — Poetul „Jocului secund". 2) Bardul din Mircești, autorul unor neegalate pasteluri. 3) Critic și istoriograf român, autorul cărților „Versificația modernă" și „Ritm imanent" — Emil Manu. 4) Final de poezie! — Poezie melancolică de George Bacovia. 5) Poezie de dragoste de Mihai Eminescu (neart.) — Caiete! — Abreviere militară. 6) În orice sens! — Anotimp descris de George Topîrceanu într-o frumoasă rapsodie. 7) „Steaua singurătății", „Goana după vînt", „Clipe" sînt cîteva titluri din lirica acestui poet contemporan — Nota bene. 8) A micșora importanța unui fapt. 9) Eroii poeziei „Un duel" de George Topîrceanu — Zgomot al plămînilor. 10) Sorin Mărculescu — Mihail Codreanu — Poezie emoționantă de George Coșbuc. 11) Sită — Localitate în Ungaria. 12) Nor poetic — Poet contemporan, autorul cărților „Codice" și „Ianuarii".

Dicționar: RER, GIN, IDT, MAD.

ION CREANGĂ

ORIZONTAL: 1) „Dragu-mi era satul nostru...". 2) „...cea limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mîhnire Cetatea Neamțului de atîtea veacuri" — „Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului..." (sing.). 3) Cumătrul Caprei cu trei iezi (pl.) — Megieșii din Amintiri. 4) Erbiu — În turbincă! — Terminat. 5) Ușoara boală contractată de Nică prin căderea în Ozana pe un ger „de crăpau lemnele" — În sumar! 6) „Încă n-am văzut așa

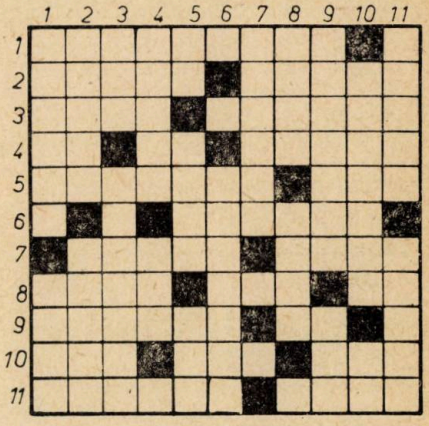

femeie, să plîngă de toate cele: era miloasă din cale-afară". 7) Calul adus de părintele Ioan, folosit pentru prima dată de Smărăndița — Cursul Ozanei, unde Nică a „huzurit". 8) A fost păcălit de vulpe într-o frumoasă poveste (pl.) — Personificare a pămîntului (mit.) — Epici! 9) Setilă și Flămînzilă — Primele două nurori! 10) Prefix — Harapul din poveste — Traista lui Ivan. 11) Concurentă — „Așa eram eu la vîrsta cea fericită...".

VERTICAL: 1) Boala de care a suferit Nică la stîna din dumbrava Agapiei tămăduit de Vasile Țandură — Caracteristică majoră a întregii opere a lui Ion Creangă. 2) Slăbire (fig.) — Copacii întîlniți de Nică și Zaharia în drumul lor de munte cînd au plecat cu moș Luca spre Iași. 3) Clei de cizmărie (reg.) — „Abecedarul" cu care învățau copiii și cu care Nică prindea muște. 4) Actul istoric de la 1859, evocat de Ion Creangă în două povestiri — Nume de fată. 5) Comun la Gerilă

și Setilă! — Întruchiparea egoismului și răutății în povestea „Punguța cu doi bani" — Tovarășul de călătorie al lui Harap Alb. 6) Din alaiul lui Harap Alb. 7) Feciorul lui Petrea Ciubotariul, „om gospodar din sat". 8) Să nu scoți o vorbă! — Istețul personaj dintr-o poveste care a păcălit Moartea. 9) Gazda din Broșteni a lui Nică și Dumitru — Intrări. 10) Capra cu trei iezi — „...și barosul", text moralizator scris pentru școlari de Ion Creangă (neart.). 11) Mama lui Vasile pe care l-au urat băieții în așa fel încît nevastă-sa i-a alungat „cu cociorva aprinsă" — Creație literară de tipul „Amintirilor din copilărie".

Dicționar : OZO, MAP.

MIHAI EMINESCU

ORIZONTAL : 1) Tatăl poetului, căminarul... 2) ... mama, născută Juraşcu... — ...unul dintre frați... 3) ...și locul unde s-a născut Eminescu — Cîntec pe lac. 4) Margine de teren — „... lingă plopii fără soț" — Sală festivă a Universității ieșene ce poartă numele poetului (pl.). 5) Oraș antic în Asia Mică — Vărgat — Negație. 6) Suport de tun — „Cu penetul ca...", poezie datată 1876 și apărută postum (neart.). 7) Cîtime! — „Cînd ne primblam prin văi și lunci..." — Puse în chenare! 8) Frumoasă poezie de dragoste (1 sept. 1876) — „Fruntea ...-n părul galben / Pe-al meu braț încet s-o culci" (Dorința). 9) Poezie publicată în „Convorbiri literare" la 1 feb. 1879, din care citățm strofa ultimă : „Astăzi chiar de

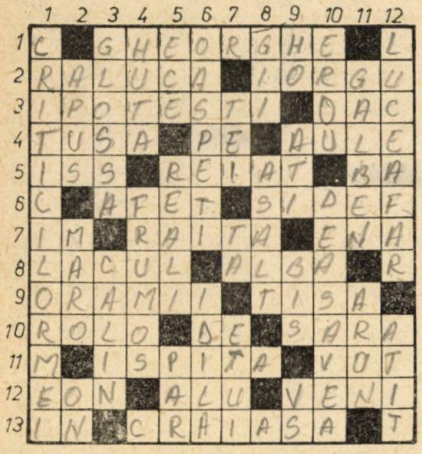

m-aș întoarce / A-nțelege n-o mai pot.../ Unde ești, copilărie, / Cu pădurea ta cu tot?" (2 cuv.) — Afluent al Dunării. 10) În prolog! — „Freamăt... codru" — Cînd „...buciumul sună cu jale". 11) „De ce pana mea rămîne în cerneală, mă întrebi? / De ritmul nu m-abate cu ...-i de la trei?" — Adeziune. 12) <l- Eră filozofică — Trei aluni! — A sosi. 13) „Iubind... taină" — „...din povești", poezie tipărită în „Convorbiri literare" (1 sept. 1876).

VERTICAL : 1) Poezie în care Mihai Eminescu exprimă întreaga varietate și bogăție a ideilor și pasiunilor care îi umplu mintea și sufletul (2 cuv.). 2) „...își împinse toate neamurile-ncoace". (Scrisoarea III ; neart.) — Culoare — Din „Epigonii"! 3) Meditație asupra vanității lumii, poezie scrisă în dec. 1883 — Eroul poemului cu același nume, publicat în Convorbiri literare la 1 noiembrie 1876. 4) Însoțește datul în leagăn — „Făt... din lacrimă", basm scris de Mihai Eminescu. 5) Trece la urmă! — Alături de elementele fantastice din poemul „Luceafărul" (masc.) — Răsfirat „de aur peste perini se-mprăștie" (Călin). 6) „Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese" (Călin) — Se înfiripează în „Sara pe deal". 7) Copacul lui Eminescu — „Din străinătate" / — Toc de piele. 8) Oraș în vechea Chină — Atac. 9) Oprește! — Cai de mare — La repetiție — Județ unde Mihai Eminescu a fost revizor școlar (presc.). 10) „Făt Frumos din tei" sau „Făt-Frumos din lacrimă" — Poezia cu care a debutat Mihai Eminescu în revista „Familia" a lui Iosif Vulcan la 25 februarie 1866 (3 cuv.). 11) Nuferii ce încarcă „lacul codrilor albastru" (sing.) — Profesorul Pumnul pe care l-a avut Eminescu) ca dascăl. 12) Culmea creației eminesciene (neart.) — „...de fragedă", poezie de dragoste dedicată lui Mite Kremnitz.

DICȚIONAR : ISS, EON, GII.

VERONICA MICLE

ORIZONTAL : 1) Oraș în Ardeal unde s-a născut Veronica Micle, la 22 aprilie 1850 — „Singurul...", poezie melancolică de Veronica Micle. 2) Poetul de al cărui nume este legată Veronica Micle — Riu în Manciuria. 3) Hipocoristic al uneia dintre fetele Veronicăi Micle — „....lui Traian", revistă în care Veronica Micle a publicat poezia „Lacrime și lacrime". 4) Siglă pentru Republica Cooperatistă Guyana — „...de lună", poezie scrisă a doua zi de la moartea lui Mihai Eminescu. 5) „...Mare". strada din Tîrgu Neamț unde a locuit Ana Cîmpeanu, împreună cu Veronica și Radu (pl.). 6) Autorul articolului „Ana Cîmpeanu — Veronica Micle", apărut în „Luceafărul" din 1 martie 1910 — Navă. 7) Frumoasă poezie de dragoste dedicată lui Mihai Eminescu, publicată în „Convorbiri literare" (4 cuv.). 8) Subsemnatul — Oraș în China antică — „Nu ești...", poezie dedicată „Lui X" — Început de iubire! 9) Stradă în București (fostă Soarelui), unde la nr. 11 bis a locuit Veronica Micle cu fiica sa Valeria — A păcăli. 10) Zăpadă — „Iar lumea... neînsemnat de mică" (Cînd noaptea e adîncă ; pl.). 11) Poscriv — „Trec norii peste... și țări" Măreț mi s-a părut / Și-n astă viață de nimică / Etern eu am crezut" (3 cuv.). (Și cum s-a stins ; sing.) — Tont (ban.). 12) Teze! — „...floare dalbă / Înflorind tu să fii albă, / Și corola ta să fie / Semn de nevinovăție" — Ascuțit. 13) Poezie în care poeta vrea să se răzbune pentru că „Tot ce în astă lume mică /

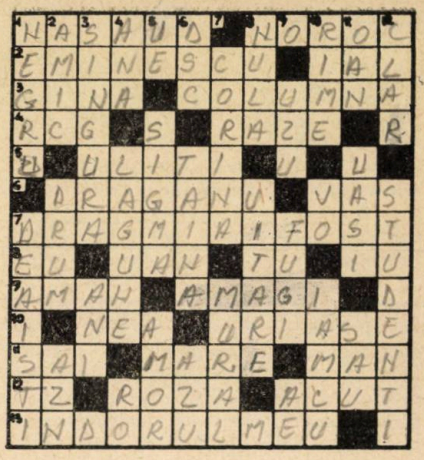

VERTICAL : 1) Autoarea articolului „Eminescu — Veronica" (Natalia) — „...cît de mult / Mi-i dor de glasul tău s-ascult, / Ai veni pe-aripi de vînt, / Și mi-ai spune un cuvînt" (3 cuv.). 2) Cuvînt cu care se adresa în scrisori Veronica Micle lui Mihai Eminescu (neart.) — „Iar gîndul meu te urmărește / În ...-n care te-ai pornit" (neart.) — ...Pop, a îngrijit ediția de „Poezii" a Veronicăi Micle (presc.). 3) Poezie dedicată „scumpei mele amice Smaranda Gîrbea (Smara)" — „De ce-ți mai numeri...", poezie de Veronica Micle (neart.). 4) Mama Veronicăi — Porțiune de mare separată de rest printr-o fîșie de pămînt (pl.) — În probă! 5) Ursu Elena — Literă grecească — „cel nemărginit / De-ți pare că e o poveste / Ce alții ți-ar fi povestit". 6) Doctor în științe, în Anglia — „A voi să-ți pot trimite / Dulce dorul de demult / Cînd în ceasuri liniștite / ...nopților ascult" (Luminează-n ceruri luna...) — Literă slavonă. 7) Numele cu care Veronica semna în perioada debutului literar — Aflat pe un zid. 8) Egală cu zero — Poezie dedicată tot Smarei, apărută în „Familia" din 1888. 9) Umezi — Poezie apărută în „Convorbiri literare" din 1 decembrie 1875 — Diftong latin. 10) „...la un amic", poezie apărută în „Revista nouă" din 15 martie 1888 — Vasile Oprea — Revoluționarul ardelean sub flamurile căruia a luptat Ilie Cîmpan, tatăl Veronicăi. 11) Soi de pește (tr.) — Orașul legat de amintirea Veronicăi Micle — Or. 12) Citeț — Lor le preda Ștefan Micle, soțul Veronicăi, cursuri de fizică și chimie la Universitatea din Iași.

DICȚIONAR : IAL, UAN, NAN, AZU, OAN.

IONEL TEODOREANU

ORIZONTAL : 1) Diplomat român pe a cărui fiică, Lili, Ionel Teodoreanu o cunoaște prin intermediul fetelor lui Barbu Delavrancea, refugiate la Iași, episod descris în romanul „Bal mascat", unde eroina devine Ștefana Velisar... — ...iar autorul se ascunde sub acest nume. 2) Eroină a romanului „La Medeleni" cu o feminitate băiețoasă și cu o agresivitate fermecătoare — „T u d o r

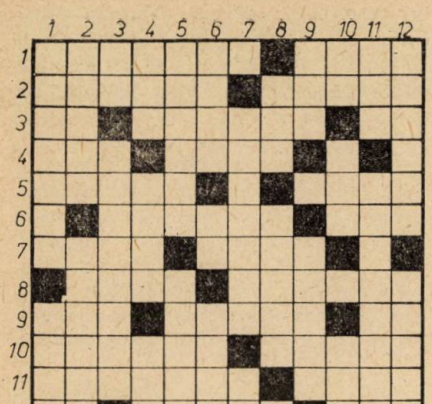

Ceaur...", roman de Ionel Teodoreanu scris în patru volume. 3) Carie! — Personajele cărților „Ulița copilăriei", „Turnul Milenei", „Golia" ș.a. — Canoe! 4) Localitate în India — „...din Zlataust", roman ce evocă universuri sumbre ale unor făpturi umane ieșite din comun. 5) Obiect de luminat folosit de șeful gării de unde apăru „fața dulce a tinereții cu urme de lacrimi" — „Prăvale...", alt roman inspirat din viața copiilor. 6) Bătrîna Elencu care sub aparenta ei asprime, e bună la suflet, și-și iubește nepotul (În casa bunicilor) — Grup de persoane. 7) Luate de la ziariști! — Fata din Iași care-și dă bacalaureatul la Galați și va deveni soția lui Catul Bogdan, profesorul ei din comisie (Lorelei). 8) Umed și amestecat! — Fir al unei pile electrice. 9) Frumosul parizian! — Numele a două sate din jud. Olt — Casă! 10) Profesiunea lui Ionel Teodoreanu — Vas de lemn în care se prepară untul. 11) Stradă din Iași amintită de Ionel Teodoreanu în „Întoarcerea în timp", volum de evocări ale Iașului de odinioară — Oraș în Turcia asiatică. 12) Mere! — Eseist, sociolog, psiholog (1896—1964), fost coleg de liceu cu Ionel Teodoreanu la Iași — Usturoiat (reg.).

VERTICAL: 1) Roman de dragoste, cu accente melodramatice scris de Ionel Teodoreanu în 1935 — „Cel din urmă...", povestire cuprinsă în volumul „Ulița copilăriei". 2) Zlataust, de pildă — Reflectarea obiectivă, cu exactitate a întîmplărilor petrecute în timp, întîlnite în volumele de evocare „În casa bunicilor", „Întoarcerea în timp" ș.a. 3) Puiu Ganea — „Masa...", volum de amintiri despre cenaclul de la „Viața românească". 4) A răsuna prelung (reg.) — Fratele cel mic al lui Ionel Teodoreanu, mort la 18 ani ca aviator voluntar în Franța, descris în povestirea titulară din volumul „Ulița copilăriei" (Laurențiu) — Vehicul rustic. 5) Unul din fiii gemeni ai lui Ionel Teodoreanu — Face făină. 6) „În... bunicilor", volum cu amintiri din copilărie — Pe el — Manieră personală. 7) Dormitoarele din „La Medeleni" — Doi piepteni! 8) Soția lui Horia Florentin dintr-un roman de Ionel Teodoreanu (1937) — Bunicul lui Ionel Teodoreanu. 9) Cățelul lui Dănuț („La Medeleni") — Una din fete din povestirea „Vacanța cea mare". 10) Nuc găunos! — „... mascat", romanul ce reia un motiv din „La Medeleni", și anume contrastul dintre viața tumultuoasă din capitală și provincia care vrea să păstreze tradițiile împămîntenite — Personaj feminin din romanul „Golia". 11) Adolescentul teribil care oscilează între basm și realitate, personaj din romanul „La Medeleni" de o autenticitate încîntătoare — Oraș în nordul Moldovei unde între anii 1916—1917, Ionel Teodoreanu este încorporat militar. 12) Îndepărtat — Mai puțin compact.

DICȚIONAR: ERU, AINI, AUI.

REVISTE LITERARE

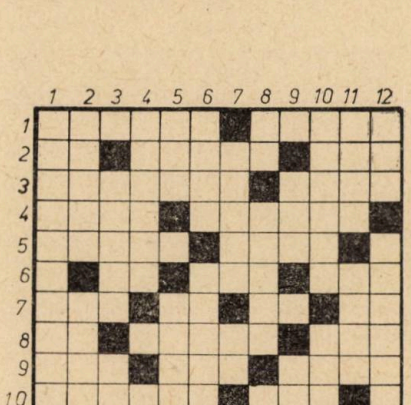

ORIZONTAL: 1) Revistă literară ce apare la Cluj-Napoca din 1954 — „...literară", revistă apărută la Iași în 1840, sub conducerea lui Mihail Kogălniceanu. 2) Bogdan Oprea — Revistă de avangardă apărută la Cîmpina în 1928, care publică producții literare suprarealiste — Pagini din „Albina"! 3) Colaborator cu parodii — „...la Nichipercea", revistă satirică a lui N. T. Orășanu. 4) Prefix medical — Sentiment înălțător căruia poeții îi dedică versuri sensibile. 5) Revistă brașoveană (1966) — „...revistă română", publicație ce apare la București în 1900, la care au colaborat N. Iorga, G. Coșbuc, I. Slavici, I. Agârbiceanu, I. Pillat. 6) În reluare! — Lanț de munți din Japonia — Grup lingvistic caucazian. 7) Localitate în Norvegia — Alexandru Dima — Nu — Pagini din „Dimineața"! 8) Carene! — Romancier și ideolog literar (1865—1936) care, împreună cu Paul Bujor și Garabet Ibrăileanu, a scos revista „Viața românească" la Iași — Rîu în mitologia scandinavă. 9. Cadru de intrare — Cuplu cu „Adam"! — Orășel în Irlanda. 10) Unul din ziarele lui Al. Macedonski, unde poezia a fost ilustrată de Cincinat Pavelescu și Radu D. Rosetti — Articol scurt. 11) Revistă literară fondată de Al. Macedonski în 1880. A teoretizat inițial poezia socială, iar mai tîrziu parnasianismul și simbolismul. 12) Oraș în Moldova unde apare revista „Ateneu" — „Steaua...", „jurnal politic, literar și comercial" ce apare la Iași editat de M. Kogălniceanu și unde Vasile Alecsandri publică poezia „Hora Unirii" (nom. neart.).

VERTICAL: 1) Revistă literar-artistică, sub conducerea lui Eugen Lovinescu, care promovînd literatura modernistă a impus scriitori ca Ion Barbu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Tudor Vianu, H. Papadat-Bengescu ș.a. 2) Revistă ce apare la Constanța — Revistă militant-simbolistă editată de Ion Minulescu în 1912, printre colaboratori fiind Claudia Millian, G. Bacovia, T. Arghezi. 3) Alt periodic condus de Al. Macedonski — „...libertății", revista scoasă de Traian Demetrescu la Craiova în 1887 (neart.). 4) „...literară", revistă literară și științifică apărută la Tecuci în 1893 — Fir. 5) Pagini din „Ramuri"! — „...român", revistă ieșeană (1860) la care au colaborat V. A. Urechia, B. P. Hasdeu, Al. Donici ș.a. (neart). 6) Peștișor de mare — „...literar", revistă ce apare la București în 1893 (Colab. Tr. Demetrescu, D. Anghel, I. Gorun, D. Teleor ș.a.) (neart.). 7) Revistă a Uniunii scriitorilor care apare la Cluj-Napoca în limba maghiară — Primele pagini din „Ramuri"! — Anghel Dumbrăveanu. 8) Duiliu Zamfirescu — Fructe — Avantaj. 9. Scriitor chinez contemporan (2 cuv.) — Pămînt nisipos. 10) Revistă literară, artistică-socială apărută la Iași sub conducerea lui Sandu Teleajen ce-și propunea să lupte spre un ideal de muncă, cinste și pace — Revistă culturală ce apare la Tîrgu Mureș. 11) Eroul Moromeților — Revistă scoasă de I. Ludo în 1929 — Ușier! 12) Primii abonați! — Revistă ce a apărut în Capitală, printre redactorii ei figurînd și Ion Luca Caragiale.

Dicționar: AKA, NAH, OIL, VAM, CAMP.

BESTIARUM

ORIZONTAL: 1) Tînăr poet contemporan, autorul poeziilor „Libelula", „Cirița", „Șarpele" (Vasile) — Pseudonimul lui Emil Gîrleanu, autorul cărții „Din lumea celor care nu cuvîntă". 2) Autorul poeziilor „Bîtlanul", „Nagîța", „O antilopă", „Cangurul" și „Hipopotamul" (Marin) — Fluture pe lac. 3) Pene de nagît! — Poet (n. 1896), a scris „Elefantul", „Girafele" și „Pisicile" (Eugen) — Pene de lebede! 4) Nume care i s-a dat șarpelui cobra mascul din „Cărțile junglei" de R. Kipling — Poetul care a scris „Rezervația de zimbri". 5) Animale cărora Lucian Blaga, Aron Cotruș, Ștefan Augustin Doinaș și Virgil Teodorescu le-a închinat cîte o poezie — 14 rinoceri! — Localitate în R. F. Germania. 6) Pe cal — Sport cu cai — Cal cu pete. 7) Pasăre din America, cu pene violete și roșii, făcînd parte din fam. fringilidelor — Rîu în Italia — Tonaj mediu! 8) Împărat din „Povestea lui Harap Alb" de Ion Creangă — Poet român (1895—1961), a scris „Cerbul cu stea în frunte", „Ursul cu

crin" și „Mînzul" — Drum Național. 9) „Pe șoseaua prăfuită pare un uriaș scai, turist!" (Ionel Teodoreanu) — „Tăierea...", poezie de Adrian Păunescu (neart.). 10) „Rechini" și „Moartea bătrînului condor" sînt două din poeziile acestui poet contemporan — Poetul care în poezia „Amurg" descrie corbii.

VERTICAL: 1) Poeta care ne-a dăruit „Ciuta" (Magda) — Poetul care a scris „Cămilele", „Ursulețul", „Veverița se joacă" și „In jurul ariciului" (Aurel). 2) Autorul poeziei „Lupul" și al traducerii după Petöfi „Privighetori și ciocîrlii" (1881—1938) — Comandă la cîinii de vînătoare. 3) Nota redacției — George Coșbuc — Continent unde trăiește iacul. 4) Văzduh — Gen de pești din familia ciprinide — Călin Negru. 5) Poezie tematică de Dinu Flămînd —

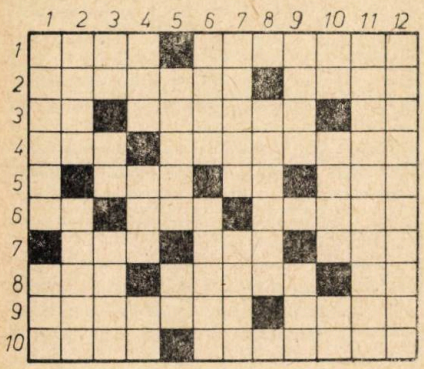

Cap de biban! 6) Intră în reclamă! — „Zburați... mei!", volum de versuri de Valeria Boiculesi (sing. neart.). 7) Poet contemporan, autorul poeziilor „Despre cotofene", „Cocoșii", „Mielul" și „Asinul" (Florin) — Componentă a unui muzeu. 8) Animal fabulos cu corp de cal și cu un corn în frunte, amintit de Dimitrie Cantemir. 9) Bare metalice — Prefix. 10) Cap de gorilă! — Scriitor de naționalitate maghiară, din România, autorul comediei „Sprînceană — aripă de rîndunică" și al volumului de călătorii „Mierlă și apostol" — Se văd ovinele! 11) Bardul de la Mircești, autorul poeziilor „La un cocostîrc" și „Cuccarele". 12) Autorul poeziei „Cîinele" (2 cuv.; 1920—1962).

DICȚIONAR: USS, PAP, USO, APO.

PSEUDONIME LITERARE

ORIZONTAL: 1) Cu acest pseudonim a semnat Camil Petrescu... — ... Octav Minar... 2) ...Șt. O. Iosif... — —...O. Carp... 3) ...Ion Luca Caragiale... 4) ...Alexandru Macedonski... — ...Mihail Codreanu. 5) Inițiale cu care semna Artur Enășescu — Pseudonim al Hortensiei Papadat Bengescu. 6) Cu aceste inițiale semna Grigore Alexandrescu — Pseudonim al lui Alexandru Cerna-Rădulescu — Nicolae Oan-

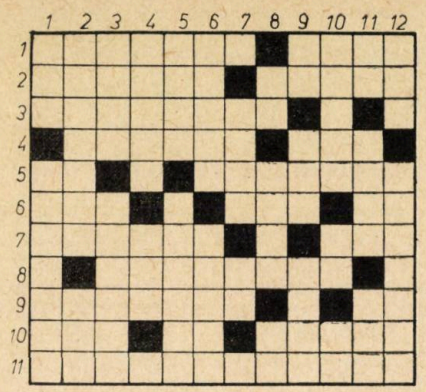

cea. 7) Acest pseudonim a aparținut lui Mihai Eminescu... — ...George Mihail-Zamfirescu... 8) ...C. Cristobald... 9) ...Horia Stanca — Fes! 10) Povară de porumb (reg.) — Inițiale cu care semna D. Th. Neculuță — Pseudonim al Smarandei Andronescu (Gîrbea)... 11) ...și al lui Barbu Delavrancea (2 cuv.).

VERTICAL: 1) Cu acest pseudonim a semnat Ion Luca Caragiale... — ... Horia Furtună și Gh. I. Tăzlăuanu... 2) ...N. D. Cocea... — ...G. Talaz... 3) ...Ilarie Chendi... — ...Mihail Kogălniceanu. 4) Cultivatori de in — Pseudonim al lui George Topîrceanu. 5) Cu alte cuvinte — Poet român (1869 1940), a semnat cu pseudonimul C. Lusignan. 6) Pseudonim al lui I. Peltz — Savant german (1777—1855). 7) Placă de beton armat — Nichita Stănescu. 8) Petre Ispirescu — Bucăți muzicale — Ștefan Tita. 9) Oreste! — Pasăre solitară — Pseudonim al lui Onisifor Ghibu... 10) ...și al lui Alexandru Hodoș (Vornicul) — Sorin Titel — Inițiale cu care semna Alecu Russo... 11) ...și Emil Isac — ...Sol, pseudonim al Otiliei Cazimir (Alexandrina Gavrilescu) — Pseudonim al lui Barbu Delavrancea... 12) ...N. D. Țăranu... — ...și Ioanichie Olteanu.

COPIII ÎN OPERA LUI SADOVEANU

ORIZONTAL: 1) Nepoata lui Vichentie, numită de el „Cenușăreasa" (Pildele lui cuconu Vichentie). 2) Sora lui Amfilohie Șendrea (Frații Jderi) — Personaj masculin din „Nicoară Potcoavă". 3) Copiii lui Manole Păr-Negru și ai jupînesei Ilisafta — Nici un lucru (reg.). 4) Ion Ursu — Copilul soților Atkinson, născut în Mongolia (Cuibul invaziilor) — Alexandrina Ciomîrtan. 5) În felul acesta — Ileana Duca — Scoate-o de la Nora! 6) Fata cea mică a generalului Demetrian (Morminte) — Pasăre fabuloasă. 7) Nepot al învățătorului Neculai Vameșu (Aventură în lunca Dunării) — Mihai Teodorescu — Localitate în Franța. 8) Osii — ...-Sidi, fiu al împăratului Mamac, prins de Ștefan Vodă în luptă la Lipinți (Frații Jderi). 9) Zoe Diaconu — Fiica notarului Gheorghiu (Venea o moară pe Siret) 10) Tînăra fată din sat, vrednică și isteață (Povestiri de petrecere și folos) — Personaj feminin din „Dumbrava minunată". 11) Punct cardinal — Eroul romanului „Locul unde nu s-a întîmplat nimic", fiul vornicului Iordache — Ciobănaș care păzește oile împreună cu sora sa (Varaticul). 12) Nepoata Marghioalei lui Cătănuță (Faceri de bine) — Frate de cruce cu Petrea (Dureri înăbușite).

VERTICAL: 1) Fiica colonelului Mărculescu (Însemnările lui Neculai Manea) — Fata boierului Ionașcu Razu (Bordeenii). 2) Fiica naturală a lui Ștefan cel Mare cu jupîneasa Ana (Frații Jderi) — Medicament. 3) Sora lui Lupușor Văleanu, o copilă de șase ani (O amintire) — Operă de Verdi — Localitate în R. F. Germania. 4) Pasăre de curte — Mătușa lui Niculăeș Albu, soră cu mama sa (Frații Jderi). 5) Copilul din „Frunze-n furtună" — Fiica avocatului Iancu Băleanu, studentă la Litere, în Iași (Oameni din lună). 6) Nicu Bălteanu —

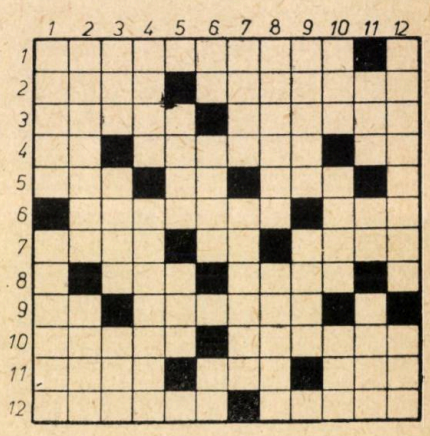

Băiatul de 14 ani al vechilului Filip Nacovici (Venea o moară pe Siret) — Spre. 7) Dans popular — Chiriaș al lui Eudoxiu Bărbat (Oameni din lună). 8) Fiica Margăi căpităneasa, măritată cu Tudose (Nicoară Potcoavă) — Folosește mișcarea mușchilor feței. 9) Tătar pribeag de la Crîm care a rămas sărac, împreună cu un frate al său (Frații Jderi) — Orășel în Japonia. 10) Abiaabia! — Fiul negustorului Iosub (Lisaveta) — Fetița care cu fratele ei, Mitică, răsfățau cățeluța Puica. 11) Fiul cel mare al lui Calman și al Surei (Muncitori și păstori) — La loc! — Interjecție. 12) Boierul cel tînăr din „O istorie de demult" — Una care s-a întors!

DICȚIONAR: NRA, ROC, MOCH, IRL, MIAI, LIOP.

Serghei COLOȘENCO

DEZLEGĂRILE CAREURILOR

ANOTIMPURI (PAG. 219)

SHAKESPEARE — TODUȚĂ — OPI — EROTICĂ — R — S — VĂR — CHIRICO — E — AO — EKELOF — ND — MILEV — DI — SAROYAN — ARA — NA — AR — ELEN — AT — V — IARBĂ — COMIȘEL — INT — ANAND — BANUȘ.

•

PRIN MARILE PINACOTECI (Pag. 219)

PRIMĂVARA — C — LOTI — ITALIA — AMATOR — ZBAT — NAN — PAI — ARE — UN — ȘERPI — BL — RĂPIRE — OLA — I / AXĂ — ALO — P — AS — ȚĂRANCĂ — GRĂDINA — DUR — IARNĂ — BĂRCI — TREI — CALAIS.

•

Eroi ai scenei lirice (pag. 220)

FLUTE — CLARA — ROSINA — EC — L — ALICE — MOȚOC — NATAȘA — NERO — C — ALCINOE — R — ES — OU — ARAP — SUIS — AZĂ — OB — CIS — EVA — ĂLA — OSPĂTARI — II — KATE — IRINA — LISA — HERMAN.

•

STELE ALE ECRANULUI (pag. 220)

VRACA — DELON — LANE — KARINA — ANDREEV — NAZ — DARIE — ISO — Z — Y — EU — SST — LA — KS — UH — AUER — GASSMAN — NAI — AP — IOR — ITN — BOURVIL — UDO — LOTO — FERRER — EROIC — O'HARA.

•

PĂRERI ILUSTRE (pag. 220)

PROMETEU — G — LIRICI — NEA — AMOR — FIDEL — CĂLĂTORI — A — E — ORAȘ — TUN — REGII — CERT — ETI — NOU — AE — NUMĂR — E — R — BI — A — BEȚII — ACTIVITATE.

•

INVENȚII (pag. 221)

SCUTER — ȘANȚ — TELEFONIE — U — ELEVATOR — GC — TUIA — ARBORI — OL — RUTIERĂ — ȘAL — DIA — OVĂ — C — ELEV — PLUG — ORGI — ANCORE — PIANE — O — GIN — STILOURI — T — PIEI — FARURI.

•

PAGINI DE LIRICĂ (pag. 221)

VASILE — ACSAN — OLTEANU — OM — O — RER — C — TAC — CU — ACEA — ȚAȚOMIR — SIMIONESCU — BANUȚĂ — NI — RC — ANUR — MIU — R — R — RD — GIN — ARAMĂ — BRE — DAN — ADAM — UIMIT — BALADĂ.

•

ION CREANGĂ (pag. 221)

HUMULEȘTI — A — OZANA — ȚĂRAN — LUPI — VECINI — ER — RB — FINIT — RĂCEALĂ — UMA — A — E — BUNICĂ — BALAN — VALE — URȘI — GEA — EP — MALACI — NU — I — OZO — ALB — SAC — RIVALĂ — NICA.

•

MIHAI EMINESCU (pag. 222)

C — GHEORGHE — L — RALUCA — IORGU — IPOTEȘTI — OAC — TUȘĂ — PE — AULE — ISS — REIAT — BA — C — AFET — SIDEF — IM — RAITĂ — ENA — LACUL — ALBĂ — R — O RĂMÎI — TISA — ROLO — DE — SARA — M — ISPITA — VOT — EON — ALU — VENI — ÎN — CRĂIASA — T.

•

VERONICA MICLE (pag. 222)

NĂSĂUD — NOROC — EMINESCU — IAL — GINA — COLUMNA — RCG — S — RAZE — R — U — ULIȚI — I — I — DRĂGANU — VAS — DRAG MI-AI FOST — EU — UAN — TU — IU — AMAN — AMĂGI — D — I — NEA — URIAȘE — SĂI — MARE — NAN — TZ — ROZĂ — ACUT — ÎN DORUL MEU — I.

•

IONEL TEODOREANU (pag. 222)

LUPAȘCU — ANDI — OLGUȚA — ALCAZ — RI — IEȘENI — NO — ETU — FATA — B — L — LAMPĂ — A — BABA — E — BUNICĂ — LOT — IARI — LULI — T — DEUM — REOFOR — BEL — OSICA — SA — AVOCAT — UNTAR — SĂRĂRIE — AINI — MR — RALEA — AIT.

•

REVISTE LITERARE (pag. 223)

STEAUA — DACIA — BO — URMUZ — ALB — UMORIST — ADIO — RILO — IUBIRE — ASTRA — NOUA — G — T — UA — AKA — NAH — OIL — AD — BA — DI — RN — STERE — VAM — UȘĂ — EVA — CAMP — LUMINĂ — ART — E — LITERATORUL — BACĂU — DUNĂRE.

•

BESTIARUM (223)

IGNA — EMILGAR — SORESCU — IOLA — AG — RELGIS — ED — NAG — PĂUNESCU — O — CAI — RO — USS — ȘA — ȘAH — ROTAT — PAP — UȘO — ONA — ROȘ — BLAGA — DN — ARICIUL — PORC — UTAN — BACOVIA.

•

PSEUDONIM LITERAR (pag. 224)

RADICAL — OMIN — ANONIM — PROCA — CARACUDI — T — E — TARARA — COD — AE — I — GLAUCOS — GMA — C — ARC — NO — HARȚAG — I — SAM — I — BOTANIST — E — UTOPIUS — I — FS — TAR — NS — SMARA — ACELAȘI — ȚĂRAN.

•

COPIII... ÎN OPERA LUI SADOVEANU (pag. 224)

SMĂRĂNDIȚA — E — OANA — BALABAN — FRAȚI — NEMICA — IU — ALATAU — AC — AȘA — ID — NRA — A — CIREAȘA — ROC — RADU — MT — MOCH — O — AXE — EMIN — E — ZD — AMALIA — L — IRINA — EMILIA — NORD — LAI — ION — AGLAIA — CRAPU.

Semne bune anul are...

Ana

Un colț pentru copii

Al. I. Friduș

Laleaua și cei trei pitici

Alarmă-n parc !

Au fost odată trei pitici
Trei mici voinici
Aceștia grădinari erau
Și îngrijeau
De-un parc cu mii și mii de flori
Zarnacadele și bujori
Zambile, stînjenei și crini
(Le apărau de vînt și spini)
Lalele, dediței și cîte toate
Sînt bucuriei noastre date.

Și-măre, vezi, tocmai de aia
Vegheau ca soarele și ploaia
Să le înalțe mîndre și învoalte
Cum nici nu se mai află-n alte ;
Grădini și parcuri. Căci, să știți
Cei trei pitici
Erau trei grădinari vestiți
Temuți de-omizi și buruieni
Și de gîndacii cei vicleni
Și îndrăgiți de lumea-ntreagă.

Dar fiți atenți, căci nu-i de șagă,
Laleaua, floarea cea mai dragă
Piticilor (poate și vouă)
Se-mbolnăvi de gălbinare ;
De-arșiță-mare, —
Așa se-ntîmplă cînd nu plouă...
Și una, două
Îndată au pornit toți trei
Piticii mei
În grabă mare
Din zare-n zare
Să afle cam ce căi ar fi
Laleaua spre-a o lecui.
Dar știți ? Știți dragii mei copii ?
Dacă nu știți, mergem cu toți
Părinți, bunici, unchi și nepoți
La mult vestitul Brotăcel
Cu studii vaste, fel de fel,
Savant în ape și în nori
Stăpîn pe leacuri și unsori
Ce-a îngrijit cîndva, vezi bine,
O altă floare de neam mare
Rănită de un mărăcine
Un măghiran era, îmi pare...
Dar asta fuse mai de mult.

Deci un consult
Se cuvenea.

Se caută un leac...

Și uite-așa
neîntîrziat
Spre Brotăcel s-au îndreptat
Și noi la fel
Ne-am dus la el
Poftindu-l s-o-ngrijească pe Lalea
Care nerăbdătoare-l aștepta.

Și-a zis, morocănos, Brotacul :
— „Decît să o împung cu acul
Ori s-o îndop cu doctorii,
Mai bine-ar fi
Să-i aplicăm un tratament
Pe bază de reviriment !"
La o atît de mare-nțelepciune
Piticii nu au mai avut ce spune
Și au tăcut cu toții mîlc
Fapt care nu-i lipsit de tîlc
Neexistînd cuvîntul în abecedar
De medicină ei n-aveau habar

Și așteptau Brotacul explicații să le dea :
Medicamentul în ce fel se ia ?
Sirop sau poate comprimate ?
La astea toate
Gîndeau profund cu frunțile-ncruntate
În timp ce Brotăcelul, plin de fală,
Și de importanță
Tăia o chitanță ovală
Asigurîndu-i că o să mai vie
Pe la casierie
Și-atuncea toate bune or să fie !

De trei ori trei ori treizeci și trei

— „Prea bine, au răspuns piticii, dar Laleaua ?"
— A, vreți să spuneți tratamentul
Cu revirimentul !
Păi n-a fost clar ?"
— „Nu !"
— „Atunci să vă explic !
Luați de-ndată un pahar
Mai mare-așa, cum să vă zic,
Sau mai degrabă un butoi
În care-amestecați trei ploi
Le bateți bine, bine și
Le dați Lalelei spre a le-nghiți !"

— „Vai, cum se poate !
Deodată toate ?
— „Da de unde frate !
Le numărați, piticii mei,
De trei ori cîte trei ori treizeci și trei
De picături, pe nemîncate
Și-apoi, fîrtate,
Să vezi Laleaua cum își schimbă tenul
Și-și colorează cu carmin polenul !"
— „Așa ?"
— „Așa !
Deci hai semnați, să pot pleca.
Mai am să-ntreb de sănătate
Un întreg strat și jumătate
De garofițe
Școlărițe
Ce vor scutire medicală
La sport — dar se înșeală.
Cine nu știe
Cam ce medicament le voi prescrie !
Căci lenevia alt leac n-are
Decît mult aer și multă mișcare
Și... salutare !"

Spre toate cele patru zări

Plecă Brotacul țopăind
Și-orăcăind,
Punîndu-și ochelarii printre instrumente
Și medicamente.
De-odată însă, măre, s-a oprit
Și a răcnit cumplit
Sărind ca-mpuns cu acul
Gata ca să se dea de-a berbeleacul :
— „Să știți că leacul n-are spor
Adică n-are eficacitate
Chiar dacă bea ploile toate,

Pîn' nu-i veţi înflori pe chip
Un zîmbet cald !"
Şi lipa-lip
S-a dus de-acum, şi dus a fost
A lungi vorba n-are rost
Ci numai pagubă aduce.
Şi ca Laleaua să nu se usuce
Au şi plecat tus-trei pitici
Călăuziţi de-un licurici,
Care cum vru
Şi cum putu
Cu gînd ca iute să găsească
Ceva ce face să-nflorească
Un zîmbet dulce pe-al Lalelei chip suav.

Sforăind... spre inamic

Din ei, de bună seamă cel mai brav
Se-ntoarse primul : era Piticuş
În greu urcuş
Veneau cu el doi lăutari
Din cei mai mari
Vestiţi cobzari
Un Trîntor şi un Greieraş
De la oraş
Şi au luat două chitare
Unul cîntînd fără-ncetare
Iar celălalt — mereu codaş
Gata s-adoarmă de-a-n-picioare —
Ştiţi singuri, cred, care şi care...

Şi-atunci Laleaua s-a posomorît
Sub plapumă-nciudată s-a vîrît,
Trist Fluturaşul a plecat
Iar Trîntorul spre-un stup de-albine s-a-ndreptat

— „Ci, stai ! Albina-i apăru în cale
Prea te grăbeşti ca să mînînci, matale,
Dar azi, ia spune, de muncit cît ai muncit ?"
— „Vai mie, sînt prea ostenit
Să-ţi spun cît am muncit şi cum !"
— „Mai bine atunci caută-ţi de drum !"
— „Ba nu, Laleaua de nu pot s-o-nveselesc,
Ei bine, stau şi o păzesc
Şi asta numai pe odihnă şi mîncare" —
— „Minune mare,
Pre cît se pare,
Nu eşti chiar-chiar un trîntor ca oricare.
Dar fii atent, nu doar Laleaua-o vei păzi
Ci şi-un butoi cu picături, cîte-or mai fi
Rămase de la roua de azi noapte.
De toate sînt vreo şase, şapte,
Să le păzeşti, că-ncearcă să le fure
Doi hoţi ce dau tîrcoale prin pădure
Mare ţscofală".

Pe unul Secetă îl cheamă

Pe celălalt îl cheamă Zăpuşeală !"
— „Dă-mi miere să mînînc, să prind putere !"
— „Doar la mîncare-ţi este gîndul, vere.
Ia coşul ăsta, dar nu îl goli de-ndată
Întîi la treabă tu silinţa îţi arată !"
— „Fiţi fără grijă şi hai pleacă-odată
Eu silitor voi fi, cît fi-va miere (caută în jur)
Ce, ai plecat ? Vai, ce plăcere
Să te-ndulceşti şi-apoi să dormi un pic,
Să sforăi zdravăn... drept spre inamic !"

Un Crin şi un zîmbet

L-au fost găsit dormind ceilalţi pitici
Sosiţi călare pe cîte-un arici
Cu veselie şi cu mare-alai
În urmă-le-un ţînţar mîna un scai
Erau cu ei şi cinci furnici
Grozav de mici,
Care tîrau un ditai patefon
Găsit prin cine ştie ce cotlon
Cu placă — tril de ciocîrlie
Ori cîntec de privighetoare
Şi invitate au mai fost să vie,
Peste cîmpie
Laleaua s-o înveselească
Şi s-o înzdrăvenească
Vreo două-trei raze de soare
Strălucitoare,
Trei libelule dansatoare
Urmate de-un răţoi ce-avea să ţie
O lecţie de scamatorie !

Cu toţii deci s-au străduit, dar în zadar,
Nici unul nu avea habar
Ce-i de făcut, de iscodit
Ce ar putea să născocească
Încît Laleaua să zîmbească.
Oftau pe rînd mîhniţi, cu mic cu mare
Îndureraţi de întîmplare
Cei trei pitici stînd gata ca să plîngă
În timp ce-o volbură nătîngă
Căta Lalelei mijlocul să-i frîngă...
Şi într-un colţ se auzi o lacrimă căzînd...

Cînd
Fără veste
Ca-n orşice poveste
Un Crin pe-alee s-a ivit
Avea costum cu-argint tivit
Purta coroană. Iar pe piept, pe spate
Luceau nenumărate nestemate.
Privirea cînd i-a întîlnit
Laleaua galeş a zîmbit !

Cine a furat picăturile ?

— „Daţi picăturile urgent, ce staţi năuci !
Ia du-te, Trîntore, butoiul să-l aduci
Să numărăm de trei ori..."
— „Cîte cît ?".
— „De trei ori trei..."
— „Ehei !"
— Şi înc-o dată treizeci şi trei !"
— „Păcat..."
— „Hei, trîntore, ce stai, ce s-a-ntîmplat ?"
— „Vre-un hoţ, cred, polobocul l-a furat
Deşi dormind, eu straşnic am vegheat !"

Şi-n timp ce toţi au înlemnit
Din nou Brotacul a venit
Şi auzind cele-ntîmplate
Că-i prea de tot, aşa socoate,
— „Aceste semne îmi dau de gîndit !
Nu numai polobocul s-a golit
Ci şi un nor, care pe cer era, a dispărut,
Cu el trei poloboace-am fi umplut !"

S-a fost stîrnit atuncea mult tumult,
Cauza năpastei o ştiau mai de demult.
Şi-au zis piticii : — „Gîndul nu ne-nşeală,
Sînt Secetă şi Zăpuşeală !

Tîlhari de codru, duşmani ai grădinii.
Tot ei prădat-au de verdeaţă şi arinii !
Dar, gata ! Noi le vom veni de hac !
Pe amîndoi îi vom băga în sac
Şi îi vom duce din poiană în poiană
Să dea pentru a lor fără de lege seamă.
— Toţi cei de faţă, adunarea !
Plecăm să le găsim ascunzătoarea !"

laleaua şi cei trei pitici

La luptă cu norul de lăcuste

Laleaua tot zîmbea, cuprinsă ca de-o vrajă
Cînd iată că bondarul ce stătea de strajă
Semnalizează un nor, ce ocolea potecile înguste,
Lăsînd pîrjol în urma lui... — „Vin picăturile ?

E nor... tot mormăia, dar parcă nu-i !
— „Ce spui ?"
— „Nu-i nor de ploaie ! ci-i nor de lăcuste !"

Bondarul la taclale n-a mai stat,
Şi-n luptă cu puhoiu-s-a-ncleştat
Cu toţii, fără teamă, l-au urmat...

A fost o bătălie ca-n poveşti
S-o spui, n-ai cînd să isprăveşti
Căci fiecare voinicește duela
Şi armia lăcustelor scădea
Pîn'ce, ascunse după-o buturugă arsă
Silite-au fost
Să facă de îndată cale-ntoarsă.
— „Pe ele, a strigat Brotacu, nici una să nu scape".
— „Ba una da,
Căci unde va fi ea
Şi Secetă şi Zăpuşeală fi-vor pe aproape !"

Şi-aşa urcînd, tîrîş, pe brînci,
O, au găsit castelul dintre stînci
În care Secetă şi Zăpuşeală se-ascundeau
Şi-n temniţi norii îi ţineau.

— „Acuma e acum, au spus cei trei pitici
Cei trei voinici,
Sub ziduri noi mari şanţuri vom săpa
Şi-picăturile le vom elibera !"
Şi-au fost muncit din zori şi pînă-n seară
Şi-a doua zi muncit-au iară
Nu s-au lăsat
Pînă ce şanţurile nu le-au terminat.
Şi-au construit trei roţi, cît zarea
În stare să golească marea
Şi picăturile le-au dat de-a rostogolu'
Prin multe cărărui făcînd ocolu'
Spre-a se-ntîlni cu toate la Lalea,
Care, văzîndu-le, şi mai din plin zîmbea.

Cînd temniţele toate s-au golit
Castelul huruind s-a prăbuşit
Iar Secetă şi Zăpuşeală s-au predat
Cerînd iertare şi spunînd că altă dat'
Primii vor fi să tragă plugul la arat...

Sfîrşit... ca-n poveste

Şi-a fost organizată-n parc mare serbare
La care n-a lipsit mai nici-o floare
Iar Crinul, într-un elegant balans
A invitat-o, tandru, pe Lalea la dans,
Şi rînd, pe rînd, s-au prins cu toţi-n horă :
Sfiosul ghiocel şi vioreaua soră
Zambila parfumată, stînjenelul
Zarnacadeaua blîndă, degetelul,
Arcuş vrăjit, vîntul pe el se întrecea
Laleaua, bucuroasă surîdea
Văzînd cu ochii se înzdrăvenea
De bucurie toţi pe crin l-au îndrăgit,
Iar Parcul... ca-n poveste-a înflorit !

Piticii stau de-o parte şi privesc
Scăldaţi în aur, de o mîndră lună
Mîndri cu toţi de-această faptă bună
Rugîndu-mă copii, de vă-ntîlnesc
Despre Lalea şi despre ei să vă vorbesc.
Şi mi-au mai spus că mult s-ar bucura
De ar afla
Că parcul, ca şi ei îl îngrijiţi,
Şi florile, mereu le îndrăgiţi !

Întrebări

o schiţă de Constantin VIŞAN

Dacă ziariştii ar fi mai deschişi la curiozitatea vie, scormonitoare a copiilor, m-am gîndit ascultîndu-l pe micul meu prieten, ce interviuri convingătoare, fără nimic stereotip în ele ar face !

— Tu ştii să zbori ? m-a întrebat.

— Sigur că ştiu ! i-am răspuns, curios să aflu unde bate cu întrebarea.

— Dar cum zbori fără aripi ?

— Întind mîinile şi dacă le mişc, ca pe nişte aripi, zbor...

M-am temut să nu-mi ceară imediat şi o probă concretă. Am scăpat însă. Altceva îl interesa pe el în clipa respectivă.

— Şi de unde-ai învăţat să zbori ?
— De la mama.
— Şi mama ta de la cine ?
— De la mama ei.
— Şi mama ei ?
— De la bunica mamei.
— Şi bunica asta ?
— De la bunica ei.
— Şi bunica bunicii ?
— De la bunica bunicii, bunicii ei ?

— Ha, ha ! a rîs amuzat de această succesiune nesfîrşită de mame şi bunici.

Credeam că e satisfăcut, că mă va ierta de o nouă întrebare. Mă înşelasem. Abia acum mă aştepta lovitura de graţie a logicii lui neîndurătoare.

femum

— Dar prima femee care-a născut un copil de la cine-a învăţat să zboare ?

— De la mama ei ?

— Dar mamele sînt infinite ? m-a întrebat foarte serios micul meu prieten.

N-am ştiut ce să-i răspund. Am preferat să schimb vorba. Numai că el avea în continuare chef de întrebări.

— Ce e tunelul ? mă iscodi el.

— Un drum pe sub pămînt prin care trec trenuri, maşini.

— Ca metroul ?
— Da !

— Şi locomotiva cum merge ? Prin tunel sau pe deasupra ?

— Prin tunel.
— Dar pasajul ce este ?
— Un tunel mai mic pe sub o stradă.
— Dar prin pasaj de ce nu trece trenul ?
— Trec numai oameni.
— Dar tunelul timpului ce este ?
— Ai să afli cînd o să mai creşti.

— Dar eu ştiu — m-a asigurat el cu un ton triumfător.

— De unde ştii tu secretul ăsta ? l-am întrebat surprins, curios.

— De la mama mea !

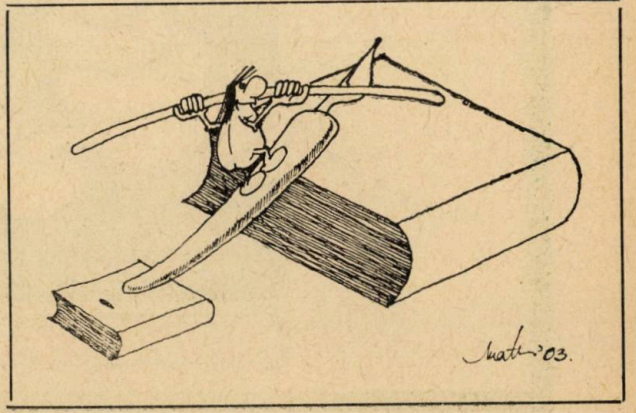

SPORT

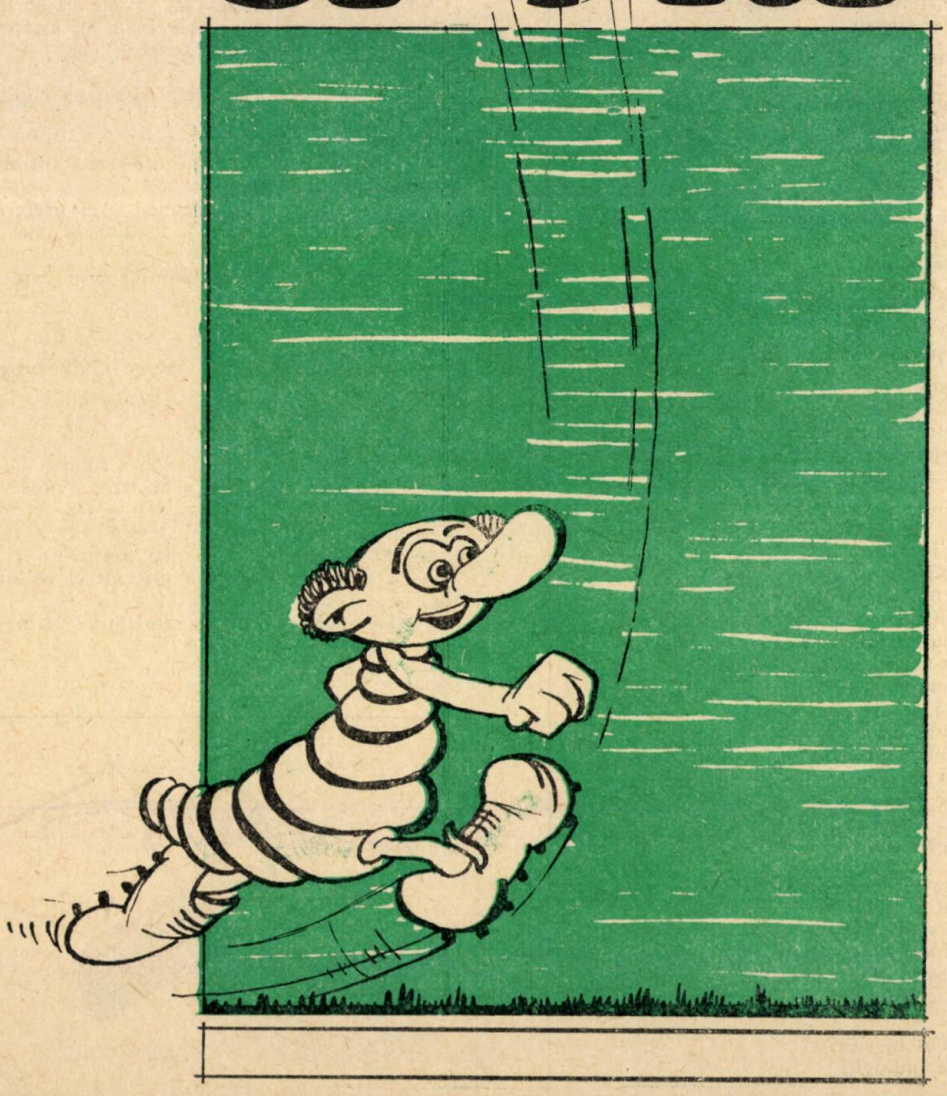

MEXIC '70 — MEXIC '86

Cînd intram în sala imensă a aeroportului din Mexico City, în acea seară de 25 iunie 1970, încercam un sentiment de reţinere. Nu ştiam cum mă voi acomoda cu o lume nouă, cum voi suporta proba altitudinii... Prima întîlnire cu Mexicul a risipit însă orice stînjeneală. Zîmbetul larg al vameşilor, atitudinea lor amicală şi deschisă au făcut să ne simţim bine din primele clipe ale şederii în ţara gazdă a Mundialului '70. Era doar prima dovadă a unei mari ospitalităţi ! Am întîlnit-o pretutindeni. Şi nu o politeţe de circumstanţă, falsă, o amabilitate făcută ! Nu. Simţeai că mexicanului îi face realmente o mare bucurie să aibă atîţia oaspeţi din atîtea colţuri ale lumii. Şi fiecare om a făcut ce a putut spre a-şi onora musafirii. Proprietarii de automobile, care fuseseră avertizaţi şi rugaţi în acest sens, cînd întîlneau grupuri de străini pe străzile oraşelor care au găzduit jocuri opreau şi întrebau dacă e nevoie de ajutorul lor. Dacă era cazul îşi schimbau ruta spre a-i conduce pe oaspeţi unde doreau. Pietonul, la rîndu-i, era gata să-ţi dea orice lămurire şi chiar dacă nu cunoştea o limbă de largă circulaţie încerca, prin gestică, să completeze bogatul vocabular autohton. Simţeai că eşti binevenit, că marele eveniment fotbalistic reprezintă cu adevărat o bucurie pentru ţară, că locuitorii ei trăiesc palpitantele momente ale luptei sportive în care, se înţelege, aveau ca mare favorită echipa reprezentativă a Mexicului.

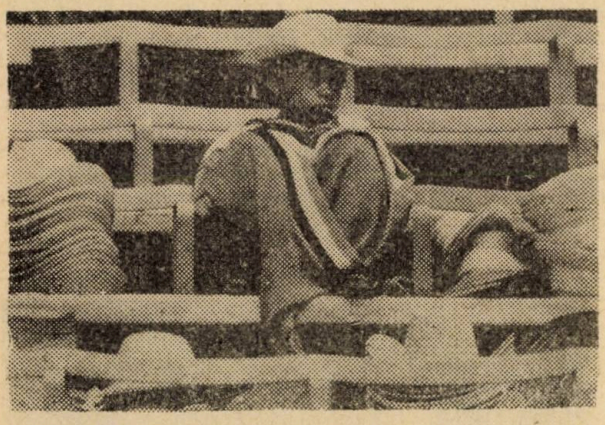

MEXICO — 70

Nu m-am mirat, de aceea, că Mexicul a cîştigat din nou cursa pentru organizarea competiţiei fotbalistice supreme din 1986, fiind prima ţară din lume care obţine pentru a doua oară dreptul de a găzdui campionatul mondial. Printre alte argumente sînt sigur că un rol esenţial l-a jucat amabilitatea, firea deschisă a mexicanului, modul lui direct şi sincer de a fi, într-un cuvînt, argumentul de gazdă minunată. Mulţi dintre cei ce au fost în 1970 — inclusiv membrii Comitetului executiv F.I.F.A. — au dorit să revină pe înaltele platouri mexicane...

Atunci a fost Pele. Dar acum?

Vă spuneam, Mexicul sau, cum scandau zecile de mii de spectatori de pe „Estadio Azteca" „Me-hi-co !", „Me-hi-co !", „Me-hi-co !" rămînea echipa de inimă a ţării întregi. Chiar dacă porneă destul de greu în turneul final, doar cu un 0—0 în faţa selecţionatei Uniunii Sovietice care jucase prudent şi obţinuse cu destulă uşurinţă egalul. Speranţele au rămas intacte în serii dar, vai, în „sferturi" „squadra azzura" a administrat un sec 4—1 unsprezecelui gazdă scoţîndu-l din competiţie şi din încurajările frenetice galerii de la Toluca, unde se produsese „drama". Instantaneu, mexicanii au trecut în tabăra braziliană, cu care au parcurs drumul pînă la „zeiţa de aur" (acea fostă cupă „Jules Rimet" topită de hoţii din Rio şi transformată, între timp, în lingouri). Acum refrenul devenise „Bre-sil !", „Bre-sil !", „Bre-sil !"...

PELÉ — VEDETA MUNDIALULUI
ÎL ÎNVINGE PE ALBERTOSI

Şi marele favorit se numea Pelé, internaţionalul brazilian care pentru mulţi rămîne jucătorul nr. 1 al tuturor timpurilor şi care şi-a încheiat, practic, cariera pe stadionul Azteca din capitala mexicană în finala cu Italia. Titlul nr. 3, dăruit Braziliei, a însemnat cadoul cel mai de preţ făcut de Edson do Arantes do Nascimentos fotbalului ţării sale şi se poate spune că atunci, în acea după-amiază de 21 iunie 1970, sub aplauzele tribunelor de pe Azteca, Pelé a cîntat ultima mare arie a recitalului său fotbalistic, indiferent dacă, apoi, a mai revenit în arenă cu ocazii mai mult sau mai puţin festive, mai mult sau mai puţin interesante financiarmente.

Vedeta lui 1970 trebuie considerată, deci, Pelé. Pentru 1986, cine se anunţă ? Europenii, mai precis francezii, se grăbesc să-l instaleze ca un foarte mare jucător pe Platini, ale cărui talente de realizator şi (uneori) şi de organizator nu pot fi contestate. De aici şi pînă la a-l considera un fotbalist de super-clasă mai rămîne însă o distanţă pe care, după părerea noastră, internaţionalul francez trebuie s-o parcurgă. Dacă nu cumva, fie din bătrîna Europă, fie de pe continentul „fotbalului fierbinte" se va ivi un tînăr sau nişte tineri mult mai grăbiţi sau chiar mai dotaţi care să-l lase în urmă pe cel care pare că domină astăzi cursa consacrării. Nişte prime semne le-am avut la Campionatul Europei prin danezul Laudrup şi prin belgianul Scifo, amîndoi abia trecuţi de vîrsta junioratului, dar vădind calităţi şi un aplomb de vechi internaţionali.

Cursa pentru „Mexic 1986" a început ! Prin lupta pentru cele 22 de locuri în turneul final. Concomitent se lansează şi cursa pentru clasamentele individuale. În 1970 Mexicul l-a ales pe Pelé. Pe cine îl va alege în 1986 ?

Stadioanele — mai vechi sau mai noi cunoştinţe

Cinci dintre stadioanele ediţiei 1986 vor fi cele care au funcţionat — şi cu mult succes — în ediţia 1970. Mîndria mexicanilor este „Estadio Azteca", capacitate 108 000 locuri, o frumoasă realizare arhitectonică, interesantă şi prin jocul de culori al sectoarelor tribunelor, prin nivelele de apartamente construite şi vîndute pe viaţă la inaugurare, în 1970. Se proiectează mărirea tribunelor pînă

SECVENȚĂ DIN MECIUL ANGLIA — R.F.G.

la 150 000 de locuri, astfel că marea arenă din Ciudad de Mexico va ocupa locul al doilea, după Maracana, pe continentul american. Să vorbim, apoi, despre un stadion drag nouă, stadionul din Guadalajara, acolo unde au jucat băieții noștri în 1970, „Estadio Jalisco", o copie a arenei din capitală, la fel de elegant și de atrăgător, cu o capacitate de 70 000 de locuri, și el proiectat să ajungă la 100 000 de locuri. Să ne amintim că, pe gazonul lui Jalisco, Dumitrache, Lucescu, Dumitru, Sătmăreanu I, Răducanu, Lupescu, Dinu, Neagu și ceilalți internaționali ai noștri au făcut meciuri de toată frumusețea în seria numită „groapa cu lei", învingînd echipa Cehoslovaciei și pierzînd la limită cu selecționatele Braziliei și Angliei. Comisia de organizare F.I.F.A. a mai omologat stadioanele din Puebla (36 000 locuri), Toluca (30 000 locuri) și Leon (27 000 locuri).

„Am găsit în Mexic condiții asigurătoare pentru o organizare exemplară a campionatului și am regăsit aceeași bunăvoință și disponibilitate pentru a rezolva toate problemele care se vor ivi, care au făcut din federația mexicană un colaboraor ideal al forului nostru" se încheie raportul comisiei speciale a F.I.F.A., care a vizitat țara organizatoare a ediției 1986, comisie prezidată de vicepreședintele forului mondial, H. Neuberger. În raport nu s-a spus și despre ceea ce orice oaspete al Mexicului vede și simte. Ca, de pildă... despre

Neîntrecutele formații de „Mariachi"

„Mariachi" sînt clasicele orchestre de muzică populară mexicană și au o compunere neschimbată: doi violoniști, doi trompetiști și doi chitariști. Toți cei șase componenți ai formației sînt și soliști vocali și ei execută, pe rînd, refrenele splendidelor melodii populare mexicane. Să asculți aceste formații constituie o mare încîntare, pentru că sînt alcătuite, aproape fără excepție, din artiști dotați, din oameni cu puternice temperamente, care pun o mare pasiune în prezentarea minunatului folclor mexican. Ascultîndu-i, pe rînd, în rolul de soliști vocali poți crede că nu există mexican... afon și probabil că așa și este. Orchestră de „mariachi" proastă eu nu am auzit cît am stat în Mexic și, în diversele ocazii, am avut prileiul să ascult vreo 50 asemenea formații! Ba, într-o mică piațetă din Ciudad de Mexico există o... reunire da „mariachi" și poți constata cum 30—40 de formații își execută fiecare programul, în funcție de comanda clienților aflați la mesele din piațetă fără să se sinchisească de melodia pe care o interpretează, la cîțiva... zeci de centimetri, o altă orchestră! Dacă te îndepărtezi și cauți să prinzi cu urechea ceva din tumultul muzical, ansamblul nu va fi ceva disonant, în ciuda diversității de tonuri și melodii! Mexicanul iubește enorm muzica, el nu concepe o sărbătoare fără „mariachi" și n-a existat o festivitate în timpul campionatelor din 1970 în care să nu apară acești înzestrați muzicanți, cu variatul lor repertoriu. Culoarea propriu-zisă a Mexicului este întregită de permanenta culoare muzicală, de neobișnuitul talent al locuitorilor pentru muzică, de veselia lor, de o adevărată artă de a se veseli și a ști să-l înveselească și pe oaspetele lor.

Atenție la „Tortilla"!

Ți se pare că este o apetisantă salată de vinete. O proaspătă salată de vinete, abia ieșită de sub mîna bucătarului. Și te repezi, dacă ești și înfometat, să-ți ungi o felie de pîine cu această minunată salată de vinete. Ești pierdut! Cum pierduți am fost atîția dintre noi care au făcut regretabila confuzie. Între salata de vinete și faimoasa „tortilla" sau „salata" de ardei verzi iuți, atît de iuți că după o înghițitură din apetisanta (pretinsă) salată de vinete o iei la sănătoasa crezînd că ai luat foc! Gura îți este o flacără încă multe ore după aceea, ore în care stai și privești cu o mare admirație la mexicanii care pun straturi groase de tortilla pe un fel de clătite și le mănîncă fără ca măcar să clipească din ochi! Și, dacă mai dau peste cap și un păhărel de tequila, o băutură foarte concentrată, pentru care, de asemenea, îți trebuie mare tărie de caracter ca să o poți înghiți, atunci sentimentul devine de totală prețuire! Da, dar sînt doar două „specialități" locale, pe care, probabil, că un „antrenament" mai îndelungat le poate învinge. În schimb, atîtea și atîtea alte preparate, multe foarte apropiate de bucătăria europeană, îți ajută la satisfacerea tuturor exigențelor culinare.

Printre „arbitrii" cei mai autorizați în materie de campionate ale lumii trebuie să-l considerăm pe dr. I. Andreevici, (Iugoslavia), un vechi și statornic prieten al fotbalului românesc. El ne-a vizitat țara în repetate rînduri și totdeauna a remarcat că vine aici cu o mare plăcere, deoarece are atîția amici încît poate spune că sosește ca la a doua lui casă. Apoi, atmosfera și amabilitatea românească i-au creat totdeauna o admirabilă stare de suflet. Într-o discuție mai lungă și, știind că a fost prezent la toate turneele finale ale C.M., l-am rugat pe dr. I. Andreevici să ne spună care i-a plăcut cel mai mult. „Indiscutabil, cel din Mexic, din 1970, ne-a răspuns venerabilul oficial F.I.F.A. Și asta numai și numai pentru că mexicanul știe să te primească cu inimă deschisă, cu sinceritate, cu toată dragostea. Exact ceea ce spuneam că găsesc de fiecare dată cînd vin la vechii mei prieteni români".

Iată că Mexicul a cîștigat bătălia pentru organizarea C.M. 1986 printr-o armă la care puțini s-au gîndit: ospitalitatea, în fața căreia au căzut alte argumente oricît de convingătoare ar fi fost ele...

EFTIMIE IONESCU

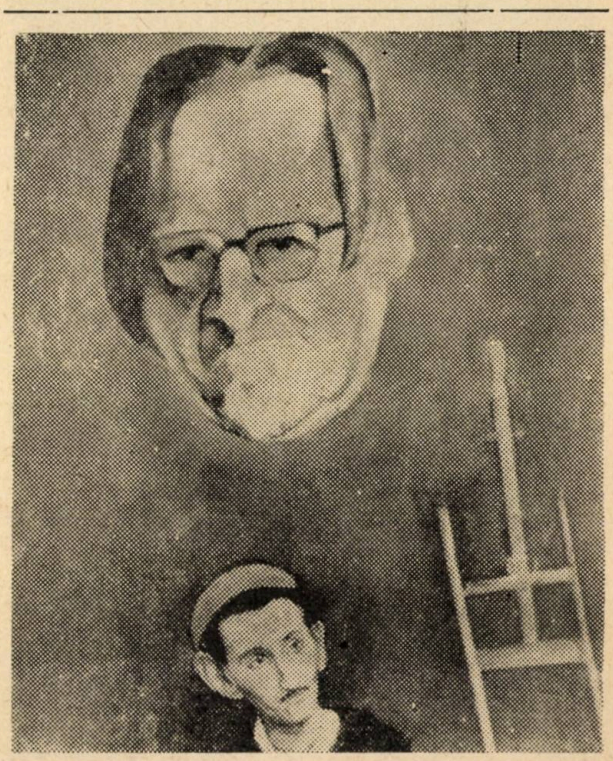

Dan HATMANU: *„Autoportret în timp"*
În atelierul maestrului.

Rămîne Bratislava...

Ce i-a mai rămas, deci, reporterului (sau cronicarului) din multaşteptatul EURO 84, dar care, vai, a trecut atît de repede !?

Un carnet de acreditare, cîteva buletine de presă, cu cifre în dreptul unor nume ca Platini, Elkjaer Larsen sau Ştefănescu, destule ziare şi reviste, aduse cu mare greutate, deoarece avionul nu permite mai mult de 20 de kilograme faţă de greutatea proprie — măsură ciudată, poate, deoarece nu e acelaşi lucru să cîntăreşti tu, cronicarule, 60 de kilograme, precum Chalana, sau 90, precum Coraş.

Ce i-a mai rămas, deci, cronicarului ? I-au rămas, în mod sigur, multe amintiri, destule păreri de rău şi în primul rînd faptul că Brazilia nu e o ţară europeană, pentru ca Euro să fie la fel de frumos ca şi Mundialul în care Brazilia pierdea atît de frumos...

Victoria Franţei sau încoronarea lui Platini

Ce a fost, pînă la urmă, acest Euro 84 ?

A fost, în primul rînd, victoria aşteptată şi pregătită a Franţei. Această Franţă care nu şi-a uitat Waterloo-ul, adică Sevilla 82, şi a urmărit revanşa cu o insistenţă... germană, începînd cu o pregătire sans reproche, o pregătire care nu a omis absolut nimic, inclusiv ideea de a-i împovăra pe toţi oaspeţii cu cartonaşele galbene ale trecutelor bătălii, idee salutară, pînă la urmă, deoarece e greu de ştiut ce s-ar fi întîmplat pe Parc des Princes dacă impunătorii hidalgos Maceda şi Gordillo s-ar fi aflat în arenă, o arenă în care bătrînul scutier Camacho a reuşit, singur, să-l potolească pe Michel Platini, venit să-şi sărbătorească triumful.

A învins, deci, Franţa. Victoria lui Hidalgo e greu contestabilă, chiar dacă a beneficiat de toate avantajele terenului — nimic nu e nou... aşa s-a întîmplat şi în Anglia 66 şi în Argentina 78, ca să nu mai vorbim de Italia 68, care nu ar fi pierdut trofeul Europei chiar dacă ar fi rejucat de 10 ori finala cu superba echipă a Iugoslaviei lui Rajko Mitici.

A învins Franţa, dar parcă înfrîngerea de la Sevilla a fost mai frumoasă decît această victorie în care pînă şi Arconada, portarul Spaniei, a fost parcă tulburat de nostalgicul cor cu „Allez la France", cîntat de o tribună întreagă, ba am spune chiar de o naţiune întreagă.

Echipa Franţei a avut momente de fotbal mare, fotbal generos, ofensiv, fără calcule, cum a spus odată Tigana, dar a întîmpinat şi destule greutăţi. Să ne gîndim la meciul cu Danemarca, rezolvat abia după ce Simonsen a părăsit terenul, cu piciorul fracturat. E adevărat, a urmat festivalul cu belgienii, acel 5—0 neaşteptat, presărat cu nenumărate gaguri tip de Funes, dar a venit apoi meciul cu Iugoslavia, cu acel 0—1 la pauză, cînd stadionul amuţise, după care a intrat în rol marele Platini, cu cele trei goluri ale sale, care umbresc puţin meritele echipei şi pun pe prim plan realizările Monarhului actual al Fotbalului francez, un monarh care a învăţat să învingă în ţara strămoşilor săi, adică în Piemontul lui Juventus.

Apoi a venit Portugalia. Franţa era marea, marea favorită. Antrenorul portughez Cabrita spunea înaintea jocului de la Marsilia : „Cine mă poate împiedica, totuşi, să visez ?" Era un vis nebun — s-a spus. Şi din acest vis nebun s-a născut imposibilul. Era minutul 114 şi Portugalia lui Chalana şi Jordao conducea cu 2—1. Totul părea pierdut. O linişte funerară se aşezase peste stadionul Velodrom. Abia atunci, în minutul 114, Platini şi-a adus aminte că un francez a spus că „imposibilul nu e un cuvînt... franţuzesc". E adevărat, francezul care a rostit vorba asta nu era chiar francez, el venind de la Ajaccio, dar nici el, Platini, nu era pur sînge galic, italienii punînd cu mîndrie accentul pe primul i, nu pe al doilea. Şi astfel, imposibilul a prins viaţă. Franţa îşi vedea visul cu ochii. Venea pe Parc des Princes...

Platini — un Pèle al europenelor şi Chalana strălucitorul mijlocaş al Portugaliei.

Clasamente... şi sentimente

Dar să ne oprim aici. Euro, chiar fără Brazilia, are atîtea şi atîtea amintiri...

Şi ca să facem puţină ordine, să începem cu un clasament. Nu cu cel oficial, care aşează echipa Franţei pe primul loc şi echipa Iugoslaviei pe ultimul. E vorba de un clasament subiectiv, în afara cifrelor. Ar fi, deci...

1. FRANŢA şi DANEMARCA, greu separabile, deşi reprezintă două stiluri diferite, prima stilul latin, fotbalul-şampanie, cum se exprimă cu o undă de ironie nordicii, indiferent dacă se cheamă Brooking, Corneliusson, Neeskens sau Larsen ; a doua — stilul atleţilor cu părul blond, îndrăgostiţi de fotbalul total al portocalei mecanice (Olanda lui Cruyff), puşi mereu pe hartă, în sensul bun al cuvîntului, îndrăgostiţi poate de litografia aceea englezească în care o jumătate de oraş, pare-mi-se Derby, se încaieră pe stradă, cu sutele, în lupta pentru o minge, un fel de băşică în care au fost înfundaţi toţi cîlţii proveniţi din atelierele vremii...

Danezul Larsen — unul din aşii lui Euro '84. Ce greu e drumul după ratarea loviturii de la 11 m. !

2. PORTUGALIA, cenuşăreasa, s-a zis, mai ales pentru că în calificări a pierdut cu 5—0 la Moscova... ce să mai poată Portugalia, spuneau mulţi, cînd a pierdut şi în faţa Iugoslaviei, chiar acasă, iar în Luxemburg, cu numai cîteva zile înainte de meciul cu R.F.G.-ul lui Rummenigge, s-a chinuit cu un 2—1, în capitala marelui Ducat ? Această Portugalia care, în cele din urmă, a oferit meciul cel mai frumos al turneului, chiar împotriva Franţei, cu un Jordao pe care l-am socotit cel mai strălucitor jucător al lui Euro pe parcursul celor două ore ale meciului cu Franţa, un Jordao mai bun decît cel mai bun Platini, acest Jordao de 32 de ani, bătrînul şi inteligentul, şi felinul Jordao, înaintaşul de ciocolată, ba nu ! înaintaşul de abanos, se potriveşte mai bine, pentru că Jordao nu a avut nimic dulce în el, nici cît Eusebio, care îşi etala claviatura dentară impecabilă, la Londra, cu 18 ani în urmă, iar acum, iată-l la un pas, chiar la Marsilia, cu părul nins... ninge şi peste părul tranzistorizat al marelui Eusebio, bătrînul Eusebio care susţine că Chalana, micul Chalana (1,65) e un fel de Corso sau, vorba regretatului Picchi, „aşa arăta piciorul stîng al lui Dumnezeu".

4. SPANIA, n-avem ce face, a jucat semifinala de la Lyon, a venit peste danezi, dacă aşa ceva era de conceput, această Spanie care a jucat de nota 5 cu noi, de 6 cu Portugalia, de 7 cu R.F.G.-ul, de 8 cu Danemarca şi de 8+ cu Franţa, 8+, da, 8+, pentru că nu e tot una să joci cu echipa completă şi să te prezinţi fără Maceda, adică fără

Arconada mereu la datorie.

omul care ţi-a salvat punctul cu Portugalia şi a cîştigat meciul cu Schumacher, fără Gordillo, care i-a tocat pe danezi cu sprinturile sale frenetice, mereu peste Laudrup, mereu peste Lerby, mereu peste Elkjaer Larsen, în acel meci de mare tensiune, în care s-au întrecut focul şi gheaţa, cum a scris cineva, opoziţie tentantă, dar care nu ţine seama de focul extraordinar al băieţilor de gheaţă.

A trecut atîta timp de la Euro 84 şi cronicarul tot nu ştie să explice formidabila carieră a Spaniei în Franţa. Scăpată ca prin minune în jocul cu

Tristeţea lui Rummenigge. R. F. G. eliminată în minutul 90 de Spania.

tricolorii noştri — ziarele franceze au scris în consens că les roumains meritaent mieux, Spania a ieşit basma curată şi în meciul cu Portugalia, după ce fusese condusă net, fără prea multe speranţe. În sfîrşit, în meciul cu Schumacher, cel mai huiduit jucător al turneului, pentru că francezii nu uită Sevilla şi agresiunea lui Harald cel trufaş, spaniolii erau eliminaţi în minutul 88 şi calificaţi în minutul 89, din nou prin Maceda.

În meciul cu Danemarca spaniolii, conduşi cu 1—0, gratulaţi de arbitrul Cortenay printr-un penalty... neacordat împotriva lor, au avut resursele unui final mai bun şi au beneficiat de fadingul celui mai mare jucător danez, Larsen, care a ratat penalty-ul unei posibile victorii. Aşa se face că cei 17 000 de danezi care inundaseră trenurile Frantei, în drum spre Lyon, şi-au vîndut biletele de finală în faţa lui Parc des Princes, pentru a privi finala brunetilor din sutele de bistrouri pariziene, cu paharul de bere Carlsberg şi cu privirea tulburată de nopţile petrecute în trenuri, uneori cu copiii în braţe, pentru ca tribuna daneză, beţie de alb şi roşu, să-i împingă la atac pe Olsen sau Rasmussen.

În sfîrşit, în finală, pe Parc des Princes, spaniolii au fost la un pas de o mare surpriză, dar arbitrul le-a refuzat un penalty la Santillana, în minutul 85, acest Santillana care avea să fie cel mai bun jucător al finalei, la vîrsta lui... Jordao, un alt vecchio, deci, pus pe fapte mari în (poate) ultimul meci al său în echipa roş-albaştrilor.

5. BELGIA, căreia îi acordăm cu o anume strîngere de inimă acest doar loc cinci, Belgia „diavolilor roşii", la un pas de 3—1 în meciul cu Danemarca... vă aduceţi, desigur, aminte de imensa minge ratată de Van den Bergh... Această Belgie, decimată de scandalul Standard,

dar care a reuşit să arunce în luptă un jucător de talia lui Scifo, un jucător pe care ar trebui să-l privească mai mult Hagi în caseta pe care sperăm că o are, pentru a afla cum poţi candida la postul lui Balaci în echipa naţională...

6. Daţi-mi voie să pun pe acelaşi plan echipele R.F.G.-ului, ROMÂNIEI şi IUGOSLAVIEI. E adevărat, vest-germanii au adunat trei puncte, dar decepţia tuturor a fost atît de mare, încît nu pot urca mai sus. Cît priveşte Iugoslavia, ea a confirmat temerea antrenorului Veselinovici, care declarase înainte de începerea turneului: „Mă tem de victoriile în meciurile amicale. Asemenea succese se plătesc".

(Despre echipa noastră vom vorbi mai tîrziu...)

Euro '84 în cîteva... simple propoziţii

Acest clasament subiectiv ar putea fi completat cu unul asemănător, fără cifre ierarhice.

Deci...

Revelaţia turneului: Portugalia.

Confirmarea unei reale ascensiuni: Danemarca.

O spectaculoasă revanşă pentru el Mundial: Spania.

O răsplată meritată pentru generozitate în joc: Franţa.

Marea decepţie: R. F. Germania.

Campioana boemei fotbalistice: Iugoslavia.

Un vis neîmplinit: România.

Zilele şi mai ales nopţile europenilor

Şi-acum, daţi-mi voie să refac un jurnal din memoire. Un jurnal care să încerce şi o explicaţie...

10 iunie. Întîlnire cu echipa României pe aeroportul Orly din Paris. În aşteptarea avionului de Lyon — cîteva ore — un scurt tur al Parisului, un tur în grabă, ca întotdeauna în cazul fotbaliştilor, mereu în criză de timp... Al nu mai ştiu cîtelea tur-blitz, cu o escală de un sfert de oră la Nôtre Dame o ilustrată, o îngheţată... „hai, băieţi!" — din nou Orly... bagaje... multe bagaje... echipamente, ghete, prosoape... nici nu mai ştiu cum vor intra toate în burta avionului... noroc că şi de astă dată cîntarul cu „20 de kilograme maximum" e exceptat în cazul aeroportului pe care decolează şi Platini.

Saint Etienne, via Lyon. Hotel Mercure, departe de oraş. Cald. Oboseală. Antrenament. Primele ziare. Platini inundă totul.

11 iunie. Au sosit spaniolii. În stil mare. Delegaţie de şaizeci. Invincibile armada? Antrenamentele continuă. Alternativ, echipa spaniolă e supusă unei prelungite radiografii. L'Équipe titrează articolul despre România: „Spune-mi cum te aperi, ca să-ţi spun..." Şi o declaraţie a lui Lucescu: „Fazele jocului ofensiv sînt înainte de orice o problemă de reuşită individuală. Dimpotrivă, fazele defensive sînt o problemă de reuşită colectivă".

Iau de pe noptieră cartea „Pe marile bulevarde". Recitesc un pasaj care se leagă parcă de această idee. Îl găsesc: „Crezi, Mircea, că am putea juca mai ofensiv?" (Întrebare legată de faptul că cele 12 puncte ale calificării pentru Franţa au fost realizate cu numai 9 goluri, dintre care patru împotriva Ciprului şi 5 (!) în cele şase meciuri cu Italia, Suedia şi Cehoslovacia?" Lucescu răspunde: „Important e să joci bine. Într-o grupă ca aceea pe care am avut-o noi, e aproape logic să acorzi un 60 la sută apărării, în spiritul celor emise de Herrera... orice atac fără acoperire... Crezi că nu vreau să joc mai ofensiv? Crezi că un fost înaintaş nu vrea să-şi vadă echipa zburînd? Dar a trebuit să calculăm totul, să atacăm cu şanse de gol şi să ne apărăm cu precizie. În ultimele trei meciuri ale calificărilor, toate în deplasare, am primit un singur gol, pe care puteam să nu-l primim, cel de la Bratislava. Problema jocului mai ofensiv este o problemă a întregului nostru fotbal... Şi asta nu se poate face bătînd din palme. Iar dacă forţezi lucrurile, rămîi la vorbe, la promisiuni, pentru ca pînă la urmă să invoci tot soiul de scuze, ca să justifici DE CE ai pierdut cînd ar fi trebuit să cîştigi. Mie treaba asta nu-mi place. Ne-am calificat pentru Franţa, după 15 ani de la Mexic şi 12 de la calificarea în optimile Europei pentru că ne-am evaluat corect forţele şi am reuşit să creştem valoarea ansamblului faţă de suma valorilor".

O noutate! Portughezii au venit cu patru antrenori — Cabrita, Toni Jose, Augusto şi Morais. Ultimul e cel care l-a lichidat pe Pelé în Anglia, în '66...

12 iunie. Parc des Princes. Franta suferă din greu în faţa Danemarcei. 1—0, cu destulă şansă. Amoros e eliminat de pe teren, pentru un „cap" în gura adversarului, ca pe vremea lui Mînă mică. Cocoşul galic, imaculat prin regulamentul ratificat de francezul Jacques George, a devenit roşu. Chanson sans paroles...

13 iunie. Ajun de meci. Tensiune. Se vorbeşte puţin. Antrenament pe stadionul Geoffroy Guichard, cîndva al lui Platini. Cel puţin 100 de spanioli — lotul, ziarişti, comentatori de radio — sînt pe margine. Operatori de televiziune aleargă pe pistă, trăgînd după ei fire kilometrice. Deasupra capului lui Santillana atîrnă cel puţin zece microfoane. Peste cîteva minute, vocea lui el Matador va fi în studiourile de la Madrid.

14 iunie. 1—1 cu Spania. Părerile sînt împărţite. Sînt puţin decepţionat. În mod sigur am pierdut un punct. Mă îngrijorează în mod deosebit cartonaşul galben al lui Iorgulescu. E al doilea. Iorgulescu nu va juca la Lens, contra R.F.G.-ului. Şi va lipsi enorm. Împotriva cuplului Rummenigge — Voeller ar fi fost nevoie de doi stoperi de marcaj, buni săritori la cap, aşa cum a fost în Suedia, cu un an în urmă, cînd perechea Andone — Iorgulescu i-a anulat pe Corneliusson şi Sandberg. Acum a rămas doar Andone...

O singură consolare, superbul gol al lui Bölöni, după un dribling delirant (flamboyant) al greului Coraş.

Coraş, marea şi plăcuta surpriză a europenelor.

15 iunie. Cronici bune, care deplîng lipsa de insistenţă în atac. Acest 1—1 cu Spania seamănă mult cu acel 0—1 cu Anglia la Guadalajara.

„Gazzetta dello sport" publică notele acordate echipelor pentru cele patru jocuri din prima rundă. Iată-le: 1. Belgia — 8 (2—0 cu Iugoslavia); 2. Portugalia 7 (0—0 cu R.F.G.): 3. Franţa 6,5 (1—0 cu Danemarca); Danemarca 6,5; 5. România 5,5 (1—1 cu Spania); Spania 5,5. („La Cerentola (Cenuşăreasa) di questi campionati".) 7. R.F.G. 5. (La vera grande delusione.) 8. Iugoslavia 4. „Gazzetta" publică şi „11"-le primei runde:

Pfaff (Belgia)

Pinto (Portugalia), Eurico (Port.), Zaiet (Iug.), Briegel (R.F.G.)

Scifo (Belgia), Pacheco (Portugalia), Giresse (Franţa), CORAŞ (România)

Ceulemans (Belgia), Claesen (Belgia).

Nici un danez? Foarte curios... Dar aşa sînt uneori cronicarii. Au scos din căciulă mai mulţi belgieni, „presimţind" poate că peste trei zile Belgia va fi zdrobită de Franţa cu 5—0!

Toate acestea au fost citite în avionul Saint-Etienne-Lens. (Am uitat să vă spun că tricolorii, culcaţi la unu, s-au trezit dis-de-dimineaţă, pentru avionul de Lens. Alte bagaje, alt salt mortal...)

Ungureanu, în avion: „Cum arată Saint-Etienne-ul, nea Ioane?" „Habar n-am Roşule!". Era purul adevăr...

16 iunie. Antrenamentele continuă cu tot mai multă insistenţă. Nici un rabat. Lucescu are o misiune grea. Mîine e jocul cu R.F.G. Şi ceea ce a spus înainte de meciul cu Spania, nu mai e valabil astăzi, deoarece echipa lui Derwall joacă altceva. În preliminarii aveai timp să uiţi cum joacă X ca să înţelegi cum joacă Y şi ce-i de făcut. Jucătorii încearcă să fie atenţi, dar se vede că fac eforturi.

Grupurile de suporteri vest-germani sosesc cu miile de peste Rhin. Pot veni cu maşinile. E foarte aproape. Destul de ciudată această programare a lui Rummenigge foarte aproape de casă. Se pare că au contat în primul rînd ratiunile de ordin turistic. În sfîrşit...

17 iunie. Am pierdut cu 2—1. Echipa lui Derwall a atacat în valuri aproape întreaga primă repriză. Dar marea nesansă a fost lipsa lui Iorgulescu.

Rednic în echipa Europei.

Andone a alergat de la Rummenigge la Voeller și a fost aproape mereu „la mijloc". La primul gol al lui Voeller, înscris cu capul, n-a sărit nimeni. A ezitat și Lung. La al doilea... În sfîrșit. Am rămaș iarăși cu frumosul gol al lui Coraș, pe lîngă K. H. Förster...

Cînd am plecat de acasă, mi-am spus că am putea aduna 3 puncte. Teoretic mai e posibil, cu victorie asupra Portugaliei. Dar am impresia că echipa e departe de Bratislava. Cel mai slab jucător român a fost Cămătaru. Cine și-ar fi închipuit ? Bölöni nu e nici el în apele lui. Unde ești, Balaci ? Vorba lui Lucescu : „În ofensivă contează în primul rînd performanța individuală". Pînă acum, în acest rol a fost Coraș. Cine ar fi crezut ?

Franța a zdrobit Belgia cu 5—0. Chansonettele se țin lanț. „Echipa Franței e gata să găsească cheia paradisului".

18 iunie. INOUBLIABLE ! (Nu mai e cazul să amintim că e vorba de echipa Franței). Despre noi, mai puțin. Trésor, marele fundaș francez de odinioară, declară că „românii nu au intuit momentul lor de șansă". (Aluzie limpede la meciul cu Spania). Jean Chantry scrie că toate aceste triunghiuri tactice ale echipei române pot fi apreciate de tehnicieni, dar, „din păcate, totul se învîrtește în gol". Așa să fie ? Răspunsul, peste două zile, la Nantes, unde e nevoie de victorie împotriva Portugaliei.

20 iunie. A doua înfrîngere. În minutul 81. A trebuit să reintre bătrînul Nene (34 de ani), pentru a decide asupra victoriei. Tristețe în autocarul care poartă echipa spre hotelul din afara orașului. Aproape că nu-și au rost întrebările. Va trebui să treacă ceva timp ca să putem reînnoda discuțiile. Fiecare își reface timpul din urmă. Masa e tăcută. Cineva aruncă o vorbă : „N-am pierdut ca sîrbii sau belgienii, cu 5—0". Slabă consolare. Si forțată. (Asta se simte și în glasul celui care a emis părerea... Nu era un jucător, din cîte îmi aduc aminte...)

Jucătorii cad frînți. E unu noaptea. Miine, la cinci, e plecarea spre Paris. 3—4 ore de somn. Un somn care nu vine...

21 iunie. Decolare. Ziare. „Românii nu au avut destul curaj".

Cele trei puncte gîndite nu s-au realizat. Se invocă ideea că s-ar fi putut realiza. Îmi aduc aminte de un final de frază al lui Jean Cau, în Paris Match, după celebra semifinală R.F.G.—Franța, de la Sevilla, în 1982. Se întreba reporterul : „Am fi putut cîștiga acest meci ?" Și tot el răspundea : „Nu, pentru că l-am pierdut !" Răspuns net, tranșant, care îl evită pe eternul dacă, acest cuvînt care rejoacă toate meciurile fotbalului.

De ce nu s-a realizat mai mult ? Poate pentru că între Bratislava 1983 și acest mijloc de iunie nu s-a consumat integral bucuria unei calificări prestigioase. Poate pentru că toată această perioadă a fost saturată de jocurile returului, mai comprimate ca oricînd, și care nu au putut readuce prospețimea fizică atît de necesară unui nou asalt. (În perioada Guadalajara, campionatul a fost întrerpt și reluat după consumarea turneului final : de astă dată, s-a jucat totul, s-au jucat și cele două derbiuri Dinamo—Steaua meciuri de vîrf, în finalul unui sezon și așa supraîncărcat). Sigur că Bratislava 1983 nu se poate compara cu succesul Italiei la Mundialul spaniol, deși pentru fotbalul nostru calificarea a fost un succes deosebit, dar declinul Italiei după acel rezultat strălucit ne invită să meditățm asupra fluctuațiilor inerente în viața unui fotbalist.

Poate că șirul cauzelor speciale ar putea fi continuat — eventual turneul din America Centrală, care a redus mult din pregătirea de iarnă, prin zăpadă, considerată multă vreme ca o condiție sine qua non în viața fotbaliștilor români... Ar mai fi de spus și ceva despre dificultatea trecerii de la ritmul maratonului la cel al cursei de 400 de metri, adică de la preliminariile esalonate pe doi ani la „săptămîna de foc" a grupei din Franța. Dincolo de toate aceste cauze mai mult sau mai puțin plauzibile, să ne gîndim că în Franta ne-am întîlnit cu echipe de capacitate ofensivă superioară. La portughezi, mijlocașii joacă pentru a-l susține pe Jordao, Nene sau Gomes. La noi, Cămătaru, dincolo de sub-forma din Franța, joacă în general pentru a ajuta... linia de mijloc. Și peste toate acestea, echipa României nu a prins niciodată frumoasele momente ofensive din meciurile cu Italia și Suedia, de la București. Iar în Franta, mai mult decît oricînd, s-a jucat la victorie.

Cu gîndul la... Mundial 86

Pe aeroportul din Orly, în drum spre casă, Mircea Lucescu a adunat jucătorii, încercînd o primă ridicare de tonus în perspectiva viitoarelor încercări. Le-a mulțumit pentru eforturile depuse, i-a încurajat, amintindu-le că ei sînt cei care continuă să fie baza echipei naționale. Le-a cerut să-și organizeze viața în timpul vacanței, să se gîndească la cele întîmplate. Mai erau cîteva minute pînă la decolare...

Fiesta continuă

Au urmat, în lipsa tricolorilor noștri, cele mai frumoase momente ale turneului final : semifinalele. Semifinala Franței, în dauna marelui Jordao și a supervedetei numite Chalana. Semifinala Spaniei, în disputa cu danezii adunați de prin toate țările Europei... A doua semifinală a fost dominată și de arbitrul Courtenay, care a reușit să joace, cum se spune, la două capete. L-a eliminat pe Berggren, în mod nejustificat — s-a gîndit poate la faptul că Platini a fost pus în umbră de... Berggren în meciul de deschidere, de la Paris, și a dat două cartonașe galbene lui Gordillo și Maceda, cei mai buni jucători spanioli, care prezentau și „avantajul" de a mai avea două, nemaifiind deci calificați pentru... finala cu Franța...

În așteptarea finalei, să citim împreună France-Foot-ball-ul, care face retrospectiva tehnică a grupei noastre, adunînd stelele acordate tuturor jucătorilor din grupă, după cele trei meciuri. Iată cum arată acest clasament în care jucătorul cel mai bun primește cinci stele, iar cel mai slab e tratat cu... zero.

14 stele : Schumacher

13 stele : Eurico (Portugalia), K. H. Förster și Briegel (R.F.G.)

12 stele : Arconada, Maceda (Spania), Voeller, Stielike (R.F.G.), UNGUREANU, CORAȘ (România)

11 stele : Santillana (Spania), Lima Pereira, Frasco (Portugalia), ȘTEFĂNESCU, REDNIC (România).

Clasamentul stelelor pe națiuni :

1. RF.G., 121 stele
2. Portugalia, 116 stele
3. România și Spania, 115 stele.

Poate că acest clasament întărește ideea că totul s-a rotit în jurul unei singure stele...

Cel puțin pentru o noapte Tigana îl învinge pe... Platini

Finala a fost un meci obișnuit. Franța trebuia să cîștige, dar s-a temut să nu piardă — se întîmplă, deci, și la case mai mari. Frumoasa echipă a Franței a fost nevoită să arunce mingi în tribună cu cinci minute înainte de final, perioadă în care arbitrul a închis ochii la penalty-ul (amintit) asupra lui Santillana.

În timpul turului de onoare cu Cupa în brațe, francezii din tribunele lui Parc des Princes scandau „La Coupe, Ti-ga-na !" La Coupe, Ti-ga-na !" Francezii îl și uitaseră pe Platini...

Ioan CHIRILĂ

Semne bune anul are!

DANA—MARIA

BOGDAN

CĂTĂLIN

ALINA

VANEZIA

RELU şi DANIEL

DAN—CRISTIAN

IONELA şi NICUŞOR

CATINCA

Semne bune anul are!

PUIU—LAURENȚIU

VIOLETA—PETRINA

IRINA

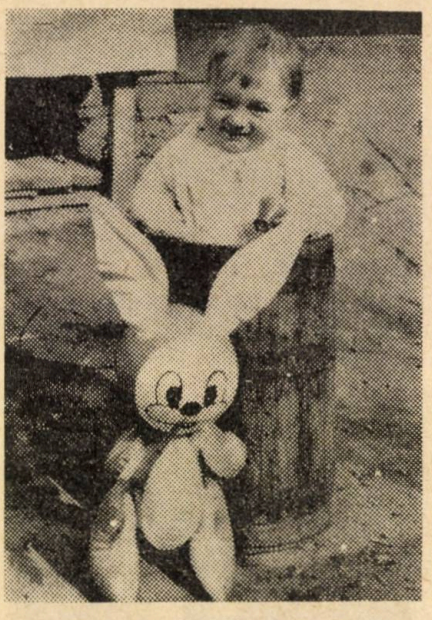

ALINA

DRAGOȘ

RĂDUCU

ERIKA

SIMONA—ANDREEA

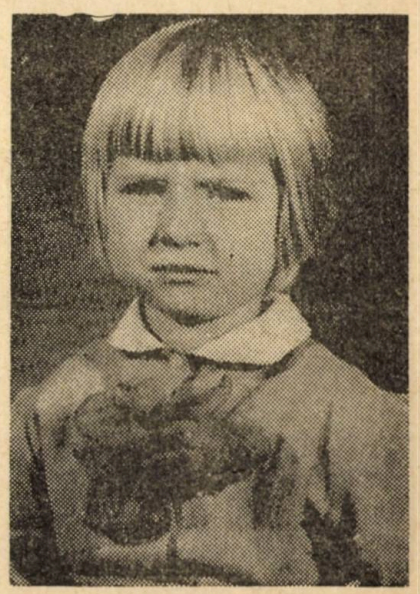

GABRIELA

Semne bune anul are!

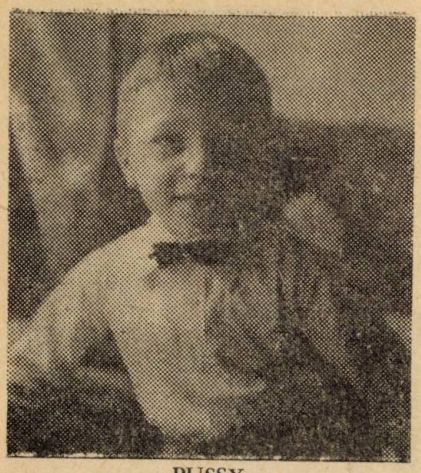

PUSSY

MIRCEA-CĂTĂLIN

NICOLETA

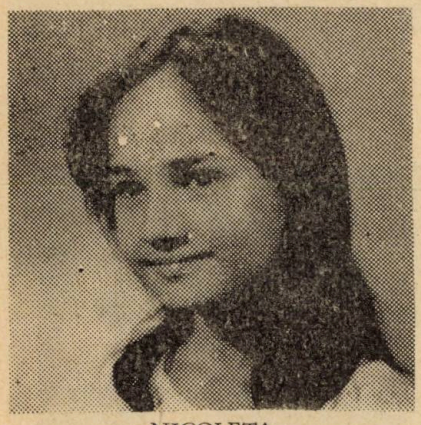

NICOLETA

IULIAN

ANCA

SMĂRĂNDIȚA

CIPRIAN

LAURENȚIU

ANA—GEORGIANA

CODRINA

Semne bune anul are!

MĂDĂLINA

AURELIAN

BEATRICE

CĂTĂLIN

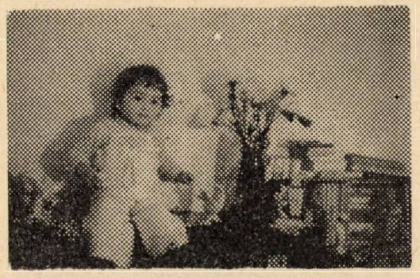

ANA-RALUCA

DELIA

ADRIANA

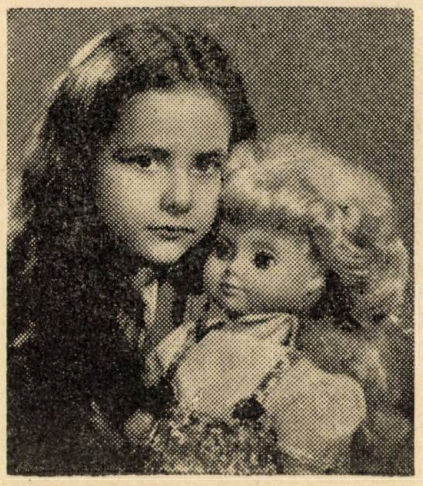

ŞTEFANIA

Radu

IRENNE şi ADRIAN

ALINA

SUMAR:

Convorbiri literare : „Semne bune anul are !“ pag. 7 ; Lucian DUMBRAVĂ : „Retrospectiva „Convorbiri '85“, 9.

PERMANENȚE ROMÂNEȘTI

Dumitru IGNEA : „Vîrstele orașului cu parfum de legendă“, 15 ; Nicolae TURTUREANU : „Piatra-i Piatră“, 16 ; Dorin BĂCIU : „Botoșani — un centru al României“, 17 ; Sterian VICOL : „Galați — capitală a metalului românesc și a construcțiilor de nave“, 19 ; Vlad SORIANU : „Lumini în adîncuri“, 21 ; Ion Alex. ANGHELUȘ : „Sufletul orașului“, 22 ; GR. I. : „Semne ale duratei“, 24.

PAGINI DE ISTORIE

Al. ZUB : „Cum se scrie istoria“, 26 ; Gh. BUZATU : „Un episod memorabil în desfășurarea „războiului undelor“, 28 ; Ștefan S. GOROVEI : „Un diplomat al lui Ștefan cel Mare : logofătul Tăutu“, 31 ; Gh. I. FLORESCU : „Două zile din primul război mondial“, 34 ; Nicolae COSTĂCHESCU : „Jurnal de război“, 35 ; Ion AGRIGOROAIEI : „Revista «Însemnări ieșene» — tribună de luptă democratică și antifascistă“, 41 ; Marius ALEXIANU : „Ararat : o enigmă descifrată“, 43.

ANECDOTE CELEBRE ALE CELEBRITĂȚILOR

Ezra POUND, Abraham LINCOLN, Oliver Wendell HOLMES, Herman MELVILLE, Margaret FULLER, John DEWEY, James Abbot Mc. Neill WHISTLER, Edwin Arlington ROBINSON, Henry JAMES, Henry ADAMS, Ralph Waldo EMERSON, Nathaniel HAWTHORNE, Carl Van VECHTEN (*traduceri, Viorel Murariu*), 45.

ISTORII... LITERARE

Haralambie ȚUGUI : „«Duduia» Otilia“, 49 ; D. IVĂNESCU : „Scrisori de la Otilia Cazimir“, 53 ; Ovid DENSUȘIANU-fiul : „Întîlniri cu Mihai Codreanu“, 57 ; Al. ARBORE : „Nefericita dragoste a lui Miron Pompiliu“, 58 ; Al. ZUB : „Macedonski și Kogălniceanu : pe marginea unei scrisori“, 59 ; Boris CRĂCIUN : „O călătorie a lui Marin Preda în Moldova“, 60 ; Marin PREDA : „Mărturisiri la Vaslui“, 61 ; Constantin CIOPRAGA, N. BARBU, Petre BRÎNZEI, Virgil CUȚITARU, Lucian DUMBRAVĂ, Val GHEORGHIU, Dan HATMANU, Nicolae ȚAȚOMIR, Haralambie ȚUGUI, Teofil VÂLCU : „Tăceri cu Florin“, 63 ; Florin Mihai PETRESCU : „Cosmonaut de cînd mă știu, (În bătaia lunii...), Cîntec deschis (postume)“, 65 ; Ștefan S. GOROVEI : „Un mare istoric despre romanul unui mare scriitor“, 65 ; Ion ARHIP : „Cu George Lesnea la un pahar de vorbă și de vin“, 68 ; Ion MITICAN : „Librăria Societății „Junimea“, 70 ; Vasile NETEA : „Trei scriitori ardeleni și satele lor“, 71 ; Ș.N.P. : „Retroversiune cu Nichita Stănescu“. 72 ; Șt. N. POPA : „Poezia este bogăția omului“, 72.

CĂLĂTORII PE MAPAMOND

Doina FLOREA-CIORNEI : „Dulcele meu Babilon“, 75 ; Grigore ILISEI : „Vară neobișnuită în Bretagne“, 77 ; Constantin CHIFANE-DRĂGUȘANI : „Aventuri pe malul apelor“, 80 ; Ilie DODEA : „Comprimate“, 82 ; Valentin CIUCĂ : „Peisaje gruzine“, 83 ; Constantin COROIU : „Ca o pasăre cu aripile ude de furtună“, 84 ; Viorica UNGUREANU : „Țara unde zeii au coborît pe pămînt“, 86 ; Florin FAIFER : „N. Iorga : Viziuni italiene“, 87 ; Șt. N. POPA : „Una bună din... panorama lumii (umor)“, 88 ; Nicolae MAREȘ : „Proverbe și aforisme“, 91 ; Marțian COTRĂU : „Otrava și înțelepciunea lumii“, 91 ; Petru IAMANDI : „Scriitorii despre arta lor“, 92.

LITERATURA DE AVENTURI

Orson WELLES : „Tata purta ghetre negre“ (*trad. Brînduța Sumănaru*), 94 ; Georges SIMENON : „Otto Müller“ (*în rom. de Cecilia Călinescu*), 95 ; Carl MARKUS : „Cursa Nr. 27“ (*traducere Anatol Ghermanschi*), 97 ; Paul REBOUX și Charles MULLER : „Omul cu ureche de ceară“ (*trad. Petruța Spânu*), 98 ; C. P. DONNEL, Jr. : „Rețete culinare și omor“ (*trad. Ștefan Avădanei*), 100 ; Georges BLOND : „Cavalerii Văzduhului (*trad. Sorin Iliescu*), 101 ; Jane Carter LACKEY : „E bine să fii vigilent“ (*trad. Neonila Negură*), 105 ; Viorica UNGUREANU : „Cugetări despre călătorie“, 107 ; Ovidiu GENARU : „Cafeneaua subiectelor, Titluri celebre“, 107 ; V. DELAPOGOR : „Parodii“, 108 ; Dumitrița CANTEMIR : „Parodii“, 108 ; V. DELAPOGOR : „Mic și peltic“ (dicționar al unor scriitori contemporani), 109 ; Lucian VASILIU : „Donații muzeului de literatură — Casa Pogor“, 110 ; Al. C. : „Eugen BARBU : Cacialmaua lirică“, 110 ; Dan GIOSU : „Parodii“, 111 ; Ecaterina ILISEI : „Întîmplări cu haz“, 112.

FILM

Ștefan OPREA : „Bunica cinefilă“, 114 ; Al. PASCU: „Trei feluri de interviuri despre film“ (Ingmar Bergman, Luis Bunuel, Charles Chaplin), 118 ; E.I. : „De-ale filmului“, 121 ; Valentin SILVESTRU : „Domnișoarele“, 122 ; Ioan SUCIU : „Incoruptibilul“, 122 ; Vasile BĂRAN : „Microschițe“, 124.

UMOR

Georges COURTELINE : „O canalie“ (*în rom. de Daniel Dimitriu*), 126 ; Ramón GÓMEZ DE LA ȘERNA : „Capricii“ (*trad. Dana Diaconu*), 130 ; V. BAHNOV : „Cîte ceva despre demoni“ (*trad. I. Davidin*), 132 ; Ancio KALOIANOV : „Rochia de aur“ (*trad. Aurora Iordăchescu și Mariica Kostova Nuțulova*), 133 ; Val GHEORGHIU : „Atelier“, 135.

ÎNTÎLNIRI CU THALIA

N. BARBU : „Scoala ieșeană de teatru“, 136 ; Valentin SILVESTRU : „Biografii din a doua jumătate a secolului douăzeci“, 139 ; Laurențiu ȘOITU : „Întîmplări din teatru trăite și evocate de Mărioara Davidoglu“, 143 ; Gheorghe GROSU : „Dictionarul lui Gâgă, Preferințe pentru concediu, În două rînduri“, 145 ; Neculai DARIE : „Epigrame“, 146 ; Octav SARGEȚIU : „Scriitoricești“, 146 ; Costache PLĂCINTĂ : „Apropouri“, 146 ; Radu FELECAN : „Catrene cu scriitori“, 147 ; Margareta FAIFER : „Cu amicii lui Bachus“, 147.

LITERATURĂ S.F.

André MAUROIS : „Viața pămîntenilor“ (*în rom. de Anca-Maria Rusu*), 149 ; D. BILENKIN : „O întîmplare pe planeta om“ (*în rom. de I. Nikitin*), 154 ; Alina NOUR : „Variațiuni pe tema poemului — Atomul tată“, 155 ; George PRUTEANU : „Bibliografie S.F. apocrifă“, 158 ; Radu GÂRBACEA : „Umor de pretutindeni“, 159 ; I. ECATERINA : „Oameni de spirit“, 159.

DIN LITERATURA LUMII

Gabriel Garcia MARQUEZ : „Aș fi vrut să fiu și compozitor și scriitor“ (*trad. de Al. Călinescu*), 161 ; E.N. : „Parisul, boxul și poetul“, 164 ; Maurice MAETERLINCK : „Elogiul boxului (*prezentare și*

trad. Emil Nicolae), 165 ; J.M.G. Le CLÉZIO : „Moloh" *(trad. de Petruța Spânu)*, 165 ; Ionel BANDRABUR : „Aforisme despre dragoste", 168 ; Thomas OWEN : „Schimbare, Șarpele albastru" *(prezentare și traducere de Valeriu Stancu și Horia Zilieru)*, 169 ; PAUL VALÉRY : Din „Tel Quel" (traducere de Constantin Pătrașcu), 171 ; Nichita DANILOV : „Propoziții", 172 ; Viorica UNGUREANU : „Cugetări despre tinerețe", 173 ; Jean TARDIEU : „Probleme și lucrări practice" *(trad. de Al. C.)*, 173.

ACASĂ LA EUTERPE

Ioan R. NICOLA : „Un document enescian", 175 ; Val GAFTA : „O întîlnire de neuitat cu dirijorul Sergiu Celibidache ; Violonista Lola Bobescu la Iași", 176 ; Viorel MUNTEANU : „Un muzician de origine română în cultura italiană : Roman Vlad", 180 ; V. POHOAȚĂ : „Angela Moldovan : Prima și marea mea dragoste : Cîntecul", 183 ; Mihai BURDUJA și A. D. TUDOSIE : „Vademecum ridende", „Zîmbetele Euterpei", 188.

POESIS

Semnează : Sergiu ADAM, Dan ANGHELESCU, Ion Alex. ANGHELUȘ, Antoaneta APOSTOL, Paul BALAHUR, Emil BRUMARU, Ion BELDEANU, Ion CHIRIAC, Cătălin CIOLCA, Mariana CODRUȚ, Vasile CONSTANTINESCU, Calistrat COSTIN, George DAMIAN, Nichita DANILOV, Vasile FILIP, Ovidiu GENARU, Dan GIOSU, Ion HURJUI, Emilian MARCU, Florin MUSCALU, Aura MUȘAT, Marcel MUREȘEANU, Emil NICOLAE, George POPA, Liviu PENDEFUNDA, Tamara PINTILIE, Constantin PRICOP, Paul SÎN-PETRU, Valeriu STANCU, Constantin ȘTEFURIUC, Nicolae TURTUREANU, Nicolae ȚAȚOMIR, Haralambie ȚUGUI, Sterian VICOL, Octavian VOICU, Lucian VASILIU, Horia ZILIERU, 190 ; Vasile ISTRATE : „Litoral, Orașul, Anotimpuri, Natură statică, Antene, Portret", 199, (ilustrații artistice).

SCHIȚE SATIRICE

Constantin ROMANESCU : „Să scrieți numai cu acid sulfuric", 200 ; Eduard HUIDAN : „O naștere grea", 201 ; Passionaria STOICESCU : „Toma necredinciosul", 202 ; Călin ALUPI : „Cum l-am cunoscut pe Ștefan Dimitrescu, Pictorul N. N. Tonitza", 205 ; Radu NEGRU : „O seară cu sculptorul Ion Irimescu", 209 ; Dan HATMANU : „Amintiri din trecut : Limbi străine, Bacșișul", 210 ; Grigore ILISEI : „Patru pictori ieșeni — schițe de portret (Adrian Podoleanu, Ioan Gînju, Liviu Suhar, Mircea Ispir), 211 ; Mircea Trifu : „Epigrame", 215 ; Ungureanu VIORICA : „Cugetări", 217.

ENIGMISTICĂ

Viorel VÎLCEANU : Anotimpuri, Prin marile pinacoteci, Eroi ai scenei lirice, Stele ale ecranului, Păreri ilustre, Invenții", 219 ; Serghei COLOȘENCO : „Pagini de lirică, Ion Creangă, Mihai Eminescu, Veronica Micle, Ionel Teodoreanu, Reviste literare, Bestiarum, Pseudonime literare, Copiii în opera lui Sadoveanu", 221.

UN COLȚ PENTRU COPII

Al. I. FRIDUȘ : „Laleaua și cei trei pitici", 227 ; Constantin VIȘAN : Întrebări, 229.

SPORT

Eftimie IONESCU : „Mexic '70 — Mexic '86", 231 ; Ioan CHIRILĂ : „Rămîne Bratislava", 233.

Abonaţi-vă

LA REVISTA

„CONVORBIRI LITERARE"

Preţul unui abonament:

- Pe 3 luni, lei 15
- Pe 6 luni, lei 30
- Pe 12 luni, lei 60

Abonamentele se primesc la toate oficiile poştale precum şi la difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii.

Apărut 1985. Bun de tipar 25. VI. 1984.
Coli tipo 30,5 + 32 planşe. Format 8/61×86.

Tiparul executat sub cd. 107/1984, la Întreprinderea Poligrafică Iaşi, str. 7 Noiembrie 49.

Lucrarea a fost tipărită pe hîrtie fabricată de C.C.H. LETEA, Bacău.

publicitate

publicitate

PUBLICITATE

EDITURA JUNIMEA

vă recomandă pentru bibliotecile dumneavoastră

carte social-politică

ISTORIE

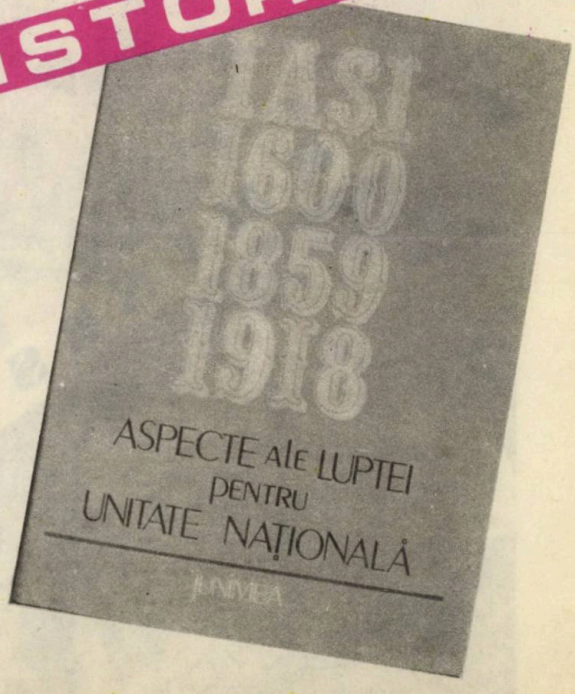

Generosul climat spiritual al societății noastre s-a răsfrînt, cum era firesc și în apariția sub egida Editurii din Iași a unor prestigioase lucrări de literatură social-politică, științifică, literară. Casa de editură din înfloritul oraș al Moldovei, supranumit de Călinescu „Florența României", a devenit un autentic ferment de cultură, o conștiință activă a spiritului creator din această parte a țării, un catalizator de energii intelectuale. S-au făcut cunoscute colecțiile și seriile Editurii : Eminesciana, Humanitas, Esculap, Reporter XX, Arlechin, **ale căror titluri se așază de pe acum în rafturile unei remarcabile biblioteci, întemeiate pe coordonate clare : aura tradiției și exigențele actualității. Instituția ieșeană s-a preocupat de asemenea de promovarea creației (științifice și artistice) a tinerilor, lansînd, de la înființare, peste 200 de nume noi.**

Intrată în cel de-al doilea deceniu de existență, Editura Junimea **dovedește nu numai deplină consonanță cu marile direcții de dezvoltare ale spiritualității românești, dar și o permanentă racordare la nevoile acute ale culturii noastre socialiste. Avînd un profil complex, publică lucrări din cele mai diverse, manifestînd o deschidere largă spre valorile naționale din trecut și de azi, înscriindu-se, astfel, în efortul general de afirmare a creației în toate domeniile.**

IAȘI

STR. GHEORGHI DIMITROV NR. 1

proză scurtă
•reportaj•
eseu•

Publicistică
memorialistică

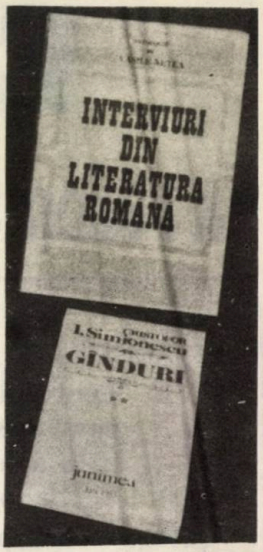

ARTĂ

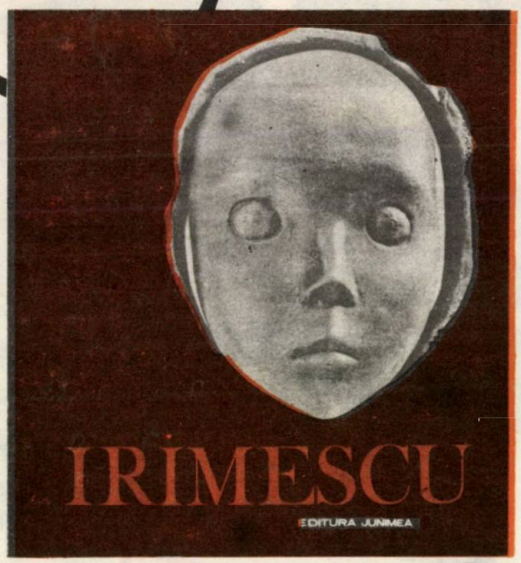

bibliografie școlară

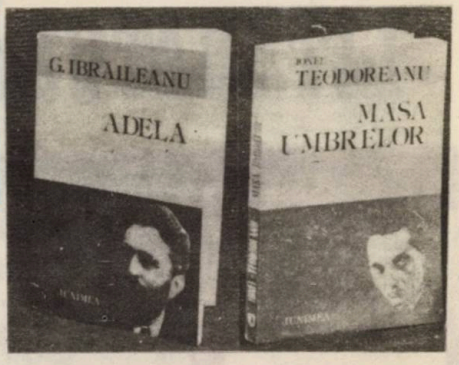

cărți pentru copii

și tineret

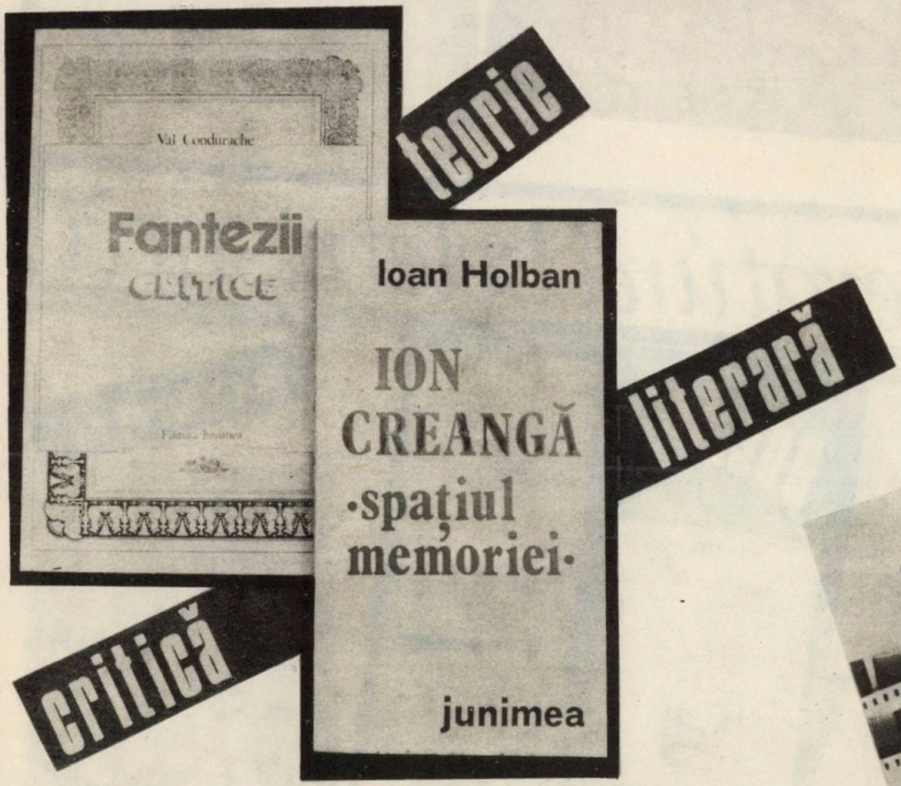

TEATRU
TEATROLOGIE
FILMOGRAFIE

LITERATURĂ ȘTIINȚIFICĂ ȘI TEHNICĂ

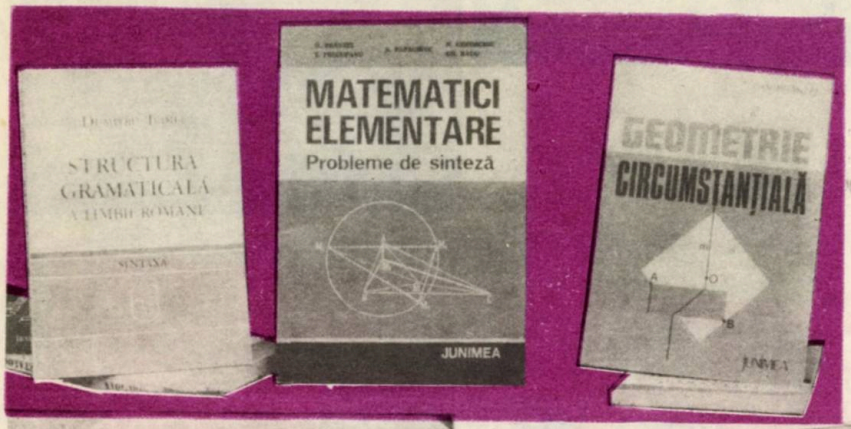

medicină

literatură beletristică

poezie

ROMAN

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAŞI

telefon: 981 [36320; 30370] Şos. Ţuţora nr. 132

telex: 2.22.68 Tepro R cod 6600 Iaşi

Depăşind două decenii de activitate productivă, **Intreprinderea Metalurgică Iaşi** continuă diversificarea gamei produselor în pas cu cerinţele economiei naţionale şi ale pieţei externe pentru creşterea calităţii şi sporirea eficienţei metalurgiei ieşene.

Dacă în noiembrie 1963, punerea în funcţiune a Întreprinderii Metalurgice Iaşi, pion al metalurgiei româneşti pe meleagurile moldovene, a fost marcată de sudarea primului metru de ţeavă din bandă de oţel, în prezent, străvechea cetate a Iaşilor, a culturii şi civilizaţiei milenare, înregistrează milioane de metri de ţevi sudate în fiecare lună.

Marea platformă industrială a Iaşului alcătuită din numeroase unităţi productive din cele mai diverse ramuri ale economiei este amplasată la interferenţa drumurilor comerciale ce legau în trecut Moldova de provinciile vecine, iar astăzi este parte integrantă a cadrului natural şi pitoresc al Iaşului, cu o creştere economică ridicată la nivelul municipiului şi judeţului Iaşi.

Avînd o pondere de peste 45% din totalul producţiei naţionale de ţevi, Întreprinderea Metalurgică Iaşi este cea mai mare producătoare de ţevi din industria metalurgică a ţării. Obiectul activităţii întreprinderii îl constituie în primul rînd ţevile sudate longitudinal din bandă de oţel, în al doilea rînd profilele formate la rece din bandă de oţel şi de curînd benzile laminate la cald din oţel, fabricate la Laminorul de benzi înguste la cald, investiţie nouă care a deschis calea spre o diversificare a producţiei în viitor.

Autodotarea cu noi linii tehnologice de fabricaţie a dus la sporirea continuă a capacităţilor de producţie cu efect favorabil asupra extinderii gamei ţevilor sudate longitudinal şi a profilelor formate la rece, ajungîndu-se în prezent la ţevi cu diametrele între 3

Linia de ţevi sudate 4×U

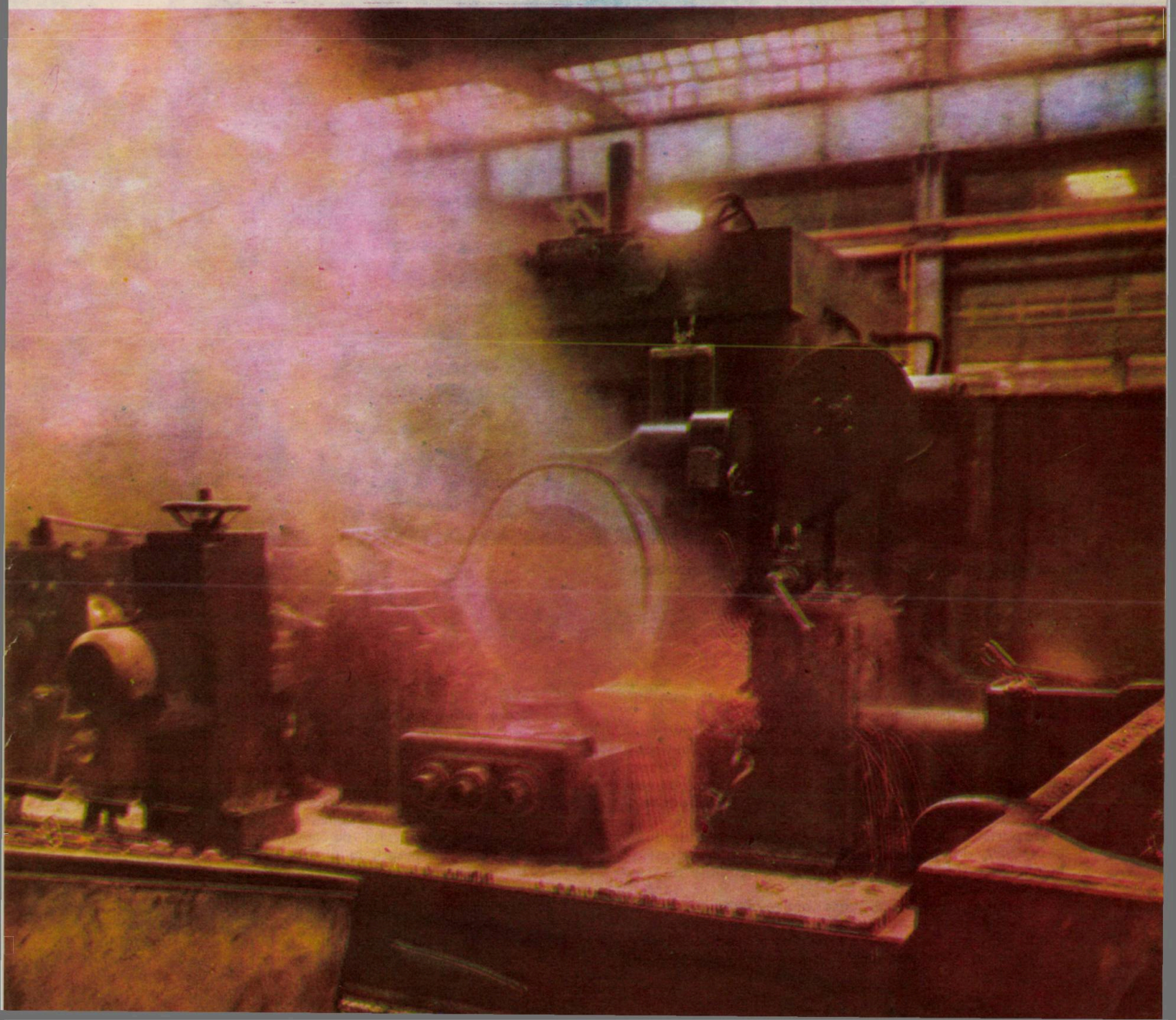

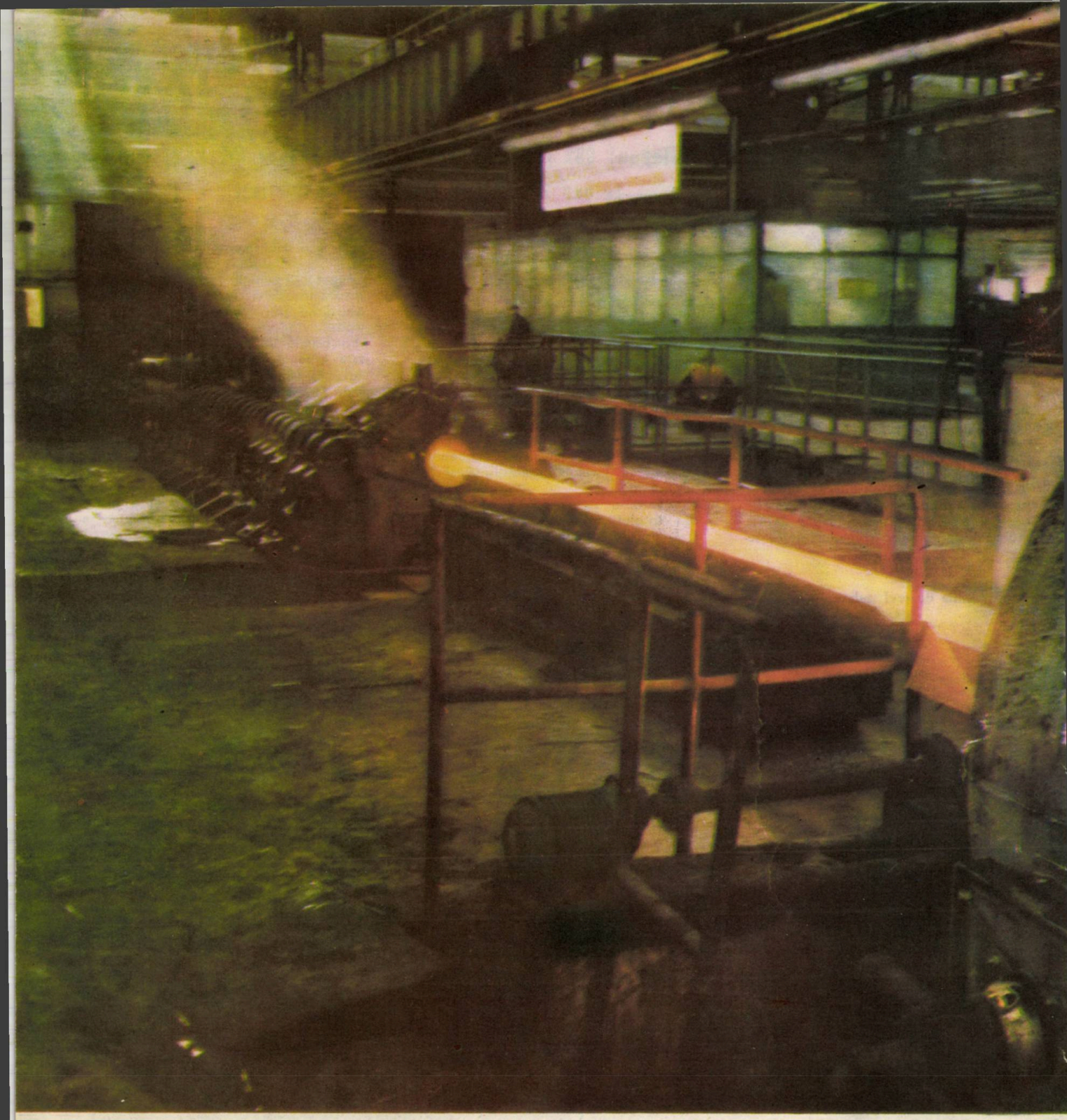

Reducerea prin laminare la cald a țevilor sudate longitudinal

• TEPRO • TEPRO • TEPRO • TEPRO • TEPRO •

și 219,1 mm cu grosimi de la 0,5 la 8 mm, iar la profile realizîndu-se grosimi de la 0,5 la 5 mm din benzi de oțel cu lățimea pînă la 1 000 mm.

Mecanizarea și automatizarea proceselor tehnologice, introducerea tehnologiilor moderne de fabricație concomitent cu utilizarea rațională și eficientă a spațiilor de producție pentru noile investiții, au creat premizele creșterii anuale a cantităților de țevi sudate și profile formate la rece pentru export și intern.

Exportul de țevi și profile deține o pondere de peste 50% din producția întreprinderii Metalurgice Iași, la unele sortimente depășind 70% cu tendințe de creștere continuă.

În actuala conjunctură economică mondială se justifică din plin eforturile depuse pentru dezvoltarea producției atît cantitativ cît mai ales calitativ pentru a răspunde cerințelor pieței și a se obține o eficientă economică ridicată.

Referindu-ne la realizările anului 1984 recent încheiat, trebuie remarcate eforturile susținute depuse pe toate planurile activității de producție pentru obținerea unei calități ridicate și cu eficiență economică sporită, reușindu-se realizarea integrală a sortimentelor de țevi de instalații cu dimensiuni mici 3/8" ; 1/2" și 3/4" care altădată ridicau probleme deosebite.

Realizarea sortimentelor mici de țevi instalații a dus totodată și la o utilizare eficientă a metalului prin creșterea numărului de metri de țeavă din aceeași cantitate de metal, la aceasta contribuind și acțiunea de laminare la toleranțe negative a tuturor sortimentelor de țevi de instalații, concomitent cu obținerea unor importante economii de metal.

Cîteva dintre realizările anului 1984 în domeniul creșterii calității produselor I.M. Iași și a ridicării eficienței economice trebuie remarcate și anume : experimentarea pentru prima dată la I.M. Iași a execuției

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI

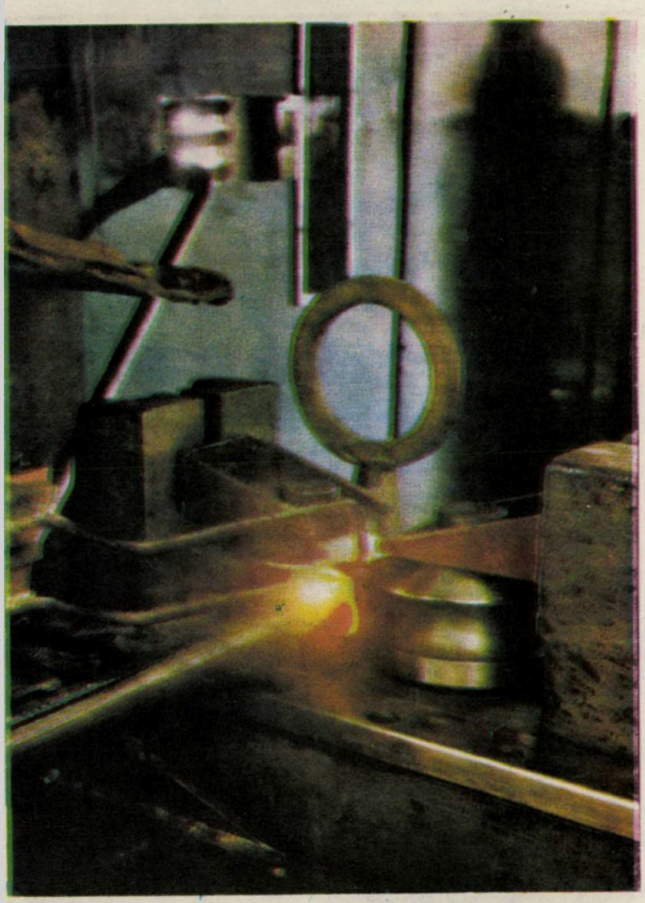

Sudarea prin curenți de înaltă frecvență a țevilor sudate

țevilor pentru cilindru de lucru de la amortizoarele autoturismelor OLTCIT și realizarea loturilor de probă ; realizarea țevilor trase la rece în colaci concomitent cu asimilarea tehnologiei de tragere în colaci pe utilajele realizate cu forțe proprii ; asimilarea și livrarea pentru export a țevilor zincate pentru instalații, conform standardelor ASTM A 120 și ASTM A 53, pentru piața SUA.

În continuare revenim asupra gamei produselor Întreprinderii Metalurgice Iași dintre care desigur că primul loc îl ocupă țevile sudate longitudinal din oțeluri de diferite mărci, executate în condițiile normelor și standardelor de circulație internațională grupate după cum urmează :

- **țevi pentru instalații și construcții ;**
- **țevi pentru conducte ;**
- **țevi de precizie trase la rece ;**
- **țevi pătrate și dreptunghiulare ;**
- **țevi profilate : ovale, plate, semiovale, eliptice, pătrate și dreptunghiulare cu falț, trapezoidale etc. ;**
- **țevi cu destinație specială pentru biciclete, autoturisme, autocamioane, transportoare cu bandă, frigidere, radiatoare, umbrele, captatori solari, transformatoare electrice etc. ;**
- **tuburi PEL de protecție pentru instalații electrice.**

Indicăm apoi gama profilelor formate la rece din bandă de oțel cu lățimea desfășurată pînă la 1 000 mm si grosimi de la 0,5 la 5 mm din oțeluri carbon de diferite mărci, care se execută în condițiile normelor și standardelor de circulație internațională, grupate astfel : L, U, Z, T, C, omega și forme diferite speciale.

Printre noile produse asimilate în ultima perioadă la Întreprinderea Metalurgică Iași se înscriu țevile și profilele următoare :

- țevi pentru amortizoare auto de precizie înaltă ;
- țevi pentru arbori cardanici cu rezistență ridicată;
- țevi pentru eșapamente auto debavurate interior;
- țevi de precizie pentru autoturismele OLTCIT ;
- țevi pentru frigidere și umbrele, trase în colaci la rece ;
- țevi pentru radiatoare la tractoare ;
- țevi pentru schimbătoare de căldură și captatori solari ;

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI

- țevi negre și zincate lăcuite exterior.
- profile pentru centrale telefonice automate ;
- profile pentru locomotive electrice ;
- profile pentru electrofiltre ;
- profile plate pentru construcții industriale ;
- profile pentru mașini agricole ;
- profile L și U pentru export.

Se remarcă în permanență faptul că asimilarea noilor produse se regăsește totodată și în normele și standardele din țările industriale avansate, unele fiind special asimilate pentru producția de export, ceea ce explică ponderea mare a exportului în totalul producției întreprinderii.

Aplicarea mecanismului economic de autoconducere și autogestiune permite realizarea unor ample acțiuni de ridicare a calității pe o treaptă superioară implicînd abordarea domeniilor de vîrf ale tehnicii, concomitent cu introducerea tehnologiilor avansate, conducerea cibernetizată a proceselor tehnologice, inclusiv introducerea robotizării, ce converg spre o eficiență economică ridicată.

Marca TEPRO a Întreprinderii Metalurgice Iași a devenit cunoscută nu numai printre producătorii și beneficiarii de țevi și profile din Europa ci și din întreaga lume, unde se livrează cele mai diverse țevi sudate longitudinal și profile formate la rece în condițiile standardelor de circulație internațională, astfel:

– Țevi pentru instalații de la 3/8" la 4", negre și zincate, conform STAS 7656–80 ; ISO 65 ; DIN 2440; DIN 2441 ; DIN 2444 ; NFA 49–145 ; BS 1387 ; precum și de la 1/2" la 2" negre și zincate, conform ASTM A 120.

– Țevi pentru construcții cu diametre de la 17,2 la 219,1 mm și grosimi de la 2,6 la 8 mm, conform STAS 7657–80 ; ISO 4 200 ; DIN 2458 ; DIN 1626 ; GOST 10 704 ; GOST 10 705 ; ASTA A 53.

– Țevi de precizie trase sau laminate la rece cu diametre de la 10 la 70 mm și grosimi de la 1 la 3 mm conform STAS 8726–80 ; DIN 2393 ; DIN 2394.

– Tuburi de protecție PEL cu manșoane pentru instalații electrice cu dimensiuni de la 16,1 la 44,0 mm și grosimi de la 1,25–1,5 mm conform STAS 7933–80; DIN 49 020.

– Țevi pătrate și dreptunghiulare cu dimensiunile de la 15×15 și 20×20 mm la 60×60 și 80×40 mm, cu grosimi de 1–3 mm conform STAS 7941–80 ; DIN 59 411 ; DIN 2395.

– Țevi pentru conducte cu diametre de la 60,3 la 219,1 mm și grosimi de la 3,6 la 8 mm, conform STAS 7657–80 ; NTR 331–80 ; DIN 2458 ; DIN 1626 ; GOST 10 704 ; GOST 10 705.

– Țevi pentru transformatoare electrice, țevi pătrate și dreptunghiulare cu falț, țevi ovale plate, semiovale și eliptice, țevi trase sau laminate la rece pentru biciclete și motorete, țevi pentru role transportoare, țevi de precizie pentru arbori cardanici, țevi trapezoidale, țevi de precizie pentru amortizoare, țevi pentru autoturisme, țevi pentru frigidere și umbrele, conform unor norme tehnice speciale ce se pot pune la dispoziția celor interesați.

– Profile din bandă de oțel formate la rece, conform condițiilor tehnice generale de calitate, prevăzute în STAS 8426–82 ; DIN 17 118 ; DIN 59 413 ; pre-

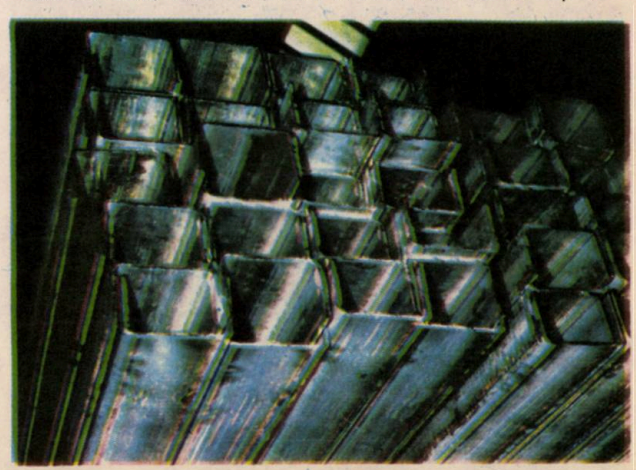

Profile formate la rece

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI

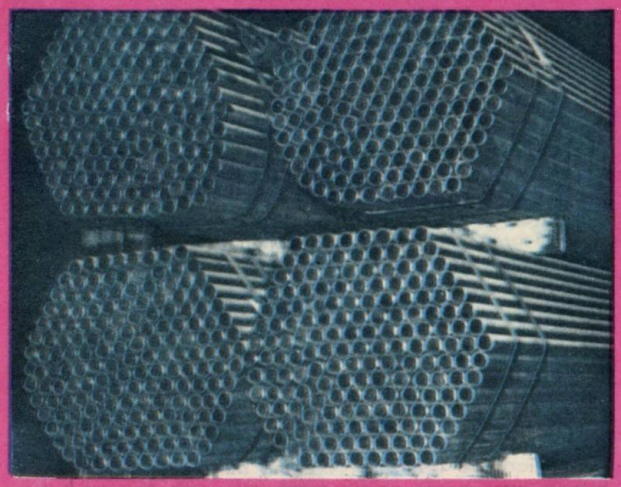

Țevi sudate longitudinal ambalate în legături hexagonale

cum și profile din bandă de oțel zincată în condițiile tehnice prevăzute în STAS 11 401–80.

– Profile U cu aripi egale și neegale conform STAS 7835/1–80 ; STAS 7835/2–80 ; STAS 8610–80.

– Profile cornier cu aripi egale și neegale conform STAS 7836/1–80 ; STAS 7836/2–80 ; STAS 8250–80.

– Profile Z cu aripi egale și neegale conform STAS 8296–80 ; STAS 8609–80.

– Profil T cu aripi egale conform STAS 8249–80.

– Profil rotund deschis conform STAS 8326–80.

– Profil omega cu aripi egale conform STAS 8367 –80.

– Profile pentru tîmplărie metalică, conform STAS 9142–80.

– Profile speciale, de tip C, profile jgheab pentru sere metalice, profile plate cutate, profile pentru electrozi de depunere tip CSH2 pentru electrofiltre, conform unor norme tehnice speciale ce se pot pune la dispoziția celor interesați.

Toate produsele Întreprinderii Metalurgice Iași sînt supuse periodic acțiunii de tipizare, reducîndu-se la strictul necesar atît mărcile de oțeluri cît și tipodimensiunile produselor, ceea ce nu limitează gama produselor necesare economiei naționale, iar la cererea expresă a beneficiarilor pentru scopuri bine determinate se pot realiza și alte produse în funcție de încadrarea acestora în caracteristicile tehnice ale utilajelor din dotare, cu luarea în considerație a factorilor economici de eficiență.

Adresați-vă deci specialiștilor întreprinderii noastre care vă stau la dispoziție cu toate informațiile dorite, pe adresa :

TEPRO – ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI
– ROMÂNIA –
Șoseaua Țuțora nr. 32 – Telefon 36 320 – telex 22 297
IAȘI – 6 600

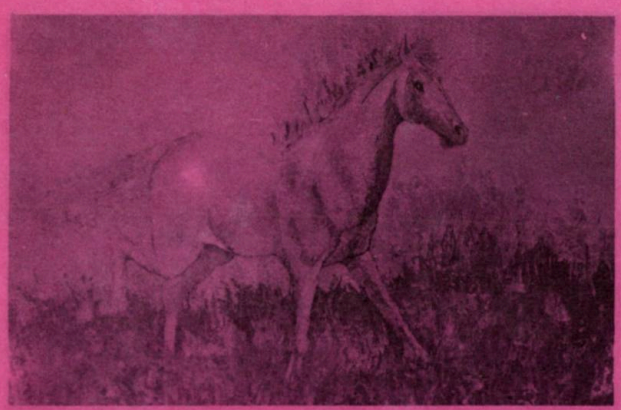

Carmen Eugenia-TEODORIU : „Ecvestră"

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI

C. Piinedulce : „Crizanteme"

C. Piinedulce : „Peisaj citadin venețian"

térom®

térom®

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE – IAŞI

Şoseaua Ţuţora nr. 29; telefon 30215; telex 022251

Firma TEROM şi o firmă constructoare de maşini

Terom o marcă impusă în ţară şi în lume de măiestria oamenilor, care poartă aceste instalaţii, pe care le-au perfecţionat, cărora le-au sporit parametrii. Sînt chimişti veniţi de la **Săvineşti** unitate ce-a reprezentat pionieratul în această ramură a chimiei. Lîngă aceştia au crescut ceilalţi – miile de chimişti ai celei mai mari uzine de fibre poliesterice a ţării. La rîndul lor au devenit o şcoală. De aici au plecat la Vaslui şi Cîmpulung Muscel pentru a întemeia **noi uzine cu un asemenea profil.**

Cei rămaşi în această **vatră a chimiei ieşene** au înnobilat şi înnobilează prin munca lor numele acestei uzine. Ordinele Muncii, dobîndite aproape an de an, răsplătesc rodnicia acestei îndeletniciri cu dragoste şi competenţă făcută. S-ar putea da şirag de nume. Nu există loc de muncă unde ei să nu fi luptat, să se fi dăruit pentru ivirea noului. Rezultatul muncii lor pasionate – noi tipuri de fibre, de fire poliesterice şi polipropilenice, cu un spectru larg de utilizări, noi folii, care toate au dus la însemnate economii valutare.

Produsele purtînd amprenta spiritului lor de creator sînt unanim apreciate pe toate meridianele lumii.

Oameni între oameni. Sînt făuritorii produselor cu marca Terom.

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE – IAȘI

Șoseaua Țuțora nr. 29; telefon 30215; telex 022251

Pe fluxul de fabricație a fibrelor sintetice cu marca TEROM

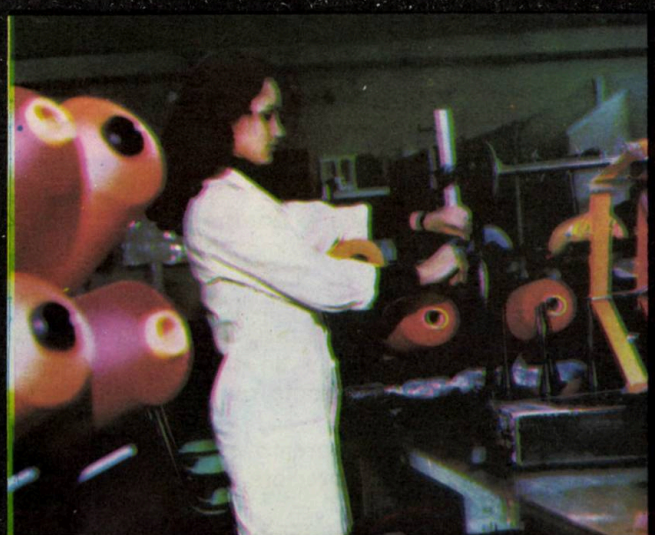

Calitatea produselor TEROM — calitatea muncii oamenilor

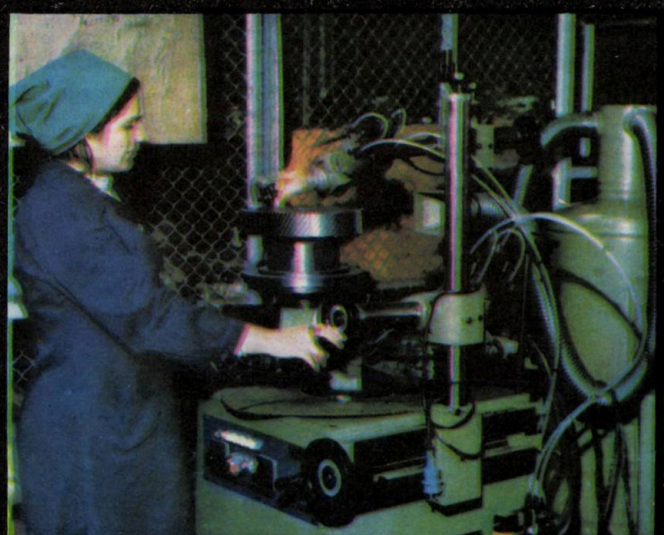

Măiestrie - eficiență

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE – IAȘI

Șoseaua Țuțora nr. 29; telefon 30215; telex 022251

unitate modernă, de primă mărime a industriei chimice românești dotată cu utilaje, linii tehnologice, instalații și echipamente de performanță ridicată și-a început activitatea de obținere a produselor poliesterice în anul 1969.

Inaugurîndu-și fabricația cu două sortimente, CFS Iași a cunoscut apoi o dezvoltare impetuoasă, diversificînd gama sortimentală, modernizînd continuu tehnologiile în vederea obținerii unor produse competitive, de calitate superioară, ajungînd astăzi la peste 120 sortimente de fibre, fire textile și tehnice, folii poliesterice și alte produse.

În laboratoarele combinatului, înzestrate cu aparatură complexă și de mare precizie, se asigură un control competent și sigur pentru toate produsele ce se fabrică și se livrează din combinat.

Gama largă de sortimente precum și calitatea firelor și fibrelor poliesterice, conferă produselor finite calități excepționale de întrebuințare: rezistență bună la purtare, ușor lavabile, nesifonabile, ieftine, moderne, au tușeu plăcut și un aspect proaspăt și elegant, fiind mereu în ton cu moda.

Produsele de bază ale Combinatului de fibre sintetice Iași sînt:

La bobinaj

– fibre poliesterice tip bumbac, lînă și in, albe, lucioase și colorate;

– fire poliesterice textile normale (răsucite) albe, pentru perdele și țesături;

– fire poliesterice texturate albe și colorate pentru tricotaje, țesături și stofe;

– fire poliesterice etirate pentru ață de cusut;

– fire poliesterice pentru diverse articole tehnice;

– folii poliesterice transparente și ușor matisate pentru industria electrotehnică.

În cadrul CFS Iași, s-a dezvoltat și un puternic sector de construcții mașini care produce:

– utilaje specifice prelucrării fibrelor sintetice;

– utilaje diverse pentru industria chimică;

– confecții metalice;

– agregate pentru producerea frigului;

– mașini de bobinat cu licența Schweiter;

– valțuri de tăiere pentru convertere;

– diverse piese de schimb.

Tot în acest sector se execută diverse operații și prelucrări speciale cum ar fi:

– operații de tratament pe instalația de ionitrare;

– cauciucări de piese pe suport metalic;

– danturări speciale la roți dințate;

– prelucrări de piese pe mașini-unelte, agregat și mașini-unelte speciale;

– prelucrări de carcase, prelucrări cu mașini de găurit în adîncime pentru axe.

Pentru orice alte relații privind produsele sale, cît și pentru acțiuni de service Combinatul stă la dispoziția tuturor solicitanților.

ÎNTREPRINDEREA DE MĂTASE „VICTORIA" – IAȘI

Marca Întreprinderii de mătase „Victoria" Iași, o marcă de înalt prestigiu

Colorit, fantezie

ÎNTREPRINDEREA DE MĂTASE „VICTORIA" – IAȘI

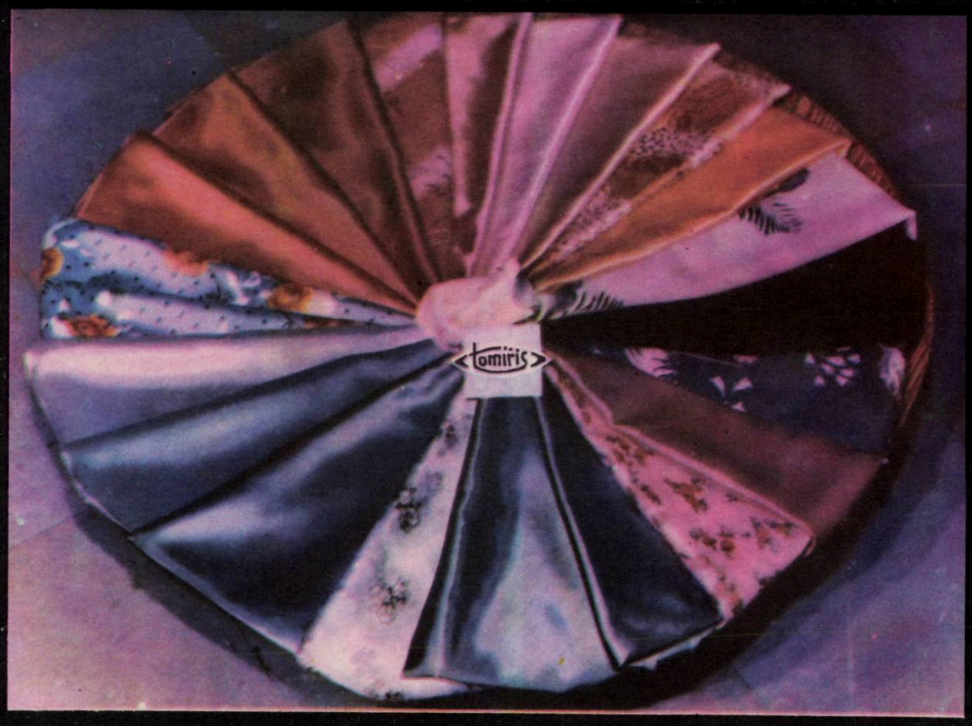

Mătase de Iași

Meșterii mătăsii de Iași

reprezintă o puternică unitate a industriei ușoare românești, **este cea mai mare producătoare de țesături de mătase și tip mătase din țară.**

Firele utilizate pentru producerea de țesături vîscoză, acetat, celofibră, poliamidă și poliester înnobilează materialele obținute conferindu-le un luciu mătăsos, nesifonabilitate, stabilitate dimensională și rezistență mărită.

Întreprinderea de mătase „Victoria" din Iași produce pentru piața **internă** și piața **externă** o gamă largă de țesături și desene și poziții coloristice variate, pentru **rochii, bluze, costume, pardesie, articole de sport (corturi, impermeabile, hanorace, costume schi), articole de marochinărie, țesături pentru încălțăminte și altele.** Țesăturile realizate sînt o garanție a calității și bunului gust. Finisajele superioare conferă țesăturilor indici înalți de purtabilitate și întreținere ușoară.

Țesăturile noastre asigură fiecărui beneficiar, satisfacerea oricărei dorințe, răspunzînd tuturor gusturilor, pentru **femei, bărbați și copii,** pentru **tineri** și **vîrstnici.**

Articolele produse de **Întreprinderea de mătase „Victoria" din Iași** sînt realizări de vîrf în domeniul industriei textile, sectorul de mătase.

PRODUCE:

M.E.F.M.C. • C.P.L.
I.P.L. IAȘI

- MOBILĂ SCULPTATĂ
- MOBILĂ MODERNĂ DIN PANOURI
- MOBILĂ CURBATĂ
- MIC MOBILIER
- CASETE ȘI INCINTE ACUSTICE

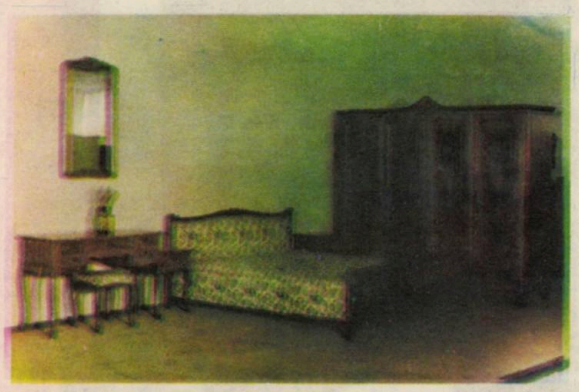

Dormitor „FILIPA“

Grup de colţ „COBURG“

Masă pliantă

Camera de zi „MĂRŢIŞOR“

I.P.L.
IAȘI

STR. BUCIUM 34
TEL. 981 34620
TELEX — 22255
IAȘI — ROMÂNIA

Ministerul Industriei Ușoare

CENTRALA INDUSTRIEI BUMBACULUI IAȘI

Str. Primăverii Nr. 2

Telefon 36760 Telex 22345

Varietate de desene și contexturi

Paletă coloristică pentru orice sezon

CIB IAȘI CIB

Tehnologiile moderne de fabricație conferă țesăturilor calități superioare, apreciate în țară și peste hotare

Pagină realizată de Dumitru FOCA

Nicolina

ÎNTREPRINDFREA MECANICĂ NICOLINA
IAŞI
Str. 13 Decembrie nr. 54
Telefon 37170

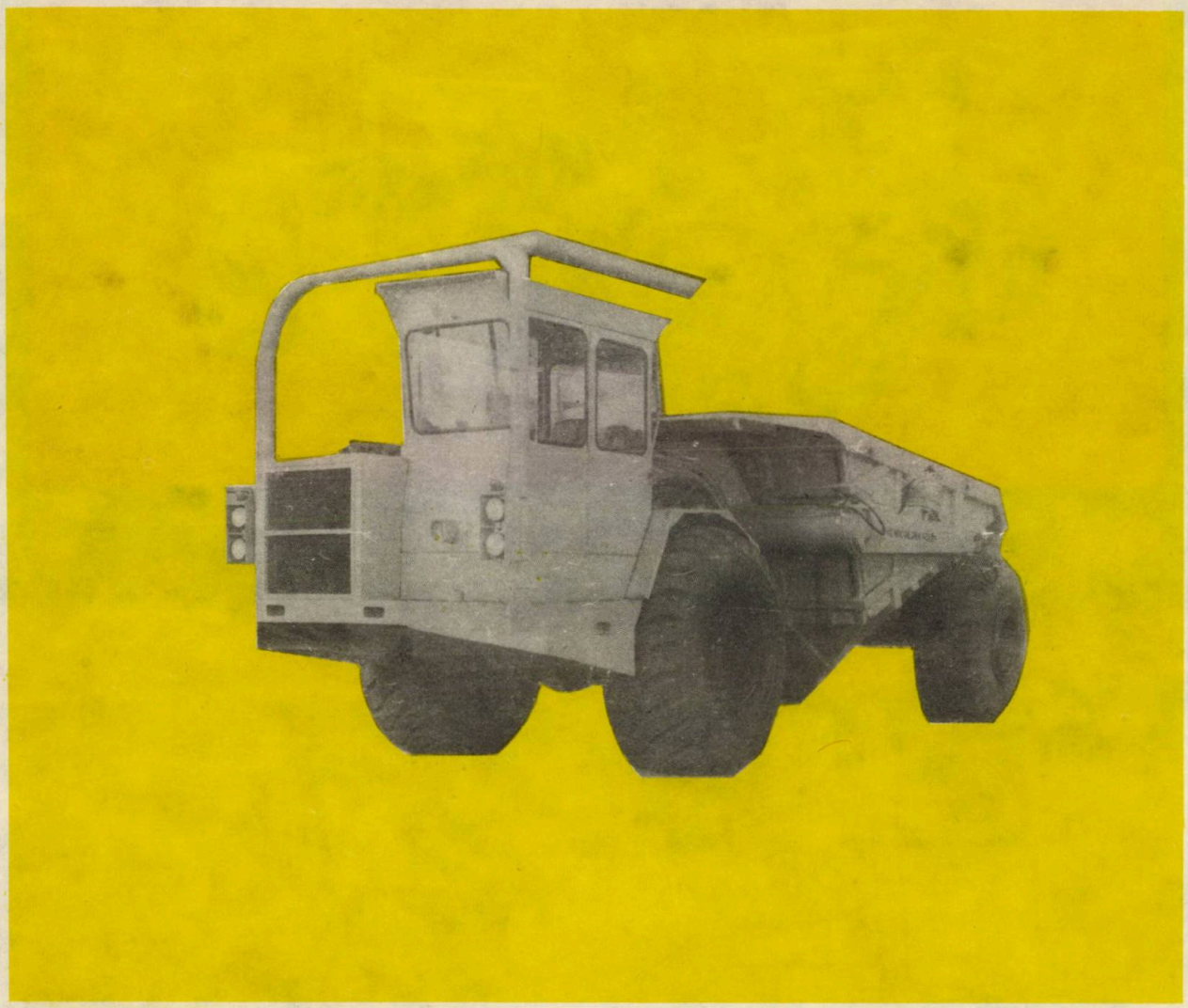

Colectivul Întreprinderii Mecanice Nicolina **Iaşi angajat plenar în îndeplinirea sarcinilor trasate de conducerea de partid şi de stat în domeniul fabricării de utilaje destinate să mărească productivitatea muncii în domeniul construcţiilor, îmbunătăţirilor funciare şi în construcţie de drumuri, oferă beneficiarilor din ţară şi din străinătate o gamă largă de utilaje de înaltă productivitate şi de calitate ireproşabilă.**

– Autoscrepere de 11–14 m.c. cu 2 motoare de 180 C.P.
– Autogredere de 180 C.P.
– Dumpere de 12 m.c.
– Încărcătoare de 80 C.P.
– Autopompe de beton de 70 m.c. şi braţ de 25 m
– Screpere tractate de 3 m.c.

Un „service" bine organizat şi un personal cu înaltă calificare oferă după vînzare servicii prompte tuturor beneficiarilor utilajelor construite la :

ÎNTREPRINDEREA MECANICĂ NICOLINA

Iaşi ● Strada 13 Decembrie Nr. 54 telefon 37170

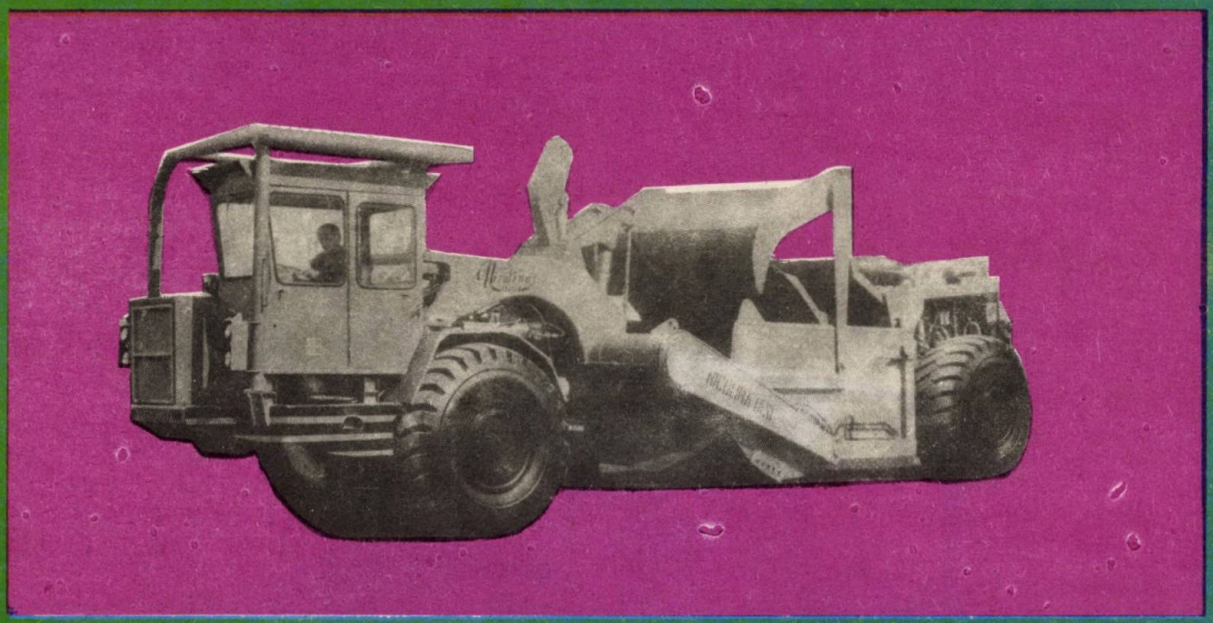

I.M.C. IAȘI

PRODUCE ȘI LIVREAZĂ PENTRU:

• ÎNTREPRINDERI

- panouri prefabricate
- elemente industriale
- elemente prefabricate pentru construcții agrozootehnice
- elemente prefabricate pentru irigații
- spalieri pentru viță de vie
- blocuri ceramice
- fîșii ceramice pentru pereți despărțitori
- blocuri de beton cu agregate ușoare

• POPULAȚIE

- spalieri pentru pomi fructiferi
- spalieri viță de vie
- dale pietonale
- stîlpi și plăci de gard
- blocuri ceramice pentru construcții de locuințe și garduri
- fîșii ceramice pentru pereți despărțitori
- blocuri de beton cu agregate ușoare
- garaje din beton sau cărămidă
- beton proaspăt

I. M. C. IAȘI Șoseaua Tomești nr. 6 Telefon 32444; 33468

I. C. S. MĂRFURI METALO-CHIMICE IAȘI

Strada Ștefan cel Mare Nr. 2 bis; telefon: 16162

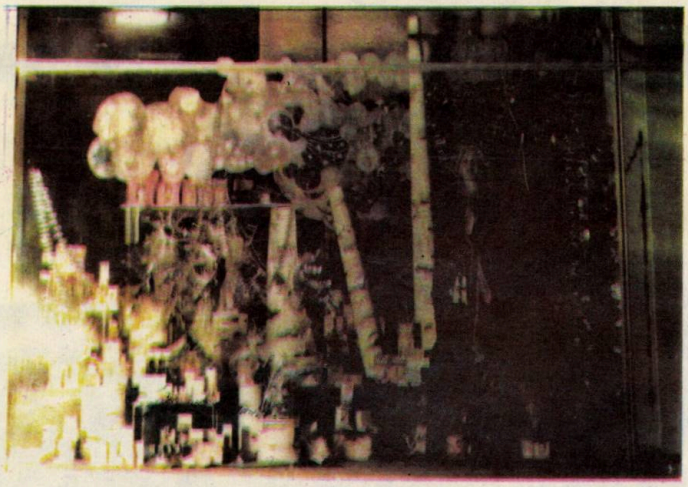

Magazinul 117, „PARFUMERIE" (Piața Unirii) — Vitrină premiată — locul II la faza județeană a concursului „Cel mai bun vitrinier"

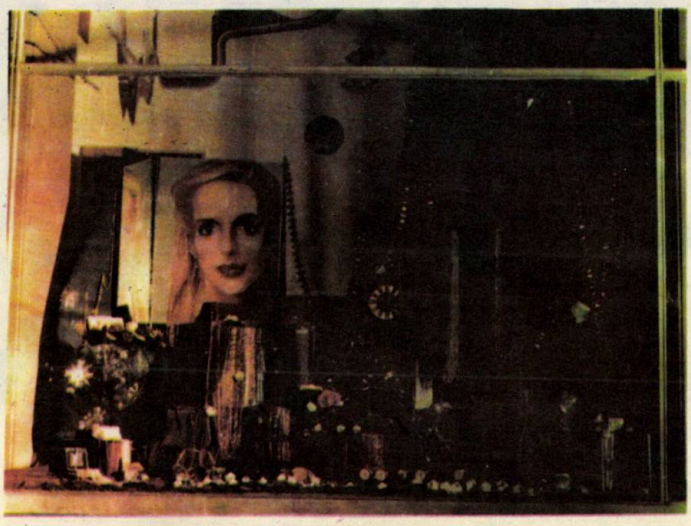

Magazinul 110 „Bijuteria" (Piața Unirii) — locul I la concursul „Cel mai bun vitrinier" — faza județeană

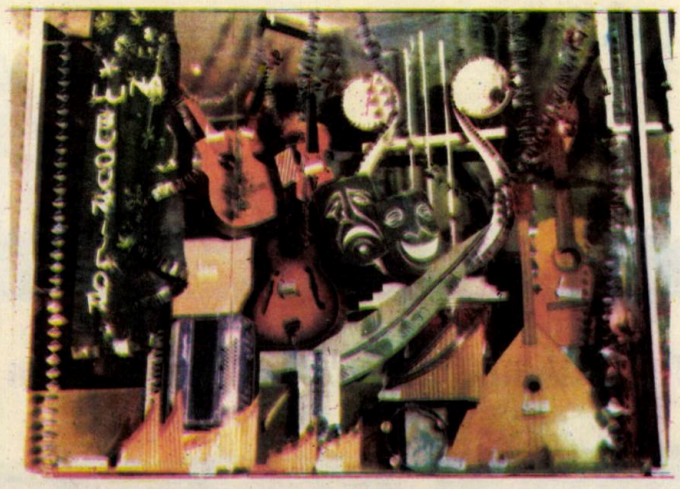

Magazinul 127 — „Foto-Muzică" (str. Ștefan cel Mare) locul II la faza județeană a concursului „Cel mai bun vitrinier"

pune la dispoziția tuturor cumpărătorilor, prin unitățile sale specializate un bogat sortiment de piese de schimb și accesorii pentru autoturisme, motorete, motociclete și biciclete precum și articole pentru sport, turism, după cum urmează :

– **Magazinul nr. 103, piese auto** – din str. Republicii nr. 37, telefon 36304 – piese de schimb și accesorii pentru autoturismele : Skoda Octavia, Skoda Felicia, I.F.A. 8 și 9 Wartburg 900 și 100, Trabant 600, 601 și 601 comb., Moskvici 408 – 412 – 1500, Volga, Pobeda, Warszava, IMS, IMS-461, DACIA 1100, Lada, Fiat, Skoda 1000 MB-100 S și 120 L, Renault 10–16, Renault Gordini, Gaz 69 și Aro.

– **Magazinul nr. 105 „Dacia"** din B-dul Independenței Bl. Y 4, – piese de schimb și accesorii pentru autoturismul Dacia 1300 (inclusiv elemente de caroserie).

– **Magazinul nr. 145. „moto"** din B-dul 30 Decembrie Bl. L. 13 – motorete, piese de schimb pentru motorete și motociclete, precum și diverse articole pentru sport – turism.

– **Magazinul nr. 152 „Velo"** din B-dul Independenței Bl. A. 3 – biciclete, piese de schimb, accesorii pentru biciclete, cosmetică – auto.

– **Magazinul sport turism** – din str. A. Panu Bl. 6 Martie un bogat sortiment de articole de sport și pentru turism specific tuturor sezoanelor anului.

Piesele de schimb auto se pot vinde și cumpărătorilor din alte județe și cu plata prin colet poștal cu ramburs, pe bază de comandă fermă, iar întreprinderile și instituțiile pot cumpăra și cu plata prin virament, conform OMCI nr. 5/1984.

Contul de virament al unității este de 303061101 la B.N. Iași.

– Produsele de mobilă se comercializează prin magazinele 121 str. M. Roșie, 153 cartierul Alex. cel Bun, 192 Podu Roșu, 188 cartier Galata și prin noul și modernul magazin de mobilă din cartierul Păcurari Bl. 589.

– Magazinele respective desfac peste 245 articole de mobilă având o linie modernă și o utilitate multifuncțională, într-o gamă variată de camere de dormit : Drobeta, Andreea, Mona, Voroneț, Nora I, II, III.

– camere tineret : Rusca, Ovidiu, Abient.

– camere de zi și sufragerii : Klaus, Andreea, Flamengo, Canion, Cătălina, Sonia.

– Bucătării : Selena, Iulia II, Lili, Vivi.

– Holuri : Magda, Dărmănești I, II.

– Biblioteci : Muntenia, Suceava, Petrișor.

STIMAȚI CITITORI,

Vizitînd municipiul Iași, vă invităm și în celelalte magazine cu specific metalo-chimice de unde se pot procura diverse articole : electrice, electronice, cosmetice – parfumerie, menaj – uz casnic, culturale, artizanat etc.

TEHNOTON

ÎNTREPRINDERE PENTRU PRODUSE RADIOTEHNICE
DE LARG CONSUM ŞI ECHIPAMENTE
DE RADIOCOMUNICAŢII PROFESIONALE

I A Ş I ŞOSEAUA ŢUŢORA 43 – TELEFON : 35660 – TELEX 022273

C. 2341 RALLY
ADIOCASETOFON AUTO STEREO

POSIBILITĂŢI :
- recepţia emisiunilor cu modulaţie în amplitudine în gamele UL, UM ;
- recepţia emisiunilor cu modulaţie în frecvenţă în gama UUS (inclusiv a programelor stereofonice) ;
- redarea înregistrărilor pe bandă magnetică (casetă) monofonice şi stereofonice

FACILITĂŢI
- acord continuu (electronic)
- comutare game (electronică)
- comutator pornit–oprit
- reglaj volum
- reglaj ton
- reglaj balans
- buton rulare rapidă bandă magnetică
- pirghie ejectare casetă
- indicator stereo MF (LED)
- indicator funcţionare casetofon (LED)

3. **GAME DE UNDĂ**
- UL 150–300 KHz
- UM 525–1 605 KHz
- UUS 65–73 MHz

ALIMENTARE
- Se face de la bordul autoturismului (12 V) cu minusul la şasiu

PUTEREA DE IEŞIRE (MINIMĂ)
- 2 x 4 W/3 Ohm (la 14 Vcc)

SET DE LIVRARE
- Radiocasetofon
- ansamblu incintă acustică (2 buc.)
- ansamblu general suport (cu accesorii de montare pe autoturism)
- ansamblu prelungitor (2 buc.)
- plic cu rezerve (fuzibil şi bec scală)
- antenă auto (opţional)

PREŢ DE LIVRARE CU AMĂNUNTUL

3 960 lei fără antenă
4 140 lei cu antenă 3 909–02 RDG

DIOCASETOFON STEREO PORTABIL RC 2320
- 3 lungimi de undă : UM, US, UUS
- bandă de frecvenţă : 80 Hz . . . 10 000 Hz
- putere de ieşire : 2 x 2 W (2 x 3 W muzical)
- microfoane încorporate, comenzi tip CUE x REV şi PAUZĂ, autostop, eject pneumatic – indicator STEREO şi REŢEA/BATERII tip LED, Reglaj TON, VOLUM, BALANS, redare STEREO SPAŢIAL. Mod de funcţionare SLEEP.
- VU – metru pentru ACORD, protecţie la ştergeri accidentale, control electronic al turaţiei
- dispozitive semiconductoare : 6 circuite integrate, 21 diode, 12 tranzistoare
- Alimentare de la reţea : de 220 V/50 Hz
- Baterii : 8 x R_{20}
- Alimentare externă : 12 Vcc
- Posibilităţi de interconectare : difuzoare externe (3 W/8 Ohm)
- Mufă cască 0,5 W/8 Ohm ; mufă intrare, mufă ieşire
- Dimensiuni : 400 x 225 x 105
- Greutate : 4,5 kg.

PAS – 3
UP CU AMPLIFICATOR STEREOFONIC CU DOUĂ INCINTE ACUSTICE DE CÎTE 8 W/4 OHM
- Picupul este prevăzut cu un mecanism a cărui platan se antrenează prin curea de către un micromotor de curent continuu, asistat electronic
- Oprirea platanului la sfîrşitul redării discului se efectuează fotoelectric fără să solicite doza de redare, respectiv discul
- Vitezele de rotaţie ale platanului : 33 şi 45 rot./min.
- Fluctuaţia de viteză : max. 0,3%
- Raportul semnal/rumble : min. 32 dB
- Caracteristica de frecvenţă : 50–16 000 Hz
- Puterea nominală : 2 x 3 W cu distorisiuni de max. 4%
- Dispune de reglaje pentru tonuri înalte şi joase cu eficacitate de ±12 dB
- Dimensiuni :457 x 295 x 12 mm
- Design modern, capac transparent, etc. Ramă lemn furniruit paltin, stejar
- Greutate : 5 kg fără incinte

DIRECȚIA COMERCIALĂ • IAȘI

Magazinul „Electromenaj" — Bulevardul Independenței — Iași (aspect interior)

Magazinul „Materna" — str. Ștefan cel Mare, Iași (aspect interior)

Magazinul „Materna" — str. Ştefan cel Mare, Iaşi (aspect interior)

Manifestînd o preocupare permanentă pentru satisfacerea nevoilor mereu crescînde ale populației, rețeaua comercială a municipiului Iași este organizată pe tipuri de unități amplasate în mod proporțional în toate cartierele orașului, în clădiri independente sau la parter de blocuri. Realizări deosebite din punct de vedere arhitectonic, utilitar, s-au obținut și prin reamenajarea unor vechi și tradiționale amplasamente comerciale prin grija proiectanților și constructorilor ce au reușit ca spațiile destinate acestei importante activități sociale să se încadreze, alături de edificiile municipiului și ansamblurilor pentru locuințe, într-un cadru corespunzător din punct de vedere estetic.

Dotate cu amenajări corespunzătoare, magazinele pe care le prezentăm, „Materna", și „Electromenaj" sînt reprezentative pentru îmbunătățirea continuă a fondului de marfă și pentru potențialul de bună servire a cumpărătorilor.

Vă invităm să le vizitați cu încredere, alegîndu-vă articolele de calitate preferate.

Magazinul „Electromenaj" — Bulevardul Independenței — Iași (aspect interior)

COOPERAȚIA DE PRODUCȚIE, ACHIZIȚII ȘI DESFACERE DIN JUDEȚUL IAȘI

Complexul de alimentație publică Tg. Frumos, situat pe drumul național Iași–Tg. Frumos–Pașcani (D.N. 28 A) la 45 km depărtare de Iași, în orașul cu același nume, vechi vad comercial cunoscut încă din sec. XV.

Cabana CODRII PAȘCANILOR funcționează la marginea localității Moțca, înconjurată de o pădure de foioase, pe șoseaua națională Iași – Pașcani (D.N. 28 A), în apropierea intersecției cu drumul european E 20.

SECRETUL privind numele depunătorilor și operațiile efectuate

Printre avantajele importante pe care le conferă economisirea la C.E.C. se numără și faptul că statul garantează și asigură secretul privind numele depunătorilor și al titularilor, precum și operațiile efectuate de aceștia la Casa de Economii și Consemnațiuni.

In Legea finanțelor nr. 9/1972 republicată, în Statutul C.E.C. aprobat prin Decretul nr. 371/1958 privind organizarea și funcționarea Casei de Economii și Consemnațiuni, ca și în alte dispoziții legale, se prevăd obligațiile personalului muncitor al Casei de Economii și Consemnațiuni, al unităților care fac operații pentru C.E.C. și al altor instituții bancare de a păstra secretul privind numele depunătorilor și al titularilor, precum și operațiile efectuate de aceștia.

Divulgarea secretului privind numele depunătorilor și al titularilor, precum și operațiile efectuate, este pedepsită de lege.

Rațiunea acestui avantaj conferit de lege depunătorilor la C.E.C. este lesne de înțeles. Depunerile la C.E.C. trebuie să întrunească, sub aspectul secretului și al modalităților de utilizare, aceleași condiții ca banii păstrați de cetățean asupra sa.

Tot în ceea ce privește asigurarea secretului operațiilor este bine să se știe că evidența depunerilor populației la Casa de Economii și Consemnațiuni se ține pe baza numerelor libretelor de economii, respectiv a numerelor de cont sau de depozit în cazul obligațiunilor C.E.C. depuse spre păstrare, neexistînd o evidență alfabetică a numelor depunătorilor. De aceea notarea numerelor libretelor pe o agendă separată sau păstrarea tichetului cu numărul libretului nou emis într-un loc diferit de cel al libretelor sînt de un real folos depunătorilor pentru identificarea libretelor în cazul pierderii acestora.

CASA DE ECONOMII ȘI CONSEMNAȚIUNI CEC 1864

ÎNTREPRINDEREA DE TRICOTAJE ŞI PERDELE „SIRETUL“

PAŞCANI str. Moldovei nr. 19 tel. 61970, 61871, 61972. (980)

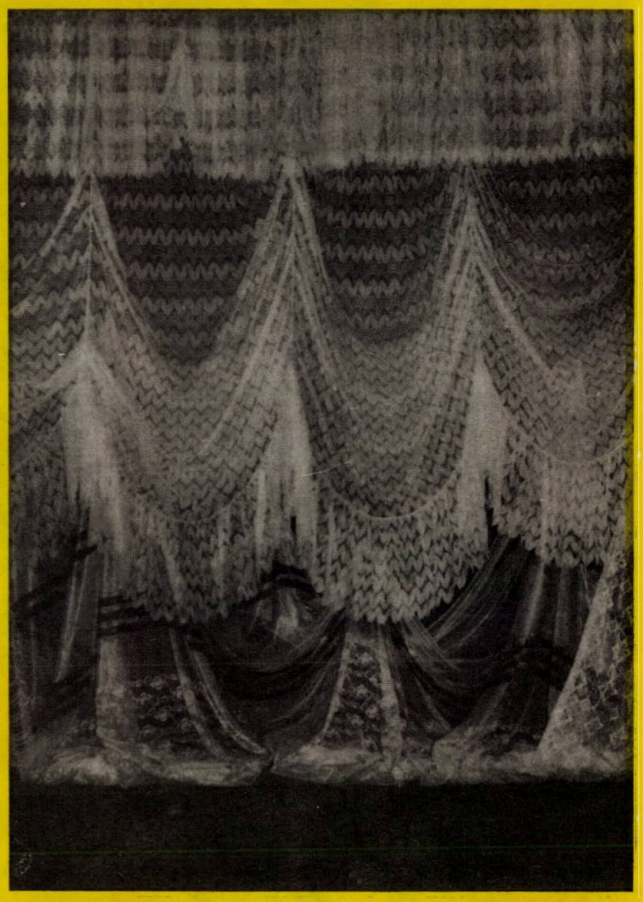

Întreprinderea tricotaje şi perdele „SIRETUL“ Paşcani, vă oferă o gamă largă de produse de la lenjeria cea mai fină pentru femei pînă la îmbrăcămintea de stradă, îmbrăcăminte sport, articole de serie scurtă de categorie EXTRA ŞI LUX, destinate magazinelor ROMARTA.

De asemenea întreprinderea produce o bogată gamă de perdele de diverse lăţimi, de la 1,50 m la 3 m. cu motive inspirate din natură, desen artistic, desene stilizate, din folclorul românesc.

Din gama variată a perdelelor tricotate s-au creat şi o multitudine de modele de perdele confecţionate pentru camere de zi, dormitoare şi bucătării, în dimensiuni şi colorit variat.

ÎNTREPRINDEREA DE TRICOTAJE ŞI PERDELE „SIRETUL"

PAŞCANI str. Moldovei nr. 19 tel. 61970, 61871, 61972. (980)

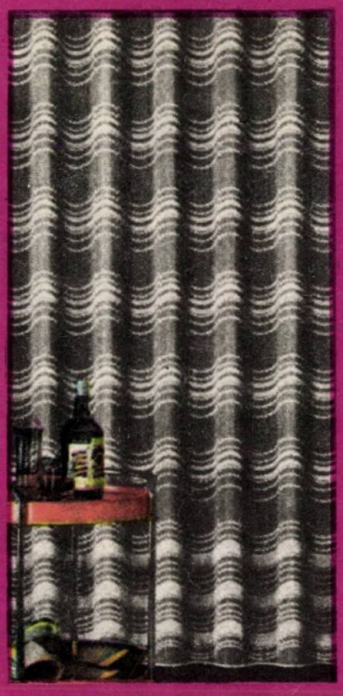

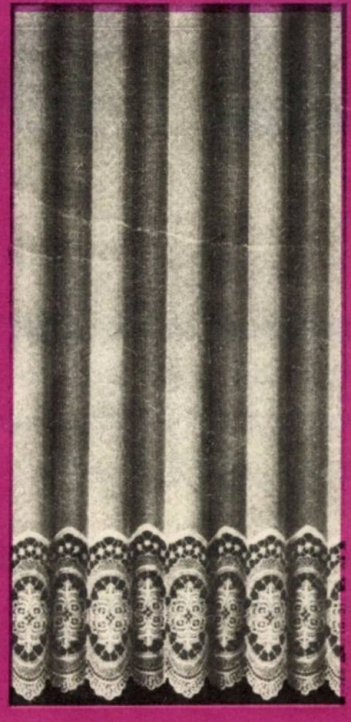

— una din unităţile reprezentative din această ramură a industriei uşoare româneşti. În scurta sa existenţă Întreprinderea păşcăneană a reuşit să se impună prin calităţile produselor sale, prin eficienţa întregii activităţi, lucru ilustrat şi de Ordinele Muncii clasa I, care au încununat în ultimii ani munca acestor oameni cu mîini de aur.

SLĂNICUL MOLDOVEI ȘI MINA DE SARE „SALINA“ TÎRGU OCNA

„O POARTĂ A SĂNĂTĂȚII DUMNEAVOASTRĂ“

...și ca fiecare poartă, încercați s-o deschideți !

Stațiunea **Slănic-Moldova** și-a căpătat un strălucit renume în țara noastră și în afara granițelor pentru calitățile terapeutice ale celor peste 20 de izvoare de ape minerale, pentru clima și așezarea sa pitorească. Stațiunea este situată în Carpații Răsăriteni, la sud-vest de orașul Tîrgu Ocna, în munții Oituz, pe valea riului Slănic, la o altitudine de 530 m. **Accesul în stațiune :** cu trenul pînă la gara Tîrgu Ocna și de aici cu autobuzul pe DN 12 B (18 km).

FACTORI NATURALI DE CURĂ

Principala bogăție a stațiunii Slănic-Moldova o constituie **izvoarele de ape minerale**: cloruro-bicarbonatate, sodice, carbo-gazoase, ușor sulfuroase, atermale, de compoziție și concentrație diferită ;

Climatul de cruțare – slab excitant;

Mofeta.

INDICAȚII TERAPEUTICE

- Afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe.
- Afecțiuni hepato-biliare
- Afecțiuni respiratorii
- Afecțiuni O.R.L.
- Boli de nutriție și metabolism
- Afecțiuni neurologice periferice
- Afecțiuni post-traumatice
- Afecțiuni ale rinichilor și căilor urinare

Ca boli asociate : afecțiuni reumatismale degenerative și abarticulare, afecțiuni cardiovasculare, endocrine, ginecologice, nevroze astenice, boli profesionale.

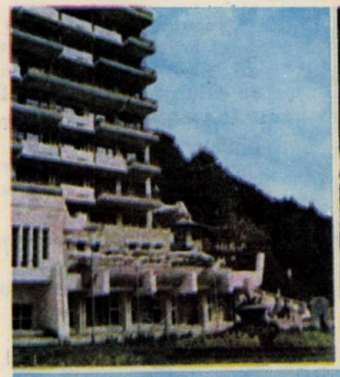

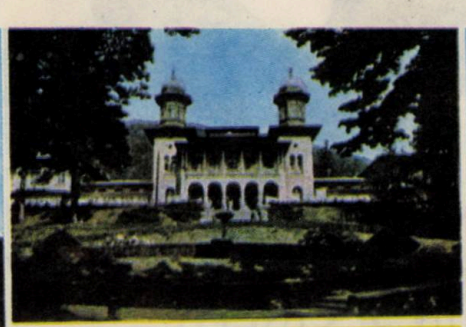

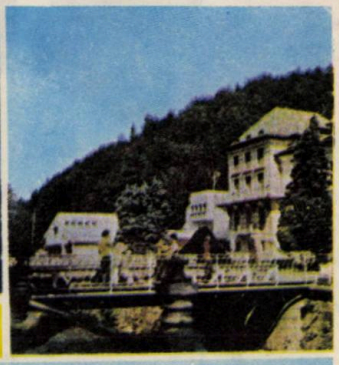

SLĂNIC-MOLDOVA

TRATAMENT FĂRA MEDICAMENT

Apreciat ca o componentă de bază a tratamentului căilor respiratorii ce se efectuează în stațiunea Slănic Moldova, noul tratament al astmului bronșic, care exclude în totalitate medicamentația, se realizează într-un loc special amenajat, la o adîncime de 130 m, în Sanatoriul subteran din mina de sare de la Tg. Ocna.

Interiorul acestui loc miraculos se prezintă sub forma unor suite de camere imense, separate între ele de pereți din sare nefinisați, ce asigură generarea de particule din sare sub formă de aerosol salin.

Sanatoriul este dotat cu un cabinet medical, paturi pentru odihnă, fotolii, scaune, grup social, căști de protecție, bufet alimentar, ca și mijloace de agrement : jocuri șah, remy, tenis etc.

Tratamentul este condus de un colectiv de cadre medicale de specialitate deosebit de competente din stațiunea Slănic Moldova.

Pentru efectuarea unei cure complete, pacienții beneficiază de cazare și masă în stațiunea Slănic Moldova, pe durata unei serii de 20 zile, iar zilnic, cu autocare speciale, se face deplasarea în sanatoriu pentru cura salină de patru ore (timp în care se execută un program special de gimnastică respiratorie, ușoare alergări, plimbări, mișcări libere etc.).

Noul tratament este solicitat, an de an, de mii de pacienți, iar eficacitatea lui este de-a dreptul spectaculoasă. O importantă sursă de sănătate, deci, care sporește caratele „Perlei Moldovei“ !...

Gh. A.

REȚINEȚI : Stațiunea este deschisă în tot timpul anului, atît pentru odihnă cît și pentru cură balneară.
În perioada sezonului rece, locurile pot fi solicitate și direct la dispeceratul stațiunii telefon 933/48200 telex 21524

INFORMAȚII : O.J.T. Bacău, str. N. Bălcescu 14. Tel. 18980. Telex 21227 și prin toate Oficiile Județene de Turism din țară.

DETERGENT

Ra

PENTRU SPĂLAREA MANUALĂ
A ȚESĂTURILOR DIN BUMBAC,
IN ȘI CÎNEPĂ

Perlan ALB

nou

INTREPRINDEREA
CHIMICĂ—FĂLTICENI

ALBA menaj

eldet

DETERGENT UNIVERSAL

ÎNTREPRINDEREA CHIMICA FĂLTICENI

ÎNTREPRINDEREA CHIMICĂ FĂLTICENI

Str. Topitoriei nr. 2

Județul Suceava

Execută și desface pe piața internă și externă o gamă variată de agenți de suprafață de calitate superioară cu o largă utilizare practică :

– Perlan Alb – detergent granulat biodegradabil, parfumat pentru spălări fine, destinat țesăturilor din lină, firelor de mătase, fibrelor și firelor artificiale și sintetice.

– Eldet – detergent universal granulat, biodegradabil, ușor parfumat, folosit în spălarea manuală a tuturor țesăturilor și în mașina de spălat cu cuvă.

– Alba Menaj – praf pentru curățirea obiectelor de uz casnic din faianță, lemn, metal, sticlă. Degresează și redă luciul obiectelor.

– Alcooli grași sulfatați A.G.S. 19 și A.G.S. 35, cu largi utilizări în industria liniii, mătăsii și bumbacului.

– Liniar alchil benzen sulfonat de sodiu (LABS Na) produs utilizat în industria pielăriei.

Magazinele comerțului de stat specializate în desfacerea produselor metalo-chimice oferă toată gama de produse ale întreprinderii noastre.

Pentru industrie, livrările se fac prin bazele de aprovizionare tehnico-materiale.

ÎNTREPRINDEREA CHIMICĂ FĂLTICENI

Str. Topitoriei, nr. 2; jud. Suceava

Produce și desface pe piața internă și externă :

– Metacrilat de metil – monomer cu mare tendință de polimerizare, utilizat de asemenea la obținerea copolimerilor și în industria petrolieră. Domeniul principal al utilizării acestui monomer este obținerea polimetacrilatului de metil.

– Polimetacrilat de metil plăci turnate obținute prin polimerizarea în bloc a metacrilatului de metil care se prezintă în cea mai mare varietate de culori transparente și opace, de dimensiuni 1000×1000 și 1000×2000 mm., de grosimi cuprinse între 3–10 mm.

– Polimetacrilat de metil perle – produs rezultat prin polimerizarea în suspensie, utilizat în industria tipografică.

– Polimetacrilat de metil granule – produs obținut în urma extruderii perlelor care se utilizează la prelucrări prin injecție.

– Polimetacrilat de metil extrus, se prezintă sub formă de tuburi, placă, diverse profile.

Întreprinderea Chimică Fălticeni livrează aceste produse prin bazele de aprovizionare tehnico-materiale.

Informații suplimentare la telefon 43902, int. 117.

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM IAȘI

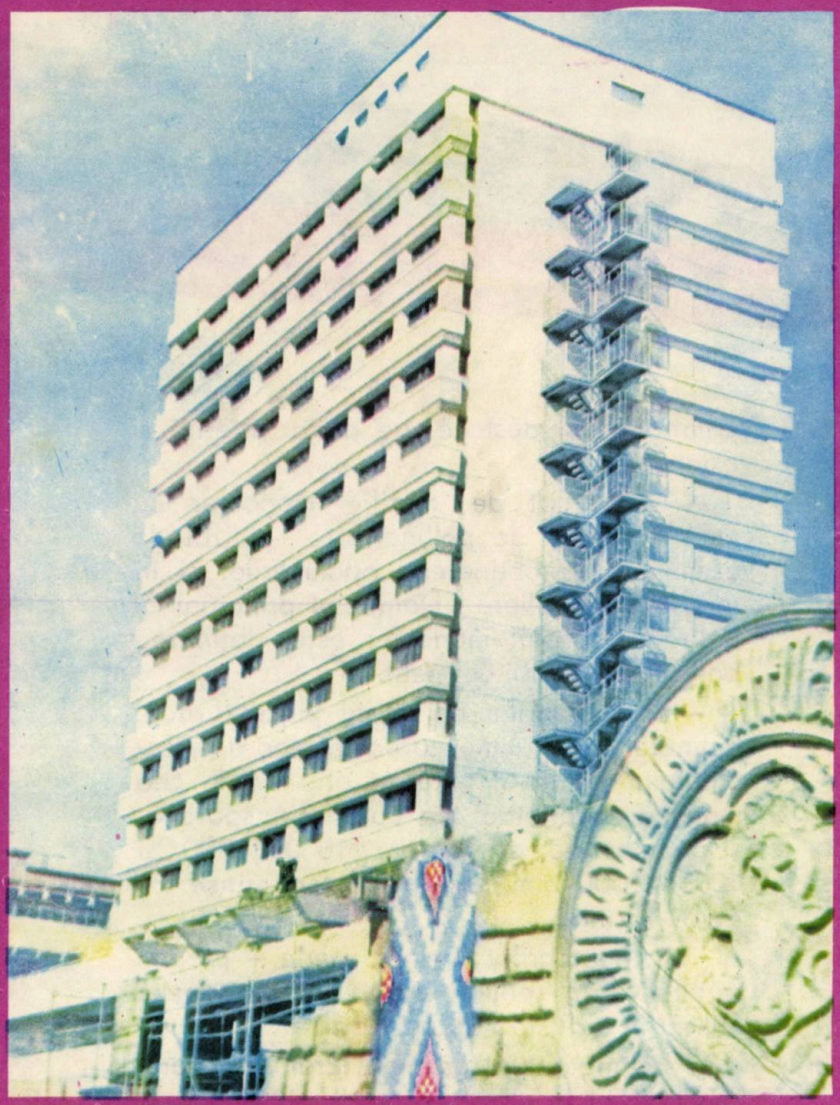

VĂ PREZENTĂM:

Complexul hotelier și de alimentație publică „MOLDOVA"

Baza materială de turism din Iași s-a îmbogățit, cu un nou obiectiv reprezentativ – Complexul hotelier și de alimentație publică „Moldova" – o construcție modernă, cu o linie zveltă și sobră, cea mai înaltă clădire din împunătoarea piață a Palatului.

Concepută să se încadreze armonios și să completeze noul centru civic al municipiului, clădirea cu 12 etaje nu este un hotel pur și simplu ci aici își pot petrece clipele libere mulți ieșeni – pe terasele cu restaurante și cofetărie, la discotecă etc.

Hotelul propriu-zis are 156 de camere cu 1–2 paturi și patru apartamente, deci un total de 320 locuri de cazare, cu confort de categoria I, mobilate cu gust, asigurînd o ambianță plăcută. La parter și mezanin sînt organizate spații destinate serviciilor de alimentație publică cu un total de 830 locuri la mese (restaurant cu 400 locuri în două săli, bar de zi, cofetărie cu 100 de locuri, terase exterioare pe care sînt alte 300 locuri în restaurant și cofetărie). În holul de la mezanin funcționează o sală polivalentă cu 120 de locuri, ce poate fi folosită pentru diverse ocazii (conferințe, expoziții, cocteiluri, iar seara discotecă).

De asemenea, la parter funcționează un magazin cu plata în devize libere, florărie, stand de ziare, ghișeu de prestații de servicii cu plata în valută.

Noua unitate hotelieră vă stă la dispoziție cu tot confortul și vă așteaptă.

ÎNTREPRINDEREA DE IN ŞI CÎNEPĂ • FĂLTICENI

Str. Ţărăncuţei Nr. 19, tel. 988/42220; 42221; 42222
Telex 23247; FĂLTICENI — 5756

REZISTENTE
FRUMOASE
IGIENICE

MODERNE
COMODE
PRODUSE MILENARE

PRODUSE CU MARCA „FINTEX"

Ţesăturile din in şi cînepă reprezintă ţesături excelente pentru lenjerie, îmbrăcăminte, cu proprietăţi igienice deosebite fiind răcoroase vara, călduroase iarna, higroscopice, de cîteva ori mai rezistente decît cele din alte fibre textile naturale-vegetale.

Produsele sub formă de fire din aceste fibre se remarcă prin tenacitate mare, rezistenţă deosebită, rezistenţă mare la agenţii atmosferici.

Ca urmare produsele cu marca FINTEX – fabricate de Întreprinderea de in şi cînepă Fălticeni se folosesc pentru producerea cu deosebită încredere şi cu satisfacţie deplină în folosire, pentru producerea de lenjerie de pat de orice fel, lenjerie de corp care datorită proprietăţii fibrelor de in sînt foarte comode la purtare, prosoape de bucătărie, baie, îmbrăcăminte exterioară pentru femei şi bărbaţi, feţe de masă de orice categorie, draperii, îmbrăcăminte de protecţie.

Produsele Filaturii Fălticeni livrate sub formă de fire se folosesc ca : aţă de cusut încălţăminte, aţă de brodat, de tricotaje etc.

Producem de asemenea o gamă variată de articole sportive cum ar fi : plase de fotbal, volei, tenis, frînghii de de relon, poliester, in, cînepă etc.

Aşadar, folosiţi cu foarte mare încredere produsele cu marca FINTEX, fabricate de Întreprinderea de in şi cînepă Fălticeni.

Nu uitaţi :

– După 3000 ani în secolul nostru au fost găsite mumii egiptene învelite în pînză de in perfect conservate.

– Dacii – au întîmpinat pe romani în războaiele lor, îmbrăcaţi în specificele haine ale muntenilor confecţionate din pînză de in.

Unitate construită în anii socialismului, şi fiind cea mai mare unitate de acest fel din ţară, Întreprinderea de in şi cînepă Fălticeni produce şi oferă o gamă largă de fire, ţesături din in, cînepă, precum şi utilaje şi piese de schimb pentru industria inului, după cum urmează :

1. **Fibre de in şi cînepă**

– Pală de in din fibră inferioară de in pentru fire groase şi medii.

– Pale din in şi cînepă, cîlţi de pieptene.

– Pale din fibră de in în amestec cu fibre de cînepă, iută etc.

ÎNTREPRINDEREA DE IN ŞI CÎNEPĂ • FĂLTICENI

2. Fire de in şi cînepă

– Fire de in pentru ţesături cu scop de folosire în lenjerie de pat, îmbrăcăminte, prosoape, feţe de masă etc.

– Fire de in răsucite pentru vele de nave acţionate de vînt.

– Fire pentru aţă de cizmărie de orice fel şi curele de transmisie.

– Fire de in şi cînepă pentru saci prelate etc.

– Fire pentru broderie manuală şi, aţă de cusut.

– Fire din fibre acrilice, poliamidice, poliesterice, lînă, mătase, în amestec de in cu mătase naturală pentru tricotaje, manuale, covoare, prosoape, îmbrăcăminte speciale.

– Fire pentru paraşute.

– Fire de cînepă groase pentru sfori frînghii, odgoane, parîme vapoare.

3. Tuburi textile

1. Tuburi din fire poliesterice pentru furtune de incendiu, irigaţii în agricultură, filtre tubulare pentru fabricile de zahăr, etc.

2. Tuburi ignifugate pentru recirculaţia aerului cald la autoturismele DACIA – 1300.

4. Ţesături din in, tip in, din cînepă

– Ţesături hidrofobe pentru corturi.

– Ţesături din in destinate lenjeriei de pat.

– Ţesături din in destinate lenjeriei de corp.

– Ţesături din in destinate feţelor de masă şi a accesoriilor.

– Ţesături din in destinate valizelor şi genţilor textile.

– Ţesături destinate lenjeriei exterioare, cămăşi, bluzoane, pantaloni etc.

5. Pale vopsite din poliester şi P.N.A.

6. Utilaje de completare pentru liniile de cardare precum şi piese de schimb pentru toate tipurile de utilaje din sectorul inului şi cînepii.

De aceea apelaţi cu încredere la produsele cu marca „FINTEX".

Producător :
Întreprinderea de in şi cînepă
Fălticeni
Str. Ţărăncuţei Nr. 19
Telefon :
988 – 42220
988 – 42221
988 – 42222
TELEX : 23247
FĂLTICENI – 5756

BIBLIOTECA ORĂŞENEASCĂ
JIMBOLIA
89106

almanah CONVORBIRI LITERARE '85

Lei 30 00